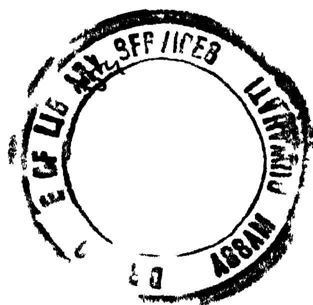
ফুলকোৱৰৰ পখীঘোৰা

জ্ঞানপীঠ বিজয়ী
বীৰেন্দ্ৰকুমাৰ ভট্টাচাৰ্য্য

লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল
পানবজাৰ গুৱাহাটী

PHULKONWARAR PAKHIGHORA l by D B d
K m Bh tt h y p t f J p th Aw d p bl h d
by Sh Kh g d N y D tt B h L wy B k
Stall P b ar G w h t I P R 45 00

ফুলকোঁৱৰৰ প ীে ৰা
উ ন্যাস

চয়িতা
ৰীৰেন্দ্ৰকু াৰ ভটাচাযা

প্ৰকাশক
শ্ৰীখগেন্দ্ৰনাৰায়ণ দত্তবৰুৱা
লয়াছ বক টল
পানবজাৰ গুৱাহাটী ১

মল্য ৪৫ টকা
প্ৰথম প্ৰকা ঃ জুলাই ১৯৮

মদ্ৰক ঃ
ি চিত্ৰ াৰায়ণ প্ৰি িটং প্ৰেছ
আমবা ী গুৱাহাটী ১

প্ৰথম খণ্ড

এক

লাহে লাহে ৰেলৰ চকাবোৰ ঘূৰিবলৈ ধ ি লে ঠিক সমতি বাইদেউহঁতে গান্ধীজীৰ জন্মোৎসৱৰ সতাকটা প্ৰদৰ্শনীত ঘৰোৱা যতৰৰ চকাবোৰ ঘ াৰ ধ ে

তেতিয়া বেলি ডুবিবলৈ আ স্ত ক ি ছে। আমিনগাওঁ ষ্টেশনৰ প্লেটফৰ্মখন গুমগুমাই গ ল সেইখন যেন আঘাতত চিৰাচিৰ হ'ব খোজা সমতি াইদেউৰ হিয়াহে। ক্ৰমাৎ ৰেলখনে বেগ ললে। কিছুপৰৰ ৰত দূ ণি ঙা ে ঘ আৰু সেউজীয়া হাবিৰ মাজত গৈ সেইখন লকাই নেদেখা হ ল। কয়লাৰ ধোৱাখিনি বতাহত ওপঙি ৰ ল।

আজি বহুত দিন ধৰি সংঘৰ ায়ক বিমলদাৰ টি বি। দিগন্তত হে াইযে ৱা ে লখ ে তেওঁক কঢ়িয়াই নিছে। তেওঁ যাব মদনা ল্লীলৈ। একমাত্ৰ তাতেই ততিয়া এ ি দৰাৰোগ্য ব্যাধিৰ ভাল চিকিৎসা হয়। কিন্তু সমতি বাইদেৱে জানে তাৰপৰা অতি কম মানহেইহে ঘৰি আহে।

সমতি বাইদেউ দ্দৰ সভ্যতাৰ প্ৰতীক। দীঘল মিঠাবৰণীয়া আৰু সগঠিত দেহত এযোৰ খদ্দৰৰ ৰিহা মেখেলা। কান্ধৰপৰা এটা মোনা ওলমি আছে।

তেওঁ কমাল জোকাৰিয়েই আছিল বহুত সময়লৈ।

সমতি বাইদেউৰ এটা প্ৰাণ আছে। সেই প্ৰাণ লইতৰ দৰে স্বচ্ছ পবিত্ৰ চিৰপ্ৰবাহমান / ক ৰবাত বহুত ওখত চিৰ শুভ্ৰ তুষাৰমালাৰ মাজত এটা মানস সৰোবৰ আছে। তাতে তেওঁ প্ৰাণৰ লুইতৰ উৎস।

তাতে ৰাজহংস হৈ সততে সেই প্ৰাণ উৰা মাৰি যায়।

বিমলদা আৰু সমতিৰ প্ৰথম চিনাকি হয় কেইবছৰমান আগত তিমাপৰৰ ভগনীয়া শুশ্ৰূষা শিবিৰত। নবীনে তেওঁলোকৰ সেই চিনাকি হোৱাৰ কাহিনী জানে।

আৰু জানিছিল এজন চেট্টিয়াৰে তেওঁৰ বিবৰ্ণ মথখন নবীনৰ এতিয়াও মনত পৰে।

ঠিক আজি বিমলদাৰ দৰেই এদিন সন্ধিয়া চেট্টিয়াৰেও বেলত উঠি তিমাপৰৰ পৰা বিদায় লৈছিল। যাবৰ সময়ত বিমলদাৰ হাতত টকা এহেজাৰ দি তেওঁ কৈছি আপোনালোক এৰাএৰি নহ ব। সংঘটো জীয়াই ৰাখিব। বিপশ্চিত মনিৰ কথা নেপাহৰিব। আৰ্তজনৰ দখ লাঘৱ কৰিবলৈ যদি নৰকলৈও যাব লাগে যাব। সেই সেৱাই আচল সম্পত্তি। বাকীবোৰ সকলো ফুটকাৰ ফেন। দেখিলেই নহয় মোৰ কি হ ল।

সমতি বাইদেউ আছিল শুশ্ৰূষা শিবিৰৰ ফ্লোৰে স নাইটেংগল। সকলোৱে তেওঁক দেবী দেখাদি দেখিছিল। বিমলদা আছিল শুশ্ৰূষা কেন্দ্ৰৰ প্ৰাণ। পৰস্পৰৰ সেৱাত ম ধ হৈ তেওঁলোক অন্তৰঙ্গ বন্ধ হৈ পৰিল। সেই অন্তৰঙ্গ বন্ধত্ব সেই অৱধি স্থায়ী হৈ আছে। তেওঁলোকৰ এজনেও বিবাহৰ বন্ধনত সোমাব খোজা নাছিল। তেতিয়াৰ সেৱক আৰু সেৱিকাসকলৰ ধাৰণা আছিল সংসাৰী হ লে ভাল সেৱক হ ব নোৱাৰি।

চেট্টিয়াৰ মাদ্ৰাজত এতিয়াও জীয়াই আছে। তেৱেঁ ই বিমলদাক মদনাপল্লীলৈ মাতি পঠাইছে। সুমতি বাইদেউকো মাতিছিল কিন্তু সমতি বাইদেউৰ হাতত বিমলদাৰ অসমাপ্ত কামৰ ভাৰ পৰিছে। বিশেষকৈ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পু ঞ্জিৰ বাবে ধন সংগ্ৰহৰ ভাৰ। ইতিমধ্যে তেওঁলোকৰ সংঘই যথেষ্ট ধন তুলিছে।

প্ৰতি বছৰ এটা দিনত চেট্টিয়াৰে তেওঁৰ মৃত পৰিয়ালৰ কথা স্মৰণ কৰে। সেই তাৰিখে তেওঁ সদায় বিমলদালৈ চিঠি লেখে।

সেই চিঠিত সেই দুযোগৰ দিনবোৰৰ কথা প্ৰায়ে উল্লেখ কৰে। চিঠিবোৰ পঢ়োতে পঢ়োতে নবীনৰ মনত গোটেই ঘটনাটো জলজল্ পটপটু হৈ উঠিছে।

মহাযুদ্ধৰ সময়।

জাপানী সেনা আহি তেতিয়া মানদেশত সোমাইছিলহি মানদেশৰ ভাৰতীয় লোকসকল আহোমসকল অহা পাতকাইৰ পথেদি আৰু মণিপুৰৰ তামোৰ পথেদি নিজ দেশ সোমাইছিলহি। ভাৰত সোমোৱাৰ আগতে তেওঁলোকে দীঘল দগম পৰ্বতীয়া বিপদসংকুল বাট বাটকুৰি বাই আহিব লগা হৈছিল। সেই বাটছোৱাতে বহুতেই সৰ্বস্বান্ত হৈছিল।

একো একোটা পৰিয়াল বাটতে সম্পূৰ্ণ নিশ্চিহ্ন হৈ গৈছিল। বহুতৰে সম্পত্তি ডকাইতে লুণ্ঠন কৰিছিল। একোজন হাল্ট-পুষ্ট স্বাস্থ্যবান মানুহ অস্থিচৰ্মসাৰ হৈ ভাৰত ওলাইছিলহি।

চেট্টিয়াৰ ৰেঙ্গুনৰপৰা আহোঁতে তেওঁৰ লগত আহিছিল তেওঁৰ সগভা পত্নী বিবাহযোগ্যা কন্যা কমলক্ষম পত্ন। সামৰিক দল এটাৰ পহৰাত অটব্য হাবি আৰু দুৰ্লংঘ্য পৰ্বতৰ মাজেদি তেওঁলোক কেইবা দিনো একেৰাহে অহাৰ পাছত হঠাতে এদিন কঠিন পেটৰ ৰোগত পতেকৰ মৃত্যু ঘটিল। এদিনৰ পিছত মৃত্যু হ'ল জীয়েকৰ। তাইৰ মত্যু হৈছিল হাবিৰ ফেটী সাপৰ কামোৰত। সেইদিনা ঘৈণীয়েকৰো প্ৰসৱ বেদনা আৰম্ভ হ'ল তিনিঘণ্টামানৰ কঠোৰ যন্ত্ৰণাৰ পিছত এটা কেচুৱাৰ জন্ম দি ঘৈণীয়েকে শান্তিৰে মত্যু বৰণ কৰিলে। কেঁচুৱা ল'ৰাটোক বচাই ৰখা টান হৈ পৰিল। এনেয়ে শিশু খাদ্যৰ অভাৱ তাতে গাখীৰ খুৱাবলৈ এজনী মাইকী মানুহ পোৱা নগ'ল অটব্য অৰণ্যত।

দলৰ চালক সামৰিক বিষয়াজনে ঠিক কৰিলে শিশুটোক আৰু কষ্ট নিদি মৰ্ফিয়াৰ অভাৰডোজ দি মাৰি পেলোৱাই ভাল। ইতিমধ্যে ল'ৰাটো খাবলৈ নাপাই মৃতপ্ৰায় হৈ উঠিছিল।

দলত অহা ডাক্তৰজনে চেট্টিয়াৰৰ চকুৰ আগতে ল'ৰাটোক বেজি দি পেলালে। ক্ৰুধিতা গাইগৰুৱে নকৈ জগা পোৱালিক ৰক্ষা কৰিবৰ বাবে যেনেকৈ খচিবলৈ খেদি যায় তেনেকৈ চেট্টিয়াৰ খেদি গৈছিল ডাক্তৰক মাৰিবলৈ। কিন্তু কি হব? অলপ পিছতে ল'ৰাটোৰ মৃত্যু ঘটিল। তাৰ মখলৈ এটা প্ৰশান্তি নামি আহিছিল। শটো বুকুত লৈ চেট্টিয়াৰে বহুত সময় বাউচি জুৰিছিল। কিন্তু দুযোগৰ কালত কান্দিবলৈয়ো সময় নাছিল। শটো যথাসময়ত পাতত পোতা হ'ল। চেট্টিয়াৰে তাৰ কবৰৰ ওপৰত কেৱল এচপৰা মাটিৰ বাহিৰে আৰু আৰু একো দিব নোৱাৰিলে।

ধনসোপা থাকিল কিন্তু ধনেৰে কি কৰিব?

চেঙ্গ্রিয়াৰৰ অনন্তৰ হৈছিল সংসাৰৰ একো বস্তুৱেই স্থায়ী নহয় স্থায়ী কেৱল পৰমাত্মা।

সেই কথা তেওঁ সদায় লিখে বিমলদাই। ভিমাপুৰৰ শিবিৰত সেই ব্ৰহ্মবাদী চেঙ্গ্রিয়াৰে ৰাতি ফেকুৰি ফেকুৰি কন্দাৰ কথা মনত আছে নবীনৰ। পৰিয়ালৰ মৰা মানহবোৰক তেতিয়া তেওঁ প্ৰায়ে সপোনত দেখিছিল। খি যন্ত্ৰণাত অস্থিৰ হৈ উঠিছিল আৰু অস্বাভা বিকভাৱে চিঞৰিছিল।

আজিৰ দৰেই এখন ৰেলে চেঙ্গ্রিয়াৰকো সেইদিনা পশ্চিম দিশে লৈ গৈছিল।

সেই চেঙ্গ্রিয়াৰে কিন্তু সমতি বাইদেউক দেখিলেই কান্দিবলৈ পাহৰি পেলাইছিল।

এখন চিঠিত চেঙ্গ্রিয়াৰে লেখিছিল জীৱন একোখন ৰেলগাড়ী মৃত্যু নমাৰ শেষ ষ্টেশ্যন। স্থায়ী আছে আৰু স্থায়।

সুমতি বাইদেউৰ প্ৰাণ যেন মৃত্যুৱে স্পৰ্শ নকৰে এনে ভাব হয় সদায় নবীনৰ। মৃত্যুৱে কেতিয়া কি ৰূপ লৈ আহে কোনেও কব নোৱাৰে। কেতিয়াবা সি একম ীয়া হৈ আহে। কেতিয়াবা সহস্ৰমৰীয়া হৈ আহে। সেই সময়ত মৃত্যু আহিছিল সহস্ৰমৰীয়া বিকট ৰাক্ষসৰ ৰূপত।

কিন্তু সুমতি বাইদেউৰ মৃত্যু ভয় াই বলিলেই হয়। তেওঁৰ মখত মৰণ জিনা এটা হাঁহি। সেই হাঁহি শান্ত কিন্তু অপৰাজেয়।

পুৰুষৰ ভয়কে আৰম্ভ কৰি নাৰীসকলৰ কত ৰকমৰ ভয়। কিন্তু সমতি বাইদেউৰ যেন একোলৈকে ভয় নাই এনে লাগে নবীনৰ। জীৱনটো যেন এটা খেমালি এনে ভাব হয় কেতিয়াবা তেওঁক দেখিলে।

বিয়াল্লিছৰ বিপ্লৱত নবীন সমতিৰ ছাঁৰ দৰে অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত ঘুৰি ফুৰিছিল।

আন্দোলনৰ কালৰ এটা ঘটনা মনত পৰিলে নবীনৰ এতিয়াও অকলে অকলে হাঁহিত পেটৰ নাৰী ভু ৰু ছিগিব খোজে।

তেতিয়া সমতি বাইদেউ আছিল আন্দোলনৰ কটকী আৰু নবীন আছিল লগুৱা। ৰেলত সিহঁতে বিভিন্ন ঠাইলৈ কঢ়িয়াই লৈ গৈছিল চিঠি প্ৰচাৰ পত্ৰ আৰু নিৰ্দেশ। কেতিয়াবা নিছিল কৰ্মীসকলক দিব লগা টকা আৰু দৰব। কেতিয়াবা নিছিল হাত বোমা আৰু জাতীয় পতাকা।

এবাৰ বিমলদাই নির্দেশ দিলে উজনিলৈ যাবলৈ। প্ৰচাৰ-পত্ৰ আৰু টকা লৈ সিহঁত ৰেলত যাব লগা হৈছিল ডিব্ৰুগড়লৈ। গুৱাহাটীত সিহঁতে তেতিয়া আত্মগোপন কৰি আছিল। সুমতি বাইদেউ আছিল ফিৰোজাহঁতৰ তাত নবীন আছিল দদহঁতৰ এঘৰ আপোন মানুহৰ তাত। পলিচে সিহঁত গুৱাহাটীলৈ অহাৰ কথা আগতেই গম পাইছিল। সেই বাবে ৰেল ষ্টেশ্যন জাহাজ ঘাট ট্ৰাঙ্ক ৰোড সকলোতে পহৰা থৈছিল। দদ আছিল পুলিচ ইন্সপেক্টৰৰ ল ৰা কাজেই কিবা সূত্ৰে এই বিপদৰ কথা গম পাই দয়োলৈকে যোৱাৰ দিনা পুৱা বেলাতে খবৰ দিলে। খবৰটো পাই সমতি বাইদেউ বিন্দ মাত্ৰও বিচলিত নহ ল তেও দদলৈ এখন চিঠি দিলে ইমান চিন্তাৰ কাৰণ নাই দুদু। তুমি খালী নবীনক অস ীয়া দৰাৰ সাজ পিন্ধাই ঠিক সময়ত এখন মটৰ লৈ মোৰ ইয়ালৈ আহিবা।

সেইদিনা ৰাতি ৰেলত তেওঁলোক যোৱাৰ কথা

নবীন দুদ মাকণ সকলোৱেই চিঠি পঢ়ি আচৰিত হ ল। কিন্তু বাইদেউৰ নিদেশ কোনেও অমান্য নকৰিলে।

দদৰে এখন মটৰ যোগাৰ কৰি সন্ধিয়া নবীনৰ ঘৰ ওলালগৈ। ইতিমধ্যে দুদুৰ ভনীয়েক মাকণে অসমীয়া দৰাৰ সাজ গোটেইটো ভালদৰে পিন্ধাই নবীনক সাজুকৈ থৈছিল। দদৰে নিজেও চাহাবী সাজপাৰ কৰি মৰত হেট পিন্ধি চিনিব নোৱাৰা হৈ আহিছিল। কিন্তু নবীনক দেখি তাৰ নিজৰ ছদ্মবেশৰ ওপৰত একৰকম ধিককাৰেই জন্মিল। মৰত গুণাৰ কাম কৰা অসমীয়া পাগুৰী গাত গোমচেঙৰ দীঘল এঙা চোলা ককালত পাটৰ চুৰিয়া গুণাৰ ফুলবছা চেলেং পিন্ধি নবীন একেবাৰে ৰাজকোঁৱৰ যেন হৈ পৰিছিল। মাকণে ঘৰৰ পৰণি পেৰাবপৰা এই পৰণি সাজপাৰ উলিয়াই আনিছিল। দুদুক দেখা মাত্ৰকে মাকণে হাত চাপৰি মাৰি হাঁহিবলৈ ধৰিলে।

অলপ সময়ৰ পিছতে মাকণে দৰা উলিয়াই আনি মটৰৰ বেক ছীটত বহুৱাই দিলেহি। তায়ো নবীনৰ কাষতে সহজ হৈ কাষত বহিল। দুদুৱে মখত এটা পাইপ লৈ ওলাই আহি ড্ৰাইভাৰৰ ছীট গ্ৰহণ কৰিলে।

খন্তেক পিছতে গাড়ী আহি এমাইল দূৰৰ ফিৰোজাহঁতৰ ঘৰৰ পদূলিত ৰ'লহি। দুদুৱে হৰ্ণ দিলে। এটা ল ৰাই ট্ৰাঙ্ক এটা আনি মটৰৰ পিছফালে মাটিত থলেহি। দুদৰে লাগেজ-বক্সৰ দুৱাৰখন খুলি

নিজত ল'ৰাটোৱে ট্ৰাকটো ভৰাই দি গুচি গললে। দদুৱে দুৱাৰ বন্ধ কৰি পুনৰ নিজৰ ঠাইত বহিলহি।

পাঁচ মিনিটমানৰ ভিতৰতে ফ্ৰিবোজাই ওৰণি বাৰণি লৈ বনকৰা ৰিহা মেখেলাৰে সংশোভিত হৈ অহা সমতিক আনি পিছ ছীটত মাকণৰ ওচৰত বহুৱাই দিলেহি।

মাকণে সুধিলে 'তই নেযাৱ নেকি ফ্ৰিবোজা ?

'নেযাম কিয় ? সৰুতে তয়ে ময়ে যে দৰা কইনা খেলিছিলো মনত নাই ? আজি পাভক কালত এটা সযোগ পাইছোঁ এৰি দিমনে ?

মাকণক আৰু পায় কোনে ? ওৰে বাট দুয়ো গুণ্‌গুণকৈ ি য়া নাম গালে।

সিহঁতে ৰং ৰহইচ কৰি সমতি বাইদেউ আৰু নবীনক এটা ফাৰ্ষ্ট ক্লাছৰ ভৰাত-তুলি দিছিল।

সমতি বাইদেৱে সেইদিনা ধেমালি কৰি মাকণক কৈছিল এইখন হ ল ২৪ ঘণ্টাৰ সংসাৰ। তাৰ পিছত দৰা ক এই সাজেৰেই তোমাক চমজাই দিম মাকণ। বজিছা। তেতিয়া কিন্তু ওঁ আ একো কৰিব নোৱাৰিবা। নিদেশ মতে কাম কৰিবা

মাকন সেইদিনা জব্দ হৈ গৈছিল। লাজত তাই হাঁহিব নোৱাৰা হৈছিল।

বিয়াৰ ভাওনাখন সকলমে সমাধা হৈছিল। পলিচৰ মানহে গমেই নেপালে। ওৰে বাট সমতি বাইদেউ আৰু নবীনে আঠ মওলা থাৰলৈ যোৱা ন দৰা কইনাৰ অপূৰ্ব অভিনয় কৰি দেখৱাইছিল।

সেই ভাওনাৰ কথা মনত পৰিলে নবীনৰ আজিও হাঁহি উঠে।

জীৱনত সি দৰাৰ অভিনয়হে কৰিলে কিন্তু দৰা হব পৰা নাই। তাৰ একমাত্ৰ কাৰণ হ ল এটাই। অভিনয় সহজ জীৱন জটিল।

বাইদেউ বলক যাও নবীনে মাত লগালে বেলি হ লে ফেৰী হেৰাব।

ফেৰীলৈ মানহৰ লানি লাগিছিল।

ব লা যাও।

কাষত বেগটো ওলোমাই গম্ভীৰভাৱে সুস্মৃতি বাইদেৱে খোজ কাঢ়িছিল। মেটকমৰ বাহিৰত ভৰি দিয়াৰ লগে লগে সুস্নাতৰ সোণালী

কিৰণে তেওঁৰ সদাপ্ৰসন্ন মধমণ্ডল ৰঙাই তুলিলে। যন্মাৰোগৰ ৱন্ত্ৰণাত ৰঙা পৰি থকা বিমলদাৰ মখতো সম্ৰান্তৰ এই ৰঙ আছিল কিন্তু তাত আছিল মৃত্যুৰ বিষণ্ণতা। সমতি বাইদেউৰ মুখখনত কিন্তু সদায় সূৰ্যোদয়। কোনো কালেই মৃত্যুৱে পৰাস্ত কৰিব নোৱাৰিব মখখন দেখিলে এনে ভাব হয় নবীনৰ। গিৰিয়েকক তেওঁ আজি হাঁহি মুখে বিদায় দিছে।

অদূৰৰ বেলিত ফেৰীখন নিশ্চল হৈ পৰি আছিল। মাজে মাজে খালী সোঁতে তাত খন্দিয়াইছিলহি। সোঁত আজিও প্ৰবল। মাজ বাৰিষাৰ বানে কেইদিনমান আগতে দয়ো পাৰ ওফোন্দাই পেলাই এক তীব্ৰ মতি ধাৰণ কৰিছিল কিন্তু এতিয়া পানী শুকাইছে। মাটি কিছু তললৈ নামিছে।

বালিত ভৰি দিয়েই হঠাতে সুমতি বাইদেউ বৈ গ ল।

পশ্চিমাকাশত এখন ৰঙীন চলচ্চিত্ৰ আৰম্ভ হৈছে। ঘূৰণীয়া ৰঙা বেলিটোৰ প্ৰতিবিম্ব পানীত পৰিছে। বেলিয়ে সোঁতৰ তালে তালে নাচিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে।

সংঘত সোমাবৰেপৰা তাৰ ৰোমাণ্টিক কল্পনাৰ ঘোঁৰাৰ মখত কোনোবাই লেকাম লগাই দিলে। সংঘ আছিল এটা মৌ বাহৰ দৰে। ওৰেদিন মৌবোৰে ঘৰি ফুৰি মৌ গোটাই আনি মৌচাক গঢ়ে। বাঁহত থাকে মৌ কু ৱৰী। সমতি বাইদেউ আৰু বিমলদাই কৈছিল সমগ্ৰ সমাজখনকে তেওঁলোকে মৌ বাহত পৰিণত কৰিব খোজে।

সংঘত ভৰ্তি হ বৰ দিন ধৰি সনীয়া কাঁহী যেন এই সেন্দৰীয়া বেলিটোৰ অপৰূপ নাচোনৰ সৌন্দৰ্য সি উপলব্ধি কৰিবলৈ অৱসৰ পোৱা নাই। প্ৰকৃতিৰ লগত শৈশৱ মনৰ যি সম্পৰ্ক আছিল সি যেন হঠাতে ছিন্ন হৈ গ ল। এতিয়া মানহৰ দখ দুদশাৰ সমস্যাই সিহঁতৰ মনত হৈ পৰিছিল প্ৰধান প্ৰয়োজনীয় সমস্যা। বুদ্ধ আৰু মাক্স উভয়কেই এই সমস্যাই ঘৰৰপৰা টানি আনি সংঘত সমাই দিছিলহি। বদ্ধই কৈছিল নিৰাণ আছে মানুহৰ মনৰ গভীৰত। মাক্সে মুক্তি বিচাৰি পাইছিল উৎপাদনৰ আহিলা আৰু সম্পৰ্কৰ সমাজীকৰণত—বাহিৰত

যুগ যুগ ধৰি সংঘই মানুহৰ দুখ মোচনৰ বাবে কৰ্ম ৰত কৰি আহিছে। বিমলদাহঁতৰ সংঘয়ো তাতেই জোৰ দিছিল। শৰত কালৰ বৃন্দাবনৰ জোনাক নিশা কৃষ্ণই বাঁহী বজাই যিদৰে গোপিনীসকলক

ঘৰৰপৰা টানি আনিছিল বিমল ।হতেও জীৱনৰ জয় শিঙা বজাই সিহঁতক তালৈ আনিছিল। সচ্চিদানন্দ প্ৰা ি ত আছিল গোপিনীসকলৰ লক্ষ্য নবীনহঁতৰ লক্ষ্য আছিল ।নব মক্তি । বিমলদাহঁতৰ সংঘলৈ পৰ নাৰীসকলেই যে আহিছিল এনে নহয় পৰুষসকলো আহিছিল।

মানহৰ তেতিয়া প্ৰধান দখ আছিল পৰাধীনতা। সংঘৰ মানহ বোৰে সদল বলে সেইবাবে জপিয়াই প ি ছিল স্বাধীনতাৰ সংগ্ৰামত। দলে দলে মানহে কাৰাবৰণ কৰিছিল বকুত গু ি পাতি লৈছিল।

পৰাধীনতা আৰু মত্যুক সংঘই একে বলি গণ্য কৰিছিল।

মানহক তেতিয়া স্থিতি ি তা পঙ্গু কৰি থৈছিল। পৰিয়ালবোৰ হৈ উঠিছিল স্থিতিশীলতাৰ আধাৰ। নবীনে ঘৰত থাকি অনভৱ কৰিছিল তাত প্ৰেম জীৱিকা আকা ক্ষা জ্ঞান আৰু কম সকলো স্থিতিশীল। এই স্থিতিশীলতা আছিল মত্যুৰ ভিন্ন ৰূপ।

এই স্থিতিশীলতাৰপৰা জীৱন আছিল শত যোজন আঁতৰত নবীনে অনভৱ কৰিছিল তালৈ যাবলৈ হ লে সংঘৰ পথেদি যোৱাৰ ।হিৰে দ্বিতীয় উপায় নাই।

কিন্তু সকলোৱেইতো সেই জীৱ ৰ পথ গ্ৰহণ কৰা নাছিল।

অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰ সদানন্দ বৰুৱা সদশ । আৰু ৰঞ্জি দাদা এওলোকে প্ৰাচীন জীৱধা ।কে আকোৱালি ধৰি থাকিল। মন্মথ ঠিকা দাৰহঁতে যদ্ধৰ জয়ঢোলৰ মাত শুনি উদভ্ৰান্ত হৈ ঘৰতে গঢ়ি লব খজিছিল একোখন ভোগৰ সংসাৰ। বদ্ধ মাক্স অথবা বিমলদাৰ পৰা এওলোকৰ আদশ সকীয়া আছিল। তেওলোকে বিশ্বাস কৰিছিল স্থিতিশীলতাত আৰু ভোগবাদত তেওঁলোকৰ সংসাৰত জীৱন আছিল মত্যু বন্দী।

কত ছদ্মবেশ লৈ মত্যুৱে তেতিয়া সিহঁতক ছলনা কৰিবলৈ আহিছিল তাক নাজানিলে কোনেও এতিয়া সেইকালৰ কথা ধাৰণাই কৰিব নোৱাৰিব।

গুৱাহাটী মহানগৰৰ বাটে পথে দভিক্ষ প্ৰপীড়িত এদল মানহে নিৰুপায় মগনীয়া হৈ তেতিয়া ঘৰি ফুৰিছিল। তেওলোকে দাৰিদ্ৰ্য জনিত মত্যুকে বৰণ কৰি লৈছিল। থালত প । এটকুৰা ৰুটিৰ বাবে এদিন দটা মগনীয়াই এল এম হোষ্টেলৰ দাঁতিৰ আলিবাটৰ কাষত কেনেকৈ কাজিয়া কৰিছিল তাক নবীনৰ স্পষ্ট মনত আছে।

মত্যুৰ প্ৰতি আক্ৰমণে জীৱনৰ জ্যোতি অন্তৰ্হিত কৰে বুলি সংঘৰ এটা ভয় হৈছিল। সেইবাবে অহৰহ ই কৰ্ম-যজ্ঞৰ শিখা জলাই

ৰাখিছিল। সীমাবদ্ধ স্থবিৰ জীৱনকো সংঘই মত্যু বুলিয়েই বিবেচনা কৰিছিল।

সেই কাৰণে সংঘই অসীমৰ সেন্দৰীয়া আলি সিহতৰ বাবে মকলি কৰি দিছিল। সকলো আত্ম সংকোচনৰ পৰা মানব মন যাতে মুক্ত হয়। যাতে প্ৰতিষ্ঠা হয় এক সন্দৰ মানৱধম।

সংঘত যোগ দিয়াৰ আগতে সি আছিল ঘৰৰ আদৰুৱা ল ৰা গাহস্থ্য ধমৰ উপাসক।

কিছু সময় ধৰি সি এই সযাস্তৰ ৰঙীণ চলচ্চিত্ৰ চাইছিল। সেই সময়ত সি সযাস্তৰ আঁৰত আবিষ্কাৰ কৰিছিল এক সন্দৰ সযোদয়ৰ প্ৰতি ্ৰতি এইটো উপলি ধ কৈশোৰ আৰু ছাত্ৰ কালৰ। তেতিয়া সযাস্ত আছিল সযোদয় হোৱাৰ আগতীয়া সংকেত। সেই কালত ি শাৰ শেষত টোপনিৰপৰা উঠি যেতিয়া বাটাৰ ৰকচৰ সিপাৰে উদয় হোৱা সযটো দেখিছিল তেতিয়া তাৰ ভাব হৈছিল সি ফুলকোঁৱৰ পখী ঘোৰাত উঠি সি সমথ ফালে ক ৰবালৈ গৈ আছে ক লৈ গৈছে তাক সি ক ব নোৱাৰে। কেতিয়াবা পাখি ছিগি ঘোঁৰা পৰিলেও ঘ তে পৰে ত তে সেউতী মালতী তগৰ গুটিমালী আটাইবোৰ ফুল একেলগে ফুলি উঠে। তাৰ পিছত আছে দিজাই মালিনী। ফুলকোঁৱৰৰ স্পশত দখ ীৰ ঘৰৰ বাহৰ চাং হৈ উঠে সো ৰ খাট পালেং পদুলিৰ দুবৰিত জিলিকি উঠে চামৰ পীৰা। সদৌ শেহত আছে বটীয়া নোহোৱা ফুলৰ মালা ফুলৰ চিঠি আৰু সেই দিপলিপ কইনা পাঁচতুলী কৱৰী। কি সন্দৰ আছিল সেই দিনবোৰ।

বালক মনৰ ওপৰত ৰূপকথাৰ ৰঙা ফাকুগুৰি সিঁচি দিছিল কোনোবা এজন নেদেখা গোসায়ে। সেই স য়ত মধময় হৈ উঠিছিল লইতৰ বালি পানীত জিলিকিছিল জলকু ৱৰীসকলৰ সোণালী চুলিৰ টৌ দূৰৈৰ ওখ বহুৰঙী কাৰেঙৰপৰা চাৰিপাটী এৰি ধীৰ পদক্ষেপে নামি আহিছিল ৰাজকোঁৱৰসকল পৱতবোৰে সেউজীয়া গছনিৰ চোঁৱৰেৰে বিচি তেওঁলোকৰ গাত লগাই দিছিল অনন্ত অসমীৰ বতাহ-ছাটি। শৈশৱৰ সেই বাৰেবৰণীয়া চলচ্চিত্ৰ চাই জীৱনে নিজৰ ক্ষুদ্ৰ ঘৰৰ চৌহদত থাকিও এখন সন্দৰ অসীম আশ্চযময় সোণালী পৃথিৱীৰ সন্ধান পাইছিল।

সেই ৰূপ কথাৰ সোণালী কাৰেঙত কোনোবাই জুই লগাই দিলেহি।

সকলোৰে শৈশৱ শেষ হয় এই চিতাগ্নিত। কিন্তু তথাপিও সুন্দৰ কালত সেই চিতাগ্নি হৈ পৰে হোমাগ্নি। যৌৱনৰ আঁৰে আঁৰে মথ লকুৱাই আছে ৰূপকথাৰ সেই ফুলকোঁৱৰ পখীঘোঁৰা মালিনী বটীয়া নোহোৱা মালা আৰু পাঁচভুলী কুঁৱৰী। ৰূপকথাৰ চিতাৰ ছাইৰ তলৰ মাটি ভেদি যৌৱন ফুলনিৰ ফুল গছৰ ৰূপ ললে। মোট সলাই মাটিত থল পদুম হৈ জনম ললে পাৰিজাত ফুল হৈ সুগন্ধ বিলালে। তাৰ যৌৱনৰ ফুলনিলৈ থলপদুম হৈ আহিছিল এক বিদেশিনী নাৰী। সেই বিদেশিনী নাৰীয়ে মাটিত শিপা পতি ক্ৰমে ওখলৈ উঠি ডাল পাত গজাই কেনেকৈ পদুম ফুলাব পাৰি তাৰ সংকেত দিছিল। আৰু এক নাৰীয়ে শৈশৱৰ সকলো ৰূপকথাৰ স্বপ্ন আৰু মনোহৰ সুগন্ধ একেখনি প্ৰাণৰ শৰাইত পুঞ্জীভূত নৈবেদ্যৰ ৰূপ দি তাৰ কাষলৈ লৈ আহিছিল এক বিমল প্ৰেমৰ প্ৰতিশ্ৰুতি। সেই বিদেশিনী নাৰী হ'ল সমতি আৰু এই পূজাৰিনী হ'ল মাকণ।

সংঘৰ দূতী সেই বিদেশিনীক সি আজি আপোন কৰি পেলাইছে। কিন্তু হৃদয় মন্দিৰৰ পূজাৰিনীৰ নৈবেদ্য সি সম্পূৰ্ণ ৰূপে গ্ৰহণ কৰিব পৰা নাই। সহস্ৰজনৰ মহাজীৱনৰ সাধনাত নিজকে সি বিলীন কৰি এক প্ৰকাৰ সন্ন্যাস গ্ৰহণ কৰিছে। একান্ত মনে এজনৰ প্ৰাণৰ নৈবেদ্য গ্ৰহণ কৰিবলৈ তাৰ মন নোহোৱা নহয় কিন্তু পাৰিজাত বিচাৰোতে সি থলৰ পদুম হেৰুৱাব নোখোজে। সমতিক কোনো দিনে সি এজন বুলি গ্ৰহণ কৰা নাই সমতি সহস্ৰজন। কিন্তু মাকণ তাৰ বাবে একান্তভাৱে এজন। মাকণে কালি তালৈ এক কুসুম কোমল চৰম পত্ৰ পঠাইছে হয় সি তাইৰ জীৱন নৈবেদ্য গ্ৰহণ কৰক নহয় সি সহস্ৰজনৰ লগত মিলি যাওক।

মাকণক তাৰ সিদ্ধান্ত জনাব লগা হৈছে।

সন্দেহ নাই আন্দোলন মৰহি পৰাৰ লগে লগে সংঘৰ বেয়া দিন পৰিছে সহস্ৰজনৰ জাগৰণ খন্তেকলৈ সেমেকা পৰিছে। এতিয়া সংঘৰ সদস্যসকল ঘৰলৈ ঘৰি গৈছে। তেওঁলোকে পানীত পৰা মানুহৰ দৰে তৃণ এডাল পালেও তাতে ধৰি সাঁতুৰি পাৰলৈ যাবলৈ চেষ্টা কৰিছে। এতিয়া সকলো লাগিছে অসমৰ ভবিষ্যত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ বাবে পুঁজি সংগ্ৰহ কৰাত। টকা উঠিছে কিন্তু এই কামে মুক্তি আন্দোলন পুনৰ সক্ৰিয় নকৰে ই তাৰ বিকল্প নহয়। তাতে আজি

বিমলদা গুচি গ'ল দূৰলৈ। তেওঁৰ নেতৃত্বৰ শক্তি টুটি আহিছে। সংঘৰ প্ৰাণ উমি উমি জ্বলাই ৰাখিছে কেৱল সমতি বাইদেৱে। তেওঁ বিলপ্ত হৈ যাব তথাপি পৰাজয় নেমানে। তেওঁ সত্যৰ স মধীন হ ব আৰু বিলপ্তিৱে।

পাঁচ বছৰৰ আগতে নবীনৰ মনত থল পদুম আৰু পাৰিজাতৰ আকৰ্ষণ যে এনে দ্বন্দাত্মক হৈ উঠিব তাৰ ধাৰণাই নাছিল। সি ভাবিছিল তাৰ জীৱনৰ ফলনিত থল পদম আৰু পাৰিজাত একেলগে ঠন ধৰি ফলি উঠিব।

কৈশোৰ আৰু যৌৱনৰ সেই সন্ধিক্ষণত এদিন হঠাতে তাৰ জগৰ ডেকা ল ৰাবোৰৰ দৰে তাৰো অনভৱ হ ল ঘৰুৱা জীৱনৰ শিপাভাল যেন এক প্ৰচণ্ড ঘণিবতাহে উভালি পেলাইছে। ঘৰ আৰু মৃত্যুৰ ভিতৰত প্ৰভেদ নোহোৱা হৈ গৈছে।

এদিন গুৱাহাটীলৈ আহিল বাৰেবৰণীয়া বিদেশী সৈনিকৰ দল। শান্ত চহৰখনলৈ সিহতে লৈ আহিল মহাযদ্ধৰ জঞ্জাল আৰু এক সম্পণ আচহুৱা চাল চলন। এমাহৰ ভিতৰতে কটন কলেজৰ হোষ্টেলবোৰ হৈ পৰিল মিলিটেৰী বেৰেক। চহৰৰ চুকে কোণে হোৱা বিচ্ছিন্ন মেছ বোৰত সোমাই থকা ছাত্ৰবোৰৰ মনলৈ আহিল এক অনিশ্চিত ভবিষ্যতৰ শঙ্কা। সিহতৰ চিত্ত চঞ্চল হৈ উঠিল। দীঘলী পখুৰী আৰু লইতৰ পাৰ আছিল চহৰবাসীৰ বায় সেৱনৰ থলী। সেইবোৰ হৈ উঠিল সেনাসকলৰ প্ৰমোদ স্থান। একে ৰাতিৰ ভিতৰতে দীঘলী পখুৰী হৈ পৰিল সন্তৰণ সাজ পিন্ধা নগ্ন প্ৰায় বিদেশী সেনাৰ চুইমিং পুল। তাত সেনাসকলৰ নানবিহাৰ দেখি বায়সেৱনকাৰী ভদ্ৰলোক ভদ্ৰ মহিলা আৰু যবকসকলে অশ্লীল অশ্লীল বলি আটাহ পাৰি নাক কোঁচাই সভ্যতাৰ নগ্নতাৰ কাষৰপৰা উভতি গৃহাভিমুখে দৌৰ মাৰিবলৈ ধৰিলে। সেই নগ্ন সভ্যতাই নবীনৰ ৰূপ কথা আৰু সোণালী ৰোমাণ্টিক সাহিত্যৰে গঢ়া মনৰ জগতখন ভাঙি চুৰমাৰ কৰি পেলাব খুজিলে। মানুহক ফলকোঁৱৰ আৰু নাৰীক থল পদুম বা পাৰিজাত বুলি ভাবিবলৈয়ো তাৰ সঙ্কোচ বোধ হ ল। কোনোবা গোসাঁয়ে কাঠৰ পখী-ঘোঁৰাৰ পাখি কাটি দিলে। চহৰলৈ অহা ৰণৰঙিণী কামনাবিলাসী এটা নাৰীৰ জাতে তাৰো মনলৈ আনি দিব খুজিলে এক বীভৎস কল্পনা। সৈনিকী দেহজ কামনাৰ ধাৰণাই লাহে লাহে প্ৰেমকো কুৎসিত ৰূপ

প্ৰদান কৰে বুলি সি সন্ত্রস্ত হৈ উঠিল। সম্ভ্ৰান্ত ঘৰৰ জীয়ৰী-বোৱাৰীয়ে মুকলিকৈ ফুৰা চকা কৰা বন্ধ কৰি দিলে।

আচহুৱা যৌন বাতাবৰণ গঢ় লোৱাৰ লগে লগে পশ্চিমৰপৰা আহিল অনাটন আৰু দুৰ্ভিক্ষৰ ছাঁ। কলেজৰ লৰাৰ মেছ ভিউজ ৯ টকাৰপৰা হঠাতে ৪৫ টকালৈ উঠিল। এখন দহ অনাৰ ধতীৰ দাম হল ৬৭ টকা। কেশ্যন কাডৰ অবিহনে মানহে চাউল দাইল নোপোৱা হ'ল। গুৱাহাটী চহৰত এচাম ন ভোগীৰ মানত আন বস্তুৰ দৰে নাৰীও পণ্য দ্রব্য হৈ পৰিল। বাটে ঘাটে ক্ষুধাৰ সংগ্ৰাম আৰম্ভ হ ল আকাশেদি সঘনে বোমাৰু বিমান জাক পাতি উৰিবলৈ ধৰিলে তলৰ আলি বাটেদি চলিবলৈ ললে কনভয় আৰু টেঙ্কবাহিনী। ৰাতি সদায় ব্লেক আউট হ বলৈ ললে। চাইৰেণ বাজিলে ই মানহে এয়াৰ ৰেইড চেল্টাৰলৈ দৌৰিব লগা হ'ল। মৃত্যুৰ ভয়ে জীৱন চাটি ধৰিলে।

এই অনিশ্চিত কালত গুৱাহাটীত যাত্রাৰ বাহনৰূপে ঘোৰাগাৰী অচল হৈ যোৱাৰ দৰে নবীনহঁতৰ মনৰ শান্তি আৰু স্থিতিশীল কেৰিয়াৰৰ ধাৰণাও অচল হৈ গ ল। নতুন যুগৰ এটা প্ৰতীক হ ল উদণ্ড জীপ গাড়ী। অসমীয়া ভাষাৰ বিশুদ্ধতা নষ্ট হৈ গ ল বিভিন্ন ভাষাভাষী সেনাসকলৰ ব্যৱহাৰ কৰা স্লেঙৰ সংস্পৰ্শত। গুৱাহাটী হৈ উঠিল টাৱাৰ অব বেবেল। বিদেশী সেনাই শ টকাৰ নোট সামান্য তুলাপাতৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ঠিক এই সময়তে ৰঞ্জিৎ দাদা আৰু বিপল মহন্তই সেনাবাহিনীত যোগ দিলে তেতিয়া বৃটিছ চৰকাৰে অফিচাৰৰ নাটনি পূৰাবৰ অৰ্থে সেনাবাহিনীৰ কিংচ কমিশ্যনৰ দুৱাৰ ভাৰতৰ ডেকাসকললৈয়ো খুলি দিছিল।

নবীনৰ তেতিয়া অনুভৱ হৈছিল গুৱাহাটীখন মৰুভূমি হৈ পৰিছে। ঘৰ আৰু কলেজত থাকি শান্তি নলগা হ ল।

সি শান্তি বিচাৰি গ ল সংঘত ঘৰৰ বাহিৰত।

সেই সময়ত দদূও আহিছিল সংঘলৈ। দদৰ ভনীয়েক মাকণো আহিছিল ফিৰোজৰ স তে আলেঙে আলেঙে। কিন্তু এই অহাৰ উদলি মুদুলি সৰহ দিন নাথাকিল। আন্দোলনত মন্দা অহাৰ লগে লগে এদিন হঠাতে আৰম্ভ হ ল সংঘৰপৰা ঘৰলৈ ওভতাৰ যাত্রা।

মাকণে আশা কৰিছে নবীনো ঘৰলৈ উভতি আহিব। ঘৰলৈ উভতি অহা মানেই ভাইৰ কাষলৈ সংসাৰী হৈ উভতি অহা। তাই তাক

জনাই দিছে তাই আৰু বৈ থাকিব নোৱাৰে। হয় তাই নবীনক গ্ৰহণ কৰি সংসাৰ কৰিব লাগিব নহয় তাইৰ আশা ত্যাগ কৰিব লাগিব।

সি কি কৰিব এতিয়াই ঠিক কৰিব লাগিব। শুভতাৰ সময় হ'লে উভতিবই লাগিব নেকি ?

সম্বান্তৰ বহুৰঙী চলচ্চিত্ৰ লাহে লাহে নিষ্প্ৰভ হৈ আহিল।

কি নেপৰ সেই দৃশ্যাৱলী চাই আছিল তাক সি ক'ব নোৱাৰে। অতীতৰ ঘটনাবোৰ যেন আজিৰ এনে ভাব হৈছিল। অতীতক সি বিসৰ্জন দিব নোখোজে।

বীন। সমতি বাইদেৱে সস্নেহে মাতিলে কি ভাবিছা ? আকৌ সেই ৰোগটোৱে পালেহিনে ? ফেৰী যাবগৈয়ে এতিয়া। টিকট কিনাগৈ।

সমতি বাইদেউৰ কথাই তাক জগাই তুলিলে। সহস্ৰজনৰ বিষয়ে সি সজাগ হৈ উঠিল। সি ক'লে দোষ হ'ল বাইদেউ। অতীত আহি মনত সজাগ হৈছে। পাৰিজাত ফলৰ গন্ধ যেন পাইছোঁ

সমতিয়ে মিচিকিয়াই হাঁহি উত্তৰ দিলে সদায় যে থল পদমেই মন আকৰ্ষণ কৰিব তাৰ কিবা মানে আছে নেকি ? পাৰিজাতৰ জানো শক্তি নাই ? গোন্ধ যেতিয়া পাইছাই তালৈকে গুচি যোৱা।

নবীন প্ৰসন্নচিত্তে ফেৰীৰ টিকট কিনিবলৈ গ'ল।

সমতি বাইদেৱে নবীনক সন্দৰকৈ বজি পায়। তাৰ মনটো মভি কেমেৰাৰ দৰে। আনে দে। ঘটনা আৰু চোৱা দশ্যৰ এটা দটা অংশ মনত ৰাখে কিন্তু সি গোটেইটো ঘটনা আৰু দশ্য মনত তুলি থয়। এবাৰ কাৰোবাক দেখিলে সি তাৰ মখখন কেতিয়াও নেপাহাৰে কেতিয়াবা সি মখখন আকিও দিব পাৰে। ৰেখাত দেহৰ স্পন্দন পৰ্যন্ত সি ধৰিব পাৰে। ৰাজনীতিত জনাৰ প্ৰয়োজন সীমাবদ্ধ মানহৰ কথা চলাচল আৰু কাম সকলোবোৰৰ উদ্দেশ্য ধৰিব পাৰিলেই ৰাজ নীতিজ্ঞ হৈ যায়। তিৰোতাই যতা মানহৰ মন বজাৰ দৰে ৰাজনীতিজ্ঞই ৰাইজৰ মন বুজিলেই ৰাজনীতিৰ কাম সিদ্ধ হয়। ছিন্দাবাদৰ কান্ধত উঠা দৈত্যটোৰ দৰে মনত অতীতক লৈ ফৰোৱাৰপৰা কান্ধত লওঁতাজনৰে বিপদ বেছিঁহয়। কোন মহূৰ্তত দৈত্যাই টেঁট চেপি ধৰে তাৰ ঠিক নাই। সেই বাবে তেওঁ জীৱনটো বোৱতী নৈৰ দৰে জ্ঞান কৰে।

কেৱল সমুখৰ কালেই তাৰ উদ্দামগতি। অতীত মানেই মৃত্যু অতীত মৰিল গ ল তাৰ কথা অন্ত হ ল মনৰ পৰাই তাক কৰা বিসৰ্জন। সন্ধ্যাৰ ৰঙীণ চিন্ন তেওঁ আজি চাইছে চিনেমা হলত ৰঙীণ চলচ্চিত্ৰ চোৱাদি। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ দৰেও তেওঁ ইতিহাস পঢ়ি কাল নকটায়। ইতিহাস যদি সত্য হয় তেন্তে জীৱনৰ মাজতেই সি প্ৰকাশ পাব। ৰবি চন্দ্ৰই ইমান বছৰ ইতিহাস পঢ়িছে অথচ বজা নাই যে স্বাধীনতা আন্দোলনত সকলো ভাৰতীয় লি ত হলেহে ইতিহাস পঢ়িব পৰা যাব। তেওঁৰ ইতিহাস বৰ্তমানৰ পৰা বিচ্ছিন্ন।

সুমতি বাইদেউ প্ৰত্যেক মহূতেতে নিজতে সম্পণ হৈ থাকে।

প্ৰাণৰ তাগিদাত মাজে মাজে অতীতত বাস কৰিবলৈ নবীন বাধ্য হয়। তেতিয়া সমখত কি ঘটিছে সি সম্পৰ্ণকৈ ক ব নোৱাৰে। সি পাহৰি যায় যে জীৱনটো হুটা বাস্তৱ প্ৰতি মহতাতেই নতুন ৰূপ লয়। অতীতৰ আলোকত তাক চালে তাৰ সীমাবদ্ধ ৰূপহে ধৰা পৰে।

সংঘৰ প্ৰতিও সমতি বাইদেউৰ কোনো অন্ধ মোহ নাই। ভৱিষ্যতৰ প্ৰতিও তেও তেনেকৈ আসক্তি নেৰাখে। সমখত পৰি থকা কাম কৰাই তেওঁৰ ধম। নবীনৰ দৰে তেওঁ কোনো কামকে ঐতিহাসিক নৈতিক আৰু জ্ঞানসম্মত উপায়েৰে চিন্তা কৰি গ্ৰহণ কৰি লৈ যত্ন নকৰে। মানহৰ চিন্তা হেনো সদায় খোৰা বোবা কণা। তথাপি চিন্তাই খোজ কাঢ়ে দূৰদৃষ্টিয়ে ইঙ্গিতেৰে কয়।

টিকট কিনি নবীন ঘৰি আহিলত দয়ো ফেৰীখনৰ তলৰ ডেক লৈ সোমাই গ ল। ডেক খনৰ আকৃতি হাঁহকণীয়া। ৰেলিঙত চিগাৰেট হুপি আউজি থকা এজন ওখ ডাঙৰ শুৱনি মাৰ্কিন বিষয়াই তালৈ চাই হাঁহিলে। সি মৰ দপিয়াই সম্ভাষণ জনালে। তাৰ পিছত আগবাঢ়ি আহি সিহঁতৰ লগত অসমত বিশ্ববিদ্যালয় পতাৰ কথা উলিয়ালে। তেওঁ ক লে আপোনালোকক এতিয়া আচলতে টেকনিকেল শিক্ষা বেছি লাগে। হয়নে নহয় ভাবি চাওক। নবীনে কথাটো মানিও লব নোৱাৰিলে উলায়ো কৰিব নোৱাৰিলে।

কিছুপৰ কথা পাতি বিষয়াজন নিজৰ ঠাইলৈ গুচি গ'ল। তেও সমগ্ৰ ভাৰত ঘৰিপকি এতিয়া নিজৰ কমস্থলীলৈ ঘৰি আহিছে। "সেৱাগ্ৰামতেই আপোনালোকৰ দেশৰ উন্নয়নৰ বাবে প্ৰকৃত চিন্তা কৰা আৰু কাম কৰা মানুহ লগ পালো বুজিছে? —গ্ৰাৱৰ সময়ত তেওঁ

উপযাচি কৈ গ'ল গাঁৱৰ বাইজে উন্নত টুলছ বিচাৰিছে। খেতিৰ আৰু কুটীৰ শিল্পৰ উৎপাদন বঢ়াবলৈ হ লে এনে টুলছ দৰকাৰ। সেৱাগ্ৰামত তাৰ গৱেষণা চলিছে।

মানুহজন জ্ঞানী। ইতিমধ্যে চহৰৰ কেইজনমান বুদ্ধিজীৱিৰ সৈতে তেওঁৰ চিনাকি হৈছে। এদিন অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ তাতে তেওঁক লগ পাইছিল।

ডেকত এজন ঘটমটীয়া চীনা অফিচাৰে দজন শিখ অফিচাৰৰ লগত ভঙা ভঙা হিন্দীত কথা পাতিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। তেওঁলোকে কি কথা পাতিছিল নবীনে ধৰিব নোৱাৰিলে। কেইবাটাও মানুহে শাক পাচলি কুকুৰা কণী কল আৰু নাৰিকলৰ পাচি আগত লৈ নিঃশব্দে বিড়ী হুপি নৈৰ বকুত টুলং ভুটুংকৈ থকা এখন যাত্ৰীবাহী নাৱলৈ চাই আছিল। সেই নাওখন যেন সিহঁতৰ জীৱন। সন্ধ্যাৰ শেষ ৰঙীণ পোহৰত সকলো যাত্ৰীৰ মুখৰ ওপৰত এটা পাতল বিষণ্ণ পোহৰ পৰিছিল। ৰমেন এণ্ড লিয়েৰী ফচৰ খাকী পোচাক পিন্ধা আৰু বব কটা চুলিৰ তিনিজনী ছোৱালীয়ে এজন নিগ্ৰো অফিচাৰৰপৰা টফি লৈছিল আৰু চিগাৰেটৰ ধোঁৱা উৰুৱাই মকলি মনেৰে কথা পাতি খিলখিলকৈ হাঁহিছিল। সেই হাঁহি শুনি এচুকত বৈ থকা এজনী অসমীয়া গাভৰুৱে আচৰিত হৈ সিহঁতলৈ চাইছিল। তাইৰ মুখখনত এটা নিদোষ পবিত্ৰতাৰ ভাব। অচিনাকি ছোৱালী বোধহয় গাঁৱৰপৰা নগৰলৈ অহা বেছিদিন হোৱা নাই। ওচৰতে মন্মথ ঠিকাদাৰৰ ড্ৰাইভাৰ ৰাতিৰাম।

সুমতি বাইদেউৰ কিবা খাবৰ মন গৈছিল। সেই বাবে তেওঁ তলত নৰৈ নবীনৰ সৈতে খটখটীয়েদি ডেকৰ ওপৰৰ ৰেষ্টোৰাঁলৈ গ ল। ৰেষ্টোৰাত এখনো মেজ খালী নাছিল চুকৰ এখন মেজত মাথোন এজন অফিচাৰ বহি আছিল। দখন চকী খালী। সিহঁত গৈ খালী চকী দুখনত বহিলত হঠাতে অফিচাৰজনে পঢ়ি থকা কিতাপ জপাই মাত লগালে বাইদেউ চিনি পাইছেনে?

চিনি নেপামনে? মিচিকিয়াই হাঁহি সুমতি বাইদেৱে উত্তৰ দিলে।

ৰঞ্জিৎ দাদায়ো হাঁহিলে। বেলেগ বেলেগ পথেদি বাটকুৰি বাই আহি যেন সিহঁত এটা চৰাইঘৰত লগ লাগিছেহি। ৰঞ্জিৎ আৰু নবীন

একে চহৰৰ একে বংশৰে কিন্তু এতিয়া এজন ৰজাঘৰৰ সৈনিক ইজন প্ৰজাঘৰৰ সৈনিক। এজন অস্ত্ৰধাৰী ইজন নিৰস্ত্ৰ। ৰঞ্জিৎদাই সৈনিকৰ পোছাক পিন্ধি আহিছিল। আগৰ কোমল কোমল প্ৰেমিকৰ চেহেৰা আৰু নাই। মখখন আটিল হ ল চুলিত ঢউ নাই সিহত সেও হৈ সেওঁতাৰ আশেপাশে পৰি আছে। অলপ ক লা পৰিলেও তেওঁৰ চকুৰ দু টি আগতকৈ তীক্ষ্ণ হ ল সেইযবি চকুৰে বহুত দেখিছে। ওঠৰ ওপৰত ফ্ৰেঞ্চ কাট ৰ গোফে মানহটোৰ সমসাময়িক ফেশ্যনৰ প্ৰতি দবলতা প্ৰকাশ কৰিছে ওঁঠ দুখন আগতকৈ ক া পৰিল।

ৰঞ্জিৎ দাদাই উপযাচি চাহ আৰু ব্ৰেডৰ অড ৰ দিলে

নবীনে সসম্ভ্ৰমে ৰঞ্জিত দাদাক সম্ভাষণ জনাই সধিলে এতিয়া ক ৰপৰা আহিলে?

ডেৰাডুনৰপৰা। ছুটীত আহিলো ৰঞ্জিতে ন ীনৰ ম চ সম্পৰ্কৰ ভাব দেখি সং নহে উত্তৰ দিলে। তই পৰীক্ষা দিলি নেকি?

নবীনে অস্বস্তি বোধ কৰি ক লে দিয়া ি দিয়াৰ মাজতে।

মানে? ৰঞ্জি ে মন কৰিলে নবীনৰ চেহেৰা তাৰ যদ্ধত যোগ দিয়াৰ পৰৰ চেহে াৰ সৈতে একে। খদ্দৰৰ পায়জ া পাঞ্জাবী জপ া চুলি আৰু এযোৰ চেণ্ডেল। এই সাজৰ মাজেদি প্ৰকাশ পাইছে এখনি নিদোষী মখ এটি লাহী দেহা কিন্তু এটা আত্ম লঘিমাৰ দশন। ঞ্জিতে এই খদ্দৰৰ সভ্যতা পছন্দ নকৰে।

ভাল নহ ল।

হ। ৰঞ্জিতে হাঁহিলে একো নক লে। আন্দোলনত লাগিয়েই যে নবীনৰ পঢ়া বেয়া হ ল সেই সম্পকে তাৰ বিন্দ মাত্ৰও সন্দেহ নৰল। এতিয়াও ভালকৈ পঢ়। নপঢ়িলে একো কৰিব নোৱাৰ।

নবীনৰ জীৱনলৈ তেতিয়া এটা সংশয়ৰ আন্ধাৰ নামি আহিছিল। সি ক লে দেখা যাওক। দেশখন স্বাধীন কৰাই মোৰ প্ৰধান লক্ষ্য। পঢ়া শুনাৰ বাবে চকু দিবলৈকে নহ ল।

সমতিয়ে নবীনৰ মখলৈ মং োযোগেৰে চালে শেষৰ বাক্যটো শুনি উচপ খাই উঠিল। সম্ভৱতঃ নবীনে নিজেই নেজানে সি কি কৈছে। অৱশ্যে এটা কথা ঠিক। মানুহটো মনে প্ৰাণে অসহযোগী হৈ পৰিছিল। শিক্ষা আৰু কেৰিয়াৰৰ কথা চিন্তা কৰা অসহযোগীৰ পক্ষে অনচিত বুলি তাৰ এটা অস্পষ্ট ধাৰণা আগৰেপৰাই আছিল। সংঘৰ আন্দোলনত

মন্দা পৰিছে কিন্তু সুমতিহঁত হতাশ হোৱা নাই কাৰণ মানছে চিৰকাল জানো আন্দোলন কৰি থাকিব পাৰে? নবীনে এই কথা আজি জানিবৰ হল তেওঁ ক'লে পঢ়া শুনাৰ প্ৰতি চকু দিবলৈ যথেষ্ট সময় আছে নবীন। অকল জানো কলেজৰ পঢ়াই পঢ়া।

নবীনৰ অন্তৰ অনুতাপ দ ধ হৈ পৰিল। সি ক'লে মই দুঃখ কৰা নাই বাইদেউ। বৰং মোৰ বিশ্বাস আপোনালোকে যি পথ দেখুৱাইছে সেই পথেই আচল

ৰজিতৰ বহুত দিনৰ আগৰ কথা মনত পৰিল। সি কিংচ কমিশ্যন পোৱাৰ পিছতো নবীনে তাক অভিনন্দন জনোৱা নাছিল। ৰজিতহঁতৰ যদ্ধখনো সিহতে এতিয়া লোকৰ যদ্ধ বলি নিন্দা কৰিছে। অকল নিন্দা কৰিয়েই ক্ষান্ত থকা নাই সিহতে যদ্ধৰ বিৰুদ্ধে জনমত গঠন কৰিছে হিংসাৰ পন্থাত বিশ্বাসীসকলে চক্ৰাই সৰু পথাৰ আৰু পানীখাইতীত সিহতে সেনা কঢ়িওৱা ৰেলো বগৰাইছে ৰজিতে সকলো খবৰ জানে। সি সেইবাবে দঢ়কণ্ঠে উত্তৰ দিলে তহতৰ পথ ভুল নবীন। তহতে ফেচীজিমক সহায় কৰিছা

নবীনৰ সংযমৰ বান্ধ চিগি গ ল। সি ক লে আপনি সাম্ৰাজ্য বাদৰ সৈনিক। ভুতৰ মখত ৰাম নাম শোভা নাপায় দাদা। জীৱিকাৰ কাৰণে যি মানহে দেশৰ স্বাৰ্থ বিসৰ্জন দিয়ে তেওঁক মই মানহ বুলি নকওঁ। তাতকৈ নিজৰ সবস্ব ত্যাগ কৰি স্বাধীনতাৰ বাবে য জা বেছি ভাল।

ৰজিতৰ কাণ মখ খণ্ডত ৰঙা পৰি গ ল। তাৰ অনন্তৰ নবীন এতিয়াও মানহ হোৱা নাই। মখত সেয়ে এতিয়াও শ্লোগান। বীৰৰ দৰে নহলেও সফল মানহৰ বেশেৰে নগৰ সোমাই মানহৰ আদৰ পাম বলি সি বৰ আশা কৰিছিল মানহৰ আশা তেনেকুৱাই কিন্তু পৰণি বিয়েযে বোধহয় নগৰৰ মন ছাটি থৈছে। নবীনহঁতৰ আন্দোলন ধান খেৰৰ জুই ৰ দৰে নমাই গৈছে। শুদাহাতে বৃটিছক আৰু জাপানীক খেদিবলৈ যোৱা আৰু গছত গৰু উঠা হোলোওাৰে কাণ বিন্ধা একে কথা। ৰৰজীত ক'তো এনে ঘটনা ঘটা নাই।

সি ক'লে স্বদেশ প্ৰেম অকল যে তোৰহে আছে মোৰ নাই নেকি? এই যুদ্ধ তহঁতে নেওচা দিছ সাম্ৰাজ্যবাদী বলি। কিন্তু আমি

খুঁজিছো ভজো হিটলাৰৰ বিৰুদ্ধে। তাৰ প্ৰয়োজন নই কৰিব নোৱাৰি। ধৰ জাপানে কালি ভাৰত লৈ ললে তেতিয়া স্বতৰ দুৰাই আন্দোলন কৰাৰ থলো নেথাকিব।

ৰঞ্জিতে এটা চিগাৰেট জলাই কেইছোঁপামান মাৰি আকৌ ক লে আমি এতিয়া জাপানী খেদাত ব্যস্ত জাপা ীৰি াক যে পৰাজিত হ ব এই বিষয়ে মই ি ন্দেহ ক ব পাৰ তাৰ ফলত ইংৰাজৰ শাস দহদহীয়া হ ব। কিন্তু ইংৰাজে জানে ভাৰতীয় সেনাসকলক সদায় যন্ত্ৰৰ দৰে চলাব নোৱাৰি। আৰু মই তোক কৈ থও সেনাসকল বৃটিছ সাম্ৰাজ্যৰ যে ধৰণী এই কথা সচা কিন্তু তেওঁলোক স্বদেশ প্ৰেমিকো। তহতৰ সেনাসকলক নিন্দা কৰা অদূৰশিতাৰ চিন।

সমতি বাইদেউ আৰু ন ীনে ৰঞ্জিতৰ প্ৰত্যেকটো শব্দ মন দি শুনিছিল।

নবী দে ি লে যিবিলাক সেনাক সি ইমান দিনে স্বদেশ প্ৰেমৰহিত বুলি অৱজ্ঞা কৰি আহিছিল সেইসকল সেনাৰ মাজতো দেশপ্ৰেম লোপ পোৱা নাই। ৰঞ্জিত দাদাক টান কথা কৈ আঘাত দিয়া বাবে তাৰ এতিয়া অনতাপ হ ল

সি ক লে দাদা তকৰ আ গত টান কথা কৈ পেলালো বেয়া নেপাব দেশ সেৱাৰ অধিকাৰ সক াৰে আছে।

ৰঞ্জিতে একো নেমাতিলে। সি আপোন মনে চিগাৰেট খাবলৈ ধৰিলে।

ইতিমধ্যে ফেৰী চলিবলৈ আৰম্ভ কি লে উজাই সোঁতৰ বিৰুদ্ধে। ফেৰীখনৰ এই সোঁতৰ বিৰুদ্ধে কৰা সংগ্ৰাম দেখি সি বিশেষ আমোদ অনভৱ কৰিলে আৰু তাকে চাবলৈ ধৰিলে।

তেনেতে পৰিচাৰকে চাহ আৰু ব্ৰেড আনি মেজত থ লেহি। জিতে চিগাৰেটটো পেলাই দি একাপ চাহ দাঙি লৈ চকুৰ ঠাৰেৰে সমতিহঁতক চাহ খাবলৈ ক লে।

সমতি বাইদেউ আৰু নবীনে চাহ খাবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। সিহঁত হালৰে দিনটো কাম কৰি কৰি ভাগৰ লাগিছিল। নবীনে জলমুৰকৈ চাহ খাইছিল কিছু সময়লৈ কাৰো মখত কথা নোলাল।

সুমতিয়ে চাহ খাই উঠি নবীনলৈ চাই ক লে 'তোমাৰ খং যেতিয়া মাৰ গ'ল এতিয়া বুজিবা খং উঠাৰ একো কাৰণেই নাছিল। ৰঞ্জিতে

থাকী কৈছে আমাৰ পথ ভুল তেওঁৰ পথ শুদ্ধ। তাত খং উঠাৰ কি কাৰণ থাকিব পাৰে?

নবীনে এই কথা শুনি হাঁহি ৰাখিব নোৱাৰিলে। ৰঞ্জিতেও হাঁহিবলৈ বাধ্য হ'ল। সমতিয়ে এইবাৰ ৰঞ্জিতলৈ চাই ক'লে সকলোৰে এটা সময় আছে ৰঞ্জিৎ। তুমি যদি আন্দোলন কৰিবৰ সময়ত আন্দোলন দমন কৰিবলৈ অস্ত্ৰ লোৱা তেন্তে কাল দোষ ঘটে। আৰু অস্ত্ৰ ধৰি স্বাধীনতা ৰক্ষা কৰিবৰ সময়ত যদি অহিংস হৈ পৰা তেন্তে তাতো কাল দোষ ঘটে। এটা কথা তুমি মানি লব লাগিব। ইমান দিনে আন্দোলনৰ কাল চলি আছিল। এতিয়া আন্দোলন পৰি আহিছে এতিয়া যদি তোমালোকে আমাৰ কামটো হাতত লোৱা তেন্তে আমাৰ ভাৰ লাঘৱ হয়। একো কৰিব নেলাগে অস্ত্ৰ থৈ দিলেই হ'ব গতিকে তক থোৱা তক কামত নাহে। আমাক লাগে কাম।

বাইদেউ আপোনাক চেডিশ্যান ত পেলাই কলীয়া পানীত মেলিব পাৰি। ৰঞ্জিতে হাঁহি উত্তৰ দিলে তথাপি মোৰ ধাৰণা হয় সময় হ'লে আমিয়েই স্বাধীনতা ৰক্ষা কৰিব লাগিব। মোৰ সন্দেহ নাই আজি বাদে কালিলৈ ভাৰত স্বাধীন হ'বই।

সমতি বাইদেৱে হাঁহিলে একো নক'লে

শান্ত ৰসত কথা কৈছিল সমতি বাইদেৱে। মত বিৰোধ প্ৰকাশ পালেও তেওঁৰ কথাই মানহক আঁতৰাই নপঠিয়ায় ওচৰ চপাই আনে। নবীনৰ ভাব হ'ল ৰঞ্জিত দাদাই বজি পালে তেওঁৰ এটা মল্য আছে সমতি বাইদেউৰ ওচৰত। কিন্তু সেই মল্য এতিয়াও প্ৰকাশিত হোৱা নাই। সমতি বাইদেৱে কি ভাবে তাক সি ক'ব নোৱাৰে। সৈন্যসকলে ভাৰতৰ স্বাধীনতাৰ যজৰ ভাৰ লোৱাৰ সম্ভাৱনা ক'ত? ৰঞ্জিতৰ মাজত তেওঁ সেই সম্ভাৱনা ক'ত দেখিলে।

বাইদেউ আপুনি কি সঁচাকৈয়ে বিশ্বাস কৰেনে কি যে ৰঞ্জিত দাদাইঁতে এদিন আমাৰ কামৰ ভাৰ হাতত ল'ব তেওঁ মাথোন কল্পনা কৰিছে স্বাধীনতা অহাৰ স্বাধীনতা আনি দিয়াৰ নহয়। নবীনে মন্তব্য কৰিলে।

ভবিষ্যতে কি হয় তাক কৈ মই মৰ নখমাওঁ। তেওঁৰ হাতত এটা ভাল শক্তি আছে। এই শক্তি তেও দেশৰ স্বাধীনতাৰ হকে কিয় ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰে? পাৰে। হাঁহি সমতিয়ে উত্তৰ দিলে।

ৰঞ্জিতে একো নেমাতিলে। আলোচনাই লাহে লাহে নিয়মৰ সীমা অতিক্ৰম কৰা দেখি সি উঠিব খুজিলে।

সমতিয়ে তাৰ অসবিধা বজি পালে। তুমি যাব নেলাগে বহাঁ। বিমলদাদাৰৰ চিঠি এখন পাইছিলানে ?

বিমলদাৰ নামত যেন এটা যাদ আছিল। চহৰৰ এটা পক্ষৰ নমস্য ব্যক্তি। ৰঞ্জিতে চিগাৰেটটো পেলাই দি হাঁহি ক লে পালো। কিন্তু পলম হ ল বমা ফ্ৰ টৰ পৰা ৰিভিৰেক্ট হৈ ডেৰাডুন পাওঁতে দিন ললে। অ পাহৰিছিলোৱেই মই চান্দা লৈ আহিছো। বিমল দা কেনে আছে ?

সমতিয়ে বিমলদা মদনাপল্লীলৈ যোৱা কথা সবিশেষ বণালে। ৰঞ্জিতৰ চকু সজল হৈ গ ল। মানহজনে ওৰে জীৱন দেশসেৱাকে কৰিলে পৰস্কাৰ পালে কেৱল অকাল মৃত্যু। যক্ষ্মা মানেই অকাল মৃত্যু। বিমলদাৰ ভাল হওক বাইদেউ। ৰঞ্জিৎ অলপপৰ ৰ ল তাৰ পিচত সি নিজকে চম্ভালি সধিলে যৰৰগুণি এতিয়া কাক দিম ?

মোকে দিয়া। সমতিয়ে উত্তৰ দিলে কিমান দিবা ? এতিয়াই দিবাতো ?

অঁ। তিনিশ টকা দিম

ৰঞ্জিতে আগবঢ়াই দিয়া তিনিখন এশটকীয়া নোট সমতিয়ে ি জৰ খদ্দৰৰ মোনাত ভৰালে তাৰ ি হত সেই মো াৰেপৰা ৰচিদ বহী উলিয়াই এখন ৰচিদ কাটি তাক দিলে। ৰঞ্জিতে সেইখন জেপত সুমৱাই সধিলে চিকিৎ াৰ বন্দবস্ত হৈছে নে নাই ?

চিকিৎসাৰ বন্দবস্ত মানে যে আচলতে চিকিৎসাৰ ধন এই কথা সমতিয়ে বজি পালে।

ধন ৰাইজে দিছে। সংক্ষেপতে তেও উত্তৰ দিলে।

ৰঞ্জিতে মনে মনে ঠিক কৰিলে গুৱাহাটীত থকা কেইদিনৰ ভিতৰতে কোনোবা এদিন আহি সি সমতি বাইদেউক আৰু অলপ ধন দি যাবহি। কিন্তু কথাটাই ক বলৈ ভাল নেপালে।

ফেৰীখনে তেতিয়া সোঁতৰ লগত প্ৰকাণ্ড যদ্ধ কৰিছিল। হঠাতে তাৰ ইঞ্জিন বন্ধ হৈ গ ল আৰু নিঃসহায় ফেৰীখনক প্ৰকাণ্ড সোঁতে টানি লৈ গ ল। তলৰ ডেকত চিঞৰ বাখৰ আৰম্ভ হ'ল। দিগন্তত তেতিয়া মুনিচুনিৰ পোহৰ।

তিনিওটা চক খাই উঠিল। একেলগে গৈ সিহঁতে ওপৰৰ ডেকৰ চুকৰপৰা তলৰ অচল ইঞ্জিনটোলৈ চালে। ড্ৰাইভাৰ মাকিন বিষয়াজন আৰু শিখ অফিচাৰ কেইজন ইঞ্জিন মেৰামতিৰ কামত ব্যস্ত হৈ থকা দেখিলে। ৰঞ্জিতে অফিচাৰ কেইজনক সুধি গম পালে ইঞ্জিন সোনকালেই চলিব।

অল্প সময়ৰ মূৰত ইঞ্জিন চলিল। কিন্তু ইতিমধ্যে সোঁতে আধা-মাইলমানকৈ বেছি দূৰ ভটিয়াই নিলে। ইঞ্জিন পনৰ উজাই চলিবলৈ আৰম্ভ কৰিলত তিনিও আকৌ নিজৰ ঠাইত গৈ বহিলগৈ।

তিনিওজনে মথামথিকৈ বহি ফেৰী উজুৱাৰ শব্দ শুনিছিল। সম্প্ৰতি বাইদেউৰ মনত যেন তেতিয়া ভটিওৱা বেলখনৰ উকি ৰিণি ৰিণি বাজিছিল। বিমলদা আছিল যোৱা পোন্ধৰ বছৰৰ অসমীয়াৰ উন্নতি সাধনাৰ জীৱন্ত প্ৰতিমূৰ্তি। যিমানে তেওঁ দূৰলৈ গৈ আছে সিমানে সেই প্ৰতিমূৰ্তি উজ্জ্বল হৈ গৈ আছে। এই পকমৰজনাৰ মাজেদি সম্প্ৰতিয়ে অকল যে এটা জাতিকে দৰ্শন কৰিছিল এনে নহয় স্থানাতীত আৰু কালাতীত অখণ্ড পৰম সত্তাৰো কিঞ্চিৎ আভাস পাইছিল।

বিমলদাৰ অভাৱ পূৰণ কৰা সম্ভৱ হ ব নে বাইদেউ? ৰঞ্জিতে কথা কৈ থাকোতে খোৱা চিগাৰেটৰ ধোঁৱা প্ৰবল লইতৰ বতাহে বহুত দূৰলৈ উটুৱাই নিছিল।

প্ৰকৃতিয়ে জানো ক ৰবাত কিবা খালীকৈ থয় ৰঞ্জিত? সম্প্ৰতিয়ে হাঁহি শান্ত মধুৰ মাতেৰে উত্তৰ দিলে। চলন্ত ফেৰীৰ বিজুলী পোহৰত তেওঁৰ ক্লান্ত মুখখন বঙালী খনিকৰে সজা বাণীদেৱীৰ মুখখন যেন লাগিছিল। যোৱা পোন্ধৰ বছৰত এই প্ৰদেশত হোৱা মুক্তি আন্দোলন সঙ্গীত সাধনা কামৰূপী প্ৰাচীন নৃত্য সংঘ গঠন জয়মতী ফিল্মৰ নিৰ্মাণ সাহিত্যৰ আধুনিকীকৰণ চিত্ৰ কলাৰ জন্ম অসমীয়াৰ ব্যৱসায় বাণিজ্য দৈনিক বাতৰিৰ আৰম্ভণ সমাজ সেৱা আৰু বিশ্ব বিদ্যালয় গঠন—কোনটো জাতীয় কামত তেওঁ লিপ্ত নাছিল? কিন্তু শ্লেটোৰ পাখি লগা ঘোঁৰাহালৰ দৰে এইবোৰক তেওঁৰ আত্মাই মন ৰথৰ বাহন কৰিহে লৈছিল। অসম্পূৰ্ণ আত্মাক সম্পূৰ্ণ কৰাৰ প্ৰয়াস এই কামবোৰত ফুটি উঠিছিল। ঘোঁৰাৰ পাখি ছিগি গলেই বিপদ। দেখিবা উল্লেখিত এটা কামৰো অৰ্থ নাই। সেই কাৰণেই বহুতে এইবোৰ কাম কৰিও স্থিতিশীল সংসাৰত মজি লক্ষ্যচ্যুত পাখি নথকা ঘোঁৰাত পৰিণত

হৈছিল। সমগ্ৰ জাতিটোক পাখি লগা ঘোঁৰাত পৰিণত কৰিবৰ বাবেই বিষ্ণুপ্ৰসাদে সংঘ পাতিছিল। সেই কল্পনাৰ ষোৱে অধিকাৰী হ’ব সেয়ে তেওঁৰ খালী ঠাই পূৰণ কৰিব। তেওঁ মহাত্মা।

ৰজিতৰ মনত পৰিল আন এজন অসমীয়া চিন্তাবিদলৈ। সামৰিক বাহিনীত যোগ দিয়াৰ পূৰ্বে সাৰ্থক জীৱন যাপন কৰাৰ মন্ত্ৰ বিচাৰি অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ চ’ৰা ঘৰলৈ সি স তাহত তিনি চাৰিবাৰকৈ অহা যোৱা কৰিছিল। তেতিয়া ৰবিচন্দ্ৰ বিলাতৰপৰা ডক্টৰেট ডিগ্ৰী লৈ ঘূৰি আহিছিল। অসমৰ উন্নতি কৰিব বাবে বিভিন্নজনে বিভিন্ন কাম হাতত ল’ব খুজিছিল। কোনোবাই হাতত লব খুজিছিল চলচ্চিত্ৰ কোনোবাই কেৱল চিত্ৰ কোনোবাই ভাস্কৰ্য্য কোনোবাই নৃত্য কোনোবাই সঙ্গীত কোনোবাই উচ্চ শিক্ষা কোনোবাই বিজ্ঞান চৰ্চা কোনোবাই অভিনয়। কোনোবাই কৰিব খুজিছিল সাহিত্য সৃষ্টি আৰু কোনোবাই বিশ্ববিদ্যালয় নিৰ্মাণ। এওলোক সকলোৱেই ৰবিচন্দ্ৰৰ ওচৰত উপদেশ ল’বৰ বাবে গৈছিল। ৰজিত আৰু ৰবিচন্দ্ৰৰ ঘৰ জীয়ৰী সদৰ্শনাৰ মনত জন্ম লৈছিল চিনেমা কৰাৰ কামনা। ৰজিতৰ দেউতাকৰ যথেষ্ট সম্পত্তি। বেলতলা কুৰুৱা আৰু চিপাঝাৰত মাটিও আছিল যথেষ্ট। ঘৰত নৃত্য সঙ্গীত আৰু অভিনয়ৰ অনবৰত চৰ্চা হৈছিল। ৰজিতে ঘৰতে দুই এটা শাস্ত্ৰীয় ৰাগ দুই এটা আধুনিক গীত আৰু দুই এটা বৰগীতো শিকিছিল। তেওঁৰ লগত আছিল চম্পা তেওঁৰ দূৰ সম্পৰ্কীয় ভনীয়েক। ঘৰতে মাষ্টাৰ ৰাখি সদৰ্শনায়ো বাপেকৰ তত্ত্বাৱধানত নৃত্য শিকিছিল। বাপেকহঁতৰ লগত কলিকতালৈ গৈ আন আন আঢ্যৱন্ত অসমীয়া পৰিয়ালৰ মানহৰ বে সিহঁতে ভাল থিয়েটাৰ চিনেমা আৰু সঙ্গীতৰ ৰস পান কৰিবলৈ সুযোগ পাইছিল। প্ৰমথেশ বৰুৱা চাইগল পঙ্কজ মল্লিক কানন দেৱী শিশিৰ ভাদড়ী ৰবীন্দ্ৰনাথ ৰুকমিণী দেৱী উদয় শঙ্কৰ আদিৰ সাধনাই তেতিয়া সিহঁতৰ মনত এটা নতুন সংস্কৃতিৰ পথৰ সন্ধান জগাইছিল।

ৰবিচন্দ্ৰই সিহঁতক চিনেমা কৰিবলৈ উৎসাহ দিয়েই ক্ষান্ত নাছিল এটা পথও বাচি দিছিল।

কিন্তু তেওঁৰ পত্নী মনোৰমা দেৱীয়ে সেই উৎসাহত চেঁচা পানী ঢালি দিলে। তেওঁ সদৰ্শনাক অভিনয় কৰিবলৈ নিদিলে। অসমীয়া ভদ্ৰ সমাজত তেতিয়ালৈকে ধাৰণা আছিল অভিনয় ছোৱালীৰ বৃত্তি নহয়।

কাৰণ এনে স্মৃতি লগে হোৱালীৰ চৰিত্ৰ স্খলন হোৱাৰ সম্ভাৱনা আছে। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ মন ভদীয়া লইতৰ পানীৰ দৰে কোমল হ'লেও উৰশীৰ শিলাখণ্ডৰ দৰে অলৰ অচৰ তিৰোতাৰ মন ওক্ষোৱাই নিব নোৱাৰিলে। সেই পৰিকল্পনা কাৰ্যকৰী কৰাত আৰু এটা প্ৰবল বাধা আহি পৰিল। ৰঞ্জিতৰ দেউতাকে ইতিমধ্যে আৱিষ্কাৰ কৰিলে মহাযুদ্ধৰ বাবে সকলো বস্তুৰ ।ম বঢ়াৰ লগে লগে কি মৰ দামো বাঢ়ি গৈছে। সেই বস্তু দু প্ৰাপ্যও হৈছে। অসমত জাপানী সোমোৱাৰ লগে লগে দেশৰ অৱস্থাও অস্থিৰ হৈ পৰিল তেওঁ চিনেমা কৰাৰ খৰচ যোগাবলৈ অমান্তি হ ল। লগে লগে ৰঞ্জিতৰ স্ব ন খান খান হৈ গ ল।

ৰবিচন্দ্ৰই স্ত্ৰীৰ সংৰক্ষণশীলতাৰ ওচৰত পৰাজয় বৰণ কৰাৰ দৃশ্য মনত পৰিলে ৰঞ্জিতৰ আজিও মন ি ষণ্ণ হৈ উঠে। অসমীয়া বঙ্কি জীৱিৰ ওপৰত তাৰ আস্থা হেৰাই যাব খোজে।

ৰঞ্জিত আৰু সদশনাৰ মাজত গাঢ় ভাল পোৱা হৈছিল। এই ভাল পোৱাত ম ধ হৈ ৰবিচন্দ্ৰই ৰঞ্জিতকে তাইক গতাব খুজিছিল। মনোৰমা দেৱীৰো আপত্তি নাছিল। মাত্ৰ তেওঁ ৰঞ্জিতক এটা ভাল চাকৰি লবলৈ কৈছিল। ৰঞ্জিতে এহ ডি চিৰ পৰীক্ষা দিছিল কিন্তু তাত সি ভাল কৰিব নোৱাৰি ি ল লে সামৰিক বাহিনীৰ চাকৰি। সদশনাৰ সৈতে আলোচনা ক ি সি ঠিক কৰিছিল বিয়াৰ পিছত সি ক্ৰ টত থকা কালছোৱা সদশ াই শান্তি ি কেটনত গৈ নত্য শিকিব আৰু যদ্ধ শেষ হ লে সিহতে প ৰ কলাৰ সাধনাত মনপতি লাগিব। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই সিহতৰ এই পৰিকল্পনা শুনি সিহতক সফল হবলৈ আশীবাদো দিছিল

কিন্তু ম ৰমা দেৱীয়ে সেই সময়ত নিশা সপোনত নিতৌ এখন চুটি চিনেমা দেখিবলৈ ধৰিলে। তাবে দটা দৃশ্যই তেওঁৰ অন্তৰ কঁপাই তুলিলে। প্ৰথম দৃশ্যত তেও দেখিলে অটব্য অৰণ্যৰ মাজত ৰঞ্জিতে বকুত গুলীবিদ্ধ হৈ চটফটাই মৃত্যু বৰণ কৰিছে আৰু লগৰ সেনা বোৰে তাৰ চিতাজুই জ্বলাইছে। তাৰ লগে লগে আনফালে দ্বিতীয় দৃশ্যত তেও দেখা পালে শান্তিনিকেতনৰ হোষ্টেলত থকা সুদশনাক তাই বিচনাত পৰি চট্‌ফটাইছে। কোনোবা বান্ধৱীয়ে আহি তাইৰ গাৰ জৰ্জেটৰ শাৰী সলাই দি খানৰ বগা কাপোৰ পিন্ধাই দিছে কপালৰ সেন্দুৰ মচি দিছে আৰু আ অলঙ্কাৰবোৰ খহাই পেলাইছে। সুদৰ্শনাই সংজ্ঞা হেৰুৱাইছে।

একেবাৰে কেইবাদিনো এই সপোন দেখাৰ ফলত মনোৰমা দেৱীৰ সুকোমল মাতৃ প্ৰাণ সন্ত্ৰস্ত হৈ পৰিল। তেওঁ সিহঁতৰ বিয়া ভাঙি দিলে।

অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই দ্বিতীয়বাৰলৈ শ্ৰেণীয়েকৰ ওচৰত পৰাজয় বৰণ কৰিলে। এই পৰাজয় বৰণ কৰাৰ পিছত ৰঞ্জিতে অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ শক্তিৰ ওপৰত আস্থা হেৰুৱাই পেলালে।

আমাৰ চহৰত আৰু এজন মানহু আছে যাৰ চিন্তাত আমি বহুতেই মূল্য দিছিলো। তেৰোঁ অসমৰ নৱ জাগৰণৰ স্বপ্ন দেখিছিল। কিন্তু তেওৰ আত্মা বিমলদাৰ দৰে মুক্ত নহয়। তেওৰ ঘোঁৰাৰ পাখি কাটি দিলে শ্ৰেণীয়েকে। ৰঞ্জিতে চিগাৰেটটো পানীলৈ দলিয়াই দি পুৰণি স্মৃতি সৰৰি গহীন হৈ কলে। লগে লগে এটা হুমনিয়াহ শুনা গল।

সমতিয়ে ৰঞ্জিতৰ ক্ষোভৰ কাৰণ বুজি পালে। সেই মানহুজন যে ৰবিচন্দ্ৰ সেইবিষয়েও তেওঁৰ সন্দেহ নৰল। চিনেমা আৰু বিয়াৰ অনমতি দিও কাম্য কৰী কৰাত সহায় আগবঢ়াবলৈ ব্যথ হোৱাৰ বাবেই অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰ হীনাত্মা এই কথা সমতিয়ে ৰঞ্জিতৰ দৰে মানি লব নোৱাৰিলে তেও কলে তেওৰ আত্মা মুক্ত নোহোৱাৰ কাৰণ এটাই। তেওঁ সৰ্বাঙ্গীন মক্তি বিচৰা নাই সৰ্বাঙ্গীন মক্তি বিচৰা হলে তেওঁ সাম্ৰাজ্যবাদক সমথন নকৰিলেহেতেন আৰু নেশ্যনেল বাৰ ফ্ৰণ্টৰো প্ৰচাৰক নহলহেতেন। অসমৰ ভদ্ৰ পৰিয়ালত তিৰোতাৰ অভিনয় আৰু প্ৰেমৰ বিবাহৰ বিৰুদ্ধে যি অভিমত প্ৰচলিত হৈ আছে সেই অভিমত পিতৃপ্ৰধান আৰু তিৰোতাৰ পৰাধীনতাত বিশ্বাসী পৰিয়ালবোৰৰ গাঁথনিতে নিহিত হৈ আছে। ডেকা গাভৰুৰ বাবে পৰিয়ালতকৈ সংঘত অধিক স্বাধীনতা দেখা পাই তোমাৰ বিমলদাৰে ডেকা কালতে পৰিয়ালৰ পৰা ওলাই আহি সংঘ স্থাপন কৰিছিল। পৰিয়ালত থাকি সৰ্বাঙ্গীন মুক্তিৰ সাধনা কৰা অসম্ভৱ দেখিয়েই তেও সংঘৰ প্ৰয়োজন অনুভৱ কৰিছিল। তোমাৰ বুদ্ধিজীৱি নেতাজনৰ দৃষ্টি ইমান পৰিষ্কাৰ নাছিল। সেই বাবেই তেওঁৰ ঘোঁৰাৰ পাখি কটা গল।

ৰঞ্জিত নবীন আৰু বিমলদা একেটা মধ্যবিত্ত পৰিয়ালৰে সন্তান। কাজেই বিমলদাই পৰিয়াল এৰি সংঘ গঢ়াৰ কাহিনী সিহঁতৰ স পৰিচিত।

বিমলদাৰ লগত —বিমলদাৰ সংঘৰ লগত— মোৰ তাতেই অমত বাইদেউ। ৰজিতে গম্ভীৰ হৈ উত্তৰ দিলে। সমাজৰ ভিতৰত জদি কিবা পৰিবৰ্তনৰ আৱশ্যক হয় তেন্তে পৰিয়ালৰ ভিতৰতেই ই প্ৰথমতে আৰম্ভ হ ব লাগিব। এই কাম কৰিব নোৱাৰা বাবেই মই অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰক দোষ দিওঁ

তেনেহলে তুমি আৰু সুদৰ্শনাই কিয় সময় থাকোঁতেই মৰণ পণ নকৰিলা বিয়াৰ বাবে? সমতি বাইদেৱে চাব মাৰি ধৰিলে। তোমাৰ বিমলদা আৰু মোৰ ক্ষেত্ৰতো একেটাই সমস্যা হৈছিল। মই আছিলো শিৱসাগৰৰ খ্ৰীষ্টান ছোৱালী। তোমাৰ দাদাৰ আছিল গুৱাহাটীৰ সম্ভ্ৰান্ত পৰিয়ালৰ হিন্দ ডেকা। ঘৰত সোমাই থকা হ লে আমাৰো দশা একেটাই হ লহেতেন। কিন্তু আমি বাহিৰত সংঘ কৰি থকা বাবে বাচি গ লো। অন্ততঃ আমাৰ প্ৰেমে এটা সাৰ্থকতা লাভ কৰিলে।

ৰজিতে সমতিৰ শেষ বাক্যটো মানি লব নোৱাৰিলে। কাৰণ সি জানিছিল বিমলদা আৰু সমতিৰ মাজৰ প্ৰেম সম্পূৰ্ণৰূপে সাৰ্থক নাছিল সমতি বাইদেউৰ আদৰ্শ নিষ্ঠা প্ৰবল আছিল বাবে তেওঁ পূৰ্ণ ব্ৰহ্মচৰ্য অবলম্বন কৰি আধ্যাত্মিক প্ৰেমৰ সাধনা ক ৰিছিল। এই লৈ বিমলদাৰ লগত তেওঁৰ মতভেদ ঘটিছিল। সেই কাৰণে সি ক লে আপোনালোকৰ সংঘ বিবাহিতা নাৰী পুৰুষৰ জীৱনৰ বাবে উপযুক্ত আশ্ৰয় স্থল নহয়। বুদ্ধৰ সংঘ শঙ্কৰদেৱৰ সত্ৰ কেথলিক ভিক্ষুণী সংঘ মহাত্মাৰ আশ্ৰম সেৱকৰ বাবে। নৰ-নাৰীৰ জীৱনে তাত পূৰ্ণতা নেপায়। ব্ৰহ্মচৰ্য সাধাৰণ মানুহৰ আদৰ্শ হ ব নোৱাৰে।

আমাৰ জীৱনত একমাত্ৰ আনন্দ আছিল মনৰ। নিঃসন্তানেই নহয় অনাসক্ত হৈ আমি আমাৰ জীৱনৰ প্ৰত্যেকটো মহূৰ্ত উৎসৰ্গা কৰিছিলো সৰ্বাঙ্গীন মুক্তিৰ বেদীত। ই সকলোৰে বাবে উত্তম পথ নহয় কিন্তু সেৱকৰ বাবে পৰম আৱশ্যকীয়। এই বিষয়ত মহাপুৰুষ মাধৱদেৱ মোৰ আদৰ্শ। অৱশ্যে বিমলদাৰৰ— হঠাতে সুমতি বাইদেউৰ মুখ লাজত সংকুচিত হৈ গ ল। তেওঁ ক লে সেইবোৰ কথা এৰিয়া থাওক। সুদৰ্শনাৰ এজনী ধনীয়া ছোৱালী হৈছে গম পাইছানে নাই?

ৰজিতে ম্লান হাঁহি উত্তৰ দিলে গম কেনেকৈ পাম? মইতো জেলতে আছিলো।

ধুনীয়া ছোৱালী। নাম ৰাখিছে অপৰাজিতা। সুমতি বাইদেৱে হাঁহি ক'লে "নামটো ককাক বুঢ়ীমাক বাপেক কাৰো পচন্দ হোৱা নাছিল কিন্তু তাইহে জোৰ কৰি দিলে।

ৰজিতৰ গাটো জিকাৰ খাই গ'ল। সমতি বাইদেউহঁতে এই নাম দানৰ ৰহস্য বজি পোৱা সম্ভৱপৰ নহয়। প্ৰেম গাঢ় হৈ অহাৰ কালত ৰজিতে তাহানিখন এই নামেৰেই সদৰ্শনাক মাতিছিল আৰু এই নামেৰেই নীলা পেডৰ পাতত তাইলৈ চিঠিও লেখিছিল। সেই সময়ৰ প্ৰেমৰ ৰং আছিল নীলা।

ৰজিতে একো নেমাতিলে। পাগলী য়ে তাক এতিয়াও পাহৰিব পৰা নাই।

অলপ সময় কথা পাতি ৰজিত উঠি গ'ল। ফেৰীখন ঘাট পাওঁ পাওঁ হৈছিলহি। সিপাৰৰ ফেৰীখনো এৰিছিল দুই ফেৰীৰ সোঁহৰ পৰি ওখকৈ উঠা কৃত্ৰিম পানী গছাৰ জলকণা সোণৰ বনকৰা গুটি গুটি ফুলৰ দৰে জিলিকিছিল।

ৰজিত ওপৰত সৰহ পৰ নৰ'ল। তলত নিজৰ লাগেজ ঠিক কৰিবলৈ নামি গ'ল।

সুমতিয়ে বেগ উলিয়াই বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পজিৰ টকা হিচাপ কৰিলে। নোট আৰু চেক সহ এহেজাৰ টকা হ'ল। নবীনক টকাখিনি ৰৰদলৈক দিয়াৰ কথা কবলৈ বলি মধ মেলোতেই সুমতিয়ে মন কৰিলে নবীন ধ্যান মগ্ন।

'তোমাক আকৌ সেই পৰণি ৰোগটোৱে পালেনেকি? সমতিয়ে হাঁহি ধেমালিৰ ছলেৰে সুধিলে।

ৰজিত আৰু সমতিয়ে পতা কথাবোৰ নবীনে মনোযোগ দি শুনিছিল। লগে লগে মাকণে পঠিওৱা কুসম কোমল চৰম পত্ৰখনৰ কঠোৰ চৰ্তৰ কথা তাৰ মনত পৰি গ'ল। মাকণে স্পষ্ট ভাৱে লিখিছে সংগ্ৰহপৰা ঘৰলৈ ঘুৰি নাহিলে বিয়া অসম্ভৱ। এই কথা অকল তাইৰ বাপেক মাকৰে মত নহয় তাইৰো মত। ঘৰলৈ ঘৰি যোৱা —হৰহৰৰ মুৰত উন্নতি যোৱা —জানো সম্ভৱ?

ঘৰখনতো একেই আছে।

মাকণক লগ ধৰিলে সি অকল ঘৰলৈ উন্নতিম ৰজি ক'লেই নহব পৰিয়াল চলাবৰ বাবে এটা কাম কৰাৰ প্ৰতিশ্ৰুতিও দিব লাগিব।

উলামূলা চাকৰিতত্তো মাক-বাপেক বা মাকণ সন্তুষ্ট নহ'ব। তেও লোকে চৰ্চ্চ দিব তাৰ চাকৰি কৰাৰ।

সমতিয়ে নবীনক নিমাত দেখি বিমোৰত পৰিল। নবীন আগেয়েও আনমনা হয় কিন্তু আগেয়ে এনেকৈ ধৰিব নোৱাৰাকৈ নিমাত হোৱা নাছিল। এক মিনিটমান সময় নীৰবে নবীনৰ মুখখনলৈ চাই থাকি সমতিয়ে ধৰিব পাৰিলে নবীনে কি ভাবিছে।

কিন্তু নবীনক কোনো পৰামৰ্শ দিবলৈ তেওঁ মন কৰা নাছিল।

সেইবাবে তেওঁ ক লে চোৱা নবীন তুমি এতিয়া মানুহ হ লা। কাজেই যি কোনো কথা নিজে ভাবি ঠিক কৰিবা। নিজৰ বধি শিলৰ খটি। কিন্তু এনেকৈ একেবাৰে মোৰ হাকুটিৰ বা আকোৱালৰ বাহিৰ হৈ যাবলৈও চেষ্টা নকৰিবা। জীৱনৰ যি কোনো সৎ পৰীক্ষাকে মই মলা দিওঁ। বিমলদাৰে তোমাক যথেষ্ট শিক্ষা দিছে। তেওঁ ভাবিছিল এদিন কিজানি তেওঁৰ কামৰ দায়িত্ব তুমিয়েই বহন কৰিব লাগিব।

নবীনে হাঁহি ক লে যি কৰিম আপোনাক সধিয়েই কৰিম। যিটো সমস্যাৰ স মখীন হৈছো সেইটো ই নিজেই সমাধান কৰিব লাগিব। কিন্তু আপনি থাকোতে সংঘৰ কামৰ ভাৰ মই ল ব নোৱাৰো।

সুমতি বাইদেৱে হাঁহি ক লে মোক আন এটা বস্তুৱে টানি আছে নবীন। বিমলদাৰে সেই কথা জানিছিল।

সেইটো কি বস্তু? সংঘক নিঠকৰা কৰাৰ ব্যৱস্থা নহয়তো? নবীনে আগ্ৰহেৰে সধিলে।

এতিয়া নকও নবীন বেয়া নেপাবা। এতিয়া বলা। তুমি গুৱাহাটী পোৱাৰ লগে লগে বৰদলৈৰ ঘৰলৈ গৈ পুজিৰ ধনখিনি দি আহিবাগৈ।

দুয়ো খট্‌খটীয়েদি তলৰ ডেকলৈ নামি আহিল।

ইতিমধ্যে দীঘলীয়া উকি মাৰি ফেৰীখন পাৰত লাগিছিলহি। মানহ কেইটামানে কাঠৰ সাঁকোৰে পাৰ আৰু ডেক সংলগ্ন কৰি দিছিল।

তলৰ ডেকত অধ্যাপক স্মিথ বৰ্জিত আৰু ৰাতিবামে কথা পাতি আছিল। কথাৰ বিষয় আছিল জয়ন্তী। সুমতি আৰু নবীন সিহঁতৰ ওচৰত থিয় হ লত বৰ্জিতে অধ্যাপক স্মিথ আৰু জয়ন্তীৰ লগত সুমতিক চিনাকি কৰি দিলে।

সমতিয়ে জয়ন্তীলৈ চাই দেখিলে লাহী সপচী মিঠা বৰণীয়া হোৱালীজনীৰ প্ৰকাণ্ড ক'লা লিপিৰী খোপাটো সুন্দৰ হৈ জিলিকিছে। তাইৰ গাত এযোৰ মিহি পাতৰ ৰিহা মেখেলা। হঠাতে তেওঁৰ মনত পৰিল হোৱালীজনীক তেওঁ চিনি পায়।

নৰাম ওজাৰ হোৱালী ৰজিতে ক'লে। দেওধনী নাচে। ৰাতিৰামৰ ভাগিনিয়েক। ৰজিতে ইতিমধ্যে হোৱালীজনীৰ চিনাকি লৈছিল।

সুমতিৰ মনত পৰি গ'ল। ছিপাঝাৰৰ এঘৰ মানহৰ ঘৰত দেওধনী নাচ নাচোতে হোৱালীজনীয়ে নামঘৰ ভেটি কপাই দিছিল। গাত আছিল ৰক্ত বসন পিঠিফালে ওলমি থকা দীঘল চুলিখিনি হাতত এগছি প্ৰদীপ। সেইদিনা দৰ্শকৰ মাজত তেওঁৰ বাহিৰেও আছিল সুদৰ্শনা অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰ আৰু ৰাতিৰাম। ঠিক বোধহয় ছমাহ মানৰ আগৰ কথা। মনসা পূজা চাবলৈ সুদৰ্শনাহঁত গৈছিল ছিপাঝাৰলৈ।

ক'লৈ আহিলি? স্নেহার্দ্ৰ কণ্ঠে সমতিয়ে মাত লগালে।

ৰাতিৰামহঁতৰ আইদেৱে মাতিছে। নাচ শিকে বোলে। পিতাই আহিব নোৱাৰিলে। মোকে পঠালে।

তোৰ আইদেৱেনো নিশিকে কি? ওজাৰ ভাল নে?

ভাল নহয়। ঘৰৰ চাল চাওতে পৰি ককালত দুখ পালে।

আই ঐ দেহি। সমতি বাইদেউৰ মুখত সহানুভূতিৰ সুৰ ফুটি উঠিল। দুয়োৰে মাজত কিছু সময় কথা বতৰা চলিল।

হঠাতে অধ্যাপক স্মিথ আহি সমতিৰ সমুখত থিয় হ'লহি। দীঘল সুন্দৰ খাকী পৰিহিত আদহীয়া মানহজনলৈ চাই সমতি মুগ্ধ হ'ল। সাধাৰণ সেনাৰ দৰে ব্যৱহাৰত চপলতা নাই। ইয়াৰ আগতে তেওঁলোকৰ দূৰৰ পৰাহে দেখাদেখি হৈছিল কথা-বতৰা হোৱা নাছিল।

আপোনাৰ কথা ৰজিতে কৈছে। আপোনাক দেখি মোৰ নিউ ইয়ৰ্কত থকা বাইদেউৰ কথা মনত পৰিছে। দেখাত সাইলাথ একে। স্মিথে কথা কেইষাৰ ইংৰাজীত লাহে লাহে স্পষ্টকৈ অনুনাসিক সুৰেৰে কৈছিল।

দুয়ো কৰমৰ্দন কৰি কিছুপৰ বিশ্ববিদ্যালয় আৰু গান্ধীৰ আশ্ৰমৰ কাম সম্পৰ্কে কথা-বতৰা হ'ল। অধ্যাপক স্মিথে পূৰ্বৰ মন্তব্যবোৰক

দোহাৰি ক লে আপোনালোকৰ নগৰবোৰত একো নতুনত্ব নাই। কিন্তু গাওঁবোৰত নেদেখা বস্তু আছে। এওঁ ভাল নাচনী নেকি ?

অ।

সমতিয়ে মনসা পূজাৰ লগত কেনেকৈ নাচ হয় তাৰ কথা ক'লে। লগতে দেওধনী নাচত নাচ ীৰ গাত দৈৱ শক্তি লভাৰ বিশ্বাসৰ কথাও তেওঁ িমথক ভালদৰে বজাই ক লে। সেই শক্তিৰ বলত তেও ভূত ভবিষ্যত ক ব পৰা হয়। অধ্যাপক স্থিথে নোটবুক উলিয়াই কথাখিনি টকি লৈ লেখিলে : মেজিক আৰু ধমৰ সংমিশ্রণত এই নাচ উৎপত্তি হোৱা যেন অনমান হ'ল। লগতে জয়ন্তীৰ নাম ঠিকনা আৰু শিক্ষা সম্পৰ্কেও টোকা ললে।

ইতিমধ্যে যাত্ৰীবোৰ সাঁকোৰেদি যাবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল।

অধ্যাপক স্মিথে জয়ন্তীৰ ফালে চাই ক লে যদি তাই আপত্তি নকৰে তেও মতি কেমেৰাৰে অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰ বা স শৰ্নাৰ ঘৰত তাইৰ নাচৰ ছবি ল ব খোজে।

জয়ন্তীৰ কাণ মখ লাজত ৰঙা পৰি গ ল। অকল সেয়ে নহয় তাইৰ ভাব হ ল দেৱতাৰ নাচৰ ছবি তোলা উচিত কাম নহয়। দেৱতা অসন্তুষ্ট হৈ দেহৰ বাহিৰ ওলাই গুচিও যাব পাৰে।

সমতিয়ে হাঁহি ক লে অধ্যাপক িমথ এতিয়া এইবোৰ সধি তাইক ব্যতিব্যস্ত নকৰিব। আপনি এখন বেলেগ সমাজলৈ আহিছে। সময় মতে আপনি অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰক কব তেওঁ সকলো সুবিধা কৰি দিব।

অধ্যাপক স্মিথে মূৰ দপিয়ালে। অলপ পিছতে ৰজিতৰ লগত তেওঁ গুচি গ ল।

জয়ন্তীয়ে খালী হৈ পৰা ফেৰীখনলৈ চাই স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলালে। ডেকত থাকি অতপৰে তাই এখন নতুন পৃথিবীৰ জটিল জঞ্জালৰ মাজত সোমাই পৰিছিল। এই প্ৰথম তাই নগৰলৈ আহিছে। উত্তৰ পাৰে ইমান যন্ত্ৰৰ জঞ্জালো নাই। সৰল চক্ৰাকাৰে ঘূৰা খেতিয়কৰ জীৱন শান্ত আৰু মধৰ। ৰাতিবামে তাইৰ ওচৰত থাকি তাইক যেন ইমান পৰে বখি আছিল তাই প্ৰকৃতিস্থ হ ব পৰা নাছিল। পুৰুষৰ অধীনতাৰপৰা মুক্ত নাৰীৰ চঞ্চল প্ৰতিমূৰ্তি এজন লিয়েৰী স্কৰ্টৰ নাৰী কেইগৰাকী আঁতৰি যোৱাত তাই বৰ সুখ পাইছিল। কিন্তু তাই ক'ব

নোহাৱে। এনে ধৰণৰ স্বাধীনতাক পাঁৰৰ মানহে স্বেচ্ছাচাৰিতা বোলে দেখিয়েই বোধহয় নবাম ওজাই তাইক সাৱধান হৈ চলিবলৈ উপদেশ দি পঠাইছিল।

লাহে লাহে চাৰিওজন যাত্ৰী সাঁকো বগাই পাৰ পালেগৈ।

তেতিয়াহে নবীনৰ ধাৰণা হ'ল পৃথিৱী অন্ধকাৰে চাটি ধৰিছে।

সিপাৰৰ যান-বাহন বধা স্থানৰ কাষত স্বয়ং অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰ আৰু সদশনাই জয়ন্তীক লৈ যাবৰ বাে বৈ আছিলহি জয়ন্তীৰ নাচ তেওঁলোকে ছিপাঝাৰত এবাৰ দেখিছিল। সেই অৱধি সেই সম্পৰ্কে জানিবৰ বাবে অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ অশেষ কৌতূহল। নত্যশিল্পী শ্ৰীমণী যোশীক লগ পোৱাৰ পিছত সদশনাৰো এই থলৰা নাচ শিকিবৰ ইচ্ছা হৈছিল। মন্মথ ঠিকাদাৰৰ লগত বিয়া হোৱাৰ পিছত শান্তি নিকতনলৈ যোৱাৰ আশাঁ বাদ দিব লগা হোৱাত সদশনা ক্ষুণ্ণ হৈছিল। কিন্তু তেওঁ মন পেলাই নিদিলে।

পিৰিয়েকক কৈ ঘৰতে নাচ-গান চচা কৰাৰ বাবে সবিধা কৰি ললে। এতিয়ালৈকে শিকাৰ ভিতৰত মণিপৰী আৰু সত্ৰীয়া নাচ প্ৰধান। মাজতে যুদ্ধৰ সৈনিকসকলক নাচ দেখৱাই উৎসাহিত কৰিবৰ বাবে দই এজন বিদেশী নত্য শিল্পী আৰু ভাৰতীয় নত্যশিল্পী অসমলৈ আহিছিল। তেওলোকৰে এগৰাকী আছিল শ্ৰীমতী যোশী। তেওঁৰপৰা সুদশনাই ভাৰতীয় শাস্ত্ৰীয় নত্যৰ ইতিহাস কলা আৰু ৰস সম্পৰ্কে এক নতুন জ্ঞান লাভ কৰিছিল। ঠিক জ্ঞান নহয় জ্ঞান লাভৰ আগ্ৰহ। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰপৰা শ্ৰীমতী যোশীয়ে শুনিছিল অসমৰ সত্ৰীয়া দেওধনী ওজাপালি আৰু দেবদাসী নত্যৰ কথা শুনি তেওঁ হেনো কৈছিল এইবোৰ উদ্ধাৰ কৰিব পাৰিলেহে অসমীয়া জাতিৰ সংস্কৃতি সাধনাৰ কথা জগতে জানিব। তেওঁ তেতিয়া শ্ৰীমতী ৰুক্মিনী দেৱী অৰুন্দলেই ভাৰত নাট্যম মালায়ালম কবি বল্লাথোলে কথাকলি আৰু লক্ষ্ণৌত তেওঁৰ গুৰুৱে কথক নৃত্য উদ্ধাৰ কৰাৰ কথা কৈ কৈ ভক্তিত গদ্ গদ্ হৈ পৰিছিল। সদশনাই সেইদিনাই [illegible] কৰিছিল তাই এই কাম হাতত ল'ব। দেউতাকে তাইক উৎসাহ দিছিল।

তাৰ পিছতে ছিপাঝাৰ ভ্ৰমণৰ আয়োজন হৈছিল। সম্প্ৰতি সেই সময়ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প জি সংগ্ৰহৰ কামত তাতে গৈ আছিল।

ওচৰৰ মানুহ এঘৰত দেওধনী নৃত্যৰ প্ৰদৰ্শনী হোৱা কাৰণে তেওঁ জয়ন্তীৰ নৃত্যৰ ৰস পান কৰিবলৈ সুযোগ পাইছিল।

সমতি বাইদেউহঁতক ৰবিচন্দ্ৰ আৰু সুদৰ্শনাই প্ৰথমেই সম্ভাষণ জনালে। তাৰ পিছত সদৰ্শনাই জয়ন্তীৰ ওচৰলৈ গৈ মৰমেৰে ভাইক সাৱটি ধৰিলে। সমতিয়ে সদৰ্শনালৈ চাই আচৰিত হৈ গ'ল। যি সদৰ্শনাই জৰ্জেটৰ সাৰী অ ক্ষাৰ হাইহিল আৰু নেট দিয়া সুবিন্যস্ত খোপাৰ সহায়েৰে তেওঁৰ সুন্দৰ দেহাটি সদায় সসজ্জিত আৰু মোহনীয় কৰি ৰাখে সেই সদৰ্শনা আজি বিত্ত ভূষণা। গাত এযোৰ সাধাৰণ ৰিহা মেখেলা মৰত এটা উকা পলধনীয়া খোপা ভিতি কাণ হাত সদা মুখ প্ৰসাধনহীন আৰু ভৰিত এযোৰ সাধাৰণ পাদকা। আজি ভাই জয়ন্তীক অভ্যৰ্থনা জনাবৰ বাবেই খদ্দৰ সভ্যতাৰ কাষ চাপি আহিছে নেকি? নাই দশকৰ ৰুচি বুজি সাজ পাৰ সলাই নিজক বিভিন্ন লোকৰ প্ৰিয়পাত্ৰী কৰাৰ অথবা বিভিন্ন পৰিবেশৰ উপযোগীকৈ নিজৰ উপস্থিতি মনোৰঞ্জক কৰি তোলাৰ প্ৰয়াসেই এই সাজ সলনি ফুটি উঠিছে। নে ই নাৰী মনৰ সকুমাৰ সৌন্দয কষণৰ ফল? তেওঁ দেখিলে জয়ন্তীয়ে সদৰ্শনাৰ বকুত সোমাওতে লাজত সংকুচিত হৈ পৰিছে। কাৰণ সকলোৰে দেখাকৈ এনেকৈ কৰা আলিঙ্গন তাইৰ বাবে এক সম্পণ আচহুৱা অভিজ্ঞতা।

জয়ন্তীয়ে নিজৰ টো পালাৰপৰা এপাহ চেনিচম্পা ফুল উলিয়াই সদৰ্শনাৰ হাতত দি ক'লে এই পাহ বাৰীৰ ফুল পিতাই নিজে আনি দিছে।

চেনিচম্পা ফুলৰ গোন্ধ আহি অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ নাকত লগাৰ লগে লগে তেওঁৰ মনত সমগ্ৰ অসমৰ লগ্ত হ ব খোজা সপ্ৰাচীন গাঁৱলীয়া সভ্যতাৰ সগন্ধ বিয়পি গ ল। তেওঁৰ মনটো বিষণ্ণ হৈ পৰিল এইবোৰ উদ্ধাৰ কৰাৰ জটিলতাৰ কথা ভাবি।

জয়ন্তীয়ে নৰাম ওজাই দি পঠিওৱা উপদেশ মতে প্ৰথম দৰ্শনৰ পৰতে জয়ন্তীয়ে অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ ভৰি চুই সেৱা কৰিলে।

আই উঠা উঠা। ছিঃ নেপায় নহয়!! মই ইমান সম্মানৰ যোগ্য নহয়। আনন্দত গদ্ গদ্ হৈ অধ্যাপকে উত্তৰ দিলে। নেদেখা জনে তোমাৰ মঙ্গল কৰক।

নেদেখাজন' শব্দটোৱে জয়ন্তীৰ মন উটুৱাই দিলে। যন্ত্ৰ আৰু জ্ঞানৰ আঘাতত জৰ্জৰিত হৈও তেন্তে এই চহৰত নেদেখা জন জীয়াই

আছে? চহৰৰ প্ৰতি থকা জয়ন্তীৰ সংকোচ আৰু অবিশ্বাস সুদৰ্শনাৰ হিয়া ভৰা সম্ভাষণে কিছু পৰিমাণে আঁতৰ কৰিছিল কিন্তু এইবাৰ সেই সংকোচ আৰু অবিশ্বাসৰ ভাৰ বহুত পাতলিল।

অভ্যৰ্থনা শেষ হোৱাৰ পিছত সদৰ্শনা হঠাতে গহীন হৈ গ ল। চেনিচম্পা ফুলপাহ হাতৰ মঠিত সুমাই লৈ নাকেৰে তাৰ সগন্ধ বহুত সময় ধৰি উপভোগ কৰিলে। তেওঁৰ মন প্ৰাণ সঞ্জীৱিত কৰিবৰ বাবেই তেওঁৰ ফুলৰ সগন্ধ হৃদয়ৰ ভিতৰলৈ টানি নিছিল। ৰঞ্জিতক বহুত দিনৰ মূৰত হঠাতে দেখা পাই তেওঁৰ বাওঁ বুকুখন বিষাই যোৱা যেন কৰিছিল। বিয়াৰ পিছত ৰঞ্জিতৰ লগত তাইৰ এই প্ৰথম দেখা। তাৰ লগত অধ্যাপক ি মথ আছিল দেখি তাই মনৰ ভাব বিন্দ মাত্ৰও প্ৰকাশ নকৰাকৈ সময়খিনি কোনোৰকম পাৰ কৰি দিব পাৰিলে। কথা বিশেষ একো নহ ল কেৱল বাহ্যিক ভাল বেয়াৰ খবৰ লোৱা হ ল। ৰঞ্জিতো অস্থিৰ হৈ পৰা যেন দেখা গৈছিল। অধ্যাপক ৰবিচ দ্ৰৰো সদাপ্ৰসন্ন চিত্ত হঠাতে ম্ৰিয়মান হৈ পৰিছিল। কিন্তু সহজ ভাৱেই বিয়াৰ পিছৰ এই প্ৰথম দেখাদেখি নিৰ্বিঘ্নে সম্পন্ন হৈ গ ল।

জয়ন্তীক লৈ সদৰ্শনা খৰ ধৰকৈ গৈ মটৰত বহিলগৈ। ৰাতিৰামে ইতিমধ্যে গাড়ী ষ্টাৰ্ট দিছিল।

অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই সমতিৰ লগত বিমলদাৰ চিকিৎসাৰ বিষয়ে কিছুপৰ কথা পাতিলে। তাৰ পিছত তেৰোঁ মটৰত উঠিবলৈ গ ল।

সমতি আৰু নবীনে পাণ্ডু ষ্টেশ্যনৰ প্লেটফৰ্মত ৰৈ থকা উজনিমখী মেইল গাড়ীৰ তৃতীয় শ্ৰেণীৰ ভৰা এটাত হেচা ঠেলা কৰি কোনোৰকম সোমাই পৰলগৈ। ভৰাৰ বেঞ্চত একবিন্দ ঠায়ো খালী নাছিল। দয়ো থিয় হৈ মখামখিকৈ সংঘৰ উপস্থিত কৰ্তব্যৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ ধৰিলে।

ভৰাত বাৰেবৰণীয়া মানুহ। পিছত আগত দাঁতিত সকলোতে মানুহ।

গুৱাহাটী পাওঁতে পাওঁতে তেওঁলোকৰ ৰাতি ন বাজিল।

সুমতি বাইদেউক সংঘৰ অফিচত থৈ নবীনে বিশ্ববিদ্যালয়ৰ টকা দিবলৈ বৰদলৈৰ ঘৰ পালেগৈ। তাৰপৰা যদি আহি নবীনে মন কৰিলে সুমতি বাইদেৱে এখন মেজৰ দাঁতিত আমন জিমনকৈ বহি আছে গা ধোৱাৰ ভাত খোৱাৰ কোনো লক্ষণ নাই। সমতি বাইদেউক এনে অৱস্থাত সি আগতে দেখা নাছিল।

সি বজি পালে সমতি বাইদেউৰ এই দঃখৰ কাৰণ কি।

কাৰণ বিমল দা।

সি নিজে ভাত বহাবৰ বাবে পাক ঘৰলৈ সোমাই গ ল।

বিমলদাৰ অভাৱ সংঘৰ প্ৰত্যেকটো বস্তুৱে অনভৱ কৰিছিল। তেওঁৰ কাম কৰা মেজখন পৰি আছে শ্ৰান্ত এটা কুকুৰৰ দৰে। প্ৰভুৰ বিৰহত যেন সি ম্ৰিয়মান। তেওঁৰ বিচনাখনে হাঁহাকাৰ কৰিছে। সমগ্ৰ ঘৰটোৱে বিমলদাৰ গুৰু গম্ভীৰ মাত শুনিবলৈ যেন উদগ্ৰীৱ। নবীনৰ মনতো এটা অভূতপৰ শন্যতা বিৰাজ কৰিছিল

মাকণক বিয়া কৰাবলৈ হ লে এই নায়কবিহীন সংঘ এৰি থৈ যাব লাগিব। যাব লাগিব ঘৰৈ । এবাৰ গলে সি আৰু সংঘলৈ উভতি আহিব নোৱাৰে

সংঘ ডাঙৰ নে াকণ ডাঙৰ ? ভাত ৰান্ধোতে তাৰ মনত হঠাতে এই অদ্ভত প্ৰশ্ন জাগিল।

ভাত খাই উঠি সমতি বাইদেউ পাটীত পৰিলগৈ।

নবী নিজৰ কোঠালৈ আহিল।

কোঠাটোত এখ পাটী খন সৰু কাঠ মেজত এদ ম কিতাপ অলপ কাগজ আৰু আন আন দই পদ বস্তু খেলিমেলি হৈ পৰি আছে। তাৰে ভিতৰত দাড়ি খৰোৱা সৰঞ্জাম আৰু কাপোৰ ধোৱা চাবোনেও ঠাই পাইছে। এদাতিত আছে জয়ন্তী আলোচনীখন। সেইখন খলি লৈ সি ে ি লে কেইবাটাও নতুন ধৰণৰ কবিতা দৰিদ্ৰসকলৰ হৈ কবি কেইজনে ধমযদ্ধত অৱতীণ হৈছে। নতুন পৰুষৰ মনত এটা নিভাজ সমতাৰ অনভূতিয়ে ঠাই পাইছে। কবিতা কেইটিৰ ভাৱ তাৰ ভাল লাগিল। অৱশ্যে স্পন্দিত াদ্যৰ ছন্দবোৰ সাথক হৈছে বলি তাৰ ধাৰ া নহ ল অসমীয়া ডেকাৰ ম ত তেতিয়া সমাজবাদী সমাজৰ সপো ভুমকি মাি ছে। সাম্ৰাজ্যবাদৰ লগে লগে দেশৰ পৰা যাতে পজিবাদো যায় তাৰ আন্দোলন গঢ়িবৰ বাবে এচাম লোকে উঠি পৰি লাগিছিল। তেওঁলোকে ি চাি ছিল সাম্ৰাজ্যবাদী যদ্ধক জন যদ্ধলৈ ৰূপান্তৰিত কৰিবলৈ।

তেতিয়া অসমো এক যগ সন্ধিক্ষণত উপস্থিত হৈছিল। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই সমাজবাদৰ চিন্তাধাৰাৰ কাষলৈও যাব খোজা নাছিল সেই চিন্তাধাৰা গ্ৰহণ কৰা মানে অসমীয়া জাতিক ধনী আৰু দখীয়া দুটা

—৩

শ্ৰেণীত ভগাই অসম বৰজীক নতুনকৈ কাড়ী পাইকৰ দৃষ্টিৰে ব্যাখ্যা কৰা। বৰজীৰ যি শিক্ষা তেওঁ পাইছে সেই শিক্ষাই এচাম নেতাৰ অথবা এদল পৰিচালকৰ জ্ঞানৰদ্বাৰা সমাজ পৰিচালনা কৰাৰ ওপৰত জোৰ দিয়ে। ে ই শিক্ষাই সমাজক শোষক শোষিতৰ শ্ৰেণীত ভগাই থোৱাটো ভিতৰি কামনা নকৰে। কাযতঃ ই শোষিতক শোষকৰ দয়াৰ ওপৰত বৰ্তিবলৈ উদগনি ি য়ে। সমাজবাদীসকলৰ এই কথা ৰবিচন্দ্ৰই সত্য বলি গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে। তেওঁ কৈছিল অসমীয়া জাতিক ধনী আৰু দখীয়া দটা শ্ৰেণীত ভগোৱা মানে এই সৰু জাতিটোৰ সংহতি ন ট কৰা আৰু সংহতি নষ্ট কৰা মানে অসমীয়া সংস্কৃতিৰ উন্নতি ব্যাহত কৰা।

সেই সময়ত মছলিম লী অসমক পাকিস্থানত সমাবলৈ দাবী কৰি আছিল। তাৰ বিৰুদ্ধে অসমৰ পৰতে ভৈয়ামে গঢ়ি উঠিছিল এক প্ৰচণ্ড বিক্ষোভ। লগে লগে আৰম্ভ হৈছিল অসমত সকীয়া ি শ্ববিদ্যা য় স্থাপনৰ আন্দোলন। এইবোৰৰ ফলত অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ ধ্যান ধাৰণাই ডেকা মহলৰ ওপৰত যথে ট প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। কণা মানহে হাতী চাই একোটা অঙ্গকে হাতী বলি ভুল কৰাৰ দৰে এই জাতীয় সাধনাৰ একো একোটা অঙ্গৰে একো একোজন যৱকে জাতীয় উন্নতিৰ সম্পণ সাধনা যেন জ্ঞান কৰিছিল।

একমাত্ৰ বিমানদাই দেখা পাইছিল ৰাইজৰ মাজত লকাই থকা সেই নিমাতী সাধনাক। সেই সাধনা উক্ত সকলো সাধনাৰ আধাৰ বা চালিকা শক্তি গাঁৱৰ মানহে কথা ক বলৈ সংকোচ কৰে কিন্তু তেওঁলোকে মনে প্ৰাণে এখন জাতীয়তাবাদী ৰাষ্ট্ৰ আৰু ওপৰ শ্ৰেণীৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাতকৈ সকীয়া কিবা এটা বিচাৰিছিল। সেই বাঞ্চিত বস্তু কি তাক তেওঁলোকেও সঠিককৈ ক ব নোৱাৰে। কিন্তু এটা শব্দত সেই বস্তুটোৰ আভাস ফটি উঠিছিল। সেই শব্দটো হ ল মুক্তি।

এই মক্তি তেওঁলোকে বিচাৰিছিল এনে এক স্বয়ংসম্পূণ কমত যি কমই তেওঁলোকৰ মুখ খলি দিয়ে আৰু তেওঁলোকক মানুহ হ বলৈ শিক্ষা দিয়ে।

ৰাইজৰ ওপৰত কোনো মত জাপি দিয়া শিক্ষাই তেওঁলোকৰ মনুষ্যত্ব খৰ কৰে। সকলো জাপি দিয়া প্ৰভাৱৰ সীমাবদ্ধতা এতিয়া

ইমান স্পষ্ট হৈ উঠিছে যে অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই সঠিকভাৱে ক ব নোৱাৰে কিহৰ কাৰণে অজ্ঞাত পাঁৱৰ এজন কুশল কোঁৱৰ আৰু এগৰাকী কনকলতাই মৰণ বৰণ কৰিও মক্তিৰ সাধনা কৰে।

সি কেইবাখনো খবৰ কাগজ লটিয়ালে কেইবাখনো আধাপঢ়া কিতাপত চকু ফৰালে। তাৰ অনভৱ হ ল সেই মেজৰ কাগজ আৰু কিতাপবোৰ যেন মৰা। বিমলদাই সদায় সেইবাবে কৈছিল প্ৰকৃত মক্তি হ ল চিন্তাৰ মক্তি। চিন্তাৰ মক্তি পাব পাৰি কামৰ দ্বাৰা।

ন্য কোঠাটোৰ পাটীত পৰি নবীনে ভাবিবলৈ ধৰিলে সংঘৰ পৰা ঘৰলৈ উভতি হ্নাবৰ বাবে জনোৱা মাকণৰ আহ বানৰ কথা।

মাকণৰ চিঠিখন পনৰায় পঢ়ি সি মনে মনে ভাবিবলৈ ধৰিলে ঃ মাকণ তুমি এতিয়াও অভিজাত পৰিয়ালবোৰৰ জীয় ৰীৰ ধ্যান ধাৰণাৰ উধলৈ যাব নোৱাৰিলা। তুমি এনে ধৰ ৰ বিয়াৰ কথা ভাবিছা যিখন বিয়া কৰাবলৈ গলে মই সম্পণৰূপে নিজত্ব বিসজন দিব লাগিব আওঠি িন্ধোৱা আৰু হোম পোৰাকে ধৰি পয়োভৰপণ উ সব অভাৱবিহীন স্বচ্ছল গহস্থালি আৰু উচ্চ সামাজিক প্ৰতিষ্ঠা এইবোৰৰ অভিজাত্যসলভ সপো মাকণে বিসজন দিব পৰা নাই। অকল সেয়ে নহয় এ বোৰ তাই অতি আৱশ্যকীয় বলি ভাবে তাইৰ বিয়া বা বিবাহিত জীৱনৰ ধাৰণা আৰু অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ অসমীয়া সংস্কৃতিৰ ধাৰণা একে জাতৰ সি মাকণক বজাব পৰা নাই এইবোৰ ধাৰণা মৌলিক বা অত্যাৱশ্যকীয় নহয়। প্ৰেমেইহে আচল বাকীবোৰ মিছা। সি সামান্য এখন ৰেজিষ্টাড বিয়া পাতি সংঘৰ ওচৰতে ঘৰ ভাৰা কৰি সমাজ পৰিবৰ্তনৰ কামত ক্ষতি নোহোৱাকৈ লাগি থাকি এখন সংসাৰ পাতিব খজিছিল। কিন্তু তাই এই সমাজ আৰু এই সংস্কৃতি জীয়াই ৰাখিব খোজে। তাই এই বিষয়ত বাপেক পঞ্চানন ফকনৰ লগত একমত। অকল ফকনেই নহয়। এই চহৰত একমাত্ৰ বিমলদা আৰু সমতি বাইদেউৰ বাহিৰে আন কোনেও বিয়াক প্ৰাচীন সংস্কাৰৰ পৰা মক্ত কৰিব নোখোজে।

সি কিন্তু এই বিষয়ত সম্পৰ্ণৰূপে বিমলদাক অনসৰণ কৰিব খোজে সিহতৰ বিয়াখন হ ব লাগিব সম্পণৰূপে নিভাজ চুক্তি।

মাকণে এইবোৰ কথা শুনিলে ভাল পায় কিন্তু যেতিয়া সেইমতে কাম কৰাৰ কথা ভাবে তেতিয়া তাইৰ প্ৰাণ কঁপি উঠে। এটা ভয়ে

মন সংকুচিত কৰি তোলে। তাই সৰুৰে পৰা আওঠি পিন্ধোৱা হোম পোৱা এখন স্বচ্ছল গৃহস্থালি কৰা দেৱতাৰ দৰে এজন স্বামী পোৱা তেওঁৰ মাজেদি নিজৰ জীৱনৰ সাৰ্থকতা লাভ আদি বিবিধ আশা মনত পুহিবলৈ শিক্ষা লাভ কৰিছিল। এইবোৰ সংস্কাৰ তাই উত্তৰাধিকাৰ সূত্ৰে পাইছিল। কিন্তু তাইৰ প্ৰেম আছিল তাইৰ স্বাধীন ইচ্ছাৰ মত প্ৰকাশ। তাত বিন্দুমাত্ৰও অতীত সংস্কাৰৰ প্ৰভাৱ নাছিল।

নবীনৰ কথা অলপ বেলেগ। প্ৰেমৰ বাহিৰে আনবোৰ কথাত সি মাকণৰ লগত অমত। অৱশ্যে তাৰ প্ৰেম গভীৰ। তাইৰ ওচৰ পালেই সি একেবাৰে নিজক হেৰুৱাই পেলাব খোজে। ক ব খুজিও সি তাৰ আচল মত সি ক ব নোৱাৰে। তাৰ মনটো তাইৰ ৰূপে আৰু প্ৰেমে এনাম্বেছিয়া দিয়া ৰোগীৰ দেহাঙ্গৰ দৰে স্পন্দনহীন কৰি তোলে।

এনে এটা সুন্দৰ মৰ্তিৰ আগত সি কেনেকৈ নিমম ৰূপ ধৰে!

কথাবোৰ কোৱা নহয়। সদায় সি নোকোৱাৰ বেদনা লৈ সংঘৰ অফিচলৈ ঘৰি আহে যেতিয়াই কে খুলি কোৱাৰ সম্পূণ প্ৰয়োজন হোৱা নাছিল তেতিয়াই কে ি নোকোৱাকৈয়ে থাকিল কিন্তু আজিৰ চিঠিত মাকণে নিজে তাৰ ওচৰত তাইৰ সকলো প্ৰাপ্যৰ কথা খুলি কৈছে। এতিয়া সিও কথা খুলি ক ব লাগিব।

বহুত সময়লৈকে পাটীত পৰি সি চিন্তা কৰি লৈ ধৰিলে মাকণক সি কি ক ব।

পিছদিনা পৰা সি বহুত বেলিকৈ সাৰ পালে। সাৰ পাই গা পা ধই অফিচৰ মেজলৈ আহে ।নে সমতি বাইদেউ ওলায়েই গ ল।

মেজৰ ওপৰত এখন গোট গোট আখৰৰ সৰু চিঠি পৰি আছিল। চিঠিখনত লিখা আছিল তেওঁ বিশেষ সকামত তেজপুৰলৈ যাব লগা হ ল আহোতে কেইদিনমান বেলি হ ব।

কি কামত সমতি বাইদেউ কেতিয়া ক'লৈ যায় তাক জানিবলৈ চেষ্টা কৰি লাভ নাই। কাম সদায় দেশৰ কাম। দৰকাৰতকৈ কেতিয়াও এদিনো বেলি নকৰে। বেলি তৰা জোন আকাশত থকা দৰে তেওঁ চলি থাকে। সময়ত সিহঁত নোহোৱাৰ দৰেই তেৰো নোহোৱা হৈ ঠিক সময়ত পনৰায় ঘৰি আহে।

পাকঘৰত সোমাই দেখিলে সমতি বাইদেৱে আন দিনৰ দৰেই ৰুটি আৰু ভাজি তৈয়াৰ কৰি থৈ গৈছে। সি একাপ চাহ কৰি তাকে

থাকে তাৰ পিছত সংঘৰ অফিচত তলা লগাই মাকণহঁতৰ ঘৰৰ ফালে ওলাই গ'ল।

বহুত দিনৰ মৰত সি গৈ মাকণহঁতৰ ঘৰৰ এদাঁতিত থকা নিৰ্জন বাৰাণ্ডাত বহি সমুখৰ ফুলনিডৰালৈ চালে। মালীটোৱে এজোপা ফুল গছ প্ৰতিপাল কৰি আছিল গছজোপা ঠিক দুজোপা গোলাপ গছৰ মাজতে। ফুলনিখনত ম্লান ৰ দৰ পোহৰ। নবীনৰ নিজৰ ফুলৰ প্ৰতি বিশেষ অনুৰাগ নাছিল। মাকণৰ সংসগ লাভ কৰি সি কিছুমান ফুলৰ শোভা আৰু সৌন্দয ভাল পাবলৈ শিকিছিল। কিন্তু ফুলতকৈও তাৰ প্ৰিয় আছিল ভাব। কিন্তু আজি সি দেখিলে গোটেই ফুলনিখনতে এটা যেন বিষাদৰ ছাঁ। গছৰ পাতবোৰত পোকে ধৰিছে ফুলবোৰৰ সৰহ ভাগতেই ফুল নাই।

মালীটোৱেও কৰো নকৰোকৈ কাম কৰি আছে।

হঠাতে সি ঘৰটোলৈ এবাৰ চালে। ঘৰৰ বেৰবোৰত চুণ ৰং মচ খাই গৈছে। কাঠবোৰত তেলৰ চিকচিকনি নাই।

কোনোদিনে মাকণহঁতৰ ঘৰৰ ৰং সি ম্লান হোৱা দেখা নাছিল। আজি প্ৰায় আঠমাহমান সি এইফালে ম কৰা নাই। এই ছমাহৰ ভিতৰতে নিশ্চয় এই ঘৰত কি ।এটা ঘটিছে। যাৰ ফলত তাৰ শ্ৰী হেৰাই গৈছে।

আন কাল হোৱা হ লে সি অহা খবৰ পাই মাকণৰ মাক উধাতু খাই তাৰ গুৰি ওলালহিহেতেন কিন্তু আজি একো দেখোন উমঘামেই নাই।

মাকণে গা ধইছিল।

অলপ সময়ৰ পিছত অস্থিৰ হৈ পৰি সি নিজেই মাকণৰ মাকৰ কোঠা পালেগৈ। চশমা লৈ তেওঁ একান্তমনে ৰামায়ণ পঢ়ি আছিল। তাক দেখি সেইখন জপাই তালৈ নোচোৱাকৈ তলমৰকৈ ক লে বহা।

চিৰ ৰাংচালী মানুহজনীৰ মখত আজি এটা হাঁহি নাই।

তেওঁ আৰামী চকীখনত শান্ত বিষণ্ণ মনে বহি আছে। মুখৰ চেহেৰা অমসৃত ক লা পৰিছে কোৱাৰিয়েদি মাথোন তামোলৰ ৰস অকণ বৈ আহিছে।

কি হ ল মাহীদেউ? আহি কিবা জগৰ লগালো নেকি? হাঁহি নবীনে প্ৰশ্ন কৰিলে। সি মাহী স্নেহৰ বিচনাতে বহিল।

মাহীয়েকে বলেৰে হাঁহিবৰ চে টা কৰিলে কিন্তু সৰল মানহজনীৰ মধৰ ভাব অলপো পৰিবতন নহ ল। নবীনৰ নিজৰ মধৰ হাঁহিও মৰহি পৰিল।

কোঠাটোলৈ চাই সি দেখিলে কোঠাটোত এটা অদ্ভুতপব বিশংখলতা অ ৰ বস্তু ত ত পৰি আছে। গৰাকিনীৰ মন এইবোৰ অনিত্য বস্তুত যেন নাই তেওঁ যেন ৰামায়ণৰ ভিতৰত কিবা স্থায়ী নিত্য বস্তুৰ সন্ধান পাইছে।

ৰামায়ণখন ৰণি দ তৰীৰ হতুৰাই নকৈ বন্ধোৱা। এই ৰামায়ণ খন মাহীদেউৰ আজ ককাকে প্ৰকাশ কৰা প্ৰথম তাওৰ ৰ আপৰুগীয়া বস্তু সেইখন মাহীদেৱে যৌতুকৰ অলঙ্কাৰ ৰখাদি ৰাখে।

নবীনে সধিলে মাহীদেউ ৰামায়ণৰ কি পঢ়িছে ?

বিশেষ একো পঢ়া াই বিষণ্ণ চিত্তে মাহীদেৱে উত্তৰ দিলে কিছুমান নতুন ভাব মনত মেলাইছে ৰাৱণক বা মিকীয়ে নৰ নব ল কিয় ৰাক্ষস বলিলে ? আচলতে বোধহয় ৰাক্ষসেই মানহ— মানহ আৰু ৰাক্ষসৰ মাজত প্ৰভে নাই

তাৰ পিছত বহুত সময়লৈকে দয়ো মাজত কথা নাই।

মাহীদেউৰ মন্তব্যৰ মম ন ীনে ধৰিব নোৱাৰিলে সেই মন্তব্যৰ আৰত এটা কাহিনী লকাই আছে নবীনে সেই কথা নেজানে।

তেওঁৰ অন্তৰত যিকুৰা ঈষাৰ জুই দপ দপকৈ আজি সাত মাহ ধৰি জ্বলি আছে সেই ৰাই তেওঁৰ প্ৰা কেই যে অকল খৰখৰীয়াকৈ শুকাই থৈছে এনে নহয় তেওৰ ঘৰুৱা কামৰ উৎসাহো পৰি পেলাইছে। ঘৰত চূণ তেল দিয়া ফুলনি প্ৰতিপাল কৰা ঘৰৰ ভিতৰখন পৰিপাটীকৈ ৰখা একোতেই তেওৰ মন নাইকিয়া হৈছিল পঞ্চানন ফুকনক তেওঁ এদিন ভাল পাই ি য়া কৰাইছিল। পঞ্চানন ফুকনেও তেওঁক হিয়া উবৰিয়াই ভাল পাইছিল কিন্তু সেই ভালপোৱা আজি হঠাতে শুকাই গ ল।

যোৱা বছৰৰ আদিতে ফুকন বদলি হৈ শ্বিলঙলৈ গৈছিল। তাতে চম্পা খাটনিয়াৰক আচম্বিতে এদিন সন্ধিয়া সংগীতৰ মৌ মেল এখনত দেখা পাই তেওঁৰ মন চঞ্চল হৈ পৰিল। পঞ্চল্লিছ বছৰীয়া সংসাৰী গৃহস্থী ফকনৰ বুকুতো আহি মদনৰ পঞ্চশ্বে বিন্ধিলেহি। চম্পাৰ গানৰ সুৰত সুকোমল মনোহৰ অশৰীৰী মাধুৰীৰ সৃষ্টি হৈছিল।

আন্দোলন দমন অপৰাধৰ অনসন্ধান আৰু যন্ত্ৰৰ কদৰ্য বাস্তৱতাৰ স্পৰ্শত ঘটা মনৰ সংকোচনে কৰ্কশ আৰু শুকান কৰি পেলোৱা ফকনৰ অন্তৰ হঠাতে সংগীতৰ ৰসৰ সঞ্জীৱনী পাই মকুলিত হৈ পৰিল। শুকান পুখুৰীলৈ সংগীত ৰূপী কমলাকৰৱীয়ে ফ গুৰ পানীৰ সোঁত বোৱাই আনিলে

গতানগতিক গহস্থালিৰ আৰু অফিচৰ আমোলাতান্ত্ৰিক পৰিবেশৰ মেৰঘৰত থাকি ফকনে পাহৰি গৈছিল যে লোকালয়ৰ মাজতো মনোৰম কণ্ঠৰ সংগীতে লোকোত্তৰ মধৰ সৰময় ৰূপলোক সৃষ্টি কৰিব পাৰে। এদিন শুনি তেওৰ হেপাহ নপলাল। সঘনাই চম্পাৰ সংগীতৰ মৌ মেললৈ তেওঁ যাবলৈ ধৰিলে। কলা কলাকৈ চন্দ্ৰ বঢ়াদি তেওঁৰ হপাহো দিনক দিনে বাঢ়িবলৈ ধৰিলে তেওঁৰ মনত ভাব হ ল সেই ৰূপহী সংগীত সাধিকাৰ অন্তৰত নেদেখাজনে সন্দৰৰ ৰহস্যময় আঁকৰ লকাই থৈছে। সেই আকৰৰ তলী খানি সোণৰ সোলেং বিচাৰি আনিবলৈ তেওৰ অন্তৰ ব্য কুল হৈ পৰিল। জীৱনৰ অথ বিচাৰি তেওঁ সেই সংগীত সাধিকাৰ যিমানে কাষ চাপি গ ল সিমানে তেওৰ অনভৱ হ ল তেওঁ যেন নিখুত সম্পণ অখণ্ড সন্দৰৰ কাষ চাপি আহিছে।

এই দ্বিতীয় প্ৰেমত বিগত যৌৱন ফকনৰ সমগ্ৰ সত্তাই বিচাৰি পাইছিল অসীম সন্দৰৰ আহ ান।

গুৱাহাটীৰ অভিজাত পৰিয়ালৰ সমাজত কিন্তু ফকনৰ এই আন্তৰিক প্ৰেমৰ ৰূপ সম্পণ বিকৃত হৈ কলংকৰূপে প্ৰকাশ পালে। মাহীদেউৰ অন্তৰত ঈৰ্ষা হীনমন্যতা ব্যথতা আৰু দহন জ্বালাই একেলগে ভুমকি মাৰি তেওঁক সম্পণৰূপে বিকল কৰি পেলালে। চম্পা বুলি কোনোবা এগৰাকী অপৰিচিত গায়িকাই কণ্ঠসংগীতৰ যাদুৰ বলেৰে তেওঁৰ সতী হৃদয়ৰ বেদীত সযতনে প্ৰতিষ্ঠিত স্বামী দেৱতাক অপহৰণ কৰি নি জগতৰ অ গত তেওঁক নিঃস্ব আৰু উপহাসৰ পাত্ৰী কৰি থৈ যাব এই কথা তেওঁৰ সহ্য নহ ল। নিঃসহায় হৈ ঘৰৰ ভিতৰতে বোহ পাতি তেও অনশন ব্ৰত আৰম্ভ কৰি দিলে।

পৰিয়ালৰ জ্যেষ্ঠ পকষ অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই বোৱাৰীয়েকৰ এই দুঃখ সহ্য কৰিব নোৱাৰিলে। পকষ চিত্তত মাজে মাজে যে মোহিনীয়ে বিকৃতিৰ সৃষ্টি কৰেহি,তাৰ প্ৰমাণ হৰমোহনতেই বিদ্যমান। শিৱৰ দৰে জিতেন্দ্ৰিয় পকষৰেই যদি এনে দশা তেন্তে পঞ্চানন ফকন কোন

কুটা। সেই বাবে তেওঁ মঠেই বিচলিত হোৱা নাছিল। কিন্তু সম্ভ্ৰান্ত বোৱাৰীয়েকৰ দু খত তেৱোঁ কাতৰ হ'বলৈ বাধ্য হ ল।

দদিনমানৰ পিছতে তেওঁ মটৰেৰে গৈ শ্বিলঙত উপস্থিত হ লগৈ। তাত তেওৰ বন্ধু ইংৰাজ আই জি পিক সকলো কথা ঘৰুৱাভাৱে জনাই চিৰবাধ্য ভ্ৰাতৃক শি টাচাৰ কুলাচাৰ আৰু সদাচাৰৰ দোহাই দি টোপোলা টোপলিৰে সৈতে আনি মাহীদেউক চমজাই দিলেহি। চম্পাৰ মৌ মেলৰ ি বা ক্ষতি হ ল নে নাই তাক জানিব পৰা নগ ল কিন্তু ফকনৰ অন্তৰ ক্ৰ ৰ বাস্তৱৰ হাতৰ স্পশত নিলাজী বনৰ দৰে জয় পৰি গ ল।

পঞ্চানন ফকনে ৰূপ লোকৰপৰা আহি লোকালয়ত প্ৰৱেশ কৰি অন্তৰ আৰু বাহিৰ ক তো সুখ নেপালে। চম্পাৰ মতিয়ে তেওক শয়নে সপোনে সততে আমনি কৰিবলৈ ধৰিলে। একে কোঠাৰ একেখন শেতেলীত শুয়ো তেও মাহীদেউক দে । নোপোৱা হ ল। এই সময়ত মাহীদেৱে কামাখ্যালৈ ঘিউ চাকি আৰু ন গ্ৰহলৈ শনি জাৰ শৰাই আগবঢ়াই মহাদেউ ক ঘোৰ কুৎসিৎ নাৰী মায়াৰ মোহৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰিবলৈ চে ৩া কৰিছিল। কিন্তু দেৱ দেৱতা সকলো বিমুখ হ ল। মহাদেৱে সৰু ল ৰাব দৰে মাহীদেউৰ আগত মায়াবিনী চম্পাৰ অন্তৰত লকাই থকা সেই ৰূপ লোকৰ সন্ধানত তেও কেনেকৈ ব ৰাগী হ ল তাক বণালে কিন্তু সেই স্বীকাৰোক্তিয়ে মাহীদেউৰ অন্তৰত ঈষাৰ জুই দগুণে জ্বলালে সতীৰ প্ৰেমৰ প্ৰতি এই অবমাননা তেওঁ সহ্য নহ ল। তদপৰি তেওঁ মন কৰিলে গিৰিয়েক কিঞ্চিৎমানো অনত ত নহয়।

তাৰ পিছত তেৱোঁ কঠোৰ ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। তেওঁৰ ভাব হ ল তেওৰ স্বামীয়ে লক্ষীন্দৰৰ দৰে কাল ।গিনীৰ খোটত মৃত্যুবৰণ কৰিছে। তেওঁ মনে মনে ঠিক কৰিলে তেওঁক যেতিয়ালৈকে তেও জীয়াই তুলিব নোৱাৰে তেতিয়ালৈকে তেও অন্তৰেৰে ভগবানক প্ৰাথনা কৰিব উদাসিনীৰ বেশেৰে।

পঞ্চানন ফকনে ঘৰত থাকি অকণো শান্তি নোপোৱা হ ল। ঘৰৰ বাহিৰৰ মকলিত শান্তি বিচাৰি তেওঁ হাহাকাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। প্ৰাণে বিচাৰিলে নিষ্কৃতি।

ঠিক সেই সময়তে তেওক ইম্ফললৈ বদলি কৰা হ ল। তেওঁ যেন ঘৰৰ গোতাশালৰ পৰা মুক্তি পালে এনে ভাব হ ল তেওঁৰ।

ই ফুল তেতিয়া আছিল জাপানী সেনাবাহিনীৰ দ্বাৰা অৱৰুদ্ধ চহৰ। তাৰ জীৱন আছিল উত্তেজনাপূৰ্ণ। পঞ্চানন ফুকনৰ গাত ভাৰ পৰিল চহৰৰ সাধাৰণ আইন শৃংখলা ৰক্ষা কৰাৰ। সেই কামৰ মাজত এতিয়া তেওঁ সম্পূৰ্ণৰূপে আত্মবিলীন কৰি দিছে। শান্তি পোৱা নাই কিন্তু আত্মাৰ যন্ত্ৰণাৰপৰা নিস্তাৰ পাইছে।

গুৱাহাটীত মাহীদেৱে অপেক্ষা কৰিছে ফুকনৰ সম্পূৰ্ণ নৈতিক আৰোগ্যৰ দিনলৈ। কিন্তু কোনে জানে কেতিয়া সেই দিন আহিব?

এতিয়া মাহীদেউৰ জীৱন হৈছে এক সুদীৰ্ঘ অপেক্ষা। তেওঁৰ প্ৰাণত এক উদাস ৰাগিনী বাজিছে।

নবীনহঁতে সাম্ৰাজ্যবাদী চৰকাৰৰ কুকাৰ্যৰ লগত যেনেকৈ অসহযোগ কৰিছে তেৱোঁ আজি কিছুদিন ধৰি গিৰিয়েকৰ দুৰাচাৰৰ লগত দেহেচিতে অসহযোগ কৰিছে। পাপৰ পথৰপৰা ঘূৰাই আনি ধৰ্মৰ পথত তেওঁক সংস্থাপন কৰাই তেওঁৰ উদ্দেশ্য। নহলে গিৰিয়েক আৰু তেওঁৰ মোক্ষ নহ'ব। তেওঁৰ বিশ্বাস হৈছে এই অসহযোগৰ ফলত ধীৰে ধীৰে গিৰিয়েকে ৰাৱণৰ পথ এৰি ৰামৰ পথ লবলৈ সন্মতি পাব।

ফুকনে আচম্বিতে ই ফুললৈ গমন কৰা আগৰ নিশা ৰাতি এই অসহযোগ অতি নিৰ্মম ৰূপত প্ৰকাশ পাইছিল।

কলিকতাৰ দত্ত পৰিয়ালৰ লগত অসমৰ কেইবাটাও সম্ভ্ৰান্ত পৰিয়ালৰ অসীম মিলা প্ৰীতি আছিল। পৰিয়াল কেইটাৰ মাজত স্থায়ী সংযোগ ঘটিছিল। নৰেশ দত্ত আছিল সুমধুৰ প্ৰতিভাৰ মানুহ। তেওঁ এহাতে অধ্যাপনা আৰু গৱেষণা কৰিছিল প্ৰেছিডেন্সী কলেজত। আনহাতে শ্বিলং আৰু গুৱাহাটীৰ বিজুলী শক্তি কাৰখানাৰ অংশীদাৰ হৈ অসমত ব্যৱসায়ো চলাইছিল। ৰবিচন্দ্ৰ পঞ্চানন চিৰাজুদ্দিন সদানন্দ এওঁলোক আটাই কেইজনেই নৰেশ দত্তৰ প্ৰিয় ছাত্ৰ আছিল। সেই সূত্ৰে তেওঁৰ পৰিয়ালৰ লগতো কলেজীয়া দিনতে তেওঁলোকৰ গাঢ় সম্পৰ্ক ঘটিছিল।

সেই নৰেশ দত্তৰ সৰু পুতেকে আই পি এছ পৰীক্ষাত প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰি এছ পি হৈ তেজপুৰলৈ আহিছিল। গুৱাহাটীত আহি চিৰাজুদ্দিনৰ প্ৰকাণ্ড ভাৰা ঘৰত তেওঁ দুদিন আছিলহি। শেহৰ দিনা ৰাতি পঞ্চানন ফুকনে তেওঁক ঘৰত খাবলৈ মাতিছিল। অসহযোগী মাহীদেৱে সেইদিনাও ৰান্ধি বাঢ়ি দিলে কিন্তু নিজে আলহীৰ আগত নোলাল। তেওঁৰ ঠাইত মাকণে অতিথি শুশ্ৰূষা কৰিব লগা হ'ল।

মাহীদেউৰ অসহযোগৰ মাত্ৰা সেই দিনা চৰম সীমাত উপনীত হৈছিলগৈ। পঞ্চানন ফুকনে ভয়ানক আঘাত পালে। ঘৰত পৰৰ দৰে থকা তেওঁৰ পক্ষে অসহ্য হৈ পৰিল। আলহী যোৱাৰ পিছত ফুকনে সেইদিনা ঘৈণীয়েকক উৰাই ঘৰাই তিৰস্কাৰ কৰিলে। ফলস্বৰূপে অভিমানী মাহীদেউৰ মনত লগে লগে এটা প্ৰচণ্ড বিক্ষোভ হ'ল। সেই দিনা ৰাতিয়েই তেওঁ মাকৰ ঘৰলৈ যাবলৈ টালি টোপোলা বান্ধি ওৰে ৰাতি দুদৰ কোঠাত ৰামায়ণ পঢ়ি কটালে। শোৱা কোঠালৈ ভুমকিকে নেমাৰিলে।

কিন্তু ভাগ্যৰ নিৰ্দেশ আছিল বেলেগ। পিছদিনা পুৱাই ফুকনে ২৪ ঘণ্টাৰ ভিতৰত ই ফললৈ যাবলৈ আই জি পিৰ পৰা নিৰ্দেশ পালে। অকণো পলম নকৰি টোপোলা টোপলি বান্ধি তেওঁ পৰাই নবৰ্মিত সৰভোগ এৰোড্ৰমলৈ পুলিচ জীপেৰে চাপলি হৈ লি মিলিটেৰী প্লেনত ইম্ফললৈ যাত্ৰা কৰিলে। যাবৰ সময়ত শিষ্টাচাৰৰ খাতিৰত মাথোন মাহীদেউক এষাৰ মাত লগাই গ'ল। মাহীদেউৰ বন্ধা টোপোলা বন্ধা ভাগেই ৰ'ল। তেওঁৰ সত অভিমান গোট মাৰি হিমালয়ৰ প্ৰকাণ্ড বৰফ চপৰাৰ দৰে হ'ল

মাহীদেউ ঘৰতে থাকিল কিন্তু তেওঁৰ মনৰ অভিমান বাহিৰৰ কামত বিপৰীত ৰূপত প্ৰকাশ পাবলৈ ধৰিলে। ঘৰৰ কাম বনত তেওঁ একান্তমনে লাগিব নোৱাৰা হ'ল। মাটিবাৰী চম্ভালাৰ ভাৰ এৰি দিলে বেঠাৰাম মহৰীক। উজনিৰ চাহ বাগানত মেনেজাৰি কৰা দদলৈও চিঠিপত্ৰ দিবলৈ এৰি দিলে। বাৰীৰ মালী ঘৰৰ চাকৰ সকলো সোৰোপা হ'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ফুকনৰ হৃদয়ত তেওঁৰ অভিমানে বিন্দু মাত্ৰও প্ৰভাৱ পেলাইছে বুলি সংকেত নেপাই লাহে লাহে তেওঁৰ অন্তৰ এক অদ্ভুতপৰ অনিৰাপত্তাৰ ভাবৰ আঘাতত চূৰ্ণ বিচূৰ্ণ হবৰ উপক্ৰম হ'ল তেতিয়াৰ পৰা পূৰ্ণিমাকো তেওঁৰ অমাবস্যা যেন বোধ হবলৈ ধৰিলে।

আজিকালি তেওঁ ৰামায়ণ পঢ়িলে মন্দোদৰীৰ দুখৰ কথাহে ভাবে সীতাৰ দুখৰ কথা নহয়। অন্বেষণৰত সুন্দৰী সতী থকা সত্ত্বেও ৰাৱণে অশোক বনত নি সীতাক লগ পোৱাৰ কিবা কাৰণ থাকিব পাৰে বুলি তেওঁ ভাবিবলৈকে টান পায়।

কিন্তু লাহে লাহে তেওঁৰ ধাৰণা হ'ল পৃথিৱীত সৰহ ভাগ পুৰুষেই ৰাৱণ ৰামৰ সংখ্যা অতি নগণ্য। মানহ আচলতে ৰাক্ষস।

মাহীদেউৰ মনৰ গোপন খবৰবোৰ তেতিয়ালৈকে শোৱাকোঠাৰ বাজ হোৱা নাছিল। ফুকন খিলঞ্জৰ শিখৰৰপৰা নামি গৃহবাসী হোৱাৰ লগে লগে চন্দ্ৰৰ কলংকৰ দৰে উপকৰা দাম্পত্য মিলনৰ বাপোৰাজী পোহৰৰ উজ্জ্বলতাৰ আঁৰত তেওঁ কলংকও ঢাক খাই গৈছিল। সেই বাবে ফুকনৰ ই ফল্ল গমনে দীঘলীপখুৰী ঘোৰপথৰীৰ পানীত এটা বৰবৰণিও নতুলিলে।

সংঘৰ ভিক্ষু নবীনৰ পক্ষে শোৱা কোঠাৰ সেই ধমহাত ভাগি চিগি পৰা মাহী উৰ অন্তৰৰ মমবাণী বজা দ সাধ্য আছিল। সহস্ৰজনৰ উদ্ধাৰেই যাৰ চিন্তাৰ প্ৰকৃতি এতিয়ালৈকে নিণয় কৰি আহিছে তাৰ মনে মাহীদেউৰ ৰামায়ণৰ ওলোটা ব্যাখ্যাৰ কাৰণ মাহীদেউৰ হৃদয়ৰ বাহিৰত যে বিচাি যাব তাত আৰু আচৰিত হ ব লগা কি আছে।

নবীনৰ ধাৰণা হৈছিল মহাযুদ্ধই গুৱাহাটীৰ দেহত জন্ম দিয়া কুষ্ঠৰ ক্ষতবোৰ দেখিয়েই মাহীদেৱে ৰামায়ণৰ ওভোতা ব্যাখ্যা কৰিবলৈ লৈছে

খবৰ কাগজে দৈনিক হত্যাকাণ্ড আৰু ধ্বংসৰ খবৰ আনিছে। অথহীন হত্যাকাণ্ড। গুৱাহাটী ষ্টেশ্যনত নিতৌ নামিছেহি মৰা সেনা আহত সেনা বন্দী জাপানী। চহৰৰ আলিয়েদি মৰাদেহ গৈছে নৱগ্ৰহৰ মশানৰ কাষৰতে পতা চিমেট্ৰিলৈ। কবৰ খানি শিলৰ স্লেব সাজি তাত মৃতকৰ পৰিচয় লিপি লিখি গৈছে কোনো অজ্ঞাত মিলিটেৰী শিল্পীয়ে তাতো এটা নলা খানি ক্ৰ আৰু মিত্ৰৰ মৰাশ দভাগে বেলেগকৈ পতিছে। অথহীন বিভাগ। অকল জানো হত্যাকাণ্ডই কিবা! কহিমাৰ আৰু ইম্ফলৰ আশে পাশে প্ৰচণ্ড যদ্ধ চলিছে ৰাজ্যৰ বাবে। ৰাজ্য লি সা কাৰ প্ৰবল ক ব নোৱাৰি। বৃটিছৰ নে জাপানীৰ।

অথহীন ৰাজ্য লি সা ধন লি সা নাৰী লিপ্সা। অথহীন। চহৰৰ বুকুত সেই লি সাৰ বিকট দৃশ্য দেখি সম্ভ্ৰান্ত কুলবধৰ অন্তৰত পকম যে ৰাম হৈ নোলাই ৰাৱণ হৈ ওলাব তাক বিনা প্ৰয়াসে ধৰিব পাৰি। মাহীদেউৰ ঘৰৰ দই নল্লমান আঁতৰত ভতিজা জোৱাই মন্মথ চৌধৰীৰ উঠোতে বহোতে খাওঁতে-বওঁতে কেৱল এটাই চিন্তা ধন ঘটা। মিলিটেৰীয়ে ৰুটা তুলাপাতৰ দৰে নোট চটিয়াইছে চুৰনিৰ চুৰা বোটলা কাউৰীৰ দৰে জাক পাতি মানুহে হাত পাতিছে। ধনৰ লি সাত বোলে হিন্দুৱে গৰু বেচিছে মুছলমানে বেচিছে মদ। ধনৰ লিপ্সাত এম-ই এছ আৰু অন্যান্য মিলিটেৰী ষ্টৰৰ পৰা চোৰাংকৈ বস্তু আনিছে মানহে

লাভত বেচি ৰাতিটোৰ ভিতৰতে ধনী হ'ব লৈ। ফাঁচী বজাৰৰ গোলাৰ বেপাৰীয়ে চাউল মিঠাতেলৰ ক লা বজাৰ চলাই ৰাতিটোৰ ভিতৰতে লাখপতি হৈছে। হৰি! হৰি!! মানহ হৈ পৰিছে বস্তু। গুৱাহাটীত আগতে কেইজনীমান বেশ্যা আছিল এতিয়া তাৰ সংখ্যা বোলে হঠাতে হুশলৈ উঠিছে। শ্ৰীবিষ্ণু। এইবোৰ কথা শুনিলে কাণত ঠিলা দিব লা গ।

এইবিলাকৰ সৰহ ভাগ কাণ্ড পৰুষৰে মাহীদেউৰ ভুল হোৱা নাই। এই লি সাৰ নামেই ৰাৱ

যগে যগে ৰাৱণসকলে মানহৰ এই লি সাকে প্ৰদৰ্শ কৰিছে। কিন্তু ৰামসকলে ইমান দিনে সেই লি সাৰ বিৰুদ্ধে সফলভাৱে সংগ্ৰাম কৰি মানহক সংযমো শিকাইছিল। আজি যেন সিহতৰ কুল শেষ হৈ গৈছে। মহাত্মা গান্ধীও জেলত বিমলদা মদনাপল্লীলৈ গ ল। বৰদলৈয়ে ঘাই সঁতিয়েদি নাও নিব নোৱাৰি চেৰা সতিয়েদি নাও নিব খজিছে— বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আন্দোলন চলাইছে। বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শিক্ষাই কি সোণৰ সোলেংটো আনি দিবহি লি সা বিভ্ৰান্ত এই চহৰক? সৎ মানহবোৰ হয় জেলত নহয় জুহালৰ মেলত। ৰামসকল হয় নিৰ্বাসিত নহয় গহত অন্তৰীণ। তাৰে একোজন ৰাম হবলৈ যত্ন কৰিছে একোজনে ৰাৱণ। তাকে ধৰিব নোৱাৰাকৈ।

যিসকলে জীৱনৰ উদ্দেশ্য ব্যাখ্যা কৰিবলৈ শ্ৰৱণী ডবা বজাই বিভ্ৰান্ত ভকতসকলক নাম ঘৰলৈ মাতি আনিব লাগিছিল সেই অধ্যাপক বদ্ধিজীৱিসকল নিজেই বিভ্ৰান্ত। স্বয়ং অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই দুৰ্নীতিৰ আৰু শোষণৰ গছৰ গুৰিত পানী দিছে যদ্ধৰ প্ৰচাৰ কাম কৰি বৃটিছ বিষয়াৰ সাম্ৰাজ্য ৰক্ষাৰ শাসনত সম্মতি জনাই আৰু দেশপ্ৰেমিক সকলৰ দলনত নিৰপেক্ষ থাকি। এখন নতুন বাগান কিনিছে তেওঁ আৰু তেওঁৰ ধনী অসমীয়া বন্ধ বান্ধৱসকল মিলি। বৰ গছৰ ছাঁত যে তামোলৰ পলি নেলাগে জামনী বনো নগজে এই কথা তেও পাহৰি গৈছে। মণিৰাম দেৱানৰ চাহ-বাগান ক লৈ গ ল? বৰ বৰ কোম্পানীয়ে কেতিয়া সৰু কোম্পানীক গ্ৰাস কৰে কোনে জানে?

সকলো ৰাৱণ হোৱাৰ পথত ঠিকেই কৈছে মাহীদেৱে।

মাহীদেউৰ বিচনাত সহজ হৈ নবীন বহিল।

এই অভিশপ্ত চহৰক যদি কোনোবাই ৰক্ষা কৰিব পাৰে তেন্তে সংযমই। মনে মনে সি সংকল্প কৰিছে সংযমৰ শক্তি বঢ়াবৰ বাবে সি

এখন মাহিলী উলিয়াব আৰু মাহিলীৰ প জি টনকিয়াল হ লে এখন দৈনিক উলিয়াব।

শব্দৰ পাঞ্চজন্য বজাই সি চহৰক জগাব। শব্দ হ ব তাৰ ধনবান। সি স্প টভাৱে বজি পাইছে ৰাৱণৰ প্ৰাধান্য নাশ কৰিবৰ বাবে প্ৰয়োজন সমতাৰ বাণীৰে উদ্ব দ্ধ এক সংঘবদ্ধ শক্তিৰ। এইবিলাক কামৰ লক্ষ্য হ ব সমতাৰ চেতনা জগোৱা।

সি ক লে এটা কথা মাহীদেউ।

কি ? তাৰ মখলৈ চাই শান্তভাৱে মাহীদেৱে ক লে।

আপুনি ঠিকেই দেখা পাইছে। সি উত্তেজিত স্বৰে উত্তৰ দিলে ৰাৱণক দমন কৰাৰ এটাই পন্থা আছে মাহীদেউ ?

কি ? আগ্ৰহেৰে মাহীদেৱে সধিলে।

বিবিধ অসমতা দূৰীকৰণ। সকলো লি সাৰ উৎপত্তি অসমতাত। কত অসমতা আছে মাহীদেউ! বগাৰ লগত ক লা পৰুষৰ লগত নাৰী ব্ৰাহ্মণৰ লগত হৰিজন ক্ষমতাবানৰ লগত ক্ষমতাহীন প জি পতিৰ লগত বনৱা সাম্ৰাজ্যবাদৰ লগত উপনিবেশ—কত অসমতা মাহীদেউ। এইবোৰ অসমতাৰ বাবেই যদ্ধ ধনলি সা নাৰী নিযাতন দাৰিদ্ৰ্য আদি হৈছে। এই অসমতাই চহৰখন যেতিয়ালৈকে ভেদি থাকে তেতিয়ালৈকে ৰাৱ ৰ লি সা থাকিব।

সমতা শব্দটো সংঘত যিমান মকলি মনেৰে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি ফকনৰ পৰিয়ালত যে সিমান মকলি মনেৰে নোৱাৰি সেই কথা নবীনে গমেই ধৰিব পৰা নাছিল

শিষ্টাচাৰৰ খাতি ত কেতিয়াবা কোনোবাই শব্দটো ইয়াত উচ্চাৰণ কৰিলেও তাক সম্পণৰূপে নপংসক কৰিহে বাহিৰলৈ উলিওৱা হয়। ফুকনৰ ঘৰৰ দশন ব্যাখ্যা কৰে অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই। তেওঁৰ মতে সমতা শব্দৰ অথ অতি বেছি কৰুণা বা দান। পাঁচোটা আঙুলি যেনেকৈ সমান নহয় তেনেকৈ মানহো সমান নহয়। সেই বাবেই খেনো হয় সম্ৰাট খেনো হয় ফটপাথৰ ভিখাৰী। খেনো হয় বিৰলা খেনো হয় পাততোলা বনুৱা। খেনো হয় মহাত্মা গান্ধী খেনো হয় হিটলাৰ। এই ক্ৰমে সকলো যগতে অসমতাৰ সৃষ্টি হয়।

মাহীদেৱে ৰামায়ণ পথিখন সামৰি ঠগীৰে সৈতে ওচৰৰ মেজত থৈ গ ল।

সমতা শব্দটোৱে সচৰাচৰ কৰা দৰেই তেওঁৰ মনত সন্ত্ৰাসৰ সৃষ্টি কৰিলে। তেওঁ হাঁহি ক লে তুমি সমতা শব্দটো ইমান নিৰ্ভয়ে উচ্চাৰণ কৰিব পাৰিছা তাৰ কাৰণ তুমি হৈছা সংঘৰ ভিক্ষু। কিন্তু আমাৰ বেলতলাত আছে আধি মাটি উজনিত আছে বাগান আৰু আছে চৰকাৰী চাকৰি তুমি এটা শব্দৰ বান মাৰি আমাক নাগপাশেৰে বান্ধি সেইবোৰ আলাসত চাং পতা কথা। তোমাৰ দৰে ডেকাৰ মুখত শোভা নাপায়। সমতা কেতিয়াও নহয় এই ধৰণীত। চাহাবেই থাকিব সদায়। তাতকৈ বৰং ৰামৰ পথেই ভাল। ৰাৱণৰ স্বভাৱ শুধৰাব লাগিব।

নবীনে দেখি লে আগৰপৰা শুৰিলৈকে তাৰ বজাত ভুল হৈছিল। মাহীদেউ ফুকন পৰিয়ালৰ বনিয়াদী গহি া হৈয়েই আছে। সম্ভৱতঃ আনকিবা দঃখত হে মাহীদেৱে মানহক ৰাৱণৰ লগত তুলনা কৰিছিল। সি নিৰাশ হৈ ক'লে ইমান সহজতো মত সলাব নোৱাৰি মাহীদেউ তদপৰি গাঁৱৰ মানহ আৰু বাগানৰ বনৱাৰ মন মই অলপ ভালকৈ জানো। আপোনালোকৰ হাতত মাটি আৰু বাগান একো নেথাকে এদি সিহঁতেই হ ব অধিকাৰী। অৱশ্যে দিন আছে। বাৰু সেইবোৰ এতিয়া যাওক। কিন্তু আপনিনো হঠাতে পৰুষৰ ওপৰত খড়গহস্ত হৈছিল কিয়? কওকচোন।

সেইবোৰ জানি তোমাৰ একো লাভ নাই নবীন। বিষণ্ণ কণ্ঠে মাহীদেৱে উত্তৰ দিলে কিছুমান সমস্যা আছে যিবোৰ কোনেও কাকো ক ব নোৱাৰে। তাৰ বোজা মানহে অকলে অকলে বহন কৰিব লাগে। বিশেষকৈ মাইকী মানহে।

মই কিন্তু এগৰাকী নাৰীৰ কথা জানো যি একান্ত নিজা সমস্যাও গোপন নকৰে নবীনে উত্তৰ দিলে।

তুমি সমতিৰ কথা কৈছা? হাঁহি মাহীদেৱে উত্তৰ দিলে নাই মই বিশ্বাস নকৰো। নাৰীৰ দেহটোৱেই জঞ্জাল মনটোৰ কথাটো ক বই নেলাগে। কাজেই গোপনীয়তা কিছু থাকিবই। মাহীদেৱে হুমনিয়াহ ছাৰি অলপ বৈ পনৰ ক লে অৱশে সমতিৰ এটা সুবিধা আছে। তেওঁৰ বিমল মানহ হিচাপে উত্তম। পৰাপক্ষত পৰুষৰ অধিকাৰ খটুৱাই সুমতিক কোনো দিনে তেওঁ বঞ্চনা কৰা নাই। সুমতিৰ স্বাধীনতা আমাতকৈ বহুত বেছি

নবীনে প্ৰথমবাৰলৈ উপলব্ধি কৰিলে মাহীদেউৰ বেদনা একান্ত ভাবে নাৰীৰ বেদনা। এতিয়া তাৰ মনত পৰিষ্কাৰ হৈ গ'ল কিয় মাহীদেউৰ ঘৰখন শ্ৰীহীন আৰু ফুলনিখন মোলান পৰিছে।

কিন্তু সেই বেদনা প্ৰকৃততে কি তাক ধৰা তাৰ পক্ষে সম্ভৱ নহ'ল। মাহীদেউৰ কোঠাটো যেন বিষণ্ণ মৰিশালী। তেওঁৰ মুখৰ ৰেখাবোৰত এটা যেন প্ৰতিবাদৰ ধ্বনি ফুটি উঠিছে। তেওঁৰ ৰাৱণ কিজানি ৰামায়ণখনৰ গুচৰতে ক'ৰবাত অশৰীৰী ছাঁয়া হৈ লুকাই আছে। সি কিছুপৰ মাহীদেউৰ মুখলৈ ভেবা লাগি চাই ৰ'ল।

সেই মুখখনে যেন তাক কৈছে সকলো থাকিও মোৰ একো নাই নবীন এই ঘৰত আজি মই প্ৰকৃতপক্ষে অবলা

মাহীদেউৰ ভাব হ'ল নবীনে যেন সকলো জানি পেলাইছে। তেওঁৰ মুখখন লাজত ৰঙা পৰি গ'ল

নাই এই দবলতা প্ৰকাশ অনচিত হৈছে মাহীদেৱে ভাবিলে। দদ তেওৰ মানত যেনেকুৱা বীনো তেওৰ মনত তেনেকুৱা সৰুৰে পৰা এই ঘৰলৈ তাৰ অবাধ প্ৰৱেশ পত্ৰ। সৰুতে খেলিবলৈ আহিছিল। কলেজত থাকোতে দদৰ লগত প ঢ়বলৈ মাজে মাজে আহি কেতিয়াবা ৰাতিও কটাই দিছিল দদৰ কোঠাত। বিয়াল্লিছ আন্দোলনৰ কালত সেই দদৰ কোঠাতে লকাই মাজে মাজে থাকিছিলহি। মাজে মাজে তাত মেল বহিছিল গুপত মেল কেতিয়াবা মাকণে তাতে বহি লিফলেট ি খিছিল পিছত সিহতৰ এই কামবোৰৰ বাবেই মহা দেৱেকৰ পদোন্নতি চৰকাৰে বন্ধ কৰি থৈছিল

সেই নবীন তেওঁৰ স্নেহৰ পাত্ৰ। কিন্তু অন্তৰৰ গোপনতম কথাৰ ভাগী সি হ'ব নোৱাৰে

তদুপৰি আজি ইয়ালৈ সি আহিছে কন্যা প্ৰাৰ্থী হৈ। এই বিষয়ে তেওৰ বিন্দমাত্ৰও সন্দেহ নাই।

তেওঁৰ হৃদয়ত নবীনৰ প্ৰতি অসীম স্নেহৰ উদয় হৈছিল। তাৰ মুখখন সংসাৰৰ গ্লানি আৰু পাপে কলুষিত কৰা নাই। সি আনৰ দুখ নিজৰ বুলি সহজে গ্ৰহণ কৰিব পাৰে।

হঠাতে তেওঁৰ মনত পৰিল কালি ৰত্নাকৰ ঘৰত শ্ৰাদ্ধৰ শেষত হোৱা পাকঘৰৰ গোপনীয় পাৰিবাৰিক মেলৰ কথা। তাত মাকণক বৰ্জিতলৈ ধৰিবলৈ সিদ্ধান্ত হৈ গৈছে। ৰত্নাকৰ দৃঢ় বিশ্বাস বায়

বাহাদৰ সদানন্দ বৰুৱাই এই প্ৰস্তাৱত সহজেই সন্মতি দিব। ইতিমধ্যে দই পৰিয়ালৰ মাজত এটা নতুন দৃঢ় ব্যৱসায়িক সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠিছে। ফকনহতৰ বাগানখনৰ তেৱোঁ ডাঙৰ অংশীদাৰত পৰিণত হৈছে। পবতে বাগান পাতিবলৈ কৰা বজন ধাৰৰ ধন সোধোৱাৰ বাবে এই অভিনৱ ব্যৱস্থা লোৱা হ ল। এতিয়া এই নতুন ব্যৱসায়িক সম্বন্ধ তেজ মঙহৰ সম্বন্ধলৈ ৰূপান্তৰিত কৰিবৰ বাবেই বৰজনাকে মাকণক ৰঞ্জিতলৈ বিয়া দিব খুজিছে। অগাধ সম্পত্তিৰ মালিক সদানন্দ বৰুৱা। ঘৈণীয়েকে বিধি পথালি নিদিয়া হ লে সদশনাৰ লগতে ৰঞ্জিতৰ বিয়াখন হৈ গ ল হেতেন। কিন্তু সেই সযোগ গ ল। এতিয়া ৰায়বাহাদুৰে পতেকৰ বিয়া পাতিবলৈ দঢ় সংকল্প গ্ৰহণ কৰিছে। নকলো আহিছে বহুত। গতিকে লৰালৰি নকৰিলে বিপদ আছে। সেই বাবে বৰজ াকে ওয়াৰলেছ মেছেজ দি ই ফলৰ পৰা ভায়েকৰ সন্মতি আনিছে।

সদশনাৰ প্ৰস্তাৱ তোলোতে বাধা দিছিল জাকে। মাকণৰ প্ৰস্তাৱ দিব খোজোতে সেইদিনা মেলত প্ৰতিবাদ জনাইছিল মাহীদেৱে তেওঁ মাকণৰ ইচ্ছাৰ কথা স্পষ্টভাৱে বৰজনাকক জনাইছিল। নবীনৰ কথাটোও উল্লেখ ক ি ছিল।

কিন্তু এইবাৰ বৰজনাকে মাইকী মানহৰ কথা শুনি প ি য়ালৰ স্বাথত বাগী কুঠাৰ মাৰিবলৈ ৰাজী নহ ল। প্ৰেমৰ বিষয়ে তেওঁৰ ধাৰণা আগৰ দৰে দঢ় নহয়। ইতিমধ্যে তেও দেখি শুনি ঠেকি শিকিছে। চকুৰ আগত সদশনা আৰু ৰঞ্জিতৰ প্ৰেমৰ সলি সমাধি হ ল তথাপি একো এটা বিপযয় নঘটিল সদশনাৰ মনত দখ হুয়তো থাকি গ ল কিন্তু তাই নতুন সংসাৰ গ্ৰহণ কৰি ছোৱালীৰ মাকো হ ল। প্ৰেম আৰু বিয়াৰ মাজত যে স্থায়ী সম্পক নাই সেই কথা পঞ্চাননৰ বিবাহিত জীৱনৰ পৰাই পোৱা যায়। প্ৰেমত মজি দয়ো দইকো এদিন বিয়া কৰাইছিল। কিন্তু এতিয়া কি হ ল? পঞ্চাননৰ হৃদয়ত আকৌ এবাৰ মদনৰ পঞ্চ শৰ লাগিল। ক লৈ গ ল সেই যৌৱনৰ প্ৰেম? বৰজনাকে সেই বাবে প্ৰেমক বিয়াৰ একমাত্ৰ আধাৰ কৰিবলৈ ৰাজী নহয়। নবীনৰ প্ৰাৰ্থীত্ব সেই বাবে প্ৰত্যাখ্যান কৰা গ ল। তাৰ অৱস্থা নাই প্ৰেমহে আছে। ৰঞ্জিতৰ অৱস্থা আছে প্ৰেম নাই। কিন্তু পাত্ৰৰ অৱস্থা থকাটো বেছি আৱশ্যকীয়। ঈশ্বৰে কৰিলে বিয়াৰ পিছতো ৰঞ্জিত আৰু মাকণৰ মাজত প্ৰেমৰ উদয় হ ব।

দৰিদ্ৰ শিৱৰ লগত ধনী পাৰ্বতীৰ বিয়া হোৱাৰ কথাটো এটা অৰ্থহীন মীথ। তাত অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ বিন্দু মাত্ৰও আস্থা নাই। তেওঁৰ কথাবোৰ এতিয়াও মাহীদেউ কাণত বাজি আছে ঃ পৰিয়ালৰ স্বাৰ্থ ৰক্ষা আমাৰ প্ৰথম বিবেচনাৰ বিষয়। মাকণেও এই কথা জনা ভাল নবীনে তাইৰ উপযুক্ত প্ৰেমিক হ'ব পাৰে কিন্তু উপযুক্ত স্বামী হ'ব নোৱাৰে। তদপৰি ৰাজনৈতিক মতামতত নবীন সমেক আমি কুমেক। মিল নাই। পঞ্চানন এই মাহতে ডি আই জি হোৱাৰ কথা। মণিপৰত তাৰ বৰ নাম হৈছে। নবীনৰ লগত তাইৰ বিয়া হ'লে তাইতো পস্তাবই বাপেকৰো পদোন্নতি নহ'ব

এই যুক্তিবোৰত কিবা ত্ৰুটি আছে যেন লাগিলেও কিহত ত্ৰুটি আছে তাক সঠিক ধৰিব নোৱাৰিলে মাহীদেৱে প্ৰতিবাদ কৰিব খুজিও তেও বজিলে তেওঁৰ ভাবো নাই ভাষাও নাই। ৰৰজনাকৰ দৰে তেওঁ কথাবোৰ ফঁহিয়াই ক'বও নেজানে। সেই বাবে মেলৰ পিছলৈ তেও নীৰৱ হৈ থাকিল। ফলত নিৰ্বিবাদে সেই সিদ্ধান্ত তেওঁ মানি লব লগা হ'ল।

মাকণক তেওঁ সিদ্ধান্তটো এতিয়াও জনোৱা নাই। ৰাতিপৰা চাহ খাওঁতে জনাম বুলি ভাবিছি কিন্তু ইতিমধ্যে নবীন আহি ওলালহি। নবীনে তেওঁৰ হৃদয়ৰ এখন দৰাৰ খুলি ভিতৰলৈ সোমাই গৈছিল। কিন্তু ঠিক সেই মুহূৰ্ততে তাক আন এখন দৰাৰেদি আজি উলিয়াই পঠিয়াব লগা হ'ল

তেনেতে ঘড়ীত ন বজাৰ ঘণ্টা বাজিল বাহিৰত ৰ'দ আৰু বৰষুণ যোৰ পাতি ওলাইছে। নবীনে সঘনে দৰাৰ মুখৰ ফালে চাবলৈ ধৰিলে।

মাহীদেৱে বুজি পালে নবীনৰ এই উচপিচনিৰ কাৰণ কি ?

তুমি আহিলাহে। অহাৰ কাৰণ সোধাই হোৱা নাই। গহীন হৈ মাহীদেৱে ক'লে তোমাৰ মুখ দেখি বুজিব পাৰিছো তুমি কিবা এটা ক'ব খুজি ক'ব পৰা নাই

নবীনৰ বুকু দুৰু দুৰু কঁপিবলৈ ধৰিলে। সি ক'লে মই এটা কথা ক'বলৈ আহিছিলো মাহীদেউ। মাকণক মই বিয়া কৰাব খোজো।

—৪

তোমাৰ পলম হৈ গ ল নবীন। কঁপা মাতেৰে মাহীদেৱে উত্তৰ দিলে কালিয়েই আমাৰ সিদ্ধান্ত হৈ গ ল।

মাহীদেৱে লাহে লাহে কালি বৰজনাকৰ ঘৰত হোৱা পৰিয়ালৰ সমহীয়া সিদ্ধান্তৰ কথা নিখ ততাৱে নবীনৰ আগত বৰ্ণালে।

ন ীনে ধৈৰ্য্য ধৰি কথাবোৰ শুনিলে সি মন কৰিলে মাহীদেৱে সিহঁতৰ হৈ এষাৰ মাতিছিল। এই কথাত সি সন্তোষ লাভ কৰিলে। সি সধিলে এই সিদ্ধান্ত একেবাৰে খাটাং নেকি ?

মাহীদেৱে ক লে ৰায়বাহাদৰৰ ওপৰতহে কথা এাতয়া। কিন্তু তেওঁ আমাৰ প্ৰস্তাৱ প্ৰত্যাখ্যান কৰিব বুলি ধাৰণা নহয়। বৰজনাৰ লগত তেওঁৰ বৰ ভাল।

নবীনে কিবা কব খুজিছি কিন্তু তেনেতে এটা শব্দ শুনি দুৱাৰ মুখৰ ফালে চাই অবাক হৈ ৰ ল দুৱাৰ মুখত নিবাক নিস্পন্দ হৈ মাকণ থিয় হৈ আছে যেন এজোপা পলি নাহৰ গছহে চকু াকৰ মুখৰ ওপৰত নিবদ্ধ।

তাইৰ হাতৰ ট্ৰেখন অজ্ঞাতসাৰে তাইৰ হাতৰ পৰা সি পৰিল। তাত থকা চাহৰ কাপ দটা ভাগি টুকুৰা টুকু হ ল। প্লেটত অনা লুচিভাজিয়ে মজিয়াত পৰি বিনাবলৈ ধ লে। গাখীৰ খোৱা সাপৰ দৰে কেকোৰা কেকুৰিকৈ বগাই আহি চাহখিনিয়ে মাহীদেউৰ ভৰিত খোট মাৰি দিলেহি।

মাহীদেউৰ গা শিয়ৰি উঠিল। তেওঁ বজি পালে যে মাকণে সিহঁতৰ কথাৰ সাৰ মম বজি পাইছে। নহ লে এনে অঘটন নঘটে।

তেওঁ উঠি গৈ বাথৰুমৰপৰা এখন ভাঙৰ ফটাকানি আনি মজিয়াৰ চাহখিনি টুকিলে পৰা কাপ প্লেটৰ টুকুৰাবোৰ আৰু জলপানখিনি ট্ৰেট তুলিলে তাৰ পিছত কাকো একো নোকোৱাকৈ তললৈ মৰকৈ পাক ঘৰলৈ প্ৰস্থান কৰিলে।

মাকণলৈ চাই নবীনে দেখিলে তাইৰ স ্যস্নাত দেহটো পদুমৰ খৰিকাজাঁই ফুলপাহৰ দৰে শুচি আৰু সতেজ হৈ জিলিকিছে। খন্তেকলৈ সি সকলো পাহৰি গ ল। মাকণক দেখিলে তাৰ সদায় এনে হয়। সি নিজক সম্পণ ৰূপে নিজৰ মাজত বিচাৰি পায় সেই মহূৰ্তত। আৰু যেন একো নেলাগে তাক আন একো বস্তুৰ প্ৰয়োজন নাই। তাইৰ মুখখন জিলিকিছে মেলা ঘন ক লা চুলিখিনিৰ বুকুত। ক লা ডাৱৰৰ

মাজৰপৰা ওলোৱা জোনৰ দৰে লাগিছে মুখখন। কপালৰপৰা আৰম্ভ কৰি দুই বাহুৰ মাজৰ মকলি বকুৰ অংশলৈকে গোটেইখিনি ঠাইতে নমা ঠাইতে উঠা কোনো নদীৰ উপত্যকা যেন বোধ হৈছে। সেই উপত্যকা তাৰ লইতৰ উপত্যকাৰ দৰেই প্ৰিয়। গাত সাধাৰণ সাজ পাৰ। দেহত এটা চলপৰাৰ সযোদয়ৰ লগে লগে পৰ আকাশত দেখা পোৱা এটা শুভ্ৰ কান্তি। সেই কান্তিৰ জ্যোতি যেন তাইৰ মনৰো জ্যোতি। সেই জ্যোতিয়ে তাৰ বিষণ্ণ হৃদয় আনন্দময় কৰি তুলিলে। তাই আজি নতুন হৈ তাৰ আগত ওলাইছে।

তাৰ এই ভাল পোৱা সকলো সাংসাৰিক গণনাৰ ওপৰত। লোকালয়ৰ উদ্ধৰ ৰূপলোকত তাৰ স্থান।

পৰিপণ পণিমাত আকাশলৈ উৰি যোৱা চকোৰে হেনো সপোনময় জোনাকৰ দৰে ঢাকনি গুচাই গোটেইখন আকাশৰ মধৰ ৰহস্যময় আকৰ চাব খোজে। নবীনেও সেইদৰে সেই ৰূপলোকৰ উৎস চাব খুজিছিল।

কিন্তু নেদেখিলে। মাকণৰ মখত তেতিয়া অন্তৰৰ যন্ত্ৰণাৰ ৰেখা প্ৰকাশ পাইছিল। সোণৰ সজাত থাকি উৰিবলৈ পাহৰা পোহনীয়া মইনাৰ মনোবেদনা তাত ফুটি ওলাইছে। নবীন হাবিৰ বনৰীয়া চৰাই পোহনীয়া চৰাইৰ যন্ত্ৰণা সম্পণকৈ উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰিলে।

মাকণে তাৰ মখত সেই মহতত্ত বিচাৰিছিল ৰৰদৈচিলাৰ তাণ্ডৱ নত্যৰ পদৰেখা কিন্তু তাৰ ঠাইত শৰতৰ স্নিগ্ধ মলয়াৰ লয়লাসৰ চিনহে দেখা পালে। মাকৰ মখত ঘৰৰ নিমম সিদ্ধান্তৰ কথা শুনিও সংঘৰ ভিক্ষুৰ অন্তৰ কঁপা নাই। ফলকোঁৱৰৰ ঘোঁৰা আছে কিন্তু ডেউকা নাই।

মাই কি ক'লে? কি কও কি নকওঁকৈ তাই প্ৰশ্ন কৰিলে। চচপেনৰ উতলা গাখীৰ বাগৰি পৰাৰ দৰে তাইৰ হৃদয়ৰ উতলা ভাব বাগৰি পৰিল। 'মোক ক'বলৈ কি আছে তাকো কোৱা।

নবীনে শান্ত নিৰুদ্বেগ কণ্ঠে তাক মাহীদেউৰে দিয়া সকলো খবৰ সি হুবহু বৰ্ণনা কৰিলে। সেইবোৰ আন কাৰোবাৰহে খবৰ নিজৰ নহয় এনে ভাৱে সি কথাবোৰ কৈছিল। উগ্ৰ শৃংগাৰৰ সময়ত মৃদ শান্তৰস যেনেকৈ ভাল নেলাগে মাকণৰো তাৰ কথাৰ সংযম ভাল নালাগিল। সংঘৰ নিপীড়ণত তাৰ হৃদয় যেন মৰি লাওখোলা হ'ল

এনে লাগিল মাকণৰ। ৰাগৰ স্বৰ যেতিয়া সপ্তমত চৰিব লাগে তেতিয়া যদি প্ৰথমতে থাকি যায় তেতিয়া তাই সহ্য কৰিব নোৱাৰে। তাই তাৰ আহত হৃদয়ৰ কান্দোন নশুনি হতাশ হ'ল। সেই সংযম প্ৰেমৰ অৰি। প্ৰেম ধন্য হয় যেতিয়া হৃদয়ক সঠিক উত্তৰ দিয়ে। তাইৰ হৃদয় তেতিয়া জহকালি আৰু তাৰ হৃদয় শীতকাল।

তাৰ মখত যেন বিয়া কৰোৱাৰ আগ্ৰহ ফুটি উঠা নাই এনে ভাব হ'ল তাইৰ।

কিন্তু তাইৰ কৰ্তব্য কি তাক তাই স্পষ্ট ধৰিব পাৰিলে। ঘৰৰ সিদ্ধান্ত উলংঘা কৰিবলৈ তাই ঠিৰাং কৰিলে। কিন্তু নবীনকো তাই বতমান অৱস্থাত বিয়া কৰাব নাৰাৰে। ঘৰৰ সিদ্ধান্ত পৰিবতন কৰাব লাগিব যদি নহয় তেন্ত তাই কুমাৰী হৈ থাকিব তাই জানে বৰ্তেঁৰে বিয়া পতা ঘৰৰ বাবে সম্ভৱ নহ'ব এই আত্মবিশ্বাস তাইৰ আছে। নবীনে যদি এতিয়াও তা অৱস্থা ভাল কৰে তেন্তে ঘৰ ঘৰোৱাহে এবছৰৰ মৰত হ'লেও তাৰ লগত বিয়া পাতিবলৈ সম্মত হ'ব। বৰদেউতাকে হৃদয়ৰ মল্য সদায় অস্বীকাৰ কৰি চলিব নোৱাৰে।

নবীনলৈ দিয়া চিঠিখনত তাই নিজৰ কথা খোলোচাভাৱে প্ৰকাশ কৰিছে। তাক তাই বতমানৰ অৱস্থাত গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে। হয় সি ভিক্ষু হৈ থাকক নহয় তাইৰ উপযক্ত বৰ হওক। তাই সমতি বাইদেউৰ দৰে এখন সংসাৰ পাতি থকা ভুলতো কল্পনা কৰিব নোৱাৰে। সমাজে বিচৰা মতেহে সিহঁতৰ সংসাৰ হ'ব লাগিব।

তুমি ইমান শান্ত হৈ কেনেকৈ আছা তাক মই ভাবি পোৱা নাই। অভিমানত মাকণে ক'লে। তোমাৰ বাবে হয়তো প্ৰেমেই সকলো। কিন্তু মোৰ বাবে সমাজো আৱশ্যক। মোক দুৰ্বলা বলি ভাবিলেও ভাবিব পাৰা কিন্তু মই জানো মই শুদ্ধ পথেই লৈছো। চিঠিত সকলো কথাই আছে। এতিয়া জোৰ পৰি হাত পালেহি আজি তুমি এটা শেষ উত্তৰ দি যাব লাগিব।

কথাখিনি ক'ওঁতে যে তাইৰ অন্তৰ দগধ হৈছিল তাক তাই ঘৃণা কৰেও তাক জানিবলৈ নিদিলে। তাই তেতিয়া বৰ অকশৰীয়া অনুভৱ কৰিছিল। কিন্তু তাই বুজি পাইছিল আজি খোলোচাভাৱে কথা নেপাতিলে ভবিষ্যতে হয়তো সুযোগ নোলাব।

নবীনৰ উত্তৰ প্ৰস্তুত হৈ আছিল। মাকণৰ চিঠি পোৱাৰ পিছতে সি তাইৰ কথাবোৰ খুব ভাল মতেৰে বিবেচনা কৰি চালে। মাকণক পাবলৈ সি সকলো বিসৰ্জন দিবলৈ প্ৰস্তুত আছে কিন্তু সংস্কাৰ সি চৌঠেঁতীয়া কৰিব নোৱাৰে। মাকণে তাক চৰকাৰী চাকৰি ল'বলৈ কৈছে কিন্তু অসহযোগ চলি থাকে মানে সেই কাম কৰা তাৰ কোনো ৰকমেই সম্ভৱ নহয়। তদুপৰি মানৱ মস্তিষ্ক সহায়ক নোহোৱা কোনো কামেই সি কৰিব নোৱাৰে মাকণে তাৰ মস্তিষ্ক আদৰ্শ আৰু তাৰ কামৰ মাজত সম্পৰ্ক কি তাক আজিও দেখা নেপালে। কিন্তু বিমলদা আৰু সমতি বাইদেউৰ লগত থাকি সি স্পষ্ট দেখিবলৈ পাইছে তাৰ কাম ক'ত ধন ঘটাই যি কামৰ একমাত্ৰ লক্ষ্য তেনে কাম সি ঘিণায় কিন্তু মাকণে ঠিক তেনে কামকে কৰিবলৈ তাক টানি ধৰিছে। ধন ঘটা কাম মাকণহঁতৰ ধনী সমাজৰ চকুত বিসদৃশ নেলাগিব পাৰে কিন্তু তাৰ লাগে। দুয়োটাৰে নৈতিক দৃষ্টিত মিল নাই। কিন্তু মাকণে এই কথা নবজে। গতিকে পুনৰ সেই নৈতিক বিতৰ্ক উত্থাপন কৰাৰ পৰা একো লাভ নহয়। মাকণক গ্ৰহণ কৰিবলৈ সি প্ৰস্তুত কিন্তু তাৰ বাবে নিজ আদৰ্শ সি বলি দিবলৈ অক্ষম।

মোৰ উত্তৰ তোমাৰ ভাল লাগিব নে নালাগে তাক মই ক'ব নোৱাৰো। নবীনে শান্ত স্বৰে ক'লে কিন্তু মই যেই সেই কাম কৰিব নোৱাৰো। মোৰ কাম দৰ্শন বেলেগ। তুমি জানা মই ওকালতি কৰিম বুলি পৰীক্ষা দিছিলো পৰীক্ষা ভাল নহ'ল। ভালেই হ'ল। সেই কাম মোৰ মন পূত নহয়। দেশ স্বাধীন নোহোৱা পৰ্যন্ত মোৰ বাবে ঘাই কাম হ'ল সেৱা আৰু আন্দোলন। এই কামত একো আয় নহয়। সাধাৰণ সেৱকৰ জীৱন গ্ৰহণ কৰিবলৈ তুমি অনিচ্ছুক। এতিয়া আন এটা কামৰ কথা ভাবিছো। এখন আলোচনী প্ৰকাশ কৰিম আৰু লাহে লাহে তাক দৈনিকত পৰিণত কৰিমগৈ। বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দৰেই আমাক আলোচনী আৰু বাতৰি কাকত দৰকাৰ। শব্দৰ পাঞ্চজন্য বজাই জাতিক জগাবৰ সময় হৈছে। যন্ত্ৰৰ দিন থকা আলোচনী আৰু বাতৰি কাকতবোৰো মৰি গৈছে। এনে কামত কিছু আয়ো হ'ব তাৰে সংসাৰ চলি যাব।

ইমান দুখতো মাকণে হাঁহিবলৈ বাধ্য হ'ল। সকতে কজীয়া পাঠ্য-পুথিত পঢ়া বামণ আৰু পিঠাগুড়ি কলহৰ সাধুটোলৈ তাইৰ

মনত পৰিল। অসমীয়া আলোচনী এতিয়াও সেই পিঠাগুড়ি কলহৰ দৰে হৈ আছে। তাক লৈ ধনী হোৱাৰ সপোন দেখিব পাৰি। কিন্তু সপোনক বাস্তৱলৈ ৰূপায়িত কৰা টান। কিন্তু যি নবীনক ইমান দিনেও তাই ধন ঘটাৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ কথা বজাব নোৱাৰিলে সেই নবীনক আজি তাইৰ মতলৈ আনিবলৈ চেষ্টা কৰা পণ্ডশ্ৰমৰ বাহিৰে একো নহয়।

তাইৰ উতলা অন্তৰত হঠাতে ঢউ নামি গ ল লাহে লাহে প্ৰাণৰ জল নিৰাশাৰ স্পৰ্শত শীতল হৈ পৰিল।

তোমাৰ অন্তৰ সলনি কৰিবলৈ ভগবানৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা কৰাৰ বাহিৰে মোৰ আৰু অন্য উপায় নাই নবীন। মাকণে উত্তৰ দিলে। খালি এটা কথা ঠিক মই তোমাক এৰি আন লগত ঘৰ পতাৰ কথা ভাবিবই নোৱাৰো। মই ৰ ম। তোমালৈকে কিছুদিন বাট চাম। অলপ বৈ তাই ধৈৰ্য ধৰি স্প ষ্টভাৱে ক লে তুমি অৱস্থা ভাল কৰিব লাগিব। এইকথা ক বলৈ মোৰ বেয়া লাগিছে। কিন্তু নকৈ মোৰ উপায় নাই। মই সাধাৰণ এজনী ছোৱালী। তোমাৰ দৰে নিশংক আৰু নিৰুদ্বেগ হ বৰ বাবে ভগবানে শক্তি নিদিলে।

নবীনে দেখিলে মাকণৰ প্ৰাণৰ জ্যোতি যেন নিৰ্বাপিত হ ব খুজিছে। তাৰ বেয়া লাগিল। কিন্তু অপ্ৰিয় সত্য ক বলৈ সি কুণ্ঠাবোধ নকৰিলে। সি ক লে প্ৰেমেই তোমাক শক্তি দিব মাকণ ভগবানে নহয়। ভগবান আছে নে নাই তাক মই নেজানো। মোৰ বাবে কেৱল সংঘ শক্তিহে আছে। তমি যদি অলপমানো সংঘৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিলা হেতেন তেন্তে তোমাৰ এই দাৰিদ্ৰ্যৰ ভয় ক ৰবালৈ উৰি গ লহেতেন। ধন ঘটা জানো জীৱনৰ লক্ষ্য? কামৰ মল্য জানো একমাত্ৰ ধনেৰেই জুখিব লাগে? তুমি যদি সকলো মানুহৰ অৱস্থাৰ কথা মনত ৰাখা তেন্তে এই ধন ঘটাৰ আদৰ্শ এৰিব পাৰিবা। মন থিৰ যদি কৰিব পাৰা তেন্তে তোমাৰে মোৰে বিয়া হোৱাত একো বাধাই নোলাব। ঘৰৰ সিদ্ধান্ত আচল সিদ্ধান্ত নহয় তোমাৰ সিদ্ধান্তই আচল। তোমাৰ মন হ লে আমি নিজেও বিয়া পাতিব পাৰো।

মাকণে নবীনৰ প্ৰতিটো শব্দকে মন দি শুনিলে। নিজে বিয়া পতা ৰ কথাত তাইৰ নিজৰ বিন্দুমাত্ৰও আপত্তি নাই কিন্তু তাৰ আগতে নবীনে দৰিদ্ৰতাৰ কবলৰপৰা নিজকে উদ্ধাৰ কৰিব লাগিব। নবীনৰ প্ৰেম তাই গ্ৰহণ কৰিছে। কিন্তু তাৰ দাৰিদ্ৰ্য সি গ্ৰহণ কৰা

নাই। হঠাতে তাইৰ মনত পৰিল কেইদিন মানৰ আগতে পোৱা ফিৰোজাৰ চিঠিখনলৈ। তায়ো বাপেক মাকৰ অমতে ৰবীন দত্তৰ লগত চিভিল মেৰেজ পাতিছে। বিয়া আজিয়েই। তাই শুভেচ্ছা জনাবলৈ এখন টেলিগ্ৰামো লিখি থৈছে। বৰ দেউতাকৰ ড্ৰাইভাৰ বাতিৰামক তেও মাতি পঠিয়াইছে টেলিগ্ৰামখন নি টেলিগ্ৰাফ অফিচত দিবলৈ। ফিৰোজাৰ দৰে তাইৰো ঘৰৰ ম ৰ বিৰুদ্ধে যাবলৈ সাহস আছে। কিন্তু দাৰিদ্ৰ্য বৰণ কৰি জীয়াতু ভোগাৰ দুঃসাহস তাইৰ নাই। ফিৰোজাৰ লগত তাই আগতে সকলো কথা আলোচনা কৰিছে। ফিৰোজাৰ মত তাইৰ সৈতে একে। ৰবীন দত্তৰ দৰে নবীনে অৱস্থা স্বচ্ছল কৰি ল ব লাগিব। ওৰে জীৱন তাই যেনেকৈ চলি আহিছে তেনেকৈ চলি থাকিবলৈকে তাই বিচাৰে। স্বচ্ছলতা নহলে সংসাৰ হ ব মশান প্ৰেম হ ব মৰহা ফু ।

তাই শান্তভাৱে উত্তৰ দিলে তুমি অসম্ভৱ অনৰোধ নকৰিবা। তোমাৰ বাবে প্ৰেমেই সকলো কাৰণ তুমি পৰুষ। কিন্তু মই ছোৱালী মোৰ বাবে প্ৰেম আৰু গহস্থালি বেলেগ নহয়। গতিকে মই ৰ ম তুমি মোৰ কাৰণে অলপ ত্যাগ কৰা। তাই ৰ ল। হঠাতে আবেগৰ সংঘাতত তাইৰ চকু সজল হৈ পৰিল। তাই বিহ ল হৈ ক লে ভগবানে মোৰ প্ৰাথনা শুনিব নবীন এই বিশ্বাস মোৰ আছে।

নবীনে তাইৰ ফালে বিমোৰ হৈ চালে। ভগবানৰ অস্তিত্বত নবীনৰ আজিকালি ভয়ানক সন্দেহ সৰুকালৰ সবল বিশ্বাসৰ গুৰি নতুন চিন্তাই লৰাই দিছে। সি ডাৰউইন মগান পদাথতত্ব হেকেলক ইলিচ বাট্ৰা শু ৰাছেল আৰু মাক্স আদিৰ মতামত বিভিন্ন প্ৰকাৰে আহৰণ কৰিছে তাৰপৰা ধাৰণা হৈছে ভগবানৰ অবিহনেও সৃষ্টিৰ ক পনা কৰা সম্ভৱ। তাৰ মন লাহে লাহে বস্তুবাদৰ ফালে ঢাল খাইছে। সৰুতে ঘৰত মাকে ৰোগ দঃ শোক গুচাবৰ বাবে দেৱ দেৱতাক পতা পূজা পাতলবোৰৰ কথা মনত প িলে তাৰ এতিয়া অনুশোচনা হয়। ৰোগ শোক দঃখ গুচাবৰ বাবে আজিকালি মানহৰ শক্তিয়েই যথেষ্ট। দশনত তাৰ ব্যুৎপত্তি কোনো দিনেই নাছিল কিন্তু এতিয়া তাৰ ধাৰণা হৈছে ভগবানৰ ক পনা নকৰাকৈ বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ড আৰু জন্ম মত্যুৰ ৰহস্য বুজিবৰ বজা সম্ভৱপৰ। আধনিক জ্ঞানৰ এটা সীমা আছে সচা কথা কিন্তু এই সীমা সদায় থাকিব। জ্ঞানৰ পৰিসৰ বাঢ়ি গলেও মানহৰ অজ্ঞানতা দূৰ কৰা সম্ভৱ নহয়। কিন্তু

তাৰ বাবে ঈশ্বৰৰ কল্পনা নি প্ৰয়োজন। ঈশ্বৰ বহুতৰে বাবে সান্ত্বনা বহুতৰে বাবে আশাৰ অঁকৰ বহুতৰে বাবে জ্ঞানৰ শেষ কাৰণ বহুতৰে বাবে সৃষ্টি আৰু নৈতিকতাৰ খনি। কিন্তু মানৱতাৰ দৰ্শনৰ যোগেদিও যুক্তিসম্মত নৈতিকতা প্ৰাণ চঞ্চল সৃষ্টি আশা প্ৰেম সুখৰ এটা সহজ আধাৰ সহজে তৈয়াৰ কৰি লব পাৰি। সেইবাবে দিনক দিনে ভগবানৰ ওচৰৰ পৰা দৰলৈ আতৰি আহিছে। তাৰ ধাৰণা হৈছে মানৱতাৰ দৰ্শনৰ হায়ত মানহক আত্মোন্নতিৰ পথ দেশোৱাৰ বাবে সংঘৰ আৱশ্যক।

মোৰ অন্তৰ ভগবানে সৰ্জনি কৰিব নোৱাৰে মাকণ নবীনে উত্তৰ দিলে যদি মই নিজে নিজে বজো তেন্তে বেলেগ কথা। কিন্তু নিজে নিজে বুজাৰ কোনো সম্ভাৱনা নাই। সংঘতেই মই আচল শক্তি প্ৰত্যক্ষ কৰিছো।।

তাৰ কথা শুনি মাকণ বিচুতি হ'ল। আধনিক ডেকাৰ নাস্তিকতা যে ইমান ভয়ানক হৈ পৰিছে এই কথা তাই আগতে জনা নাছিল। সংঘই এখন ওলোটা সৃষ্টি কৰিব খোজাৰ এই দঃসাহসক তাই প্ৰশ্ৰয় দিবলৈ ৰাজী নহ'ল। তাই ক'লে বদ্ধদেৱেও ঈশ্বৰ সম্বন্ধে নীৰৱতা অৱলম্বন কৰি গ'ল। এই উজানবজা তে আছিল হেমকোষৰ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা। তেৱে। ঈশ্বৰ সম্বন্ধে নীৰৱ আছিল কিন্তু তথাপি জানো কামাখ্যা উমানন্দ আৰু উগ্ৰতাৰা জাগ্ৰত হৈ থকা নাই? ভগবান আছে বজিছা ভগবানে তোমাৰ মনৰ গতি ঘৰাব।

কথা কওঁতে তাইৰ গাল মখ ৰঙা পৰি গ'ল অন্তৰত যেন এটা আগ্নেয়গিৰিহে ফটিল। প্ৰথমবাৰৰ বাবে তাইৰ অনভৱ হ'ল জগত খন সলনি হৈছে কিন্তু এই সলনি উন্নতিৰ লক্ষণ নহয় উদণ্ডতাৰ চিন। তাই নবীনলৈ এবাৰ চালে। তাৰ হৃদয়ৰ নিজৰা বুদ্ধিৰ তাপে শুহি নিছে। তাৰ মখত নাই আসক্তিৰ আবেগ কামনাৰ পোহৰ আবেগৰ জোৱাৰ। তাৰ পোছাক আৰু প্ৰসাধনত নাই সম্ভ্ৰ প্ৰেমিকৰ যত্ন। তাৰ সন্দৰ চেহেৰা লাহে লাহে পৰি আহিছে। চকুৰ পতা ক'লা পৰিছে। একেবাৰে যেন খদ্দৰ সভ্যতাৰ প্ৰতীক। সিহতৰ ঘৰলৈ এনে উদাসীন প্ৰেমিক আগতে কেতিয়াও অহা নাছিল এনে ভাৱ হ'ল মাকণৰ। আনকি সাত মাহৰ আগত আহোতেও নবীন ইমান অসাৱধান আৰু উদাসীন নাছিল। গোটেই খদ্দৰ সভ্যতাৰ প্ৰতি তাইৰ বিৰাগ উপজিল। ডেকা ল'ৰাৰ কোনো চখেই নবীনৰ

নাই। সি চিনেমা নেচায় সংগীতৰ সমাৰোহত নবহে পিকনিকলৈ নেযায় চিকাৰ নকৰে ফলাছ বা ব্ৰিজ নেখেলে ক্ৰিকেট ফুটবললৈতো চখ নাই আড্ডাও নেমাৰে বজাৰ নকৰে মদো নেখায় (মাকণ হতৰ ঘৰত ম খোৱাটো বৰ দোষণীয় কথা নহয় বুলি ধৰে) আৰু কলিকতাত মাজে মাজে প্ৰমোদ ভ্ৰমণ কৰিবলৈ নোলায়। নবীনৰ এই খদ্দৰ ৰঙী সন্ন্যাসৰ কথা উলিয়াই সিহঁতৰ ঘৰৰ আন বোৰৰ কথা বাদেই আনকি গহীন মাকেও তাইক জোকায়। তাইক বায়েক স শনাই কয় তোৰ বন্ধ ধ্যানমগ্ন হৰ একেবাৰে উ ই হাফলুত পৰিণত হৈছে তই যদি মদনৰ শৰ মাৰি ধ্যান ভংগ কৰও ভষ্মীভূত হোৱাৰ ভয়। তাই তেতিয়া কয় প্ৰেমৰ সাৰ্থকতা সন্ন্যাসীৰ হৃদয় জয় কৰ তহে। বাকীবোৰতো চাকিৰ আ াৰ চগা পৰিয়ালৰ আৰু ড্ৰইংৰূমৰ মেলত মাকণে তাৰ এই খদ্দৰ ৰঙী সন্ন্যাসৰ হকেই ইমান দিনে মাত মাতি আ ছিল কাৰণ ত ইৰ ভাব হৈছিল সময়ত নবীনৰ সকলো চখ ঘুৰি আহিব। তাই ভাবিছিল তায়েই সেই ঘুৰি অহাৰ কাৰণ হ ব। যদি তাই নোৱাৰে তেন্তে ভগবানেই সেই চখ সময়ত ঘৰাই দিব। কিন্তু তাই এতিয়া দেখিলে যে সব শক্তিমান ভগবানৰ অ কোৱালৰ বাহিৰলৈ নবীনৰ হৃদয় গুচি গৈছে। তাৰ অন্তৰ ভগবানে কেনেকৈ সলনি কৰিব ? অন্তৰত বিশ্বাস নেথাকিলে ভগবানেও নিজৰ শক্তি প্ৰকাশ নকৰে। এনেকৈ চলিলে হয়তো তাৰ জীৱনলৈ চখবোৰ ঘৰি নাহিবও পাৰে।

নবীনৰ মুখত এটা শুকান হ াহি ফুটি ওলাল কাইটীয়া শ্ৰীহীন গছৰ ফলৰ দৰে। বদ্ধিৰ কেবাতৰপীয়া চাকনিৰ তলত চাক খাই থকা পুৰণি ঈশ্বৰ বিশ্বাসৰ প্ৰবৃত্তিয়ে সেই মুহ তত মূৰ তুলিবলৈ মৰ চে টা কৰিছিল। ভালপোৱাক মাকণে ভগবৎ ভক্তিৰ শাৰীলৈ নুতুলিলেও তাক এটা ৰহস্যময় শক্তিৰ স্ফুলিংগ ৰূপে গণ্য কৰিছিল। এনেবিলাক মহূৰ্তত মানুহজনীক ভাল পোৱাৰ লগতে তাইৰ বিশ্বাসকো পক্ষে অন্ধভাৱে ভাল পাবলৈ ধৰে। নবীনৰো সেই প্ৰবৃত্তি হৈছিল। কিন্তু বদ্ধিৰ হেচাত সেই প্ৰবৃত্তি আকৌ তল পৰি গ ল তাৰ অনভৱ হ ল মাকণৰ ভালপোৱাৰ এটা সীমা আছে। সোণৰ সঁজাত থকা চৰাইৰ উৰণ শক্তি লাহে লাহে মৰহি পৰে।

সি উত্তৰ দিলে মই কি ভাবো জানা মাকণ। গাঁৱে ভুঞে জাগ্ৰত হোৱা মানুহৰ শক্তিয়ে আহি তোমালোকৰ সোণৰ সজা ভাঙি

পেলাব। তুমি আজিও মোৰ। কিন্তু তেতিয়া তুমি সম্পূর্ণৰূপে মোৰ হ বা। সংঘৰ বাহিৰে প্রেমৰো মুক্তি নাই।

মাকণে বজি পালে নবীনে কেবল ৰাজনৈতিক আন্দোলনৰ কথাকে কোৱা নাই তাতোকৈও গভীৰ অবজ অদৃশ্য এটা শিক্ষামঙ্গক জন শক্তিৰ মনশ্চক্ষুৰে দেখা পাইছে। কোনে জানে সেই জন শক্তিয়েই কিজানি ভগবানৰ শক্তি? স্বয়ং মহাত্মা গান্ধীয়েই দেখোন ঈশ্বৰক দৰিদ্র নাৰায়ণ ৰূপে প্রত্যক্ষ কৰিছে। নবীনইঁতে এঁকে দশনৰ অন সন্ধান আৰম্ভ কৰিছে সেই বাবে দেখা সত্যকে চৰম সত্য বলি ভাবিছে। যেতিয়া অদেখাক দেখিব তেতিয়াহে ভগবানক দেখিব।

কিন্তু বন্ধিৰ তকাতকিত মাকণৰ বিন্দমাত্রও আস্থা নাছিল। তাই বৰং অন্তৰৰ গভীৰত থকা কোনোবা এজন জীৱন দেৱতাৰ মিঠা সৰু কথাষাৰ শুনিবলৈহে সদায় কাণ পাতি থাকে। সেই জীৱন দেৱতাৰ লগত তাই বাহিৰৰ মঠ মন্দিৰ জাগ্রত ঐশ্বৰিক শক্তিৰ অদৃশ্য যোগাযোগ আছে বুলি ভাবিছিল। আজি তাই নিজৰ আন্তৰিক প্রয়ো জনতেই সেই জীৱন দেৱতাৰ লগত জন শক্তিৰ সম্পক আৱিষ্কাৰ কৰিবলৈ মন মেলিলে।

চোৱা নবীন তমি সংঘ শক্তিক ইমান ডাঙৰকৈ চোৱাৰ প্রয়োজন হয়তো আছে কিন্তু আচল শক্তিক তুমি এটা নিদি ট সীমাৰ ভিতৰত আবদ্ধ ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰাটো তোমাৰ ভুল হৈছে। মাকণে দৃঢ় ভাবে উত্তৰ দিলে। ভুতনাথ বাবা আমাৰ তালৈ মাজে মাজে আহে। তেওঁৰ উপলব্ধিত মোৰ বিশ্বাস আছে। তেওঁ সোণৰ সঁজাতো বাস নকৰে। তেওঁ মোক কৈছে বিভিন্ন ধৰণৰ খণ্ড শক্তিৰ মলতে হ ল ব্রহ্ম। নিজৰ জ্ঞান প্রকাশৰ ক্ষমতা দেখি আনন্দত নিজেই নিজৰ মহিমাত ম ধ আৰু বিভোৰ হৈ মাকণে ক লে সংঘৰ শক্তিনো কি? ব্যক্তিৰ শক্তিৰ সমষ্টি নহয় জানো? আকৌ ব্যক্তিৰ শক্তিনো কি? সেই অখণ্ড শক্তিৰে প্রকাশ। গতিকে মোৰ উপলব্ধিত একো ভুল হোৱা নাই। ভুতনাথ বাবায়ো কৈছিল আই তুমি ঠিকেই ভাবিছা। গতিকে মোৰ বিশ্বাস ভগবানে তোমাৰ মতি গতি ফিৰাব।

খন্তেকলৈ নবীন জব্দ হৈ গ ল। সি বুজি পালে সংঘ শক্তি সেই মহূর্তত ভগৱৎ-শক্তিৰ সম্মুখীন হৈছে। ই পুৰোহিতৰ মন্ত্র-শক্তি নহয় ই বাহিৰৰ পজা বা আচাৰ নহয় ই অন্ধ সংস্কাৰ নহয় —ই হৈছে প্রত্যেক মানুহৰ অন্তৰত থকা আনভূতিক উপলব্ধিৰ অন্তৰ

সংস্কৃতি। উক্ত অভিজাত শ্ৰেণীৰ সংঘ শক্তিৰ বিৰুদ্ধে আত্ম ৰক্ষা কৰাৰ ই হ'ল শেষ সকোমল অস্ত্ৰ। এই অস্ত্ৰ বাহিৰৰ মুকলিত বা ৰণাঙ্গনত প্ৰযোজ্য নহয়। প্ৰযোজ্য হয় যুক্তৰা মেলত ড্ৰইংৰুমত শোৱাপাটীত আন্তৰিক সংলাপত। মাকণ যে তলে তলে ইমান শক্তিশালী হৈ উঠিছে এই বিষয়ে নবীনৰ ধাৰণাই নাছিল। সি বুজি পালে সংঘৰ কাষ চাপি যোৱাৰ পৰিবৰ্তে মাকণে তাকহে তাইৰ সোণৰ সজাৰ মাজলৈ টানি আনিব খুজিছে। তাৰ দৰে তায়ো মি ্যনেৰী।

মই কি ক'ম ভাবি পোৱা নাই মাকণ। নবীনে হুমনিয়াহ ছাৰি ক'লে ইয়াৰ আগলৈকে মোৰ ধাৰণা নাছিল যে তুমি এটা বিপৰীত দৰ্শন থিয় কৰাই মোক তোমাৰ সোণৰ সজাৰ ফালে টানিবা। এই দৰ্শনৰ সংঘৰ্ষ থাকিলে সদায় এটা টনা আজোৰা থাকি যাব। অৱশ্যে তেনে টনা আজোৰা থাকিলেও বিশেষ একো হানি নহয় যদিহে তুমি সঁচাকৈয়ে সংঘ শক্তিক বজিবৰ চেষ্টা কৰা। তেতিয়া দেখিবা তোমালোকৰ অভিজাত জীৱনৰ সখৰ ধাৰণা ভুল। তোমালোকে ত্যাগ কৰিলেহে দৰিদ্ৰ নাৰায়ণক পাবা।

মাকণে তাৰ যুক্তি শুনি দমি নগ'ল বৰং তাৰ মত সলাবৰ বাবে ব্যগ্ৰ হৈ পৰিল

তুমিও যদি প্ৰকৃততে অখণ্ড ভগৱৎ শক্তিক উপলব্ধি কৰা তেন্তে বজিবা ধনীক দৰিদ্ৰ কৰাটো ভগবানৰ কাম্য নহয় দখীয়াক ধনী কৰাটোহে তেওঁৰ কাম্য। মাকণে কথাষাৰ কৈ সন্দৰ আত্মতৃপ্তি লাভ কৰিলে।

নবীনে উত্তৰ দিলে এইবোৰ অবাস্তৱ যুক্তি মাকণ। তুমি কেতিয়াও অন্তৰেৰে উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰা যে সম্পত্তি বনৱাৰ শ্ৰম ফলৰ শোষণৰ ফলতহে উৎপত্তি হয়। ধনী দুখীয়াৰ ভেদ মানহৰহে সৃষ্টি। মানহে ধনীৰ সম্পত্তি সেইবাবে সকলোৰে সম্পত্তিত পৰিণত কৰিব খোজে।

মাকণে নবীনৰ মুখলৈ চাই অবাক হৈ প'ল। এই নবীনে শান্ত নবীন নহয়। এই নবীনে উগ্ৰ মূৰ্তি ধৰি আপোন পাহৰা হৈ পৰিছে। অলপ পিছে নবীনে পুনৰ শোষণ তত্ত্বৰ বিশদ ব্যাখ্যা দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। প্ৰায় পাঁচ মিনিটমান অনৰ্গল ব্যাখ্যা দিয়াৰ পিছত হঠাতে

তাৰ চেতনা হ'ল যে সি অধামুখৰ দৰে মাহীদেউৰ শোৱনি কোঠাকে ৰাজনৈতিক বক্তৃতাৰ ৰঙ্গমঞ্চৰূপে ব্যৱহাৰ কৰিছে।

তাৰ কপাল ঘামি উঠিল অনত ত আৰু অৱশ হৈ সি মাহী দেউৰ শোৱা খাটৰ দাঁতিত আউজি কমালখনেৰে কপালখন বিচিৰলৈ ধৰিলে

মাকণে তাৰ কথাবোৰ মন দি শুনিছিল। কিন্তু তাই কাৰোবাক শোষণ কৰি সুখ ভোগ কৰিছে এই কথা মানিবলৈ তাই ৰাজী নহ'ল। হু চিয়েলিষ্ট আৰু কমিউনিষ্ট ডেকাবোৰৰ কিতাপী জ্ঞান যথেষ্ট কিন্তু তেওঁলোকে তাইক আজিলৈকে শোষণৰ দোষ উপলব্ধি কৰিবৰ জোখাৰে জ্ঞান দিব পৰা নাই।

সেইদিনা সেইবোৰ বিষয় বিস্তৃতভাৱে আলোচনা কৰিব প্ৰবৃত্তিও তাইৰ নাছিল নবীনৰ দৰ্শন গ্ৰহণযোগ্য নহলেও সি যে তাইৰ এই কথা সেই মুহূৰ্তত তাই পাহৰিব পৰা নাছিল আজিয়েই সিহঁতে বিয়াৰ বিষয়ে এটা সিদ্ধান্ত কৰিব লাগিব। আগকথা পাছ কৰা প্ৰবৃত্তি তাইৰ নাই। নবীনৰ কপালৰ ঘামখিনি চাই তাইৰ মনত এটা অবজ্ঞ সমবেদনা উপজিল। তাই উঠি গৈ আচলেৰে তাৰ কপালৰ ঘামখিনি মচি দি গালত হাত ফৰাই ক'লে আমাৰ মতামতৰ অমিলতো একেদিনাই নগুচে। অমিল যে গুচিব লাগে তাক ভবাটোও গোড়ামিৰ বাহিৰে একো নহয়। চোৱা মা এতিয়াই আহে হে লাগে আমি তেওঁ অহাৰ আগতে কথা পাতি শেষ কৰা ভাল। আৰু হয়তো সময় নেপাম।

তাইৰ হাতখন নিজৰ হাতত লৈ নবীনে অন্তৰত এটা শান্তি অনভৱ কৰিলে। সি সুধিলে তুমি তেনে কিছুদিন ৰ খোজা ?

অন্ততঃ ডেৰ বছৰ। মাকণৰ মাত হঠাতে মৌ মিঠা হৈ পৰিল। এই ডেৰ বছৰত সকলো সলনি হ'ব তুমিও হ'বা

সলনি যে হ'ব এই সম্পৰ্কে মাকণৰ কোনো সন্দেহ নাছিল।

সংঘৰ সদস্য নবগ্ৰহৰ দলৈ মাকণহঁতৰ ঘৰত বতৰে-আবতৰে আবিৰ্ভাব হোৱা ভূতনাথ বাবা নগৰৰ ক্ষটামখ'—সকলোৱেই এক বাক্যে কৈছে সলনি হ'বই হব। কংগ্ৰেছৰ নেতা স্বয়ং বৰদলৈয়ে কৈছে, ইংৰাজৰ কাল উকলিছে। অহা ডেৰ বছৰমানৰ ভিতৰতে নিৰ্বাচন হ'ব আৰু নিৰ্বাচনত তেওঁলোকৰ দলৰ জয় সুনিশ্চিত। সাত সাগৰ তেৰ নদীৰ সিপাৰে বিলাত। তাতো লেবাৰ পাৰ্টিয়ে

যুদ্ধৰ পিছতে ভাৰতীয় নাগৰিকৰ হাতত দেশৰ শাসন ভাৰ পত্তাই দিয়াৰ কথা হেনো ভাবিছে। ইংলেণ্ডত নিৰ্বাচন হবলৈও পলম নাই তাতো লেবাৰ পাৰ্টি জিকাৰ সম্ভাবনা বেছি। একমাত্ৰ তাইৰ বৰ দেউতাক আৰু দেউতাকেহে ননি হ ব বুলি নেভাবে। তেওঁলোকে ভাবে ইংৰাজৰ সাম্ৰাজ্যত কেতিয়াও বেলি ডুব নাযায়। আচলতে তেওঁলোকে সলনি নিবিচাৰে। তাৰ কাৰণো স্পষ্ট—পৰিয়ালৰ স্বাৰ্থ

আৰু এটা কথা মাকণে জানে। কেইদিনমানৰ আগতে নবগ্ৰহৰ দলৈয়ে তাইৰ সোৱৰণী চাই কৈছিল তেৰ বছৰমানৰ মৰত উত্তম ৰাজ পৰুষৰ লগত বিয়া হ ব সেইকথা শুনি তাই ভাবিছিল সেই উত্তম ৰাজপৰুষ নবীনেই। অহা তেৰ বছৰমানৰ ভিতৰতে সি উত্তম ৰাজপৰুষ হোৱা একো অসম্ভৱ নহয়।

সেইকাৰণে তাই ৰ ৰ ল সাজ হৈছিল।

নবীনে তাইৰ ধীৰ স্থিৰ মতিলৈ চাই বুজিলে তাইৰ এই আত্ম-বিশ্বাসৰ কাৰণ কি। ৰাজনৈতিক জল্পনা কল্পনা জ্যোতিষীৰ গণনাৰ ফল সন্ন্যাসীৰ ভবিষ্যৎ বাণীত তাইৰ অগাধ বিশ্বাস। গোটেই পৃথিবীখনে যেন তাইৰ বিয়াৰ কাৰণেই এটা বিৰাট সলনি ঘটাব খুজিছে! বিৰক্তিত সি মাকণৰ এই পৰ নিৰ্ভৰশীলতা আৰু অন্ধ সংস্কাৰক নিন্দা কৰিব খুজিছিল কিন্তু নোৱাৰিলে সেই মহূতত তাইৰ মনত এটা শান্তি আৰু দেহত এটা সবল সৌন্দৰ্য ফুটি উঠিছিল। সাবিত্ৰী–বেউলাৰ দৰে তাই এক প্ৰাচীন সতীত পৰি ত হৈছিল সেই মহূতত। সি ক ৰ খুজিও একো ক ব নোৱাৰিলে।

মাকণে দেখিলে নবীনৰ মুখত সংকল্পৰ দৃঢ়তা ফুটি উঠা নাই। বৰং তাৰ চকুত এটা সন্দেহৰ ভাব। বিহ্বল হৈ তাই ক লে তুমি পাৰি বা। নহয় তুমি পাৰি ই লাগিব। নহলে কি যে হ ব তাক মই ভাবি পোৱা নাই। ভগবানে তোমাক সহায় কৰিব।

মই চেষ্টা কৰিম। নবীনে তলমুৰকৈ উত্তৰ দিলে। সি মাকণৰ হাতখন এৰি দিলে জালত পৰা হৰিণাৰ দৰে তাৰ অন্তৰে প্ৰেমৰ বন্ধনত চট ফটাবলৈ লাগিল।

তেনেতে বাহিৰত মাকণৰ মাকৰ খোজৰ শব্দ শুনা গ ল। মাকণে সলজ্জভাৱে পৈ চকীখনত বহিল। তেওঁ পুৰ্বৰ শ্ৰেণীখনতে সিহঁতলৈ চাই

জলপান লৈ আহিছিল   এখন টিপয়ত সেইখন থৈ তেওঁ সিহঁতক খাবলৈ ক লে আৰু থিয় হৈ দুয়োটাৰে মুখ ভন্ন তন্নভাৱে পৰীক্ষা কৰিবলৈ ধৰিলে।

তলমৰকৈ মনে মনে দুয়োটাই চাহ খাই শেষ কৰিলে।   অভিজ্ঞ মাকে সেই অৱসৰতে সিহঁতৰ মুখ চাই মনৰ গতি গোন্ধ ধৰি পেলালে। তেওঁ দেখিলে নবীনৰ মন বিষণ্ণ আৰু মাকণৰ মন উৎকণ্ঠিত। তেওঁ বুজিব পাৰিলে সিহতে একো অঘটন ঘটোৱাৰ কথা ভবা নাই। মাকণক তেওঁ ভালকৈ জানে। তাই কেতিয়াও উদণ্ড হ ব নোৱাৰে। পৰিয়ালৰ ভিতৰত তায়েই আটাইতকৈ গহীন হোৱালী।

নবীনে ঘড়ী চাই যাবলৈ ওলাল। মাহীদেৱে হঠাতে ক লে তোমাৰ মুখ দেখিয়েই বুজি পাইছো তুমি আঘাত পাইছা। কিন্তু দকৈ ভাবি চালে দেখিবা ভগবানৰ ইচ্ছাতহে সকলো ঘটে। কাজেই একো দঃখ নকৰিবা। মাজে মাজে আহিবা

নবীনৰ অনভৱ হ ল মাটিৰ তলত ভূইকপ হৈছে। নিজক চম্ভালি সি ক লে   বিয়াৰ আশা মই একেবাৰে এৰা নাই। মাকণক সুধিলে গম পাব।

বিদায় লৈ সি গুচি গ   মাকণে তাক পদলি মুখলৈকে আগ বঢ়াই থৈ আহিলগৈ   বিদায়ৰ সময়ত মাকণৰ চকু হঠাতে সজল হৈ উঠিল   আকৌ কেতিয়া আহিবা ?

নবীনে তাইৰ মুখলৈ চাই ক লে   যেতিয়াই চেষ্টা সফল হয়। মই তোমাক জনাম।   সি কোবাকুবিকৈ গুচি গ ল। মাকণে বুজি পালে সি চে টা কৰিব কিন্তু সেই চে টা কিমান ফলৱতী হ ব সেই সম্পৰ্কে তাৰ মনত সন্দেহ আছে। তাই ভাবিলে নবীন কামিলা মানহ কাজেই এটা নহয় এটা কামত সফল হ বই

ঠিক সেই সময়তে আহি ৰাতিৰাম ওলালহি।

ফিৰোজালৈ দিব খোজা টেলিগ্ৰামখন তাৰ হাতত দি তাই আকৌ মাকৰ কোঠালৈ উভটি আহিল। মাকে উৎকণ্ঠিত চিত্তে সুধিলে ৰাতিৰাম কিয় আহিছিল ?

মাকণে মাকক ফিৰোজাৰ চিঠিৰ মেৰেজ ৰ কথা তেতিয়ালৈকে কোৱা নাছিল আন একো কাৰণে নহয় মাকে আঘাত পায় বুলি। এতিয়া গোটেইখিনি কথা খুলি ক'বলৈ বাধ্য হ'ল। ৰাতিৰামৰ হাতত অভিনন্দনৰ টেলিগ্ৰামখন দিয়াৰ কথা কোৱাৰ লগে

লগে মাকৰ মন ডাকিনী অন্ধকাৰে ঢাকি পেলালে। ফ্ৰিৰোজাৰ কাণ্ড অতপালি বুলি তেওঁৰ ধাৰণা হ'ল। ৰায়বাহাদুৰ ছিৰাজুদ্দিন হাজৰিকাৰ পৰিয়াল অসমৰ সম্ভ্ৰান্ত পৰিয়ালবিলাকৰ ভিতৰত আকত জিলিকা। তেওঁৰ ছোৱালীয়ে অতপালি কৰি চিত্তিল মেৰেজ পত্তাটো পতনৰ লক্ষণ। অকল ঘৰেই নহয় ধৰ্মকো তাই অৱমাননা কৰিছে। কলিকতাৰ নৰেশ দত্তৰ লগত হাজৰিকা আৰু ফুকন উভয় পৰিয়ালৰে বহুদিনীয়া মিলাপ্ৰীতি। তেওঁৰ ল'ৰায়ো এনে এটা নাভূত-নাশ্ৰুত কাণ্ড কৰিব নেলাগিছিল।

মাকণে ফিৰোজালৈ অভিনন্দন টেলিগ্ৰাম পঠিওৱাটোও তেওৰ সহ্য নহ'ল মাকণৰ মন কোনফালে ঢাল খাইছে ই তাৰে চিন। তেও ভাবিলে সময় থাকোতেই মাকণক সকিয়াই দিয়া তেওৰ কতব্য।

তেও তেতিয়া ৰামায়ণ পঢ়িবলৈ লৈছিল। ৰামায়ণখন পুনৰ সামৰি তেও মাকণলৈ চাই হঠাতে ক'লে ৰায়বাহাদৰৰ কপাল বেয়া নহলে তেওৰ ছোৱালী ইমান উদণ্ড হয়নে? তই টেলিগ্ৰাম নপঠিওৱা হলেহে মই ভাল পালোহেতেন। বেয়া কামক কেতিয়াও লাই দিব নেপায়।

মাকণে মাকৰ মন্তব্য মন দি শুনিলে কিন্তু গ্ৰহণ নকৰিলে। ফ্ৰিৰোজাৰ কাম বেয়া বলি ভাবিবলৈ তাই কোনো কাৰণ বিচাৰি নেপালে। এই বিয়া নোহোৱা হ'লে প্ৰেমৰ অৱমাননা হ'লহেতেন। তাই বেয়া দৰা বচা নাই। নৰেশ দত্ত সকলো ফালে উপযুক্ত মানুহ। ধমৰ অমিল অৱশ্যে হৈছে কিন্তু হিন্দ আৰু মহলমান ধমৰ মাজত যে সদায় হোকাপানী বন্ধ হৈ থাকিব সেইকথা কোনো ৰকমেই তাই মানি লব নোৱাৰে। দজন ব্যক্তিৰ কথা তাইৰ মনত পৰিল। বহুত বছৰৰ আগতে অধ্যাপক হুমায়ুন কবীৰ ৰবদেউতাকৰ তালৈ আহিছিল। দয়ো আছিল সহপাঠী মানহুজন বিদ্যাৰ সাগৰ স্বাধীনতা আন্দোলনৰো নেতা। তাৰ উপৰি তেও সমাজ সংস্কাৰকো। কবি কাজী নজৰুল ইছলামৰ দৰেই তেও হিন্দ ছোৱালী বিয়া কৰাই এখন আদৰ্শ সংসাৰ গঢ়ি তুলিছে। গিৰিয়েক ঘৈণীয়েকে নিজ নিজ ধৰ্মমতে চলে। কাৰো ধমত কোনেও হকা বধা নকৰে। সেই কথা শুনি মাকণ প্ৰথমতে আচৰিত হৈছিল কিন্তু শেষলৈ বুজি পাইছিল যে প্ৰকৃত প্ৰেমৰ বিবাহত ধৰ্মই বিন্দমাত্ৰও বাধাৰ সৃষ্টি নকৰে। হুমায়ুন কবীৰ আছিল সেই সময়ৰ যুৱক-যুৱতীসকলৰ শ্ৰদ্ধাভাজন অধ্যাপক তেওঁৰ নাম ওলালে

নবীনহঁতৰ সংঘৰ মানহবোৰবো মৰ দোঁ থাই যায়। মাকণৰ মনলৈ আৰু এগৰাকী মানহৰ ছবি আহিল। বিয়া জিহুৰ আন্দোলনৰ নেত্ৰী আছিল অৰুণা আছফ আলি। তেওঁ বিয়া কৰাইছিল প্ৰসিদ্ধ কংগ্ৰেছী নেতা আছফ আলিক আছফ আলি আছিল বয়সীয়া বৰলা কিন্তু হিন্দ অভিজাত পৰিয়ালৰ কন্যা অৰুণাক লগ পোৱাৰ পিছত তেওঁৰ অন্তৰ বিচলিত হৈ পৰিল। অৰুণাৰো মনলৈ আহিছিল নিভাজ প্ৰেমৰ জোৱাৰ। দয়ো অলপ দিনৰ পিছতে বিবাহ সন্ত্ৰত আবদ্ধ হৈ পৰিল। সেই সন্দৰী বি লৱী মহিলাই ছদ্মবেশে মেমৰ সাজ পিন্ধি গোপনে ৰেলত আহি গুৱাহাটীত উপস্থিত হৈছিলহি। দদ আৰু তাইৰ গাত আছিল শু ক্ৰমাৰ ভাৱ। মাকণে তেওঁৰ ৰাপত মন্ত্ৰতো হৈছিলেই গুণতো ম ধ হৈছিল। ণী ঝাঙ্কিবাই আৰু ৰমণী গাভৰুৰ দৰে বীৰাঙ্গনা যেন লাগিছিল তেওঁক। তেতিয়া তাই উপলধি কৰি ছিল বিভিন্ন ধমৰ ল ৰা ছোৱালীৰ বিয়া হ ব পাৰে হৃদয়ে বা বন্ধিয়ে তাত বাধা নিদিয়ে দিয়ে কেৱল অন্ধ সংস্কাৰে।

মাক সেই অন্ধ সংস্কাৰৰ প্ৰতিমতি। তেওঁ সললনি নিবিচাৰে।

মাকণে ক লে মা বেয়া কাম বলি ভবা হ লে মই কেতিয়াও টেলিগ্ৰাম নিদিলোহেঁতেন। তাই একো ভুল কৰা নাই। হিন্দ মহল মানৰ বিয়া হোৱাতো একো বেয়া নহয়। দয়োটা সম্প্ৰদায় কেনেকৈ আঁতৰি গৈছে দেখা নাই মা।

পাকিস্থানৰ দাবীত তেতিয়া দেশ তল ওপৰ হৈছিল। মাকে মাকণৰ কথাৰ মম বজি পালে কিন্তু তাক মনে চিতে গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰিলে। তেওঁ অভিমানত ক লে তহঁতৰ ওলোটা সৃষ্টিধনৰ কথা থ। সেইদৰে হিন্দ মহলমানৰ মিলন নহয় ব্যভিচাৰহে হ'ব। তয়ো অলপ চম্ভালি চল। ফিৰোজাৰ দৰে উদণ্ড তই নহবি। ঘৰৰ মান ৰক্ষা কৰি চলিবি। কথা কৈ থাকোতে তেওঁৰ ভাব হ ল তেওঁ অকাৰণতে মাকণৰ ওপৰত খড়্গহস্ত হৈছে। তেওঁ নিজক চম্ভালি অলপ মৰমসনা মাতেৰে ক লে মোৰ কথাবোৰ অলপ টান হৈ গ ল অ' মাকণ। বেয়া নেপাবি। কিন্তু মাক হোৱা হ'লে জানিলিহেঁতেন তহঁতক লৈ আমাৰ কিমান চিন্তা। তেওঁৰ মাত থোকাথুকি হ ল। তেওঁ কোনোৰকম ক লে এই সময়ত তহঁতে জধেমধে একো কাম নকৰিবি। কৰিলে চিৰজীৱন পস্তাব লাগিব। মতা মানুহৰ কথা

সকীয়া মাইকী মানহু ভাবি চিন্তি চলিব লাগে। তয়ো মোক নোসোধাকৈ একো কাম নকৰিবি।

মাকণৰ মন কুমলি গ ল মাকক তাই ঘৰৰ সবাতোকৈ বেছি ভাল পায়। তাই ক লে ক ব লগা হ লে নিশ্চয় ক ম। ভোৰপৰাই নো কেতিয়া মই কথা লকাইছোঁ ?

বতৰৰ লগে লগে আকাশৰ ৰং ব ল মাকণৰ মনো আবোগক পৰিস্থিতিৰ লগে লগে বদলে। তাই মাকৰ মৰমসনা কথা আৰু থোকাথকি মাতত বিচলিত হৈ ঠ তে এটা প্ৰতিজ্ঞাকে কৰি পেলালে মনে মনে সময় হ লে মাকক তাই তাইৰ মনৰ কথা সকলো খুলি ক ব। গোপনে তাই একো কাম নকৰে। এই প্ৰতিজ্ঞাৰ পৰিণামৰ কথা ভাবিবলৈ তাইৰ গাত তেতিয়া তত নাছিল

মাকণ কমলৈ যাবলৈ ওলাইছিল আৰু মাকে পুনৰ ৰামায়ণখন খুলি লৈছিল।

ঠিক তেনেতে এটা প্ৰকাণ্ড বিষণ্ণ চিঞৰে বতাহ কঁপাই গ ল। বননি আৰু দলনিত যেন ধনেশ পক্ষীয়েহে আতৰ হৈ চিঞৰিছে।

চাইৰেণ বাজিছিল।

দয়ো পাক ঘৰৰ ওচৰৰ Z আকৃতিৰ ভাঙৰ এয়াৰৰেইড চেলটাৰলৈ কোবাকুবিকৈ গুচি গ ল মাকে গাতত সো াই তাৰ দয়ো কাষ ওখ বালিৰ ওখ বস্তাবোৰত হাত দি থিয় হৈ বিষণ্ণ মনে আকাশলৈ চাই ৰ ল মাকণেও মাক কাষত থিয় দি মাকৰ কান্ধত হাত এখন থৈ াতি কপোৱা গুমগুমনিৰ শব্দৰ দিশে একান্তমনে চাই ৰ ল।

সাধাৰণতে জাপানী প্লে আহিলেহে এনেকৈ চাইৰেণ াজে। কিন্তু জাপানী প্লেনৰ আজি দেখা দেখিয়েই নাই। দক্ষিণ পৰ দিশ ফৰকাল শান্ত। উত্ত পশ্চিম দিশৰপৰাহে প্ৰকাণ্ড গুম গুমনি উঠিছে। সেই দিশেদি সাধাৰণতে মিত্ৰপক্ষৰ বিমানহে আহে। আজি কি হ ল ? বোধহয় ৰডৰ ত সিহঁতে বহুত দৰৈত জাপানী প্লেন দেখিছে। সম্ভৱতঃ ইম্ফল ৰণাঙ্গনত।

ইম্ফল ৰণাঙ্গন।

মাক আৰু জীয়েকে ইম্ফল ৰণাঙ্গনৰ কথা ভাবিলে পঞ্চানন ফুকনৰ কথাই ভাবে। ফুকনহঁতে আৱবাদ্ধ ই ফলত বৰ কষ্টৰে জীৱন কটাইছে। অৱৰুদ্ধ হোৱাৰ পিছতে হেনো ইম্ফলৰ মানুহৰ ৰেশ্যন আধা কমাই দিলে। ফুকন খাৰৈচ মানুহ, বৰ কষ্ট পাইছে।

আজৰি সময়ো কম। ফকনৰ গাত গুৰুভাৰ আইন শৃংখলা ৰক্ষাৰ আৰু অসামৰিক প্ৰতিৰোধ গঢ়াৰ। জাপানীসকলৰ চলাচলৰ খবৰ সংগ্ৰহৰ পৰা মিত্ৰপক্ষৰ সেনাক আজৰি সময়ত নাচ গানেৰে আপ্যায়িত কৰাৰ কামলৈকে সকলোতে তেওঁ মাজে মাজে লাগিব লাগে। বস্তুৰ বৰ অভাৱ ইম্ফলত মিলিটেৰীক আপ্যায়ন কৰিব পৰা গায়ক নাচনীৰো অভাৱ হয় মাজে মাজে। ফকনে পিহুৰ অভাৱটোও প্ৰায় অনুভৱ কৰে।

যুদ্ধখন লোকৰ যুদ্ধ। যুদ্ধত কোন পক্ষ ৰাম কোন পক্ষ ৰাৱণ তাক মাকণৰ মাকে ধৰিব নোৱাৰে জাপানী আৰু বৃটিছ কাকো মাহীদেৱে মনে প্ৰাণে আপোন বুলি ভাবিব পৰা নাই। দয়ো পক্ষৰে মনত ৰাজ্যলিপ্সাই প্ৰবল। গিৰিয়েক অৱশ্যে বৃটিছৰ ভক্ত। তেওঁৰ লগত তেওঁৰ মনোমালিন্য ঘটিলেও তেওঁ যে তেওঁৰ জন্ম জন্মান্তৰ স্বামী এই কথা তেওঁ কোনোদিনেই পাহৰিব নোৱাৰে। তেওঁৰ কাৰণেই যুদ্ধখন যেন জানিবলগীয়া বস্তু হৈ পৰিছে সেইকথা মাহীদেৱে নই নকৰে। গিৰিয়েকৰ একো যাতে হানি বিঘিনি নঘটে তাৰ বাবে মাহীদেৱে নিতৌ পৰা গোসাঁই ঘৰত প্ৰাৰ্থনা কৰে।

মা মা চা সউবোৰ কিমান প্ৰকাণ্ড বিমান। মাকক মাকনে সোঁহাতেৰে আকাশৰ উত্তৰ পশ্চি কোণলৈ আঙুলিয়াই দি ।

দুয়ো একান্তমনে নতুন প্ৰকাণ্ড বিমানবোৰলৈ চাই ৰ ল। লাহে লাহে গুম গুমনি বেছি হ ল। অগত দশাৰী সৰু সৰু িপটফায়াৰ বিমান। বিমান দুশাৰী মৰৰ ওপৰেদি পাৰ হৈ যোৱাৰ পিছত তিনি শাৰী প্ৰকাণ্ড বিমান আহি মাকণহ তৰ মৰৰ ওপৰ পালেহি। মাকণে এইবাৰ বিমানবোৰ চিনি পালে কেইদিনমান ধৰি গোটেইখন চহৰতে এই নতুন বিমানবোৰৰ কথা বাটে ঘাটে শুনা গৈছে। য়ুৰোপৰ যুদ্ধ শাম কাটিছে। মিত্ৰপক্ষই ডাঙৰ পৰিবহন বিমান কিছুমান দক্ষিণ পব এছিয়াৰ ৰণাঙ্গনলৈ পঠিয়াইছে। ইম্ফললৈ সৰহকৈ বস্তু অস্ত্ৰ সেনা আৰু খদ্যৰ নিবৰ বাবে বিমানবোৰ কামত লগোৱা হৈছে।

এইবোৰ পৰিবহন বিমান মা। মাকণে মাকৰ গাত আউজি অলসভাৱে ক লে।

মাকে ইতিমধ্যে সেই কথা বুজিব পাৰিছিল   দেউতাৰালৈ মাজে মাজে চিন্তা হয়। চিঠিও দিয়া নাই বহুত দিন। খাইছে কেনেকৈ চলিছে কেনেকৈ। বস্তু নিয়ে মানে ভাল।

মাকণৰো দেউতাকলৈ মনত পৰিল।

কেইদিনমান আগতে তাই দেউতাকলৈ চিঠি দিছে ঘৰৰ অৱস্থা তাইৰ বিয়াৰ সমস্যা ডিব্ৰুগড়ৰ ফালে চাহবাগানত মেনেজাৰি কাম কৰা দদৰ কামত হোৱা অঘটন বেলতলাৰ আধিয়াৰসকলে আধা ধান নিদিবলৈ লোৱা স কল্পৰ ফলত হোৱা পৰিস্থিতি ঘৰ-দুৱাৰৰ শ্ৰীহীনতা আৰু মাকৰ উদাসীনতাৰ কথা বিৱৰি। তাই দেউতাকৰ পৰামৰ্শ বিচাৰি চিঠি দিছে।

বোধহয় এই চিঠিখন পোৱাৰ আগতেই বাপেকে ৰৰবাপেকক বিয়াৰ সন্মতি জনাই বায়াৰলেচ পঠাইছে

বাপেকে তাইৰ চিঠি পাই কি ভাবে তাৰ চিন্তা কৰি তাই মন উদ্বিগ্ন হৈ গল। ঘৰখন সঁচাকৈয়ে মশানৰ দৰে হৈ পৰিছে। বেঠাৰাম মহৰিয়ে আহি বেলতলাৰ মাটিৰ সমস্যাৰ কথা কেইবা দিনো তাইৰ আগত কৈছেহি। দাদাক দদলৈ লিখি তাই হুৰিলে। মাটিলৈ তাৰ বিন্দমাত্ৰও মোহ নাই   খেতিয়কক শোষণ কৰি ধান লোৱা পাপ বলি তাৰ ধাৰণা হৈছে।   নে অৱস্থাত বাপেকক আমনি কৰাৰ বাহিৰে তাইৰ উপায় ।ছিল।

তাই মাকৰ মখলৈ চাই ক লে দেউতালৈ মই সকলো কথা লিখিছে। মা। খোৱা বোৱাতো সাৱধান হ বলৈ লিখিছে।।

মাকে জীয়েকৰ কথা শুনি বৰ আনন্দ পা ।

বিমানবোৰ ইতিমধ্যে দক্ষিণ পব দিগন্তত হেৰাই গ'ল। চাইৰেণেও অলক্ষিয়েৰ ধ্বনি দিলে। বোধহয় জাপানী বিমানবোৰ পলাই গুচি গৈছে বমাৰ বিমানকোঠলৈ। আকাশী যুদ্ধত সিহতৰ শক্তি দিনক দিনে হ্ৰাস পাই আহিছে।

দয়ো গাতৰপৰা উঠি আহি লাহে লাহে ঘৰলৈ খোজ ললে। মাকণে হঠাতে মন কৰিলে মাকৰ চকুত চকুলো। বোধহয় দেউতাকলৈ তেওঁৰ বৰকৈ মনত পৰিছে।

দ্বিতীয় খণ্ড

গুৱাহাটীৰ আকাশেদি যোৱা সেই পৰিবহন বিমানবোৰৰ সৰহ ভাগেই গৈছিল ইম্ফললৈ। লগত দুই এখন যাত্ৰী বিমানো আছিল। এখনত গৈছিল গুণধৰ আৰু চম্পা। অসম ৰাইফোলচৰ ইম্ফল অফিচলৈ গুণধৰক চিনিয়ৰ চুপাৰি টেণ্ডেণ্ট ৰাপে বদলি কৰি হৈছিল।

চম্পা আহিব খোজা নাছিল। ফুটাই নকলেও তাৰ একমাত্ৰ কাৰণ আছিল পঞ্চানন ফুকন কিন্তু গিৰিয়েকক সেই কথা ক বলৈ তেওঁৰ লাজ লাগিল।

তেওঁলোকৰ বিমান নমা সময়ত তুলিহাল বিমান কোঠ ব্যস্ত। বিমান উঠিছে নামিছে। বিমান কোঠৰ পৰা ইম্ফললৈ যোৱা কেঁচা আলি টোৰেদি ট্ৰাক আহিছে গৈছে। গুণধৰে নামিয়েই বাহিৰত অসম ৰাইফোলচৰ মানহ আৰু ট্ৰাক বিচাৰি গ'ল। কিন্তু বাহিৰ ওলোৱাৰ লগে লগে তেওঁ দেখিলে যুদ্ধৰ ধম ধাম। দূৰৰ পৰ্বত আৰু পথাৰত গুৰুীয়া গুলী চলিছে কালি পৰাবে পৰা জেনেৰেল মটাগাছি কঠোৰ আদেশ পাই বিছেন পৰ ছেনাম আৰু লিটানৰ ফালৰ নংগংশ্নি ত জাপানী সেনাই মৰণ পণ কৰি যুদ্ধত নামিছে। হয় ইম্ফল দখল নহয় হৰকিৰি!

গুণধৰে বাহিৰত গৈ ট্ৰাকো নেপালে আৰু খবৰ নেপালে। বিমৰ্ষ মনে সি চম্পাৰ ওচৰলৈ ঘূৰি গ'ল দেখিলে চম্পাৰ মুখত এটা বলেৰে মৰা মিঠা হাঁহি। গিৰিয়েকক তেওঁ হাহি উৎসাহ দিব খুজিছিল। নহলে তেওঁৰ সেই সময়ত হহাৰ ইচ্ছা নাছিল বিমানত উঠিবলৈ যোৱা কিছুমান বেমাৰী সেনাক দেখি তেওঁৰ মন বিষণ্ণ হৈছিল। সেনাবোৰৰ কোনোৱে খোৰাইছিল কোনোৱে কেকাইছিল কাৰোবাক দাণ্ডি নিব লগা হৈছিল। যুদ্ধৰ এয়ে পৰিণতি চম্পাই গুণগুনাই নিজকে নিজে কৈছিল।

বিমান কোঠৰ এচকত মাল বস্তুৰ এটা বিৰাট দ'ম। তাৰ সিদাঁতিত আছিল কিছুমান মালবাহী খচ্চৰ ইদাঁতিত আছিল এখন চাহৰ দোকান তাত লিখা আছিল: কেৱল সেনাৰ বাবে। গুণধৰে দোকানখনৰপৰা চাহ বিস্কুট আনি চিনাৰ ওপৰত বহি খালে চম্পাকো দিলে। তাৰ পিছত অল্পপৰ সাদৰীৰ কথা পাতিলে। সাদৰী তেওঁলোকৰ একমাত্ৰ জীয়েক। গুণধৰৰ ইচ্ছা সাদৰী কেৰাণীৰ

ছোৱালী হৈ উপজিলেও তাই যেন উচ্চ শিক্ষা দীক্ষাৰ পৰা বঞ্চিত
নহয় ।

ৰায় বাহাদুৰ সদানন্দ বৰুৱাৰ দূৰ সম্প ীয় দৰিদ্ৰ ভায়েকৰ ছোৱালী চম্পা। সৰুৰেপৰা ৰায় বাহাদৰ ঘৰৰ চাল চলন দেখি তেওঁ তেনে ধ ণৰ জীৱন এটাকে ভাল জীৱন বুলি ধাৰণা কৰি লৈছিল। গান বাজনা আধ ি ক থকা ঘৰ ভাল সাজ পোছাক দূৰ ভ্ৰমণ আৰু মতা ম নহৰ সমান হৈ চলা এইবোৰত চম্পাই বিশেষ মল্য আৰোপ কৰিছিল কিন্তু কেৰাণ ৰ ঘৰত তেনে জীৱন যাপন কৰা অসম্ভৱ। তথাপি সকলো পিনৰপৰা খৰছ কমাই যিমান দূৰ পাৰে সিমান দূৰ ৰুচিসম্মতভ বে চলিবলৈ চে ষ্টা কৰিছিল। তেও সাৱধানে জন্ম নিয়ন্ত্ৰণ কৰি সন্তানৰ সংখ্যা এটিতকৈ অধিক নকৰিবলৈ দঢ় সংকল্প হৈছিল। পত্ৰ সন্তান লাভৰ বাবে গুণধৰৰ কিন্তু প্ৰবল ইচ্ছা আছিল। সেই বাবে তেওঁ ঘৈণীয়েকৰ সংকল্প সলাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। তাত বিফল হৈ তেও শেহত মনৰ কামনা মনতে সামৰি থলে আৰু ঘৈণীয়েকৰ মতকে নিজৰ বলি গ্ৰহণ কৰিলে। গুণধৰে অৱশ্যে গুণী ঘৈণীয়েকক লৈ মনে মনে বৰ গৌৰবো অনভৱ কৰিছিল। ৰূপ গুণ মাধয আৰু সতত্তাৰ তেও আছিল প্ৰতিমূৰ্তি। সোণৰ প্ৰতিমাৰ ওচৰত ভক্তই আত্ম নিবেদন কৰাৰ দৰে তেও আত্ম নিবেদন কৰিছিল চম্পাৰ ওচৰত

চম্পাৰ লগত ফৰি লৈ কথা পাতিবলৈ আৰু সমাজত ওলাবলৈ পালে গুণধৰৰ মন আনন্দত কুলাই পাচিয়ে নধৰা হৈছিল। এওঁ মোৰ এওঁ বোৰ —এই ভাৱত তেওঁ এনেবোৰ ৰাজহুৱা মহূতত বিভোৰ হৈ পৰে। সেইকাৰণে ৰণাঙ্গনলৈও তেওঁক লগত লৈ আহিছিল। চম্পাৰ সঙ্গত তেওঁ চিন্তাত উঠিবলৈও যেন কুণ্ঠাবোধ নকৰে ।

চম্পাই জানে গিৰিয়েকৰ বাবে তেওঁৱেই সবশ্ৰেষ্ঠ সম্পত্তি। সেই সম্পত্তিক তেওঁ স্যমন্তক মণিৰ দৰে বুকুত বান্ধি লৈ ফৰাবলৈ বিচাৰে। এই সবগ্ৰাসী আসক্তি দেখি চম্পাই মাজে মাজে লাজত মৰো যেন হয় কাৰণ তেওঁ নিজকে লোকৰ সম্পত্তি বুলি ভাবিবলৈ টান পায়। তেওঁ গিৰিয়েকৰ ওচৰত সম্পূৰ্ণভাৱে আজিও আত্ম নিবেদন কৰিবপৰা নাই তেওঁক হোমৰ মন্ত্ৰ পঢ়ি গ্ৰহণ কৰিছে যেতিয়া তেওঁক যেনে তেনে তেওঁ ভাল পাবই লাগিব। এই দৃঢ় সংকল্পই তেওঁক এখন সাধাৰণ সন্দৰ সংসাৰ গঢ়ি তুলিবলৈ প্ৰেৰণা দিছে।

মাজে মাজে তেওঁৰ তাৰ হয় তেও মনে বিচৰা পুৰুষজন গুণধৰ নহয়। ক্ষীণ দীঘলীয়া গঢ় নাইকীয়া গুণধৰৰ মুখখন দেখিলে তেওঁ কোনো দিনেই মজি নেযায় কিন্তু গুণধৰৰ অন্তৰ সৎ। নিজৰ সৰবস্ব দি তেওঁ চম্পাক আপোন কৰি লবলৈ যত্ন কৰিছে। এই পুৰুষাৰ্থই চম্পাৰ অন্তৰত কৃতজ্ঞতাৰ উদ্ৰেক কৰিছে। আজি এঘাৰ বছৰৰ সহবাসে এটা নিবিড় বন্ধুত্বও গঢ়ি তুলিছে দুয়োৰে মাজত অকল বন্ধুত্বই নহয় পৰস্পৰৰ আত্ম ত্যাগৰ মাজেদি এটা প্ৰয়োজনীয় ভালপোৱাবো উদয় হৈছে। তথাপি তেওঁৰ মাজে মাজে অনভৱ হয় ৰঙা ফাইল ঘাটি ঘাটি আৰু ওপৰৱালাৰনিদেশ মানি সেও হৈ চলিবলৈ শিকোতে গুণধৰৰ ব্যক্তিত্ব যেন খৰ হৈ গৈছে। তাৰ কথা কাম ভাল পোৱা সকলো যেন আজিসংকুচিত। পৰুষৰ এই আত্ম সংকোচনক চম্পাই পৌৰুষৰ অপমৃত্যু বুলিয়েই মনে মনে গণ্য কৰি আহিছে। অৱশ্যে ফুটাই তেওঁ এই কথা গুণধৰক কোনো দিনেই কোৱা নাই

চাওকচোন গাড়ী এখন পায় নেকি ? চম্প্ৰাই অলপ চিন্তিত হৈ ক লে। ইয়াত এনেকৈ বহি থাকিলে হ ব কি ?

গুণধৰে একো নেমাতিলে। মাথোন নীৰবে থিয় হৈ বিমান অবতৰণ কেন্দ্ৰৰ বাহিৰলৈ গুচি গ ল। বাহিৰত কিছুপৰ যান বাহনৰ খবৰ কৰি নেপাই তেওঁ লাহে লাহে বিমান কেন্দ্ৰৰ অফিচত সোমাই আসাম ৰাইফোলচৰ অফিচলৈ ফোন কৰিলে। ফোন ধৰিলে স্বয়ং পঞ্চানন ফকনে। সেই সময়ত তেওঁ তাত বহি ৰণাংগনৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰৰপৰা অহা ৰাইফোলচ বাহিনীৰ মানহৰ কাম কাজৰ খবৰ লৈ আছিল। চহৰত চোৰাংচোৱা ধৰাৰ অভিযানো চলি আছিল।

ফোনত গুণধৰৰ মাত শুনি আচৰিত হৈ ফকনে সুধিলে আপনি হঠাতে ওলালহি যে।

গুণধৰে সকলো কথা ভাঙি পাতি ক লত ফকনে উত্তৰ দিলে ৰাক মই নিজে গৈ আপোনালোকক লৈ আহিমগৈ। ইয়াত কাৰো গাত তত নাই। চহৰ গাৱ তগনীয়াৰে ভৰি প ছে। খালী ঘৰ এটাও নাই। ইপিনে মৰা সেনা খৰি দিবলৈ নিবলৈও ট্ৰাকৰ অভাৱ হৈছে। জাপানে মৰো জীওঁ সো আধিকৈ লাগিছে। চহৰত পঞ্চম বাহিনীৰ লোক সোমাইছে। কাজেই কোনো নোযোৱা বাবে দুঃখ নকৰিব।

ফুকনৰ প্ৰতি কৃতজ্ঞতাত গুণধৰৰ অন্তৰ ভৰি পৰিল। ইমান ডাঙৰ অফিচাৰ হৈ নিজে কেৰাণীৰ পৰিয়ালটিক লৈ যাবলৈ অহাৰ উদাহৰণ পৃথিবীতে বিৰল ফোনটো থৈ তেওঁ হাঁহি মুখে চম্পাৰ ওচৰলৈ ঘূৰি আহি ক'লে ভাগ্য ভাল। ফুকনকে পালো ফোনত। তেওঁ নিজে আহি আমাক লৈ যাবহি।

আসাম ৰাইফোলচৰ মানুহ নাই নেকি? তেওঁক নম্ৰতা হ'লেও হৈছিল। পঞ্চানন ফুকনক লগ পালে তেওঁ কেনেকৈ তেওঁৰ সন্মুখীন হ'ব সেই কথা ভাবি চম্পাৰ মন উদ্বিগ্ন হৈ পৰিছিল। গিৰিয়েকে সকলো কথা জানি শুনিও ফুকনক ইয়ালৈ মতাটো অনুচিত হৈছে বুলি তেওঁৰ ধাৰণা হৈছিল। শিলঙত কি ঘটিছিল তাক গিৰিয়েকে ভালদৰে জানে। ফুকনে তেওঁক সংসাৰৰ বাহিৰৰ অসীমলৈ টানি নিছিল। ফুকনো হঠাতে সীমাৰ বাহিৰলৈ গুচি গৈছিল। তেনে হোৱাটো এজনেও বিচৰা নাছিল বাবেই ফুকন শিলঙৰপৰা আঁতৰি আহি ইম্ফলত বনবাস খাটিছিলহি

আচম্বিতে ফুকনক ল পোৱাৰ সম্ভাৱনাই চম্পাক বিচলিত কৰি পেলালে। তেওঁৰ কথাৰ সৰত সেইবাবে এটা অকাৰণ অভিযোগ ফুটি উঠিল। সেই অভিযোগ আছিল ঘাইকৈ নিজৰ দবল হৃদয়ৰ বিৰুদ্ধে কিন্তু তাত সীমিত ক্ষুদ্ৰ সংসাৰৰ বন্ধনত পোৱা যন্ত্ৰণাও ফুটি উঠিছিল

চম্পাৰ উৰণীয়া হৃদয় সদায় ৰাগ ৰাগিনীৰ দৰে বিশাল আকাশত বিহাৰ কৰে। কিন্তু সংসাৰে সদায় সেই হৃদয়ৰ পাখি কাটি দিয়ে। সেইবাবেই এটা যন্ত্ৰণা তেওঁ সদায় অনুভৱ কৰে।

গুণধৰে তেতিয়াহে বজি পালে তেওঁ ফুকনক মাতি ভুল কৰিলে। নেলাগে বুলি ক'ম নেকি?

গুণধৰৰ সৰল প্ৰশ্নত চম্পাৰ হাঁহি উঠি গ'ল। তেওঁ বুজি পালে এই শিশুটিক জঞ্জালত পেলাই লাভ নাই। সেইবাবে তেওঁ ক'লে এতিয়া আৰু নেলাগে ক'ব থক। তেওঁ ইতিমধ্যে আহিবই পায়।

অলপ পিছতে সঁচাকৈয়ে এখন জীপ লৈ ফুকন ওলালহি। তেওঁক দেখি গুণধৰ আগবাঢ়ি গ'ল। দবৈৰপৰা ফুকনক দেখি চম্পাৰ হৃদয় দক দূক কঁপিবলৈ ধৰিলে।

ফুকনে গুণধৰক জীপত বস্তু বাহানিবোৰ তুলিবলৈ কৈ চিধাই কোৱাৰ্টাৰ মাষ্টৰ জেনেৰেলৰ বিমান কোঠাত থকা অফিচাৰজনৰ

ওচৰলৈ গ ল। বিমানত আহিব লগা পেনিচিলিন আৰু এটেব্ৰিনৰ পিলৰ পাৰ্চেল আহিছে নে নাই তাক তেওঁ খবৰ কৰিলে। এই দুবিধ পিলৰ অভাৱত ভালেমান আহত সৈনিক আৰু টান মেলেৰীয়া ৰোগী হাস্পতালত চকাইছিল। দভাগ্যৰ কথা সেই দিনাৰ বিমানতো সেই দৰবৰ পাচেল অহা ।ছি ।

ফুকন মন নিৰাশাৰে ভ গ ল তেও ফোন কৰি ে ভ ক্ৰুছক খবৰটো জনাই দিলে।

অফিচৰপৰা তেওঁ চম্পাৰ ওৰিলৈ আহিল। তেওঁ ভাবি আহিছিল চম্পাক তেওঁ সাধাৰণ এজ চি ।কি ভদ্ৰলোকৰ ৰূপত লগ ধৰিব। অভিনয় কৰিবই লাগিব কাৰণ সেই অভিনয়ৰ প্ৰয়োজন আছে। নহলে দুখ সংসাৰ ছাই হৈ যাব

কিন্তু চম্পাৰ মুখখন দেখাৰ লগে ল তেওঁৰ মন কিবা হৈ গ ল সেই মখ মুখ নহয় যেন শান্তিজল। সম্মোহিত হ মানহ যেনেকৈ থৰ হৈ পৰে ঠিক তেনেকৈ তেওঁ থৰ হৈ পৰিল। গে লগে তেওঁৰ চকুৰে মখে ফুটি উঠিল আত্মবিল িতৰ সন্ত্ৰাস।

চম্পাই সেই সন্ত্ৰাস দেখি নিজেও বিচলিত হ ল। কিন্তু তেওঁ বজি পালে তেতিয়া হৃদয়ৰ নাকী টনা সময় উদং মেলাৰ পৰ নহয়। ফুকনৰ চকুৰে মখে ফুটি উঠা প্ৰেমৰ নিভু ল চিনবোৰ দেখি তেওঁৰ প্ৰেম কাতৰ মনে আশ্বাসো লভিলে। নিজৰ প্ৰেমৰ শক্তিৰ কথা ভাবি তেও গৌৰবো অনভৱ কৰিলে। তেও অন্তৰ সংযম আৰু অসংযমৰ মাজত দুলিবলৈ লাগিল।

গুণধৰে তেতিয়া মাল বস্তুখিনি মানহ এটাৰ কান্ধত দি জীপলৈ লৈ গৈছিল।

আপনি খীণালে। কথা কওতে অনকম্পত চম্পাৰ মাতটো কঁপি গ ল। বনবাসত চাগে কষ্ট হৈছে নহয়নে?

ফুকনে বজি পালে চম্পাৰপৰা একো লুকুৱাব নোৱাৰি। তেওঁ খিলং এৰাৰপৰা তেওঁৰ সংসাৰ আৰু মনত কি অঘটন ঘটিছে তাক চম্পাই জানে। লুকুৱাৰ প্ৰয়োজনো নাই। বৰং দুয়ো দইকো একান্ত মনে বুজাবহে বেছি প্ৰয়োজন হৈছে এইখিনি সময়ত।

পাহৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছোঁ। ফুকনে গম্ভীৰ হৈ ক লে। ইয়াত নিশাই দিনে কাম। কাম কৰি কৰি ভাগৰি পৰিছোঁ। যুদ্ধ মনৰ খনহে আচল।

চম্পাই উত্তৰ ি লে ঠিকেই কৈছে। মইয়ো সংসাৰৰ লগতে য জিছো।

দয়ো নিজৰ নিজৰ সংসাৰৰ কৰ্তব্য পালনত কিমান আগ বাঢ়িছে তাক নিকপটভাৱে কৈ গ ল। চম্পাই এতিয়া সাদৰীকে মানুহ কৰিবলৈ উঠি পৰি লাগিছে। ফুকনে শ্বিলং এৰাৰ পাছৰেপৰা তেওঁৰ সঙ্গীতৰ মৌ-মেলো অন্ত পৰি ছে। অকলে অকলে কেতিয়াবা চেতাৰ জাই মনৰ ত সং াপনে তেওঁ কথা পাতে। সৰল শিৰিয়েকে চেতাৰৰ ভাষা বজি নেপায় সাধাৰণতে চেতাৰ বিৰহিনীৰ দৰে ঘৰৰ চুকত পৰি থাকে ফুকনে সেনাসকলৰ আৰু প্ৰজাৰ সেৱাত প্ৰা ঢালি ি ছে। তেওঁ াক দ খ লাঘৰত এটা পৰম শান্তি আছে। লগে লগে দদ অ ক মাকণৰ ভবিষ্যত যাতে ভাল হয় তাৰ বাবে তেওঁ যত্ন কৰিছে কিন্তু ঘৈণীয়েকৰ লগত তেওঁৰ ম ৰ অমিল দিনক দিনে বেছি হৈ ৈ ছে। তেওঁ আনকি এতিয়ালৈকে তেওঁলৈ চিঠি এ নো ি খিব পৰা াই। কাৰণ লিখিলে তেওঁক ভাল নোপোৱাৰ কথাই লিখিব লাগিব বলি ফকনে জানে

এই কেইমাহত মোলৈও আপনি এটা কলীয়া আখৰ নলিখিলে। চম্পাই হাহি ক লে মাজে মাজে জানিবৰ মন হয় আত্ম দমন মানে আত্মপীড়ন। ক ৩ পাওঁ। ভাল পোৱাটো সংসাৰে দোষ বুলি ভাবিলেও মই নেভাবো। কি বোলে?

অক মাতে নদীৰ যেন বান্ধ ভাগি গ ল। ফ কনে আত্মৰক্ষা কৰিব নোৱাৰা হ ল সোতে তেওঁক উটুৱাই নিব খুজিলে। ঘৈণীয়েক চিত্ৰাৰ লগত তেওঁৰ জন্ম জন্মান্তৰৰ সম্পক আছে বুলি আনষ্ঠানিক ধমই মনত এটা ধাৰ া সমৰ ই দিছে যদিও ধাৰ াটো অমলক বলি ফকনৰ ভাব হৈছে ই ধাৰণাৰ ওপৰতে এক বিবাহৰ স্থায়িত্ব নিভৰ কৰিছে। এই ধাৰণাৰ মল হ ল মানহৰ ঈশ্ব বিশ্বাস। সত্যৰ লগত যেতিয়া এই ধাৰণাৰ অমিল ঘটে তেতিয়া ধাৰণাৰ কাৰণো অসত্য বলি প্ৰতীয়মান হয়। সত্যক চম্পাই সহজভাৱে স্বীকাৰ কৰি লৈছে তেৰো জানো তাকে কৰা উচিত নহয়?

তেওঁ একো ঠিক কৰিব নোৱাৰিলে।

তেওঁক নিমাত দেখি চম্পাই গহীন হৈ ক লে আপনি দেখছো ভাল পোৱাক সহজভাৱে ল'ব পৰা নাই। কিয়? নৈতিক সংকটৰপৰা আপনি বোধহয় মক্ত হ ব পৰা নাই। অলপ বৈ তেওঁ আকৌ ক লে

অসমীয়া সমাজতকৈ মই খাছী সমাজখন ভাল পাওঁ। তাত মাইকী মানহে এজন পুৰুষক ভাল পাবলৈ এৰি আন এজনক ভাল পাবলৈ ললে পিছৰজনকে গ্ৰহণ কৰে। হৃদয়ৰ সত্য মানি লয় বাবে সিহঁত সহজ ভা ী। কথাখিনি পৰতৰ নিজৰাৰ দৰে অন্তৰৰ পৰা আপোন মনেৰেবে আহিল। মনৰ সকলো বাধা তাত পমি উটি গ ল।

ফকনে বুজি পালে চম্পাই তেওঁকো সহজ সৰল ভাবে ভালপোৱা স্বীকাৰ কৰি লবলৈ কৈছে।

কিন্তু তেওঁৰ বাবে এই কাম সহজো নহয় সৰলো নহয়। সম্পত্তি সন্তান আৰু অভিজাত পৰিয়ালৰ মযাদাৰ ধাৰণা পৰিত্যাগ কৰিব নোৱাৰিলে তেওঁ চম্পাৰ ভালপোৱা সহজ সৰলভাবে গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে। তথাপি এটা নতুন আচহুৱা অনভুতি সেই মহতত তেওঁৰ অন্তৰত উদয় হৈছিল

ই ফলৰ আচহুৱা পৰিবেশত চম্পাৰ কথাবোৰ মানি লবলৈ যেন একো বাধাই নাই এনে অনভৱ হ ল তেওঁৰ।

মই একেবাৰে আহিব খোজা নাছিলো। মই জানো মোৰ সম্মখীন হোৱা আপোনাৰ পক্ষে সহজ কাম নহ ব। কিন্তু আপনি নিজে কিয় মোক নিবলৈ আহিল? বোধহয় পৰি ণামৰ কথা আপনি এবাৰো ভাবি নেচালে। এতিয়াও গুচি যাওক। চম্পাৰ চকুযৰি সজল হৈ পৰিল।

ফকনে হতভম্ব হৈ চম্পাৰ মুখলৈ চাই ৰ ল চম্পাই হয়তো নেজানে চম্পাৰ নাম শুনা মাত্ৰকে তেওঁৰ গাত কেনেকৈ গোসাই নাইকিয়া হৈছিল। জৰুৰী কাম এৰি থৈ তেওঁ আসাম ৰাই ফোলচৰ অফিচৰপৰা আচ ি তে গুচি আহিল। নিজকে চম্ভালি তেওঁ ক লে এতিয়াও আঁতৰি যোৱা সময় আছে। প্ৰথমতে ই ফলৈ বলা। নিজক সধি চাই কিবা এটা তাত ঠিক কৰি লবা।

তেনেতে গুণধৰ আহি সেইখিনি পাই যৈণীয়েকৰ চকুত লোতক দেখি আচৰিত হৈ গ ল।

কি হ ল তোমাৰ?

একো হোৱা নাই বলক।

গুণধৰে এইবাৰ ফুকনৰ মুখলৈ চালে। ফকনৰ মুখত হাঁহিও নাই প্ৰাণো নাই। হঠাতে তেওঁৰ শিলঙৰ পুৰণি কথাবিলাক

মনত পৰি গ'ল। এইবাৰ তেওঁৰ মখৰ হাঁহিও অন্তৰ্হিত হ'ল।

তিনিও নিমাতে গৈ জীপত উঠিলগৈ। জীপ চলিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

ইম্ফল উপত্যকাৰ য জত ক্ষত বিক্ষত ধাননি পথাৰবোৰ আহত সৈন্যৰ দৰে বিকল হৈ পৰি আছে। টিলাবোৰৰ গহ্ব ছনিৰ আৰে আঁৰে সেনাৰ শিবিৰ। বাওঁ ফালৰ পৰবতৰ ওপৰত ভয়ানক টেঙ্কৰ যদ্ধ। গুলীৰ ফিৰিঙতি আহি জীপখনৰ কিছু দূৰত পৰিছিলহি।

চম্পাৰ । জিকাৰ খাই উঠিল। তেওঁ ফকন আৰু গুণধৰৰ মাজত বহি কেচা আলিবাটৰ ঠেকেচনিত এবাৰ ফকনৰ বাহুৰ ফালে আৰু এবাৰ গুণধৰৰ বাহুৰ ফালে ঢলি বৰ অসবিধা অনভৱ কৰিছিল। প্ৰাণো দই পক্ষৰ আকষণৰ নৈাটনিত বাজ হওঁ হওঁ হৈছিল। এতিয়া দেখিছে বাহিৰৰ ভয়ংকৰ যদ্ধ। পৰ্বতৰ টিলাৰ ওখ ওখ গহ্বৰবোৰতো মাজে মাজে জুই জ্বলিছিল। বাটৰ দাঁতিৰ মৰাশ আৰু মৰা জন্তুৰ গেলা গোন্ধ মাজে মাজে নাকত লাগিছিলহি।

নীৰৱতা অসহ্য হ'লত ফকনে উপযাচি চম্পাক ই ফলৰ ৰণাঙ্গন কাহিনী ক'বলৈ লাগিল প্ৰথমতে যেতিয় মটাগ ছিৰ পঞ্চদশ বাহিনী টিডিম আৰু লিতানেদি হো হো কৰে ই ফলৰ পিনে সোমাই আহিছিল তেতিয়া হুহকি অহা অহা মিত্ৰপক্ষৰ কুৰি আৰু ত্ৰিবিংশতি ডিভিজনৰ প্ৰা ত ধাতু নাছিল। জাপানীয়ে আহি হেলাৰঙে কহিমা ডিমাপৰ পথ ভেটি পেলালেহি। কাংলাটংপিৰ ওচৰত সিহঁতে বাটটো ভেটি পেলালেহি। অসমৰ মিত্ৰপক্ষৰ সেনাৰ লগত মণিপৰৰ মিত্ৰপক্ষৰ সেনাৰ যোগাযোগ নোহোৱা হ'ল। যোগাযোগ পনৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ বহুত দিন লাগে। ইউৰোপত মিত্ৰপক্ষই দ্বিতীয় ৰণাঙ্গন মকলি কৰি মেজিনট লাইন ভাঙি ক্ৰমাৎ পশ্চিম ফালৰ পৰা আগবাঢ়ি আহিছে। ছোভিয়েত সেনাই পব ফালৰ জাৰ্মানীৰ বকুলৈ সোমাই আহিছে। মিত্ৰ পক্ষৰ বৰ বৰ সেনাপতিসকলে ই ফল ৰণাঙ্গনলৈ সদফিট পেলাবলৈ এতিয়াহে সময় পালে।

তেতিয়াৰপৰা ই ফললৈ জাকে জাকে পৰিবহন বিমান আহিবলৈ ললে।

যুদ্ধৰ গতি ঘূৰি গ'ল।

মাওত জাপানী সেনাৰ পোষ্টাৰ ওলাল: অসংখ্য ট্ৰাক অসংখ্য অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ অসংখ্য বিমান খাদ্য বস্তুৰ সব্যৱস্থা মিত্ৰ পক্ষৰ তুলনাত আমাৰ একোৱেই নাই।

তথাপি দৰ্দ্দম জাপানী সেনাই মৰ কামোৰ এৰা নাই জেনেৰেল মটাগাছিয়ে সম্প্ৰতি আদেশ দিছে ই ফল অধিকাৰ কৰিবলৈ। কিন্তু পৰা নাই। পৰাৰ আশাও নাই। জাপানীসকলৰ দিন বেয়ালৈ আহিছে।

মিত্ৰপক্ষৰ কহিমা যুদ্ধত জয় ৷ভ হৈছে জেং বেল চাটোৰ ৩৪নং বাহিনীয়ে সোমোৱা পথেদি কহিমাৰপৰা নিৰাশ মনেৰে উভ ত ৈ ছে। নংশুংখিমা ছেনাম আৰু বিছেনপৰত য জি থকা জাপ নী সেনাসকল আৰু সেনাপতিসকলৰ মন ভা ি গৈছে। তথাপি সিহতে য জিছে। হিৰহিটোৰ ওপৰত সিহতৰ অন্ধ বিশ্বাস এতি ৷ও অটুট আছে।

দুয়োপক্ষৰ বহুত সেনা মৰিছে। ই ফলৰ কেউকাষে মৰাশৰ গোন্ধ

মৰাশ নহয় মতুৃ্যৰ গোন্ধ।

ফকনে তাত জীৱন বিচাৰি পোৱা নাই। জীৱন মানে প্ৰেম কৰুণা সত্য সেৱা আনন্দ আৰু সৌন্দৰ্য। ইয়াত একোৱেই ৷ই। আছে কেৱল ঘৃণা হত্যা ৰাজ্যলিপ্সা অসত্য বিষাদ আৰু কুৎসিৎ দৃশ্য।

বৃটিশৰ ৰাজভক্ত ফকনৰ প্ৰাণতো যুদ্ধৰ প্ৰতি বিতৃষ্ণা জন্মিছে। তেওঁ এতিয়া যুদ্ধ আৰু মতুৃ্যৰ মাজত একো প্ৰভেদেই ে দেখাত পৰিছে।

চম্পাই যুদ্ধৰ কাহিনী শুনি অবাক হৈ পৰিছে। খিলওত থাকোতে তেও যুদ্ধৰ কথা ইমান ভবা নাছিল। কাগজৰ খবৰত এই মতুৃ্যৰ ৰূপ ফুটি উঠা নাছিল। মিত্ৰপক্ষৰ প্ৰচাৰ পত্ৰবোৰৰ এই কদৰ্য নিষ্ঠৰ ৰূপৰ বৰ্ণনা নাছিল আছিল আদৰ্শৰ কথা। গণতন্ত্ৰ আৰু সভ্যতা ৰক্ষাৰ আদৰ্শৰ ওপৰতহে তেওঁলোকে অধিক জোৰ দিছিল।

গুণধৰে যুদ্ধৰ কাহিনী এৰাধৰাকৈহে শুনিছিল। তেওঁৰ মনত হঠাতে এক অভুতপূৰ্ব ঈৰ্ষাই ভুমকি মাৰিছিল। চম্পাই ফুকনৰ ওচৰত টোকা চকুলো দেখি তেওঁৰ ভাব চম্পাই ফুকনক পাহৰিব পৰা নাই তেওঁকেহে ভাল পায়। চম্পাৰ অনিচ্ছা আৰু নৈতিক সংযমক উলাই কৰি সেই ভালপোৱা আজি আকস্মিকভাৱে প্ৰকাশিত হৈ গ ল।

খিলঙত দুয়োৰে মাজত হোৱা আকৰ্ষণক তেওঁ সাময়িক মোহ বুলি অৱজ্ঞা কৰিছিল কিন্তু আজিৰ চকুলোৱে প্ৰমাণ কৰিলে ই মোহ নাছিল ই আছিল ভালপোৱা। চম্পাৰ মুখ দেখি তেওঁ সেই কথা ধ ি ৰ পাৰিলে।

ভল হৈ গ ল ভল হৈ গ ল ভুল হৈ গ ল —গুণধৰে নিজৰ মনক নিজে কবলৈ ধৰিলে— মই তেওক এয়াৰ পৰ্টলৈ মতাটোৱেই ভুল হ ল। চম্পায়ো হয়তো নিজৰ দবলতা বুজি পাইছিল। নহলে ফকনক মতা শুনি তেও ইমান ি চলিত হৈ কিয় পৰিলহেঁতেন। তেওৰ গাত দোষ নাই মোৰ গাতেই দাম। ময়েই তেওক এই নিষিদ্ধ প্ৰমৰ থলীৈল ঠেলি দিলো।

ফকনৰ ওপৰত গুণধৰৰ অৱশ্যে বিশ্বাস আছে। ফকনৰ মুখত তেও এই মাত্ৰ দেখিছে প্ৰেমৰ সন্ত্ৰাস। এই সন্ত্ৰাসেই এতিয়া তেওৰ একমাত্ৰ ভৰসা। কাৰণ তেওৰ নৈতিক চেতনা প্ৰৱল। গুণধৰৰ দঢ় বিশ্বাস ফুকনে কেতিয়াও চম্পাৰ দুবলতাৰ সুযোগ নলয়। গুণ ধৰৰ দৰেই তেও সৎ সংসাৰী।

লাহে লাহে তেওলোকৰ জীপ গৈ এখন নদীৰ দলঙৰ কাষত ৰৈ গ গৈ। দলংখন নাই নৈৰ দুয়ো কাষে আলিবাটত ট্ৰাক টেঙ্ক আৰু আৰু জীপৰ শাৰী থিয় হৈ আছে দলঙৰপৰা অলপ দূৰত সৈনিকে পহৰা দি আছে

গাড়ী ৰখাই ফুকন নামি গ ল তেওঁৰ পাছ চাই চক্ৰৱীয়ে তেওক দলঙৰ ওচৰলৈকে যাবলৈ দিলে। তালৈ গৈ ইজন সিজনক সুধি দলঙখনৰ কৰুৰণ ঘটনাৰ কথা তেও জানি ললে। যিখিনি ধৰিব পৰা নাছিল সেইখিনি তেওঁ অনমান কৰি ললে।

ফকন জীপৰ ওচৰলৈ ঘাৰ অ হিল। বিমৰ্ষ মনেৰে থিয় হৈ তেওঁ চম্পাহতৰ আগত ঘটনাৰ সবিশেষ বৰ্ণাবলৈ লাগিল।

দলঙৰ দুয়ো কাষে অটব্য অৰণ্য অৰণ্যৰ উত্তৰে থকা আলি বাটৰ বাওঁ ফালৰ কাষৰপৰা পৰ্বতমালা আৰম্ভ হৈছে। সেই দিনে দিয়ে জাপানী সেনা দটা মনে মনে আহি দলঙৰ ওপৰত বিস্ফোৰক মাৰি ধ্বংস কৰিলে বিস্ফোৰণৰ লগতে জাপানী সেনা দুটাও মৰিল। সিহঁতৰ উদ্দেশ্য আছিল ইম্ফল আৰু বিছেনপৰ ৰণাঙ্গনৰ মাজৰ যোগাযোগ বিচ্ছিন্ন কৰা। সেই উদ্দেশ্য সাময়িকভাৱে সফল হ'ল। এতিয়া বাৰিষাৰ ভৰপৰ নৈখন পাৰ হবলৈ পণ্টুন ব্ৰিজ দিবৰ

বাবে সামৰিক ইঞ্জিনিয়াৰিং বাহিনীৰ লোক নিযুক্ত কৰা হৈছে।

যাবলৈ সময় ল'ব। এতিয়া খোৱাৰ বাহিৰে আন উপায় নাই।

সেনা দটাৰ মৰাশ দেখিলে নেকি? চম্পাই সুধিলে

দেখিলোঁ। ফুকনে ক'লে টুকুৰা টুকুৰ হৈ গ'ল। চোৰাং চোৰা বাহিনীৰ মানহে সিহঁতৰ গা ক্ৰোক কৰিছে।

কিয়? আচৰিত হৈ চম্পাই সুধিলে

সিহঁতৰ হাতত সিপক্ষৰ ৰণ পৰিকল্পনাৰ খবৰ থাকিব পাৰে। আৰু সিহঁতৰ নাম ধামো জানিব লাগে। ফুকনে হাঁহি উত্তৰ দিলে।

ইতিমধ্যে সেনাকেইটাৰ পৰীক্ষা শেষ হৈ গৈছিল। শ দটা বান্ধি চাওঁত লৈ চাৰিজন সেনাই অৰ ্যৰ ফালে আহি থকা চম্পাৰ চকুত পৰিল।

অলপ দূৰ সিহঁতে এটুকুৰা ঠাইত ৰ'ল আৰু সুচল ঠাই চাই গাঁত খানিবলৈ। প্ৰায় এঘ টামান খনাৰ মৰত গা টো হ'ল। মৰাশ দটা সিহঁতে তাত ভৰাই দি তাৰ ওপৰত মাটি দিবলৈ ধৰিলে। মাটি দিওঁতে আধা ঘ টামান সময় ললে। পোতা শেষ হোৱাৰ পিছত সিহঁতে তাত এডাল কাঠৰ খুটি পুতি দি তাত এটা লেবেল লগালে

কাম শেষ কৰি সিহঁত আহি ফুকনৰ জীপখনৰ ওচৰত থিয় হ'লহি। ফুকনে সিহঁতক চিনি পালে। চোৰাংচোৰা বাহিনী মানহ। সিহঁতক সুধি ফুকনে গম পালে জাপানী দটাক হৰকিৰি কৰিবলৈ আদেশ দিয়া আছিল।

মানহ দটাই এবাৰ চম্পালৈ চালে। তেওঁক চোৱাৰ লগে লগে সিহঁতৰ মুখ কোমল হৈ গ'ল। সিহঁতৰ মুখত হাঁহি নাছিল। তাইলৈ অলপ সময় সিহঁতে একেথৰে চাই ৰ'ল। তাৰ পিছত এটা সৈন্য তাইৰ ওচৰলৈ আহি জেপৰপৰা এজনী ছোৱালীৰ ছবি উলিয়াই চম্পালৈ আগ বঢ়াই দি সুধিলে এটা সৈন্যৰ কামিজৰ জেপত ছবিখন পালোঁ। চাব নে কি? বোধহয় ছোৱালীজনী তাৰ প্ৰেমিকা নহলে ঘৈণীয়েক।

এজনী অচিনাকি জাপানী গাভৰুৰ ছবি। তাই হাঁহি আছিল। চালে চকু থোৱা জীৱন্ত চেহেৰা।

চম্পাই ছবিখন নিজৰ হাতত লৈ বহুত সময় ছোৱালীজনীলৈ চাই ৰ'ল। চাই থাকি যেন হেপাহ নপলায়। তেওঁৰ চকুযুৰি সজল হৈ গ'ল। তলত জাপানী ফুল কটা আখৰত কিবা লিখা আছিল। তেওঁ পঢ়িব নোৱাৰিলে।

অকল সেনা দটাই নহয় ফুকন আৰু গুণধৰেও চম্পাৰ হাতত থকা ছোৱালীজনীৰ ছবি চাইছিল ।

চোৰাংচোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ কালত মই জাপানী ভাষা শিকিছিলোঁ আইদেউ । ছবিৰ তলৰ ফলাম চিত্ৰাক্ষৰবোৰলৈ চাই সেনাটোৱে ক লে । সেইটো এটা কবিতাৰ শাৰী কোনেও নেদেখাকৈ মৰহি যায় এই পৃথিবীত কত মানহৰ হৃদয় ফল । আৰবোৰ জোঁটাই জোঁটাই পঢ়ি সি কবিতাৰ শাৰীটো মাতিলে ।

নিমিষৰ ভিতৰতে চম্পাৰ সজল নয়নৰপৰা চকুলো বৈ গ ল । অবুজ বেদনাত তেওঁৰ অন্তৰ বিগলিত হৈ পৰিল

অলপ পিছত সেনাটোৱে ছবিখন খুজি ললে । বিদায় লৈ লগৰীয়া টোৰ লগত সি দলঙৰ ফালে গুচি গ ল ।

খন্তেকলৈ কাৰো মুখত কথা নোলাল ।

ফুকনে ইতিমধ্যে বহুত সেনাৰ মৰাশ দেখিছে কিন্তু সিহঁতক তেওঁ সমহ ৰূপতহে দেখিছে । প্ৰত্যেক মতককে ব্যক্তি হিচাপে তেও কেতিয়াও চোৱা নাছিল । আনকি চোৰাংচোৱা বিভাগৰ সেনাটোৱেও চম্পাক লগ নোপোৱা হ লে কিজানি সেই ছবিখন আৰু তাৰ তলৰ কবিতাটোৰ মম উপলধি কৰিব নোৱাৰিলেহেঁতেন । ফুকনৰ অন মান হ ল বোধহয় নাৰীৰ সাহচয বা পশতহে মানহৰ মনৰ কঠৱা বাহিৰা ঢাকনিখনি খোল খাই সকোমল প্ৰেমৰ অনভূতিৰ বিকাশ হয় । কিন্তু সকলো নাৰীৰ সাহচয আৰু পশত এই বিশাল অনভূতিৰ বিকাশ নহয় । চম্পাৰ দৰে নাৰীৰ সাহচয বা পশতহে অনভতিৰ বিকাশ হয় । সেই নাৰী হ ব লাগিব মানহক অমানহ কৰা সকলো ধৰণৰ নিণ্ঠৰতা আৰু কলষতাৰ পৰা মুক্ত ।

চম্পা জীপৰপৰা নামি গৈ আলিবাটৰ দাতিৰ ঘাঁহনিত বহিলগৈ ।

সেইদিনা গধলিলৈ কে ফুকনহঁত তাত থাকিব লগা হ ল গধূলি বেলিকা সামৰিক বাহিনীয়ে সজা পণ্টন দলঙৰ ওপৰেদি তেওঁলোক পাৰ হৈ ইম্ফল চহৰ পালেগৈ ।

চম্পাইতে ফুকনৰ ৰাৱপাৰাৰ আহল বহল ঘৰতে আলহী হ ব লগা হ ল । ফুকনে তেওঁলোকক দুটা কম আৰু পাক ঘৰটো এৰি দি নিজে কোঠাৰ ওচৰৰ কমটোতে বস্তা বচা আৰু খোৱা কৰিবলৈ ঠিক কৰিলে ।

ফকনে গা পা ধই নিয়ে একাপ চাহ কৰি খাবলৈ যো জা কৰোতেই হঠাতে অভালিটোৱে পাক ঘৰৰপৰা চাহ জলপান লৈ তেওঁৰ কমৰ ভিতৰলৈ সোমাই আহিল। ফকনে চম্পাৰ এই আদৰ সাদৰত সন্তুষ্ট হ ব নোৱাৰিলেও অভালিটোৰ আগত আপত্তি দশাবলৈ টান পালে। চাহ জলপান খাবলৈ বলি তেওঁ মেজত বহিলহি। তেনেতে মন কৰিলে মেজত তিনিখন চিঠি পৰি আছে।

চাহ খাই চিঠি কেইখন পঢ়িবলৈ লওঁতেই দৰাৰৰ ওৰিত বৈ থকা অভালিটোৱে ক'লে চাহাব মাইজীয়ে কৈছে ভাত তেৱেঁই ৰান্ধিব।

ফকনে তালৈ চাই ক লে েতাৰ মাইজীক কবি মই আজি বাহিৰত ভাত খাম। অলপ ৰৈ তেওঁ তাক টকা দহটা জেপৰপৰা উলিয়াই দি ক লে দোকানৰপৰা কি বস্তু লাগে মাইজীক আনি দিবি।৮

অভালিটো ওলাই গুচি গ ল।

ফকনে চাহ খাই চিঠি কেইখন পঢ়িলে।

প্ৰথমখন চিঠি ককায়েকৰ। দেউতাকৰ শ্ৰাদ্ধৰ িনা কৰা মাকণৰ বিয়াৰ সিদ্ধান্তৰ সাৰমম জনাই ককায়েকে ৰায়বাহাদুৰৰ ওচ লৈ প্ৰস্তাৱ পঠিওৱাৰ কথা লিখিছে। চিঠিখন পঢ়ি তেওঁ মনত বৰ আনন্দ পালে। এই চিঠিখনৰ কাৰণে তেওঁ উৎক ঠাে বাট চাই আছিল।

দ্বিতীয়খন চিঠি আছিল ৰায়বাহাদৰ সদানন্দ বৰুৱাৰ। তেওঁ দ ক বাগা ৰ মেনেজাৰি পদৰ পৰা বদলি কৰি আনি গুৱাহাটীৰ অফিচত দিব খুজিছে কা ণ দুদুৰে বাগান ভালদৰে চলাবতো পৰা নায়েই বনৱাসকলক উচ্ছৃঙ্খল কৰি তুি ছে। তাৰ দুবলতাৰ সুযোগ লৈ ট্ৰেড ইউনিয়ন কৰ্মীবোৰে ইলনিয়ন গঠন কৰিবলৈ উঠি পৰি লাগিছে বৰুৱাই দদৃক গুৱাহাটীলৈ আনিব খোজাটো একো বেয়া নহয় বলি ফকনৰ ধাৰণা হ ল। তৃতীয় চিঠিখন আছিল মাকণৰ। মাকণে চিঠিত ঘৰৰ আৰু সম্প্ৰতিৰ দুৰৱস্থাৰ ছবিখন নিভু ল ৰূপত প্ৰকাশ কৰিছে মাক সম্পূৰ্ণ ৰূপে উদাসীন। বেলতলাৰ আধিয়াৰবোৰে সংঘৰ কৰ্মীবোৰৰ উচটনিত এই বছৰ আধাতকৈ কম ধান দিবলৈ সিদ্ধান্ত লৈছে। বেথাৰাম মহৰিয়ে অনেক বচাই বজায়ো সিহঁতৰ মন ঘূৰাবলৈ অসমৰ্থ হৈছে। এনে অৱস্থাত দুদুৰে

আহি যদি ঘৰ সম্পত্তি চলোৱাৰ ভাৰখন নিজ হাতত তুলি লয় তেন্তে দুদুৰ নিজৰো ভাল হ ব আৰু ঘৰখনেও ভত পাব।

সেইবাবে ফকনে ঠিক কৰিলে ৰায় বাহাদুৰলৈ তেওঁৰ সিদ্ধান্তত সমথন জনাই এখন চিঠি দিবলৈ।

চাহ খোৱা শেষ কৰি তেওঁ ৰায়বাহাদৰ আৰু ৰুকায়েকলৈ দুখন চিঠি লিখি ডাকত দিবৰ বাবে অভানিৰ হাতত দি দিলে। কিন্তু মাৰুণৰ চিঠিৰ উত্ত দিবলৈ তেও যথেষ্ট ভাৰিব লগা হ'ল। বিশেষকৈ নিজৰ বিয়া সম্পৰ্কে তাই লিখা কথাখিনিৰ বাবে।

মাৰুণে স্প টভাবে লিখিছিল তাই নবীনক বিয়া কৰাব খোজে। আৰু নবীনৰ লগত যদি বিয়া নহয় তেন্তে তাই শান্তিনিকেতনলৈ গৈ পঢ়ি বাকীছোৱা জীৱন সংস্কৃতিৰ সাধনাত লগাব খোজে। এই প্ৰস্তাৱত তেও কেতিয়াও সমথন জনাব নোৱাৰে। সংঘৰ ভিক্ষুৰ লগত বিয়া ি তেওঁ মাৰুণক ভিক্ষুণী হবলৈ এৰি দিব নোৱাৰে। নবীনৰ লগত বিয়া হোৱাৰ অথ দাৰিদ্ৰ্যৰ লগত বিবাহ। তেওঁৰ ধাৰণা সদানন্দ বৰুৱাৰ বোৱা ী হলেহে তাইৰ জীৱন সাথক হ ব। যদি তাই শান্তিনিকেতনত গৈ পঢ়িব খোজে তেন্তে বিয়াৰ পিছতো পাৰিব। ৰায় বা দৰে তাত কেতিয়াও আপত্তি নকৰে। তেও ওখ মনৰ সবিবেচক মানহ। আৰু বজিত সকলো ফালৰ পৰাই উপযক্ত ল ৰা।

খাজী একমাত্ৰ সমস্যা হ ল প্ৰেম। মাৰুণে নবীনক সঁচাকৈয়ে ভাল পায়। একমাত্ৰ এই কাৰণেই যদি মাৰুণে নবীনক দৰা বৰে তেন্তে তাই নিজেতো জীয়াতু ভুগিবই তেওঁৰো লগত বিচ্ছেদ ঘটিব। অসহযোগীৰ গত পলিচ বিষয়াই কোনো সম্পৰ্ক ৰাখিব নোখোজে কাৰণ তেওঁ নোৱাৰে।

বহুত পৰ ভাবি চিন্তি তেও মাৰুণলৈ তেওঁৰ মতামত স্পষ্টভাৱে জনাই চিঠিখন লিখি কোনো ৰকম শেষ কৰিলে তাৰ পিছত সাজ পাৰ কৰি সেইখন হাতত লৈ তেওঁ বাহিৰলৈ ওলাই গ ল।

বাহিৰত তেতিয়া কিন্‌কিনীয়া বৰষুণ আৰম্ভ হৈছিল।

জীপ চলাই তেওঁ প্ৰথমতে ডাক ঘৰলৈ গৈ চিঠিখন চোলত ভৰাই দি এটা শান্তি অনুভৱ কৰিলে। চিঠিৰ উত্তৰ এদিন পঠাম কৰিলেও তেওঁৰ মনত দুশ্চিন্তা আৰম্ভ হল। আন কামো তেওঁ পেলাই নথয়।

—৬

চম্পাৰ মুখখনি তেওঁৰ মনত এইবাৰ উজ্জ্বল হৈ জিলিকি উঠিল। জীপৰ ওৰিলৈ আহি তেওঁ এবাৰ নিৰ্জন এক্কাৰ ৰাজপথটোলৈ চাই পঠিয়ালে। কিন কিনীয়া বৰষ ণ লাহে লাহে ডাঙৰ হৈ আহিছিল। মেঘে গাজিছিল। ওখ ওখ গছবোৰৰ মাজে মাজে দীঘল প টৰ শা ী। তাত চাকি জ্বলিছে। ৰাজপথ টাত আজি যেন এটা বেলেগ শান্তি বিৰাজ কৰিছে।

তেতিয়া তেওঁ যাব খজিছিল সদৰ থানাৰ কাযালয়লৈ। কিন্ত প্ৰাণে টানিছিল সেই মখখনিৰ ফালে। কৰ্তব্য আৰু প্ৰাণৰ টনা আজোৰাত পৰি তেওঁৰ চিত্ত যেন দফাল হৈ যাব খুজিছিল

অলপ পিছত মন থিৰ কৰি তেওঁ সদৰ কাযালয়ৰ অভিমখে জীপ চলাই দিলে। সদৰ কাৰ্যালয় পোৱাৰ লগে লগে তেওঁৰ মনত পৰিল দিনটোৰ ভিতৰত কৰিব লগা এটা ডাঙৰ কাম তেওঁৰ কৰা নহ ল। পৰাতেই খবৰ আহিছিল স্থানীয় ভগ ীয়া শিবিৰত দটা পঞ্চম বাহি নীৰ লোক ধৰা পৰিছে। সিহতক জেৰা কৰোতে তেওঁক সামৰিক সদৰ কাযালয়ত উপস্থিত থাকিবলৈ কোৱা হৈছিল। লগে লগে ৪নং ক ৰ কাযালয়ৰ পৰা নিদেশ অ হিছিল চহৰৰ কেইজনমান মানহৰ ঘৰ খানাতালাচ কৰিবলৈ। আই এ এৰ মা ়হৰ লগত তেওঁলোকৰ যোগাযোগ ঘটিছে বলি সদৰ সামৰিক কাযালয়ে সন্দেহ কৰিছে।

অফিচ পাই তেওঁ গম প লে দু ়গৰ সময়ত কতব্য অৱহেলা কৰি টু লৈহালৈ ওচি যোৱা ব বে প িটিকেল এজে ট চাহাব তেওঁৰ ওপৰত অসন্তুষ্ট। সদৰ সামৰিক ক যা য়ৰ সং শ্লিষ্ট বিষয়াজনো চহৰত নিয়মিত খানাতালাচ নোহ োৱাত ক্ষুণ্ণ হৈছে অসন্তুষ্ট এজে ট চাহাবে নিজে ফকনৰ জুনিয়ৰ এজন অফিচাৰক পঞ্চম বাহিনী বিৰোধী অভি যা চলাবলৈ আদেশ দিছে। ফকনে আদেশ পত্ৰখন পঢ়ি চাই অস্বস্তিৰ ি শ্বাস পেলালে। আদেশ ন িয়া হৈছে দিনৰ এক বজাত। তাত তেওঁক অহাৰ লগে লগে অভিযানৰ ভাৰ লবলৈ স্পষ্ট নিৰ্দেশ দিয়া আছে যদিও নিদেশ পত্ৰখনে তেওঁৰ পদমৰ্যাদা আঘৰ কৰিছে।

খবৰ লৈ ফকনে ধৰিব পাৰিলে তেওঁৰ জুনিয়ৰ বিষয়াজনে এতিয়ালৈকে প্ৰায় দহ ঠাই মানত খানাতালাচ কৰিছে কিন্তু একো সোন্দৰ্য বস্ত পোৱা নাই। মাত্ৰ ডিংজিমেই বজাৰৰপৰা দুই মাইল দক্ষিণে তামৰ জাজিবাটৰ দাঁতিত এজন মণিপৰী আই-এন-এ সেনা

ধৰা পৰিছে। থানাতালাহুৰ কৰ সিমানেই। তেওঁৰ সহকাৰী বিষয়াজন অলপ আগতে তালৈকে গৈছে।

ফকনে থানাৰ আন আন কাগজ-পত্ৰবোৰত এবাৰ চকুফুৰাই চাই দিনটোৰ অভিযোগ আৰু সাহায্য প্ৰাৰ্থনাৰ অনুৰোধবোৰৰ লেখ ললে। অভিযোগবোৰৰ ভিতৰত কেইটামান চুৰিৰ অভিযোগ আছিল। ইতি-মধ্যে সেইবোৰলৈ পলিচ গৈ আহিছে। সাহায্য প্ৰাৰ্থনাৰ অনুৰোধ বোৰৰ সৰহ ভাগেই আহিছিল সামৰিক কৰ্তৃপক্ষ আৰু ৰেডক্ৰছৰ পৰা। সকলোকে আৱশ্যক হয় টাক নহয় মানহ

চাওঁতে চাওঁতে অভিযোগ বহীৰ এটা পাতত আহি তেওঁৰ চকু বৈ গ'ল।

ৰেডক্ৰছ আৰু হাস্পতালৰ মৰ্গৰ পৰা এটা জৰুৰী অনুৰোধ। তেওঁলোকৰ হাতত যথেষ্ট সংখ্যক মৰাশ গোট খাইছে খৰি দিবলৈ টকা আৰু মানহ লাগে অনুৰোধটো আবেলি ছয় বজাৰে। নিমিষতে তেওঁৰ চকুত সৰহ মৃত্যুৰ কাৰণ পৰি কাৰ হৈ গ'ল। এটেব্ৰিন আৰু পেনিচিলিনৰ অভাৱত আহত আৰু ৰোগীৰ সংখ্যা আজি কেইদিনমান পৰা বাঢ়ি গৈছে। তেওঁৰ ভাব হ'ল চহৰত যদি সেইদিনা কাৰোবাৰ আটাইতকৈ সাহায্যৰ বেছি আৱশ্যক তেন্তে এইখিনিৰ।

তেওঁ লৰালৰিকৈ কেইজন মানহ অনাই দুজন পলিচক লগত ৰখীয়া দি এখন টাক হা পতাললৈ পঠাই দিলে।

সেইদিনা হাজোতত ৰখা মানহবোৰৰ তালিকা চাই তেওঁ মন কৰিলে এম চোবা সিং নামৰ মণিপুৰৰ ডেকা পলো খেলুৱৈক নাৰী হৰণৰ সন্দেহত গ্ৰেপ্তাৰ কৰি তাত থোৱা হৈছে। পলো খেলুৱৈটোক তেওঁ দেখিছে। মাজে মাজে তাক মণিপুৰৰ মহাৰজায়ো পলো খেলাতে মাতে। সি আনক পলো খেল শিকায়ো। এনে এটা গুণী ডেকা লৰা নাৰীহৰণৰ অভিযুক্ত হোৱা দেখি তেওঁ বেয়া লাগিল। সেইবাবে তেওঁ গোচৰটো পঢ়িবলৈ লাগিল। গোচৰটো আহিছিল বাংখেই গাৱঁৰ পৰা। গাওঁখন ৰাজপ্ৰাসাদৰ ওচৰতে।

এজনী ছোৱালীক ঘৰৰ পৰা বজাৰলৈ আহোঁতে চৌবা সিং আৰু কেইটামান দুৰ্বৃত্তৰে লগ লাগি অপহৰণ কৰি নিছিল। দুই এজন সেনাও যোগ থকাৰ কথা তাত উল্লেখ আছে। অপৰাধী সেনাসকলক বিচাৰ সামৰিক বাহিনীৰ বিষয়াৰ হাতত এৰি দিয়া হৈছে।

কেহৰ নথি পত্ৰৰ লগত ছোৱালীজনীৰ এখন ছবিও আছে। অথচ নিদেখা জাপানী ছোৱালীজনীৰ দৰে নহ'লেও সুন্দৰ ছোৱালী। মণিপুৰী ছোৱালীজনীৰ মুখখনৰ গঢ় জাপানী ছোৱা ীজনীৰ দৰে মাত্ৰ ক্ষীণ। কিয় জানো ছোৱালীজনীলৈ তেওঁৰ অসীম সহানুভূতি উপজিছিল। লাঞ্ছনা আৰু অপবাদৰ হাত সাৰিবৰ বাবে তাই আত্মহত্যাৰ চেষ্টা কৰিছিল। এতিয়া তাই হা পতালত আছে। মনৰ অৱস্থা বৰ বেয়া।

ঘটনাটোৰ বৰ্ণনা পঢ়ি ফুকনৰ গাৰ নোম আজি শিয়ৰি উঠিল। কিয় জানো সেই জাপানী ছোৱালীজনীৰ ছবিখন দেখি চম্পাৰ চকুলো সৰা দেখিবৰে পৰা তেওঁৰ মনত অপৰূপ বিষাদ উপজিছে। পুৰুষৰ সকলো নিষ্ঠুৰতাৰ পৰিণাম ভোগ কৰে নাৰীয়ে। এই নাৰীয়েই পুৰুষক প্ৰেমৰ পৰশেৰে মানুহ কৰি তোলে। এই অ ৰ শক্তিৰ অধিকাৰী নাৰীৰ প্ৰতি নিষ্ঠুৰ ব্যৱহাৰ কৰা ঘোৰ অন্যায়। এনে অন্যায় অকল নাৰী গৰাকীৰ প্ৰতিয়েই অন্যায় নহয় নিষ্ঠুৰ ব্যৱহাৰ কৰোতাজনৰ নিজৰ প্ৰতিও অন্যায়। এনে অন্যায়কাৰী লোক মানুহৰ প্ৰেমময় ৰূপ বেখাৰ পৰা বঞ্চিত হয়। ইয়াতকৈ দুৰ্ভাগ্য আৰু মানুহৰ হ ব নোৱাৰে ফুকনে মনে মনে ভাবিলে।

অলপ পিছতে তেওঁ অফিচৰপৰা ওলাই জীপত উঠিলগৈ। বাহিৰত তেতিয়া বৰষুণ ক্ৰমাৎ ডাঙৰ হৈছে।

জীপখন লৈ তেওঁ প্ৰথমতে চিংজিমেইৰ ওচৰৰ খানাতালাছ কৰা মানুহ ঘৰলৈ গ ল।

তাত গৈ তেও দেখিলে তেওঁৰ সহকাৰী মণিপুৰী অফিচাৰজনে গোটেই ঘৰটো পলিচেৰে বেৰি ৈ ছে ভিতৰত তেও পুলিচ লৈ ঘৰ খানাতালাছ কৰি আছে। চোতালখন চুবৰিৰ মানহেৰে ভৰি পৰিছে। মানুহবিলাকৰ মাজত এজন সুন্দৰ ডেকা মানুহ হাত কেৰেয়া মৰা অৱস্থাত থিয় হৈ আছে তেওঁৰ কেউফালে পুলিচ।

তেও ভিতৰৰপৰা অফিচাৰজনক মাতি আনি খানাতালাছৰ সবিশেষ বিবৰণী ল লে। ঘৰত একো বস্তুকেই পোৱা নাই কেইখন মান জাপানী দা আৰু জাপানী বিমানে পাওত পেলাই যোৱা লিফলেটৰ বাহিৰে। মানুহজন কিছুদিন আই এন-এৰ বাহিনীৰ লগত থকাটো সঁচা কিন্তু তেও কেনো ৰাজনৈতিক অপৰাধ কৰা নাই। তেওঁ পৰ্বতে পৰ্বতে চিডিমৰপৰা পলাই আহি কালি কোনোৰকম ঘৰ পাইছেহি।

কবৌ উপত্যকালৈ মণিপুৰীসকলৰ বহুতেই মাজে মাজে বেপাৰ কৰিবলৈ যায়। এবৌ গৈছিল। যাওঁতে আই এন ৰ বাহিনী এটাৰ হাতত পৰিল। মানহটোৰ নাম অঙৌ সিং। তেওঁৰ কপালত এটা চন্দনৰ ফোঁট। গা গাৰি থকা মানহ নহয় সাধাৰণ মানহ।

ফকনৰ অনুমান হ'ল মানহটো নিৰপৰাধী। সোনকালে উভতি যাবলৈ অফিচাৰজনক উপদেশ দি ফকন গুচি আহিল। জীৱনত প্ৰথমবাৰলৈ তেওঁৰ ধাৰণা হ'ল বিদেশী শাসকৰ বিকৃত সন্দেহৰ ফলত প্ৰজাৰ কি দদশা হয়

এইবাৰ তেওঁ গ'ল ৰেডক্ৰছ হা পতাললৈ। মৰ্গ টো হাস্পতালৰ লগ লগা। ইস্ফলত সৰু সৰু এনে হা পতাল কেইবাটাও আছে। তাৰে ভিতৰত এইটোৱেই ডাঙৰ।

দুৱাৰ মুখত তেওঁ এজনী ধনীয়া দীঘল বগী অস্ট্ৰেলিয়ান ৰ ট্ৰিচক পালে। মেট্ৰন গৰাকীয়ে ফুকনক ভালদৰে চিনি পায়। ৰোগী সকলৰ কাৰণে ৰেডক্ৰছে মাজে মাজে আয়োজন কৰা নাচগানৰ বাবে ফুকনে শি পী গোটাই দি যথেষ্ট সহায় কৰি দিয়ে। সেই সূত্ৰে দয়োৰে মাজত ঘনিষ্ঠতা হৈছিল।

তেওঁৰ লগত কথাপাতি ফকনে বজিলে সকলো মৰাশ কঢ়িয়াবলৈ টাকখনে নাই কমেও আৰু এবাৰ হাস্পতালটৈ অহা যোৱা কৰিব লাগিব। হিন্দ মৰাশবোৰ শ্মশানলৈ মছলিমবোৰ গোৰস্থানলৈ আৰু খ্ৰীষ্টানবোৰ চিমেট্ৰিলৈ। আজি মছলিম মৰাশ নায়েই। খ্ৰীষ্টান মৰাশবোৰ স্থা ীয় খ্ৰী ষ্টানৰ সংঘ এটাই ইতিমধ্যে লৈ গৈছে।

ফুকনে মেট্ৰন গৰাকীৰপৰা বিদায় লৈ উভতিব খুজিছিল ঠিক তেনেতে দেখিলে তেওঁ কিবা কব খজিছে। ফকন ৰ'ল। মেট্ৰন গৰাকী আগবাঢ়ি আহি ক'লে যোৱা কেইদিন খব মানহ মৰিছে। বাকীবোৰ ৰোগীৰ মন পৰি গৈছে। আমি এটা ভাল গানৰ বৈঠক পাতিব নোৱাৰোনে? কাইলৈ আবেলি হলে ভাল হয় নহলে বিষাদতেই বহুত বেমাৰী মৰিব। সাংঘাতিক যদ্ধ ভয়ানক ঠাই। জাপানীবোৰে নমৰালৈকে য জে। আৰু জাপানীবোৰৰ দবেই মণি-পুৰৰ হাবিৰ মহ ডাঁহবোৰ। সিহঁতে আক্ৰমণ কৰিলেও ৰক্ষা নাই। মাৰিছে এৰে।

দুঃখৰ মাজতো মেট্ৰন গৰাকীৰ মুখত হাঁহি ফুটি ওলাল। বিষণ্ণ হাঁহি।

গুৰি কাৰণ এটাই। দৰৱ নাই। বোধহয় নিয়মিত চিকিৎসাও কৰিব পৰা হোৱা নাই। ধনন্তীক যেটন গৰাকীয়ে সেইবাবে বিচাৰিছে অন্য প্ৰকাৰৰ চিকিৎসা। আন কিবা এটা অ ীম অনন্ত শক্তিৰ স্পৰ্শ।

হঠাতে তেওঁৰ চম্পাৰ কথা মনত পৰিল। চম্পাই যদি গীত গায় খুব ভাল হ ব। কথাটো ভবাৰ লগে লগে তেওঁৰ হৃদয় নাচি উঠিল। তেও ক লে এগৰাকী গায়িকা আছি মোৰ তাতে আছেহি। তেওঁ ক আনিম নে কি? ভাল গায়িকা

আনিব। আম ক ভাৰী স ীত লাগে।

সন্তুষ্টচিত্তে ে টন গ াকী হাস্পতালৰ ভিতৰলৈ সোমাই গ ল।

ফ নে আনন্দ মনে জীপত উঠি চিধা মশান পালেগৈ তাত গৈ তেওঁ দেখিলে দহে টা চিতা দপ দপকৈ জ্বলিছে। ব ষণ পৰিছে কিন্তু জুই নম ব পৰা নাই। কাম কৰা মানহ কেইটাই শঘনাই ৰাম নাম ে ছে। সমিতিৰ বিষয়া এজনে জুইৰ পোহৰত মৰাসকলৰ নামৰ ত লিকা প্ৰস্তুত ক ি ছে। অস্থি সংগ্ৰহ কৰিবৰ বাবে বোধহয় আন এজন টেমা কিছমান লৈ ৈ আছে। দ ৰত থকা আপোন মানহ বে বে চাগৈ চিত ত উঠা মতকসক ৰ মৰণৰ খবৰ পোৱাই ই এওঁ ােক অস্থিসহ বৰ পঠিওৱা ি ছতহে তেওঁ ােক গ পাব নিজৰ স্বামী আৰু পত্ৰ কলৰ অক ল মত্যৰ কথা ফকনৰ ভাব হ ল ইয়াত উপস্থিত কা সকলোৱেই এতিয়া মতসকলৰ আপোন।

এই খৰি ি য়া কামটো ৰ াজন ে ষ্ঠ সেৱা কাম।

ে ওঁ তাত থাকোতেই টাকখনে ৰাকী থকা মৰা বোৰ লৈ সেইখিনি প ছেহি। মৰা বোৰ মোৱা লগে ে বিষয়াজনে আহি সিহতৰ চিনাকি লে। ফকনেও এটা এটাকৈ ম াশবোৰ চাই চাই শেষত এটা ডেকা ল ৰাৰ আগত বৈ গ লগৈ ল ৰাটো বৰ ধনীয়া। ঠিক দুদৰ দে চেহেৰা।

তেওঁৰ চকু সজল হৈ পৰিল। প্ৰথমবাৰৰ কাৰণে তেওঁ অনভৱ কৰিলে মানুহৰ চেহেৰাৰ মাজত থকা মিল আকস্মিক নহয় তাত কিবা এটা জন্ম জন্মান্তৰৰ অবক্ত ৰহস্য আছে। কিছুপৰ ল ৰাটোৰ ওচৰত থাকি তেওঁ লাহে লাহে নিজৰ জীপৰ ওচৰলৈ ঘূৰি আহিল।

জীপ লৈ গৈ ে ও পনৰ থানা পালেগৈ। অফিচত তেওঁৰ সহ কাৰী মণিপুৰী বিষয়াজন বহি আছে। তেওঁৰ লগত কথা পাতি গম

পালে যে পলিটিকেল এজে ট চাহাবে ফকনৰ পনৰ খবৰ লৈছিল। অলপ আগতে এটা মানহ আহি গৈছে। ফকনে বুজিলে এজে ট চাহাবে তেওঁৰ অধনিৰ অনপস্থিতিক অলপ বিষম চকুৰে চাইছে। সকলো ইংৰাজৰে মন যদ্ধৰ সময়ত সন্দেহেৰে ভৰি পৰিছে। বে ধহুৰ তেও ধৰি লৈছে ফুকনে অসামৰিক প্ৰতিৰক্ষ কাম চিজাই দিছে। অবজনক বজোৱা ধেকৰাৰ ঠাৰি সিজোৱা।

ফকনৰ মনে মনে অভিমানো হ'ল।

কোনো দিনেই ফকনে এই চাহা বাৰক সন্তুষ্ট কৰিব নোৱাৰিলে। সামান্য হে ফেৰতে সিহতে ম নহৰ আনগত্যত সন্দেহ কৰে।

আপনি চাহাহক এবাৰ দখা কৰা ভাল নেকি ? সহকাৰী বিষয়াজনে পৰামৰ্শ দিলে

ফুকনে পৰ মৰ্শটো মন দি শুনিলে সহকা ীজনৰ উদ্দেশ্য সৎ। তেওঁৰ প্ৰ োশ্যন হব লগা হৈ আছে ওপৰৰ লাৰ মতামত ভাল নহলে প্ৰমোশ্যন হয়তো বন্ধ হৈ যাব পাৰে। কিন্তু অ জিৰ অনুপস্থিতিৰ বাবে তেও কাৰো ওচৰত ব্যাখ্যা দি ৰ আৱশ্যক নাই যদি এজে ট নবজে তেন্তে তেওঁ যি ভা দে কৰি ব তেওঁ কোনো ে য ক া নাই। কি কা ণে তেওঁ তুলিছাল এয়াৰ পট লৈ ৈ ছিল তাক তেওঁ এজে টৰ আগত ক ব ে াৱাৰে। সেই কাৰণ তেওঁৰ ব হিৰে আনে বজিবলৈ টান পাব।

ওবে নিশা সেইদিনা তেও অফিচতে কটালে। বাহিৰত ধা াস ৰে বৰষণ দিয়া বা ে তেওঁ সামৰিক কেন্টিনত ভাত খাবলৈও যাব নোৱাৰিলে। নে ৱাৰিলে বলি কলেও ভুল হ ব যাবলৈ মন নকৰিলে। তেওৰ মন আপোন চিন্তাত বিভোৰ হৈ আছিল।

শেহ নিশা তেওঁ ঘৰলৈ ঘৰিল।

অডাজীটোৰে ক ি দিয়া গৰম পানীৰে গা ধই ফুকনে খাকী সাজ পাৰ সলাই ধতি পাজাৰী পিন্ধি তাক চাহ কৰিবলৈ আদেশ দিলে ।

অৰ্ড লীটোৱে আহি কলেহি মাইজীয়ে চাহ কৰিছে।

ফকনে আচৰিত হৈ সুধিলে তোৰ মাইজী ইমান সোনকালে উঠিলনে ?

ভেনেতে ফকনে বাহিৰত বাজাৰ শব্দ শুনিলে।

এখন খাজত এজাপ কটি এদ ম ভাজি এপিলাচ গৰম পানীৰ

আৰু আহোঁতে খিলওৰপৰা লৈ অহা ৰহৰহীয়া কল দটাৰে সৈতে চম্পা সোমাই আহিল। ইতিমধ্যে পা পা ধই তেওঁ এযোৰ নতুন পাটৰ ৰিহা মেখেলা পিন্ধি মৰ আচুৰি ন জোনৰ দৰে মনোহৰ হৈ আহিছিল।

থালখন থৈ তেওঁ ক লে ব্ৰত ভাঙক। পৰা হবিচ অন্ন আনিছো কৈয়েই লাজত চম্পা ৰঙা চঙা পৰি গ ল। খিলওৰ টকলা পাহাৰত আপোন মনে ফৰা ৰড ড্ৰেন্দ্ৰন পাহৰ দৰে তেও থিয় হৈ ৰ ল।

ফকনে যে কালি ৰাতি ভাত খোৱা নাই এই কথা চম্পাই জানিলে কেনেকৈ ? আচৰিত হৈ ফকনে সধিলে তুমি সৰবজান নে কি ?

মিচিকিয়াই হ হি চম্পা নিমাতে ৰ ল ব্যাখ্যা দিবৰ তেও প্ৰয়ো জন বোধ নকৰিলে। ফকনে যে চম্পাৰপৰা নিৰাপদ দ ত্বত থাকিবৰ বাবেই স ীয়া পাগৰ ব্যৱস্থা কি ছিল এই কথা চম্পাৰ চকুত সাৰি যোৱা নাছিল। আৰু ফকনৰ যে কেি টনত খোৱা অভ্যাস বৰকৈ ন ই কেি টনত খোৱাৰ অথ যে নিৰাহাৰ বা লঘ আহাৰ এই খবৰ দিছিল তেওঁৰ প্ৰভুভক্ত অডা ীয়ে

ফকনে সন্তোষ মনে চাহ খাবৈ লাগিল। খোৱা শেষ হ লত চম্পাই ক লে আপোনালৈ মই চাহ ঠিয়াই দিওগৈ। চাহ খাই অলপ কাটি হওক। দপ ীয়া ভাত াই যাব

চম্পা যাবলৈ ওলাইছিল। ফক্‌ন ঠাতে মেট্ৰন গৰাকীৰ কথা সব বি কলে এটা অনবোধ ক া। আশা কৰোঁ তুমি ৰক্ষা কৰিবা

চম্পাৰ মখ বিব্ৰত হৈ পৰিল। কি কওক চোন

ফকনে হাস্পতালৰ অৱস্থাৰ কথা আবেগ ি হ্বল স্বৰে বণনা কৰিলে সিহতক আশ্বাস দিবৰ বাবে যে গানৰ বৈঠকৰ প্ৰয়োজন হৈ পৰিছে ত কো তেওঁ য ক্তৰে প্ৰতিপন্ন কৰিবলৈ চে টা কৰিলে তাৰ পিছত মশানত দেখা দপুৰ চেহেৰাৰ ল ৰাটোৰ মৰাশটো চাই তেওৰ যে চক সজল হৈ উঠিছিল তাকো ক লে। শেহত ইম্ফলৰ ৰাতি অহা অনৈতিক পৰিবেশৰ সমা ি ত ঘটাবৰ বাবে এটা নৈতিক পৰিবেশ গঢ়াৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ ওপৰত এজাউৰি বক্তৃতা দিলে। প্ৰসঙ্গ ক্ৰমে তেওঁ ছাৱৰ জাপানী হোৱালীজনী আৰু মণিপুৰী ছোৱালীৰ দুৰৱস্থাৰ

প্ৰভেদৰ তাৎপৰ্যও তেও চম্পাৰ আগত দাঙি ধৰিলে। এই নৈতিক অভিযান সাৰ্থক কৰিবলৈ যে চম্পাই আজি গান গোৱা প্ৰয়োজন সেই কথাৰ ওপৰত ফকনে বিশেষ জোৰ দিলে

চম্পাৰ অনভৱ হ ল ফকনে কালিৰে পৰা এটা নতুন চেতনা লাভ কৰিছে সেই চেতনা এতিয়া কোবত কোবে বাঢ়িবলৈ লৈছে। তেওঁৰ ভাল লাগিল। তেওৰ ভ ৱ হ ল ফকনৰ প্ৰেমৰ অনভূতি হঠাতে বিশাল হবলৈ আৰম্ভ কি ছে।

সন্ত টচিতে তেও উত্তৰ দিলে আপনি যেতিয়া কৈছে মোৰ আপত্তি কৰিবৰ থল ।ই। গান প্ৰায় পাহৰিলোৱেই লেঠা হ ল সেইটোহে। গানৰ সলনি যদি গাধৰ দৰে চিঞৰো তেন্তে সবনাশ। সেনাবোৰে শান্তিৰ সলি পাব লঘ হাস্য ৰস

পালে প ব। হাহি ফুকনে উত্তৰ দিলে। মই তেনে খবৰ পঠিয়াই দিও। ে ট্ৰন গৰাকীয়ে আহি তোমাকে আৰু তেওঁকে সময়ত লৈ য বহি আৰু সময় হ লে থৈ যাবহি। সময় আে লি তিনি বজাত ধৰি দিওঁ কি বো ।?

ৰাম নহলে জানো ৰামায়ণ হয়? আপনি পলকা মাৰিব খুজিছে কিয়?

মোৰ সময় হ বও পাৰে এই বি কালি তুি হাললৈ যোৱা বাবে পি টিকেল এজেে ট কো কৈ ফক ৰ ।ফিলী হৈছে বলি ধৰিছে তাক জ ।লে। মোৰ প্ৰমোশ্যন বন্ধ হ লে ।য়ী কোন হ ব?

চম্পাই চাকৰি লজিক কোনো দিনেই বজি পোৱা নাছিল আৰু অ জিও বজি নেপাে । ত ।পি তেওঁ দেখুৱাই কোনো আপত্তি নকৰি থো তে ক লে তেনেহলে চাকৰি কৰি ।কিলেই দেখোন হয় নৈতিক অভিযানলৈ মন মেলে কিয়?

চম্পাই শুচি যোৱ ৰ লগে লগে অডালীটোৰ হাতত মেট্ৰনলৈ চিঠি এখন দি ফকনে চাহ খোৱা শেষ কৰি পাটীত পৰিল। অডালীটোৱে বাহিৰৰ পৰা দুৱাৰ বন্ধ কৰি ওলাই গ'ল। চম্পাই গৈ গিৰিয়েকক ফকনৰ নিমন্ত্ৰণৰ কথা জনালত গুণধৰে তাত ততালিকে সন্মতি জনালে। ফকনৰ নৈতিক অভিযানৰ ধাৰণাটো তেওঁৰ বৰ ভাল লাগিল। ফকনৰ ভিতৰৰ মানুহটোৰ চিনাকিও তেওঁ পালে। সেই চিনাকিয়ে দিলে আশ্বাস। তেওঁ ফকন আৰু চম্পাৰ মাজৰ সম্পৰ্কত

এটা বিদেশী আধ্যাত্মিক প্ৰেমৰ অনভুতিৰ বাহিৰে তেতিয়া একো দেখা পোৱা নাছিল। সেই সম্ভাৱনা দেখা পাই আনন্দত তেওঁৰ হৃদয় ফৰক ল হৈ প ি ল। মনৰ আকাশৰপৰা অথনিৰ দশ্চিন্তাৰ ডাৱৰ আঁতৰি গ ল।

তেওঁ ক লে মইতো অ জি নতুনকৈ অফিচ কৰিম। কাজেই সোনকালে অহা টান হ ব। তুমি বৰং ফকনৰ লগতে আহিবা আৰু যাবা।

চম্পাই গিৰিয়েকৰ সৰল স্বভাৱৰ কথা ভালকৈয়ে জানে। শ্বিলং পব ৰ ডাৱৰৰ দৰে কোন মহত্তত তেওঁৰ অন্তৰাকাশ ডাৱৰে ঢাকি ধৰে তাক ব্ৰহ্মা বিষ্ণুৱেও নেজানে। সেইবাবে তেওঁ গিৰিয়েকক লগত নিনিয়াকৈ সংগীতৰ মেললৈ যাবলৈ মান্তি হ ল

অগত্যা গুণধৰে ছুটী লৈ অহাৰ প্ৰতি ্ৰুতি দিলে।

সেইদিনা আবেলি অষ্ট্ৰেলিয়ান মেট্ৰন পৰাকী আহি চম্পা আৰু গুণধৰক ৰেডকছৰ গাড়ীৰ ৈ গ হি। হাস্পতালৰ দাতিতে থকা মঞ্চত গান বাজনাৰ বৈঠকৰ অ য়োজন হ ল। প্ৰথমতে কেইগৰাকী মান নাচে সদল বলে দি গ্ৰেট ফিজিছিয়ান নাও ইজ নিয়ে দি চিমপেথাইজিং জেচাচ। হি স্পিকচ ট ি ড্ৰ পিং হাট ট চিয়েৰ অ হ হিয়েৰ দি ভইচ অব জেচাচ —নামৰ ধৰ্ম গীতটি ল ি ত স্বৰে গালে। গীতৰ সৰে া যেন এটা কৰুণা প্ৰকাশ পাইছি এনে ল গিল চম্পাৰ।

আটাইবোৰ বেমা ী হললৈ আহিব পৰা নাছিল। কিন্তু সৰহ ভাগেই আহিছিল কে নো আি ছিল খোৱাই কোনো আহিছিল চকুৰে মখে ে গুজ া ি দে াত কোনোজন আছিল গুকান জেও া পি ৰ দৰে ক্ষীণ যীশুৰ স্বৰ্গীয় আভা নিস্তেজ মখবো ৈ নামি আহিছিল নে াই তাক চম্পাই ক ব নোৱা ি লে কিন্তু বিষণ্ণ চেহে াবোৰ স ৰ স্পৰ্শত লাহে লাহে প্ৰফুল্লিত হৈ পৰিছিল। ইংৰাজী ভাষা জনা শ্ৰোতাৰ সংখ্যা আছিল অতি ক ম। শিখ জাটে মাদ্ৰাজী কেৰলী মাৰাঠী অসমীয়া নগা সৈনাবোৰৰ প্ৰাণত তথাপি এটা সন্দৰ অনভুতি ফুটি উঠিছিল যেন অনমান হ ল চম্পাৰ।

আগ শা ীত বহা শিক্ষিত দেশী বিদেশী শ্ৰোতাসকলে ধৰ্ম গীতৰ তালে তালে তাল মিলাই গীতটো নিজেও গুণগুণাই গাইছিল।

পৃথিৱীখন চকুৰ আগত দেখাযেন লাগিছিল চম্পাৰ। এদাতিত বহি আছিল পঞ্চানন ফুকন আৰু গুণধৰ।

চম্পাই প্ৰথমতে ফুকনে পোন চাবনিৰে চাব পৰা নাছিল চোৰাংকৈ মাজে মাজে দৰ্শন পেলাই নিজৰ কৌতুহল পৰণ কৰিছিল। ফুকনে কিন্তু তেওঁক একেথৰে চাই আছিল। চম্পাই অনভৱ কৰিলে ধৰ্মগী গৌৰৱে ফুকনৰ হৃদয়ৰ প্ৰেমৰ বিশাল অনভূতিৰ কলিটো লাহে লাহে মুকুলিত কৰি দিছিল। কিন্তু মাজে মাজে তেওঁ অনভৱ কৰিছিল ফুকনৰ চকুৰে মুখে এটা আন্তৰিক সংগ্ৰামৰ লিপি। চম্পাৰ দেহৰ আকৰ্ষণ ছিন্ন কৰি ব'ল ফুকনৰ মনত এখন তন্ময়া আধ্যাত্মিক ৰণ আৰম্ভ হৈছে। সেই সংগ্ৰাম সফল হ'বলৈ দিন লাগিব। চম্পাৰ অন্তৰতো তেতিয়া এটা তদ্ৰূপ সংগ্ৰাম।

গুণধৰ কিদোষ মুখ্য হৈ থিয় চম্পাৰ অন্তত নিজৰ মৌলিক অস্তিত্বৰ সমস্যাই দেখা দিলে। ফুকনক ভাল পাৱা আৰু তেওঁ চম্পাৰূপ জীয়াই থকা দয়োটা তেতিয়া সমাৰ্থক হৈ পৰিছিল। সংসাৰৰ দৃষ্টিত ই পাপ কিন্তু অস্তিত্বৰ দৃষ্টিত ই প্ৰয়োজন। হয়তো ই প্ৰয়োজনীয় পাপ। অতদিনে তেওঁ নিজেই এই কথা বুজা নাছিল। কিন্তু আজি তেওঁৰ মনত সকলো কথা পৰিষ্কাৰ হৈ পৰিছে। গুণধৰক তেওঁ ভাল পায় কেৱল কৰ্তব্যৰ খাটিৰত। সংসাৰৰ দৃষ্টিত এইটোকেই ভাল পোৱা বোলা হয় ইমান দিনে তেৱে। তাতে পতিয়ন গৈ আছিল আৰু ফুকনক বলেৰে তেওঁৰপৰা আতৰ কৰি থৈছিল। কিন্তু গুণধৰৰ লগত ই ফললৈ আহি তেওঁৰ এই ধাৰণা ভাগি গ'ল। পত্নীৰ কৰ্তব্য এতিয়া কঠৰাই নহয় অন্তসাৰশূন্য। গুণধৰে এই কথা আজি নহয় কাইলৈ জানিব। তেতিয়া কি হ'ব?

চম্পাই একো কব নোৱাৰে। ফুকনৰ অৱশ্যে কৰ্তব্যবোধ তিয়াও প্ৰখৰ। তেওঁৰ দৰে ফুকনে তিয়াও প্ৰয়োজনীয় পাপৰ ধাৰণা গ্ৰহণ কৰা নাই। এতিয়াও তেওঁৰ নৈতিকতাত সংকট উপস্থিত হোৱা নাই। তেওঁ চম্পাৰপৰা দৰে দৰে ফুৰিছে। অন্তৰৰ প্ৰেমক বিশাল সেৱাৰ অনভূতিত পৰিণত কৰি তেওঁ লাহে লাহে ঈশ্বৰৰ ফালে ঢাল খাইছে। নহলে বিদেহী সাৰ্বজনীন সেৱাৰ ভাৱত অনুপ্ৰাণিত হৈ তেওঁ কিয় গ'লহেতেন মৰা সৈনিকৰ খবৰ দিয়ালৈ কিয় নিজকে সম্পূৰ্ণ ৰূপে বিলীন কৰি দিলেহেতেন এই আহত সৈনিকক আধ্যাত্মিক সান্ত্বনা দিয়াৰ অনুষ্ঠানৰ লগত। এইবোৰ সাধ সম্ভৱ

কাম প্ৰেমিকৰ কাম নহয়। যি নিজৰ প্ৰেমিকাক সৰ্বস্ব অৰ্পণ কৰিবলৈ টান পায় পৃথিবীক। কি দিব? এতিয়াও তেওঁ প্ৰেমৰ বিকল্পৰহিত পথত ভৰি দিব পৰা নাই। তেওঁ এতিয়াও দখন নাৱত দু। ভৰি থৈ আগ বাঢ়িছে ভৱ বাৰিষাৰ নৈত।

হঠাতে চম্পাই অনভৱ কৰিলে তেওঁৰ মনৰ সকলো ভয় কিহবাই নাইকিয়া কৰি পেলাইছে আৰু তেওঁ নিসংকোচ মনে ফুকনলৈ চাবলৈ সমৰ্থ হৈছে। এই নিৰ্ভীকতা দেখি শুণধৰে যেন তেওঁক চকুৰে তিৰস্কাৰ কৰিছে। পৃথিবীৰ আগত তেওঁৰ নিৰাভৰণ প্ৰেম লাজৰ সীমা অতিক্ৰম কৰি ৰতিৰ ৰূপত প্ৰকাশ পাইছে। তেওঁ ফুকনলৈ চায়েই ৰ'ল।

অলপ পিছত চম্পাই এটা মীৰাৰ ভজন গালে।

শ্ৰোতাসকলৰ অন্তৰ সেই সুন্দৰ কণ্ঠস্বৰৰ স্পৰ্শত দ্ৰুৱ পৰি গ'ল। সকলোৱে নিস্তব্ধ হৈ কেৱল শুনিছে শুনি যেন আপোন পাহৰি পৰিল। আনকি অষ্ট্ৰেলিয়ান ট্ৰেন গৰাকীয়েও নিগ্নচিত্তে চম্পাৰ মুখলৈ চাই আছিল। ভিতৰৰপৰা কিবা এটা যেন নিজৰা ওলাই আহি আহত সেনাসকলৰ অন্তৰৰ মলিনতা আৰু চকুৰ বিষাদ ধুই লৈ গ'ল। তেওঁলোকে যেন এখন নতুন জগতলৈ উত্তোলিত হৈ পৰিল।

আগশাৰীত দজন আমেৰিকান আৰু দজন ইংৰাজ ভদ্ৰলোকো বহি আছিল। তেওঁলোকে হাতেৰে ভজনৰ তালবিলাক ধৰি যাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। চঞ্চল মাকি ভদ্ৰলোকজনে মাজে মাজে নায়িকাৰ ছবি তুলিছিল আৰু টেপ ৰেকডৰে দি গীতটো ধৰি গৈছিল। তন্ময় হৈ শুনিছিল কেৱল ফুকনে খিলঞ্জৰ বৈঠকত গোৱা ভজনতকৈ এই ভজনটো ভাল হৈছিল। কাৰণ আজিৰ গোৱাত ৰূদ প্ৰকাশ পাইছিল অধিক শুণধৰে সেইদিনা ঘৈণীয়েকৰ গানত এটা নতুন সৌন্দৰ্য দেখা পাইছিল। গৌৰৱত তেওঁৰ বুকু ফুলি উঠিল।

ভজনটোৰ পিছত চম্পাই এটা বৰগীত গালে তাৰ পিছত চমু সংগীতানুষ্ঠানৰ অন্ত পৰিল। চম্পাই সেইদিনা সকলোৱে হৃদয় হৰণ কৰিলে। আহিবৰ সময়ত বেমাৰী সৈনিকসকলে তেওঁক বেৰি ধৰি কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰিলে। অষ্ট্ৰেলিয়ান ট্ৰেন গৰাকীয়ে তেওঁৰ গালত এটা চুমা খাই আকৌ আহিবলৈ অনুৰোধ জনালে।

সংগীতানষ্ঠানৰ পিছত চম্পা আৰু গুণধৰ আনন্দমনে ঘৰলৈ ঘৰি আহিল।

সেই দিনা ৰাতি ফকন ঘৰলৈ ঘৰোতে বহুত বেলি হ ল।

ঘৰ সোমোৱাৰ লগে লগে তেওঁ মন ক পে চম্পাহতৰ ৰুমত পোহৰ তেতিয়াও আছে।

ৰুমত সোমাই সাজ পাৰ সলাই তেওঁ অডাৰলীটোক বিচাৰিলে। ওচৰৰ ৰুমত তেতিয়া সি নাক ঘো ঘে ৰাই শুই আছি ৰু টো অন্ধকাৰ ভাত পানী ৰন্ধাৰ কোনো চিনেই নাই। জগাব খুজিও তেও তাক নজগালে।

মেজত বহি তেও সেই দি ৰ ডাকটো চা । কেইখন বিজিনেচ চিঠিৰ বাহিৰে আৰু কো নাই। চিঠি কেইখন পঢ়ি তেও দুই খনৰ উত্তৰ লিখিলে আৰু পিছ দিনা ডাকত দিবৰ বাবে মেজত জাপি থলে।

ঠিক তে তে বাহিৰত লাৰ শব্দ হ

অ প পিছতে ৰুমৰ পদাখন দাং খালে। চম্পাই হাহি মে সোমাই আহি ক লে ভাত বাঢ়িছো আহক

তুমি শোৱা নাই? ৰাতি দেখোন দুই বাজিল। ফকনে অনৰোধৰ সৰত ক লে।

নাই শোৱা। এখেতো বাট চাই আছে।

চম্পা ওলাই গ ল। অলপ পিছতে ফকন গৈ পাকঘ ৰ ওচৰৰ খোৱা কোঠ টো পালেগৈ। তাত গুণধৰ বহি আছিল। ফকনে পলম হে ৱাৰ কাৰ ণ গুণ ৰক বেয়া পাবলৈ হাক ি লে ে ই ৰ তি তেও আলিবাট বন্ধা বনৱাবোৰৰ কামৰ তদাৰক ক গাৱ পৰা ৰণত ভাগি অহা ম পৰী মানহৰ শিবিৰলৈ ৈ সিহতৰ অৱস্থা পৰিদশন কৰিছিলগৈ। লেতেৰা পানী খোৱা বা ব কেইটামান মা হৰ কলেৰিক ডায়েৰীয়া আৰু বেচিলিয়েৰিক ডিচে ট্রি হৈছি সিহতক হাস্পতাললৈ নিয়াৰ ব্যৱস্থা তেৱেঁই কৰিব লগা হ ল

হাস্পতালত আজিও কেইবাটাও মানহ প ছে এটেব্রিন আৰু পেনিছিলন কাইলৈৰ আগত পোৱাৰহি আশা নাই। আজিও তেওঁ মশানলৈ ট্রা ক পঠিয়াব লগা হৈছিল।

গুণধৰে ফুকনৰ মখলৈ চাই ক লে আপোনাৰ বৰ বেছি পৰিশ্রম হৈছে। খোৱাবো সময় নোহোৱা হ ল। এইদৰে দেহা জানো থাকিব?

ফকনে হাঁহি ভাতৰ পাতত বহ উত্তৰ দিলে আটাইবোৰ কথা ভাবিলে জানো কাম হয় ? ভাতে যন্ত্ৰৰ কাল। চম্পাৰ মখলৈ চাই তেওঁ ক লে তুমিও বহা।

চম্পা কিন্তু নবহিল তেওঁ দয়োৰে ক াহীত ভাত বাঢ়ি দিলে। তাৰ পিছত তেওঁ নীৰবে বৈ দয়োৰে মখৰ পিনে চাই ৰ ল।

সযোগ চাই চম্প ই সং ীতানষ্ঠানৰপৰা অহাৰ পিছত সেইদিন। পোৱা নিমন্ত্ৰণ এ াৰ কথা ক পে থৌবালৰ হাস্পতাললৈ মোক নিবৰ ব বে কাইটে ম নহ আ ি ব খুজিছে এওৰ ছুটী ন ই। কাজেই ই নোৱাৰে ।বি ক । । কিন্তু অষ্ট্ৰে ি য়ান মেট্ৰনজনীয়ে নিজে লৈ য ম আৰু থৈ যামহি বুলি কথা দিছে। যাম ে কি ? এওঁ অ পোনাক সধিবলৈ কৈ ছ

ফকনে ে খি ল চম্প চকু ৰ মে যে ৱাৰ এটা প্ৰবল আগ্ৰহ ফুটি উঠিছে। বোধহয় স্ব জিৰ অ ষ্ঠ ন ফ াত তেওঁ ন উঠি গৈছে। ে ও ক লে সেই মানহজ ীক মই জা ে। । তেওৰ লগত তুমি যাব পাৰা

বিশেষ অসবিধা তেনে একো নহয় ? গুণধৰে তেওঁৰ মখ ল চাই প্ৰশ্ন ক ি লে।

হ ব নেলা গ দে ান ফুক ে গম্ভীৰভাৱে উত্তৰ দিলে।

গুণধ ে দ াই আৰু প্ৰশ্ন নক ি লে

ভাত পানী খাই গুণধৰ পোনে পে নে নিজৰ বোঠ লৈ গ ল। ৰ তি বেছি হৈছিল তা ত সংগী ানষ্ঠ ন পৰা অহাৰ পিছত তেওঁ নগৰত ভ ৰা ঘৰ বি াৰি গৈছিল ঘৰি আহে তে যথে ট পলম হৈ গ ল তেওঁৰ ভাগৰো লা ি ছিপ প টীত পাৰ যোৱা মাত্ৰকে গুণধৰৰ টোপনি গ ল।

বাহিৰত তেতিয়া ষ পৰিবলৈ আ ম্ভ কৰিছিল। ফুকনে কামলৈ আ ি অডা ৰ্ট্টোক জগাই দিলে। সি খৰধ কৈ উঠি ডম্বত ফুকনৰ ফালে চাই ৰ ল চাই থাকোতে াস দই হাতেৰে চকু মোহাৰিবলৈ ধৰিলে ফুকনে তাক পাকঘৰলৈ যাবলৈ ি দেশ দিলে।

হঠাতে অডা ৰ্ট্টোৰ ম ত পৰিল পলিটিকেল এজে টৰ ঘৰৰপৰা দি মোৰা চিঠিখনৰ কথা। সি সেইখন পেৰাজৰপৰা উলিয়াই নিশব্দে মেজত থৈ পাক ঘৰত ভাত খাবা শুচি গ ল।

ৰৰষণৰ শব্দ লাহে লাহে বেছি হ বলৈ আৰম্ভ কৰিছিল।

পলিটিকেল এজে টৰ ব্যক্তিগত সচিবে ফুকনলৈ চিঠি দিছে তেওঁ কা লৰ খানাতালাচৰ কথা আকৌ উল্লেখ কৰি ছ পুনৰায় চহ ৰ সংঘৰ কৰ্মীবোৰৰ ঘৰত খানাতালাচ হোৱাৰ প্ৰ য়োজন হৈ পৰিছে। সামৰিক সদৰ কাযালয়ৰ সন্দেহ ে ৰাল অঞ্চলৰপৰা কেইবাজনো আই এন এৰ মানহ আছি ই ফলৰ কাৰোবাৰ ঘৰত আশ্ৰয় লৈ অ ছে। ফুকনহ েশ যাতে কাম আগ দিনাৰ দৰে ঢিলাই নিদিয়ে তাক এজে ট বিশেষভাৱে উনকিয়াবলৈ িদেশ দিছে

নিদেশমতে ৰাতিপৰাৰ আগ ত এই খানাতালাচ সমাপন কৰি ফুকনে ভাত পানী খাই খৌবালৰ ফালে যাব লাগিব। তাত ৰাতি ৰণাংগনৰ বিভিন্ন অঞ্চলত কাম কৰি থকা V ফচৰ ভলন্টিয়াৰ সকল আৰু আসাম ৰাইফালচৰ িপৰাসকলক লগ ধৰি জাপা ী সেনাৰ চলাচলৰ বিতং খবৰ সংগ্ৰহ কৰি পৰহি পৰা আনি তেওঁক দিব লাগিব।

এই সভাৰ খবৰ যাতে কো ও ে জা ে তাৰ বাবে ফুকনক বিশেষ সতৰ্কতা অৱলম্বন ক ি ব প কোৱা হৈছিল।

সেই বাবে বাহিৰত তেওৰ এই যাত্ৰাৰ ঘে ষিত উ দ্দ্য হ ব মণিপৰ আৰু খৌবাল দলং পৰিদৰ্শন আৰু খৌব ল আৰু ৰা জিং বিম ন অৱতৰণ কেন্দ্ৰৰ মাজৰ বাট ছাৱাৰ মেৰামতিৰ িষয়ে ৰিপৰ্ট তৈয়াৰ। আচল উদ্দেশ্য গোপন হৈ থাকিব।

চিঠিখন সাৱধানে দেৰাজত সমাই ফুকন কিছু সময় তভক মাৰি ৰ ল। বিদেশী শাসকসকলৰ এই অকাৰণ সন্দেহ আৰু সতৰ্কতাত তেওঁৰ খং উঠিল কালিৰেপৰা এক অংগৌ সিঙৰ বাহিৰে আৰু কোনো আই এন এৰ মানহ পলিচে বিচাৰি পোৱা নাই। অংগৌ সিঙ মানহটোৰ সকলো কথা তে ওঁলোকে বিচাৰি উলিয়াইছে। তেওঁ এজন সৰল সহজ বেপাৰীৰ বাহিৰে আন একো নহয়। ক্ষমতা থকা হলে ফুক ন অংগৌ সিঙ কৰিয়েই দিলেহে তন। কিন্তু তেওঁৰ হাত ভৰি বন্ধা ।

জীৱনত বিদেশী শাসকৰ ওপৰত এই বাৰেই প্ৰথম তেওঁৰ প্ৰবল বিৰাগ উপজিল।

আকৌ পলিচৰ সাজ পাৰ পিন্ধি তেওঁ যাবলৈ সাজু হ ল। আজি তেওঁ লাভ এটা ৰেইন কোটো পেলাই ললে।

ঠিক তেনেতে চম্পা আহি নিশব্দে তেওঁৰ দুৱা মখত থিয় হ লহি। তেওঁ গাত এখন চাদৰ মেৰিয়াই অ হিছিল কিন্তু ফকনৰ সাজ পাৰ দেখি ে ওঁ অবাক হ ল। এই ৰাতিখন কলৈ যায় ?

ফুকনে দে াজৰ ৰা চিঠি ন উ ি য়াই চম্পাৰ হাতত দি ক লে পঢ়ি চোৱা পঢ়ি চাগে বজি পাবা অকলে ৰৈ তেওঁ তলৈ মৰকৈ থাকি ভোৰ ভে াে গোলা ীৰো এটা ীমা আছে।

চম্পাই চিঠিখন পঢ়ি প ৰ ফুক ক ওভোতাই ি লে। ফুকনে সেইখন জেপত সমৰাই ক লে ইহতৰ যদ্ধত প্ৰায় জয় হৈছে। তথাপি আই এ এৰ ভয় ঘোৱা াই। ভা তীয় মানহৰ ওপৰত ইহে কেনো দিনেই পণ আস্থা স্থাপন কৰি নোৱাি ব

চম্পা আহিছিল ফুকনৰ লগত মনৰ কথা পাতিবৈ চাকৰিৰ ক ট আৰু ি দেশীৰ অবিচাৰৰ ক া পাতিবলৈ তে প্ৰস্তুত নাছিল।

তেঁওঁ নিজৰ ম ক তেতিয়া সঠিক ভাৱে বজি পাইছিল। আজি হাস্পতাল মঞ্চত বি াকে ত তেও অনভৱ হৈছিল তেওঁ ফুকনক ম্পণ ৰূপে ভ ল পায় এই ক া ক তেও আজি ক লৈ আি ি ল।

কিন্তু সকলো ও ট পালট হৈ গ ল। ফুকন ওৰে ৰাতি বাহিৰত থাকিব

ে কৈ খাটিলে দেহা ে াকে চম্পাই ক লে। ৰাজনীতি আৰু প্ৰশাসনত তেওঁ বিন্দ মাত্ৰও স্পহা নাছিল তেতিয়া। তেওৰ একমাত্ৰ আক ংক্ষাৰ বস্তু আছিল ফু ন।

ফুকনেও দেখিলে চম্পাৰ দ টিয়ে েওক অন্বেষণ ক ি ছে। তেও চকুৰে মখে প্ৰেমৰ নিভ জ্যোতি ফুটি উঠিছে। তেও যেন কৈছে মই আে া াক ভাল পাও। তেও কামত চম্পাৰ বিশেষ আগ্ৰহ নাই আগ্ৰহ আছে তেওত।

ফুক ৰো মন কিবা হৈ গ ল। সংসাৰখনৰ কথা পাহৰি গৈ তেও সধিে চম্পা তুমি মোক ভাল পোৱা ?

তেওঁ অনভৱ হ ল তেওঁৰ যেন নিজ ওপ ত নিয়ন্ত্ৰণ নোহোৱা হৈছে ি জ্ৰে ক ব নোৱাৰাকৈয়ে তেও নিজৰ সম্পত্তি তিৰোতা সন্তান চাকৰি সকলোৰে ওচৰৰ পৰা ক্ৰমাৎ দূ লৈ আ াতৰি গৈছে। তেও সকলো নৈতিক আভৰ হৰৰ বাঘৰ ছালৰ দ ৰ সজাকি পৰিব খজিছে।

বাহিৰত অৰ্ডাৰ্লীটোৰ খোজৰ শব্দ হ ল। ফ কনে ক আজি আৰু কথা পতা নহ ব চম্পা আজি মোৰ কাম আছে। অলপ ৰৈ তেওঁ ক লে মোক ভা বিলৈ সময় দিয়া। তুমিতো কাইলৈ থৌবানলৈ যাবা। তাতে লগ পাম। তমিও ভাবা। এতিয়া ভাবকৈ ভা বৰ সময়।

অলপ পিছতে ফ কন ও াই ভচি গ ল।

পিছ দিনা ফ কন দিন হ বজাৰ পিছতহে ঘৰলৈ ঘৰিল। দহ ব ৰজন মান সংঘৰ মানহ ঘৰত খানাতালাচ কৰিও তেওঁ লোকে একো দোষণীয় বস্তু নেপালে খানাতালাচৰ ফলত চহৰৰ মানহবোৰৰ বৃটিশ চ কাৰৰ ওপ ত অস ন্তোষহে বাঢ়িল মাত্র। নিষ্ফল খানা তালাছৰ এডৰা মান ৰি ট খোতে তেওঁৰ দহ বাজি গ'ল।

হৰ ওপৰত তেওঁ যে ট অত্যাচাৰ কৰিছে দেহৰ প্রতিটো গাঠিতে তেতিয়া এটা টন টননি। চাকৰিৰ ওপৰত তেওঁৰ আজি তৃষ্ণা জন্মিছিল।

গা পা নোধোৱাকৈ ওঁ চিধা চনাত পৰি টোপনি গ ল। যেতিয়া সাৰ পাইছে তেতিয় দে ছে যে ঘড়ীত প্রায় দই বাজো া জা। তেও উঠি ল। ৰিকৈ গা ধলে তাৰ পিছত ৰুমতে ভাত খাই সাজ পাৰ কৰি বৈ লৈ যাবলৈ সাজু হ ল ৰুমৰ ভিতৰতে তেও এইবোৰ কাম সমাপন কৰিছিল বাহিৰলৈ ওলাবলৈ সময় পোৱা নাছিল।

অলপপৰৰ পিছত কাপোৰ কানি বাকচ ফাক্ক টিফিন কেৰিয়াৰ সকলো বান্ধি তেও অড া টোৰ হতুৱাই জীপৰ ভিতৰলৈ নিয়ালে। ইমান পৰে তেও চম্পাৰ খবৰ লোৱা নাছিল। এইবাৰ বাহিৰলৈ গৈ তেও দেখিলে চ ৰাঘৰত চম্পাই সাজ পাৰ কৰি ওলাই আছে। গাত এযোৰ সন্দৰ ৰিহা মে লা। ভ ি ত এযোৰ শ্রীনিকেতনী চেণ্ডেল। মখখন প্রসাধনত মিহি ৰঙা হৈ পৰিছে। খোপাত এপাহ গোলাপ ফুল।

ফুকন আহি তেওৰ সমখৰ এখন চকীত বহিল।

মেট্রনজনী দহ মিনিটমানৰ ভিতৰতে পাবহি। চম্পাই ক লে।

তেনেহলে আমি একেলগে যাব পাৰিম। ফুকনে ক লে।

আপনি সংগীতানুষ্ঠানত থাকিব নহয়? চম্পাই হাঁহি সুধিলে।

—৭

ফকনে কি উত্তৰ দিব একো ভাবি নেপালে। প্ৰকৃততে সেইদিনা তেওঁৰ হাতত এক মিনিটো সময় ন ছিল তেও ৰাংজিঙলৈ গৈছে থৌবাললৈ ঘৰি আহিব। গতিকে সং ীতানষ্ঠানত থকা মানে কতব্যৰ অৱহেলা। কিন্তু চম্পাৰ অনৰোধত এ৩া এৰাব নোৱাৰা আকষণ আছিল। সেই আ কষণ এৰাই চলা তেওঁৰ পক্ষে অসম্ভৱ যেন লাগিল। তেও একো নেমাতিলে ি বেৰল মনে মনে ভাবিলে কেনেকৈ সময় উলিওৱা যায়।

চম্পাই কিন্তু প টভাৱে বজিব পাৰিছিল ফকন নহাকৈ নোৱাৰে। তেওঁৰ উপস্থিতিৰ অবিহনে চম্পা গা ে াৱাৰ কোনো অথ নেথাকিব সেই কথা ফ কনে ভালদৰে উপলব্ধি কৰিছিল বলি চম্পাৰ ধাৰণা হ ল।

তে ওঁলোকে কিছু সময় গানৰ কথা পাতিলে। চম্পাই আজি এটা নতুন ভজন গোৱাৰ কথা ভাবিছিল। তাৰ পিছুত দয়ো দ য়াকো লগ পাই কিমান আনন্দ পাইছে তাৰ কথা ওলাল।

মেট্ৰন গৰাকী আহিলত চম্পাই উঠি গৈ কে ঠাৰপৰা হাৰমনিয়ামটো উলিয়াই আনিলেগৈ। অড া ীটোৱে সেইটো নি ৰেড ক্ৰছৰ গাড়ী খনত তলি দিলে গৈ কিছুপৰৰ মৰত ৰেড ক্ৰছৰ গাড়ীখন চলিবলৈ ধৰিলে। ভিতৰত বহি চম্পাই ফ ক লৈ চাই হ তখন জোকাৰি গ ল

অড া ীটোক ম তি ফুকনে ঘৰৰ দিহ পোহা দি জীপখন চলাই অলপ ি ছতে থৌবা অভিমখে যাত্ৰা কৰিলে।

ফুকনে ই ফ পৰা তুি ল ৰ দলঙলৈকে জোৰেৰে জীপ চলাইছিল। কাঠৰ দলংখন পাই তেও জীপ ৰখাই সেইখন চালে। দ ংখন মজবত হৈ আছে। এই বাৰিষা কালটো যেনে তেনে যায়। তাত খন্তেকপৰ বৈ তেওঁ তাত পহৰা দি থকা সেনা কেইটাৰ লগত যদ্ধৰ কথা প তিে সিং তে ক লে সেইফ লে গুলীয়াগুলীৰ উমঘামেই নাই গোটেইখন নিজম। সেই অঞ্চলত জাপানী চৰীয়া নেদেখা প্ৰায় প চ মাহ মান হ ল।

ফুকনে বুজিলে ছেনাম ৰণাংগনত জাপানী সেনাৰ অগ্ৰগতিতো হোৱাই নাই যদ্ধৰ কোবো পৰিছে আহিছে।

তেও মনৰ আনন্দত আকৌ জীপ চলালে। কিছু পৰৰ মৰত গৈ তেও থৌবাল নদীৰ কাষ পালেগৈ। ঠিক তেনেতে এজাক বৰষণ আহিল। পাতল বৰষুণ। তালৈ ভ্ৰূক্ষেপ নকৰি তেওঁ দলংখন

পৰীক্ষা কৰিবলৈ জীপৰ পৰা নামি গ ল। তেওঁ দলংখন ভাল দৰে পৰীক্ষা কৰিলে। দলংখন বিপজ্জনক অৱস্থাত অ ছে।

আৰু এজাক ডাঙৰ ব ষণ আহিলেই পানীৰ সোত বাঢ়িব আৰু নৈৰ মাজৰ খুটা দটা উটৱাই লৈ যাব। কথাটো ইঞ্জিনিয়াৰসকলে বোধহয় মন কৰা নাই। নৈখন হল। ফেনে ফোটোকাৰে বাঢ়ি আহিছে।

দলংৰখীয়া সেনা দটাই দলঙৰ ওপৰেদি অহ যোৱা কৰি পহৰা দিছিল। সিহতক মাতি ফুকনে দলং চাবলৈ কোনোবা আহিছিল নে নাই সধিলে।

কোনো নাই অহা।

তেও লৰা ৰিকৈ এখ কাকত উলিয়াই ই ফলৰ পলিটিবেল এজে টলৈ এটা নোট লিখি পহৰা দিয়া সেনা শিবিৰৰ নায়কক মতাই অনাই তেওঁৰ হাতত দিলে চৰকাৰী গাড়ী অ হিলে ৰখ ই পঠাই দিবলৈ। প টন ব্ৰিজৰ আৱশ্যক হব পাে আজিৰ ভিতৰতে। সাজ হৈ নাথাকিলে ছেনাম ৰণাংগনলৈ বস্তুৰ যোগান বন্ধ হৈ যাব।

থৌবালৰপৰা ৱাংজিং বিমান অৱতৰণ কেন্দ্ৰলৈ যোৱা বাটটো কেচা। সেই ৰাস্তাইদি জীপ চলাই যাওঁতে ফুকনৰ চকুত পৰিল ডাঙৰ ডাঙৰ গাতবোৰ। মাজে মাজে লেকেতীয়া বোকা। বাটত দই এখন ট্ৰাক লাগি ধৰাও তেওৰ চকুত পৰিল বিমান অৱতৰণ কেন্দ্ৰ পাই তেও দেখিলে দদিন ধৰি তাত বিমান নমা নাই। কেৱল আলিবাটৰ কাৰণেই। সেই বাটটো মে ামতি কৰিবৰ বাবে সোন কালে বনৱা নলগালে বিমান অৱতৰণ কেন্দ্ৰটো ব্যৱহাৰ কৰা সম্ভৱ নহ ব।

কিছুপৰৰ পিছত তেওঁ ে ৌবা ৰ পলিচ চকীলৈ উভতি আহিল। তাত এটা দীঘলীয়া ৰিপ ট ি খি তেও সোনকালে পলিটিকেল এজে টলৈ পঠিয়াবৰ বাবে স্থানীয় এছ আইজনক ভাৰ দিলে।

বাহিৰত তেতিয়া ব ষণ পৰি আছিল। ৰাতিলৈ হ ব লগা ৰিপৱাৰ সম্মিলনখন গোপনে নগৰৰ পৰা দূৰৈৰ ফৰেষ্ট আই বিত বন্দৱস্ত হৈছিল। ত তে ফুকনৰ ৰাতি থকাবো দিহা কৰা ৈ ছিল।

নগৰৰ প্ৰতিৰক্ষাৰ খা খবৃৰ লৈ ফুকন এইবাৰ থৌবাল হা প তালৈ গ ল চম্পাৰ গান শুনিবৰ বাবে। শ্ৰোতাৰ মাজত গৈ বহাৰ

লগে লগে মঞ্চত বহি থকা চম্পাই মিচিকিয়াই হাঁহিলে। ফুকনে বুজি পালে চম্পাই তেওঁৰ বাবে বাট চাই আছিল।

অনুষ্ঠান সেইদিনা পল কৈ আৰম্ভ হৈছিল কিবা এটা টান ৰোগত আক্রান্ত ৰোগী এঘ টা মানৰ আগতে চকুৱাৰ বাবে। সেই গতিকে আকৌ এবাৰ চম্পাৰ গান শু াৰ সৌভাগ্য ফুকনৰ ঘটিল ।

সেই দিনা চম্পাৰ গানত দৰদ আগতকৈও বেছিকৈ প্ৰকাশ পাইছিল ।

সন্ধিয়া বেলিকা অনুষ্ঠান ভাগিল। মেটন গৰাকীয়ে ৰেডক্ৰছৰ ভানখন অনাই যাবলৈ সাজু হৈছিল। চম্পাই ফুকনৰ সৈতে একা শৰীয়াকৈ কথা পাতিছিল। ফক ক অকলে লগ পাবৰ সযোগ যে আজিও নহব এই কথা ভাবি তেওঁ অসহ্য হৈছিল তেওঁৰ চকুৰে মুখে তেতিয়া লগ পোৱাৰ বাস াই প্ৰবল হৈ প্ৰকাশ পাইছিল।

ফকনে চম্পাক আগতে কেতিয়াও ইমান চঞ্চলা হোৱা দেখা নাছিল। তেও ধৈৰ্য ধৰি তেওঁক সংযত হ বলৈ উপদেশ দিলে। ধৈৰ্যৰ যদি কেতিয়াবা য়োজন অ ি ল তেন্তে এই সময়তই প্ৰয়োজন। প্ৰেমৰ সোতত তেতিয়া বান্ধ দিয়াৰ সময় হৈছিল ।

গাড়ীত উঠি চম্পাহত গুচি যোৱাৰ পিছত ফুকন ৰাওনা হ ল স্থা ীয় প ি চ কোঠা । তেওঁৰ মনত তেতিয়া অস্থিৰতা। প্ৰেমৰ পশত তেওঁৰ প্ৰচলিত কাম ৈনতিকতাৰ ধা পাতে খেি মেলি লাগি গৈছিল। ইতিম ধ্য পলিটিকেল এজে ট তেওঁৰ কামত শি লতা আহিছে বলি ভাবিছেই আসন্ন পদোন্নতিৰ বা ব খাপ পিতি থকা মানহৰ বাবে ওপৰৱাল এই ধাৰণা ক্ষতিকাৰক এতিয়া যদি তেওঁৰ প্ৰেমৰ কথা সদৰি হৈ যায় তেন্তে নৈতিক স্খলনৰ দোষত ে ওঁৰ পদোন্নতি বন্ধ হৈয়ো য ব পাৰে তদপৰি এই প্ৰেমত যদি তেওঁ উটি যায় তেন্তে সমাজত তেওঁৰ মৰ্যাদাই কমি যাব। তেওঁ হ ব দখন সংসা ভঙাৰ কাৰণ তদপৰি প্ৰচলিত সমাজত তেওঁ মুখ উলিয়াব নোৱা ি ব। মাকনৰ প্ৰেমত বাধা দিবলৈ তেওঁৰ নৈতিক অধিকাৰ তেতিয়া নাথাকিব ।

লগে লগে তেওঁৰ এটা বিপৰীত চেতনাও হ ল। প্ৰেমেই যদি সকলো তেন্তে পদোন্নতি মৰ্যাদা সংসাৰ আৰু মাকণৰ অমতে তাইৰ বিয়া পতাৰ অৰ্থই বা কি? পুৰণি মূল্যবোধ ৰক্ষা কৰিবলৈ তেওঁ

খিবোৰ কাম কৰিব লাগিব সেইবাৰ কাম জানো প্ৰকৃতপক্ষে নৈতিক ? সংসাৰ মযাদা ঘটকালিৰ বিয়া দোন্নতি এই । ৰক্ষা কৰিবলৈ তেওঁ নিজৰ হৃদয় আৰু প্ৰেম অকাতৰে বিসজন দিব নেকি ?

বহুেনপৰৰ ওচ ত কবৰ দিয়া জাপা ী সে াটোৰ দশা তেওঁৰ মনলৈ আহিল তা বাকী থাকিল কি ? মাথো সেই হু ৰ লীজ ীৰ প্ৰেম প্ৰেমেই একমাত্ৰ স্থায়ী বস্ত প্ৰে ই কামৰ নৈতিকতা নি াৰণ কৰা উচিত ।

হঠাতে তেওঁৰ অনভৱ হ ল তেওঁৰ প্ৰেম দবল । সেইবাবে তেওঁ তাক কামৰ ৈ তিক াৰ আধাৰ িচাে ৰ প া ায়ই । প্ৰকৃতপক্ষে তেওঁৰ বতমান নৈতিকতাৰ এক ম্ৰ আধা পৃথি ী যেনেই আছে তে ই ৰথাৰ ইচ্ছা । এই ইচ্ছা নতিকতাৰ প্ৰকৃত আধাৰ নহয় বলি তেওঁৰ ধাৰ া হ ল । প্ৰা ৰ প্ৰয়োজন ই প ণ কৰে ।

পলিচ কোঠ পাই ফকনে √ ফচ মানহবোৰ আৰু ৰি ৰা বো ৰ খবৰ কি লে । পা চ কোঠৰ ডেকা এছ আইজনে তেওঁক হাবি দাতিৰ ফৰে ট ডাক বঙ ালৈ লৈ গ ল । তাত ে স্থল লাইট লগাই কেইজনমান নগা আৰু ম ি প ী মা হ বহি আছিল ফুকনে তেওলোকৰ লাত ভালে । সময় কথা পাত িভিন্ন অঞ্চলত থকা জাপ নী সেনাৰ অৱস্থিতিৰ আৰু চলাচলৰ বিতং খব লে সেই খবৰবোৰ তেও টুকি লৈ ভা দৰে বিশ্লেষণ কৰি চাই দেখিলে জাপানী সেনা ভগ্ন ম ে াৰথ । সিহ তৰ মনোবল ই ান টুটি অ হিছে যে কিছ ি নৰ ভিত তে সিহত উভতি নগে ই ক্ষা । ইতি ধ্যে কহিমালৈ যোৱা জাপা ী ডিভিজনটো উলটি গৈছেই ।

ৰিপৱাসকলৰ সম্মিলন ীঘলীয়া হৈছিল । তালৈ সামৰিক বিষয়াও আহিছিল । অসামৰিক প্ৰতিৰক্ষাৰ বিষয়ে বিতং আলোচনা কৰোতে কৰোতে ৰাতি ভালেমান হ ল । V ফচ আৰুআসাম ৰাইফলচৰ মানহবোৰৰ লগত সৰু সৰু সশস্ত্ৰ পলিচৰ দল পঠিয়াই গোপনে পবতৰ ওপৰৰ চকীবোৰ সবল কৰিবলৈ স মৰিক বিষয়াই পৰামৰ্শ দিলে । সেই সভাতে তাৰ সিদ্ধান্তও লোৱা হ ল । কাৰণ চতুদশ আমিৰ সেনাপতিসকলে খৰালিৰ লগে লগে জাপানী সেনাৰ ওপৰত আক্ৰমণ কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত লৈছে ।

১ ২ ঃ ফল্লকোঁৰ ৰ পখীঘোৰা

ফুকনে এতিয়া ভা কৈ ধৰিব পাৰিলে আই এ এ বিভীষিকাটো এ কবাৰে অম ক সেইটে প টি বল এজে টৰ বা সেনা পতিবোৰৰ খোলা মগজৰ সৃ টি

ে ঁৰ থ া ঠাই ঠিক হৈছিল ফৰে ট ড ক বঙলাতে। ডাক বঙলাটো ক এ য়ে টা খ ী ে থাকে কিন্তু সেইি া খা ী কৰি ৰখ হৈছিল জীপ ড়ীখন ৈ তেও চকীদ ৰৰ হতুৱাই বস্তুবো তাত মালে। গোটখোৱা মানহবোৰ দিহা ি হি ভাগিলত তে িচনা ন প ৰি চকীদা ক ওচ ৈ ম ি ে খ ৰ লৈ জা ি ব পা ি ে ওৰ ৰাতিৰ ভাত িচ কে ঠৰ । দি য বহি

ডাক বঙ টে ত ব ি তেং শান্তি অনভৱ ক ি ে ৰা ত এটা হ ি কে ল ন মজি া কে া াখন ি চ াখ ি লৈ তেও দৰাৰ ৰন্ধ ক ি দি তা ে ীঘ দি ে ি ক চ াই ব ে া া ত হ াত া ি কে াহ সৃ টি ক ি ছিল প্ৰ ৃ ি কুত য় া ক াই া ি ত কিন ি ীয় ক্ষ প্লচ বহ ীয়া ফুকনে জীৱ ত কো ে া দি নই এ ন ি জ ন ঠ ইত াস ক াছিল ে ঘাতবো তল ি ৈ ছি

সেই ে প ি াবোতে ে বেতিয়া টো নি ক ই ে াৱা ি ে । চকীদাৰটো ি ঞ শুনিহে শেষত তেও টোপনি ভাগি

দৰা খ খ ি তেও ে ি ে চ ীদা টোৱে ভাত লৈ আহি ে ে াঠা ে াত ভাত থৈ য ওতে চকী ৰে কৈ ি টো কে ঠাত থাৰি লৈ ে ইগৰা ীমান া হ আহিব

ফুৰনে তাৰ ক লৈ বি ে াষ ব ণ ি দিলে। ভাতপানী খাই তেওঁ সাজ স শুৱলৈ কা ক ি লে

ঠিক ে তে াহি ত াড়ী বোৱ ৰ শব্দ শুনি তেও ওলাই গ ল। বেইড ীমান াইকী মা হ ন ি অ হিল

অ মিহে চম্প ৰ মাতটো বঙ া টাৰ বাৰাণ্ডাত প ট হৈ প্ৰকাশ পালে।

মি আজি য গৈ ে াৱা ি লো। খৌবাল নৈৰ দলং ভ ি ল। বহুত চে টা কৰি গাড়ী পাৰ কৰিব নোৱাৰিলো। চম্পাৰ মখখন

এই াৰ তেওঁৰ সমখত জিলিকি উঠিল। কাইলৈৰ আগতে প টু দলং হৈ উঠা টান

ড্ৰাইভাৰ আৰু চকীদাৰে বিচ কিছুমা আনি ি টো কোঠাত স াই দিলেহি অ ট্ৰলিয় ন ে ট্ৰ ৰা ীয়ে মম বাতি জ্বলাই ভিত কো া কম হ কি ফুকে দেখিলে চম্পাৰ ব হিে ও নহ আৰু চাৰি গ াকী। ৰূ টো সৰু। খাট এখ । চকীদাৰটো মাতি তেওঁ নিজৰ ৰম াটিখন সিটো কে ঠালৈ নিয়ালে।

ট্ৰ া ীয়ে পৰতে এ বি ীন হোৱা নাছি ফক দয়া তেও লাগ ৈ খ ট দখ ত বিচ া প ি দিলে। খন বি া মা ীত পা ি ব লগা হ ল ি পৰা সি লাৰ ম নহ বহিবৰ াে অনা ি পা ে ৰ ভ ে ে তাতে আছি ।

বি নাই ত াি গুি ে অে ট্ৰি মেত্ৰ গ াকী া াৰি থকা মানহ ে ও অক লই াট ে চম্পাহতে াকী দ ত কো কম শু ৰ াবে জু হ ে য়া ি ফূ ে ি জৰ বিচনা এি দি জী ত জু কা ম ি শু লৈ ও াল চ কেই গ কী ৈ এই া া ী অ হি

ফু নে ি জ ি চ া অ প কাপো এ া গাৰু অৰু ি জৰ গৰম কোট আদি যিহকে প য় তাকে আি জীপ আগ ছীট বিচনা পাি ৈ দ য়া ফ ৰ চ কি ট ি শুবৈ ে া জা কি ে

ফুকে মন কি লে ত ি াখ ত বা ীকিজ ী ানহে শুবলৈ মন নকৰা দেখি চম্প ই নিজে তাত শুবলৈ আহিল।

খ স্তক ি ছতে ফৰে ট ি জ ডাক ও াৰ ভিত পন ি জন হৈ গ ফুকে কুি মচি কেনো ৰকম জীপ আ ছীটত ে । জীৱনত এনেকৈ শোৱা এয়ে প্ৰ ম। জী প া অ প দূৰত চ ীদ ৰৰ ঘৰ তাতে ে ড ক্ৰছৰ গাড়ীখন ড্ৰাইভা টোৱে কিছু য় জুই ফুৱাই আন কেইটামান া ৰ লগত কথা পাতি আছি চকীদাৰটো টাংখল নগা জ াল ওচৰত বহি ি হতে হ হি ি কিন্দ ি মাৰি য় খাইছিল। মাজে মাজে মাইকী মানুহৰ মাত আহি তেওঁ কা ত পৰিছিলহি সাধ ৰণ মানহবোৰক বৰ সখী যেন অ ামান হ ল ফুকনৰ।

গুৱাহাটীত থাকি থাকি ফুকনে নির্জন গাৱ জীৱন কিমান স ল আৰু মধৰ তাক উপলব্ধি কৰিবলৈ সুযোগ পোৱা নাছিল। বেলতলা

আৰু ছিপাঝাৰৰ মাটি চাবলৈ যাওঁ ত ডেকা জমিদাৰৰ ৰূপ ধৰি তেওঁ আধিয়াৰ খেতিয়কৰ তালৈ গৈছিল কিন্তু কোনো দিনে তাত ৰাতি থকা নাছিল চিকাৰ কৰিবলৈ দীপৰ বিল চান্দকুচি বিললৈ যাওঁতেও গাৱঁ ত সো াব লগা হৈছি কিন্তু সেইবো আছিল চখৰ ভ্ৰমণ আজি সেই বাবে তেওঁ এটা সুকীয়া অভিজ্ঞতা হ ল।

বহুত স য়লৈকে তেওঁৰ টোপনি ধৰা নছিল। বিশাল বপ সংকুচিত কৰি শোৱাটোও তেওঁৰ পক্ষে কণ্টকৰ হৈছিল। কিন্তু মাইকী ম হখিি ৰ বাবে আত্মত্যা ক ি তেও নে মে আনন্দ পাইছিল। ি চ ৰ কণ্টত তেওৰ দেহ অ ধা মৰা হৈ গৈছিল গতিকে বেছি সময় উজা ৰে থকাও তে ৰ প ক্ষ টান হ ল

বহুত সময় ম ত তেও সাৰ পাশে। সো ভ ি টো জিন জিনাই ম ি যোৱা যেন হৈছ অতি সাৱধানে ভৰিটো মে দিয়াৰ লগে লগে তেও ভৰি ট যেন তিতিছে ল হে ল হে উঠি বহি তেও বাহি লৈ এবাৰ চালে।

বাহিৰত ধা াষাৰে বৰষ পৰি ছ। তেওৰ ভিডিত বিষ উঠি ৈ ছে ভ ৰ জি জি ন াত ে ও ে ও ৰ শু শৈ সাহ নক ি লে কপালত এটা ভয় কৰ বি অনভৱ কৰি তেও কপালত হাত দিলে

হঠাতে তেওঁ চম্পা শোৱা ৰূ টো চালে। তাত তেতিয়াও হাৰিকেন নথনটো জ্বলি আছে। চকীদা ৰ ঘৰটোত তেতিয়া হা ি ি বিন্দা ি াই সকে শুই প ি ছে ব ষ ৰ মাজে মাজে প্ৰকাণ্ড মে ৰ গজ । আকাশত চমৎকাৰ ি জুলী এবাৰ বিজ ীৰ পোহ ত তেও ে ি ৰূ ভিত ত খিৰি ী ম া শব্দৰ ে ট শব্দ হৈে বত হত বোধ য় হুক নোহোৱা খিৰিকীবোৰ লৰিছে

আছাৰকণি আহি তেওঁৰ গো টই দেহটো এব ৰ তিয়াই দিলে হ। তেওঁ অনুভৱ হ ল তেওঁৰ গাত জ্বৰ আছে।

আপনি তাৰপৰা শুচি আহক শু ি ছেনে। শিল পৰিছে। চম্পাৰ মাত। কোৱাৰ গে লগে শিল আহি ঘৰৰ আৰু জীপৰ ওপৰত পৰিবলৈ ধৰিলে।

ফুকনৰ গোটেই গা িতি গ ল। তেওঁ ঢাকনি খুলি আকৌ ভালদৰে মাৰি কাপোৰ কানিবোৰ লৈ কামটোলৈ খোজ ললে। চাৰি হাত ব ট যাওঁতে গা তিতি তেওঁ থক থক কৰে কপিবলৈ ধৰিলে। কপনি একেবাৰে ভিতৰৰপৰা আহিছিল।

চম্পা দৱাৰ খুলি বৈ আছিল

ফুকন সোমোৱাৰ লগে লগে তেও অভিযোগৰ সৰত ক লে অথনি পৰা মাতি আছো শু া নাইনে? দৱৰ ন বন্ধ কৰি দি তও এইবাৰ আি খে ।ি বিকী এখন বন্ধ কি ব চেষ্টা কি লে। ওপৰে তলে ক তো হুক নাই সেই পি দি পানী বাগৰি আহি চম্পা শুই থকা ি চ া ন অ প ত্তিয়াই দিে হি। অথি ৰেপৰা য জিও তেও সেই ন বন্ধ কৰিব । । ।

ফুকনে ি ি ী ন াই তাত টা ািৰ থোৱা জাল দেখি ল বোধহয় কোনো । কেতি । । তাত আঠৰা তৰিবৰ বাে ব্যৱহা কি ছিল বে খি তেও এডাল নাৰিকলৰ ৰছী উি য়াই জা টো মোচোকাই তাত এ । ঠি দি খিি ী ন টানি ধি লে তাৰ পিছত দৱাৰৰ হুক ডালত টা কৈ াঙ্কি ি জ ছীটলৈ আহিল। । ৰিকীখনৰ আ নাত শিল এটা পাৰ সশব্দে ডফৰি পৰা দেখি ফুকন নিশ্চিন্ত হ ল

দয়ো ধি এইবাৰ ি চনাখন বাথ কাম দাতিলৈ লৈ গ ল।

ফকনে পনৰায় বেগ খি টা টেব্রিনৰ পিল খাই সহজ হৈ বিচনাত হিবৰ চে টা কি লে।

পিল খাইছে যে জ্বৰ ডঠিছে নেকি? চম্পাই চিন্তিত হৈ সধিলে।

ে লেৰিয়াই পালে ে বি ধি ব প । াহ। বপনি জ্ব উঠিছে। ফকনে উত্তৰ দিলে।

আপনি শোৱক।

তুমি?

মই নুশুে ও হ ব ৰাতি বেছি নাই। আপনি শোৱক।

ফকনে দীঘল দি পাটীত পৰিল। চম্পাই পাত এজাপ কাপোৰ দি দিলে। তেও অনভৱ কৰিলে হাত ভৰিবোৰ যেন চেচা পৰি

আহিছে। চকু মদি তেও কিছুপৰ নিতাল মাৰি ৰ ল। খন্তেক পৰৰ পিছতে তেওঁৰ টোপনি গ ল।

চম্পাই দিওঁ নিদিওকৈ তেওৰ কপা ত হাত দি চাই ভয় খাই গ ল। জ্বৰ যথে ট বেছি।

বহুত পৰৰ মৰত ফকনৰ টোপনি ভাগিল। দেখিলে চম্পাই তেওৰ ভৰি শিথানত টোপনিতে ঢলি পৰি শুই পৰিছে।

তেওঁৰ বেয়া লাগিল। তেও মাতিলে চম্পা।

থত মত খাই চম্পাই উঠি বহি সধিলে গা কেনে পাইছে ?

ভালেই যেন পাইছো। তুমি শুই পৰা। ৰাতি এতিয়াও ভালেমান আছে। ঘড়ী চাই ফকনে দেখিলে আঢ়েটা বাজিছে।

চম্পাই ফকনৰ ফালে চাই হাহি সধিলে আপনি মোৰ বাবে ইমান চিন্তা কৰিছে কেলেই ?

কিয় মই ক ব নে ৰাবো আমাৰ মাজত থকা বাধাবোৰ যেন আপোনা আপনি খহি পৰিছে।

সেই নিশা দয়োৰে মাজত কো া বাধাই নাথাকিল। চম্পা ফুকনৰ খ কাষ চাপি আহিল। দৈহিক ওচৰা ওচৰিয়ে তেওলোকৰ মাজৰ সাংসাৰিক নৈতিক আৰু ৰীতিগত বাধা ইমান সহজে আঁতৰাই দিব পাৰিব বলি ফুকনে এক মহত 'আ লৈকে ভবা নাছিল। তাতোকৈও আচৰিত কথা সেই মহতত তে ৰ ভাব হ ল দৈহিক ওচ া ওচৰিৰ অ হনে প্ৰেমৰ তৃ ি ত নাই। এই মিলন আচম্বিত। কিন্তু ফুকন তাত আচ ি ত হে ৰা াছিল। কামনাই তেওলোকক সেইদিনা হেলাৰঙে জয় ক ি ছিল।

পিছ দিনা পৰা সকলোবোৰ সাৰ পোৱাৰ পিছতহে ফকনে সাৰ পাইছিল

তেওঁ দেখিলে সাজ পাৰ পিন্ধি চম্পা ইম্ফললৈ যাবলৈ সাজু হৈ আছে। তেওঁৰ চকবে মখে এটা গভীৰ তৃপ্তিৰ চিন চকু কেইটাত এটা স্নি ধতাৰ পোহ ।

ফকনৰ মূৰটো তেতিয়াও গধৰ লাগি আছিল। তেও উঠি মখ হাত ধই পনৰ আহি বিচনাখনত পৰিলহি। চকীদাৰটোৱে গৰম চাহ আৰু মুৰি আনি দিলেহি। তেও নীৰবে চাহ খাবলৈ ধৰিলে।

আপনি আজি যাব নহয়। চম্পাই সুধিলে

যদি গা ভাল পাও। ফুকনে উত্তৰ দিলে। ইয়াৰপৰা যাবৰ মন যোৱা নাই। তুমি যোৱা নেকি ?

যাও। চম্পাই অলপ বিচলিত হৈ ক লে। কিন্তু ভেশটোহে যাব। মই ই ফশত বাট চাই থাকিম আপোনালৈ ভাবিছোঁ এওঁক সকলো কথা কৈ দিম। তেও জনা ভাল—

ফুক ক বা বলিও ক ব নোৱাৰিলে নক বা বলিও ক ব নোৱ ৰিলে। চম্পাই নিজে নিজৰ কথা ঠিক কৰি লব লাগিব। এটা ৰাতিতে ফুকনৰ ঘৈণীয়েকৰ ল াত আৰু চম্পাৰ গিৰিয়েকৰ লগত সম্পক স নি হৈ গ ল। এই কথা তেওলোকে আন মখত গম পোৱাৰ আগতে আচল মানহৰ ম খই শুনা উচিত। এটা ৰাতিয়ে এই সলনি ঘটাই দিলে।

ফুকনে চাহ খাই চ পালৈ চ ই ক লে ময়ো ভাবিছো এওলৈ চিঠি লিখি সকলো জনাই দিম। নহলে—

ফুকনে শব্দ বিচা ে পলে ৰিণামটোৰ কথা বণ । কৰিবলৈ। তেও নিজৰ কামৰ দায়িত্ব িজে ম পাতি ন লে তেওঁৰেই অি ষ্ট হ ব বেছি। সত্য কথা কোৱাই সকলোতকৈ কম ক্ষতিকৰ আৰু ভাল পথ এই কথা ঘৰত জ াৰ পিছত তেওৰ অ ৰু প ণি সংসাৰ নেথাকে। আন কি তেওঁৰ ককায়েক পতেক আৰু জীয়েক কাৰো আগত তেওঁ মখ উলিয়াব নোৱাৰে। সম্ভৱতঃ ৬পৰৱালাসকলে ইয়াক খলন বলি ভাি তেওৰ পদোন্নতিও বন্ধ কৰি দিব পাৰে।

দিলেও উপায় াই। পি ণাম ভোগ কৰিবলৈ তেওঁ ভয় কৰি থাকিলে অসততা আৰু ভণ্ডামিকহে প্ৰশ্ৰয় দিয়া হ ব।

এটা ক া ঠিক পদোন্নতি লাভ আৰু যশ ৰক্ষা—এইে াৰ সকলোৰে মনত বিভিন্ন ৰকমৰ কা না আছে। চ পাক ভাল পোৱা আৰু পোৱাৰ কামনাটো এইবে ৰ কা নাৰ বিপৰীত। সেই বাবে তেওঁৰ মনত আত্মদ্বন্দ্ব ইমান প্ৰবল হৈ পৰিছিল। কিন্তু কালি ৰাতি এই নিৰ্জন ডাক বঙলাত আগৰ কামনাবোৰে হাৰ মানিলে। চম্পাক লাভ কৰাৰ কামনা হৈ পৰিল তেওৰ অৱস্থিতিৰ অস্তিত্বৰ সম্পূৰ্ণতাৰ কামনা। অনুৰাগ কেতিয়াও কাৰণহীন নহয় কিন্তু এই কাৰণ পৰম কাৰণ আৰু সেয়ে নৈতিক। কালি ৰাতি তেওঁ যি তৃ ি ত লাভ কৰিছে

ই সৰ্বোত্তম তৃপ্তি সৰ্বাত্মক তৃপ্তি। এতিয়া তেওঁ এই কামৰ সকলো পৰিণাম বহন কৰিবলৈ সাজু।

সংসাৰে এতিয়া তেওঁক হেয় কৰিব নিজৰ তিৰোতা আৰু সন্তানেও তে দা ি ত্ব ী ন কাম ক ব ি অশ্ৰদ্ধা ক ি ব পাৰে কিন্তু নিজৰ চকুত তে হেয় নহয় বোনে তেওঁক এই ভাল পোৱা দলে তাক তেওঁ ক ব নোৱাৰে কিন্তু ই ৎ দৈহিক আৰু মানসিক ভাল পোৱা। জীৱনত আগেয়ে তেওঁ ভাল পোৱাক ইমান বিশাল আৰু অনিৰ্বচনীয় ৰূপত পোৱা নাছিল

বাৰু চ পা ইয়া পিছত আমি কি কৰা ভাল হ ব ? ফুকনে হাঁহি স ি লে তুমি মনৰ কথা খুলি ক লে ভাল হ ব

চম্পাই এইষা ক া শুনিবৰ াে ই ইমান পে বাট চাই আছিল তে া স য্যা ণ ীৰ স স গু ধৰৰ লগত ৰফা দফা কৰাটো কিমান বেদ াদায়ক হ তাক তেওঁৰ বাহিৰে আনে অনুমান কৰি নোৱাে কিন্তু তেওঁ ে গু ধ ক বজাব পা ি ব সেই সম্পৰ্কে তেওঁৰ বিন্দু মাত্ৰও স ন্দেহ নাই নিজৰ ম ত অৱশ্যে এই অসাধাৰ পৰিস্থি ত গুণধৰে কেনে ভাৱে গ্ৰহণ কে তাক তেওঁ ক নোৱাে । এই মনোবেদনাৰ হাতত চম্পাই পৰাজয় বৰ কৰিব নোৱাৰে। কা কালি যি ক কে জা ি শুনি ক ি ছে সেই কাম তেওঁ অ স্তত্বৰ প্ৰ য়াজ ত হ ক ি ছে ে এতিয় প্ৰেম দাসী।

নহয় নহয় দাসী হয় তেওঁ ে মৰ নিজৰা।

কিন্তু তেওঁৰ বা ব আ া ওকৈ ডাঙৰ সমস্যা হ ব সাদৰী। স দ ীক তেওঁ কে ি য়া ি দিব নে ৱাৰে। তাই তেওঁৰ দ্বিতীয় প্ৰাণ গুণধৰে যদি তা ক ি ি দিয়ে তেন্তে তেওঁ মহা মনোব ট পা।

এইবোৰ কথা কৈ তেওঁ ফুকনৰ বেদনাৰ ভাৰ বঢ়াই তুলিব নোৱাৰে ফকনক ে ও কেতিয়াও কো া বিপদ আৰু জঞ্জালৰ মাজলৈ টানি ি ব নো ােজে ইতমধ্যে তেওঁ যথে ট সমস্যাৰ স ম ীন হৈছে বা হ ব। ফকনে যি কে নিজে ভাবি চিন্তি কৰিব। চম্পাই যি কৰে ি জে ভা ি চিন্তি ক ি ব। যথাযথভাৱে কিবা সিদ্ধান্ত কৰাৰ প্ৰয়োজন সদ্যহতে নাই। ভবিষ্যতে যদি হয় তেওঁ তেতিয়াও বিবেচনা কৰি চাব।

সময় হ লে সকলো কথা ক ম চ পাই হাহি উত্তৰ ি লে কিন্তু এটা কথা এতিয়াই ক বৰ ন ৈ ছে। কিন্তু ৰ প। নাই

কথ কওঁতে চ পাৰ গাল খ ৰঙা প ি ।ল।

ফুক গা চিি ক ল তেও ে ি ল চ পাৰ চকুৰে মখ এটা সৃ ি ট উল্লাস। ে ও ৰ ে । চ প ই কি ৰ খ জছে। তেও বোধ হয় ভ ৰ হৈছে তে াক সেইটো ে ভাবছে সেই কথা ফুকন ি ভল চকুত প্র ী মান হ বলৈ সৰহ সময় নেলাগিল

নকে ও মই বজি । ফুকে ত্ত দিে । কিন্তু মই যিকোনো প ি ণা সন্ম ীন হ ৈ াজু।

কৃ জ্ঞতাত চম্পা অন্ত ভি ে ও ম ৈ ছ তেও মাক হ াে সাদ ী জন্ম হে ৱা আজি আঠ ছ ৈ ছে এই আঠ বছৰত তেও ৰ এে ভাৱ হোৱা নাছিল। আজি ে তিয়া হৈছে তাক উ াই ক । টান।

অলপ ি ছতে ে ট্রি াকী আহি ে াকৰ ওচ ও । হি। তেও ফুকন । ি দায় ৈ চ াক ড়ীৈ অ ি লৈ কে চ । ম ৈ চাই ে ট গ াকীয়ে তেওঁ ম ভাব বজি পা ল। তেও অথপণ হাহি এটা মা ি ছি ে ই হাঁহ আছিল সন্তো ৰ হাঁহি

ফুকনলৈ এবাৰ চাই চ পা ে ট্রি সৈতে ে ডক্রছ গাড়ীখনৰ গুৰিলৈ গুচি গ ল। অলপ পিছত গাড়ীখন গুচি যোৱাৰ শব্দ তেওঁৰ কা ত পৰিলহি

ফুক বহুত সময় বিচনাতে বহি ল তেও ৰ গাত তে তয়াও জ্বৰ আছিল। ে ই কাৰণে অ প ি ছত তেও উঠি গৈ বেগৰপৰা এটা এটেব্রিন পিল উলিয়াই খালে। তাৰ পিছত পাটীত দীঘল দি তেওঁৰ উপস্থিতি কর্তব্যৰ কথা ভাবিবলৈ ধৰিলে

বহুত সময় ভাবি তেও ঠিক কৰিলে ডাকবঙলাতে বহি বহি তেওঁ ঘৈণীয়েকলৈ তেওঁৰ শেষ চিঠিখন লিখিব। তেওঁক যে ফুকনে

ভাল নোপোৱা হ ল এই কথা স পণ ৰূপে আজিয়েই জনোৱা ভাল। চ পাৰ লগত হোৱা তন স পকৰ পৰিণাম যে তেওঁৰ লগত বিচ্ছেদ সেই কথাও স্পষ্টভাৱে ঘৈণীয়েকলৈ আজি লি ি ব। বিচ্ছে ৰ ৰূপ কি হয় সেই স পকে ঘৈ ীয়েকৰ মত তেও বিচাৰিব। উকীলৰ গুৰিলৈও যাব লাগিব ককায়েকৰ লগতো পৰামশ কৰিবলৈ নৈতিকভাবে েও বাধ্য।

এইবোৰ তেও কৰিব।

কিন্তু দদ আৰু মাকণক তেওঁ কি ক ব ?

পিতৃত্বৰ সকলো দায়িত্ব পালন কৰিলে তেও সাজ। তেও স ত্তিবো ৰো ভাগ কৰিব।

কিন্তু মাকণৰ ি য়াখন ? যদি তেও এই নতুন কামৰ বাবে ৰায়বাহাদৰে পৰিয়ালটোক আৰু ছোৱালীজনীক হণ কৰিবলৈ টান পায় তেতিয়া ?

মাবণ ভাগ্য ম্বি আছে সেয়ে হ ব। কিন্তু তেওঁৰ বিশ্বাস ৰয়বাহ দ সদানন্দ ৰুৱা অবিবেচক নহয়। বাপেকৰ দোষ জীয়েকৰ প ত জাপি দিয়াৰ ি বা ৎ যক্তি থাকিব পাৰে বলি তেওঁৰ ধাৰণা নহয়।

লাহে লাহে চিঠিখনৰ কথাবোৰ েওঁৰ চকুত পৰিষ্কাৰ হৈ গ ল। তেওৰ অনভৱ হ ল তেও যেন জীৱনৰ এটা পব সমা ত কৰি এটা নতুন পব আ ভ কৰিছে।

এই পব সলনিৰ প্ৰ য়াজন আছিল ই বিষয়ে তেওৰ বিন্দ মাত্ৰও সন্দেহ নাই। চম্পাৰপৰা তেও আতৰি আহিছিল সম্পক ছিঙিবৰ বাবেই ে ঘৈণীয়েকৰ গত এটা যক্তিসম্মত বজা বজিত উপ ীত হ ব াবে যত্ন কৰি ছিল। কিন্তু এইবোৰ কৰিছিল সংসাৰৰ প্ৰয়োজ ত প্ৰাণৰ প্ৰয়োজনত নহয়। ফলত অন্তৰত ভণ্ডামিয়ে বাহ ৈ ছিল। এই ভণ্ড মিৰপৰা তেওঁ আজি ি স্তাৰ পালে তেওঁ মথাখন খোল খাই গ ল। এতিয়া তেওঁৰ ভিতৰৰ মানহটো বাহিৰত ওলাই পৰিল। এই মানহটোক ই ান দিনে বেলেগ ৰূপত প্ৰকাশিত কৰা হৈছিল। কোনেৰে চ ইছি সম্পত্তি আৰু পদ মযাদাৰ ৰঙীণ চচমাৰে কোনোৱে চাইছিল বিকৃত মানবীয় দৃষ্টিভংগীৰে। তেওঁক

লাগ ী লোক বলি নিন্দা ক িছিল। আজি আক নেহে বিত্তচকু আক দূ বীক্ষণে তেওক চোয় আচল মানহটো আজ কাঠ াড় াত

ভা ই হৈছে নতু কৈ জীৱ আৰম্ভ ক ৰিবৰ বাবে এটা সপৰ সংযোগ পাই ছা —ফকনে িজক নিজে ক

অলপ পৰ পিছত তেওঁ কাগজ কলম ল ঘৈণীয়ে লৈ শেষ চিঠি িখিব ন লাি গ কা ণ ও জানে এই প িবেশতহে এই চিঠিখ নিখুতভাৱে লিখা সম্ভৱ।

তৃতীয় খণ্ড

অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই জয়ন্তীৰ মে খব টো শুিয়েই হুক হুককৈ কন্দিবে ধৰিলে অলপ িছুত তেও শান্ত হ'ল। তেও ে ৰা পাটীত উঠি বহিব চে টা কৰিলে। কিন্তু নোৱাৰিলে তেওঁ গাটেই সেঁ ভ িটোত আৰু বাওঁ হাতত বেণ্ডেজ ভ িটো তেও ম্ল চৰ ৰবিব েৰা ।

অলপ এ লৈকে জয়ন্তীয়ে সদশনা ড় ৰামক ে ওধনী নাছিল বা পক ওজা বাদ্য জা ইল সদশনাই চাই আছিল। অ্যাপক ি ে ভি ে ৈ ছি ৈ ছিল।

। । । ত । ি ।মে তো দিলেহি জয়ন্তীয়ে সাজ সল্লাব ল ি ে ে ঠ লৈ । ৈ হ্ৰা সদশ ই উ াতু থাই ম হত ী ত জয়ন্তীক কৈ প তপতে তপতে দেউতা ক । ি জয়ন্তীয়ে ৰঙা সাজ ি ন্ধি আছিল ডিঙত আছি মি াৰ আ িল ।

ে জে ই তাই ।ি ও ক ঠা যিয় হ'লহি জয়ন্তীলৈ চাহ ৰ ি চন্দ্ৰই ভয় খাই । ল ত গাত প্ৰলয়ৰ সাজ

টো —বি । ে ঘ জ্ৰ াত মাকণ মাক আৰু বিচন্দ্ৰ ম স্ত্ৰা বে ৰ ী ক ি াৰ অলপ আ তে আচ ি তে মৃ ঘটিছে

চজ ীতেি য়া নাছি ঘ িজ । জয় ী সাজ সল্লা ী া ৈ ও া । ি ে া ি ৰবিচন্দ্ৰই ক লে তই ে যাবি জয়ন্তী কী তে হ অ ত োনো া হালৈকে হ জ ৰায়ো ই ৰ া া ছ গ আইতাৰ চাগৈ মাক হ ত লৈ য় ?

জয় ীয় দ ি য়াে ৰবি ন্দ্ৰই ক লে পবহিৰে প । মই পি অে ছ। ক ে ও মো ওচ ত হি সৰহপৰ কথা নাপাতে। সকলোে ড ক্ত লৈ ভয় নাচজ ীয়ো একা চেকা ।

জয়ন্তীয়ে াাহ ক ে অ প ও াক। তাই চকী এখনত বহি স ে ময়ো ঘ লৈ যা গৈ বি ভাবিছে। দেউতা। যত

দেও নাই ত'ত দেওধ ী নাচ কি হ ব দেউতা ? আইদেউৰ দেহটোৱে নাচে আত্মাটো কিন্তু অসখীয়া।

নৰাম ওজাই অলপ আগতে িদায় বৈ আহিতেওঁক জয়ন্তীক লৈ যোৱাৰ কথা কৈছে জয়ন্তীক তেওঁ এই বছৰতে উলিয়াই দি তীথলৈ যা খুজিছে াচেই ছোৱা ীৰ জীৱনৰ উদ্দেশ্য ণ কৰে িহতৰ কতব্য নতুন সংস ৰ কৰি সৃি ৩ বৃদ্ধি ক া। ঈশ্বৰে হেনো তাৰ বাবেই ছোৱালীৰ সৃি কৰিছে। চহৰত থাকিলে তাই বি াস্ত হ ব াৰে সদশ া ৰ চাল া তায়ো ভাল পোৱা াই বাপেকেও ভা পোৱা নাই। তাত ধম আৰু মোক্ষ িন্তা াই কেৱল আ ছ কাম আৰু অথৰ। ঘৰত গোসাই ঘৰ এটাও াই। এনে ঘ ত ভগবা ে থাকে

ক াবো শুনি ৰি ন্দ স্তী হৈ ৈ ছিল নি ক্ষৰ গাৱলীয়া ওজাজন এই সৰল সহজ ঈশ্বৰ দশ আৰু মহাপৰুষৰ দান প ম্পৰাৰ পৰা পোৱা তেওঁ ইমা দিনে জীৱন সম্পকে চিন্তা কৰিছে কিন্তু তেওৰ জীৱন দশন নাই ঈশ্বৰ অস্তিত্বতো তেওঁৰ স ন্দহ ে ও ি াস কৰে তিমা ৰত কিছমা অ ত মা ৰেই া ৱ সমাজ িকাশ াধা কৰে — ীতি আৰু কমস ী দি াধাৰণ মান তাকে পালা কৰি সম জ উন্নতি সাধে বতমান গতে অথ আ কা দশনৰ মধ্য স স্যা ঈশ্ব ন্দেহ হোৱাৰ পৰা মানহ ক াত্র িন্তা হৈছে কেনে কৈ এক ানবধম প্ৰতিস্থা কৰা যায় মোক্ষৰ ধাৰণাও লাহে লাহে ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক ক্তিৰ ধাৰণা পি ণত হৈছে।

াৰাম ওজাক এইব ব া ক তেওৰ ভয় নকমি বৃদ্ধিহে পালে। তেও ক লে তেওঁ জয়ন্তীক ইয়াত আৰু নথয় সোনকালে লৈ যাবহি।

সদশনাৰ আত্মানো অস ী কিয় হল জয়ন্তী ? সৰল কৌতুহ ত বিচএই প্ৰশ্ন কি ে। তাই নেনাচে নেকি ?

নাচি কেনেকৈ ? দ জৱা ৰাতি দপৰৈ কে চলে খনত। ঈশ্বৰত বিশ্বাস ন লে দেওধনী চ শিকিব নোৱৰে। আইদে ৱে কিবো যে ভাবি াকে। মনে া থ কে াহিৰত কাপোৰ কাি ভোজ ফুৰা চকা ক াপতা এইবো ত। ঘৰৰ এডাল কুটা ইফাল

—৮

সিদ্ধান্ত নকৰে। মাক হৈছে ছোৱালীজনী প্ৰতিপালন নকৰে বজাৰৰ বস্তু খুৱাওঁতে খুৱাওতে মখৰ তেজ কিবা হৈছে। ঘৰখনত শান্তি নাই।

তই আইদেউক এইবোৰ কৈছ নে নাই? ৰবিচন্দ্ৰই সুধিলে

কওঁ। কিন্তু গাৰ লীয়াৰ কথাত কোনে কাণ দিয়ে? কেতিয়াবা পিছে অকলে অকলে বহি কান্দে। জয়ন্তীয়ে উত্তৰ দিলে।

জয়ন্তীয়ে ক বলৈ লাজ কৰিছে যদিও ৰবিচন্দ্ৰই তাইৰ কথা সহজে ধৰিব পাৰিলে। সদশনাৰ প্ৰেমৰ ৰোগৰ কথাকে তাই ক ব খুজিছে। ৰঞ্জিতক সেইদিনা আমিন ন্নত দেখাৰেপৰা তাইৰ মন বেয়া হৈ আছে। মন্মথে সই কথা ধৰিব পাৰিলও তাক সমস্যা বলি ধৰে প্ৰেমক সি এৰে হুৱা তিৰোতাৰ ৰোগ বলি ভাবে মাকণৰ লগত ৰঞ্জিতৰ বিয়া বন্দবস্ত হব খোজা দেখি তাইৰ প্ৰথমতে ঈৰ্ষা হৈছিল কিন্তু এতিয়া তাই মাকণক মনে মনে আশীৰ্বাদ দিছে জয়ন্তীহতৰ এইবোৰ সমস্যা নাই। যৌন আকৰ্ষণ হলেও গাৱলীয়া ছোৱালীয়ে তাক সংসা আৰু ধৰ্ম পৰা ি লগাই নেচায়। সকলো কথাতে সিহতে সীমা মানি চলে অসীমক যদি বিচাৰিব লগা হয় তেন্তে নামঘ গোসাঁই ঘৰ বা সত্ৰলৈ যায় কিন্তু শ। কোনো জীৱন দৰ্শন নাই।

তেওলোক পৰিয়ালত কেৱল চিত্ৰাৰেই এটা জীৱন দৰ্শন আছিল তাই বৰ্তমান যুগৰ আধুনিক মানহৰ ভোগৰ দৰ্শনক ৰাৱণ মধ শালাৰ দৰ্শন বলিছিল। তাই তাত বিশ্বাস কৰা নাছিল। তাই বিশ্বাস কৰিছিল ৰামৰ আদৰ্শত ৰাম আৰু সীতাক তেও আদৰ্শ গৃহস্থ গৃহস্থনী বলি ভাবিছিল

বোৱাৰীক তই লগ পাইছিলিনে জয়ন্তী? ৰবিচন্দ্ৰই সুধিলে

উৰা নেপাম কিয়? জয়ন্তীয়ে উত্ত দিলে আইতা সাত্ত্বিক আছিল আমাৰ আইদেউ তামসিক।

চিত্ৰা কথা কওতে জয়ন্তী গদ গদ হৈ উঠিল ৰবিচন্দ্ৰৰ চকু চলচলীয়া হৈ উঠিল। তেও ক লে তাই মৰাতকৈ মই মৰা হলেই ভাল আছিল

কিয় দেউতা? আপোনাৰ আয়ুসত চাউল আছে তেখেতৰ নাছিল। ঈশ্বৰে নিব লগাকহে নিয়ে। —জয়ন্তীৰ সন্দেহৰহিত

বিশ্বাস তাইৰ কথাত স্পষ্টভাবে প্ৰকাশ পাৰ । এই বিশ্বাস তেওঁৰ নাই । জন্ম জীৱন আৰু মৃত্যুক তেওঁ মানহুৰ জ্ঞান আৰু কৰ্মৰ অধীন কৰিব খুজিছে পৰিয়ালৰ সীমাত থাকি তেওঁ নিজকে অসমীয়া জাতিৰ দাৰ্শনিক শাসকত পৰিণত কৰিবলৈ আজীৱন চেষ্টা কৰিছে সংযত থাকি নবীন সমতিহঁতে জন শক্তিৰ সাধনা কৰিছে একে উদ্দেশ্যেৰেই সিহঁতে গণতন্ত্ৰত বিশ্বাস কৰে তেওঁ বিশ্বাস কৰে অভিজাত তন্ত্ৰত। সিহঁতে পৰিয়াল আৰু শাসন যন্ত্ৰ ভাঙি গঢ়ি তাত নতুন সমতাৰ নীতিৰে অৰ্থ কাম আৰু মুক্তিৰ সাধনা কৰিব খোজে। তেওঁ অভিজাত তন্ত্ৰৰ দ্বাৰা উদ্ভাৱিত এক নীতিৰে বৰ্তমান পৰিয়াল আৰু শাসন তন্ত্ৰকে অব্যাহত ৰাখি অৰ্থ কাম আৰু মুক্তিৰ সাধনা কৰিব খোজে। আন্দোলন বা বিপ্লৱ তেওঁ ভাল নেপায় কাৰণ আন্দোলন বা বিপ্লৱে জনতন্ত্ৰ আৰু সমান সুবিধাৰ নামত দেশত অজ্ঞ নিৰক্ষৰৰ ৰাজত্ব প্ৰতিষ্ঠা কৰি এক নৈতিক খেলিমেলি লগাই দিয়ে। সংঘৰ অজ্ঞ বালকসকলেই তেওঁক পৰহি মাৰিব খুজিছিল

নবীনহঁতে সিহঁতক কোনো স্পষ্ট জীৱন দৰ্শন দিব পৰা নাই। সিহঁত কেৱল ৰাজনৈতিক কৰ্মী বিমলৰ অলপ মচলা আছিল যদিও তাৰ মৃত্যু সন্নিকট নবীন বিভ্ৰান্ত সমতিও আশুতোষ।

ঠিকেই মই মৰা হলেই ভাল আছিল পৰহি। তেওঁ ভাবিলে মই বেলেগ ধৰণ শ্বহীদ হলোঁহেঁতেন । জ্ঞান শ্বহীদ

জয়ন্তীয়ে ৰবিচন্দ্ৰৰ বেঙেজ কৰা হাত আৰু ভৰিলৈ চাই সুধিলে স্কুল কলেজবোৰ স্বৰস্বতীৰ স্থান। তাতনো মানহে বোমা ফুটাই মানুহ মাৰেনে?

ৰবিচন্দ্ৰই গাৰ লীয়া ছোৱালীজনীৰ শুদ্ধ ভাবৰ কথা শুনি আচৰিত হ'ল। এই কথা ক'ব পৰা পালে এনে শুদ্ধ ভাব? নিশ্চয় শুদ্ধ অন্তঃকৰণৰ পৰা। মহাপুৰুষ মহাত্মাসকলে সত্য লাভৰ বাবে শুদ্ধ অন্তঃকৰণৰ আৱশ্যকতাৰ কথা সেইবাবেই কয় অৱশ্যে শুদ্ধ অন্তঃকৰণেই যথেষ্ট নহয় জ্ঞানবো আৱশ্যক। জ্ঞান নহলে মানহুৰ শুদ্ধ ভাবো দৃঢ় নহয় দৃঢ় হলে জ্ঞান নিয়ন্ত্ৰিত নতুন কৰ্মৰ শক্তিও নোহোৱা হয়। স্বৰস্বতী শব্দটোৱে বিদ্যালয়লৈ এক পবিত্ৰতা আনি দিয়ে। কিন্তু আজি কালি শিক্ষিত লোকৰ দেব দেবীত অবিশ্বাস ল'ৰা ছোৱালীক শিক্ষা সম্পৰ্কে নতুন জ্ঞানৰ আৱশ্যক।

তেওঁ কলে সিহতে কি ভাবি বোমা ফুটাই হুল জানে ? স্কুল কলেজ ল'গি যক হোঁ ি গলে লৰবোৰ আকৌ আন্দোলনত লাগিব। আৰু বোমাৰ আঘাতত দি মোৰ দৰে বদ্ধিমান বিৰোধী বোৰ মৰে । তেন্তে কেনেও আন্দো ন বিৰোধি কৰিবলৈ আগবাঢ়ি নাহিব যত যক্তি নাই তাত ভয় ৱাই । । ৰাই ইহঁতৰ উদ্দেশ্য অ ো নেই কৰি ব ন যিকোনো উ ায়েই সিহঁ ে জে

জয়ন্তীে ে ওঁ ে । শুি গ্যে ে ।বি আধা নবজিে ই হসতে ি ী ি ী ে । য় উদ্দেশ সাধনৰ বা যি । ী বিশ্বাসী য়ৌ । ন প্ৰাধান্য । ী । । । । ।

জয় ীয়ে ি ে ক । ? নিশ্চয় ঈশ্বৰে বচালে

আজি তিনিদিন হ এই প্ৰশ্ন তেওঁক আন কি নৈ ীয়ে ও কৰা নাই তেওঁ ডাক্তৰৰ নি ক ি বেশ া ি তেও পৰা দৰে দৰে ফুৰিছে তেওৰ ঠাই ৰণ কৰি ে নচজনীে ।চজনী দৰস্ত কৰি দিছে জে ।ৰাবোক ডাক্ত ড । মজা । ে উ দশ বেদবাক্য। নাচজনীয়ে তেওক মানহুবপৰা আত ই ৰ ি ব ে ।জে । যন্ত্ৰৰ দৰে ত্যাই তেওক দৰব খুৱায় ।। ৰায় জ্বৰ চায় গা পিটিক দিয়ে পথ্য খুৱায় ে জী দিয়ে ম টা উচ ি াই থাকে। তেওঁ যেন সদৰ্শনাৰ ছোৱালী অ জি । ।ি ছে ৎ ও ি পাল কৰি ।হিবটো ঠিকে ৰা শৰ ে। জ । যে ে হাহাকাৰ কৰি থাকে। প্ৰফেশ্যনেল ডাক্তৰ বাৰে দেহ ল ত আত্মা ম্পক যে আছে তাক পা ি যা শেও ।ক ৰোগীৰ লগত সম্পৰ্ক দেহৰ আৰু টকাৰ নতুন ি কি সাৰ ভা ৰ তেও শ ক এ ণ কৰিব নোখোজে

এই সময়ত তেওঁৰ ইচ্ছা হৈ ি ল গীতা ছেক্সপীয়েৰ বকন ধৰ্মপদ আদি গ্ৰন্থৰ পাঠ পঢ়িবৰ। কিন্তু ডাক্তৰৰ মানা চাইক থেৰাপিৰ কথা এইবোৰ ডাক্তৰে শুনাই নাই। যে ীয়েক আৰু জীয়েক এই কেইদিন আতৰি ফুৰিছে। তেওঁলোকে যেন তেওঁক

মানহ বলি বা ।ই । । সেইবাবে তেওঁ আনন্দিত হ

। ৰ আ। । ি চন্দ্ৰহ তৰ দি ল

চ ী েগতে প্লেচফম । ।ছি বোমা টা। পাচ

ি ট ও । ি তে ে ে মই ডকি গৈ হাম

। ই পকী মজি ।ে । ৰ টি । ভৰিত পাৰিল

। হা ত ।।। উৰ্ি কু । চেতনা হে ।ল

তা হ । ই ই য়।। ি ছো । হাত ৰত

ে জ চ। ি র্ভ টো েগি । বোধহ্ণ

ক ।জা । ।।। ।

ি হ ঐ ।ৱ

জ ন্তী ৰ । ী ও । ২। মৰম

বো ।ৰা হ ে উত। ি ।ে ৰে উত্তৰ দিে

ঠিক সে ম ী ।২ জৰ পখি কেইটামান

ৰাও । দি ে ৰাৰু ঘোৰা

ি্ছ প

ি ৰে

জয়ন্তীয়ে স। লে আআে ।ৰে দি ক।। কৰ ।জে বন্ধ কৰি বেয়

।। জনী ে ।। চি ক স। ৰকৰো ।

ক জেই কি ক ? । দব হয়

আপনি ব কাচেকা বাইদেউ । ।মি গাৱ ীয় মানহ

ম । স যলৈকে ক কও। কা ঈশ্বৰহে ৰীৱন ম

গৰাকী । হাহি জয়ন্তী ?‌ উত্তৰ ি লে

ন চজ ীয়ে একো উত্ত নি ে তাই নজৰ কাম কৰি ডইং

ৰা ৈ ৈ সাচন্ন আে চ ী ন লৈ ী ৰে সেই পাত লটিয়াবলৈ

লাগিল। ৰবিচন্দ্ৰৰ পৰিয়ালত কি ঘটিছে তেওৰ মনত কি তোলপাৰ হৈছে সেই সম্পৰ্কে তাইৰ বিন্দমাত্ৰও কৌতুহল নহ ল।

জয়ন্তী যেন স্বৰ্গচ্যুতা গাৰ্গী বা মৈত্ৰেয়ী এনে ভাব হ'ল ৰবিচন্দ্ৰৰ। নহলে সশিক্ষিতা ঘৈণীয়েক জীয়েকে ধৰিব নোৱাৰা কথাবোৰ তাই শুদ্ধ অন্তঃকৰণৰ বলেৰে কেনেকৈ ধৰিব ।ৰিলে ?

হঠাতে তেওঁৰ ভাব হ'ল শুদ্ধ অন্ত কৰণৰ অধিকা ী হ'বৰ বাবে বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শিক্ষাৰ আৱশ্যক নাই আন্দোলনো নেলাগে লাগে এটা ঐশ্বৰিক অনন্ত শক্তিত ি শ্বাস। কিন্তু বদ্ধিজীৱিৰ কাৰণে কেৱ বিজ্ঞানহে আছে ি জ্ঞানৰ শক্তি আজি ঈশ্বৰ প্ৰতিদ্বন্দ্বী। কিন্তু বিজ্ঞা তেওঁক বা সংঘৰ নেতাবোৰক নৈতিকতাৰ আধাৰ এটা দিব পৰা নাই। নৈতিকতাৰ আধাৰৰ বাবে াগে কিহ াত গভী বিশ্বাস মা হত সেই ি শ্বাস তেওঁ ইমান দিনে থাপি আহিছি । কিন্তু মানহ যে প্ৰবৃত্তিৰ দাস। প্ৰবৃত্তিক নিয়ন্ত্ৰ নকৰিলে অথ আৰু কামৰ বাসনা নিয়ন্ত্ৰণ অসম্ভৱ। হঠাতে তেওঁৰ মনত পৰিল আইন টাইনৰ্শে সভ্যতা অভিজ্ঞতাৰ ভেটিত আৰু বিশ্বপ্ৰকৃতিৰ ঐক্যৰ বাস্তৱতাৰ আধাৰত মানহে সবমান্য এটা ৈ তিকতাৰ আৱিষ্কাৰ কৰা উচিত। মল্যবোধ সেই বাবেই আৱশ্যক। সত্য সৌন্দয সমতা ন্যায় আৰু মক্তি। এইবোৰ মল্যবোধত বিশ্বাস ৰাখিলে ঈশ্ব ত বিশ্বাস পৰিহাৰ কৰি পাৰি। তেতিয়া মানহে আইন ে াহোৱাকৈ নিজকে শাসন কৰি ব পাৰি ি প্লৱ বা বিশ্ববিদ্যালয় লাগে আনক লাগে বাবেই আমাকো লাগে এনেকৈ ভবাতো ভুল। কিয় লাগে তাকো আমি ধৰিব পাৰিব লাগিব। স্বাধীনতাৰ ক্ষেত্ৰতো সেই একেটাই প্ৰশ্ন জৰুৰী। কুইট ইণ্ডিয়া বলি হুলস্থুল কৰিলেই নহয় কুইট ইণ্ডিয়া কিয় এই প্ৰশ্নও জৰুৰী।

হে অসমীয়াসকল তোমালোকে এট নৈতিকতা আধাৰত তোমালোকৰ জাতীয় কমসচী থিৰ কৰা। আমি তোমালোকক সেই নৈতিকতাৰ দশাম । এই ক া চিঞৰি চিঞৰি কবৰ মন ল অধ্যপক ৰবিচন্দ্ৰৰ।

জয়ন্তীয়ে ভাবত বিভোৰ অধ্যাপকৰ মখলৈ চাই দেখিলে তেও ওপৰলৈ চাই এবাৰ আপোন মে হাহিছে এবাৰ মনে মনে কথা কৈছে। তেওৰ ওঁঠ দখন কথা কোৱাৰ ভঙ্গীত লৰিছে।

তাই সুধিলে কি ভাবিছে দেউতা ? ঠিক দেওধনী উঠা যেন লাগিছে দেওধনী উঠিলে ে । যে ক ৰ পৰা কথাবোৰ ওলায় কব নোৱাৰে ।

ৰবিচন্দ্ৰই হাহিলে লগে লগে তেওঁৰ কাণ মুৰ ৰঙা হৈ গ ল তেও কল্পনাই ভেউকা মোল বহুত দূ লৈ উৰা মাৰিছিল । সেই ভাববোৰ এতিয়া অবাস্তৱ ে বোধ হ ল

ঠিকেই কৈছ এক প্ৰকাৰ মোৰ গাত দেওধনী লা ি য়েই থাকে জয়ন্তী । শান্ত সহজ হৈ ৰবিচন্দ্ৰই উত্তৰ দিলে তই তেনে ইয়াত নেথাক বেছি দিন ?

ওহো আইদেউক ই কৈয়ে ি ছো

আইদেৱে কি কৈছে ?

একো কোৱা নাই

হু

জয়ন্তীয়ে অলপ ৰৈ ক ল আইদেৱে অৱ ্য কৈছে তেওঁৰ মনৰ অসুখ গ লে ে ও নাচ শিকি সেইদি ।—

সেইদিনা ?

অ । পৰহি তেও মো পৰা নাচ ি কি আছিল । বৰ সুন্দৰকৈ নাচিছিল । তাৰ পিছত হঠাতে অ ।জিতাই কান্দিে শুই উঠা ছোৱালীয়ে কান্দিবই তেও আম জিমনকৈ মাটিত বহি পৰি ক ে মই আৰু সহ্য কৰিব নোৱাৰা হৈছো সংসাৰ । মই ছোৱালীজনী জা জলপান খুৱাই আইতাকৰ ওচৰত থৈ আহিলোগৈ ঘৰি আহি দেখিছো সাজ পোছাক কৰি তৈয়াৰ । মোক ক লে ব ল দেউতাহতৰ মাটি চাই আহোগৈ । মই গ লো । মটৰত গৈ গৈ বেলতলা পালোগৈ । বাট পথ ভাল নহয় । তাৰ মাজে ি য়েই তেও গাড়ী চলাই একেবাৰে বেথাৰাম মহৰীৰ ঘৰ পালোগৈ । মহৰীয়ে পিছফালে বাঁহনিত বাহ কাটি ∩াছিল । কথাও কৈ আছিল । হঠাতে দেখোন বাইদেউৰ দণ্ড বদ্ধি খেলালে । তেও ক লে কথা শুনিছ নহয় মই ক লো শুনিছোঁ অলপ ওচৰলৈ গৈ শুনো ব ল । —এই বুলি মোক বাহনিৰ মাজে মাজে নি একোপা বড়া বাহৰ আৰত ৰলগৈ । আমি দয়ো তাৰপৰা বেথাৰামৰ কথাবোৰ ভালকৈ শুনিলোঁ । বোধহয় সি একোপা পুলি বাহ দেখিছিল । সেইবাবে

কৈছিল হেৰ পশিবাঁহ তই আৰু বাঢ় ে াক কাটিবৰ হোৱা নাই। পিছত কাটিম অ ণ পিছতে আকৌ শুনি ে া ে ে ৌ অপইতা ব তোকো নেবাে া য়া হ তাৰ পিছত চোন মনে মনে ৰ ল পিছে খন্তেক ৰশৈহে অপপ পিছতে তাৰ মাত শুনিলো হে ভলকা তে ক হ ে কাটিম এ াই আইে উবে এজ ৌ দে ধ ৌ আি ছে তাইক ৰাখি লৈ ঘৰ এড া বনাব লাগে। তই হাঁ লাই খটা তু ৰমৰি নকৰিবি কিন্তু। আইদেৱ এই াৰ হি ধাব ে াৱাি ে । মেয়ে ক্ষ ন্ত পিছ ত সি আহি ওলাই আ ক দো ঢেব ঢেক কে াহ ৈ ধৰিে জয়ন্তীয়ে উ াহ া ন ে ে ৰাম হ ৗয়ে হ ব াটি লৈ এি আ ব শুশ্ৰূষা ক ৈ াি প খৰ লেও

তাৰ ি ছত ? আগ্ৰহেৰে ৰবিচন্দ্ৰই সি লে।

শুচ অ হিলো আইদেৱে আ হ ঘৰত সি ে কেনে লাগি অ তো ? ক লে কে ে াগিন আৰু ানহটো ফুচুাঁৰ। তেওঁ ক নে তাকেহে বজিল ই সি লো কিনো ব জবলৈ আছে তাত ? তেও দেখোন জোকা মাৰি লে বজি ব বজিবি বাহৰো প্ৰা আছে।

ৰবিচন্দ্ৰই ে । জয়ন্তীৰ কালে চা ৰ

সদশনা মনৰ বেমা জ ট হৈছে নেকি ? তেও লে ে থাৰাম মা হে ো ব ভাল তোক াগৈ ব আদ স দৰ কৰি পায়। সি এনেকৈ বাহৰ লগত কথা প া মেয়ো কেইবাবাৰো শুনিছো। সি বাহ ানিলে ক ?

াি ডা আি ৰ ৈ ৈ ছে ড ে ই কা ভলকা ে াক কৈ ৈ ছ ে তা এ া ঘ স জি দি ই বে লো কী ৰাবৰে হ ল স ে যাৱ পলৈ ? কা াখ্যাৰখনলৈ নে বগ্ৰহৰ খ লৈ ? ই ক ে া এাতয়াই নিয়ইনে ? সি ক ে যাব খজিছ দোখহে নিব খজিছো।

জয়ন্তীয়ে হ্যাহলে হ াৰ লগে গে তাই কাণ ম ৰঙা পাৰ গ ল তাই এইবোৰ কথা দেউতাৰ আগত কিয় ক বলৈ গ ল তাক ভাবি তা ৰ লাজ লাগিল

বিচন্দ্ৰই ক যে বেখাৰাম ম নহটো ভ

ঠিক তেনেতে ৰামে ে মাই আহিল স্বাং য় াহা সদ নন্দ বৰুৱা ৰ গৰজ প িলে তেও কাৰো ঘ ে ভু কি মাৰিবই ও নেযায়। ৰবিচন্দ্ৰৰ ঘৰলৈও ৰকে যাহে। তেওৰ হীন গম্ভীৰ মতি দেখি জয়ন্তী চকীৰপৰা থিয় হ বৰুৱাই তাইৰ মৰৰ প া ভৰিলৈকে চালে

ৰবিচন্দ্ৰই জয়ন্তীক ক ে তই যা জয়ন্তী। কাপোৰ সলাগৈ।

জয়ন্তী ি মোৰাদি তেওঁে ক া ৰ প া আতাৰ গ া ৰবিচন্দ্ৰই ভাবিলে যেন সোণালী শৈশৱ অ হি তেওৰ গুৰিত াওঁক াকি আৰ্তা চি া য়ন্তীক দো ে তওৰ এাে ভাৱ হয় যেন নিমাষিত িদোষিতাৰ এই চয়েহ ানহ প্ৰথম আৰু শেষ পৰিচয়।

দানন্দ ৰুৱাই জয়ন্তীৰ এ া ঘণাঙ্কা ও ন য়ালে যি বিষয় লৈ তে ইয়ালৈ আা ছে সেই বিষয়ে অ াচনা কৰি ৱেই তেও সোনকালে উভ ত যে ৱাই তওৰ ইচ্ছা চজ ীক সধি তেও বেমাৰীৰ সবিশেষ খবৰ লৈ আহিছে

ভাল বেয়াৰ কথা সা য়েহ তেও মিচিকিয় াহি ক ে আপনি চাে। সকলো কথা জাি বে উচ ি ই ৬ ছে হয়নে?

ৰবিচন্দ্ৰই ম দপিয়ালে।

অ প ৰৈ বৰুৱাই মাকণ াকি াৰ মৃত্যু ঘ ে ন এ য্যা ান্ত বৰ্ণনা কৰিবলৈ ললে

পৰি পৰা চিন্তাৰ লগত মাকণ আৰু জিতৰ িয়া কথা ব া হাৱা িছে া তেওঁ অ ি আৰম্ভ মাক ভাত ানী খাবৈ এি ি এাকক আমি দি লৈ ি ে। পধলি বেি কা গৈ ৰাজিত ও া ৈ া। সি বৰুৱাৰ িদেশ মতেই া শ ৈ ছি ৰঞ্জিতে াকণৰ মন ভাৱ কি তাক আগৰেপৰা জা ি ছ ে ব বে াৰু গত ে। লাখি ভাৱে কথা ত া হ বলৈ গৈছিশ

মাক সেই স ত নিজ কোঠাত আছি ম কে খব ি য়াত তাই ভদ্ৰতাৰ খাতিৰত আহি তাক চ ৰা ঘৰত দেখা কৰিলেগৈ দিনটো নোখোৱা নোবোৱা বাবে তাই বৰ দুবল হৈ আছিল।

ৰঞ্জিতে দয়ো ঘৰৰ বিয়াৰ সিদ্ধান্তৰ কথা জন ই তাৰ অহাৰ উদ্দেশ্য ব্যাখ্যা কৰাৰ লগে লগে তাই প্ৰথমতে কান্দিলে। ৰঞ্জিতে নীৰৱে তাই প্ৰকৃতিস্থ হোৱালৈ বাট চালে। তাৰ পিছত ক লে চোৱা মাকণ মই তোমাক তোমাৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে বিয়া কৰাব নোখোজো। দেউতা হতে কলেও নকৰাওঁ। কাজেই তুমি প্ৰথমতে নিজৰ মন স্থিৰ কৰা। নবীনকো সোধা। সি মোৰ ভাই আমাৰ মাজত কোনো পৰ ভাব বা ঈষা নাই তোমা সিদ্ধান্তৰ কথা মোক খালি সোনকালে জনাবা মই তিনিদিন মৰত ফ টলৈ যামগৈ যোৱাৰ আগতে জনালেও হ ব।

মাকণে ৰঞ্জিতৰ কথা শুনি বৰ ভাল পালে তাই ক লে নবীনৰ লগত মোৰ ভালপোৱাক আপনি যথাথ মল্য দিয়া াবে মই কৃ জ। মাই আজি আপোনাৰ দেউতাকক কথা দিলে মাৰ ওপৰত মোৰ সেই বাবে খং কিন্তু মাও নিৰুপায়। ঘৰ গোটে খনৰে মত তেওঁ উলাই কৰিব নোৱাৰে সমাজৰ চকুত মই আপোনাৰ বাগ দত্তা। কিন্তু নিজৰ চকুত নহয়

ৰঞ্জিতে মাকণৰ উত্তৰ শুনি অসন্ত হওক চাৰি আ ন্দিতহে হ ল। সি ক লে মোৰো একে অৱস্থা তুমিতো জানাই মই এদিন সদশনাক বিয়া কৰাবলৈ পগলা হৈছিলো। কিন্তু তোমাৰ বৰ মাৰৰ আপত্তি ফলত বিয়া নহ ল। মই বিয়া নকৰাম বলিয়েই ভাবিছিলো। পিছত দেউতাহতৰ অনৰে ধ এৰাব নোৱাৰিলো। বিশেষকৈ যেতিয়া শুনিলো তোমাৰ কথা। মই খালি ক বলৈ আহিলো হয় তোমাৰ গতে মোৰ বিয়া হ ব নহ লে আৰু নহয়। সদ্যহতে মই তোমাক বন্ধ বলি গণ্য কৰিম। আশাকৰো তোমাৰ তাত আপত্তি নাই।

মাকণে হেনো ৰঞ্জিতক এই প্ৰথম বাৰলৈ একান্ত মনেৰে চালে। তাৰ ব্যৱহাৰত তাই ম ধ হ ল। ৰঞ্জিত বৰ সখী হ ল।

তাৰ পিছত বহুত ৰাতিলৈকে দয়োটাই নানান গল্প কৰি কটাই ভাত খাইহে ঘ লৈ উভতিল

সেই খবৰ শুনি সদানন্দ বৰুৱাৰ অনমান হ ল সিহতৰ ভিতৰত এটা বজা বজি আৰম্ভ হৈ গ ল। যদি কিবা কাৰণত নবীনে তাইৰ চৰ্ত পূৰাব নোৱাৰে তেন্তে তাই ৰঞ্জিতক গ্ৰহণ কৰিবই।

নবীনে ইতিমধ্যে সদানন্দ বৰুৱাৰ ওচৰৈ ৈ ছিল সদানন্দ বৰুৱাই তাক তিনি হেজাৰ টকা ান কৰি আলোচনী উলিয়াবলৈ উদগণি দি পঠাইছে। কিন্তু তেও ্যৱসায়ী হিচাপে জানে নবীনৰ আলোচনীয়ে অসমীয়া সাহিত্য সংস্কৃতি শ্ৰীবৃদ্ধি কৰিব কিন্তু তাক বিত্তবান কি মাকণৰ বৰ হ ৰ বাবে যোগ্যতা প্ৰদান নকৰে। মাকণে দাল দৰিদ্ৰ হৈ াস কৰিবলৈ ইচ্ছা নকে ।

পৰহি পৰা মাক ৰ বিয়াৰ সিদ্ধান্ত কৰাৰ পিছত বৰুৱাই নবীনক মাতি নি ে াটেই পৰি স্থিতিটো বজাই ক লে। নবীনে প্ৰথমতে দুঃখ পাইছিল কিন্তু লাহে লাহে সি তাৰ অৱস্থাৰ কথা ভালদৰে উপল ধ কৰিলে মাকণৰ লগত হোৱা তাৰ কথাবোৰৰ সা ংশ বৰুৱাক সদি ক াৰ গে ণে ৰুৱা াৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হ ল।

তেও তাক ক ে তোমা অৱস্থা ভাল হ ব পাৰে যদি অহা নিবাচনত সংঘ জিকে কিন্তু এবছৰ ভিত তে ে ৰাজনৈতিক তৰ সলনি হ ব তাক তমি ক নোৱা া।

নবীনে উত্তৰ দিলে মই তাইক বিয়া কৰাব পাৰিম। মানহে আলোচনীখন গ্ৰহণ কৰিবই।

সদানন্দ বৰুৱাই বজি পালে নবীন মনত ইচ্ছা আৰু আদশৰ তুমল সংঘষ ঘটিছে। তেওঁ নবীনক নিৰুৎসাহ কি ক লে মাকণে যি সিদ্ধান্ত কৰে তাৰ ওপৰত সকলো নিভৰ কৰে। কিন্তু পৰিয়ালৰ সিদ্ধান্ত তাই লৰচৰ কৰিব পাৰে নে নোৱাৰে ক ব নোৱাৰো। সকলো কথাতো মানহৰ ইচ্ছাৰ ওপৰত নিভৰ নকৰে।

বৰুৱাই যি কাম কৰে তাক নিয়াৰিকৈ কৰে। ৰজিতৰ বিয়াৰ বিষয়টোও তেওঁ নিয়াৰিকৈ সমাধা কৰিবলৈ সকলো প্ৰাথমিক ব্যৱস্থা গ্ৰহ কি ছে। তেওঁৰ ভাব হৈছিল যদি ৰাজ নৈতিক ৰিবতনে নবীনক এৰাতিৰ ভিতৰতে ী নকে তেন্তে ন ীন ে ানকালে দাি দ্ৰ্যমক্ত নহয় মাকণে অবিবাহিত ৈ থাকিবৰ বাবে সংকল্প ব পাৰে কিন্তু তেওৰ ধাৰ া াক ৰ তেজত সন্ন্যাসিনী হোৱাৰ লক্ষণ াই অভিজাত ফুক া বৰুৱা পৰিয়ালৰ কোনোৱা ছোৱা ী সন্ন্যাসিনী হ ব পাি বি তেওঁ িশ্বা কৰে

দুই পৰি য়ালৰ ম জত সম্পক স্থাপন ব্যৱসায়ৰ উন্নতিৰ বাবে কিমান প্ৰয়োজনীয় তাক বৰুৱা আৰু ৰবিচন্দ্ৰ উভয়েই ভালকৈ জানে।

এখন বা । ন তিমধো ি । হ ৈ ছ অ ৰু এখন ব ।ান ি ।
কথা চলি আছে পাৰিবাৰিক সম্পক মাজে দ ব্যৱসা সম্পক
দঢ় কৰাৰ উদ্দে । তেও মতে সৎ ডেকা শাৰু গ ভৰুৰ ভাবপ্ৰৱণ
প্ৰেমৰ সম্পক সং কিন্তু ই অস্থায়ী ক ৰণ সিহ সংসাৰৰ
ধাৰণা পৈণত ন য়। আন াে ব্যৱসায়িক স পক দঢ় কি পি য়াল
দটাৰ ত বিয়াল ব । ে ওঁ । পৈণ ি াৰ ক

বৰুৱাই কা ল দিনটো ব্যৱসায় কাম ব্যস্ত াছিল পৰুান
ফ নৰ াঠি । ত দদ ওৰ টো শাকি লৈ ুৰ
আহি লৈ িদে িলে দ যে অৱহে বো নকে ৰ
কাৰণে ওৱাহ টো ফিচাে েড া । স্থা
দ আৰু এ ে স টো । য় ল জ স বা।
খনৰ মেনেজা পদ । তে কি ক াৰ ৰু ান াগজলৈ
বিজ্ঞাপনো পঠালে।

আজি ৰা তও ি চন্দ্ৰ য় ি বলৈ সা পাৰ কাৰ
ওলাওঁতেই ৰায় বাহাদৰ ছিৰাজুদ্দিন হাজৰিকা ওলালহি কালি
ৰাতি তেওঁৰ ভাৰা ঘৰত জীয়েক জে ৰা ক অহা উপ ক্ষ্যে াহ খাৱা
হৈছিল াকে । তাৰ্ত আ ছিল ত তে ন ী ল ত ।
বতৰা হৈ ু ই সেইদিনা ৰাতি ফিৰোজা ঘ তে থাকি ি ছু দ
ফিৰোজাহ ৰ াপতে কলিকতা ল যোৱাৰ সিদ্ধান্ত ন। তাই তাত
গৈ শান্তি নিে তনত পঢ়াৰ দিহা কৰিব মাকক । বীনক
নোসোধাকৈ তাই নিজে নিজে এই সিদ্ধান্ত লৈছিল তাই সকলো
জঞ্জালৰপৰা মুক্ত হব খুজিছিল।

নবীনৰ লগত কিবা মীমাংসা হ লনে? বৰুৱাই হাজৰিকাক
প্ৰশ্ন কি লে।

একো তুন সিদ্ধ ন্ত নবীে লব পৰ নাই।

বিপদ হ ে বৰুৱাৰ বদ্ধি শতগুণ বৃদ্ধি পায়। তও অল্প
ভাবি ক ে মই । একো বয়া দেখা ন ই। তাইক যা লৈ
দিয়ক। অবশ্যে মাকক আৰু বৰদেউতাকক ৈ যোৱা ভাল।
তাইৰ খৰচৰ শা াকে । অসাবধা নহ ব মই তাৰ ব্যৱস্থা
কৰিব পাৰিম

ছিৰাজু ন্দন আহমদ হাজৰিকা কান্ধৰপৰা এটা মহা ভাৰ হল তেও ন্ধৰ জীয়েকক লৈ মহা বিপদত পৰিছিল পঞ্চানন প্ৰব ত বিচন্দ শয্যাগত এনে সময়ত ভাবী শহুৰেক আৰু উঁ হতীয়া বন্ধুৰ পৰামশ বাৰ বাহিৰে গত্যন্তৰ নাছিল। বন্ধুৱাৰ পৰাম তেওঁৰ ম ত াগি াকণেও সেই পৰামশ মানি ললে ি ও াক া বৰদেউ কথ নতন ইচ্ছাৰ ক া কোৱাৰ কথা ভবাৰ া লগ াইৰ মন সংকুি ত ৈ পাৰল তওলোকে তাইক ফিে াজাৰ লগ য াথ া নয়াৰ আশঙ্কাই বেছি ি ন্তু ছি া দ্দি আহ া ৰিকাই মা আৰু ব দেউতাকক কোৱা ওপৰত ি ৰুত্ব ে প কি ে ফি াজায়ো তাইক জালে। লে অৰু তা কা কৰিে পছত পস্তাব া াব পাে

কিন্তু তাই মনত তে তয়া এ ি ভ্ৰা ন্ত কি কৰিব াগে ৰু ৈ া াগে কি া ঘ লৈ াৰ পাে — এইে াৰ বিে চনাৰ যক্তি যক্ত া তাই অস্বী া কৰিব ে াৰাি ে মাকৰ অজানিতে ওত ঘৰৰ ৰা গুচি আহি আৰু প্ৰেমিক প্ৰস্তুতিহীনতা আৰু নিষ্ক্ৰিয়তাত ৰু ৈ আচম্বিতে ন্ধৰী া কতাি ৈ শান্তি ি তনৰ ছা ী হাৰা স ব স্নত াই কিছু ি দ্ৰ প্ৰ াশ াৰে তাত তাইৰ নিঠৰুৱা অৱস্থাও প্ৰ াশ নে পোৱ কৈ একা নাছি শুদ্ধাশুদ্ধৰ ি ে চ া ে ি তাই কি প া াছিল। তাই তেতিয়া আত্মস্থ নাছি ি জে া অে াচৰ এটা বনৰীয়া শক্তিয়ে তাইক ে া াহ াহ প া হি ৈ াৰু প্ৰেমি ৰপ া নি াৰৈ ানি ৈ গছিল। া ন্তু সংস ত থিয় দিবৰ ক্তিও াই াড া াছিল

ত ইৰ ো ৈ ছি ফিে াজা লিব াৈ গলে যে তাই শাি ব

কন্তু ফিে াজায়ো তাই যেি য়া ক প ামশ লবৈ য বলৈ ক লে তেতিয়া তাইৰ ত খেলিে লি লাি গ া ফিৰোজাই লগতে াইক বৈছিল তাইৰ িজৰ অসবিধাৰ ক া তাই এতিয়া লোকৰ তিে াে আৰু পৰ বোৱা ী পঞ্চা ফকনৰ ছো া ী বি শহুৰেকে মাকণক নিশ্চয় আদ যত্ন কি কিন্তু যেতিয়া জানিব যে তাইৰ মনৰ অৱস্থা অনিণেয় আৰু তাইৰ শান্তি নিকেতনত

পঢ়াৰ ইচ্ছাটো কেৱল তাইৰ মনৰ যন্ত্ৰণাৰ পৰা নিষ্কৃতি লাভৰ উপায় মাত্ৰ—ঘৰৰ মানহে তাৰ কথা ঘণাক্ষৰেও নেজানে— তেতিয়া তাইৰ প্ৰতি তেওঁৰ মনৰ ভাব সলনি হৈ যাব। অবলা নাৰীয়ে সম্পূণ স্বাধীন হৈ চলাটো সহজ কাম নহয়।

তেতিয়া তাইৰ মনৰ অৱস্থা দঃখলগা। তাই অনভৱ কৰিলে ফিৰোজাৰপৰাও তাই বেলে তাইৰ অৱস্থা কাৰো লগত নিমিলে। তাই তেতিয়া ঘৰৰো নহয় পৰৰো নহয় নিজৰো নহয় তাই যেন কক্ষচ্যুত তৰা — খহি গৈ আছে। তাই কো সিদ্ধান্ত কৰিব নোৱাৰা হ ল। যি সিদ্ধান্তকেই লব খোজে তাতেই বাধা বেহুৰপ। তাই ওলাব নোৱাৰে।

ফিৰোজাহত ষ্টেচনলৈ যাবৈ সাজু হ ল কিন্তু মাকণ চৰা ঘৰতে বহি আছিল তাৰপৰা লৰচৰ কৰা নাছিল। বেললৈ মঠেই আধাঘ টা আছিল আটাইৰে মখ উদ্বিগ্ন। মাকণৰ তেতিয়াহে ভাব হ ল যেন তাই ফিৰোজাহ ত বাবে এটা জঞ্জাল হৈ পৰিছে। অনত ত হৈ তাই ফিৰোজা আৰু তাৰ গিৰিয়েকক যাবলৈ ক লে আৰু অনাহকতে সিহ তৰ জঞ্জাল হোৱা বাবে ক্ষমাও খজিলে। তাই ক লে তহত যা। মই পিছে পৰেই যাম

ফিৰোজাই তাইৰ মনৰ অৱস্থা বজি পাইছিল কিন্তু তাইক সেই বিভ্ৰান্ত অৱস্থাত লৈ যাবলৈও তাই কোনো যক্তি বিচাৰি পোৱা নাছিল। মাকণৰ ইচ্ছা অসংলগ্ন আৰু বনৰীয়া হৈ উঠিছে। সেই বাবে বাপেকৰ ওচৰত তাইক গতাই ফিৰোজাই সকলোৰেপৰা বিদায় লৈ গিৰিয়েকৰ সৈ ত মটৰত উঠিলগৈ।

মাকণে সিহ তক হাহি মখেই বিদায় দিলে। বান্ধবীৰ দাম্পত্য সখত তায়ো সখ অনভৱ কৰিছিল যাবৰ সময়ত দয়োজনীয়ে সহজভাৱেই কথা বতৰা হ ল।

ছিৰাজুদ্দিনেও সেই দশ্য দেখি মনত আনন্দ পালে। মাকণ ঘৰি আহি পনৰ ডইংৰুমত বহিলহি। তেতিয়া নিজক নিজে তাই ধিক কাৰ দিবৈ আৰম্ভ কৰিছিল। ঘৰৰপৰা আঁতৰি থকাৰ মাকৰ ওপৰত অভিম ন কৰাৰ আৰু নবীনৰ নিষ্ক্ৰিয়তাত অসন্তুষ্ট হোৱাৰ কোনো যুক্তিসঙ্গত কাৰণ তেতিয়া তাই বিচাৰি পোৱা নাছিল। কিন্তু ভিতৰৰ অহং টোৱে তাইক যেন কৈছিল

তই সকলোকে দেখৱাই দে তই কি কৰিব পাৰ। অন্ধ আবেগৰ তাড়ণাত তাই কলিকতালৈ আৰু তাৰপৰা শান্তি নিকেতনলৈ যাবলৈ ওলাইছিল। শান্তি নিকেতনত কি আছে তাই ক ব নোৱাৰে তাত পঢ়িলেনো কি হ ব তাকো তাই ক ব নোৱাৰে। কিন্তু শান্তি নিকেতনৰ এটা নাম আছে কিবা এটা অসাধাৰণ অবজ আৰু সন্দৰ অভিজ্ঞতা যেন তাই তাত পাব যদি তাই নবীনক বিয়া কৰাই সহজ জীৱন যাপন কৰিব নোৱাৰে তেন্তে তাই সম্পণ ৰূপে বেলেগ হৈ পি কিন্তু ে ই বেলেগ হোৱাটোনো কি তাক তাই ক নোৱাৰে

সেই বেলেগ হোৱাৰ সম্ভাৱনাও তেতিয়াও লোপ পালে অন্ততঃ সাময়িকভাৱে ছিৰাজুদ্দিন আহমদ হাজৰিকাৰ ঘৰখন ফিৰোজাৰ অ হনে অথহীন আৰু ন্য হৈ ি তাই ক লে তাৰৈ মই ঘৰৈ যাও। মাই চাৈ কি ভা ি ছে

ছি ।জুদ্দিন হাজৰিকাই তাইক বজা তাই ক তো একো ভুল হোৱা নাই এটা বয়সত এটা সময়ত একোটা প ি স্থিতিত সক । ম নহৱে এনে হয় কাজেই ঘ লৈ উভতি যোৱাটোত মাক আ ন্দিতহে হ ক্ষণ্ণ হয়

মাকণে কিন্তু মাকৰ স্বভাব জানে। তেও চ গৈ তাইৰ ওপৰত ং কৰা নাই খং ক ি ছে নিজ ও ৰ মাকে প্ৰত্যেকটো ঘৰুৱা অঘটন বা নিজক দোষী ব ি ভাৱে মাকণ শুচি অহাৰ পিছত ে ও চাগৈ ভ ি ছে মোৰ কিবা এটা কৰবাত অবিচাৰ হ ল নহলে ত ই তেওঁক কিয় এৰি যাব। মাকৰ মনৰ অৱস্থা এনেয়ে ভাল নহয় দেউতাকৰ অৱহেলাৰ কাৰণে এতিয়া তাই এটা নতন আঘাটত ি লে ফকন পৰিয়ালৰ জীয়ৰী কোনো কালেই কেতিয়াও ইদৰে বাহিৰ ওলোৱা ।ছি

পৰিয়ালৰ মৰ্য্যাদাৰ কথা যেতিয়া আহে তেতিয়া ফকন বৰুৱা আৰু আহমদ হাজৰিকা কলো এক হৈ যায় পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ মৰ্য্যাদা ৰক্ষাৰ বাবে সদায় তেওঁলোকে যত্ন কৰে। ইতিমধ্যে বৰুৱা আৰু আহমদ হাজৰিকাই আলোচনা কৰি ঠিক কৰিছিল মাকণক নি হাজৰিকাই নিৰ্দিষ্ট সময়ত ঘৰ পোৱা গৈ আৰু বৰুৱাক তেও তাতে বহি থকা পাব। ইতিমধ্যে মাকণৰ মাক চিন্নাক বৰুৱাই বুজাই বঢ়াই শান্ত কৰি ৰাখিব।

আই ব ল যাওঁ তোক ঘৰত থৈ আহোঁগৈ । মই আজিয়েই তেজপ লৈ উভতিব লাগিব হাজৰিকাই মৰম না মাতেৰে মাকণক ক লে ।

মাকণে কোনো আপত্তি নকৰাকৈ হাজৰিকাৰ সৈতে মটৰত উঠিগৈ

মটৰ আহি মাকণহ তৰ প ি ৰ মৰত ৰোৱাৰ লগে লগে হাজৰিকাই দে ি লে ড্ৰইংৰূম ভি ৰত কিবা গুণি গাথি বৰুৱা বহি অ ছে

হাজৰিকাই মাকণক লৈ ডইংৰূম সোমোৱাৰ গে লগে বৰুৱা স্তীৰভাৱে থিয় হ ল তেওঁৰ খ হাহি নাই । মাক লৈ চাই তেও ৫ মই তোক আ ি বলৈ যাও বুলি ভাবিছিো হে । অলপ আগতে আহি দে ি ছো মাৰ স্ব ী হ ল আচৰিত ক । । তই ভিতৰলৈ ল ৰৰমা হত আছে

মাক ৰ গাত সম্বিৎ নোহোৱা হ ল । ৰুৱালৈ ন তাই । মা মা ব ি ি হ্ব ভাৱে চিঞৰি মাক কোঠা পাশেগৈ ।

কি হ ল বৰু । ভাঙি ি ত কওকচোন । উদ্বিগ্নচিত্তে হাজ ি কাই সুধিলে হাজৰিকাই বহিবলৈও পাহৰি ল তেতিয়া ।

বৰুৱ ই অলপতে আহি যি দে ি লেহি তাকে হাজৰি কাক ক লে

কিছু সময় আগৰ কথা । বৰুৱা মাক হ ত ঘৰ ে ৱাহিৰ গে লগে ঘ মালীটো দৌৰি আহি তে ক ক লে ি মাইজীৰ কি হ ল চাও হিচো । একেবাৰে মাত বোল নাই ।

বৰুৱা মালীটোৰ পিছে ি ছ ৈ মাকণৰ মাকৰ শোৱাকোঠা পা ৈগে ে খলে মানহুজনী ওপৰলৈ মৰকৈ শুই আছে াত গ ম তেি য়াও আছে বৰুৱাই ডাক্তৰ মতালে ডাক্তৰ আহে ানে ে ওঁ মানহুজ ীৰ অ শে পাশে কেউপিনে ড ক িটভে চোৱাদি চালে । তেওঁ ধৰি পা ি ছিল চিত্ৰাৰ গাত জীব নাই সেইবাবে তেওঁ এই ম ণৰ কাৰ অ ে ষণ কৰিছি

গাৰুৰ দাঁতিত এখন মেলা চিঠি পৰি আছিল । সেইখন দেখি বৰুৱাৰ গা চেৰাই গ ল । নৈতিক দ্বিধা দশাবৰ বাবে ে তিয়া সময় নাছিল । তেওঁ চিঠিখনৰ আখৰবোৰ চিনি পাইছিল ।

পঞ্চাননৰ আখৰ সেই চিঠিখন লৈ তেওঁ তুৰন্তে বাহিৰৰ ফালনি ওলালগৈ। তাতে তেওঁ সেইখন পঢ়িলে।

চিঠিখন দীঘলীয়া। ইমান দীঘল চিঠিখনৰ সাৰাংশ দিয়াও সম্ভৱপৰ নহয়। গিৰিয়েকে ঘৈণীয়েকলৈ লিখা সাধাৰণ চিঠি সেইখন নাছিল। সেই চিঠিত পঞ্চাননে চিত্ৰাৰ লগত তেওঁৰ দীঘলীয়া সহবাসৰ সমাপ্তি ঘোষণা কৰিছে আৰু চম্পাক লৈ এটা নতুন জীৱন আৰম্ভ কৰাৰ কথা নিলজ্জভাৱে বৰ্ণনা কৰিছে। এই নতুন জীৱন আৰম্ভ হ'ব পৰৰ্ণি জীৱনৰ সমাপ্তিৰে। তেওঁৰ সম্পত্তিৰ উত্তৰাধিকাৰী হ'ব দদ। মাকণৰ বিয়া আৰু ঘৈণীয়েকৰ বাবে ভৰণপোষণৰ সকীয়া ব্যৱস্থা থাকিব এজমা ী মাটি সম্পত্তি অৱশ্যে ভাগ কৰোতে সময় লব। তেওঁ ক ৰবাত সকীয়াকৈ থকাৰ কথা ভাবিছে।

চিঠিখনৰ আঘাত বেচেৰী চিত্ৰাই সহ্য কৰিব নোৱাৰিলে ইতিমধ্যে তেও মাকণৰ ঘ ত্যাগত ভয় খাই আছিল। আগদিনা ৰাতিৰেপৰা কুটা এগছ তেওঁৰ মখত নপৰাৰ বাবে তেওঁ কিছু হটিছিল। ৰক্তচাপো বৃদ্ধি পাইছিল পিয়নটো আহিছিল ঠিক চাৰে হ বজাত। তাৰ অপপ পিছতে ে ও বোধহয় চিঠিখন পঢ়ি বিতত হৈ পাটীত পৰিছিল গ। হৃদযন্ত্ৰৰ ক্ৰিয়া হঠাতে বন্ধ হৈ যাব পায়। তাৰ পিছত সকলো শেষ।

মানহজ ীয়ে সম্পণ হতাশাত ডুব গৈ চাগে নিজৰ জীৱন বিসজন দিলে। গিৰিয়েকৰ অনাচাৰ আৰু পৰিত্যাগৰ লগে লগে তেওৰ পৰুষ নিভৰশীল জীৱন অথহীন হৈ পৰিল। মাকণ আছিল তেওঁৰ আদৰৰ সন্তান তাই আচম্বিতে আঁতৰি যোৱাৰ লগে লগে চাগৈ তেওঁ ভবিষ্যতো অন্ধকাৰ হৈ গল

মালীটোৰে বোলে তেও চিঞৰা শুনিছিল। ঘন হুৰিত বাট হেৰুৱাই মানহে ভয়ত যেনেকৈ চিঞৰে তেনেকৈ মাকণৰ মাকে চিঞৰিছিল। এবাৰ নে দবাৰ চিঞৰাৰ পিছত সকলো শেষ।

হাজৰিকা তাত থাকোতেই ডাক্তৰে আহি দেহটো পৰীক্ষা কৰি বৰুৱাৰ অনমানকে সত্য বলি কলেহি। হৃদযন্ত্ৰৰ ক্ৰিয়া হঠাতে বন্ধ হৈ তেওঁৰ মৃত্যু হল। তেওঁ তাক পুনৰ সক্ৰিয় কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল কিন্তু সফল নহল।

তেতিয়ালৈকে মাকণে কন্দা নাছিল।

কিন্তু ডাক্তৰ যোৱাৰ পিছত তাই উচপি উচুপি কান্দিবলৈ ধৰিলে। কান্দোতেও তাই নিজৰ ব্যক্তিত্বৰ বৈশি ট্য হেৰুওৱা নাছিল। সদশনা আৰু সদশনাৰ মাকে তাইক নানাভাৱে সান্ত্বনা দিছি কিন্তু তাইৰ ক্ষতি আছিল অপ ৗ । তদপৰি তেতিয়া কে তাই ঘণাক্ষৰেও গম পেৱা নাছি ন কি কাৰণে মাকৰ এই দঘটনা হ ল। সেই খবৰ কেৱল বৰুৱা আৰু হাজৰিকাই জানে। তাইৰ বোধহয় ভাব হৈছিল াকৰ মৃত্যু কাৰণ তাই এই দোষৰ ভাবে নিশ্চয় তাইক তে ি া খ ি খ ি খাইছিল মাকৰ দৰেই তাইৰ আত্মদোষ আৰু আত্মগ্লা নি প্রৱ তা প্ৰবল আছিল।

সেই দশ্য বৰুৱা স া তেও তাইক মাতি আনি তাই ক ঠাত হুৱাই বহু জ ি া দ শে ত থাওকতে ক পে শুন অ ই া গ ল। কিন্তু া ি ে া ম া নাই। তো বিয়া কা লগত হয় ে ইটো তই বিচা ক ি বি কিন্তু ই তমধ্যে মই তোক মনে মনে মোৰ ঘৰ ৱ বোৱা ী আসনত ঠাই দিছো। তই মোৰ এতিয়া আপো ে া আ ে ান আ াকৰো এই ম মৰ মোল বজি ি । ইয়াত মে ৰ কোনো স্বাথ নাই কাৰণ মই কোনো কথাতে কাকো বাধ্য নকৰো। কিন্তু এটা কথা কৈ থও। মাৰ ঢ কুৱাৰ কাৰণ তই নহয় তেনেকৈ কো া ক ৰ নাই ধৰি অদ ট

চিঠিখনৰ কথা নি ওৱাকৈ তেও মাকণক পাযমানে আত্মদোষ আৰু আত্মগ্লানিৰ ভাব পৰা মক্ত ক ি বলৈ যত্ন ক ি লে।

মাকণে তেওৰ কথাবো মন দি শুনিছিল প্রত্যেকটো শব্দতে যেন বৰুৱাৰ নিভু স্নেহ প্রক শ াইছিল। তাই যে াকৰ মৃত্যুৰ কাৰণ নহয় এই কথা কোৱা বাবে তাই বৰুৱা ওচৰত কৃতজ্ঞতা প্রকাশ কৰিলে তাই বজি প ইছিল বৰুৱাই তাৰপৰা কিবা এটা লকুৱাইছে কিন্তু এই গোপন কৰ ৰ কামটোও তেও সৎ উদ্দেশ্যেৰেই কৰিছে। তাই ক লে দেউতাও নাই দাদাও নাই। ৰৰদেউতা পৰি আছে। মোৰ মনৰ গতি ঠিক াই। আপনি সকলো চাব ৰৰদেউতা। আশীবাদ কৰক যাতে মই মোৰ মাৰ যোগ্য ছোৱালী হ ব পাৰো। মা যে মোৰ কি আছিল কাক ক ম কোনে পতিয়াব ?

মাকণে কথা কোৱাৰ লগে লগে উচপিবলৈ ধৰিলে। তাই দেখিলে ঘৰখন মে লা পৰি গৈছে। পাকঘৰ শ ন্য। মাকৰ কোঠাত মাকৰ ৰামায়ণখন আছে মাক নাই

তাই অকলশ ীয়া। এই শন ঘ নৰ ভাৱ এতিয়া ত ইৰ মৰত তাই সকলো দ খ সহ্য কৰিবই লাগিব।

বৰুৱাশৈ তাই এবাৰ চালে। বগা চুলিৰ তলত এখন শান্ত গহীন মখ। তাত এযৰি সজাল নয়ন। পবতে কোনো দযোগতে তাই বৰুৱাৰ চকুত পা ী দেখা নাছিল। তাইৰ প্ৰতি অগাধ চেনেহ থকা বাবেই তেওঁ কান্দিব পাৰিছে। তাইৰ বিশ্বাস হ ল এই দযোগত বৰুৱাই তাইক ে ৰে।

ৰুৱাই কোনো ছোৱালীৰ বাবে আগতে ইমান সহানভতি প্ৰকাশ কৰা নাছিল। স্বাভাৱিক ৰূপতে ই সহানভতি প্ৰকাশ পাইছিল। আনবোৰ ছোৱা ীতকৈ মাকণ বেলেগ তাইৰ ৰূপ সিমান উজ্জ্ব নহয় কিন্তু তাইৰ মখত আছে এ া গভীৰতাৰ চাপ। ত ই ঘ নহয় দায়িত্ব ীলা তাইক সেই ৰূপত দেখি তেও সেই স য়ত স চাকৈয়ে ধা ণা হ ল তাই তেওঁৰ উপযক্ত বোৱাৰী হ ব পাৰিব। তাই বজা ছোৱালী। কালি সাময়িকভাৱে তাই বিভ্ৰান্ত হৈছি যদিও তাৰ সংগত কাৰণ আছে তাই নবীনক দিয়া কথা উলংঘা কৰিবশৈ ে াৱা হ লেহে বৰুৱাৰ তাইৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা কমিলহেতেন। বৰুৱাই কথা দি কথা ে াৱা মানহক ভাল নেপায়

ী আৰু তাইৰ মাজত হোৱা বজাবজিত কোনো অবাস্তৱ ধা ণা নাই প্ৰেম সীমাবদ্ধতা সিহঁতে মানি ৈ ছে সংসাৰৰ ধাৰণা দয়োটাৰে বেলেগ সেই কাৰ সিহ তৰ প্ৰেম গৈ বিবাহত পৰিণত হোৱাৰ আৰু বাস্তৱত ৰূপ লোৱাৰ আশা কম এই প্ৰেম থাকক। সেই প্ৰেমৰ পৰিণতি দেখা নাপাই আৰু পৰিয়ালৰ সিদ্ধান্তৰ হে চাত বিমোৰ হৈ তাই এটা অকলশৰীয়া পৰিস্থিতিৰ সম্মখীন হৈছিল। তাইৰ অন্তৰৰ সত্য ৰক্ষা কৰিবৰ বাবে তাই পৰিয়াল আৰু নবীন উভয়ৰে পৰা আঁতৰি শান্তি নিকেতনত এটা নিষ্কৃতিৰ পথ বিচাৰিছিল। কিন্তু সেইটো অসম্ভৱ পথ। এই কথা তাই সোনকালেই বজি পালে। তাই ঘৰলৈ আহি আন এটা অপ্ৰত্যাশিত দুঘটনাৰ সম্মখীন হ লহি মাকৰ মৃত্যু ৰহস্যজনক। তাইৰ ধাৰণা হৈছিল কিজানি তাইৰ

উৎপাতে মাকক বিষম আঘাত দিলে আৰু তাৰ ফলতেই মাকৰ মৰণ চম চাপি আহিল। এতিয়া হয়তো তাই ৷ন্তি পাইছে তাইৰ চকুৰে মখে কৃতজ্ঞতাৰ ভাৱ প্ৰকাশ পাইছে। তাই বজি পাইছে বকৰা তাইৰ প্ৰবল হিতাকাংখী। হয়তো তাই বজিছে তেওৰ এই চেনেহৰ সংকীণ স্বাথ নাই। অৱশ্যে তাইক বোৱাৰী কি ৰ বাবে থকা প্ৰবল ইচ্ছা কথা বকৰাই লকাই ৰখা নাই। সেই ইচ্ছা তেওঁ লকাই ৰাখিব ে ৱাে ।

তাই যে বকৰাৰ প্ৰতি কৃতজ্ঞ এই কথা বকৰাই ধৰিব পাৰিছিল ।

অলপ পিছতে তাই বকৰাক ভি চুই সেৱা কৰি মাকৰ শোৱা কোঠালৈ গুচি গ ল বকৰা গ বাহিৰলৈ

চিৰাজুদ্দিন হাজৰিকা বাহিৰত তেওৰ বাবে বৈ আছিল। দয়ো মন্ধৰে অলপ পৰ কথা পাতিলে কথা শেষ কি হাজৰিকা ঘৰলৈ ঘি গ ল

বকৰাই এই । ৰজিত আৰু নবীনক মতাই পঠালে মা ীটোৰ হতুৰাই। তেও নিজে ৰাতিৰাম ডাইভাৰক মতাই অ নি দদ আৰু পঞ্চাননলৈ দখন জৰুৰী টেলিগ্ৰাম কৰিবলৈ দিলে ঘৰি আহোতে তাক পৰোহিতকো মাতি আহিবলৈ ক লে। তেওঁ অনমান কৰি দেখিলে দদ আহি পাওতে ৷তি /৯ ৷জিব ৰাতি দহ বজা আগতে শ মশানলৈ নিয়া সম্ভৱ নহ ব। ইতিমধ্যে বেথাৰাম মহ ীক খবৰ দিয়া হৈছে বাঁহ কাঠ গোটাবৰ বাবে।

ঘৰখনলৈ খবৰ কৰা মানহৰ সোত বৈছিল।

বকৰাই চ ৰাঘৰত বহি সোধ পোচ কি ছিল।

আধা ঘ টা মানৰ মূৰত মাজীটো সদা মখে উভতি আহিল। ৰজিতে পৰাই চাহ খাই দজন মিলিটেৰী বন্ধ লৈ দীপৰ ি লৰ ফালে চিকাৰ কৰিবলৈ গৈছে। মাকণৰ মাক মৰা সি ক ব নোৱাৰে আবেলিৰ আগত সি উভতি অহাৰ আশা নাই।

নবীনক নেপালে নেকি? উদ্বিগ্নচিত্তে বকৰাই সধিলে।

নবীনবাবৰ অফিচ পলিচে থানাতালাচ কৰিছে। মাজীটোৱে ভয়বিহ্বল কণ্ঠে ক লে। নবীন বাবু নাই। কিজানি গ্ৰেপ্তাৰ হৈছে।

বক্ৰৱাৰ মৰ ঘৰি গ ল। তেওঁ ভিতৰৰ পৰা সদশনাক মতাই আনি ক লে আই। তই অলপ বাহিৰত খবৰ খাবাৰ কৰিবি। মই নবীনৰ অফিচৰপৰা আহো

নবীনৰ নো কি হ ল? বি ময়ত সদশ াই সধিলে।

গ্ৰে তাৰ হ ল বক্ৰৱাই উত্তৰ দিলে

সংঘৰ মানহ গ্ৰেপ্তাৰ হোৱাটো আজিকালি খবৰ নহয়। তথাপি নবী ৰ গ্ৰে তাৰটো এটা খবৰেই। নবীনক সকলোৰেই জানে সৎ মানুহ বলি।

মন্মথলৈ খবৰ দিলানে? বক্ৰৱাই সধিলে।

দিছো সদশনাৰ মাতত এটা উদাসীনতা তেও বা কোন হাবিত গৈ সোমাই আছেগৈ। টেলিগ্ৰামে নেপায়গৈ। আপোনা আপনি ওলালেহি ওলোৱা

বক্ৰৱাই সদশনাৰ মখলৈ চোৱা লগে লগে হুত পৰণি কথা ম ত পৰি গ ল। সদশনাক নাওঠৰ পৰা তেও দেখিছে। ৰজিতৰ লগত অসম্ভৱ মিল আছিল নাচ-গানতো দয়োটাৰে সমান চখ পৰিলক্ষিত হৈছিল কলিকতালৈ দয়োটা পৰিয়াল ফুৰিবলৈ বা খেল চাবলৈ গলে সদায় একেটা হোটে তে াছি ৰবিচন্দ্ৰ বিলাতত থকা কালত টানে আপদে পৰিয়ালক তদাৰক কৰিছিল বক্ৰৱাই। এখন ফিলিম কৰাৰ কথা আছিল জিত স শনাই মিলি বক্ৰৱাই পইছা দিবলৈ গাত লৈছিল। দয়োটাৰে বিয়া পাতিবলৈ বাপেকহতে সন্মতিও প্ৰকাশ কৰিছিল। যদ্ধই ফিলিমখনত বিধি পথালি দিলে। অক মাতে ফিলিমৰ দাম বাঢ়ি গ ল। বিয়াত বিধি পথালি দিলে সদশনা মাকে

মানহজনী সংৰক্ষণশীল।

ফলত সুদশনাৰ বিয়া হ ল মন্মথৰ ল ত। সিহ ত ি মোৰ হ ল। সদশনাই এতিয়া অক্ৰলশৰে আৰু নিজজালে কাল কটায়। মন্মথ মগ্ন হৈ থাকে ধন ঘটা কামত

ৰজিত বেচেৰা আজিলৈকে ভও ৰা হৈয়ে আছে। কি দঃখত তাক তেওঁ জানে। সদায় এইদৰে তাক থাকিবলৈ দিব নোৱাৰি।

সদশনালৈ তেওঁৰ পতৌ হ ল।

বৰুৱাই ক লে শুন সদশনা। মই আকৌ আবেলিহে আহিম। এতিয়া যাও ৰঞ্জিত চিকাৰৈ গ ল। চিকাৰৰপৰা আহিলে সি নিশ্চয় ওলাবহি। তাক ইয়াত থাকিবলৈ কবি। তেওঁ অলপ বৈ সদশনাৰ মখলৈ চালে।

সদশ নাই অভিমানত ক লে ৰঞ্জিতদাই এদিনো মোৰ খবৰ কৰিব নেপায়নে— মাৰলো নে আছো ?

বৰুৱাই হাহি ক ে তাৰ ছুটি সাদিনে । পৰহিলৈ সি ই ফল ফ টলৈ যাব অলপ বৈ ে ওঁ আকৌ ক লে সি আহিবই নহয় আজি। কথা পাতিবি

সদশ াই মন কৰিলে বৰুৱাৰ তাইৰ প্ৰতি থকা চেনেহ অলপো টটা নাই।

অলপ পিছতে বৰুৱা তাৰপৰা গুি আহিল

পঞ্চানন ফু নৰ ঘৰৰ ৰা আহি ীঘ ী পখৰী পোৱাৰ আগতেই স ঘৰ অফিচটো পা ফিচ সন্ম ত ি য় হোৱা লগে ে তেও মন কৰিলে বাহিৰত কাগজ পত্ৰ গোটেইখ ছে ি ভেদেলি হৈ আছে। দৰাৰবোৰ খোলা। বৰুৱা কোনো দিনেই এই অফিচলৈ অহা নাছিল অফিচ টো ই গত্ প্ৰথ তে সেইখন গাৱ লীয়া স্কল যেন লা বৰুৱা ভিতৰৈ সোমাই গ ল ভিত ৰ অফিচ কোঠাত সমতি আমন জিমনকৈ বহি আছে। কাষতে থিয় দি এজন ওখ পাখ গহীন অফিচাৰ

বৰুৱাক দেখি সমতি বাহিৰলৈ ওলাই আহিল

নহা মানহ আহি দেখোন মিচিকিয়াই াহি মতিয়ে ক লে আম ৰ দোখছেই নহয়। বত । ভাল হৈছিল হঠাতে যে ধমহা আহিব কেনেকৈ জানিব মই বাহিৰলৈ গৈছিলো। এই মাত্ৰ সোমাইছোহিহে

বৰুৱাও আচৰিত হৈছিল কাৰণ ৰাজৈ তিক বতৰ প্ৰকৃত পক্ষে ভাল। বৰদ'লৰ লগত কথা পাতি তেও ধৰিব পাৰিছে বৃটেইনত নিবাচন আসন্ন ইউৰোপত যদ্ধ প্ৰায় সমাপ্তিৰ পথত। চাচিলে যিমানেই ফ জ ফ ক ক কিয় লেবাৰ পাটি ক্ষমতালৈ অহাটো

প্ৰায় নিশ্চিত। তেতিয়া ভাৰতবৰ্ষই স্বাধীনতা পোৱাৰ সম্ভাৱনা যথেষ্ট। আনহাতে সংঘৰ কাম কাজ প্ৰায় নিয়মতান্ত্ৰিক দিশতেই আগবাঢ়িছে। এনে অৱস্থাত পলিচৰ এই খানাতালাচৰ তাৎপৰ্য কি?

বৰুৱাই সুধিলে কিবা ক ৰবা অঘটন ঘটিছে নেকি?

বৰুৱা নগৰৰ সম্ভ্ৰান্ত ব্যক্তি লিচ অফিচাৰজন এইবাৰ নিজে বহাৰ পৰা উঠি আহি তেওঁৰ ওচৰত থিয় হ লহি।

সমতিয়ে হাহি অফিচাৰজনৰ ফালে চাই ক লে আপনিয়েই বৰুৱাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়ক

পলিচ অফিচাৰজন ছিলেটীয়া। তেওঁ টুপীটো খুলি সসম্ভ্ৰমে ক লে পৰহিৰে প । গুৱাহাটীত কেইবাটাও হাতবোমা ফুটিছে। পৰহি অধ্য পক ৰবিচন্দ্ৰৰ ক্লাচত ফুটি মানহজন বৰ বেয়াকৈ জখম হ ল কথমপিহে বাচিছে চি আই ডিয়ে ৰিপ ট দিছে কটন কলেজ যাতে বন্ধ হৈ যায় তা বাবে এদ ল ৰাই এই কামত ধৰিছে বোমা তৈয়াৰ হয় ক ত য় ক ত এই বো অ সন্ধান চ আছে কালি সন্ধিয়া এটা ল ৰাই গুৱ হাটী ে ট নৰ প্লেটফমত এটা বোমা ফুটাইছিল গৈ ল ৰাটো শুং ত্ৰ ে াৱা গৈছে। সি সংঘৰে ল ৰা আজি পৱা ৰাজহুৱা টেলিফোন ক । কোঠা টাত এটা বোমা ফুটিছে। চহৰত এতিয়া সন্ত্ৰাস সংঘ কিছুমান মা হ ঘৰ খানাতালাচ কৰা হৈছে। কিছুমানক ভাৰত ৰক্ষা আইনত আটক কৰা ৈ ছে

অলপ সময়ৈ কাৰো ম ত কথা নাই

নবীনক আপো লোকে গ্ৰে তাৰ কৰিছে নেকি? উদ্বিগ্নচিত্তে বৰুৱাই প্ৰ ক লে

অ

মানহটোৱেও দিনে ৰাতি এই কেইদিন আলোচনী এখন উলিওৱা কামত ব্যস্ত আছিল। টকা মযে দিছো তেওক বোধহয় ভুলত গ্ৰে তাৰ কৰিছে ৰুৱাই অ প ভিযোগৰ সৰত উত্তৰ দিলে। তাক মই জামিনত খুজিলে এ দিবনে?

অফিচাৰজনে কথাবোৰ ম দি শুনিলে তাৰ পিছত তেওঁৰ খানাতালাচৰ ফ াফলৰ ক । বৰুৱাক জনালে। নবীনৰ কোঠাত আৰু অফিচত তেওলোকে ষড়যন্ত্ৰমূলক কাম চিন নিষিদ্ধ সাহিত্য

অথবা বোমা একো পোৱা নাই। কিন্তু চি-আই ডি ৰিপ ট মতে ৰেল ষ্টেচনৰ প্লেটফৰ্মত বোমা ফুটুওৱা জ ৰাতো প্ৰায়ে সংঘৰ অফিচলৈ আহে আৰু মাজে মাজে তেওৰ লগত পনৰ আন্দোলন চলোৱাৰ কথা পাতে আৰু এটা ৰিপ ট তেওৰ বিৰুদ্ধে ৈ ছে। ই ফলৰপৰা কেইজন আই এন এ চৰ আহি গুৱাহাটী পাইছিলহি। সিহ ৰে এটা নেপালী মান কালি আমি গাৱ ত ধ । পৰিছে তা ডায়েৰীত নবীনবাবৰ নাম আছে মঠতে সন্দেহত গ্ৰেপ্তাৰ হৈছে। তেওঁ বৰ্তমান সংঘৰ চাজতো আছে। জামিনত দিয়াৰ আশা বৰ কম

বৰুৱাই এইবাৰ সমতিলৈ চালে। সমতিয়ে গহীন হৈ আকাশৰ ফালে চালে। সমতিৰ লগত এতিয়া কোনো কথাকে পাতিব নোৱাৰি।

তেওঁ বুজি পালে নবীনক সন্দেহ কৰাৰ প্ৰধান কাৰণ তেওঁ বিমলৰ আসনত অধিষ্ঠিত সংঘৰ উগ্ৰ মানুহবোৰে এতিয়াও হিংসাৰ নি ফল পথ পৰিহাৰ কৰা নাই

নবীনৰ কাম আৰু এটা দিশ তেও দেখা পালে তাৰ ৰাজনীতি তাৰ সাংবা কতাতকৈ অধিক কোবাল তেওঁৰ নাকেদি এটা হুমনিয়াহ সৰি পৰিল।

দেহে এৰিলেও ছাই নেৰে। নবীন তেওঁৰ দূৰ সম্পৰ্কীয় ভতিজাক। বিমলো সংঘৰ পথ ল বৰ দিন ধৰি সিহ তে পৰিয়ালৰপৰা আতৰি আছে। আন্দোলনত মন্দা পৰাৰ লগে লগে নবীনহতৰ দবল কৰ্মী বোৰ নিষ্ক্ৰিয় হৈ পৰিল। ে ৰে হয়তো কোনোবাই বোমা ফুটোৱাৰ কাম হাতত লৈছে। তাৰ দোষৰ ভাগ নবীনৰ ওপৰতো পৰিছে।

নবীনক পৰিয়াললৈ ঘূৰাই আনিবলৈ তেওঁ বহুত আগৰেপৰা যত্ন কৰি আছিল কিন্তু সংঘৰ ট ন ইমা প্ৰবল হ ল যে নবীনে চাকৰি ব্যৱসায় খেতি একো ৈ কে মন নেমেলিলে চৰকাৰ আৰু সমাজ পৰিবৰ্তনৰ ওপৰতে তাৰ সকলো শক্তি সি নিয়োজিত কৰিছিল কিন্তু মাক প্ৰেমে তাক পৰিয়ালৰ মেৰঘৰলৈ সমাই আনিব খুজিছে কাগজ উলিওৱাৰ প্ৰচে টাৰ মূলতে আছে মাকৰ প্ৰেৰণা। বৰুৱাই তাক এই প্ৰচেষ্টাত পাৰমানে সহায় কৰিবলৈ গাত লৈছে মনে মে এখন দৈনিক প্ৰকাশ কৰাৰ কথাও ভাবিছে। নবীনৰ প্ৰতিভাৰ ওপৰত তেওঁৰ গভীৰ আস্থা।

কিন্তু আজি তেওঁৰ ধাৰ । হ ল নবীনৰ জীৱনৰ শিয়াবোৰ ৰাজ নীতিৰ গভীৰ তলীত নিমজ্জিত। প্ৰেমৰ ভুমিত হয়তো এডাল শিয়া থাকিব পাৰে কিন্তু সেইডাল মাই শিয়া নহয়

স্বাধীনতা আহিলে হয়তো ৰাজনীতিৰ এই টান বহল হৈ এটা বহল নতুন পাৰিবাৰিক জীৱনৰ আধাৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে। কিন্তু স্বাধীনতা কেতিয়া আহে তাক অনমান কৰিব পাৰি নিশ্চিতকৈ কব নোৱাৰি

নবীনক তুমি গ পাইছিলা নেকি সমতি ? আগ্ৰহেৰে বৰুৱাই সুধিলে।

ওহোঁ। হুমনিয়াহ চাৰি সমতিয়ে উত্ত দিলে তেওঁক যে এনেকৈ লৈ যাব সপো তো মই ভাবি পৰা নাছিলো। তেওক সংঘত থৈ মই এখ আশ্ৰম খোলা পৰিকল্পনা কৰিছিলো। এতিয়া গঠ মূলক কামৰ য়

বৰুৱাৰ মনটো ভাল লাগিল। তেওঁ উপযাচি ক লে কৰা। লাগিলে ই অলপ াটি দিম তেও চমকৈ জনালে যে শৰণীয়াৰ ফালে তেওঁৰ অলপ মাটি আছে। সেই টকুৰা তেওঁ ভাল কামৰ বাবে দান দিব খোজে ।

সমি য়ে বৰুৱালৈ চাই চকু ই কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰিলে তেওঁ মনে মনে পৰিকল্পনা ক ছিল কস্তুৰবা গান্ধীৰ নামত এখন আশ্ৰ পতাৰ তাত গ্ৰাম সেৱিকাৰ শিক্ষালয় থাকিব বিমলে তেওঁৰ এই কামত সমৰ্থন জনাব।

কৱাৰ লগত মতিৰ কিছু ময় ভালধ ে কথা বতৰা চলিল। ইতিমধ্যে পলিচ বিষয়াজনে খানাতালাচী শেষ কৰি কিছুমা কাগজৰ টোা লা লৈ নিয়া বস্তুৰ তালিকা এখন সমতিৰ াতত দি পলিচ কেইজন সৈতে থানালৈ খে জ লে।

মন্ত্ৰৰ দৰে কাম কৰি থকা পলিচবোৰ যন্ত্ৰৰদৰে গুচি ল

সমতিয়ে আশঙ্কা উদ্বেগ বা খং একো প্ৰকাশ নকৰিলে তেওঁ সচৰাচৰ থকা দৰে াম্ভ হৈ ৰ ল। যেন অফিচ খানাতালাচ আৰু নবীনৰ গ্ৰে াৰ একেবাৰে সাধাৰণ ঘটনা

বৰুৱাই তেওঁৰ পনৰ প্ৰশান্তি দেখি আচৰিত হ ল। তেওঁ সেই বিষয়ে কোনো কৌতহল প্ৰকাশ নকৰিলে। তেওঁ জানে ইয়াৰ ম তে আছে কিছুমান স্থিৰ মল্যত বিশ্বাস। ধমহা আৰু প্ৰবল সোঁতে লইতৰ বকুৰ উবশীৰ শিল চটা উটৱাই নিয়া নাই কোনোদিনে নিনিয়েও

সমতিৰ হৃদয়ো উবশীৰ দৰে স্থিৰ

বৰুৱা যাবলৈ ওলাইছি তেনেতে সমতিয়ে হঠাতে স লে নবীনক আপনি নিশ্চ বিচাৰি আহিল যে। কিবা দৰকাৰ আছিল নেকি?

বৰুৱাই হাঁহি ক লে তুমি বহুত দেৰি কৈ প্ৰশ্নটো কৰিলা। এই কেইদিন ভিতৰত মানে তুমি থকা দিন কেইটাত— কেইবাটাও ঘটনা ঘটি গ ল। ধৰা এখন আলোচনী উলিওৱাৰ যো জা ধৰা মাকণৰ বিয়াৰ কথা বতৰা। তাৰ পিছত বোমা ফুটওৱাৰ ফলত ৰবিচন্দ্ৰৰ ভৰি ভগা আৰু—। অলপ বৈ সেপ চ কি বৰুৱাই পনৰ ক লে শেষৰ ঘটনাটো বৰ দখ লগা। মাকণৰ মাক চ কাল। তুমি বোধহয় এইমাত্ৰ গুৱাহাটী পোৱাহি বাবে কথাটো গম নোপোৱা। সিহ তৰ ঘৰত কোনো নাই য়েই চাব লগা হৈছে। নবীনক বিচাৰিছিলো খাৰ দিয়া আৰু অন্যান্য কাজ কমৰ বাবে দিহা পোহাত সহায় কৰি দিবলৈ। নবীন থাকিলে নিশ্চিন্ত হলোহে তেন।

এতিয়াতো আৰু নবীনক পোৱাৰ উপায় নাই। সমতিয়ে ভাবি চিন্তি ক লে ডিফে স অব ইণ্ডিয়াৰ আইন মতে ধৰি নিছে

সমতিয়ে অলপ ৈ বৰুৱাৰ ফালে চাই ক লে চিত্ৰা নবৌৰে যে এনেকৈ হঠাতে বিদায় ল ব কেনেকৈ জানিম? ৰ ব ময়ো আপোনাৰ গাড়ীতে যাও। মাকণক এষাৰ মাত দি আহোগৈ।

বৰুৱা গাড়ীলৈ আহিল সমতিয়ে সংঘৰ দৱাৰত তলা লগাই আহি মটৰত উঠিলহি গাড়ী উঠাৰ লগে লগে বৰুৱাই সমতিক ক লে মাকণৰ বিয়াৰ কথা বতৰাৰ বিষয়ে তুমিও অলপ জানি থোৱা ভাল পৰিয়ালৰ ভেটিত ইতিমধ্যে ৰঞ্জিত আৰু মাকণৰ বিয়াৰ কথা বতৰা পকা হৈছে চিত্ৰায়ো সম্মতি দি গৈছে কিন্তু মাকণ আৰু নবীনৰ ভাল পোৱাৰ কাহিনী তোমাৰ অন্ততঃ অবিদিত নহয়। মাকণে নবীনক এটা চত দিছে নবীনে তাক পৰণ কৰিবলৈ সময় লৈছে। যদি চৰ্ত পৰণ নহয় তেন্তে তাই নবীনক

বিয়া নকৰাব। তাই কাকোৱেই বিয়া নকৰাব পাৰে কিন্তু ৰঞ্জিতক শেষত গ্ৰহণ কৰাটোও একেবাৰে অসম্ভৱ নহয়।

এটা কেকুৰিত আন এখন গাড়ীক পাচ দিওঁতে বৰুৱাৰ কথাৰ সোঁত বন্ধ হৈ গৈছিল। গাড়ীখন পনৰ সহজভাৱে আহি বাটত আগ বাঢ়িলত তেওঁ সমতিক ক লে প্ৰেমৰ মই অসম্মা কৰিব নোখোজো। কিন্তু বিয়াৰ বাবে কিছুমান বিশেষ বাস্তৱ অৱস্থা লাগে শেষত কিহে জয়লাভ কৰেগৈ ক ব নোৱাৰো মাকণক মোৰ পছন্দ হৈছে। ৰঞ্জিতো সম্মত কিন্তু সবলো কথা নিভৰ কৰিব নবীনে এই এবছৰত কি ক ৰে আৰু মাকণে কি সিদ্ধান্ত লয়। বৰুৱাই হাঁহি পনৰ ক'লে চিত্ৰাই মহি মাকণক এবছৰ সময় এনেয়ে দিলে এই এবছৰত কো ও তাইৰ বিয়াৰ কথা উলিয়াব নোৱাৰে তুমি ভাবা নেকি যে নবীনে এবছৰৰ ভিত ত অৱস্থা ভাল কৰিব পাৰিব?

সমতিয়ে হাহি ক লে চাওক বৰদেউতা নবীনে আৰু মাকণে পৰস্পৰে পৰস্পৰক নিজ নিজ স্থানলৈ টানি আছে। নবীনে তাইক টানিছে সংঘলৈ মাকণে তাক টানিছে পৰিয়া শলৈ। মোক যদি সোধে মই নবী ৰ ফালেই জোৰ দিম

বৰুৱাই একো নেমাতি লে। সমতিৰ মতামতত অলপো আৰ নাই

াকণহঁতৰ ঘৰ পোৱাৰ লগে লগে বৰুৱাই গাড়ী ৰখালে। সমতি নামি গ ল তেওঁ া ল ৰবিচন্দ্ৰৰ ঘৰলৈ।

বৰুৱাৰ কথা শুনি ৰবিচন্দ্ৰৰ ভা হ তেওঁ যেন ব নৈত ভৰ বাৰিষা ধমহাত টলংভটংকৈ থকা এখন নাৱত উঠি আতুৰ হৈ মৰণৰ ক্ষণ গণি থাকোতে গুৰিয়ালৰ আসনত বহি বৰুৱাই অভয় দি নাওখন সোঁত কাটি কাটি আনি পাৰত উঠালেহি। বৰুৱ ৰ প্ৰতি তেওঁৰ অন্তৰ দো খাই গ ল

কিন্তু তেওঁৰ অন া হ ল পঞ্চাননে যাক অঘটন ঘ ব।

বৰুৱা আ নি বহুত কি । মই নিজে হোৱা হলেও ইমান নিয়াকৈ কামবোৰ কাৰব নোৱাৰিলোহেঁতেন ৰবিচন্দ্ৰই বৰুৱাৰ ক া শেষ হোৱাৰ পিছত মন্ত) কৰিলে। চিত্ৰাৰ শোক ইহজনমত পাহৰা সম্ভৱ নহয়। কিন্তু চিত্ৰাৰ অবিহনে ঘৰখনৰ কি হ ব তাক

ভাবি মই বৰ চিন্তিত হৈছোঁ। ই পঞ্চাননে উদভ্ৰান্ত প্ৰেমৰ কাৰণে জীৱন সম্পত্তি তিৰোতা আৰু ল ৰা ছোৱালী সকলো জলাঞ্জলি দিবলৈ ওলাইছে। এই প্ৰেমৰ গতি ৰোধ কৰিবলৈ কি উপায় কৰো আপুনি পৰামৰ্শ দিয়কচোন। মই বিমোৰত পৰিছোঁ।

ৰুকৰাই কথা কৈ কৈ ভাগৰি পৰিছিল। তেও লাহেকৈ চকীখনত আউজি মৰত হাত দি ক লে ভকুতে ক ল নপকে ফুকন। পঞ্চানন আগতে আহকচোন।

ৰবিচন্দ্ৰই মন কৰি লে ৰুকৰাৰ অষ্ঠ কণ্ঠ যেন শুকাই গৈছে। তেওঁ ৰাতিৰামক মাতি ে তক চাহ দি লৈ ক লে।

ৰুকৰাই ৷ ই অৱসৰতে পঞ্চা ন আৰু চম্পাৰ সম্পৰ্কৰ কথা ভালদৰে চিন্তা কৰিবলৈ লে বহু ৎ সময় ভৰা মৰ ে। তওঁৰ মনত কোনো সমাধানৰ উদয় নহ ল

ফকনৰ লগত আৰু কথা পাতিবলৈ তেও ইচ্ছা নাছিল। তেওঁ আকৌ মাকণহঁতৰ ঘৰলৈ যাব লাগিব ।

ৰ তিৰামে চাহ অ াৰ িছুত তেও আগ্ৰহেৰে চাহ কাপ হাতত তুলি লৈ এবাৰ কোঠাটো পৰ ে ক্ষ কৰিলে। একাষে কিতাপৰ আলমাৰী আৰু আনফালে মহামতি লড বেকনৰ ছবি। সেই ছবিখনত যেন মতিমন্ত হৈ উঠিছে যগ যগান্তৰৰ মানহৰ জ্ঞানৰ পিপাসা। অস ত ৰবিচন্দ্ৰৰ মাজত তেওঁ সেই জ্ঞানৰ পিপাসা দেখিছে সেই কাৰণে মানহজনক তেওঁ বিশেষ শ্ৰদ্ধা আৰু সহানভতিৰ দ ি টিৰে চায়। ভাৰতৰ আন আন ভাষা ভাষী মাজত ৰবিচন্দ্ৰতকৈ হয়তো ডাঙৰ পণ্ডিত আছে। কিন্তু টোকোনা অসমীয়া জাতিৰ জ্ঞান সাধনাৰ লাখটি বুলিবলৈ এই এজন মানহেই অৱশ্যে আৰু মানহ নোহোৱা নহয় কিন্তু এওঁৰ জ্ঞান যথাৰ্থ। বেকনৰ শাৰীৰ জ্ঞানী এও নহয় এও জাতীয় সাংস্কৃতিক বিকাশৰ প্ৰেৰণাদাতা এই কাৰণে এওঁক নিজ জ্ঞানকৈ ৰাখিবৰ বাবে ৰুকৰাই সদায় যত্ন ক ি আহিছে। ৰুকৰাৰ বাবে ৰবিচন্দ্ৰ জ্ঞান লাখটি আৰু ৰবিচন্দ্ৰৰ বাবে ৰুকৰা সংসাৰৰ লাখটি দয়োকে দয়োৰো প্ৰয়োজন।

বিম ৰ জ্ঞান সাধনাৰ প্ৰতিও তেওৰ শ্ৰদ্ধা অ ছে। কিন্তু বিমলে প্ৰচলিত সংসাৰখনৰ আধাৰকে সলাই দিব খোজে। এই কামৰ প্ৰতি

বৰুৱাৰ সহানভূতি াই। অভ জনতাৰ মাজত তেও নতুন জীৱনৰ আধা বিচাৰি নেপায়। বৰং ফুকনৰ মতকে তেওঁ মানি লয় দাশি ক গুণীয়েহে সমাজ ৰাষ্ট্ৰ ভালদৰে চলাব পাৰে। অদ্ধ শিক্ষিত ভলি টিয়াৰে নহয়।

নবীনক তেও সেইসকলৰ শাৰীলৈ তুলিব খোজে অসমত মানহৰ অভাৱ আন্দোলনত লাগি সি পঢ়া শুনা বেয়া কৰিলে আনকি ল প ীক্ষা পাছ কৰে ে নকৰে সন্দেহ। সেইবাবে ি কাগজৰ কামত ল াত তেও উৎসাহ দিছিল ।

কিন্তু ডেকাসকলৰ মন উদভ্ৰান্ত হৈ পৰিছে। প্ৰচলিত জ্ঞানত আৰু মল্যবোধত ইহ তব ি শ্বাস নাই জ্ঞানৰ যে সাধনাত কোনো ৰাজনৈতিক ফাকি নচলে সেই কথা নবীনে বজি উঠা নাই। খাটি জ্ঞা সাধনাৰ বাবে জনতাৰ আৱশ্যক াই আৱশ্যক বিনিদ্ৰ একাগ পতীয়া সাধনাৰ। কবি পণ্ডিত বৈজ্ঞানিক আৰু লেখক জুমৰ াজত নোপজে। নিজন কোঠাতহে তেওঁলোকৰ সৃ ি আৰু তত্ত্বই জন্ম লয় ংসা অভিজ্ঞতা তেওলোক অ ্য মানহৰ ৰেই কিন্তু আধ্যাত্মিক অভিজ্ঞতা সম্পণ সকীয়া।

ৰিচন্দ্ৰৰ এই ি জন কোঠাটোক সেই বাবে নবীনহতৰ সংঘ আৰু তেওৰ ব্যৱসায় অফিচঘৰতকৈ উচ্চতৰ স্থান দি আহিছে তেওঁ আশা ৰাখিছে এই কে ঠাটোত নতুন ভাবৰ জন্ম হ ব।

ৰিচন্দ্ৰৰ অৱস্থা ানীত হাঁ্হে নচৰা কৰিছে এফালে সংঘৰ উগ্ৰ ৰাবোৰে আৰু আনফালে তেওৰ মত্ ভায়েকে। সেইবা ে ও ৰবি চন্দ্ৰক সহায় কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহিছে

চাহ খাই বৰুৱাই ৰবিচন্দ্ৰক ক ে ক্ষক মই আজিলৈ যাওঁ আজি আৰু দেখা হ ব। খ ি দিয়া বোধহয় দহ বজাৰ আগত নহ ব। অলপ বৈ তেও পনৰ ক লে পঞ্চাননৰ কথা লৈ আপোনাৰ দৰে ময়ো চিন্তিত চিন্তাৰে দিয়া চিঠিখন আপোনা হাতত দি যাওঁ নে মোৰ হাতত থ ম?

ৰবিচন্দ্ৰই ক লে আপোনাৰ হাততে থক। আপোনাৰ হাতত থকা আৰু মোৰ হাতত থকা একে কথা

বৰুৱা উঠি গুচি গ ল।

কোঠাটো নিজান পৰিল।

নাচঘৰীয়ে আহি ফুকনৰ গাৰ জ্বৰ জুখি আকৌ এটা দৰৱ খুৱালে। তাই তেওঁৰ ফালে চাই হাহি কলে আপুনি অলপ কাটি হওঁক। আৰু মানহ আহিব'ল দিব নোৱাৰি আপোনাৰ জ্বৰ বেছি হৈছে।

তাই আকৌ উইং কামলৈ গল।

ৰবিচন্দ্ৰই কাটি হবলৈ চেষ্টা কৰিলে কিন্তু তে ৰ টোপনি নাহিল বাৰে বাৰে তেওঁৰ চিত্ৰাৰ মখখন মনত পৰিবলৈ ধৰিলে

ঘড়ীত তেতিয়া দহ বাজিছিল।

ৰঞ্জিতে সেইদি । দীপৰ বিলত প্ৰায় দহোটা মান হাহ চিকাৰ কৰিলে। লগৰ মিলিটেৰী অফিচাৰ দজনৰ প্ৰতে কেইই দটাকৈ হাহ পালে।

সেইদিনা ৰঞ্জিতৰ ভাগ্যও ভাল আছিল আৰু হাতো থিৰ আছিল সি গৈ পানীৰ মাজৰ ওলাই থকা চৰ এটাত এজাক শৰালি হাহ পৰি থকা দেখি নি ান কৰি সিহতলৈ লগে লগেই গুলী কৰিলে। একে কোবত চাৰিটা হা ৰিল। বাকী কেইটাই ভয় খাই করুণ আতনাদ কৰি আকাশলৈ উৰি গল

লগৰ চিকাৰী দটা তেতিয়া বিপৰীত ফালেদি গৈ বনৰ আৰত লকাই নেদে । হৈছি ।

হাহ কেইটা আতনাদে ৰঞ্জিতৰ অন্তৰ ভেদি গ ।

বহুত দূৰৈত হা কেইটা ৈ নেদে । হ লগৈ। ৰঞ্জিতে নেদেখা হোৱালৈকে সিহতক চালে তাৰ পিছত পানী এৰাই এৰাই খোজ কাঢি একোবত গৈ চ টেত উঠিলগৈ হাহ কেইটাৰ গাৰপৰা তেজ ওলাইছিল একেটা গুলীতে চাৰি টা হাঁহ পৰা তাৰ জীৱনত এয়ে প্ৰথম। আনন্দত তাৰ অন্তৰ নাচি উঠিল। সি ভাবি লে সেই চাৰিটা পি মাক ক উপহাৰ িবগৈ। হাহ কেইটা লৈ বেগত ভৰাই সি আকৌ উলটিব খজিছিল তে তে সি মন কৰিলে অলপ আগতে থিয় হৈ গুলী কৰা ঠাই টকুৰাৰপৰা অলপ দূৰৈৰ দ পানীত আৰু এজাক হাঁহ পৰিছেহি। িচান কৰি সি আকৌ গুলী কৰিলে। এইবাৰ দটা বনৰীয়া ৰাজহাহ পৰিল। হাঁহ কেইটা পৰা ঠাইটকুৰা তৰাং আছিল।

ৰঞ্জিতে জীপতে জোটা থলি আহিছিল। ভবিৰ পে ট কোচাই সি পানীয়েদি নাি গৈ ওপঙি থকা হাঁহ দটা তলি আনিলে। সেই কেইটা বেগত ভৰাই লোৱাৰ লগে লগে তাৰ মনত ভাব হ ল কিজানি উজাই গৈ থাকিলে সি আৰু হাঁহ পাব।

গৰ অফিচাৰ কেইজনে বিপ ীত ফাল হাবিৰ মাজৰ ক ৰবাত সো াই গুলী কৰিছিল। ৰঞ্জিত চৰটোৰ পৰা উলটি আহি সদৰ আলিত উঠিলহি। ৰৈ থকা জীপখনৰ ওচৰ পাই সি ড্ৰাইভাৰক ক লে লগৰ অফিচাৰ দজন আহিলে তেওঁলোকক ৰ বলৈ কবলৈ। ড্ৰাইভাৰক উপদেশ দি ৰঞ্জিত বিলৰ নিজন পাৰেদি উজাই লইতৰ অভিমুখে কোব ললে

কিছুদূৰ যোৱাৰ পিছত তাৰ ভাগ্য আকৌ ফুলি । তৰাং পানীৰ চৰ এটাত এজাক হাঁহ পৰি থকা দেখি সি নৰ নিচান কৰি গুলী ক িলে এইবাৰ মাথোন এটা হাঁহ পৰিল। তাৰ মনটো ক্ষন্তেকলৈ প ি ল কিন্তু অ প পৰৰ পিছতে তাৰ উৎসাহ ঘৰি আহিল। সি কষ্ট কৰি গৈ হাঁহটো পা ীৰ পৰা আনি গৈ।

বেলি তেতিয়া দ পৰ হ বলৈ আৰম্ভ কৰিছে। আৰু হাঁহ পাব নে নেপায় তাক ভাবি সি হাবি ভাঙি ভাঙি গৈ থাকোতে অক মাত এটা দীঘ ীয়া পানীৰ ডোঙা পা গৈ তাত হুত হাঁহ পৰি আছিল। ৰাজহাঁহ হঠাতে ৰঞ্জিতৰ মনত এটা বধি খেলালে। সি মনে মনে ভাবিলে একেলগে কেইবাজাঁয়ো গুলী যদি মাৰো কিবা ফল হ বনে? ৰঞ্জিতে সদায় নত কিবা এটা ক ি ভাল পাইছি । সেইবাবে সি নিমিষতে কেইবাজায়ো গু ী একেলগে মৰাৰ সিদ্ধান্ত কৰি পেলালে।

এটাৰ পিছত এটাকৈ গুলী গৈ হাঁহ জাকৰ ওপৰত পৰিল। কিন্তু আশা কৰা মতে হাঁহ পৰিল স হ ভা। হাঁহ উৰি গুচি গ ল। দীঘলীয়া ানীৰ ডোঙ টোৰ ওচ লৈ গৈ ৰঞ্জিতে তিনিটা হাঁহ ওপঙি থকা দেখিলে। তাৰ বেয়া না াগিল। হাঁহ কেইটা তুলি আ াতে তাৰ পে টা তিতিল কিন্তু তাৰ বিন্দ মাত্ৰও দখ নহ ল। এদিনত দহোটা হাঁহ মৰা তাৰ দৰে মাজে মাজে চিকাৰ কৰা মানহৰ পক্ষে গৌৰৱৰ কথা। তৰুণ ফুকন নবীন ফুকনৰ দৰে অভিজ্ঞ চিকাৰীয়েও বোলে এদিনত দহোটা হাঁহ মাৰি পোৱা নাছিল

হাঁহ কেইটা বেগত ভৰোৱাৰ লগে লগে তাৰ অনুভৱ হ ল কান্ধৰ

বেগটো গধৰ হৈছে আৰু ওফন্দি গৈছে সি কোবাকুবিকৈ জীপৰ ওচৰলৈ খোজ ললে।

জীপৰ ওচৰ পাই সি দেখিলে অফিচাৰ দজন নিৰাশ মনে জীপত বহি আছে। মখত কথা নাই কেৱল একোটা চিগাৰেট।

তাৰ গধৰ বেগটো দেখি অফিচাৰ দজনে তাক অভিনন্দন জনালে। এজনে ক লে আপোনাৰ ভাগ্যেৰে নহয় আপোনাৰ নতুন কন্যাৰ ভাগ্যেৰেহে চিকাৰ ইমান ভ ল হ ল। দহোটা হাঁহ কম নহয়

ৰজিতৰ মনটো ভ ল লাগি গ ল। সি হাঁহকেইটা উলিয়াই ভগালে অফিচাৰ দ জনক চাৰিটা হাহ দিলে নিজৰ ভাগলৈ ৰাখিলে চাৰিটা। টা হাহ বে গে এটা বেগত ভৰাই সি জীপৰ আগছীটর্ত থৈ দিলে।

তো ৰ ক্ যাৰ ৰাবে নেকি? এজন অফিচাৰে সধিলে।

অ

অ ৰ পিছত জীপ গুৱাহাটী অভিমখে যাবলৈ ধৰিলে ওবে বাটটো সি মাক ৰ কথাকে ভাবি গ । তাৰ বিয়া এতিয়াও নিশ্চত হোৱা নাই। তথাপি সি মাকণক মনে প্ৰাণে গ্ৰহণ কৰিছে। তাইৰ মখখনত কিবা এটা আছে দেখা মাত্ৰকে পৰুষৰ চঞ্চল আৰু গৰ্বী হৃদয় শাঁত পৰি যায় বিয়া ওঁক নহওক তাইক সি নজৰ বলি ভাবিব পাৰিছে।

মাক হতৰ পদূলি মখত জীপখন ৰোৱাৰ লগে লগে ৰজিতে মন কৰিলে চোতাল ে থাৰাম মহৰীয়ে মৰাশ নিয়া চাঙী এখন সাজি আছে

ডইংৰাম বা দলিত আমন জিমনকৈ থিয় হৈ আ ছ মাকণ নহয় সদশনা

নিমিষতে তাৰ চিকাৰৰ সকলো আনন্দ অন্তৰ্হিত হৈ পৰিল কোনোবা নিশ্চয় চ কাল কিন্তু কোন!

লগৰ অফিচাৰ কিজনেও বিষম পৰিস্থিতিটোৰ কথা অনুমান কৰিব পাৰিলে। তাৰে এজনে ক লে আমি এতিয়া ননমাই ভাল হ'ব। অফিচাৰ দজনে মাকণক চাবৰ ইচ্ছা কৰিছিল

ৰঞ্জিত নিজৰ ঘৰলৈ যাব খুজিছিল।

কিন্তু তেনেতে সদশনা আহি পদূলি মখ পালেহি। তাই ৰঞ্জিতক চিকাৰ সাজত দেখি মাতিব নে নেমাতিব ভাবিলে। তাৰ মখত বোকা এচিকটা লাগি আছিল কাপোৰ কানিও লেতেৰা। বেগত মৰা হাঁহ ও মি আহিছে। সমখতো এটা বেগত হাঁহ।

ৰঞ্জিত জীপৰ পৰা নামি আহি সদশনাৰ ওচৰ পালেহি। তাইৰ চকু সোমাই গৈছে। খোপাটো ঢিলা শুকান চুলিবোৰত মনৰ বৈৰাগ্য। সেই দিনা ফেৰীত দেখাৰ পিছত তাইৰ লগত এয়ে তাৰ প্ৰথম দেখা। তাইলৈ তাৰ আগৰ দৰে আগ্ৰহ নাছিল তেতিয়া। তাইৰ আগৰ সৌন্দযও নাই আৰু অধিকাৰো ন ই।

মন থিৰ কৰি সি সুধিলে কি হ ল সদশনা?

খ ীদেউ চ কাল

ৰঞ্জিতৰ মন মৰি গ ল। চিকাৰৰ উৎসাহ আৰু মনত নাথাকিল।

ইতিমধ্যে অফিচাৰ দজন নামি আহি সিহতৰ ওচৰ পাইছিলহি। ৰঞ্জিতে সিহ তক খব টো দিলে।

অফিচাৰ দজনৰ তাৰ প্ৰতি সহানভুতি হ ল। সিহতে ক লে আমি ভিতৰলৈ যাওঁ তোমাৰ ক ্যাক মাত লগাও।

সদশ াই কন্যা শব্দটো শুনি কিয় জানো খন্তেকলৈ আঘাত পালে। কিন্তু ততালিকে তাই নিজক চম্ভালি ল লে তাই বজি প লে অফিচাৰ দজনৰ আচৰণ মা ীয়।

চাৰিওজন মা হ আহি ড্ৰইং ৰুম পাই চকীত বহিলহি। তেতিয়া ডইং ৰুমত কো । নাছিল। সদশনাই ভিতৰলৈ গৈ মাকণক ৰঞ্জিত অহাৰ কথা ক গৈ। মাকণে কথাটো শুনি প্ৰথমতে থত মত খাইছিল কিন্তু শেহত মন থিৰ কৰি ওলাই আহিল। অফিচাৰ কেইজনক প্ৰণাম জনাই তাই ৰঞ্জিতলৈ কেৰাহিকৈ চালে। মাকণৰ মখ শুকাই তেতিয়া খৰখৰীয়া মাৰিছিল। চুলিবোৰ মেলা আছিল। গাত অথনিৰ সাজ পাৰ। বিহা মেখেলাখোৰ উজ্জল হৈ জিলিকিছিল।

অফিচাৰ দজনে মাকণক দেখিয়েই মুগধ হ ল। তেওঁলোকে তাইৰ মাকৰ মৃত্যুৰ বাবে দুঃখ প্ৰকাশ কৰিলে।

—১০

ৰজিতে একো কব নোৱাৰিলে। সি ক লে এবাৰ মাহীদেউক চাই আহোঁ মাকণ।

মাকণে ৰজিতক এবাৰ ভালদৰে নিৰীক্ষণ কৰিলে। তাৰ চিকাৰৰ সাজটো তাইৰ বেয়া লগা নাছিল। কিন্তু মাকৰ মৃত্যুৰ বাবে যে সঁচাকৈয়ে আঘাত পাইছে তাক দেখি তাইৰ মন ভাল লাগি গ ল। মাকণে তাৰ নিবাক মথখন দেখিয়েই সেই ক ।। ধৰিব পাৰিছিল।

ব লক। তাই ব লে।

ৰজিতে জোটা খলি বাৰাণ্ডাৰ এদাঁতিত থৈ দিলে। অফিচাৰ কিজনেও লগে লগে জোটা খলিলে। মাকণে সিহতক মাতি লৈ শোৱা কোঠা পোৱালে গৈ। অফিচাৰ দজনে বাহিৰৰপৰাই মাকণৰ মাকৰ মৰা শটো চাই সেৱা জ ালে। তা এজনে মনে মনে এটা সংস্কৃতৰ শ্লোক মাতিলে। এজনে হুমনিয়াহ চা ি লে। মাকণে দয়োজন অফিচাৰকে ভাল ক চালে। এজন দক্ষিণ ভাৰত বে ধহয় মাদ্ৰাজী বৰণটো কেটোৰ ক লা ইজন অলপ বগা বোধহয় হিন্দী ভাষী।

ৰজিতে কোঠাৰ ভিতৰলৈ সোমাই গৈ মাকণৰ মাকৰ ওলাই থকা শীতল ভৰি দখন চুই আ াঠুকাঢ়ি সন্তপণে সেৱা জনালে। হুত সময় সি সেই অৱস্থাতে থাকিল।

কোঠাত সদশনাৰ মাক আৰু সুদশনা আছিল। মাকণে হঠাতে উচুপিবলৈ ধৰিলে।

ৰজিতৰো চকুপানী ওলাল। ৰজিত এইবাৰ থিয় হ ল সি এবাৰ সদশনাৰ মাকৰ ফালে চাই নীৰবে মৰ দোৱালে সদশনাৰ মাকে তাক আহিৰবে পৰা এই প্ৰথম লগ পাইছে। তেওঁ দই আষাৰ কথা পাতিব খজিছিল কিন্তু ৰজিত ধ্যানস্থ হৈ আছিল। সি এইবাৰ মাকণৰ মাকৰ মখখনৰ ৎচৰত থিয় দিলেহি

মাহীদেউ! অস্ফট স্বৰেৰে সি থোকাথকি মাতেৰে মাত ল ালে তাৰ পিছত সি বাহিৰলৈ ওলাই আহিল।

মাকণে সিহতক পদুলি মখত আগবঢ়াই থৈ গ লহি। জীপত উঠি ৰজিতে ড্ৰাইভাৰক ঘৰলৈ গাড়ী চলাবলৈ ক লে গাড়ী গৈ ঘৰ সোমাই বোৱাৰ লগে লগে ৰজিত নামি গ ল। সি লগৰীয়া কেইজনক ক লে হাহবোৰ তোমালোকেই নিয়া। মোৰ আৰু ইাহত মন নাই।

অফিচাৰ কেইজনে তাৰ মনৰ ভাব বজি পাই হাঁহবোৰ লৈ যাবলৈ সন্মত হ ল।

৷ড়ীখন শুচি যোৱাৰ পিছত ৰজিতে ঘৰত গা পা ধই ট্ৰাঙ্কৰ তলত পৰি থকা ধতী পাঞ্জাবী এযোৰ উলিয়াই পিন্ধি ললে। তাৰ পিছত চাহ জলপান খাই আপোন খছীতে মাকণৰ ঘৰলৈ যাবলৈ ওলাল। চ ৰা ঘৰত বাপেকে তালৈ অধীৰভাৱেৰে অপেক্ষা কৰি আছিল।

তাক দেখি বাপেকে ক লে ৰজিত তই মাকণহঁতৰ তালৈকে যাবি হয়?

অ।

যা। ীনো নাই। তদাৰক কৰা ল ৰা এটা লাে।

নবীনৰ কি হ ল?

বাপেকে নবীনৰ গ্ৰে তাৰৰ কথা ক লত ৰজিতৰ মন গম্ভীৰ হৈ গ ল। বাপেকে তাক জাি নত আনিবৰ বাবে ডেপটী কমিশ্যনাৰৰ ওচৰলৈও গৈছিল। কিন্তু ডেপটী কমিশ্যনাৰে জামিনত নিদিলে

বাপেক আৰু পতেকে দয়ো খৰি দিয়াৰ বিষয়ে সবিশেষ কথা পাতিলে দুদ পোৱাৰ পিছতেহে মশানলৈ যাব পৰা হ ব। তাৰ আগতে কি কি কৰিব লাগিব সেই বিষয়ে বাপেকে তাক ভালদৰে বজাই ক লে।

ৰজিতে খোজ কাঢ়ি আহি পোন্ধৰ মিনিট মানৰ মৰত মাকণৰ ঘৰত উপস্থিত হ লহি আহিয়ে সি প্ৰথমতে খৰি দিয়াৰ সকলো আয়োজন সম্পণ কৰিলে খৰি দিবলৈ যোৱা মানহবোৰকো সি নিজে গৈ খবৰ দি গৈ। কামাখ্যাৰ মশানত খৰি যোগাৰ কৰিবলৈ সি ৰেথাৰাম মহৰীক ঠাই দিলে।

মাকণহতৰ ঘৰঘন তেতিয়া বিষাদৰ ডাৱৰে চাটি ধৰিছে। সদশনাই আহি তাৰ লগত পঞ্চানন ফুকন আহিব পাৰিব নে নোৱাৰে সেই বিষয়ে কথা পাতিবলৈ লাগিল। ৰজিতৰ মনত এটা বুধি খেলালে সি ক লে ৰ বা মই কিবা উপায় কৰিব পাৰোনেকি চাওঁ

জীপ এখন লৈ সি চিধাই মিলিটেৰী হেড কোৱাটাৰ পালেগৈ। আচম্বিতে তাতে সি অধ্যাপক স্মিথক লগ পালে। তেওঁক কথাটো

ক'লত তেওঁ নিজে কামটো হাতত ললে। তেওঁ ক লে যদি প্লেনেৰে কিবা উপায়ে ফুকনক অনাব পাৰি ৰাতিৰ ভিতৰতে তেন্তে তেওঁ অনাব কিন্তু বতৰ বৰ বেয়া। িমথে ৰঞ্জিতক বিদায় দি নিজে ৱায়াৰলেছ ষ্টেশ্যনলৈ গ'ল।

ৰঞ্জিত মাকণহতৰ ঘৰলৈ ঘৰি আহিল।

ইতিমধ্যে গধলি হৈছিল। বাপেক আহি মাকণহতৰ চ ৰা ঘৰতে বহি আছিলহি। বাপেকক কথাটো ক লত ব পেকৰ মখখন উদ্বিগ্ন হৈ গ ল। তেওঁৰ ভাব হৈছিল পঞ্চানন নাহিবও পাৰে। তাৰ মনৰ অৱস্থাৰ কথা তেওঁ আৰু ৰবিচন্দ্ৰৰ বাহিৰে আন কোনেও ে জানে কিন্তু তেওঁ পতেকক সেইে ৰ কথা ন ক লে।

তেও মনে মনে ঠিক কৰিলে অধ্যাপক িমথ অহা মাত্ৰকে আগ ধৰি গৈ তেওঁ প্ৰথমতে কথা পাতিব। কিবা যদি বিষম খবৰ পায় তেন্তে তাক অন্ততঃ আজি দিনটো গো নে াখিব ন লে কেলেঙ্কাৰী প্ৰচাৰ হৈ যা ।

ৰাতি আঠ বজাত দদ মটৰেৰে আহি ঘৰ পালেহি। বঞ্জিতে তাৰ লগ নে িলে। সি প্ৰথমতে তাক মাকৰ শুৰিতে থৈ আহিলেগৈ। দুদৰে কান্দোতে সি হকা বধা নকৰিলে। কান্দিলেহে যদি তাৰ শোক পাতলে দুদৰে চিঞৰি চিঞৰি কন্দা দেখি অৱশ্যে তা ে য় লাি ছিল। সি কন্দা দেখি মাকণেও কান্দিবলৈ ধৰিলে।

ঠিক সেই ময়তে অধ্যাপক িমথ আহি মাকণহতৰ ঘৰ ওলালহি

তেওঁক দেখিয়েই সদানন্দ বৰুৱাই আগ বাঢ়ি গৈ পদূলি ম াতে লগ ধৰি চিধাই ৰবিচন্দ্ৰ ঘৰলৈ লৈ গ ল

ৰবিচন্দ্ৰৰ ড্ৰইং ৰুমত বহি িমথে ই ফল পৰা পোৱা সকলো খবৰ বৰুৱাৰ আগত সদৰি কৰিলে। সেই ৰাতি প্লেন অহা সম্ভৱ নহয় বতৰ বৰ বেয়া। এখন প্লেন ইতিমধ্যে ভাগিছে দঘটনা হৈ।

এই খবৰটো দি িমথে হঠাতে বৰুৱাৰ মখলৈ চাই ক লে পঞ্চানন ফুকনৰ কিবা এটা হৈছে বোধহয় কিবা কাৰণে তেওঁৰ মনৰ অসখ কামৰ পৰাও চাচপেণ্ড হৈ আছে। কি কাৰণে তাৰ অফিচাৰজনে ক ব নোৱাৰিলে।

বৰুৱাই তেতিয়াই ি মথক পঞ্চানন ফুকনৰ কি হৈছে তাক চমকৈ বণ া কৰি লে। যৈণীয়েকৰ যে আঘাত পাই মৃত্যু ঘটিছে তাকো তেওঁ থোৰতে জনালে

ইট ইজ এন ইণ্ডিয়ান ট্ৰেজেডী। টিপীকেল ি মথে হুমনিয়াহ চাৰি ক লে। তেওঁৰ দেশত হোৱা হ লে বিবাহ বিচ্ছেদ ঘটি সমস্যাৰ একৰকম সমাধান কেতিয়াবাই হৈ গ লহেঁতেন।

বৰুৱাই হাঁহিলে তাৰ পিছত ক ল এন ইণ্ডিয়ান ট্ৰেজেডী ইজ অ লছ এ ট্ৰেজেডী।

ি মথে এবাৰ ৰবিচন্দ্ৰক দেখা কৰি তেওঁৰ লগত দই চাৰিটা কথা পাতি কিছু সময়ৰ ভিত তে স্বস্থানলৈ গুচি গ ল। যাবৰ সময়ত তেও বৰুৱাক ক ে ইম্ফললৈ গ লে তেও পঞ্চানন ফুকনক লগ ধৰি সকলো কথা জানি আহিব

বৰুৱা গৈ মাকণহঁতৰ ঘৰ পোৱাৰ সময়তে মৰাশটো চাঙীত তুলি বন্ধা কাম শেষ হৈছিল। ঘৰৰ মাইকী মানহবোৰে ফুল দি মাকণৰ মাকক শেষ ে ৱা জনাইছিল দদৰে শুদা ভৰি আৰু শুদা গাৰে হাতত একুৰা নজ্বলোৱা ব হৰ জোৰ লৈ নীৰৱে মাকৰ মখলৈ চাই আছিল।

ৰজিতে আন তিনিজন ডেকাৰে ৈ তে চাঙীখন দঙাৰ লগে লগে মাকণৰ উচুপনি আৰম্ভ হ ল

বৰুৱাই এবাৰ চিন্তাৰ খ ন চাই লৈ চকু দটা মদি অনন্ত নিৰাকাৰ ভগৱৎ শক্তিৰ ধ্যান কৰিবলৈ লাগিল।

শৰ লগত ভালেমান মানহ মশানলৈ গ ল। বৰুৱা শোভাযাত্ৰাৰ লগত নগ ল তেওঁ মাকণহঁতৰ ঘৰতে ভালেমান সময় বৈ মাকণৰ আৰু সুদশনাৰ সৈতে মানৱ জীৱনৰ কথা পাতিবলৈ ধৰিলে। দেহটো আত্মাৰ পোছাক মাত্ৰ এই কথা জানিলে মানহে আত্মাৰ বিষয়ে সজাগ হয়। আৰু জীৱনবো নতুন আচল অথ বিচাৰি পায়।

মাৰ আত্মা নমৰে নেকি ৰৰদেউতা? আগ্ৰহেৰে মাকণে সুধিলে।

নমৰে। বৰুৱাই দৃঢ় স্বৰে ক লে।

মাকণে একো নেমাতিলে

হঠাতে সদশনাই ক লে   খৰাদেউছে নেপালেহি।

দখ নকৰিবি আই   পঞ্চাননৰ ভাগ্য বেয়া। বৰুৱাই ভাগ্য বেয়া কথাষাৰৰ অথ কিমান ব্যপক শোক সদশনাই অনমান কৰিব নোৱাৰিলে

বৰুৱাই হঠাতে মাকণৰ ফালে চাই ক লে   আই নিভয়ে থাক। শোক নেপালে জীৱনৰ আচল ৰূপ নেদেখি। একোলৈকে ভয় নকৰিবি একোলৈ ক ৰৰ মোহ নাৰাখিবি। বিপদ হয়তো আৰু আহিব। তাৰ সন্মখীন হবলৈ সাজু থাকিবি। মই সদায় তোৰ লগত থাকিম।   অল ৰৈ তেওঁ আকৌ   লে   তই চাৈ। শুনা নাই নবীনৰ কি হ ল।

মাকণে নবীন গ্রে তাৰ হোৱাৰ খবৰ ইি মধ্যে পাইছিল।

মনত তাইৰ ভয়ানক অশান্তি হৈ আছি া। নবীন জেলত পৰাতো মাকৰ মত্যুৰ তুলনাত কম ভয়ানক   তাই নবীনক সেই সময়ত চাবলৈ বিচাৰিছিল এষা সান্ত্বনাৰ বা ী শুনিব খজিছি। নবীনৰ কথা তাৰ অন্তৰৰ গভীৰ পৰা ওলা । সেই বাবে আনৰ সাংসাৰিক দ টিৰে কলষিত কথাতকৈ তাৰ কথা তাইৰ বেছি ভাল লাগে   সেই কথাই তাইক সদায় নিজকো নকৈ বাজবলৈ নিজৰ দবলতা আৰু সবলতা বজিবলৈ শক্তি দিয়ে। তাৰ সাংসাৰিক অক্ষমতা আৰু তাইৰ পাণি প্রাথী হ বৰ অসমথ। দেখি তাইৰ দঃখ লাগিছে। বিশেষকৈ তাইৰ লগত তাৰ বিয়া-হোৱাত বাধা পৰিছে দেখি। কিন্তু অকল তাই নিজৰ স্বাথ তাইৰ বাবে যিমান মূল্য ান জনতাৰ স্বাথৰ লগত নিজৰ স্বাথ মিলাই দিয়া নবীনৰ বাবে সিমান মল্যবান নহয়। পৰা হলে নবীনে নিজ স্বাথক দেশৰ স্বাথতকৈ ডাঙৰকৈ চাই নিজক সখী গহস্থীত পৰিণত কৰিব পাৰিলেহেতেন। কিন্তু তেনে কৰিলে সি নিজত্ব হেৰুৱাব আৰু নিজৰ চকুতো হেয় হ ব। মাকণে যিমানে তাক তাইৰ পৰিয়ালৰ শাৰীত থিয় হ ব পৰাকৈ ধনী হ বলৈ উদগনি দিছে বা অনৰোধ কৰিছে সিমানে তাৰ আত্মাই তাক নিজে বিচৰা সত্যৰ পথলৈ টানি লৈ গৈছে। মাকণে ফ্রিবোজাৰ ঘৰত তাৰ লগত সকলো কথা তন্নতন্নকৈ পাতিছে। তাৰ নিজৰ কথা সি পৰিষ্কাৰকৈ তাইৰ আগত দাঙি ধৰিছে। তাৰ আৰু একো ক বলৈ নাই   তাইৰ একো সুধিবলৈ নাই। অন্ততঃ আৰু এবছৰলৈ তাই একো তাক নোসোধে।

এই এটা বছৰ সি কেনেকৈ কটায় কেনেকৈ সি নিজৰ অৱস্থাৰ উন্নতি সাধে সেইটো তাৰ কথা। মাকণৰ পৰামৰ্শই তাত কাম নিদিয়ে।

আনফালে এই বছৰটো তাই অকলশৰে কটাব খোজে। শান্তি নিকেতনলৈকে যাবৰ তাইৰ প্ৰবল ইচ্ছা। তাই কলা চৰ্চাৰ মাজেদি জীৱনত সুন্দৰৰ অ বেষণ কৰিব খোজে। মনটো সেই দিশে উধাও হৈছে। সেই বাবে তাই নবীনৰ বিষয়ে কাৰো আগত একো কৌতুহল প্ৰকাশ কৰা নাছিল

তাই বৰুৱাক ক লে শুনিছো বৰদেউতা।

বৰুৱাই তাইৰ মুখলৈ চাই অ াক হৈ ।ল। তাই কি ভাবিছে? তেওঁ একো ধৰিব ে াৱাবিলে

কিছু সময় ক ৰো মুখত কথা নোলাল

কিছু সময়ৰ মৰত বৰুৱাই দয়োজ ী বাই ভনীৰপৰা বিদায় লৈ মশানলৈ গ লগৈ।

বৰুৱাৰ মটৰৰ শব্দ নশুনা হ লত সদশনাই মাকণলৈ চাই ক লে ৰঞ্জিত অথনি মাৰ ওচৰত আঠ লওঁতে কি ভাব হৈছিল জান?

কি?

মানহটো খাটি মানহ। নহলে এ কৈ লোকৰ মাকক নিজৰ মাক বুলি ভাবিব নোৱাৰিলেহেতেন। সদশনাই উত্তৰ দিলে। দদকো মানহটোৰে এক মহত্তলৈ এৰি দিয়া নাই দেখিছনে?

মাকণে বায়েকলৈ এবাৰ চালে তাৰ পিছত ক লে তাত কিবা অসাধাৰ আছে জানো?

একো নাই। অস্বাভাৱিকো নাই। এই কাৰণেই মানহটোক ভাল লাগে। তয়ো লাহে লাহে তেওঁক ভাল পাই আহিবি। মই আজি কৈ থলো। সদশ াই ক লে নবীন অসাধাৰণ ৰঞ্জিতদা সাধাৰণ। সংসাৰখন সাধাৰণৰ বাবে। খিবোৰ অসাধাৰণ তেওঁলোকে সংসাৰত শান্তি নেপায়। তয়ো ভুল নকৰিবি খৰী আৰু নাই তোক বাট দেখুৱাবলৈ। তইতো মনে মনে সংসাৰকে বিচাৰিছ। তোৰ মন তোতকৈ মই বেছি বুজো। সেই কাৰণে কৈছো খৰ ভাবি চিন্তি সিদ্ধান্ত লবি ছোৱালীৰ জীৱনত এই এটা সিদ্ধান্তই ডাঙৰ।

মই হ'লে বৰ সুখী হ'ম যদি তই ৰজিতক গ্ৰহণ কৰিব পাৰ। সদৰ্শনাই থেকেক বৈ মাকণৰ মনৰ ভাব বজিবলৈ চেষ্টা কৰিলে মাকণে তাইৰ কথাবোৰ শুনি ভাবিবলৈ লৈছিল সদৰ্শনাই ক'লে শান্তি নিকেতনলৈ যাব খুজিছু যা। কিন্তু সেইটো এটা সৰল নিষ্কৃতিৰ উপায়। মানহে কেতিয়াবা নিৰুপায় হৈ কঠোৰ বাস্তৱৰপৰা নিষ্কৃতি বিচাৰে। একো লাভ নাই।

মাকণে একো উত্তৰ নিদিলে।

সদৰ্শনাৰ কথাবোৰে তাইক অস্থিৰ কৰি তুলিলে কিন্তু স্থিৰ হব পথ তাই বিচাৰি উলিয়াব নোৱাৰিলে

ঠিক তেতে সময়তে অপৰাজিতাক কোলাত লৈ জয়ন্তী আহি সদৰ্শনাৰ ওচৰত থিয় হ লহি

আইদেউ জয়ন্তীৰ মাতত এটা অভিযোগৰ সৰ অপৰাজিতাই আপোনাক বিচাৰি আছে। উপায় নেপাই মৈ আহিলো সৰু আইতাকৰ কথাও খৰ কৈছিল।

অপৰাজিতাক জয়ন্তীয়ে এৰি দিলে। তাই দৌৰি আ সদৰ্শনাৰ কোলাত সোমালেহি। তাই এবাৰ মাকৰ মখলৈ চাে এবাৰ মাকণৰ মখলৈ চালে।

অপৰাজিতাই মাকক সদায় বিচাৰে। কিন্তু আমনি নকৰে। চাকৰ নাকৰে ফুচুলাই মন ভাল গালে তাই তাতে ভোল যায়। অ জি কিন্তু তাই একোতে সন্তুষ্ট নহ ল। উপায় নেপাই জয়ন্তীয়ে নিজে তাইক লৈ আহিল

তাই আজি মাক আৰু মাহীয়েক কাৰো মখত কথা নশুনি অসন্তু ট হৈ ক লে মই সৰু আইতাৰ ওচৰলৈ যাওঁ।

সৰু আইতা মানে চিন্না।

সৰু আইতাকক অপৰাজিতাই বৰ ভাল পাইছিল। কোনেও তাইক এতিয়ালৈকে কোৱা নাই যে তেও আৰু ইহসংসাৰত নাই। ক লেও তাই একো নবজিব। সদৰ্শনাৰ কোলাৰপৰা তাই অভিমানত উঠি যাব খুজিলে মাকে ক লে অপৰাজিতা সৰু আইতা ঘৰত নাই।

কলৈ গ ল? তাই স ধিলে।

সুদৰ্শনাই এইবাৰ নিঃসহায় ভাৱে জয়ন্তীলৈ চালে। জয়ন্তীয়ে তাইক ক'লে স্বৰ্গলৈ গ ল।

স্বৰ্গ ক'ত? অপৰাজিতাই সুধিলে।

ওপৰত! জয়ন্তীয়ে উত্তৰ দিলে

অপৰাজিতাই অবাক হৈ ওপৰলৈ চালে। তৰাবোৰ ভৰা আকাশখনলৈ চাই তাই আপোন পাহৰা হ'ল

মাকৰ মনত কৰিলে জয়ন্তীয়েও অপৰাজিতাৰ দৰেই মাকৰ স্বৰ্গ যাত্ৰাত বিশ্বাস কৰিছে। জয়ন্তীৰ বিশ্বাস অটল। অপৰাজিতায়ো তাইৰ কথাকে বিশ্বাস কৰিছে। সিহঁতৰ সৰল প্ৰাণ নিজৰাল আৰু জটিলতাহীন

মাকৰে সপদশনালৈ চালে তাৰ পিছত নিজৰ মনৰ ভিতৰতে একাকি কৰি তা মাতিলে মৰি গৈ সোণ সৰু তৰা এটি হ'ল ঔ তৰা এটি হ'ল

— —

চতুৰ্থ খণ্ড

ডালশলীয়াটোলৈ খাপ লৈ বহুত সময় সি চেল ৰ বেৰৰ বিন্ধাটোৰ ওচৰত থিয় দি আ ছিল। কিন্তু সি নাহিল

ডালশলীয়াটোৱে এটা অক্ষমনীয় অপৰাধ কৰিছিল। মাকণৰ শেষ চিঠিখনৰ পাত টানি নি সি বাহিৰ পোৱাই ছলগৈ দপ ীয়া তাৰ চলমিলকৈ টোপনি ধৰিছিল সেই সময়ত সি কামটো কৰিলে। টোপনি আহোতে পঢ়ি থকা চিঠিখন বোধহয় ক ব নোৱাৰাকৈ হাতৰ পৰা মজিয়াত সৰি পৰি ছিল। সম্পূৰ্ণ তি টো পা সি চৰ কৰিছে।

যোৱা ডেৰ বছ ৰ ভিতৰত ডালশলীয়াটোৱে বহুত সৰু সৰা অপৰাধ কৰিছিল কেতিয়াবা সি চাবোন নিয়ে কেতিয়াবা তামোল কেতিয়াবা ল ফৰ টকুৰা কেতিয়া। মিহি কাগজ চৰকৈ নি সি নবীনক সাময়িক মনোক দিছিল কিন্তু সদীঘ কাৰাবাসৰ একমাত্ৰ সহচৰ বুলি তাক সি অকাতৰে ক্ষমা কৰি ছিল।

কিন্তু আজি সি যি গুৰুতৰ অপৰাধ কৰিলে তাক ক্ষমা কৰা তাৰ পক্ষে টান হৈ পৰিল।

হাতৰ মাৰিডাল পেলাই দি সি আকৌ বিছনা দীঘল দিলেহি। কৰিবলৈ একো নাই। খং মাৰ নিয়াই লাহে লাহে মাকণক লাভ কৰাৰ সকলো আশা সমলঞে বিসৰ্জন দিয়াই তাৰ একমাত্ৰ পথ।

ভালেই হ ল। শেষ চিঠিখনো গ ল। লগতে গ ল মাকণৰ হাতৰ আখৰবোৰত সজীৱ হৈ থকা ক্ৰমাৎ পৰঠ হ বলৈ ধৰা তাইৰ মনৰ চিনাকি।

যোৱা ডেৰ বছৰৰ ভিতৰত মাক তাৰ ওচৰৰ পৰা যেন বহুত দূৰৈত আঁতৰি গ ল। তাই এতিয়া শান্তি নিকেতনত ৰবীন্দ্ৰ সাহিত্যৰ এটা ক চ লৈছে আৰু উপকৰণৰ চিত্ৰ কলা শিকিছে। কিন্তু এই শিক্ষাত তাইৰ মন বহা নাই। তাই আকৰ্ষিত হৈছে ৰবীন্দ্ৰনাথৰ দৰ্শনলৈ।

ৰাজনীতিৰ মোহৰপৰা তাই সম্পূৰ্ণৰূপে মুক্ত হৈছে। তাই দেখিছে ৰাজনীতিয়ে দেশৰ মানুহক একত্ৰিত কৰিছে কিন্তু সেই একতা

কাৰোবাৰ বিৰুদ্ধে। বিৰোধী পক্ষ গুচি যাবলৈ ওলোৱাৰ লগে লগে মানহবোৰ হিন্দু মছলমান বঙালী অসমীয়া আদি সৰু সৰু বিভাগত বিভক্ত হবলৈ আৰম্ভ কৰিছে।

ৰাজনীতিয়ে একত্ৰিত কৰে কিন্তু মানহক একত্বৰ ডোলত বান্ধিব নোৱাৰে। সেই বাবে এটা বেলেগ গভীৰ বিশ্বানুভূতি লাগে। ৰবীন্দ্ৰ সাহিত্যত সেইটোকেই তাই পাইছে। যস্তু সৰ্বানি ভূতানি আত্মন্যেবানু পশ্যতি। সৰ্বভূতেষু আত্মানং ন ততো বিজুগুপ্সতে। ডিগ্ৰীৰ বাবে তাই ব্যাকুল নহয় তা বিচাৰিছে সকলো মানহকে এক কৰা সেই বিশ্বানুভূতি। নবীনক এতিয়া তাই তাতেই পাব।

নবীনে ইতিমধ্যে বজি পাইছিল তাৰ ৰাজনীতি আগতকৈ কঠোৰ হ বৈ আৰম্ভ কৰিছে। ভয়ানক কঠোৰ। বৰদলৈৰ ৰাজনীতিৰ লগত তাৰ মিহি জোৰা নহা হৈছে। বৰদলৈ য়ে অসমত কংগ্ৰেছী সংযুক্ত মন্ত্ৰী সভা গঠন কৰি আপোচৰ ৰাজনীতি আৰম্ভ কৰিছে। দিল্লীত কংগ্ৰেছ অ ৰু মছলিম লীগৰ লগত বৃটিছ চৰকাৰৰ কথা বতৰা আৰম্ভ হৈ গৈছে।

এই কথা বতৰাৰ শেষ পৰিণতি হ ব দেশৰ বিভাজন। আনহাতে মহাযদ্ধ বন্ধ হৈ গৈছে।

এটম বোমাই জাপানৰ ককাল ভাঙি দিলে ফেছীবাদৰ মৃত্যু হ ল কিন্তু সাম্ৰাজ্যবাদ বাচিল। বৃটেইন আকৌ শক্তিশালী হ ল। এতিয়া বৃটেইনে ভাৰত স্বাধীনতা আন্দোলনলৈ যদ্ধকালৰ দৰে ভয় নকৰে

এই সময়ত বন্দী আই এন এ সেনাবোৰক দেশদ্ৰোহিতাৰ অপৰাধত বিচাৰ কৰিছে বৃটিছ চৰকাৰে। য দ্ধৰপৰা উলটি অহা ভাৰতীয় সেনা বাহিনীৰ কিছুমানৰ মাজত বিদ্ৰোহৰ ভাব জাগিছে

এই সময়ত সি বাহিৰত থকা হ লে ভাৰত ত্যাগ আন্দোলনৰ অগনি আকৌ জ্বলাবলৈ চে ষ্টা কৰিলেহেঁতেন।

পাকিস্থানৰ ৰাজনীতি আৰু আপোচৰ কথা বতৰা বন্ধ কৰাৰ একমাত্ৰ উপায় সেয়ে।

একমাত্ৰ উপায়।

এই সময়ত সি আৰু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আন্দোলন অথবা আজে চনী উলিয়াই উপাৰ্জনক্ষম হৈ মাকণক বিয়া কৰোৱাৰ কথা ভাবিব নোৱাৰে। ইতিমধ্যে মাকণে দিহা এবছৰ সময় উকলি গ ল। জেলৰপৰা সি মক্তি নেপালে। বৰং দাগী বিপ্লবী বলি চৰকাৰে এমাহৰ আগতে তাৰ জেল ম্যাদ আৰু এবছৰ বঢ়াই দিছে

জেলৰপৰা সি এখন চিঠি পাৰ কৰাই পঠাই দিছিল সমতি বাইদেউলৈ।

সমতি বাইদেউ তেতিয়া আছিল মদনা ল্লীত বিম। বেমাৰৰ খবৰ কৰিবলৈ গৈছিল। চিঠিখন কেনেবাৈ পৰিল পলিচৰ হাতত। সেই চিঠিত আছিল দেশ নতু প্লৱৰ বাবে সাজু ক াৰ সিদ্ধান্ত চৰকাৰে নবীনৰ মনোভাৱত আশংকা প্ৰকাশ কৰি তাক মকলি কৰি দিবলৈ ৰাজী নহ ল।

বৰদলৈ অসমৰ মখ্যমন্ত্ৰী হোৱাৰ পিছত আ সকলো ৰাজ ন্দীৰ লগতে তাকো মক্তি দিব খজিছিল কিন্তু সি মক্তি নেপালে। স্বয়ং ইংৰাজ চীফ চেক্ৰেটৰীয়ে আপত্তি জ ালে। বৰদলৈয়ে এতিয়াও চেষ্টা চলাই আছে কিন্তু সফল হোৱা নাই

ন ীনৰ একমাত্ৰ আশা আছেগৈ সমতি বাইদেউত। তেও সংঘৰ ল ৰাবোৰক একত্ৰিত কৰি ৰাখি লৈ যত্ন ক ি ছে কিন্তু প া নাই হলা গছ দেখিলে আটায়ে কুঠাৰ মাৰে মাৰিবই। সমতি বাইদেৱে অৱশ্যে আগৰ দৰে একাণপতীয়াকৈ ৰাজনীতিত লাগি থাকিবলৈ ইচ্ছা কৰা নাই। ৰাজনীতিৰ মাজত তেওঁ দেখা পাইছে ক্ষমতাৰ খেলা। কোনোবা হ বলৈ চায় মন্ত্ৰী কোনোবা এম এল এ। কোনেও সেৱা কৰিবলৈ আগ বাঢ়ি নাহে।

সংঘৰ ল ৰা কিছুমানৰ মনতো নামি আহিছে হতাশা। মছলমান সকলৰ মাজত লীগে সমাই দিছে পাকিস্থানৰ স্বপ্ন। লীগে দাবী কৰিছে অসমক পাকিস্থানত সমুওৱাৰ। গোটেই অসম জকি উঠিছে সভা সমিতি শোভাযাত্ৰাৰে কেউফালে প্ৰতিবাদৰ ধ্বনি উঠিছে। এই ধ্বনি কিন্তু ব্যাপক হৈ উঠা নাই।

মা ছে বিয়াল্লিছৰ আন্দোলনৰ সময়ত জগা দৰে জগা নাই কিয় সি ক ব নোৱাৰে। চেলৰ ভিতৰত বহি বহি তাৰ ধাৰণা হ ল অতদিনে আন্দোলন স্বাধীনতা সংঘৰ ওপৰত কৰি অহা বিশ্বাস যেন

পণ জ্ঞানৰ ওপৰত প্ৰতি ঠিত নহয় ভাৰতৰ মুক্তি মানে কি কেৱল লোকৰ মানহৰ ঠাইত নিজৰ মানহৰ শাসন? জীৱনৰ উদ্দেশ্য সাধনত জানো এই মক্তিয়ে সহায় নকৰে? আন্দোলনত লগাসকলৰ মনত কোনো উচ্চনৈতিক চেতনা নোহোৱাৰ ফলত তেওঁলোকে যেনেতেনে ক্ষমতা পোৱাৰ কথাকে চিন্তা কৰি আছিল। সিও ভাবিছিল জীৱন শ্ৰেষ্ঠ উদ্দেশ্য হৈছে স্বাধীনতা লাভ। নেতাসকলৰ ওপৰত নিঃসংশয়ে সি আস্থা স্থাপন কৰিছিল —যেন তেওঁলোক ধ্ৰুৱজ্যোতি। কিন্তু নেতাসকলৰ সৰহ ভাগেই আদশৰ বাবে আত্মত্যাগ কৰাৰ শক্তি হেৰুৱাই পেলাইছে। কাৰণ তেওঁ ।কৰ আদশ প্ৰজ্ঞা লব্ধ নাছিল উন্নত মানবৰ মতবাদ অন্ধভাৱে অনকৰ কৰি তেওঁ লাকে আত্মতৃ ি ত লাভ কৰিছিল। স্বাধীনতাক তেওঁলোকে কেতিয়াও পণ ৰূপত দেখা নাছিল। সেই ৰূপ অন্তৰত নাছিল বাবেই তেওঁলোকে বিভ্ৰান্ত। প্ৰত্যেক কৰ্মীয়েই আজি নিজক অনসন্ধান কৰিব লাগিব জীৱনৰ অথ ৰহস্যময় কোনেও সেই ৰহস্য ভেদ কৰিব পৰা নাই এই ৰহস্য অনসন্ধান কৰিব পাৰি অকলে নিজৰ অন্তৰ লোকত।

হঠাতে সি অনভৱ কৰিলে যি সময়ত মাকণে এটা বিশ্বানভূতিৰ অনসৰণ কৰিছে সেই সময়ত কেৱল ি জৰ ব্যক্তিত্বকে চকুৰ আগত দেখা পাইছে। তাৰ গো ঠীয় ভাৱনাত সংকট উপস্থিত হৈছে। ।ৰ মক্তিৰ কামনাৰ গত ি ন্যায় বিচাৰ সামাজিক ।ৰিত্ববোধ আৰু প্ৰেমৰ ভাৱ জড়িত আছে সেই ভাৱ সাধাৰণ স্তৰৰ ৰাজনৈতিক আৰু সা ।জিক প্ৰয়োজন বন্ধনৰ পৰা ল ব খোজা মক্তিৰ কামনাৰ ভাৱতকৈ উচ্চতৰ। নিজক যিমানে সি বজি আহিছে সিমা তাৰ ধাৰণা হৈছে সাধাৰণ প্ৰয়োজন বন্ধনৰ পৰা মক্ত নহ লে প্ৰকৃত মক্তি মানহে নেপায়। কাৰণ কৃত মক্তি জ্ঞানত।

সম্পণৰূপে অকলশৰীয়া নহ লে বোধহয় জীৱনৰ অথ উপলব্ধি কৰা টান কিন্তু তা কাৰণে এতিয়া প্ৰয়োজন হৈছে পথ আবিষ্কাৰ বিপ্লৱৰ পথ

নিজৰ দীঘল দাড়িবোৰত হাত দি সি অনভৱ কৰিলে নিজৰে অপৰিচিত এটা সকীয়া নবীন উপস্থিতি। সি যেন জেলত পৰাৰ আগৰ নবীন নহয় এটা নতুন নবীন।

তাৰ মনত পৰিল মাকণক সকলো ৰকমৰ সামাজিক স্তৰৰ প্ৰেম বন্ধনৰ পৰা মুক্তি দি লিখা তাৰ শেষৰ চিঠিখন। এতিয়া সি বজি পাইছে কাগজ উলিওৱা আৰু ধন ঘটা তাৰ নহ'ব। তাৰ ল পৰীক্ষাও বেয়া হ'ল। সেইবোৰ কামৰ প্ৰবৃত্তিও তাৰ নোহোৱা হৈছে। নিজক যিমানে সি বজিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে সিমানে সি ধৰিব পাৰিছে সি নিসংগ পথিক। সেই পথেদি যোৱাই তাৰ স্বধৰ্ম। তাৰ প্ৰেমিকাৰ লগত বিয়া হ'লেও এই পথ সি ত্যাগ কৰিব নোৱাৰে। কিন্তু এই পথ সৰ্বস্ব ত্যাগৰ পথ মাকণে সেই পথৰ দাবী হ'ব যেতিয়া নোৱাৰেই তাইক টানি অনাৰ কোনো অৰ্থ নাই। জীৱনৰ নিম্ন স্তৰৰ লক্ষ্যৰ প্ৰতি তাৰ মোহ নোহোৱা হৈছে। বৰ সি অনুভৱ কৰিছে মাকণে স্বধৰ্ম বিচাৰি লৈ তাকে অনুসৰণ কৰক।

এই চিঠিৰ উত্তৰত মাকণে ডালশলীয়াই টানি নিয়া চিঠিখন লিখিছিল তাত তাই তেনে এটা ইচ্ছাকেই প্ৰকট কৰিছে। চিঠিত ৰজিতদাৰ নাম পৰ্যন্ত উল্লেখ কৰা নাই। কিন্তু এই কথা ঠিক তাই যদি তেওঁক বিয়া কৰাব খোজে তেন্তে তাৰ ফালৰপৰা আৰু কোনো নৈতিক বাধা নেপায়। বৰং মাকণে তাৰ সমৰ্থনহে লাভ কৰিব। মাকণৰ চৰত পৰণ কৰাত সি ব্যৰ্থ হৈছে।

সেইদৰে থাকোঁতেই চেলৰ লোৰ চিকবোৰৰ সিপাৰত থিয় হ'লহি স্বয়ং জেইলৰ। মানহুজন গহীন কিন্তু দয়াল। তেওঁৰ মুখলৈ চাই নবীনে সুধিলে আপনি নিজে আহিল যে।

মানহুজনে হাহি ক'লে সুমতি বাইদেউ আহিছে। আপুনি সাদিনৰ পেৰল পাইছে তেখেতে লৈ যাবলৈ আহিছে

খন্তেকলৈ বীনৰ মনটো নাচি উঠিল কিন্তু পিছ মুহূৰ্ততে তাৰ মন পৰি গ'ল। মই পেৰেলত নাযাওঁ।

জেইলৰে খব মিহি মাতেৰে ক'লে আপোনালোকৰ সংঘৰ বিমল বৰুৱাৰ খব টান। গুৱাহাটীত আছেহি। আপোনাক চাব খুজিছে

নবীনৰ মন কিহবাই তিয়াই দিলে বিমলদা গুৱাহাটীতে যে আছেহি তাকো সি ক'ব নোৱাৰে। মদনপল্লীৰপৰা মুবি আহি বোধহয় সুমতি বাইদেৱে খবৰ দিবলৈ অকণো আজৰিয়েই পোৱা নাই। এনেয়ে সংঘৰ অৱস্থা বেয়া তাতে বিমলদাৰ শেষ সময়।

বহুত সময় নবীনক নিমাত দেখি জেইলৰে সুধিলে মই কি ক মগে।

পেৰলত যাবলৈ তাৰ বিন্দ মাত্ৰও ইচ্ছা নাই। তাক লাগে সম্পূৰ্ণ মক্তি।

নবীনক নিমাত দেখি জেইলৰে হাঁহি ক লে আহকচোন বাক তেখেতৰ ল ত কথা পাতি চাওক।

চেলৰ দৰাৰ খোল খাই গ ল। নবীন আৰু জেইলৰে দয়ো শাৰী পাতি অফিচৰ অভিমখে খোজ ললে। অফিচৰ দাঁতিতে সাক্ষাৎ কোঠা। তাতে সমতি বাইদেউ বহি আছে। নবীনে সমতি াইদেউক দেখি ভয় খাই গ ল দেহত একোৱেই নাই। সি তেওঁৰ ওচৰত বৈ সধিলে কি হ ল বাই উ? ইমান খীণালে যে।

সমতি বাইে ৰে তাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ িদি ক লে বৰ যত্ন কৰি পেৰল আদেশ আনিছো ে াওঁ বলি কবা। বিমলদা কিমান সময় থাকে ক ব নোৱাৰো। কেই া াৰো োমাৰ কথা সধিছে।

ি ে কে যাবৈ ক্য় মে কছে ন ীনে লাহে লাহে উত্তৰ দিলে।

বিবেকৰ ওপৰত জ্ঞান। জ্ঞানক সোধা। সমতি বাইদেৱে হাঁহি ক লে।

ন ীনে ক লে মত্যুকতো কোনেও বোধ কৰিব নোৱাৰে। বিমলদা যাব খজিছে যাবই। কিন্তু অসন্মানজনক চৰ্তত ওলাই গৈ তেওঁক দেখা কৰিবলৈ যোৱাটো বিমলদ ৰ জীৱনৰ প্ৰতিয়েই অসম্মান কৰা হ ব বিমলদাক মই ইয়াৰপৰাই দেখিছো

কথা কোৱাৰ ে লগে ন ী ৰ চকু চলচলীয়া হ ল।

সমতিব্য় তাৰ ম লৈ সস্নেহে চাই ক লে বিবেকে যেতিয়া কোৱা নাই যাব নেলাগে। মই মোৰ কতব্য কৰিলো। মই আৰু এবাৰ চেষ্টা কৰি চাম। এওঁ কিমান সময় থাকে ক ব নোৱাৰো শেষৰ বাক্যটো তেওঁ ইচ্ছা কৰিয়েই দোহাৰিলে।

সুমতি বাইদেউ সেইদিনা কথা কৈ গুচি গ ল। তেতিয়া আহিল আবেলি। নবীন নিজৰ চেললৈ ঘুৰি আহিল সন্ধিয়া সময়লৈকে তাৰ মন অস্থিৰ হৈ আছিল। বিমলদাক দেখা কৰিবলৈ সি সহজে

পেৰলত যাব পাৰিলেহে তেন কিন্তু তেনে কৰিবলৈ যাওঁতে সি শপত খাব লাগিব পোৱা অনগ্ৰহৰ (সবিধা) বিি ময়ত নপলাওঁ বলি। তেনে কৰাতকৈ সি শাস্তি খাবলৈকে ৰাজী।

হয় বিনাচতে মক্তি নহয় অনন্ত কাৰাবাস।

ৰিমল ।ৰ লগত তাৰ নৈতিক সম্পক কাজেই বিমলদাই বজি পাব। তাৰ ধাৰণা যিমানে সি নীতি মানি চলিব সিমানে সি বিমলদাৰ কাষ চাপি যাব। এতিয়া বিমলদাৰ বাবে ভাব। সেই ভাব চলি থাকিব।

ৰাতিটো সি ভালদৰে শুব নোৱাৰিলে। বাৰে বাৰে সমতি বাইদেউৰ মখখন মনত পৰিবলৈ ধ িলে তেওৰ চেহেৰা ইমান বেয়া হোৱাৰ-কাৰণ কি? কিবা অসখ হোৱা নাইতো? যদি বিম দাৰ ৰোগেই পাইছে? নহবও পাৰে ক টতো তেন্তে হ ব পাৰে! কিন্তু চেহেৰা একেবাৰে কিবা হৈ পৰিছে। বেছি কথাও নক লে মানহ জনীয়ে। আহিল আৰু গ ল। একো সোধাও নহ ল। অব শ্য চকুকেইটা আগৰ দৰেই শান্ত।

সেই ৰাতি তাৰ ভাল টোপনি নহ ল।

পৰা সি এটা শব্দ শুনি সাৰ পালে দেখিলে বাহিৰত জেইলাৰৰ মাত।

শুই উঠি সি গৈ লোৰ চিকবোৰৰ ওচৰত থিয় হলগৈ জেইলৰে হাঁহি ক লে ভাল খ ৰ। একেবাৰে খিলওৰপৰা খবৰ আ হুছে। আপোনাৰ মক্তি।

মক্তি! জেইলৰৰ কথা বিশ্বাস কৰিব নোৱাৰি সি ক লে অ।

জেইলৰে হাঁহিবলৈ ধৰিলে

চেল এৰি বাহিৰলৈ যাবৰ সময়ত হঠাতে সি ম কৰিলে ভালশলীয়াটোৱে বেৰৰ তলৰ বিন্ধাইদি ভুমকি মাৰিছে। সি কিবা গম পাইছে নেকি? তালৈ এবাৰ চাই সি হাতত টোপোলা লৈ হমনিয়াহ চাৰি লাহে লাহে গৈ অফিচ পালেগৈ।

তাতে সি দেখা পালে দদক। গাত চিকাৰৰ সাজ। নবীনক দেখিয়েই ক লে বা একেবাৰে ঋষি হলি দেখোন মই ৰত্নাকৰ হৈয়ে আছোঁ। পৰাই লাইছিলো চিকাৰলৈ। কিন্তু ক ৰবাৰপৰা ওলালহি মণিকা। ক'লে তোক আনিবগৈ লাগে।

নবীনে কাগজ পত্ৰ চহী কৰি দদৰ লগত জেলৰ বাহিৰলৈ ওলাই আহিল। মটৰত উঠাৰ লগে গে নবীনে সুধিলে কোন মণিকা?

দদৰে মণিকাৰ পৰিচয় দিলে গুৱাহাটীৰ সকলো সম্ভ্ৰান্ত পৰিয়ালতে ন চৰ আৱশ্যক হ লে মণিকাকে বিচাৰে ৰবিচন্দ্ৰৰ ভৰি ভাগোতে তায়েই শু ্ৰূষা কৰিছে। এতিয়া বিমলদাৰ শু ্ৰূষা কৰিছে। বিমলদা আছে খা ঘ ি ৰ ফালে নৰ দাঁতিৰ সৰু টিলাৰ ঘৰ এটাত। ঘৰটো সদানন্দ ৰুৱা । ঘৰটো তেওঁৰ বাপেকৰ দিনতে সজোৱা তাকে চণ তেল ি ক্ষয়ৰোগী থাকিব পৰাকৈ চুচি মাজি দিছে।

পৰাৰ গুৱা াটী আলিবাট সজীৱ হৈ উঠিছে। নবীনে চহৰৰ দশ্য চাইছিল। যদ্ধৰ উম ঘাম নাই। মাজে মাজে খালী দই টা সেনা দেখা গৈছে। আকাশত প্লেনৰ গুমগুমনি নাই। মাত্ৰ জীপ গাড়ী আছে। দ স্বপ্ন যে শেষ হৈ গ ।

ৰঞ্জিতদাহত উভতিল নেকি? নবীনে সধিলে।

তই খবৰ নেপাৱ নেকি? বি ময়ত দদৰে সধিলে ৰঞ্জিত দাদা যদ্ধত আহত হ ল এতিয়া কলিকতাত আছে

কি হ ল?

ময়ো বিশেষ একো নেজানো সদানন্দ বৰুৱা গৈছেহে খবৰ কৰি লৈ। আহিলেহে গম পাম দদৰে মটৰ ঘৰত সমাই উত্তৰ দিলে

মাকণহত ঘৰটো একেবাে চিনিব নোৱাৰা হ ল। গেট নতুন তাত এটা ইটাবৰণীয়া ৰং। বাহিৰৰ ফলনিখন নানা বৰণীয়া ফুলেৰে ৰমক জমক হৈ আছে। পৰণি মা ীটোৰ গাত খাকী ডেচ তাক দেখি মালীটোৱে চেলাম দিলে। আগতে কোনো দিনে সি াক চেলাম দিয়া মনত নপৰে।

ঘৰটো চাবলৈ নবী বাহিৰতে ৱেকপৰ ৰ ল। দদৰে সুহুৰিয়াই হাতৰ আঙুলিৰে মটৰৰ চাবি পাত ঘৰাই ঘৰাই ভিতৰলৈ সোমাই

গ ল। নবীনে দেখিলে ড্ৰইং ৰুমটো চিনিব নোৱাৰা হৈছে। সাজ সজ্জা অপৰূপ। মাকণৰ কোঠাটোৰ কাষৰ ফুলনিখন নাই। তাত এটা সৰু ঘৰ হ ল আসাম টাইপৰ ঘৰ নহয় কনক্ৰিটৰ ঘৰ।

মালীটোৱে আহি বহুদিনীয়া আপোন মানহৰ দৰে তাৰ ওচৰত থিয় হ হি। নবীনে সুধিলে এইটো ঘৰ কাৰ ?

হাকিমৰ। মাজে মাজে নতুন মাইজীক লৈ ইয়াতে থ কেহি মালীটোৱে উত্তৰ দিলে।

এতিয়া আছে নেকি ? কৌতহলত নবীনে সুধিলে।

নাই। শ্বিলঙলৈ গৈছে। মালীটোয়ে হাঁহি উত্তৰ দিলে নতুন মাইজীৰ এটা ল ৰা হৈছে

নবীনে অধিক কৌতহল প্ৰকাশ নকৰিলে।

মালীটোৱে হঠাতে সুধিলে আ ানাৰ অফিচটোত একো নাই। মাজে মাজে গৰু সোমাই থাকে। কেইদিন মই খেদি থৈ আহিছো

নবীনে একো উত্তৰ নিদিলে। তাৰ অনমান হ ল সংঘ তেতিয়াও বোধহয় বে আইনী হৈয়েই আছে। বৃটিছ চৰকাৰে সংঘৰ সদস্য বোৰক ি প্সেষণ কৰিয়েই এৰা নাই। তেওঁলোকৰ মনত ভয় সমাই দিবলৈ সমথ হ ল এই ভয়ৰপৰা তেওঁলোকে এতিয়াও নিস্তাৰ পোৱা নাই

নবীন ভিতৰ সোমাব খজিছিল ঠিক তেনেতে সৰু কনক্ৰিটৰ ঘৰটোৰপৰা ওলাই আহিল এজনী দীপলিপ ছোৱালী। তাইৰ কপালত এটা দগমগীয়া সেন্দৰৰ ফোট। গাত মগাৰ খমখ ীয়া ৰিহা মেখেলা। হাতত এযোৰ ৰূপৰ বালা। কাণৰ ডাঙৰ ফুটাকেইটাত থৰীয়া নাই ডল ওলমিছে।

ওচৰত থিয় হ লত নবীনে ক লে তই নগৰ এৰিব পৰা নাই নেকি জয়ন্তী ?

তাই থত মত খালে। অলপ পৰৰ পিছত নিজকে চম্ভালি তাই ক'লে ৈ ছিলো এৰি। পিছে সদশনা বাইদেৱে শ্বিলঙত গৈ নাচৰ পোহাৰ মেলিলেগৈ। কেইদিনমানৰ আগতে অমৰীৰ ডাক পৰিল। পেতাইক লৈ চাপলি মেলিলো। তাতে প্ৰফেচাৰো আছেগৈ। বিশ্ব বিদ্যালয়ৰ কামত। নাচ-বাগ কৰি এতিয়া ইয়াতে আছিহোঁ। পিতায়ো

আহিছে। তাই ৰ ল। মাকণ আইদেউকহে নেপালেহি। সিহঁতৰ মাক মৰাৰ পিছত মোক নেৰেহে নেৰে মানুহজনীৰ কথা ভাবিলে বেয়া লাগে। চৰায়ে পোৱালিক ভেউকাৰে আৱৰি থোৱাৰ দৰে মাক্কে মৰমেৰে তেওঁকো আৱৰি থৈছিল। এতিয়া নিঠকৰা হ ল। মই কৈছো শিৱ পজা কৰিবলৈ বিচৰা বস্তু পাবই। পিছে ভালে ভ লে আহি নহয় ?

নবীনে মৰ দপিয়ালে।

লপ পৰ কথা পাতি জয়ন্তীয়ে ক লে দদ দাদাটো একেবাৰে সক্ক ল ৰাৰ দৰে। এতিয়া কি কৰিছে চাওঁগৈচোন ব লক নিশ্চয় জুই ধৰি চাহৰ কেটলি তুলি দিছেগৈ। আহক ভিতৰতে বহোগৈ। চ হ এটোপাও কৰি দিও।

জয়ন্তী আগে আগে গ ল। নবীন পিছে িছে। অলপ দূৰ গৈ সিহত যেতিয়া মাকণৰ াক শোৱা কোঠা পালেগৈ তেতিয়া নবীনৰ মনত কিহবাই উঁকি মাৰি গ ল। চিত্ৰা মাহী যেন কোঠাটোতে এতিয়া ৰামায়ণ পঢ়ি আছে এনে ভাব হ ল তাৰ। কোঠাটো পৰিষ্কাৰ আৰু সন্দৰ হ ল দ ৱে কোঠাটো কাকো ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ দিয়া নাই ঠিক যাদ ঘৰৰ দৰে সজাই থৈছে মাকৰ বিচনাখন একেদৰেই আছে। খা ী কাপোৰ আৰু কাঠৰ ং উজ্জ্বল হৈছে। ৰামায়ণখন য তে মাকে এি থৈ গৈছিল ত তে আছে। চকীখনো প্ৰায় সেই দিনা দেখা দৰেই আছে। বেৰৰ ছবি ািৰবো ঠাই সলনি হোৱা নাই। দেউতাকৰ ছবিখনো দদৱে আঁতৰোৱা নাই। মাকৰ ছবিখনৰ কাষতে সেইখন সন্দৰ হৈ জিলিকিছে তেওঁলোকে বিয়া সোমোৱাৰ এবছৰ মা ৰ পিছৰ ছবি। দদৰ তেতিয়াও জন্ম হোৱা ািছিল।

জয়ন্তী ভিতৰলৈ সো াই গ ল। তাই দদৰ হাতৰপৰা চাহ কৰাৰ ভাৰ নিজৰ হাতৈ আনিলে।

নবীনে লাহে লাহে গৈ ছবিখনৰ ওচৰত থিয় হৈ এবাৰ চিত্ৰা মাহীলৈ চালে। তেওঁ যেন হাহিছে। মনালিছাৰ দৰে ৰহস্যময় হাঁহি। দিনবোৰ আকৌ ঘৰি অহা যেন লাগিল। সেই দিনবোৰ। চিত্ৰা মাহীয়ে তাক দুদ আৰু মাকণৰ দৰেই আপোন বুলি গণ্য কৰিছিল। নবীনবো ঘৰত তেনেকৈ কোনো নাছিল। মাক বাপেক সকতেই চকাইছিল চিত্ৰা মাহীয়ে তাক সেইবাবে বিশেষ চেনেহ কৰিছিল।

তাৰ পিছত আহিল মাকণৰ বিয়া সম্পৰ্কীয় নিমম সিদ্ধান্তৰ দিন। সেই দিনাও চিন্না মাহীয়ে তাক বৰ মৰম কৰিছিল। নিজৰ কৰ্তব্য তেওঁ সন্দৰভাৱে সম্পাদন কৰিছিল।

তাৰ পিছত আহিল সেই অপ্রত্যাশিত মৃত্যুৰ দিন।

নবীনৰ চকুত পৰিল এখন প্রকাণ্ড ছবি বিচনাৰ দাঁতিৰ বেৰত। চিন্না মাহী ে ষ শয্যাত ছবিখ ত ান্ত হৈ শুই থকা মাহীৰ মখত যেন এটা মধৰ কালজয়ী ভাব।

সেই সময়তে দদ আহি তাৰ শুৰি পালেহি।

নবীনে ক ে তই মাহীক এই কোঠাটোৰ ভিত ত জীয়াই ৰাখিছ

দদুৱে একো নেমাতি সি নিস্তব্ধ হৈ মাকৰ মখখনলৈ চাই ৰ ল। অলপ বৈ সি ক লে কি যন্ত্রণাত কাল কটাইছো কি কবি। চা বাগানত বনৱাবিলাকক মই ি জ সমা ন স্থান দিছিলো। সিহতৰ হাজিৰা বঢ়াই দিব খজিছিলো ইয়াত ঘ ঘ ট লাগি গ ল। সদানন্দ বৰুৱা বৰদেউতা দেউতা আটাইবোৰে মোক তা প । দলি কৰি গুৱাহাটীৰ অফিচত থ ে হি। বনৱাবোৰৰ বস্তিত ৈ কো মে নজাৰে ঝমৰ নাচিব অ ? মই হ েন নাচিছিলো। কিন্তু বৰুৱা হতৰ সহ নহ ল ইয়ালৈ গুচি আহিলো। আি দেখিছো মা নাই। দেউতাই প্রেমত পৰি ঘৰ বাৰী এি মো ওপৰত সংসাৰৰ মহা ভাৰ জাপি দিলে মাকণ গ ল শান্তি নিকেতনলৈ শান্তি বিচাি কিন্তু মোৰ স্বাধীন। াইকিয়া হ ল। এই কোঠাটো মন্দিৰ কৰি পেলালো এটা সৰ ঘৰ কৰি দেউতাক থাকিবলৈ মাতিলো দেউতা এবাৰ চম্পা মাহীক লৈ মাজে মাজে আহে। অলপতে আহি কেইবা দিনো থাকিল কিন্তু চম্পা মাহীয়ে কিয় জানো যাবলৈ ৰক্ষা নাইকিয়া কৰিলে। শিলঙলৈ গ লগে তেওঁৰ এটা ন ৰা হ ল বৰ ধনীয়া হৈছে ল ৰ টো। কিন্তু তেওঁ অকল তাক লৈয়েই সন্তুষ্ট নহয়। সাদৰী বোলা ছোৱালী জনীও বিচাৰিছে। পিছে গু ধৰে তাইক নিদিয়ে। গুণধৰে তেওঁক এতিয়াও পাহৰিব পৰা নাই। ঘৰি গ লে চম্পা মাহীৰ সকলো দোষ ক্ষমা কৰি গুণধৰে তেওঁক গ্রহণ কৰিব মানহটো আচি ত পালোঁ।

নবীনে অবাক হৈ এইবোৰ কথা শুনিছিল সি সধিলে এইবোৰ খেলি মেলি জানো ভাল হৈছে ?'

ভাল-বেয়া কোনে বাচে ? দুদুৱে উত্তৰ দিলে তই বাচিব পাৰ। কাৰণ তই মদন সদৃশ ফুলকোঁৱৰৰ শৰৰ আঘাত হেলাৰঙে জয় কৰিছ। কিন্তু মদনে কেনেকৈ দখন স সাৰ চাৰখাৰ কৰি দিলে দেখা াই। মই কিমান মানসিক যন্ত্ৰণাত ভুগিছো কি কৰি মই বিয়া বোলা বস্তুটোৰ ওপৰত সম্পূণ বিশ্বাস হেৰুৱাইছোঁ। দেউতাৰো বোধ হয়—

দদৰে কথাটো শেষ কৰিে দেউতাকৰ ব্যক্তিগত জীৱনৰ কথা আলোচনা কৰিবলৈ সি ভাল নপালে। কিন্তু দদুৱে গম পাইছে দেউতাকেও বিয়া অনষ্ঠানটোৰ ওপৰত আস্থা হেৰুৱাইছে। তেওঁ চম্পা মাহীৰ নামত ভালেমা টকা আৰু এটকুৰা মাটি দিছে। কিন্তু চম্পা মাহীয়ে নিয়মিত বিয়া পাতিবৰ বাবে পণ্ডিতৰ মত বিচাৰি ফুৰিছে। কিন্তু গুণধৰৰ লগত হোৱা তেওৰ বিয়াখন বিচ্ছেদ কৰিবৰ উপায় নাই গুণধে বিবাহ িচ্ছেদ কৰিব নোখোজে। খুজিলেও হিন্দ বিবাহ স্বৰ্গীয় মনিচে বা আইে ভ ি ব নোৱাৰে।

নবীনে একো কৌতহল প্ৰকাশ নকৰিলে। সি কিন্তু বজি পালে আচল সমস্যা কিহত। এই সমস্যাৰ সহজ সমাধান নাই এই সম জত প্ৰেমিকা হ অহল্যা হৈ থাকিব লাগিব নহয় উবশীৰ দৰে মক্তা হৈ থাকিব লাগিব। এইখন এতিয়াও সীতা সাবিত্ৰীৰে সমাজ।

অলপ পিছতে জয়ন্তীয়ে সিহত দটাক ডাইনিং ৰূমলৈ মাতি নিলে। ডাইনিং ৰূমত চকু ফুৰাই নবীন অবাক হৈ গ ল। সম্পূণ ৰূপে নতুন সাজ সজ্জা এটা ৰিফ্রিজেটৰ কোঠাৰ এটা চুকত জিলিকি আছে। তাৰ ওচৰতে কাপ ব উ। চীনা মাটিৰ ৰংচঙীয়া প্লেট। মখ ধোৱা বেচিন সুন্দৰ কাঠৰ ডাইনিং মেজ সেইদৰে চকী।

দদৰে হাহি ক লে তই ভাবিছ মই আদশ পাহৰি গ লো। পাহৰিলো ঠিকেই। অধ্যাপক িমথৰ কথা মনত আছে নহয় ? তেওঁ মাজে মাজে আহি মোৰ ইয়াত থাইছিলহি লগত আলহীও লৈ আহে। মাজে মাজে নাচিছিলো বল ডে স। দিজ্ চাহিবচ আৰ জলী পিপল। মাজে মাজে মদো খাওঁ একোতো বেয়া নেলাগে। সকলো পাহৰি থাকোঁ

জয়ন্তীয়ে মেজত লচি ভাজি আৰু চাহ দিবলৈ আহি অবাক হৈ দুদুৰ কথাবোৰ শুনি আছিল। সদশনাৰ ঘৰত মদ খোৱাৰ দৃশ্য

দেখি দেখি তাই অভ্যস্ত হৈ গৈছিল। তথাপি তাই মন্মথ ঠিকাদাৰক অন্তৰৰপৰা ঘিণ কৰিছিল। সৰুৰেপৰা তাইৰ এটা মজ্জাগত ধাৰণা আছিল যে মদ খোৱা নিহ চৰিত্ৰহীন কিন্তু দদক দেখা দিনাৰেপৰা তাই এটা ভাল ধাৰণা হৈছিল। কা ণ দদ সৰল সত্যবাদী সন্দৰ আৰু মৰমিয়াল। অৱশ্যে দদক ইমান দিনে তাই নিজৰ ঘৰুৱা পৰিবেশত দেখা নাছিল। এইবাৰ বাপেকৰ লগত শ্বিলঙৰপৰা আহি তাই ইয়াত থাকিব লগা হৈছে কাৰণ সদশনা বাইদেউহঁত ইয়াত নাই। থাকিলেও তাই তাক মদ খোৱা দেখা নাই। কিন্তু তাৰ কথা নি শুনি তাই আঘাত পালে মনে মনে তাই নিজক িজে কবলৈ ধৰিে ইমান এজন ভাল মানহৰ অতবোৰ সদগুণ টা বদ গুে ন ট কৰি দিলে কিয় প্ৰভু ?

নবীনে খাবলৈ লৈছিল কিন্তু জয়ন্তীক বোবা প্ৰতিমাৰ দৰে থৰ হৈ থকা দেখি কৌতহলত সধিলে কি হ ল অ জয়ন্তী ? থৰ হৈ চাই আছ দেখে ন

দদৰেও তাইৰ ৰূপ দেখি অবাক হৈ গ ল ।

জয়ন্তীয়ে ক লে এইবোৰ কোৱা কথা নহয় ঈশ্বৰ । ম ত থকাই ভাল ।

কি হ ল জয়ন্তী ? দদৰে সি লে

জয়ন্তীয়ে হাহি ক লে াই এইবোৰ কথা নসধিব ঈশ্বৰ ।

জয়ন্তী খোৱা ঘৰৰপৰা ওলাই গৈ তামোল কাটিবলৈ লাগিল

দয়োটাই কিছু সময় মনে মনে চাহ খাবলৈ লাগি । হঠাতে দুদৰে হাহি ক লে— এতিয়া বজি পালো বজিছ নবীন এই মই মদ খোৱাৰ কথা কোৱা শুনি দখ পাইছে। তাই মোক এনেয়ে খব ভাল পায়

নবীনে উত্তৰ দিলে মদ খোৱাটো যে বেয়া এই কথাটো যক্তিৰে বজাব নোৱাৰে বাবেই বোধহয় তাই মনে মনে থাকিল। কিন্তু তাইৰ হৃদয়খন সৰল। কেতিয়াবা সৰল মনত আপোনা আপনি সত্য প্ৰকাশ পায়।

দুদুৰে হাহি ক লে ৰবি বৰদেউতাৰো একেটাই কথা। তেওঁ জয়ন্তী বুলিলে পাগল। তাইৰ কথাত তেওঁ ৰুক উইজডম আৰু

মহাপৰুষীয়া কালচাৰ দেখা পাইছে। হয়তো সচা মদ খোৱাটো বেয়া। কিন্তু মই খাই বৈ হ াহি মাতি ধেমালি কৰি ভাল পাওঁ। দেওধনী নাচ তাচ এইবোৰ মই ভাল নেপাওঁ। য়ুৰোপীয় বলডে স ভাল। সংসাৰৰ সীমাতে থাকি পৰুষ প্ৰকৃতি উভয়ে কাৰ্য্যকৰী আনন্দ পাব পাৰে। অধ্যাপক ি মথ বৰদেউতা এওঁলোকৰ প্ৰিফাৰে স হ ল বিচুৰেল অথবা ক্লাচিকেল নাচ। অধ্যাপক ি মথে জয়ন্তীৰ নাচৰ বহুত ছবি তুলিছে মোৰ নাচ অধ্যয়নত ৰাপ নাই। নাচ চোৱা বস্তু। তাতোকৈও ডাঙৰ কথা নাচ নচাটো। স্মিথৰ দষ্টি বেলেগ। তেওঁ চৌখীন মাৰ্কিন পণ্ডিত। মোক লাগে সাময়িক উত্তেজক আনন্দ। বেয়া ভালৰ সীমা মই নেদেখা হৈছো। ৰাজ নীতিয়েই বো নাচেই বোল —ক তো সীমা নাই। নৈতিকতা ক ত আছে কচোন? কোন নৈতিক? বৰদলৈ নৈতিক? দেউতা নৈতিক?

নবীনে ক লে নি মস্তৰৰ প্ৰয়োজনৰ নৈতিকতাত এটা সংকট আহিছে। কিন্তু তাৰ কাৰ ণ নৈতিকতাক দোষ দি লাভ নাই। আমি উচ্চতৰ নৈতিকতাৰ সন্ধান কৰিব লাগিব

দদৰে চাহ খাবলৈ এৰি চকীৰপৰা উঠি মানসিক উত্তেজনাত খোৱা ঘৰৰ এখন খিৰিকীৰপৰা ইখন খিৰিকীলৈ অহা যোৱা কৰিবলৈ লাগিল।

সেই মহতত দদৰ মনলৈ ধমহা অহাদি ভাবৰ সোত আহিছিল। অকল এটা ফালৰপৰা নহয় কেইবা ফালৰপৰাও। সম্পত্তিৰ গৰাকী হৈ সি সখী হোৱা নাছিল বৰং মনে মনে তাৰ ভাব হৈছিল এইবোৰ অনাৱশ্যকীয় বোজা। অকল টকা ঘটাই তাৰ জীৱনৰ লক্ষ্য নাছিল। সংঘৰ সং পৰ্শলৈ তাৰ মন চাল আহি খাইছিল খেতিয়কসকলৰ দূদশালৈ। তেতিয়া সি গাৱলৈ গৈ মানহৰ সৰল জীৱনৰ মাজত শান্তি দেখা পাইছিল। বাগানৰ ে নেজাৰ হৈ থাকোতে সি গৈছিল বস্তীলৈ। সিহতে অলপ বস্তু লৈয়েই তাতকৈ সখেৰে বাস কৰিছে। অকৃত্ৰিম জীৱন। নবীনহতে সিহতৰ আৰু বনৱাবোৰৰ জীৱনৰ মাজত থকা প্ৰভেদ গুচাই দিব খুজিছিল। তাৰ মনে সদায় কৈ আছিল ৱা তালৈ ৱা য ত বস্তু উৎপাদন হয় য ত সৃষ্টি হয়। তোৰ ঘৰত কেৱল সেই উৎপাদন আৰু সৃষ্টিৰ অপহৃত অংশ আহি থুপ খাইছেহি। সম্পত্তি মানে চুৰি। মানুহৰ জীৱন সৰল আৰু সঁচা কৰিবলৈ সি যত্ন কৰিছিল। কিন্তু কৰিব নোৱাৰিলে। বাপেকে

তাক সম্পত্তিৰ বোজা কান্ধত জাপি দিলে। এই বোজা সহজে নমাই থোৱা অসম্ভৱ। সি পৰিচালকৰ শ্ৰেণীৰ গণ্ডীতে এি য়া নিজকে আবদ্ধ ৰাখিব লাগিব। ইয়াৰপৰা সি ওলাব নোৱাৰে। তাৰ বাপেকে কৃত্ৰিম বাধা অ তক্ৰম কৰি প্ৰেম¯ পৰিত্ৰাণ বিচাৰিছে। কিন্তু ধনীৰ প্ৰেম জীৱন্ত কৰিবলৈ ধনৰ আৱশ্যক তেওঁৰ কাম সামাজিক প্ৰাতষ্ঠা—এইবোৰ সকলো গ ল কিন্তু ধনৰ বন্ধনৰপৰা তেওঁ মক্তি পোৱা নাই।

দুদৰে এই ঘৰকে কৃত্ৰি া সখালয় কৰি ল ব খজিছে। সেই বাবে এই বললৈ স আৰু পানভোজনৰ আয়োজন এই সখ সি বিচাৰিছে নতুন থলীত—সেই নতুন ভাৰ বৈ আনিছে চাহ ৰবোৰে সিহ তে ধন ঘটিছে ধন খৰচ কাৰ সখ কিনিছে। প্ৰবৃত্তিৰ সখ আত্মাৰ সখ সিহ-তে পোৱা নাই

কেইদি মান আগতে অধ্যাপক ি মথ আহিছিল বিদায় লবলৈ। লগত আহিছিল বাপেকৰ চিনাকি সেই অষ্ট্ৰেলিয়ান নাচগৰাকী। এটা বৃটিছ সৈনিকো আছিল লগত। ঘৰলৈ যোৱাৰ আনন্দত তেওঁলোকে সেই দিনা উৰ ই ঘৰ ই নাচিছিল মদ খাইছিল। আৰু যাতে এই কৃত্ৰিম জীৱন য পন কৰিব নেলাগে ভগবান—বৃটিছ সৈনিকটোৱে থোকাথকি মাতেৰে কৈছিল। মানহক ৰাজ্য নেলাগে লাগে প্ৰকৃত সখ মক্তি। মানহ মাৰি কি হ ব ?

কথাষাৰ শুনি নাচগৰাকীয়ে কৈছিল মানহ াৰি মানহে সখ নেপায়। পশ্চিমৰ দেশবোৰে ভোগত গা চালি দিছে ত্যাগত যে আচল জীৱন তাক দেখা নাই।

ৰাতিপৰা সিহত গৈছিল ছিপাঝাৰলৈ। অধ্যাপক ি মথে জয়ন্তীক নাচৰ ছবিবোৰ দিব খজিছিল। এটা ধনীয়া এল বামত কিছুমান ৰঙীন ছবি তাত সমাই থোৱা আছিল।

জয়ন্তীৰ ঘৰ দেখি সিহত অবাক হৈ গৈছিল। সৰু এটা জুপৰি। বাহৰ চাঙত শোৱে। ঘৰত সৰু সৰু তিনিটা কোঠা। এটা জয়ন্তীৰ। এটা পাক ঘৰ। নৰাম শোৱে চ ৰাঘৰত। চ ৰাঘৰত মানহ বহিবলৈ আছে বেতৰ মঢ়া পাতি চৰা চটাই চৰা। সিহতক বহিবলৈ দিবলৈ

নৰাম ওজাই ওচৰৰ ধনী মানুহ এজনৰ ঘৰৰপৰা দখন কাঠৰ চকী অনাই দিছিল। কোনেও অৱশ্যে নবহিলে।

জয়ন্তীয়ে এলবামটো লৈ কৈছি এইটো থ ম কত ?

অধ্যাপক িমথ আচৰিত হৈ গৈছিল। অভাব যে কিমান আছে ঘৰখনত তাক তেওঁ বজি পাে

অস্টেলিয়ান নাচগৰাকীয়ে জয়ন্তীক না । প্ৰশ্ন কৰিছিল। ক ত নাচৰ আখৰা কৰে দেওধ ী নাচৰ অথ কি ইত্যাদি।

কিন্তু তাই কৈছিল নাচি নাচি ভগবানক পাওঁ কেতিয়াবা চোতালত কেতিয়াবা নামঘৰত

সেইদিনা ন ঘৰি আহোতে আলহীসকলৰ ম হীন হৈ গৈছিল। ইমান দাি দ্ৰ্য তেওঁলোকে জীৱনত ে খা নাই

অধ্যাপক িমথে কৈছিল এক মাত্ৰ গান্ধীয়ে এই দাৰিদ্ৰ কি বজিছে। এই দাি দ্ৰ্যৰ আগত আমাৰ ধন পাপ ৰাজ্য জয় পাপ।

পাপ! পাপ! পাপ! কথাষাৰ কাণত এতিয়াও বাজি আছে দদৰ। কিন্তু িজৰ বিবেক তে সি একোৱেই কি ব নোৱাৰে। একোকেই নোৱাৰে। এই যন্ত্ৰণাৰ তাড়নাতে সি মদ খায় নাচে প্ৰবৃত্তি পৰণৰ বাবে সহজ সখ লভি লৈ চে টা কৰে। কেতিয়াবা এই ঘ ত কেতিয়া । বেঠাৰাম মহ ীৰ ঘৰত কেতিয়াবা দীপৰ বিলৰ দাতিৰ চিকাৰ শিবিৰত কেতিয়াবা খ্বিলওত। মদ খাই নাচি ছোৱালীৰ লগত হাহি তামচা কৰি সি কৃত্ৰিম সখ লাভ কৰে।

জয়ন্তীয়ে ইতিমধ্যে ফুক ৰ ঘৰৰ কৃত্ৰিম সংস্কৃতিৰ বিকৃত কিছত উপলব্ধি কৰিছে। ফুকনৰ ঘৰৰ মানবোৰ সৰল সহজ পথৰপৰা আঁতৰি আহিছে। মানহৰ মাজত থকা ভগবানক তেওঁলোকে দেখা নাই

ন ীনে নীৰৱে চাহ খালে তাৰ পিছত দদৰ ওচৰলৈ গৈ সধিলে কি ভাবিছ ?

দুদুৱে তাৰ ম ৰ কথাবোৰ কবলৈ চেণ্টা কৰিলে। কিন্তু সফল নহ ল। কিন্তু নবীনে বজি পালে ই তাৰ কৃত্ৰিম জীৱনৰ যন্ত্ৰণা।

তেনেতে জয়ন্তীয়ে বঁটাত তামোল লৈ সিইঁতক তামোল দি ৰ টাটো হাতত লৈ তাই ক লে নগৰলৈ আহিলেই মনটো অসখী হয়। দাদাই

বা কেতিয়াকৈ আমাক থৈ আহেগৈ ? সেউতাৰো থাকিবৰ মন নাই। নহ লে নাৰতো যাবগৈ পাৰো

ফুদুৰে হাঁহি ক লে অলপ ধৈৰ্য ধৰা জয়ন্তী। বৰুৱা নাই মোৰ ওপৰতে অফিচৰ ভাৰ। তদপৰি বিমলদাৰ টান। ইয়াক তাত থৈ আহোগৈ। মলিকা হাস্পতালৰপৰা আহিলেই যাম সেউ তাৰ জানো বেলতলাৰপৰা আহিল ? কিজানি বা মোৰ ঘৰতে তোৰ আঙঠি পিন্ধোৱা হৈ যায়।

এইবাৰ জয়ন্তীৰ কাণ মৰ ৰঙা পৰি গ । নবীনে কৌতূহলত সুধিলে তোৰ বিয়া প তিছ নেকি জয়ন্তী ?

জয়ন্তীয়ে ৰ টাটো বকুত সাৱটি গম্ভীৰ হৈ ক লে বিয়া বিধাতাই হে পাতে দাদা এই বলি তাই উচাট মাৰি তাৰপৰা গুচি ল। এই কথাষাৰে নবীনৰ বকু ভেদি গ ল কিন্তু বিধাতা ৰ অস্তিত্বত নবীনৰ সন্দেহ আছে। সেইবাবে সি বিধাতাৰ ঠাইত সামাজিক আৰু মানসিক শক্তিৰ কথাহে ক ব খোজে। বহুত বিয়া বাপেক মাকবিলাকৰ খেয়ালত হয়। কিছুমান হয় ল ৰা ছে ৱালীৰ ইচ্ছাত। কিন্তু সৰহ ভাগ বিয়াই সংসাৰ ৰক্ষাৰ উপায়। সংসাৰ পৰিবৰ্তনৰ নহয়। এই বাবে সি অনসন্ধান কৰিছে সংসাৰৰ প্ৰয়োজনৰপৰা মক্ত এক নতুন যৌন মিলনৰ পথ ইতিমধ্যে পঞ্চানন ফুকনে তেনে এটা পথ লৈছে কিন্তু তেওঁ সংসাৰৰপৰা ওলাব পৰা নাই সমতি বাইদেউহ তে সন্তান কামনা বোধ কৰি এক অস্বাভাৱিক নৰ নাৰীৰ সম্পকৰ ৰীতি প্ৰৱতাবলৈ সমথ হৈছে। কিন্তু এই পথ অমানষিক ত্যাগৰ। তেওঁলোকেসংসাৰ ত্যাগ কৰিছে যদিও সংসাৰখনত কোনো পৰিবতন আনিব পৰা নাই। এই পৰীক্ষাৰোৰ চলি আছে।

সি নিজেও পথ বিচাৰিছে। বিয়াৰ এটা বিকল্প ব্যৱস্থা সি বিচাৰিছে। ভবিষ্যতৰ নৰ নাৰীয়ে যাতে প্ৰবৃত্তিকো দমন কৰিব নেলাগে বা সম্পত্তি আৰু উপাজনৰ তাড়নাৰপৰাও ৰক্ষা পায়। কেৱল ভাল পোৱা মানহৰ মাজতে যৌন সম্পৰ্কে হ ব লাগে। যেতিয়া ভাল পোৱা অন্ত পৰে তেতিয়া সেই মিলন আপোনা আপনি শেষ হৈ যায়। তেতিয়া বিচ্ছেদ হ ব লাগে। উচ্চতৰ নৈতিকতা তেনে হোৱা উচিত।

কিন্তু এইটো এটা তত্ত্ব। এই তত্ত্ব গ্ৰহণ কৰিবলৈ পৃথিৱী এতিয়াও প্ৰস্তুত নহয়।

দদৰে ক লে নৰাম ওজাই বেঠাৰাম মহৰিক ধৰিছে। বৰ দেউতা আৰু সদশনা বাইদেউ উভয়ৰে ইচ্ছা বেঠাৰাম মহৰিৰ লগত জয়ন্তীৰ বিয়া হওক। তাই কিন্তু একো নকয়। তাই নিৰ্বিকাৰ। বাপেকে কোৱা মতেই তাই বিয়া কৰাব। যাৰে লগতে নহওক কিয় তাই বিয়া কৰাব। অলপ বৈ সি পন ক লে আচৰিত নেলাগেনে বাৰু? প্ৰাচীন বিধতাৰ নিদেশত যগ যগান্তৰ ধৰি আমাৰ গাৱ ত এই সমাজ চলি আছে। এই বিয়াত প্ৰেম ডাঙৰ সমস্যা নহয়। কতব্য। প্ৰেম আমাৰ নগৰীয়া মানহৰ বাবে এটা স্বত্ব। প্ৰত্যেক স্বত্ব প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ আন্দোলন দৰকাৰ পতিকে ধ সৰু সৰা সত্যাগ্ৰহ কিন্তু যেতিয়া থিৰ মগজুৰে নগৰীয়াবোৰে বিয়াৰ কথা ভাৱে তেতিয়া দেখে আচল কথা স্বত্বৰ অনন্ত ত্যাগ। তেতিয়া সমস্যা গভীৰ হৈ পৰে সিহতে তেতিয়া সজাৰ চৰাইৰ দৰে মক্ত হ বলৈ চটফটাই মৰে। আচলতে কি জান আমি ভাবো প্ৰেম মা অখণ্ড অনন্ত স্বাধীনতা

নবীনে স্বীকাৰ ক লে দদৰ কথাবোৰত নগ ীয়া প্ৰেমৰ স্বৰূপ ধৰা প ছে। সি ক লে এতিয়া প্ৰয়োজন হৈছে এই স্বাধীনতাকে আনবোৰ স্বাধীনতাৰ সৈতে লগ লগাই এক অখণ্ড স্বাধীনতাৰ সংগ্ৰাম কৰাৰ।

দদৰে মৰ লৰাই দিলে সংগ্ৰামীৰ বাবে সংগ্ৰামেই সকলো কিন্তু এইবোৰ ভাব ৰাজ্যৰ কথা। বাস্তৱত ব্যক্তিহে আচল। সম টি নহয়। ব্যক্তিয়ে কি পায় সেইটোহে ডাঙৰ কথা।

দদৰে আৰু কথা ক লেহেতেন। কিন্তু তেনেতে ছাত্ৰীবাৰী হাস্পতালৰপৰা মণিকা আহি ওলালহি। তাইৰ গাত নাচৰ শুভ্ৰ সাজ পাৰ।

মণিকা। দদৰে ক লে এৱে ই হ ল বিপ্লৱী নবীন চন্দ্ৰ। আৰু নবীন এওঁ হ ল সেই মহীয়সী ফ্লোৰেন্স নাইটেংগলৰ সম গোত্ৰিনী মণিকা। তোমালোকে অলপ সময় কথা পাতা মই ওলাই আহো। মাত্ৰ তিনি মিনিট।

নবীনে দেখিলে মণিকাৰ মুখখন মিহি মাখনৰ দৰে। তাত ক তো চিন্তাৰ বা উদ্বিগ্নতাৰ ভাঁজ নাই। নিৰুদিগ্ন মুখখনত বিপ্লৱ স্বপ্ন অ ৰু সংসাৰ যন্ত্ৰণাৰ একো ছাপ নাই। মণিকাই তেওঁলৈ চাই ক লে অপোনাক দেখি কেনে লাগিছে জানে?

কেনে ? হাঁহি নবীনে উত্তৰ দিলে।

যীশুৰ দৰে। মথৰ আষা একেবাৰে একে। দাড়ি চলিও প্ৰায় তেনে। মণিকাই হাঁহিবলৈ লাগিলে।

তেনেহ লে তুমি মাথা। অলপ বৈ নবীনে ক লে নহয় তুমি মেৰী।

মণিকাই হাহিবলৈ ধৰিলে। খন্তেকৰ পিছতে গহীন হৈ তাই ক লে যদি মাথা হওঁ তেন্তে লোজৰাছক জীয়াব লাগিব আপনি। মেৰী হ লে আপোনাক প্ৰথমতে পিঙত দিব লাগিব। তেতিয়াহে পনৰ জীৱন দেখিম। নাই মই মাথা আৰু মেৰী ন য়। মই হ লো সেই ছামাৰিটান অ মেন গৰাকী। অস্পশ্য।

নবীনে একো নেমাতিলে। ধেমাতি তে কথাষা বৈছে যদিও এই খী টান ছোৱালীজনীৰ মনত কিবা এটা দখ আছে। নহলে কিয় নিজকে ছামাৰিয়াৰ অস্পশ্য তিৰোতাগৰাকীৰ লগত নিজকে তুলনা কৰিব। যীশুৱে তাইৰ হাতে পানী খাই তাইক জাতত তুলিছিল

তেনেতে দদ ওলালহি। তাৰ হাতত মটৰৰ ছাবি।

তিনিও গৈ মটৰত বহিলগৈ। যাবৰ সময়ত নবীনে জয়ন্তীক নেদেখি মনত বেয়া পালে মালীটোৱে তাৰ বস্তুকেইটা আনি মটৰত তুলি দিলেহি।

অলপ পৰৰ পিছত সিহত গৈ খাবঘলিৰ হাটি ৰ কাষত থিয় হ লগৈ দদুৱে সিহতক াতে মটৰেৰে নমাই দি ঘ লৈ ঘৰি আহিল

হাবিৰ লংলভীয়া বাটেৰে ণিকা আৰু নবীন দুয়ো নিশব্দে বিমলদা থকা ঘৰটোৰ ফালে আগ বাঢ়িল। তেতিয়া ঠাইটকুৰা আজিৰ দৰে বসতিঅঞ্চল নাছিল। কিন্তু ঘৰটোৰ সিপাৰে সদানন্দ বৰুৱাৰ দেউতাকে ৰোৱা এডৰা চাহনি আছিল। তাতে কিছুমান বনুৱাবো ঘৰ মানুহৰ চকুত পৰিছিল।

কিছুদূৰ যোৱাৰ পিছত নবীনে দেখা পালে জ্যোতিপ্ৰসাদে জয়মতী ফিল্মৰ দৃশ্য লোৱা ঠাইবোৰ। ওচৰতে দেখিলে স্বনামধন্য নেতা মাণিক চন্দ্ৰ বৰুৱাৰ খৰি দিয়া ঠাই। তাৰ মনটো মধুৰ হৈ গ ল।

অলপ পিছত সি দেখা পালে ঘৰটো।

হঠাতে নবীনে সুধিলে বিমলদাৰ কেনে ?

কেনেকৈ যে জীয়াই আছে তাকেহে ক ব পৰা নাই। মণিকাই উত্তৰ দিলে। কালি ৰাতি যোৱা থোৱা অৱস্থা। কিন্তু আজি পুৱা অলপ ভাল দেখিলো। বেছি সময় নেথাকে।

নবীনে একো নেমাতিলে।

পঞ্চম খণ্ড

তেতিয়া জহকালিৰ ৰ দ টান হ বলৈ আৰম্ভ কৰিছিল।

হাবিৰ লংলতীয়া বাটেদি নবীন আৰু মণিকাই খোজ কাঢ়িবলৈ ধৰিলে। দই এটা িলা পাৰ হৈ সিহত লাহে লাহে নৈৰ পাৰত ওলালগৈ

হঠাতে মণিকাই সধিলে আপনি উইলফ্ৰেড বোলা এজন মানহক চিনি পায়?

অ মোৰ গত একেলগে প ি ছিল কলেজত। তোমাৰ কি হয়? কৌতূহলত নবীনে স ি লে

মণিকাৰ মখ লাজত ৰঙা হৈ পৰিল। তাই ক লে মোৰ লগত তেওঁৰ ি য়া হ ব

নবীনে কৌতূহলত এইব ৰ মণিকাৰ মখলৈ চালে উই ফেডৰ ভাৰী স্ত্ৰীৰ শুভ্ৰ নাচৰ সাজৰ মাজত জিলিকিছিল এজনী ডো গাভৰুৰ তেজা সগোল সৰুচকুৱা এখন মখ। উইলফে ড আছিল নকৈ খ্ৰীষ্ট ধম গ্ৰহণ কৰা বডো ডেকা। কলেজৰ পঢ়া সাং কৰি সি ধমতত্ত্বৰ ডিগ্ৰী লৈ খ্ৰীষ্টীয় পে ট হৈছে এ তয়া ৰাণীৰা ৰ নতুনকৈ খোলা গিৰ্জা এটাত আছে। উই ফে ড স্বাধীনতা আন্দোলনৰ প্ৰতি তেনেকৈ আকৃ ট হোৱা নাছিল নতুন ধমই তাক এটা নতুন জীৱন ৰ আশা দিছিল। নবীন মাজে মাজে উইলফেডক লগ পাবলৈ সি থকা এল এম হো টললৈ ৈ ছিল। সেই হোষ্টেলত সি পৰতীয়া জনজ তিবোৰ বহুত ডকা ল ৰাক লগ পাইছিল সৰহ ভাগেই খ্ৰী টধৰ্মী ধম ভীৰু উইলফেডে বিশ্বাস কৰিছিল যে টাইড হ শে কা । মোক্ষ লাভ নহয় আৰু সকলো ভাল মানহেই যীশু খ্ৰী টত শৰণ লব লাগে।

নবীনে সন্তোষ প্ৰকাশ কৰি মণিকালৈ চাই সধিলে সি ভালে আছেনে?

ভালে আছে। খেতি কৰে পঢ়ে আৰু গিজাৰ কাম চলাই তেওঁ মহুণ্ডল হৈ থাকে। মই গৈছিলো খী টমাচত। একেবাৰে ঘোকোট পাওঁ। নগৰৰপৰা প্ৰথমতে গলে কাৰো ভাল নেলাগিব। কিন্তু উইল ফেডৰ তাতেই ভাল লাগে। মানহটোৰ ভাৱ সৰল অন্ত গাৱ লীয়া মানহবোৰৰ মাজতে ভগবান আছে। মোক কলে তুমি আহিলে আমি ইয়াত স্বগ ৰাজ্য পাতিম। মণিকাই কথাখিনি কওঁতে মাতটো কোমল হৈ পৰিছিল। নবীনে বজি পালে উইলফেডৰ সৰল ব্যক্তিত্বৰ প্ৰভাৱত তাইৰ কণ্ঠস্বৰ কোমল হৈ পৰিছে। ই প্ৰেমৰ গভীৰতাৰ চিন।

ধমৰাজ্যবোৰৰ কল্পনা মধৰ কিন্তু অবাস্তৱ। ৰাজ্য সদায় বাস্তৱৰ বস্তু। তাক মই কত দিন কৈছিলো আমাৰ লগ লাগিবলৈ। কিন্তু লগ নেলাগিল। নবীনে উত্তৰ দিলে।

আপোনালোকে খী টধৰ্মী আৰু মহুলমান মানহক টানিব কিয় পৰা নাই বাৰু? মণিকাই গম্ভীৰ হৈ প্ৰশ্ন কৰিলে।

নবীনে ক ব খজিছিল সাম্ৰাজ্য াদৰ চক্ৰান্তৰ বাবে কিন্তু নকলে। সি দেখিলে মণিকাই তাৰ উত্তৰ পাবলৈ বৈ থকা নাই তাইৰ উত্তৰ প্ৰস্তুত হৈ আছে। তাই কলে স্বাধীনতা আন্দোলনটো এতিয়াও ঘাইকৈ হিন্দৰ আন্দোলনেই হৈ আছে। তাৰ কাৰণ কি ঘপ কৰে কোৱা টান। কিন্তু মই ভাবো তাৰ কাৰণ অ প শ্যতা

নবীনে অলপ উদ্দী ত স্বৰে উত্তৰ দিলে তুমি সংঘৰ ৰাজনীতি তেনে বজা নাই স্বাধীনতা সকলোৰে বাবে আন্দোলন সকলোৰে বাবে মকলি

মণিকাই হাঁহি কলে সেয়ে হলে ভালেই

নবীনে অলপ চিন্তিত হৈ উত্তৰ দিলে তুমি বিশ্বাস কৰা ধম লৈ একো কথা নাই। কেৱল বিভিন্ন ধমৰ মানহে ভুল ধাৰণা লৈ আমাৰ পৰা আঁতৰি গৈছে বা অমাৰ কাষ চপা নাই। এই ভুল ধাৰণা আমি ভাঙিব লাগিব।

মণিকাই কলে ইমান এটা ডাঙৰ আন্দোলন কৰিলে কেইটা খ্ৰীণ্টান পালে? মুহলমান অন্ততঃ কিছু পাইছে।

নবীনে এইবাৰ নিজকে চম্ভালিব নোৱাৰি কলে ধম যাজকৰ ওচৰত ৰাজনীতি শিকিবলৈ গৈয়ে উইলফেডৰ দুদশা হল। মই

তাক বজাইছিলো ধমই সবহ ভাগ ক্ষেত্ৰতে মানহক শোষণৰ পৰা মুক্ত হোৱাৰ পথ নেদেখুৱায়। ধৰ্মক সেইবাবে কানি বোলা হয়।

দাড়িয়ে গোঁফে যীশু খৃষ্টৰ দৰে চেহেৰা লৈ জেলৰ পৰা ওলোৱা মানহজনৰ মুখত এই অধৰ্মৰ বাণী শুনি মণিকাৰ মুখৰ আনন্দ আৰু তাৰ প্ৰতি হোৱা আগ্ৰহ হঠাতে যেন লুপ্ত হ ব খুজিলে। অবিশ্বাসীক মণিকাই বৰ ভয় কৰে। গুৱাহাটীৰ সম্ভ্ৰান্ত পৰিয়ালবোৰৰ অন্তেষপৰ দেখিছে কাৰণে তাই জানে সেইবোৰৰ মাজতো অবিশ্বাসী মানুহ নাই। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰো আন কি ঈশ্বৰত দৃঢ় বিশ্বাস আছে। জয়ন্তীৰ লগত ক া পাতোতে তাই সেই কথা গম পাইছিল। জয়ন্তীয়ে তেওঁক ভগবানৰ ওচৰত সম্পূৰ্ণৰূপে আত্ম সমৰ্পন কৰিবলৈ উপদেশ দিছিল। ৰবিচন্দ্ৰই সেই কথা শুনি অন্তৰত আশ্বাস লাভ কৰিছিল।

কিন্তু নবীনৰ মাত শুনি তাই ভয় খাই গ ল।

নিশব্দে খোজ কাঢ়ি সিহঁত ঘৰটোৰ ওচৰ পালেগৈ। অদূৰত ফেনে ফোটোকাৰে বাতি অহা লইত। নবীন অনভৱ হ ল ফুল কে াৱৰৰ পখীঘোঁৰাৰ আজি প খি ছিগিছে ঘোৰা ক্লান্ত হৈ উঠা মাটিৰ ওপৰেদি চেকুৰিছে।

লইতেদি এখন নাও আহি আছিল। নাওখন প্ৰবল সোঁতত ডুব ডবু হৈছিল। কিন্তু পিছ মুহূৰ্তে নাওখন আকৌ স্থিৰ হৈ সোতত যাব ল ধৰে।

নবীন এবাৰ শান্ত পৰণি আৰু আহল বহল ঘৰটোলৈ চালে। বহুদিনীয়া ঘৰ। ঘৰটো অসম পেটানৰ যদিও সন্দৰ। বহুত দিনৰ আগতে সদানন্দ বৰুৱাৰ দেউতাকে খাৰঘলিৰ পৰা নৈপাৰৰ বহুত দূৰ পৰলৈকে থকা পাহাৰী মাটিবোৰত চাহ পলি কৰলৈ কাৰবাৰ কৰিছিল কিন্তু কিবা কাৰণত সেই কাম বন্ধ কৰিলে। ঘৰটো তেতিয়াই সজোৱা। পিছত সদানন্দ বৰুৱাই কিছু দিনলৈ এই ঘৰতে এটা প্ৰেছ বহুৱাইছিল। এতিয়া প্ৰেছটো শিলপখৰীলৈ তুলি নিছে।

এই ঘৰটো বৰুৱা পৰিয়ালে মাজে মাজে আমোদ প্ৰমোদ আৰু ব্যসনৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। হঠাতে তাক এতিয়া টি–বি বেমাৰীৰ বাসস্থানলৈ ৰূপান্তৰিত কৰাৰ মনত কি আছিল তাক জনাই জানিছিল। বৰুৱাৰ বদান্যতা যে আছিল তাক অস্বীকাৰ কৰি লাভ নাই। কিন্তু লগে লগে আৰু এটা ব্যৱসায়িক বধিয়েও তেওঁৰ মনত খেলা কৰিছিল।

সংঘৰ ডেকা ল ৰাবোৰে ৰবিচন্দ্ৰৰ কাছত বোমা ফটওৱা ল ৰাটোৰ নেতৃত্বত বেলতলাৰ আধিয়াৰবোৰক সংগঠন কৰিছিল আধা ধান দিয়াৰ ঠাইত চাৰি ভাগৰ এভাগ দিয়াৰ আন্দোলন গঢ়িবলৈ। ইফালে বকৰাই বেঠাৰাম মহৰিক লগাই আধিয়াৰবোৰক বেলেগে সংগঠিত কৰিছিল। সংঘৰ ল ৰাবোৰে এই কামবোৰৰ নাম দিছিল মাটীপিৰীৰ মেল বলি বকৰাই গাৰ ত এটা স্বল কৰি দিবলৈও গাত লৈছিল।

সুমতি বাইদেৱে ইতিমধ্যে বকৰাৰ পৰি থকা মাটিত এখন আশ্ৰম খুলিছিল। এই আশ্ৰমক ল ৰবোৰে প্ৰথম সন্দেহৰ চকুৰে চাইছিল শ্ৰেণী সংঘৰ দৃষ্টিৰে চাই সিহ তৰ ভাব হৈছিল সমতি বাইদেউ ইতিমধ্যে আওপকীয়াভা ৱ ম লিকৰ বদান্যতাৰ কবলত পৰিছে। সমতি বাইদেৱে কিন্তু নিজৰ কামত একো দোষ দেখা নাছিল। তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল এই দা গ্ৰহণ দৰলতা নহয় বৰং শান্তিপণ উপায়ে মালিকসকলক অনপাৰ্জিত সম্পত্তিৰ পৰা আৰু তজ্জনিত শোষ ৰ মক্ত কৰাৰ এটা পন্থাহে এই লৈ সংঘৰ ভিতৰত মতভেদ ঘটাৰ কথা নবীনে জেলত থাকোতেই গম পাইছিল।

বিমলদাৰ ৮ ষাত অবিৰামভাৱে লাগি থাকিব লগা হোৱাৰ আগতেই সমতি বাইদেউ আৰু তেওঁৰ আশ্ৰমৰ সেবিকাসকলৰ সেৱাৰ ক্ষেত্ৰ কৰি লৈছিল বেলতলাত তালৈ গৈ তেওঁলোকে নিয়মিতভাৱে সূতা বিলোৱা প্ৰসতিৰ সেৱাৰ দিহা কৰা আৰু মানহবো ক উপযাচি বিভিন্ন বিষয়ত পৰামশ দিয়াৰ কাম সম্পাদন কৰিছিল

এইবিলাকত যি ধন লাগিছিল সেই ধা সমতি বাইদেৱে খুজি মাগি সংগ্ৰহ কৰিছিল। তেওঁ আতৰত থাকিব লগা হোৱা বাবে বাকীবিলাক সেৱিকাই ধনৰ অভাৱত পৰি কিছুদিনলৈ কাম বন্ধ কৰিব লগা হৈছিল।

এতিয়াও কাম প্ৰায় বন্ধ হৈ আছে। বৰদলৈয়ে অৱশ্যে বাজেটৰ নানা শিতানৰ পৰা আনি কুৰি হেজাৰ টকাৰ এটা চৰকাৰী অনদান সম্প্ৰতি তেওঁক দিছে। তাৰ ফলত সেৱিকাসকলৰ মখলৈ পানী আহিছে

কৃতজ্ঞ সেৱিকাসকলে বৰদলৈক বেলতলালৈ নি ইতিমধ্যে সম্বৰ্দ্ধনাও জনালেগৈ। সম্বৰ্দ্ধনাৰ উত্তৰত বৰদলৈয়ে যিবোৰ কথা ক'লে সেইবোৰে ডেকাবোৰক আৰু জ্বলালে। সংঘৰ শ্ৰেণী সংঘষ ৰ পথ অশুদ্ধ আৰু

আশ্ৰমৰ সেৱিকাসকলৰ পথ শুদ্ধ বুলি দৃঢ়ভাৱে বাইজৰ আগত ঘোষণা কৰি বৰদলৈয়ে ল ৰাবোৰৰ অন্তৰত জাতীয়তাবাদী চৰকাৰৰ প্ৰতিয়েই বিতৃষ্ণা জন্ম লে।

ইতিমধ্যে বিমলদাক শ্বিলঙৰপৰা আনি গুৱাহাটীৰ আত্মীয়া ঘৰত থোৱাৰ সমস্যাই দেখা দিলে। বৰুৱাৰ বদান্যতাৰ ভাব এইবাৰ পুণোদ্যমে জাগ্ৰত হ ল। তেওঁ উপযাচি তেওঁৰ এই ঘৰটো চূণ-তেল দিয়াই সমতি বাইদেউক গতাই দিলে। নিৰুপায় অৱস্থাত সুমতি বাইদেৱে সেই ঘৰ গ্ৰহণ কৰিবলৈ বাধ্য হ ল। এই সুবিধা গ্ৰহণৰ বাবে তওঁ পুনৰায় ডেকাসকলৰ নিন্দাৰ সন্মুখীন হ ব লগাত পৰিল।

ইতিমধ্যে সমতি বাইদেউৰ শৰীৰ পৰি গ ল।

মণিকাই ঘৰৰ ভিতৰ সোমোৱাৰ আগতে নবীনক লাহে লাহে ক লে এটা কথা আপনি বোধহয় নেজানে।

কি ?

সমতি বাইদেউৰো টি বি হৈছে। তেওঁ শ্বিলঙৰ বীড চেণ্ট হা পতা ত এটা ছীট পাইছে। সাৱধান নোহোৱাৰ বাবেই তেওঁৰ এনে হ ল বিমলদাৰ এতিয়া একেবাৰে শেষ সময়। আপনি তেখেতক ক ব সাৱধান হবলৈ। মণিকাই ফচফুচাই কোৱাদি কথাবোৰ ক লে। ক লে নশুনে টাকুৰী ঘৰাদি ঘূৰি কাম কৰে খোৱা বোৱাত সময় অসময় নাই। তেওঁ এতিয়াই যদি হা পতাললৈ যায় তেন্তে বাচিব পাৰে।

নবীনৰ মন মৰি গ ল। সমতি বাইদেউৰ চেহেৰা পৰি যোৱাৰ কাৰণ কি তাক সি এতিয়া ধৰিব পাৰিলে। তাৰ বুকুখন কিয় জানো কোনোবাই ধান বনাদি বানিবলৈ ধৰিলে।

মণিকাক দেখি চ ৰাঘৰত বহি থকা সমতি বাইদেৱে হাঁহি ক'লে মণিকা তুমি ভিতৰলৈ যোৱা দাদ ৰে কেনেখন কৰিছে। ডাক্তৰ আহি গ ল। এটা বেজী দিব লাগিব।

মণিকা খৰ ধৰ কৈ বিমলদা থকা কোঠালৈ গ ল গৈ। নবীনে সুমতি বাইদেউৰ ওচৰতে থকা এখন চকীত বহি পৰিল। চ ৰাঘৰৰ চৌখিন পৰিবেশ গোল কাঠৰ এখন মেজ তাৰ কেউকাষে সুন্দৰকৈ সমান দূৰত্বত সজোৱা কেইখনমান চকী। ৰূমটোৰ খিৰিকীবোৰ

কাঠৰ কিন্তু তাত মিহি বণৰ পালিচ জিলিকি আছে। তাত দামী পাতল ৰঙা বৰণৰ পৰ্দা নৈৰ বতাহত কঁপিছে। মেজৰ তলত পকী মজিয়াত জিলিকিছে এখন প্ৰকাণ্ড কাশ্মিৰী কাপেট। বেৰত এখন আহল বহল ফটগ্ৰাফ। সদানন্দ বৰুৱাৰ দেউতাকৰ নিখুত চাহাবী সাজৰ ছবি। ছবিৰ মানুহজনক দেখিলে তেওঁৰ ব্যক্তিত্বৰ এটা ছাপ মনত ৰহি যায়। সৰুতে মানহজনক বাগীত উঠি যাওঁতে কেতিয়াবা আলিবাটত সি চকামকাকৈ দেখিছিল —কেতিয়াবা দেখিছিল বিয়াই সবাহে বা মেলে মিটিঙে সাধাৰণতে তেওঁ কামতে ব্যস্ত হৈ আছিল। খাৰঘুলিৰ এই ঘৰটোতে তেওঁ প্ৰায়ে আহি জিৰণি লৈছিল। সেই কেইদিন টিকাৰ গান বাজনা আৰু বন-ভোজৰ কোবত গোটেইখন বননি ৰজনজনাই যায়। বংশৰ লৰা হিচাপে নবীনেও এইবোৰ ভোজ উছবলৈ আহিবলৈ সুযোগ পাইছিল। তাৰ বাপেক মাক অৱশ্যে সেইবোৰ উছবলৈ নাহিছিল। বাপেকে কাছাৰীত সাধাৰণ কেৰাণীৰ চাকৰি কৰিছিল। আজৰি সময়ত তেওঁৰ চখ আছিল অসম বুৰঞ্জীৰ সমল গোটোৱা। সেই বুৰঞ্জীৰ তথ্য গুৱাহাটীৰ আৰু ইয়াৰ আশ পাশে থকা মঠ মন্দিৰ মাটি খানোতে ওলোৱা মতি আৰু অ ত ত ত পোৱা পথি বা ফলিও লকাই আছিল সেইবোৰৰ বৰ্ণনা আৰু ইতিহাস দি তেওঁ কেইবাটাও মূল্যবান প্ৰবন্ধ লিখিছিল। মৰিবৰ সময় লৈকে বাপেকে লিখা কামত ব্যস্ত আছিল। মাক আছিল সদা সতৰ্ক গৃহিণী। ঘৰখনৰ বাহিৰে তেওঁৰ একো চিন্তা নাছিল। দেউতাক চকোৱাৰ কেইদিনমান পিছতে তেওঁ ইহ সংসাৰৰ পৰা এদিন অক মাতে সামান্য ৰোগতে বিদায় লৈছিল। বাপেক মাকৰ এই নিষ্ঠাপূৰ্ণ প্ৰাচীন জীৱনৰ প্ৰভাৱ তাৰ ওপৰত দকৈ পৰিছিল। এই প্ৰাচীন জীৱনৰ আদৰ্শ হ ল নীৰৱ কৰ্ম।

লোকৰ ঐশ্বৰ্যক তাৰ দেউতাকে লোষ্ট্ৰবৎ জ্ঞান কৰিছিল। ইতিহাসে তেওঁক শিকাইছিল যে সম্পত্তি দদিনীয়া কীৰ্তি অপেক্ষাকৃতভাৱে স্থায়ী কিন্তু তাতোকৈও স্থায়ী বস্তু হ'ল মনষ্যত্ব আৰু জ্ঞান।

চ ৰাঘৰৰ ছবিখনৰ মানহজনৰ ৰূপ বেছিপৰ নবীনৰ মনত নেথাকিল। তাৰ ঠাইত জিলিকি উঠিল বাপেকৰ দৰে দখীয়া নিলোভ আৰু জ্ঞানী মানুহবোৰৰ ছবি

গোল মেজখনত এদম চিঠি। এখন চিঠি পঢ়ি সমতি যাইদেৱে ক লে, এটা বেয়া খবৰ আছে।

কি ?

চেট্ৰিয়াৰ চকাল। পণ্ডিচেৰী আশ্ৰমত তেওঁ শেষ নিশ্বাস পেলালে। সুমতি বাইদেৱে চিঠিখন নবীনলৈ আগবঢ়াই দিলে। নবীনে সেইখন পঢ়ি আকৌ মেজত থৈ দি ক'লে মানুহটো ভাল আছিল। কিন্তু পণ্ডিচেৰী আশ্ৰমত শৰণ লৈ একো ভাল কাম কৰা নাছিল। অৰবিন্দৰ অতি মনৰ সাধনা অতি বেছি এটা দুঃসাহসিক কাম। কিন্তু এই কামেৰে মানুহৰ ভৌতিক মুক্তি আহিব বুলি মোৰ বিশ্বাস নহয়।

সুমতি বাইদেৱে হাঁহি ক'লে তোমাৰ কথা মিছা বুলি কব নোৱাৰি। কিন্তু মানুহৰ মুক্তি অকল যে এটা পন্থাৰেই আহিব তাত মোৰ লাহে লাহে সন্দেহ হৈছে। মানহে অকল যে ৰাজনৈতিক আৰু অৰ্থনৈতিক স্বাধীনতাই বিচাৰে এনে নহয় আত্মাৰ মুক্তিও বিচাৰে। সঁচা আধ্যাত্মিকতাৰ মূল্য নাই কৰিব নোৱাৰি। সংঘৰ নতুন ডেকা ল'ৰাবোৰৰ এইফালে একেবাৰে মন কাণ নাই। চেট্ৰিয়াৰে আন একো নকৰিলেও এই দিশত কাম কৰিছিল। ভৌতিকবাদে আমাক মৃত্যুক জয় কৰিবলৈ নিশিকায় অন্ততঃ মই এই শিক্ষা পোৱা নাই।

নবীনে ক'লে মৃত্যুক কোনেও জয় কৰিব নোৱাৰে

সুমতিৰ দুচকুৰেদি লোতক বৈ আছিল। তেও একো নেমাতি মেজৰ চিঠিবোৰ সামৰি অলস হৈ বহি ক'লে বিমলদাৰৰ দৰে মানুহ যে মৰিব পাৰে তাক ভাবিবলৈও মোৰ টান লাগে। বিপ্লৱৰ লগত তেওঁ এক হৈ গৈছে আমি যেতিয়া কওঁ বিপ্লৱ দীৰ্ঘজীৱী হওঁক তেতিয়া জানো অমৰত্বৰ কথাকে নেভাবো ?

নবীনে একো নেমাতিলে। সমতি বাইদেউৰ ভাবপ্ৰৱণতাক সি প্ৰশ্ৰয় দিব নখুজিলে। মৃত্যুৰ পিছত আত্মা বুলি যে কিবা বস্তু বিদেশী হৈ থাকি যায় তাক সি কোনো দিনে বিশ্বাস কৰিব পৰা নাই। চেট্ৰিয়াৰৰ স্মৃতি কাৰোবাৰ মনত বা কিবা কাম্বত থাকি যাব পাৰে— কিন্তু সেই স্মৃতি চেট্ৰিয়াৰ নহয় সেই স্মৃতি চেট্ৰিয়াৰক মৰণ কৰা মানুহজনৰ মনৰ অংশ বিশেষ। বিমলদাৰ ক্ষেত্ৰতো সেয়ে হ'ব। মৃত্যুক জয় কৰাৰ একমাত্ৰ অৰ্থ হ'ব পাৰে মৰণৰ সময়লৈকে তাৰ বিষয়ে সচেতন নোহোৱাকৈ থকা আৰু মৰণ নিশ্চিত হ'লে তাক সহজভাৱে গ্ৰহণ কৰা। এই কাম প্ৰকৃতপক্ষে টান কাম। বিমলদাক

কেতিয়াবা বিপ্লৱৰ প্ৰতীক ৰূপে ভবাটো সকীয়া কথা কিন্তু তেও বিপ্লৱ হ'ব নোৱাৰে। বিপ্লৱ হ'ল কিছুমান পৃথিৱী সলোৱা বাঞ্চিত কাম। অৰবিন্দৰ বিদ্ৰোহী আৰু স্বাশ্বত অতি মন এক ব্যক্তিগত উৎকৰ্ষ সাধনাৰ বাহিৰে আন একো নহয়।

সমতিয়ে নিজকে চম্ভালি লৈ ক'লে এইবোৰ কথা এতিয়া থাওক। যুক্তিৰে চালে একোৱেই নাই।

কথা কোৱাৰ লগে লগে তেও কাহিবলৈ ধৰিলে।

নবীনে তেওঁৰ ক'লা পৰি যোৱা চেহেৰালৈ চাই সহানভূতিৰে সুধিলে খিলঙলৈ যোৱা কেতিয়া কৰিছে?

বীভ চেপ্ট হা পত্তালত ছাট ঠিক হৈ আছে। সমতি বাইদেৱে উত্তৰ দিলে কিন্তু এওঁক এৰি থৈ যাওঁ কেনেকৈ?

নবীনে ক'লে আপনি যোৱা ভাল হ'ব?

"তুমিও নিঠৰ নবীন। সমতি বাইদেৱে হাঁহি উত্তৰ দিলে। বিমলদাৰেও একে কথাকে কৈ আছে। নাই মই যাব নোৱাৰোঁ। অলপ বৈ তেও ক'লে ইয়াত থাকি যথেষ্ট ভাল পাইছো। বতাহ সযৰ কিৰণ প্ৰকৃতি সকলোৱে মোক বল দিছে। মই ভাল হ'ম। ৰোগো সিমান বঢ়া নাই।

কিছু সময় দয়ো দেশৰ ৰাজনৈতিক অৱস্থাৰ কথা পাতিলে। ৰেড ফটত আই এন এৰ বন্দী সেনাবোৰক বিচাৰ কৰি আছে দেশ দ্ৰোহিতাৰ অপৰাধত কিন্তু এই অপৰাধক দেশবাসীয়ে অপৰাধ বুলি গণ্য কৰা নাই আন কি ভাৰতীয় সেনা বাহিনীৰ মাজতো অশান্তিৰ সূত্ৰ পাত হৈছে। দেশত আৰু এটা আন্দোলন যেন হ'ব এনে এটা ভাব হৈছে সংঘৰ ডেকাবোৰৰ কিন্তু বুঢ়া নেতাসকলে আন্দোলনৰ কথা ভবা নাই। সাম্প্ৰদায়িক শক্তিৰ বল বাঢ়ি অহা দেখি জাতীয়তা বাদী নেতাসকল যেন বিৰক্ত হৈ পৰিছে। বৃটেইনৰ বনুৱা চৰকাৰেও যেন আলাপ আলোচনা কৰি ভাৰতক স্বাধীনতা দিব খোজে এনে এটা ভাব প্ৰকাশ কৰিছে। কাজেই জাতীয়তাবাদী নেতাসকলৰ মন সেই দিশে ধাবিত হৈছে। ডেকা লৰাবোৰৰ মুখত এতিয়া শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ কথা। বেজতলাত সিহঁতে কৃষকসকলক সংগঠিত কৰিছে। সিহঁতৰ আশ্ৰমৰ ওপৰত আস্থা নাই। আৰু এটা কথাই সিহঁতক

চিন্তাত পেলাইছে। মছলিম লীগে মুছলমান ৰাইজৰ মনত পাকিস্থানৰ সপোন সুমৱাই দিছে। তেওঁলোক বিভ্ৰান্ত। এই বিভ্ৰান্তি আহিছে ধৰ্মৰ লগত ৰাজনীতিক সাঙ বি দিয়া বাবে। এই বিভ্ৰান্তি গুচাবৰ একমাত্ৰ পথ শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ যোগেদি হিন্দ মছলমানক একগোট কৰা।

ল ৰাবোৰৰ এই সংকল্পত নবীনে একো ভুল দেখা নেপালে। বৰং তাৰ ভাব হ ল বতমান অৱস্থাত তাৰ বাহিৰে আন একো পথ নাই। কিন্তু সুমতি বাইদেৱে সেই পথ আচল পথ বুলি নেভাবে। হিন্দ মছলমানৰ মনৰ মিল কৰাৰ একমাত্ৰ উপায় গঠনমূলক কাম বুলিয়েই তেওঁ ভাবে। শ্ৰেণী সংঘষৰ ফলত জাতিটো হাতে আৰু বিভক্ত নহয় তাৰ তেও ব্যৱস্থা কৰিব খজিছে। প্ৰকৃত গঠনমূলক কাকে মানহৰ হিয়া জোৰা দি প্ৰকৃত জাতীয় সংহতি আনে আৰু জনশক্তিও গঢ়ে। প্ৰেমৰ ৰাজনীতিয়েহে মানহৰ মিলন ঘটাব সংঘষৰ বা আপোচৰ ৰাজনীতিয়ে নহয়।

অলপ পিছতে মখিকাই আহি নবীনক ি মলদাৰ কোঠালৈ মাতি লৈ গ লহি। এখন প্ৰকাণ্ড শেতেলীত বিমলদা শুই আছে। দেহত একোৱেই নাই কেৱল বগা দাতকেইটা জিলিকি আছে। হাঁহিটো শান্ত সি গৈ ওচৰ পোৱাৰ লগে লগে বিমলদাই তাৰ হাতখন নিজৰ হাতত লৈ ক লে মই তোমাক চাবলৈকে বাই চাই আছোঁ।

নবীনৰ মনটো সেমেকি গ ল। সি দেখিলে বিমলদাৰ দেহ দেহ হৈ থকা নাই দেহৰ ভুমথিটোহে আছেগৈ। অস্থিচমসাৰ। খন্তেকলৈ সি ভাৱ প্ৰৱণ হৈ গৈছিল কিন্তু কোনো ৰকম নিজকে সংযত কৰি ক লে জীৱনত আপনি যথেস্ট কৰিলে আপোনাৰ কথা ভাবিলে মন দাং খাই উঠে

বিমলদাৰ মখখন গহীন হৈ গ ল। তেওঁ ক লে সেইবোৰৰ প্ৰশংসা থোৱা। বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আন্দোলনৰ ওপৰত আমাৰ প্ৰভাৱ নাইকিয়া হ ল। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই খিলঙত মোক দেখা কৰিবলৈ আহিছিল। তেওঁৰ ধাৰণা মতে আঁচনি কৰিছে। এই আঁচনি মতে হি বিশ্ববিদ্যালয় হ ব সেই বিশ্ববিদ্যালয় হ ব মোৰ কল্পনাৰ বিশ্ব বিদ্যালয়ৰ বিপৰীত। কেৱল ডিগ্ৰী দিয়া বিশ্ববিদ্যালয়ে মানুহ গঢ়িব নোৱাৰে। শিক্ষাৰ গঢ় একেই থাকিব। এটা সপোন পালী হ'ল। ইপিনে আমি স্বাধীনতাৰ পদূলি মুখত স্বাধীনতাৰহে দেখাদেখি নাই।

অৱাপ বৈ তেওঁ পনৰ হাঁহি কলে   যাবৰ সময়ত কেৱল এটা কথাই কৈ যাওঁ নিজে দেখা সত্য মতে চলিবা আৰু কাম কৰিবা।

কথা কৈ থাকোঁতে থাকোঁতে তেওঁৰ মথ ঘামি গল চেহেৰা শেতা পৰিল। তেওঁ মুখ ঘূৰাই শুই পৰিল।

মণিকাই তাৰফালে চাই তাক যাবলৈ ইঙ্গিত দিলে।

নবীন কোঠাৰপৰা ওলাই আহিল

বাহিৰত কেইবাজনো খবৰ কৰিবলৈ অহা মানুহ বহি আছিল। তেওঁলোকৰ ওচৰত নবৈ উদাস মনে নবীন ঘৰৰ সমখৰ মকলিলৈ ওলাই গল। বতৰ মজলীয়া ৰদ সিমান টান নহয়। কোবেৰে বতাহ বলিছে লইতৰ পাৰত।

পাৰত থিয় হৈ নবীনে দেখিলে সমতি বাইদেৱে কাপোৰ ধই আওভালি মেলি দিছে। সি নামি গৈ তেওঁৰ কাষৰ এচটা শিলত বহি কিছুপৰ কাপোৰ ধোৱা চালে   সমতি বাইদেউ সদায় স্বাবলম্বী নিজৰ কাম নিজ হাতে কৰে   আনলৈ বাট চাই নেথাকে

বালিত মেলি দিয়া খদ্দৰৰ কাপোৰবোৰ লইতৰ মিহি বগা বালিৰ লগত মিলি যাব পৰা নাছিল। শুকাবলৈ ধৰা এখন চাদৰে বতাহত দেও দি দি নাচিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। যেন জয়ন্তীয়েহে দেওধনী নাচিছে।

বালিত বিবিধ ৰঙৰ চৰাই পৰিছিলহি। বালি উৰি গৈ পানীৰ ওপৰৰ বায়ত এটা চামনিৰ সৃষ্টি কৰিছিল।

তেওঁলোকে জয়ন্তী দদু ৰবিচন্দ্ৰ ৰজিত বহুতৰে কথা পাতিলে। জয়ন্তীয়ে ধনী নগৰীয়া পৰিয়ালবোৰৰ ভিতৰত থাকি যেন নিজৰ গাৱলীয়া সৰলতা হেৰুৱাই পেলাব খজিছে। সেইবাবে তাই সোনকালে ঘৰলৈ যাবলৈ বিচাৰিছে। কিন্তু দুদৰে তাইক যেন ধৰি ৰাখিব খুজিছে।

দদুৰ মাজত দুটা তান। এটা চহৰৰ এটা গাৱৰ। ধন্তীৰ পেঙলামৰ দৰে এবাৰ সি বিলাসী ধনীৰ জীৱন যাপন কৰাৰ সপোন দেখি সোঁফালে যায় আৰু এবাৰ গাৱলীয়া হৈ একেবাৰে বাওঁফালৰ সিটো মূৰলৈ যাব খোজে। তাৰ মন অস্থিৰ। এই কথা দুদুৰ ঘৰত খন্তেক বহিয়েই নবীনে অনুভৱ কৰিছিল।

কাপোৰবোৰ মেলি দি সমতি বাইদেউ আহি তাৰ ওচৰত থিয় হ লহি। সস্নেহে তেও ক লে এই পৰিয়ালবোৰত কেৱল এজনী ছোৱালীকে দেখিলো স্বচ্ছমক্ত। তাই ধনী আৰু অভিজাত পৰিয়ালৰ দশনকে ধৰি আছে। শান্তি নিকেতনত গৈ তাক তাই পৰিশোধন কৰি লৈছেগৈ। তাই নিখিলৰ স্বাদ লাভ কৰিছে ৰবীন্দ্ৰ সাহিত্যৰ পৰা। তাই মোক কলিকতাত লগ পাই কৈছিল বাইদেউ যন্ত্ৰ সম্পত্তি আৰু শিক্ষাই মোৰ মন বহুত বহল কৰিলে কিন্তু আত্মাৰ অশান্তি দূৰ নকৰিলে। সেইবাবে তাই শান্তিনিকেতনত থাকি শান্তি বিচাৰিছে। উপযোগিতাবাদৰ বা প্ৰয়োজনৰ উধলৈ নগ'লে মানহে সেই শান্তি নেপায়। সকলোৰে লগত মিলি যাবলৈ তাই চেষ্টা কৰিছে। তাই সচাকৈয়ে এটা কঠোৰ পৰীক্ষাত নামিছে।

নবীনে ক লে alienation ইমান সহজে নেযায় বাইদেউ। ধনীসকল গুৰিৰে পৰা উৎপাদন আৰু সৃ টিৰ আনন্দময় প্ৰবাহৰ পৰা বঞ্চিত। শান্তি ক ত পাব?

সমতি বাইদেৱে উত্তৰ দিলে তাই সেই শান্তি বিচৰা নাই। সমাজবাদৰ কথা তাই বৰকৈ নেভাবে। তাই কেৱল এটা আনন্দময় আধ্যাত্মিক প্ৰেৰণা বিচাৰিছে জীয়াই থাকিবৰ কাৰণে। সমতি বাইদেৱে অলপ ৰৈ ক লে তাই তোমাৰ পৰা আঁত াৰ লগে লগে ৰজিতৰ পৰাও আঁতৰি গৈছিল। কিন্তু হা পতালত তাৰ যন্ত্ৰণা দেখি তাইৰ তালৈ নতুনকৈ এটা সহানভূতি হৈছে। ৰজিতৰ এখন ভৰি বোধহয় কাটি পেলাব লাগিব

নবীনৰ বুকু চিৰিংকৈ গ ল। ভৰি কাটি পেলোৱাৰ যন্ত্ৰণাৰ কথা কল্পনা কৰিয়েই তাৰ ভয় লাগিল সি সুধিলে ৰজিত দাদাৰ তেনে হ লে মোৰ বৰ দুখ লাগিব।

সুমতিয়ে আৰু কিবা ক ব খুজিছিল কিন্তু তেনেতে এখন কাপোৰ উৰি যাওঁ যাওঁ হ ল। তেও কাপোৰবোৰ সামৰি লৈ আনি নবীনক ক লে ব লা যাওঁ। ভাত খাবৰ হ ব পায়।

নবীনে সুমতি বাইদেউৰ পিছে পিছে যবলৈ আহিল। কলিকতাৰ হাস্পতালত সেই সময়ত ৰজিতৰ অৱস্থা কেনে তাক ভাবি সি অস্থিৰ হৈ পৰিল।

ভাত খাই উঠি নবীনে শোৱা কোঠাত বাগৰ দি খবৰ কাগজ এখন পঢ়ি আছিল। সমতি বাইদেউ বিমলদাৰ কোঠালৈ গ'ল। আজৰি পাই মণিকা তাৰ ওচৰলৈ আহি কাগজখন আজোৰ মাৰি আনি ক'লে সেইখন কি পঢ়িছে? এস তাহৰ আগৰ কাগজ।

নবীনে প্ৰকতপক্ষে কাগজ পঢ়া নাছিল তাৰ মন তেতিয়াও ৰঞ্জিতৰ চিন্তাতেই মগ্ন হৈ আছিল। ভৱিৰ কটা গ'লে ৰঞ্জিতদাৰ মন চাগে একেবাৰে পৰি যাব।

নবীনক চিন্তিত যেন দেখি মণিকাই স ধলে মাকণ বাইদেউৰ কথা মনত পৰিছে নে কি?

নবীনে উত্তৰ দিলে ওহোঁ।

মণিকাই আচৰিত হৈ ক'লে তেওঁতো আপোনাক ভাবি ভাবিয়েই পাগল। মাক মৰাৰ পিছত ইমান বিহ বল হৈছিল যে জয়ন্তীয়ে এদিন কৈয়েই পেলালে আইদেউ শিব পজা কৰক মাকণে হাহি সধিলে শিবৰ জানো ইমান শক্তি আছে জয়ন্তী যে বিপ্লৱীৰ মন ঘুৰাব। জয়ন্তীয়ে উত্তৰ দিলে— আছে শিবৰ শক্তি কেলেই নহ ব? মাকণ বাইদেউ কিন্তু পতিয়ন গ'ল যেন বোধ নহ'ল

নবীন এইবাৰ সহজ হৈ পৰিল সি সধিলে মাকণে তোমাক আৰু কিবা কৈছিল নে কি?

ওহোঁ।

নবীন গহীন হৈ গ'ল। কাৰো মখত মাত নাই। কিছুপৰৰ মূৰত মণিকাই সধিলে অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই কিন্তু তেওক সদায় ৰঞ্জিতদাদাক বিয়া কৰাবলৈ উপদেশ দিছিল। তেও আপোনাক জোঁৱাই কৰিব নোখোজে।

নবীনে মণিকাৰ লগত সেইদিনা বহুত সময় ধৰি কথা পাতিলে। মণিকাই অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰক শু াষা কৰোতে তেওঁৰ অদ্ভুত চৰিত্ৰ দেখি আচৰিত হৈছিল। ৰবিচন্দ্ৰৰ সম্পত্তিৰ প্ৰতি খৰ লোভ বিপ্লৱৰ প্ৰতি ভয়। ইফালে যেণীয়েককো সমীহ কৰি চলে। তেওঁ ৰোগ শয্যাত থাকোতে প্ৰথম কেইদিনমান নিতৌ জয়ন্তীৰ লগত কথা পাতিছিল।

সেই কথাবোৰত কেবল ধৰ্মভীৰু ৰবিচন্দ্ৰজনহে প্ৰকাশ পাইছিল। জয়ন্তীক তেওঁ সাক্ষাত দেৱীৰ দৰে দেখিছিল। অধ্যাপক শৰ্মাই তাইৰ নাচৰ এখন ছবি দিছিল। সেই ন তেওঁ বন্ধাই বেৰত থকা বেকনৰ ছবিৰ ওচৰতে অ ৰাই থৈছিল। এই সন্মানে জয়ন্তীক সহজে অভিভূত কৰিছিল।

মণিকাই জয়ন্তীৰ লগত ক । পতাত প্ৰথমতে আপত্তি কৰিছিল কাৰণ ডাক্তৰৰ । । আছিল। কিন্তু জয়ন্তীয়ে নিজেই ডাক্তৰৰ আদেশ যে অস্বাভাৱিক সেই কথা সগৌ ৱেৰে ঘোষণা কৰিলে। এই আইন অমান্যৰ পিছত ৰবিচন্দ্ৰ জয়ন্তীৰ প্ৰতি দশগুণে আকৰ্ষিত হ ল। জয়ন্তী তেওৰ মানত তেতিয়া আছিল ফক উইজ জম ৰ মতিমন্ত প্ৰতীক। হাজাৰবছৰীয়া গ ৱ লীয়া সমাজৰ মাজত প্ৰবহমান স ত স্বাভাৱিক মানবীয় প্ৰতিভাৰ আছিল তাই জীৱন্ত সাক্ষ্য। তেওঁ তেতিয়া জয়ন্তীক কেন্দ্ৰ কৰি এক নবীন সং কৃতিৰ পোন দেখিছিল। গে লগে ঈশ্বৰৰ ওচৰত আত্ম সমপ ণ কৰাৰ ভাবেও তেওক ৰৰকৈ পৌড়িছিল। মাজে মাজে ডাক্তৰৰ নিষেধ আজ্ঞা পালন কৰিবলৈ টান পাই তেওঁ জয়ন্তীৰ লগত বহুত সময় ধৰি একেৰাহে কথা পাাত তেওঁৰ মনৰ ভাব বাহিৰত সগৌৰৱে প্ৰকাশ কৰিছিল মণিকাই নিসহায় হৈ বেমাৰীৰ উৎপাত সহি থাকিব লগা হৈছিল জয়ন্তীলৈ তাইৰ মনে মনে ঈৰ্ষাও হৈছিল।

জয়ন্তীয়েও সদশ নাৰ নাচ ি কাৰ প্ৰতি বাঢ়ি অহা বিৰাগ দেখি তেও লোকৰ ঘৰত থকাৰ অসাথকতা উপলি ধ কৰিছিল আৰু ঘৰলৈ উভতি যাবলৈ ঠিৰাং কি ছিল। মাজ কমহীন সময়খিনি বুঢ়াৰ লগত কথা পাতি কটাই তাই আনন্দও লাভ কৰিছিল।

তাই আটাইতকৈ আনন্দ পাইছিল এটা কথাত। ৰবিচন্দ্ৰই ইতিমধ্যে দেওধনী নাচৰ বিষয়ে যথে ট চচা কৰিছিল আৰু এটা প্ৰবন্ধও লিখিছিল। সেই প্ৰবন্ধত তেওঁ পন্টভাৱে লিখিছিল যে অসমৰ বড়ো দেউৰী চুটীয়া বেবেজীয়া আৰু ৰাভা জনজাতিৰ মাজতো দেওধনী নাচ আছে কিন্তু মংগলদৈয়া দেওধনী বেলেগ আৰু অপৰ্ব। কেৱল মনসা পুজাতহে এই নাচ নাচে। ঢোলৰ বাদ্যৰ লগে লগে তাল মান লয় ৰক্ষা কৰি জয়ন্তীয়ে ইমান দিনে ৰ্ম শিক্ষা লৈছিল সেই শিক্ষাৰ কথাও ৰবিচন্দ্ৰই তন্ন তন্নকৈ বৰ্ণাই প্ৰবন্ধটো বিশেষ

মন্ত্ৰবান কৰি তুলিছিল। হাড়ি নাচন আৰু সৰজি নাচনৰ গীতবিলাকো তেওঁ ইতিমধ্যে নবাম ওজাৰপৰা সংগ্ৰহ কৰি তাত প্ৰকাশ কৰিছিল। জয়ন্তীয়ে নচা শিৱ নাচন দগা নাচন আৰু কাতিক নাচোনে যে তাৰকাসৰ বধৰ অভিনয় যো জা কৰে তাকো ৰবিচন্দ্ৰই সুন্দৰভাবে বৰ্ণাইছিল। আটাইতকৈ তাইৰ ভাল লাগিছিল এটা কথাত। দেওধনী নাচ উচিত মতে প্ৰকাশ কৰিলে ই যে পৃথিৱী বিখ্যাত হ ব এই কথা ৰবিচন্দ্ৰই সকলোৰে আগত দৃঢ়ভাৱে প্ৰকাশ কৰিছিল। অধ্যাপক ি মথেও এই কথা মানি লৈছিল।

ৰবিচন্দ্ৰই ক পনা কৰিছিল জয়ন্তীয়ে এদিন দেওধনী নাচ নাচি পৃথিৱীক চমক খুৱাই দিব।

তাই সেইবাবে ৰবিচন্দ্ৰৰ লগত কথা পাতি খুব আনন্দ পাইছি ।

মণিকাই এইবোৰ কথা শুনি প্ৰথমতে বিশেষ কৌতূহল প্ৰকাশ কৰা নাছি কাৰণ গোটেই নাচটোতে প্ৰথমতে তাই কেৱল বেলেগ ধৰ্মৰ গোন্ধ পাইছিল। কিন্তু অধ্যাপক ি মথে যিদিনা আহি জয়ন্তীক তাইৰ নাচৰ ছবি দি প্ৰশংসা কৰিছিল সেই দিনাৰে পৰা তাই তাইক বেলেগ চকুৰে চাবলৈ ধৰিলে। অধ্যাপক ি মথে কৈছিল এই নাচ মানুহৰ আদিম জীৱন সংগ্ৰামৰ সাক্ষী। এই নাচৰ মজ্জতে আছে অসৰ আৰু জীৱন বিৰোধী শক্তিবোৰৰ বিৰুদ্ধে কৰা ৰণৰ প্ৰেৰণা। এজন খ্ৰীষ্টীয় পণ্ডিতৰ মুখত এই প্ৰশংসা শুনাৰেপৰা তাইৰ জয়ন্তীৰ প্ৰতিও শ্ৰদ্ধা বাঢ়িছিল।

এদিন তাই ৰোগী অধ্যাপকৰ ওচৰলৈ আহি দেখিলে অধ্যাপকে মনৰ অশান্তিত বিছনাতে চটফটাই আছে। কাষত জয়ন্তী নাই।

সেইদিনা জয়ন্তী নাহিল। পিছদিনা আহিও মণিকাই জয়ন্তীক দেখা নেপালে। ৰবিচন্দ্ৰই তাইক দেখিৱেই ক'লে মণিকা যোৱাচোন জয়ন্তীক চাই আহোঁগৈ। তাইৰ অসুখ বিসুখ কৰিছে নেকি ?

ৰোগীৰ আদেশ পেলাব নোৱাৰি তাই গৈ সদাশনাৰ ঘৰ পাই জয়ন্তীক পজাৰত অৰন্থাত গোসাঁইঘৰত বিচাৰি উলিয়ালেগৈ।

প্ৰকাণ্ড গোসাঁইঘৰটোত জয়ন্তীয়ে চুৰিকোচা নচুৱাই নচুৱাই হাতত এতাল জোৰ লৈ নাচিছে আৰু নবাম ওজাই ঢোল বজাইছে। দুদুৰে পদ্ পদ্ কৈ চাই আছে।

জয়ন্তীৰ কঁকালত মেখেলা তাৰ ওপৰত পিছফালে এখন পেটেলা (ফুলাম কাপোৰ)। টঙালি আগফালে ওলমি আছে। পিঠিফালে আওৰাপ ওলমি দুলিছে। হাতত খাৰু আৰু বাজু। ডিঙিত গল পতা কাণত কেৰু নাকত নাকফুল আৰু ভৰিত মল। কপালত দগমগীয়া সেন্দুৰৰ ফোট।

গোসাঁইঘৰৰ ভিতৰলৈ তাই নোসোমাল। নীৰৱে তাই শেষলৈকে নাচটো চাই ৰ'ল। হিন্দুৰ ঘৰত তাই সদায় নিজকে ছামাৰিটান ৰমেন যেন অনুভৱ কৰিছিল।

নাচ শেষ হোৱাৰ পিছত দদু আৰু নৰাম ওজা চ বাঘৰলৈ গৈ কথা পাতিবলৈ লাগিলগৈ। জয়ন্তীয়ে মণিকাক দেখি নিজৰ কোঠালৈ মাতি নি সুধিলে অধ্যাপক কেনে আছে মণিকা?

মণিকাই সকলো কথা খুলি ক'লত জয়ন্তীয়ে বিষণ্ণ মনে ক'লে মইতো তেওঁৰ ওচৰলৈ আৰু যাব নোৱাৰিম মণিকা। কালি লঘোণে আছো আজি মনসা পূজাৰ দিন বাবে নাচিলো। কাইলৈ বোধহয় যামগৈ। তেখেতক ক'বা শিৱই তেওঁক আৰোগ্য লাভ কৰোৱা ।

জয়ন্তীয়ে মণিকাক এটা মৰ্তাত বহুৱাই তাইক একাপ চাহ খুৱাই অন্যান্য কথা পাতি সেইদিনা পঠিয়াই দিলে।

তাই ঘূৰি আহি অধ্যাপকক জয়ন্তী নহাৰ কাৰণ ক'লত অধ্যাপকে বিষণ্ণ আৰু গম্ভীৰ মুখে মণিকালৈ চাই ক'লে মই বুজিলো তাই নহাৰ কাৰণ কি ।

পিছদিনা জয়ন্তী গ'ল নে নাই তাক খবৰ কৰিবলৈ অধ্যাপকে মণিকাক পুনৰ সুদৰ্শনাৰ ঘৰলৈ পঠাই দিলে। মণিকাই দেখিলেগৈ জয়ন্তী নিজৰ কোঠাতে জপকা মাৰি বহি আছে। যোৱাৰ কোনো উমঘা মৃ নাই।

সেইদিনা জয়ন্তীয়ে মণিকাক নোযোৱাৰ আচল কাৰণ খুলি ক'লে স্বয়ং সুদৰ্শনাৰ মাকে তাইক তেওঁৰ ওচৰলৈ নাযাবলৈ মানা কৰি দিছে। মেল পাতি থকাটো তেওঁ ভাল নেপায় কাৰণ অসমীয়াৰ অৱনতিৰ মূলতে হ'ল এই অনৰ্থক মেল মৰাৰ স্বভাৱ। তেওঁৰ ঘৰত তেওঁ মেল পছন্দ নকৰে বিশেষকৈ ৰোগী বুঢ়া আৰু নাচনী ছোৱালীৰ মেল।

এবাৰ সাপে খালে লেজলৈকো ভয়। আৰু চিত্ৰাৰ দশা দেখি তেওঁ আৰু সতৰ্ক হৈছে। ঘৈণীয়েকবোৰে গিৰিয়েকহঁতৰ আচৰণৰ ওপৰত অনন্ত সতৰ্কতাৰ দৃষ্টি নেৰাখিলে পদে পদে তেওঁলোকৰ খলনৰ ভয়। এই কথাত সুদৰ্শনাৰ মাকে দৃঢ়ভাৱে বিশ্বাস কৰিছিল।

কথাবোৰ কওঁতে জয়ন্তীৰ চকু পানী ওলাইছিল। তাইৰ নিষ্কলুষ অন্তৰখনে এই অনাহক আঘাত সহ্য কৰিব পৰা নাছিল। তাই সেই বাবে সংকল্প লৈছিল ভুলতো ৰবিচন্দ্ৰৰ ঘৰৰফালে ভুমুকি নেমাৰিবলৈ।

জয়ন্তী আৰু মণিকা মাজত সেইদিনাই গাঢ় বন্ধুত্বৰ সূত্ৰপাত হ'ল। ঘৰি আহি তাই ৰবিচন্দ্ৰক সকলো কথা খুলি ক'লত তেওঁৰ মুখ নিঃসহায় বেদনাত ক'লা পৰি গৈছিল।

কেইদিমানৰ ভিতৰতে জয়ন্তীয়ে ঘৰলৈ বদলি যাত্ৰা কৰিলে

ইয়াৰ পিছত মণিকা নিজেই অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ কথা পতাৰ সংগী হৈ পৰিল। এই ব্যৱস্থাও বেছি দিন নচলিল। এদিন তাইৰ ওপৰতো নিষেধ আৰোপিত হ'ল। কিন্তু মণিকাই সেই নিষেধাজ্ঞা অমান্য কৰি অধ্যাপকৰ লগত মুকলি মনে কথা পাতিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

তাৰ ফল হ'ল 'ডিপাৰ্টেশ্যন'। এদিন তাই গৈ ৰবিচন্দ্ৰৰ চৰাঘৰ সোমোৱাৰ লগে লগে ঘৰৰ জোঁৱাই মন্মথ ঠিকাদাৰে তাইক সকলো পাওনা আদায় কৰি দি অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰক সেৱা কৰাৰ সুযোগ নোহোৱা কৰি পেলালে।

কথাবোৰ কৈ থাকোতে মণিকা উত্তেজিত হৈ পৰিছিল। তিৰোতা মানুহৰ এনে অকাৰণ ঈৰ্ষাৰ তাই নিন্দা কৰিছিল। সুদৰ্শনাৰ মাকৰ চিৰ সতৰ্কতা আচলতে ভয়ৰ লক্ষণহে। গিৰিয়েকৰ ওপৰত আস্থা নেথাকিলে কোনো তিৰোতাৰ প্ৰেম আনন্দময় আৰু সম্ভৱ নহয়।

নবীনে হাঁহি ক'লে বিয়া অনুষ্ঠানটোৱেই তেনেকুৱা। ই নৰ নাৰীৰ কিছুমান মৌলিক প্ৰয়োজন পূৰণ কৰে কিন্তু কিছুমান অৰ্থহীন উপকৰণ বোজাও জাপি দিয়ে। ইয়াৰ মৌলিক সংস্কাৰ প্ৰয়োজন।

মণিকাৰ মন লঘু আৰু বেতমিণ্টনৰ কৰ্কৰ দৰে চঞ্চল। হঠাতে তাই উপহাসৰ ছলেৰে ক'লে অ এইবাবেই হ'ব পাৰে আপুনি বিয়া

কৰোৱা নাই। আগতে সংস্কাৰ তাৰ পিছত বিয়া। তাৰ মানে সন্যাস।

কথাষাৰ কৈ তাই খিলখিলকৈ হাঁহিবলৈ ধৰিলে। সেই হাঁহি যেন পাগলীৰ হাঁহি।

নবীনৰ খং উঠিল। সি কিয় বিয়া কৰাব পৰা নাই তাক ব্যাখ্যা কৰিবলৈ মুখ মেলোতেই বিমলদাৰ কোঠা পৰা এটা প্ৰকাণ্ড চিঞৰ আহি কাণত পৰিলহি। বিমলদাৰ চিঞৰ।

দয়োটাই বিমলদাৰ কোঠালৈ দৌৰ মাৰিলে।

তেতিয়া সকলো শেষ বিমলদাই শান্তি লাভ কৰিলে। তেওঁৰ মুখত যন্ত্ৰণাৰ ভাব আৰু নাই। নবীনে মনে মনে গুণগুণালে—

আলো মঞি কি কহবো দুখ। পৰাণ নিগৰে নেদেখিয়া চান্দ মুখ

গুৰুৰ বিয়োগ বাতা পাই মাধৱদেৱে গোৱা এই গীতটোৰ ধ্বনি বাৰে বাৰে তাৰ মনত বাজিবলৈ ধৰিলে। কেৱল দটা শাৰী।

সমতি বাইদেৱে বিমলদাৰ বুকুত ম গুজি গুজি উচপি উচুপি কান্দিছিল। তেওঁক এতিয়া কৈ একো লাভ নাই।

কান্দক —নবীনে নিজক নিজে ক লে।

মণিকাই বাইবেলৰ এফাঁকি শ্লোক মাতিলে —There are three things that rema n faith hope and love —a d the greatest of these s lo e

নবীনে মৃত্যুক এইবাৰ স্বচক্ষে দেখিলে। মৃত্যু হোৱাৰ পিছতো সি ভাবি ব নোৱাৰিলে যে বিমলদা নাই সমতি বাইদেৱো লাহে াহে সুস্থিৰ হৈ পৰিল মণিকা বাহিৰলৈ ওলাই এথোপা ফুল গোটাই আনি দেহৰ কেউকাষে সজাই দিলে সমতি বাইদেৱে ধূপ জ্বলালে। গোন্ধত গোটেইখন আমোল মোলাই যোৱাৰ পিছত নবীনৰ অনুভৱ হ'ল মৃত্যু ভয়ানক বস্তু নহয়।

লাহে লাহে খবৰ কৰিবলৈ আহা মানুহেৰে ঘৰ ভৰি পৰিল। মানুহে ঠেলা হেঁচা খাই ধৰিলত নবীনে মৃত্যুৰ মুহূৰ্তৰ গভীৰতা অনুভৱ কৰিব নোৱাৰা হ'ল। সি বাহিৰলৈ ওলাই আহিল।

বাহিৰত চাতী প্ৰস্তুত কৰা মানুহে ইতিমধ্যে চিঞৰ-বাখৰ কৰি আচল কাম আৰম্ভ কৰি দিছে। হঠাতে নবীনে দেখিলে নৈৰ পাৰত থিয় দি আছে সেই ল ৰাটো যিটোৱে ৰবিচন্দ্ৰৰ লাহত বোমা ফটাইছিল। ল ৰাটোৰ দেহত এটা দীঘল পাইজামা আৰু পঞ্জাবী। নবীনে কোৱাকুৰিকৈ তাৰ ওচৰলৈ গৈ দেখিলে ল ৰাটোৰ মনত এটা ভয়ানক উদ্বিগ্নতা।

সি নবীনক সম্ভাষণ জনাই ক লে বিমলদাক এটা খবৰ দিবলৈ আহিছিলোঁ। তেওঁ খবৰটো পাই যোৱা হ লে ভাল পালেহেঁতেন।

কি খবৰ? কৌতুহলত নবীনে সুধিলে।

বিপ্লৱ আৰম্ভহৈ গৈছে

কি ?' আচৰিত হৈ নবীনে সুধিলে।

অ ল'ৰাটোৱে উত্তৰ দিলে আৰ আই এনৰ নৌ সেনা বোৱে ইউনিয়ন জেক দলিয়াই দি জাতীয় পতাকা হাতত তুলি লৈছে। বোম্বেত ছ ঘ টা ধৰি বৃটিছ সেনা আৰু বিদ্ৰে হী নৌ সেনাৰ যুদ্ধ হৈছে। ইফালে বিদ্ৰোহীৰ সমৰ্থনত বনৱাৰ হৰতাল বোম্বাইত।— খবৰটো পোৱা হ লে বিমলদাই ভাল পালেহেঁতেন।

নবীনে মানি ললে বিমলদাই খবৰটো পোৱা হ'লে ভাল পালে হে তেন উপস্থিত কৰ্তব্যৰ কথাতহে অধিক গুৰুত্ব দিয়াটো সি উচিত বিবেচনা কৰিলে কাৰণ মৰা মৰি গ ল। সেয়ে সি সুধিলে বিমলদাটো গ লেই। এতিয়া আমি কিবা এটা কৰা উচিত।

ল ৰাটোৱে নবীনলৈ সশ্ৰদ্ধাৰে চাই সুধিলে আপুনি কি কৰিবলৈ কয়?

ল ৰাবোৰক মাতি এখন কাৰ্যসূচী গ্ৰহণ কৰিব লাগিব নবীনে সংক্ষেপতে উত্তৰ দিলে

দুয়োটাই আলোচনা কৰি এখন কৰ্মী সভা পতা বিমলদাৰ নামত এখন শোক সভা পাতি তাতে নৌ বিদ্ৰোহৰ উদ্দেশ্য ব্যাখ্যা কৰা আৰু আজিৰ ৰাতিটোৰ ভিতৰতে এখন লিফলেট উলিয়াই জালকবাৰীত থকা সামৰিক শিবিৰত তাক বিলাই দিয়াৰ কৰ্মসূচী তৈয়াৰ কৰিলে। তাৰ পিছত ল'ৰাটো লাহে লাহে নাও চলাই লইতৰ বুকুত অদৃশ্য হৈ গ ল।

ইতিমধ্যে সন্ধিয়া নামি আহিছিল।

নবীন ঘৰি আহি চোতাল পোৱাৰ লগে লগে সমতি বাইদেৱে উদ্বিগ্নভাৱে সুধিলে তোমালৈ সকলোৱে বাট চাই আছে। মশাল নিবৰ হ ল। কি হ ল ক লৈ গৈছিলা ?

নবীনে পলম হোৱাৰ কাৰণটো সুমতি বাইদেউক কোৱাৰ লগে লগে তেওঁৰ মখ উত্তেজনাত উদ্বিগ্ন হৈ পৰিল। নবীনে তেওঁক কাম সচীখনৰ কথাও ক লে সমতি বাইদেউৰ মখত এইবাৰ হাঁহি ফুটিল। তেওঁ ক লে বেচ সেই মতেই কাম হওক।

অলপ পৰৰ পিছত বিমলদাৰ শ লৈ শোভাযাত্ৰা বাহিৰ হ ল শ িয়া হ ল কামাখ্যাৰ শানলৈ। শৱ দাহ উভতি আহোতে সেই দিনা ৰাতি এডোখৰ হ ল। নবীন আহিয়েই শুই পৰিলহি।

নবীনে পিছদিনা পৰা সাৰ পাই দেখিলে ঘৰ নিস্তব্ধ বেলি এডোখ হৈছে। মখ হাত ধই পাকঘ ত সোমাই চাহ কৰিবলৈ ধৰোতেই হঠাতে সমখত মণিকাক দেখিলে। তাইৰ গাত সেইদিনা শুভ্ৰ সাজ পাৰ নাই দখনা পিন্ধিছে। তাই ফোপাইছিল। তাৰ হাতৰপৰা কেটলিটো লৈ জইত তুলি দি তাৰ ফালে চাই ক'লে ঘাটত আজি নোহোৱা োপজা কাণ্ড!

নবীনে এটা মঢ়াত বহি সুধিলে কি হ ল ?

ৰাতিৰেপৰা পলিচে তাত পহৰা দি আছিল। আপোনালোকৰ সংঘৰ ল ৰাটো নাৱেৰে আহি ঘাটত নমাৰ লগে লগেই হাত কেৰেয়া দিব খজিলে। সি ঘৰি দৌৰ মাৰি হাৰিত সোমাল এতিয়ালৈকে পলিচহঁতে বিচাৰিয়েই আছে পোৱা নাই।

নবীনে বজি পালে কি ঘটিছে সম্ভৱতঃ নৌ সেনাৰ বিদ্ৰোহ সমৰ্থন কৰি লিফলেট বিলোৱা অপৰাধত ল ৰাটোক পলিছে ধৰিব খজিছিল। সি পলাই সাৰিল। সি সধিলে বাইদেউ ক'ত ?

'নগৰলৈ গ'ল কিবা বোলে মিটিং আছে হেনো।

নবীনে বুজি পালে। আবেলিলৈকে বিপ্লৱৰ সমৰ্থনত হ ব লগা সভাখনৰ বাবেই তেওঁ গৈছে। কিন্তু কিয় ? অন্ততঃ আজি তেওঁ সভালৈ নোযোৱা হ'লেও কোনেও আপত্তি নকৰিলেহেঁতেন। বোধহয় নৌ-সেনাবোৰৰ বিদ্ৰোহে তেওঁক প্ৰেৰণা দিছে।

মণিকাই চাহ কৰি আনি তাক খাবলৈ দি নিজেও একাপ হাতত লৈ ওচৰতে মুঢ়া এটাত বহিল। জুইকুৰা ইতিমধ্যে নুমাই গৈছিল। কেউফালে নিস্তব্ধ। সমতি বাইদেৱে নবীনক শ্ৰাদ্ধৰ বাবে এটা অনষ্টু ৗয়া অনষ্ঠান পতাৰ পৰিকল্পনা কৰিবলৈ কৈ গৈছিল। তাৰে কথা মণিকাই উলিয়ালে

নবীনে উত্তৰ দিলে বিমলদাই পৰলোকৰ কথা মুঠেই ভৰা নাছিল। আত্মাৰ সদ্গতিৰ বাবে আদ্য শ্ৰাদ্ধ বা আন অনষ্ঠান পতাৰ একমাত্ৰ উদ্দেশ্য হ ব সামাজিকতা ৰক্ষা উচ্চ আধ্যাত্মিক অথবা উচ্চ বস্তুবাদী দয়োটা দ টিৰপৰাই এই সামাজিকতা ৰক্ষা মল্যহীন। এই কথা জনাৰ পিছত মইনো কি পৰিক পনা কৰিম মণিকা?

মণিকাই এই নিৰিশ্বৰবাদী ভয়ানক মানহজনলৈ চাই ভয় খালে। তাই চাহ কাপ খাই কিছু পৰ গুণি গাঁথি উত্তৰ িলে ধৰ্ম তথাপি মানিব লাগিব। সমতি বাইদেউ আপোনা দৰে গুৰু গোসাঁই নমনা নহয়। তেওঁ মখলৈ চ ই আপনি এই কাম কৰিব লাগিব

নবীনে হাঁহি ক লে তেন্তে সেয়ে হ ব

চাহ খাই সি বাহিৰলৈ ওলাই আহি দেখিলে বাহিৰত খবৰ কৰিবলৈ অহা মানহ ভৰি পৰিছে সমতি বাইদেউ নোহোৱা বাবে সিয়েই গৃহস্থৰ ভাও দিব লগা হ ল মানুহবোৰে বিশেষকৈ শ্ৰাদ্ধ পতাৰ ওপৰত জোৰ দিছিল নবীনে তেতিয়া বজি পালে যে সমাজ কিমান সংৰক্ষণশীল আৰু শক্তিশালী। সংকটপণ বা বহা বহা মহৰ্তত সমাজে প্ৰথা বা ধম ৰক্ষাৰ বাবে প্ৰত্যেক ব্যক্তিকে হেচা দিয়ে। এই হেচা সিও অনুভৱ কৰিলে।

দুপৰীয়া বেলিকা নবীনৰ অনুভৱ হ ল শ্ৰাদ্ধ সমতি বাইদেৱে নেপাতিলেও বিমলদাৰ বংশ পৰিয়ালে পাতিব। বাইজেও অনাচাৰ হ বলৈ এৰি নিদিব। কাজেই তাৰ বাধাই এই সময়ত একো কাম নিদিব।

ভাত খাবৰ সময়ত নবীনে মণিকাক ক'লে মণিকা পৰিকল্পনাৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। সকলো ব্যৱস্থা বাইজে কৰিব।"

মণিকাই হাঁহি উত্তৰ দিলে আপনিতো ৰাইজৰ মানুহ সেই বাবে ৰাইজে আপোনাক বচালে।

নবীনে হাঁহিবলৈ বাধ্য হ ল।

ভাত খাই উঠাৰ পিছত নবীন গৈ চ'ৰাঘৰত বহিলগৈ। তেতিয়া মানহ পাতলিছে। সম্প্ৰতি বাইদেউৰ বেলি হোৱা বাবে মণিকা চিন্তিত হৈছিল। এনেয়ে গাত বেয়া ৰোগ লাগিছে। তাতে যদি অনিয়মিত হয় খোৱা বোৱাত তেন্তে সৰ্বনাশ। তাই আহি নবীনৰ ওচৰত তেওঁৰ বিৰুদ্ধে অভিযোগ কৰি শেহত ক লে শ্ৰাদ্ধৰ পিছ দিনাই যাতে বাইদেউ শ্বিলঙৰ বীড চেন্ট হাস্পতাললৈ যায় তাৰ ব্যৱস্থা কৰিব।

নবীনে একেষাৰেই উত্তৰ দিলে নিশ্চয় কৰিম। কৰিব লগীয়াখিনি বাইদেৱে নকৰাকৈ নেথাকে।

সিহঁতে কিছু সময় কথা পতাৰ পিছত কথাৰ তলী উদং হ ল। মণিকা উঠি নিজৰ কোঠালৈ গ ল।

ঠিক তেনেতে দদ ওলালহি। তাৰ গাত মোটা খদ্দৰৰ ধতি আৰু কামিজ। ভৰিত এজোৰ সাধাৰণ চেণ্ডেল।

সি আহি তাৰ ওচৰত থিয় হৈ ক লে ইয়াত বহি কি কৰিবি? ব ল নৈৰ ফালে ফুৰিবলৈ যাওঁ। কথা আছে।

বাহিৰত তেতিয়া দৰ চোক কমিছিল। দয়োটাই হাবিৰ মাজে মাজে নৈৰ পাৰেদি খোজ কাঢ়ি গৈ এজোপা দীঘল গছৰ তলৰ প্ৰকা শিল এচটাত বহিলগৈ। তলেদি নইতৰ সোঁত কল কল শব্দৰে কোবাল গতিত বৈ গৈছিল।

ঘৰত পয়মাল। দদৱে এটা চিগাৰেট জ্বলাই ক লে তিনিটা বিপৰ্য্যয়

নিৰ্বিকাৰভাৱে নবীনে সুধিলে কি তিনিটা?

দেউতা ঘৰলৈ ঘূৰি আহিছে। চম্পাক সকলো পৰিহৃত ধৰ দি। এতিয়াৰেপৰা তেওঁ কেৱল সমধিৰা টেঙাৰ খেতি কৰিব। বিচ্ছেদেই হ ল ধৰ। আৰু এটা ঘটনা ঘটিল ঘৰত। জয়ন্তীয়ে বেঠাৰামৰ আঙঠি ওভোতাই দিলে তাই কৈছে তাই দেওধনী হৈয়ে থাকিব দেৱতাৰ খাক নখহায়। আমি সকলো আচৰিত

হৈ গ'লো। বাপেকে তাইক দেওধনী নাচ শিকাইছিলহে কিন্তু দেৱতাৰ ওচৰত উছগা কৰি দিয়া নাছিল। এজেকজনী ছোৱালী পতিকে ভাল চাই লৰা এটাক গতাই দি নাতি পতিৰ মুখ চাবৰ ইচ্ছা কৰিছিল। বাপেকে এতিয়া বিমর্ষ হৈ সুমতি বাইদেউৰ লগত কথা পাতিছে। সমতি বাইদেউ ক ৰবাৰপৰা আহি মোৰ ঘৰতে জিৰাইছেহি। তেওঁ ক লে কিজানি জয়ন্তীয়ে শুনেই। শেহৰটো বৰ দুখৰ খবৰ। এটা Invalid ক মাকপে বিয়া কৰিব খুজিছে। দেউতাৰ দৰে মানহুটোৱে—মন কৰ—তাইৰ চিঠি পঢ়ি কান্দিছে।

কোন invalid? বিস্ময়ত নবীনে প্ৰশ্ন কৰি'ল

ৰঞ্জিত দা চিগাৰেটত্ দীঘল হোঁপা মাৰি দদয়ে উত্তৰ দিলে।

ৰঞ্জিত দা Invalid হ ব কেনেকৈ?

তই তেনে খবৰ পোৱা নাই? তেওঁৰ সোঁ ভৰিটো কটা গ'ল।

নবীনৰ বকুখন চিৰিংকৈ গ ল।

দদয়ে পনৰ ক লে ৰবিচন্দ্ৰ বৰদেউতা ত তে আছেগৈ। চেৰো তাইক হাক দিছিল কিন্তু তেওঁ নশুনিলে। তাই বোলে তাৰ দুৰ্দশা দেখি একেবাৰে গলি গ ল দেউতাই এতিয়া এই বিয়াৰ নামেই শুনিব নোখোজে তেওঁ মাকণলৈ প ষ্টভাবে এই কথা লিখিছে। ময়ো লিখিছো।

নবীনে মনে মনে বহুত ভাবি শেহত ক লে মাকণে কিয় তেনে কৰিলে তাক বুজা সহজ। বোধহয় ভৰি কটাৰ আগতেই তেওঁ ৰঞ্জিতদাক বিয়া কৰাবলৈ থিৰাং কৰিলে। অৱক্ষত ে ৱা ৰ বে ৰৰক যে বিসৰ্জন দিব লাগিব তাক ভাবিবলৈ তেওঁ টান পালে।

দদয়ে নবীনৰ কথাবোৰ মন দি শুনিলে কিন্তু তাৰ অনুমান সত্য বুলি সি স্বীকাৰ নকৰিলে। মাকণে এই সিদ্ধান্ত কৰি মনৰ ৰ্বলতাহে প্ৰকাশ কৰিছে। অৱক্ষত ৰৰৰ দেহত সৌন্দৰ্য নেথাকে। তদুপৰি সমাজত মাকণে ৰঞ্জিতদাকলৈ চলিবলৈ টান পাব। তাই ক'লৈকো ওলাব নোৱাৰিব ওলালেও অস্বস্তি বোধ কৰিব। ঘৰখন হাস্পতাললৈ ৰূপান্তৰিত হ ব।

দদয়ে ক'লে 'তই লিখি চাবি নেকি?

নবীনে মুৰ জোকাৰি সেই কাম কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিলে। মাকণক সি এতিয়া একো ক ব নোৱাৰে।

দুদুৱে জীৱনত প্ৰথমবাৰৰ বাবে নবীনক তিৰস্কাৰ কৰি ক লে নিজৰো জীৱন ধ্বংস কৰিলি তাইৰ জীৱন ধ্বংস কৰিলি এতিয়া বোধহয় সমাজখন ধ্বংস কৰিবলৈ বাকী আছে। নই জানো তোৰপৰা একো নহ ব।

নবীনৰ খং উঠিল কিন্তু একো উত্তৰ নিদি নিৰ্বিকাৰভাৱে লইতৰ ফালে চাই ৰ ল। কিছুপৰৰ মৰত তাৰ খং মাৰ গ ল আৰু দদৰো মনত অনতাপ হ ল।

দদুৱে বুজি পালে বৰ্তমান অৱস্থাত মাকণক সংকল্প বিচ্যুত কৰিবলৈ যোৱাটো টান কাম হ ব। কিন্তু সি তাইৰ সিদ্ধান্ত মানি ল ব নোৱাৰিলে। ইতিমধ্যে বাপেক আৰু সি ঠিক কৰি পেলাইছে এই বিয়া হ'লে তেওঁলোকে তাত ভাগ নলয় গতিকে সি কিবা এটা কৰি ই লাি য়।

এই আইৰনিক অৱস্থা নবীনৰ অসহ্য হ ল। াপেকে দদিন আগলৈকে নবীনৰ লগত বঞ্জিতৰ বিয়া পতাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল কিন্তু আজি মাকণে যেতিয়া সেই বিয়া পাতিবলৈ নিজে স মত হ'ল তেতিয়া তেওঁ ঘোৰ ি ৰোধিতা কৰিছে বঞ্জিতৰ দেহৰ অলক্ষতেই ইয়াৰ একমাত্ৰ কাৰণ। এনে কাৰণে মাকণক বিয়াৰ পৰা বিৰত কৰিব নোৱাৰিলে যেতিয়া তাইৰ সিদ্ধান্তত হকা বাধা কৰি লাভ নাই।

দদৰে অৱশ্যে নবীনৰ নিৰ্বিকাৰ উপেক্ষা দেখি মনে মনে ভয়ানক দুখ পালে। নবীনৰ লগত মাকণৰ বিয়া হোৱাটো সি একান্ত মনে বাঞ্ছা কৰিছিল। সেই বাবে এই শেষ মুহূৰ্ততো সি তাৰ ওচৰলৈ সমৰ্থন বিচাৰি আহিছিল। কিন্তু নবীনৰ কথা শুনি তাৰ ধাৰণা হ'ল নবীন 'নপংশক বিপ্লৱী। বিপ্লৱী পলতা দেখি সি বৰ দঃখ পালে। তাৰ ভাব হ ল নবীন তেজ-মঙহৰ মানুহ নহয়। কেৱল কিছুমান বিমূৰ্ত ভাবৰ সমষ্টি।

যেহি সময় সিহঁতৰ ভিতৰত কথা বতৰা নহ'ল। দুদুৱে তাৰ পৰা বিদায় লৈ ঘৰলৈ উভতি গ'ল। সি ক লে মই এই বিষয়ে সময়ত আকৌ কথা পাতিমহি।"

নবীনে বুজি পাইছিল দুদু কিয় ক্ষুব্ধ হৈছে। তাৰ সমুখত

সি দেখিছে এখন চিন্নভিন্ন ঘৰ। কিন্তু এনে হৈছে তাক সি ধৰিব পৰা নাই। সেই কাৰণে কেতিয়াবা আৰু কেতিয়াবা তাক ধ্বংসৰ জনক বলি ভাবে। কেতিয়াবা ভাবে ই দৈব ফল কেতিয়াবা ভাবে ব্যক্তিগত ক্ৰটিৰ ফল। সংসাৰৰ স্বৰূপ সি দেখা পোৱানাই। সেইবাবে বিভ্ৰান্ত দুপহ কট মন্তব্য সি নীৰৱে সহ্য কৰি থাকিল। মাকণে নিজে নিজক নবচালে আনে তাইক বচাব নোৱাৰে।

ঘৰলৈ ঘৰি আহি সি এইবোৰ কথা পাহৰি গ ল মণিকাই সমতি বাইদেউ নহা বাবে তেতিয়াও উচপিচাই আছিল। নবীনে দদুৰ ঘৰত জিৰোৱাৰ খবৰ দিলতহে তাইৰ সবল প্ৰাণৰ অশান্তি গুছিল। সৰহ ভাগ মানহেই সৰু সৰা কথা লৈ সময় কটায় —নবীনে ভাবিলে— দদৰে মাকণৰ বিয়াৰ সিদ্ধান্ত লৈ চিন্তিত হৈছে মণিকা হৈছিল সমতি বাইদেৰে ভাত নোখোৱা লৈ। এই ক্ষুদ্ৰ অথপণ জগতখন তাৰ নহয় সি ভাওৰ ভাৱ আৰু বহল কথা লৈ সততে ব্যস্ত থাকিব লগা হৈছে।

আবেলি সভালৈ যাবৰ বাবে পোছাক পিন্ধি কোঠাৰপৰা ওলাই আহি নবীনে মণিকাক মাত লগাবলৈ তাইৰ কোঠা পালেগৈ।

মণিকাই ভাবি গিৰিয়েকলৈ চিঠি লিখিছিল নবীনক চকুৰ আগত দেখি তাই লাজত ৰঙা চিঙা পৰি চিঠিখন এখন কিতাপেৰে চাকি থৈ ক'লে মই কিন্তু অকলে অকলে এই নিৰ্জন ঘৰত নেথাকো। ময়ো ৰাম মিটিঙলৈ।

বেচ তেন্তে ওলোৱা। কিন্তু চিঠিখন আধা লিখা হৈ ৰ ব উইলক্ৰেদক বঞ্চনা কৰা নহ ব জানো? পৰিহাসৰ ছলেৰে নবীনে উত্তৰ দিলে।

ভাবৰ সোঁতটো আপনি বন্ধ কৰি দিলেহি। এতিয়া আৰু চেঁচু চেঁপা দিলেও সোঁত ঘৰি নাহে। কিন্তু এনে হয় ক ৰ নোৱাৰো। মণিকাই এই বলি কৈ আধা লিখা চিঠিখন নিজৰ চুটকেচটোত ভৰাই থলে। অলপ পিছত তাই আকৌ ক লে এনেদৰে বহুত চিঠি আধা লিখা হৈ থাকে। চুটকেচটো ভৰি আছে। মত'টো ভাগি গ লে চিঠিবোৰ কিবা ভাৱ প্ৰৱণতাৰ খেলা যেন বোধ হয়। থৈ দিওঁ। উইলক্ৰেডলৈ লিখা সৰহভাগ চিঠিৰে এই দুৰ্দশা। চুটকেচটো চালে দেখিব এনেকুৱা চিঠিৰে ভৰি আছে।

সেইবোৰ যেন আপোনৰো আপোন কিবা এটা এনে ভাব হয়। কিন্তু সংসাৰৰ কঠুৰা পৰশ পালে সেইবোৰ আচহুৰা হৈ পৰে।

নবীনে উত্তৰ দিলে চিঠি লিখিলে শেষ কৰিহে উঠিবা। সংসাৰৰ কথা ভাবি অনাহকতে প্ৰাণৰ আৰু যৌৱনৰ আত্মপ্ৰকাশ বোধ নকৰিবা।

মণিকাই ক লে সম্ভৱ হ লে তেনে কৰাই উচিত। কিন্তু উচিত হ লেই যে সদায় অন্তৰৰ সত্য প্ৰকাশ কৰিব পাৰি সি নহয়। উইলফ্ৰেডে ভাবপ্ৰৱণতা পছন্দ নকৰে। তেওঁ চিঠি লিখিলেও বৰ সংযত হৈ লিখে। তেওঁৰ চিঠি পঢ়িলে মোৰো দীঘল চিঠি লিখাৰ উৎসাহ কমি যায়। তেওঁৰ চিঠিবোৰ কেতিয়াবা হয় চামন কেতিয়াবা হয় ফকৰা-যোজনা। তেওঁ নিজকে মোৰ আগতো প্ৰাণ খুলি কথা ক বলৈ টান পায়। মোৰ কিন্তু সংযম নাই। লিখোতে আবেগে জুমৰি দি ধৰে

নবীনে দেখিলে মণিকাৰ চকু মখ কিহবাৰ পশত নাচি উঠিছে। তাইৰ অন্তৰখন এতিয়াও জনজাতীয় মুকলি মৰীয়া অন্তৰ হৈয়ে আছে। সহজ আদিম আবেগ কিমান প্ৰাণময় তাক সি জীৱনত প্ৰথমবাৰলৈ উপলব্ধি কৰিলে। সভ্যতাই আৰু জীৱনৰ জটিলতাই মাকণক সংকুচিত কৰি পেলাইছে সেই কাৰণে তাইৰ আত্মপ্ৰকাশো কিছুমান নিৰ্দিষ্ট ধাৰাত প্ৰকাশ পায়। কি তু মণিকাৰ আত্ম প্ৰকাশ অনিৰ্দিষ্ট অবাধ।

নবীনে ক লে মণিকা তুমি নিজকে যিমান পাৰা সম্পূৰ্ণকৈ আত্মপ্ৰকাশ কৰিবা।

কথাখিনি কৈ সি গুছি গ ল।

মণিকা মিটিঙলৈ যাবলৈ সাজু হ ল। তাই কোঠাত সোমাই পোছাক পিন্ধি ওলাই আহি দেখিলে নবীনে চ বায়ৰৰ মেজত বহি এখন কাগজত কিবা টোকা লিখিছে।

এইবোৰ কি?" তাই সুধিলে।

বক্তৃতাৰ টোকা। নবীনে কাগজ টুকুৰা জেপত সুমাই থিয় হৈ উত্তৰ দিলে 'আজি আমি ৰাইজৰ আগত কাৰ্য সূচী ঘোষণা কৰিব লাগিব।

কিহৰ কাম সূচী ?

নবীনে এটা এটাকৈ কৈ গ'ল ঃ ভাৰত ত্যাগ কৰিবলৈ বৃটিছক বাধ্য কৰা সাম্প্ৰদায়িকতা পৰাজিত কৰিবলৈ দখীয়া হিন্দ মছলমান-খৃষ্টান খেতিয়কৰ সংহতি স্থাপন কৰা আৰু এটা সংগ্ৰামী স্বেচ্ছাসেৱক বাহিনী গঠন কৰা—

মণিকাই অবাক হৈ নবীনলৈ চাই ৰ'ল কিছুপৰ তাৰপিছত ক'লে মাকণ বাইদেৱে শুনিলে বা কি কয় ?

নবীনে হুমনিয়াহ চাৰি ক'লে ক'ব কি ? তেওঁ জানে মই বিপ্লৱৰ কাম কৰিছো।

মণিকাই এইবাৰ নবীনলৈ চাই অকৰাৰ দৰে সুধিলে এইবোৰ কৰি কিবা হ'বনে ?

নবীনে কিবা শব্দটোৰ অৰ্থ কিমান বহল গাঢ় আৰু অৰ্থপূৰ্ণ তাক সেইদিনাহে উপলব্ধি কৰিলে কি। মানে মানহে বিচৰা সকলো ।

এই প্ৰশ্ন শুনি সি নিজকে সুধি আজিলৈকে কোনো নিশ্চিত উত্তৰ পোৱা নাই। সি ক'লে মই দেওধনী নহয় মণিকা। ভৱিষ্যত কেনেকৈ ক'ম ? মোৰ বাবে বৰ্তমান কাম সচাঁয়েই যথেষ্ট ।

আপুনি ইবোৰ মানহৰ দৰে নহয় মণিকাই উত্তৰ দিলে। হঠাতে তাইৰ চকু সজল হৈ উঠিল। তাই ক'লে মাকণ বাইদেউক তেন্তে আপুনি বিয়া নকৰাব নেকি ?

নবীনে এইবাৰ সৰলভাবে মাকণৰ লগত হোৱা তাৰ বিচ্ছেদ আৰু মাকণৰ বৰ্জিত দাদাক বিয়া কৰোৱাৰ সিদ্ধান্তৰ কথা বৰ্ণাই তাইক ক'লে মই মাকণক এতিয়াও ভাল পাওঁ

মণিকাই খুতুৰি খুতুৰি আৰু বহুত প্ৰশ্ন কৰিছিল। নবীনেও অকপটভাবে সকলো কথা খুলি কৈছিল।

ক'বোৰ শুনি মণিকাৰ ধাৰণা হ'ল নবীন অতি সৎ লোক। সেই মুহূৰ্তৰপৰা তাৰ লগত তাইৰ সম্পৰ্ক গাঢ় হৈ পৰিল।

দুয়োটাই সভালৈ যাবলৈ বুলি বাহিৰলৈ ওলাই আহি আগ দুৱাৰত

তলা লগাব খুজিছিল   তেনেতে সমতি বাইদেউ জয়ন্তী আৰু নৰাম ওজা ওলালহি।

নবীনে সমতি বাইদেউলৈ চ ই বি ময়ত সধিলে   আপনি উভতি আহিল যে ?

সমতি বাইদেৱে উত্তৰ দিলে   বিপ্লব আৰু নাই। নৌ সেনাবোৰে বোম্বাইত বল্লভ ভাই পেটেলৰ ওচৰত আত্মসমপন কৰিলে। ইকালে জজ ফ্লি ডত ১৪৪ ধাৰা   গতিকে মিটিং বন্ধ। দুৱাৰখন খোলা আৰু কথা আছে

ন ীনে দৰাবখন খলি দি কিছুপৰ বাহিৰতে সৰপ পৰা মানহৰ বে থৰ াগি থিয় হৈ ৰ ল। নৌ সেনাবোৰে আত্মসমপন কৰাৰ কথাটো সি বিশ্বাসেই কৰিব পৰা নাছিল। ইতিহাসে কেতিয়াও মানহক এনেকৈ ফাঁকি দিব নোৱাৰে   ইতিহাসৰ নীৰৱ নিৰ্দেশ পাই সেনাসকলে বিপ্লব কৰিছিল। সেই বিপ্লব এনেকৈ ব্যৰ্থ হ ব পাৰে নে ?

তাৰ অ তৰত ধমহা বলিবলৈ লৈছিল

কিছু সময়ৰ মৰত ধমুহা শা ত হ ল   নবীনে ভিতৰ সোমাই চিধা গৈ সমতি বাইদেউৰ কোঠা পালেগে। সুমতি বাইদেৱে বিছনাত পৰি জিৰাইছিল। তাক দেখি উঠি সধিলে   আঘাত পালা নহয়নে ? মযো দখ পালো। কি তু ঘটনাটো সঁচা। কৰো বলিলেইতো আৰু বিপ্লব কৰিব নোৱাৰি। আমাৰ এটা ভাল শিক্ষা হ ল

জাতীয় নেতাসকলে বিশ্বাসঘাটকতা কৰিলে।   নবীনে মন্তব্য কাৰলে।

সমতিয়ে হাঁহি ক লে   দোষ যাৰে তাৰে ওপৰত দিব পাৰা কি তু চাপৰিলে মেঘ নেৰায়। দোষ আমাৰেই। আমাৰেই গণনা ভুল হ'ল। জাতীয় নেতাসকলৰ প্ৰভাৱৰ কথা আমি পাহৰি গ লো। বিপ্লবৰ ক্ষেত্ৰ প্ৰস্তুত নৌহওঁতেই নৌ বিদ্ৰোহ হ'ল। আমি এতিয়া ধৈৰ্য ধৰিব লাগিব। কাম—

নবীনে বজিলে সমতি বাইদেৱে কাম মানে আশ্ৰমে চলোৱা গঠনমূলক কামৰ কথা কৈছে। 'সেই কাম সংস্কাৰৰ সহায়ক

বিপ্লৱৰ সহায়ক নহয় —হঠাতে তাৰ মনত এইষাৰ কথা বাৰে বাৰে ধ্বনিত-প্ৰতিধ্বনিত হ বলৈ ধৰিলে কি তু বিপ্লৱো আৰম্ভ হৈয়েই শেষ হৈ গ ল। এই বিপ্লৱ আকৌ কেনেকৈ সৃ টি কৰা যায় তাক সি ক ব নোৱাৰে। অতীত বিপ্লৱবোৰে কেৱল এটা কথাই শিকায়—বিপ্লৱৰ বাবে শক্তি প্ৰস্তুত কৰি সঞ্চয় কৰিব লাগে বিপ্লৱৰ ক্ষণৰ বাবে ধৈৰ্যৰে অপেক্ষা কৰিব লাগে বি লৱৰ ধ্যান কৰিব লাগে।

তাৰ কপালখন অকাৰণতে ঘামি উঠিল সুমতি বাইদেৱে হঠাতে কঠোৰ হৈ সুধিলে ইমান সহজতে যদি বিতত হোৱা তেে ত বিপ্লৱ কৰিবা কেনেকৈ? তোমাৰ ওপৰত সংঘৰ ভাৰ পৰিছে। অলপ বৈ তেওঁ ক লে বোমা ফুটোৱা ল ৰাটোৱে তোমালৈ এটা খবৰ দিছে। আজি ৰাতি সিহত আহিব বিপ্লৱৰ কায সচী এখনৰ কথা আলোচনা কৰিবলৈ সিহত আগুৱাৰ প্ৰাউগু হ ব। তোমাৰ কি মত?

নবীনে যেন দেখিলে এটা পথ মকলি হৈছে অটবী অৰণ্য আৰু দগম পবতৰ মাজেদি। অশ্বাৰোহী সেই পথেদি গৈ আছে। অনন্ত পথ। এই পথ দীঘল অশ্বাৰোহী অ পায় অশ্ব হীনবল

কিমানদৰ যে অশ্বাৰোহী যাব লাগিব কেনেকৈ যে সময়ৰ সদ্ব্যৱহাৰ কৰিব লাগিব কিমান দূৰত যে গন্তব্য ঠাই তাক একো ক ব নোৱাৰি। এটা গতি কেৱল গতি। গতিয়েই সকলো। গতিৰ বাহিৰে গতি নাই।

নবীনে উত্তৰ দিলে তাৰ মানে সিহতে নিজৰ পথ নিজে বাচি লৈছে। মোৰ মতলৈ সিহতে বৈ থকা নাই।

সেই কথা সঁচা। সমতি বাইদেৱে ক লে সিহতে কেইবা ঠাইতো মাটিৰ মালিকৰ বিৰুদ্ধে আন্দোলন কৰিব। আৰু সশস্ত্ৰ বিদ্ৰোহৰ পথ ল ব কহু বিপ্লৱৰ পথ। তেওঁ অলপ ৰ ল এই পথ সঠিক বলি মোৰ ধাৰণা নহয়।

নবীনে ক লে মই ৰাইজৰ মন নবুজালৈকে একো ক ব নোৱাৰিছোঁ।

হঠাতে সি ক লে অন্ততঃ খেতিয়কৰ মন বুজি ল ব লাগিব।

অৱশ্যে মোৰ ধাৰণা শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ বাহিৰে আন উপায়েৰে হিন্দু মুছলমানৰ একতা ৰক্ষা কৰি প্ৰকৃত স্বাধীনতা লাভ কৰা সম্ভৱ নহয়। কিন্তু শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ ৰূপ কি হ'ব তাকেহে ক'ব নোৱাৰিছোঁ।

সুমতি বাইদেৱে ক'লে তেন্তে চিন্তা কৰা।

সেই মহূৰ্তত মণিকাই তেওঁলোকলৈ চাহ জলপান লৈ আহিল। তাই চাহ জলপান থৈ সমতি বাইদেউলৈ চাই ক'লে আপোনাৰ খিলঙলৈ যোৱাৰ কি কৰিলে? এনেকৈ থাকিলে স্বাস্থ্য বেয়া হোৱাৰ ভয়।

সমতি বাইদেৱে অলপ বৈ উত্তৰ দিলে শ্ৰাদ্ধ হৈ গলেই মই যাম। খালি আশ্ৰমৰ কাম চলাবলৈ এজন মানহ পোৱা নাই। নবীনে চণ্ডালিৰ পাৰিবানে এই কাম?

নবীনে সমতি বাইদেউৰ শেঁতা আৰু ক'লা মুখমণ্ডললৈ চাই ক'লে পাৰিম নোৱাৰিম কিয়?

যদি তুমিও আশুৰ প্ৰাউণ্ড হ'ব লগা হয়।

এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ নবীনে নিদিলে। সি মাথোন ক'লে নোৱাৰা যেন দেখিলে আপোনাক জনাম। কিন্তু আপনি চিকিৎসাত ত্ৰুটি নকৰিব।

সমতি বাইদেৱে নবীনক আশ্ৰমৰ কামৰ থল মল এটা বিৱৰণী দিলে। সেৱিকাসকলে সম্প্ৰতি বেলতলাত ৰাইজৰ মাজত সেৱাৰ কাম আৰম্ভ কৰিছে। শিপিনীসকলক সূতা দিয়া প্ৰসুতিৰ শুশ্ৰূষা কৰা ভাল খোৱা পানীৰ বাবে কুৱা খন্দা সচল পায়খানাৰ প্ৰচলন কৰা আৰু প্ৰাথমিক শিক্ষা দিয়াৰ কামত ব্যস্ত আছে। এইবোৰ কাম হেগা চোবোকাকৈ চলিছে। হ'লেও ৰাইজৰ সেৱাই তেওঁলোকৰ বাবে একমাত্ৰ ধৰ্ম। এই সেৱা ধৰ্ম প্ৰজ্বলিত ৰাখিলেহে জনসাধাৰণক মানহ কৰিব পৰা যাব। গাওঁবোৰত এতিয়াও বিবিধ ভয়ৰ ৰাজত্ব চলি আছে। প্ৰকৃত মনষ্যত্ব বিকাশ নহ'লে এই ভয় নেযায়।

কথাবোৰে নবীনক্তকৈ মণিকাক বেছি অভিভূত কৰিলে। খ্ৰীষ্টান মিশ্যনৰোৰেও এনে সেৱাত বিশ্বাস কৰে। ৰাণীবাৰীৰ গীৰ্জাত

কাম কৰা তাইৰ ভাৰী গিৰিয়েকো এনে কিছুমান কামৰ নায়ক। কিন্তু তাই একো নক লে। শেষ হোৱালৈকে কথাবোৰ শুনি তাই পাকঘৰলৈ উভতি গ ল।

সমতি বাইদেৱে নবীনৰ লগত চমকৈ শ্ৰাদ্ধৰ কথা আলোচনা কৰি অলপ পৰৰ পিছতে ভিতৰৰ ঘ লৈ সোমাই গ ল।

তেতিয়া গধূলি আৰম্ভ হৈছিল।

ন াম ওজাই সুমতি বাইদেউৰপৰা বিদায় লৈ নগৰলৈ যাবলৈ ওলাল। তেওঁ জয়ন্তীকো লৈ যাব খুজিছিল কিন্তু সমতি বাইদেৱে যাবলৈ নিদিলে। নৰাম ওজা কিন্তু নেথাকিল কাৰণ য তে ত তে তেওঁৰ চাউল সিজে বা নচলে জয়ন্তীৰ ক্ষেত্ৰত তেও নীতি-নিয়ম কিছু শিথিল কৰি দিবলৈ বাধ্য হৈছিল কাৰণ তেনে নকৰিলে নগৰত নচলে।

নবীনে হাতত টচ এটা লৈ নৰাম ওজাক কিছু দূৰ আগবঢ়াই দিবলৈ ওলাল। যাবৰ সময়ত জয়ন্তীৰ পদূলি মথত আহি থিয় দিছিলহি। সমতি বাইদেউ আৰু মণিকা ভিতৰৰ কামত ব্যস্ত আছিল

আপোনাৰ লগত ময়ো যাওঁ নে? —নবীনলৈ চাই জয়ন্তীয়ে সুধিলে।

নবীনে নৰাম ওজালৈ চালে নৰাম ওজাই হাহি ক লে আহ বাৰু বোপাও বেছি দূ লৈ নেযায়। হাবিখনৰ ভৰিতে থৈ আহিলেই হ ব।

তিনিও একেলগে খোজ ললে। জোনৰ পোহৰে ঘৰৰ আগৰ বননি খন ঢোৱাই পেলাইছিল। হাবিৰ ওচৰ নোপোৱালৈকে কাৰো মুখত কথা নাই। হাবিৰ ওচৰ পাই নৰাম ওজা ৰ'ল তাৰ পিছত হুমুনিয়াহ চাৰি ক লে দূদ বোপাক মাজে সময়ে খবৰ খাবাৰ কৰি থাকিব। শনিৰ দশা পৰিছে যেন পাওঁ। এনেকুৱা বিপদৰ কালত বন্ধুৰ আৱশ্যক।

নবীনে ক লে অথনি সি আহিছিল। এতিয়া তাৰ মনৰ অৱস্থা বৰ বেয়া। তাক ক ব ৰবকৈ চিন্তা-ভাবনা কৰি লাভ নাই।

নৰাম ওজাই উত্তৰ দিলে সেই পৰিয়ালটোত ধৰ্ম নাই

ঈশ্বৰ। প্ৰত্যেকৰে একোটা বেলেগ মন। মানহজনী কাল হ'বৰে পৰা ধৰ্ম গ'ল। বোপাৰ কিন্তু ভাল হ'বৰ সময় আছে।

নবীনে হঠাতে সুধিলে এইৰ বিয়াখন হ'বপায় নহ লগে ?

নৱাম ওজাই হাহি উত্তৰ দিলে তাইক সোধক যি কৰে তেৰাই কৰিব আমি নিমিত্তহে মাত্ৰ। বাধহয় ভগৱন্তই মোৰ মায়া গুচাবলৈহে এইৰ হত্তুৰাই বিয়াখন ভঙালে।

ওজা বিদায় লৈ গুছি গ'ল। যাবৰ সময়ত জয়ন্তীক কৈ গ'ল পিছদিনা সোনকালে যাবলৈ ওলাই থাকিবলৈ। দদুৱে জীপেৰে নি তেওঁলোকক ছিপঝাৰত থৈ অহাৰ কথা।

ওজাক বিদায় দি নবীন আৰু জয়ন্তী ঘৰলৈ উভাত আহিল জয়ন্তীৰ খোজ স্থিৰ মখ গম্ভীৰ। নবীনৰ কাষে কাষে আহি থাকোতে তাই তললৈ মূৰকৈ কিবা ভাবি আছিল। নবীনৰ অনুভৱ হ'ল জয়ন্তী সকীয়া ধৰণৰ ছোৱালী। তাইৰ দেহৰ সান্নিধ্যই তাক এনে এটা ভাৱ আনি দিছিল যি ভাৱ কোনো মন্দিৰ নাম ঘৰলৈ গ'লে মানুহৰ হয়।

হঠাতে নবীনে সুধিলে তই কিয় এনে কৰিলি জয়ন্তী ? তই জানো সদায় দেওধনী হৈয়েই থাকিবি ?

পিতাই জ নে দেৱতাৰ ওচৰত নিজকে উছগা কৰা মানে কি ? জয়ন্তীয়ে গহীন হৈ ক'লে পিতাই যেতিয়া মণিচক ছোৱালী কৰিবলৈ ক'লে তেতিয়াও মই বৰকৈ ভৰা নাছিলো। পিতাই মোৰ গুৰুও। প্ৰথমতে পুৰুষক ভালেই লাগিছিল। বেঠাৰাম মহৰীক দেখিলে মনটো জুৰ পৰি গৈছিল। কিন্তু তাৰ পিছত আৰু এজন পৰ পুৰুষ সোমালহি মনত। আতমাত ছিদ্ৰ আছিল হ'ব পাৰে। খেলি-মেলি লাগি গ'ল তাৰ পিছতো আৰু এক ৰৱা পৰুষে মন মুহিলে খেলি মেলি গৈ অশান্তিত পৰিণত হ'ল। বেঠাৰাম মহৰীয়ে আওতি পিন্ধাবলৈ অহাৰ আগ দিনা ৰাতি মনসা আই মাতৃক সপোনত দেখিলো। সুধিলে কিবা বুজিছনে ? মই ক'লো নাই বুজা। তেওঁ ক'লে বুজিবি বুজিবি মণিচত মন দিলে দেৱতাক হেৰুৱাবি। সেই নিশা সপোনটো দেখিলো। তই উঠি সপোনটোৰ কথাকে ভাবি আছিলো। শেষত কটকটীয়া

হৈ গল। দেৱতাহে আচল মণিচ নহয়। বেঠাৰাম মহৰ্ষি আহিলত ভেঙঁকো তাকে কলো। তেও তবধ মানিলে পিতাই তলমূৰ কৰিলে। দুদ দাদাৰ হাতত চাহ এবাটি আছিল সৰি পৰিল।

জয়ন্তী এইবোৰ সঁচানে? আচৰিত হৈ নবীনে সুধিলে।

জোন বেলিৰ দৰে সচা ঈশ্বৰ। সহজভাবে জয়ন্তীয়ে উত্তৰ দিলে।

জয়ন্তীৰ সহজ আত্মবিশ্বাস দেখি নবীন আচৰিত হল। প্ৰথম বাৰলৈ সি বুজিব পাৰিলে আদিম আৰু গাঁৱলীয়া মনৰ এই ঐশ্বৰিক আত্ম সমপনে কিয় এসময়ত বিশা ধৰ্মীয় সাহিত্য আৰু সংস্কৃতি ৰচনা কৰিবলৈ মানহক বল দিছিল বিজ্ঞানৰ যুক্তিয়ে জয়ন্তীৰ মন পশ নকৰা বাবেই তাইৰ এই সৰলতা। সি কিন্তু ৰবিচন্দ্ৰৰ দৰে তাইৰ স্বাভাৱিক প্ৰভাৰ সহজে গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰিলে। সি কলে ছোৱালীয়ে তিনিজন পুৰুষক ভাল পাই খেলি-মেলিত পৰিলেই যে এজন পুৰুষক বাছি বিয়া কৰিব নোৱাৰে তাক মই মানি নলওঁ। দেৱতাৰ মাজত তই জানো তেজ মঙহ পাবি? কথাখিনি কোৱাৰ লগে লগে তাৰ এযাৰি অসমীয়া কবিতা মনত পৰিল: আমাৰ কাৰণে হেৰা আমাৰ কাৰণে কান্দে পাতকৰ ওঠৰ লালিমা। জয়ন্তীয়ে প্ৰাক বৈজ্ঞানিক আধ্যাত্মিকতাৰ নামত ঐহিক জগত আৰু দেহ সম্পূৰ্ণৰূপে অস্বীকাৰ কৰিছে। তাই যদিও দেওধনী নৃত্য জীয়াই ৰাখিছে সেই জীৱন একপ্ৰকাৰ মৰণহে

জয়ন্তীয়ে হাত যোৰ কৰি কলে এইবোৰ নগৰীয়া যুক্তিৰ মায়াৰ ফান্দত আৰু মোক নেপেলাব ঈশ্বৰ। দেহৰ খলা-বমাত পিছলি পৰি কক বকোৱাই সবহ ভাগ নগৰীয়াৰ জীৱন। আমি গাঁৱলীয়াই তেনে কৰিব নোৱাৰো।

নবীনে একো নেমাতিলে।

কিমান গভীৰত এই পুৰণি সমাজৰ শিপা তাক সি এই প্ৰথম বুজিলে। ঈশ্বৰে গাঁৱৰ মানহৰ জীৱন পদে পদে নিয়ন্ত্ৰণ কৰে। পিছে এই গাঁৱলীয়া ঈশ্বৰ বিপ্লৱৰ বিৰোধী।

ঘৰ পাই নবীন আৰু জয়ন্তী চ বাগৰৰ চকীত খন্তেক পৰ বহিল। নবীনে ক'লে জয়ন্তী তুমি বিয়া কৰায়ো জানো নৃত্য চৰ্চা কৰিব নোৱাৰা ?

দেওধনী নাচ নোৱাৰি । জয়ন্তীয়ে উত্তৰ দিলে। মই ইয়াত আৰু খিলঙত নাচোতে কেতিয়াও দেৱতাক পোৱা নাছিলো। দৰ্শকে কেৱল দেহটো বখলিয়াই চাব খোজে। মণ্ডহৰ লোভ জানো নাচ ? টকাৰ ঝন্‌ঝননি বক্তৃতাৰ ফৰফৰণি আৰু মনৰ অসুখৰ মাজত নাচ হৈ পৰে অতি বেছি বিদ্যা বা খেল। তাত দেৱতা নেজাগে। দদ দাদাই বা সদশনা বাইদেৱে মোৰ নাচ কেইবাদিনো চালে কিন্তু তেওঁ লাকেও বাহিৰাটোহে দেখিছিল ভিতৰটো দেখা নেপালে।

জয়ন্তী তই আচল নগৰীয়াক দেখা নাই। নবীনে ক লে

দেখিছো ঈশ্বৰ। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰ নগৰীয়াৰ সাৰ। তেও জ্ঞানৰ ভৰাল কিন্তু তেৱে। ইহ সংসা তে মজি আছে। তেওঁ মোৰ মাজত কিবা এটা দেখিলে কিন্তু সেই কিবাটোনো কি তাক ধৰিব নোৱাৰিলে। বহাগ বিহুৰ পিছতে চাহাব পণ্ডিতজনো আমাৰ ঘৰলৈ গৈছিল তেৱে। কিবাকিবি দেখিলে মোৰ নাচৰ মাজত। তেওঁলোকক বিদ্যা লাগে। মই দেওধনীয়ে কি বিদ্যা জানো ? দেহটোতে সকলো আছে তাকে দেৱতাক দিও পাহৰি আকৌ মনিচান্দ মন মেলিছিলো। নগৰীয়াই এই তত্ত্ব নবজে।

মন মোৰ মলতীয়া যেনি তেনি যায় ।
জ্ঞান গুৰু গৰখীয়া আনিব ঘৰাই।

নবীনে মন কৰিলে কথা কৈ কৈ জয়ন্তীয়ে যেন কিবা ভয়ানক মানসিক খেলিমেলিৰপৰা নিজক ৰক্ষা কৰিব খুজিছে। এই আধ্যাত্মিক তত্ত্বত তাইৰ আহত আত্মাই যেন সান্ত্বনা বিচাৰিছে। ধৰ্মই চিৰকালেই সান্ত্বনা দিয়ে পীড়িতক। পীড়নৰ মূল কাৰণ দেখুৱাই দিয়ে দেহৰ আৰু বস্তুৰ নশ্বৰতাত। সনাতন আৰু শাশ্বতৰ মোহ অন্তৰত সমাই দি ধৰ্মই মন টানি নিয়ে ইশ্বৰৰ ফালে। ফলত স্থিৰোৰ গুৰি কাৰণৰ বাবে সংসাৰ আৰু সমাজৰ সৰহভাগ পীড়াৰ উত্তৰ হৈছে মানহে তাক নেদেখা হয়। সমাজ সংসাৰ সংশোধন বা ৰূপান্তৰ কৰাৰ কাম তেতিয়া তল পৰি যায় ব্যক্তিগত মোক্ষ বা মুক্তিয়ে আগ ঠাই পায়। ৰাজনৈতিক সংগঠন আৰু সংগ্ৰাম হৈ

পৰে অৰ্থহীন কোলাহল। জয়ন্তীয়ে এতিয়া সংসাৰৰপৰা নিষ্কৃতি বিচাৰিছে।

সি ক লে দেওধনী হৈ কি কৰিবি জয়ন্তী ? দেৱতা যে নাই। দেওধনী নাচ থাকক তই নাচিি কিন্তু নথকা বস্তুৰ ওচৰত দেহ সঁপি দি কি কৰিবি ? দেহটো এটা যন্ত্ৰ। যন্ত্ৰটোত প্ৰকৃতিৰ বাহিৰে একো নাই। দেৱতাই একো নকৰে কেৱল পজ লয়। মানুহেই সকলো কৰে আন্দোলনৰ মাজেদি। আন্দোলন হ ল এমঠি বুদ্ধিমান মানুহৰ অ াচনিমতে কৰা সংগ্ৰাম তাত জনতা হয় শক্তি। আমি আন্দোলনৰ শেষত পাম এখন ৰাষ্ট্ৰ যিৰাষ্ট্ৰই দিব শান্তি সমতা সুখ ভ্ৰাতৃত্ব ম ম। দেৱতা নহয় ৰাষ্ট্ৰ। ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতিভূ এই আন্দোলন। এই অ ন্দোলনহে আচল মোক্ষৰ পথ।

জয়ন্তীয়ে অবাক হৈ নবীনৰ মুখৰ ফালে চাই ৰ ল তাই বুজি নেপালে। কিন্তু এটা কথা তাই বুজি পালে নবীনে আন্দোলনতে তাইৰ দেৱতাক দিখিছে।

জয়ন্তীয়ে মৰ জোকাৰি ক লে মোৰ বিশ্বাস হোৱা নাই ঈশ্বৰ। মানুহেনো কেতিয়াবা কল্পতৰু বৃক্ষ সৃষ্টি কৰিব পাৰেনে ? এইটো দেৱতাৰ কাম।

ঠিক সেই মহূতত ভিতৰৰপৰা সমতি বাইদেউ ওলাই আহি ি হঁতৰ ওচৰত ৰহিলহি। কিহৰ তক কৰিছা তোমালোকে নবীন ?

নবীনে চমতে তকৰ বিষয়টো ক লত সমতি বাইদেৱে হঠাতে ক লে বিমলদাৰে এটা কথা কৈছিল গণ ৰাজনীতিৰ দোষৰ কথা কৈছিল গণ ৰাজনীতিৰ দোষৰ কথা। গণ ৰাজনীতিয়ে সংখ্যাক ওখ আসন দিয়ে গুণক নিদিয়ে। ধন আৰু ক্ষমতাৰ হেঁপাহ নিয়ন্ত্ৰণ কৰাৰ কোনো নৈতিক উপায় আন্দোলনত বা ৰাষ্ট্ৰত নাই। সেই কাৰণে তাক নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবলৈ মানহক আত্মসংযমৰ আধাৰ কিবা এটা লাগে। সেইটো হ ব লাগিব মানৱ ধৰ্ম

'বিমলদাই কৈছিল ?

অ ।

কিছুসময় নবীন আৰু সুমতি বাইদেউৰ মাজত আত্ম সংযম ৰ

প্ৰয়োজন সম্পৰ্কে আলোচনা চলিল। সংঘৰ ডেকা ল ৰাবোৰে সদস্য সকলৰ ব্যক্তি স্বাধীনতা অপহৰণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰি ছ। বৰ্তমান খেতিয়কৰ আন্দোলন ক ৰ তেও সিহঁতে সমতি বাইদেউকো সন্দেহ কৰি বাদ দি থৈছে। তেওঁৰ একমাত্ৰ দোষ হ'ল সদানন্দ বৰুৱাৰ মাটিৰ দান গ্ৰহণ কৰা। ল ৰাহঁতৰ আন্দোলনৰ কাৰ্যসচীও চৰম পন্থীৰ সিহতে তলে তলে অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ যোগাৰ কৰিছে। বেলতলাত থকা আশ্ৰমৰ সেবিকাসকলৰ প্ৰতিও সিহঁতৰ ভাল ভাব নাই। জাতীয়তাবাদীসকলকতো এতিয়া সিহতে শ্ৰেণী শত্ৰু বুলি গণ্য কৰা হৈছে। সিহ তৰ আলাপ আলোচনা আৰু সিদ্ধান্ত আদিও গোপনে কৰা হয়

সমতি বাইদেউৰ কথা শুনি নবীনৰ অনমা হ ল সংঘ যেন লাহে লাহে সিহ তৰ নেতৃত্বৰ বাহিৰলৈ চলি গৈছে তাৰ দুখ লাগিল। সি লাহে লাহে ক লে সংঘত নৈতিকতাৰ অভাৱ ঘটিছে হুমনিয়াহ চ ৰি সি আকৌ ক লে কি ন্তু নৈতিক সংযম অনাৰ এক ম ত্ৰ পথ হ ল আদৰ্শৰ শিক্ষা।

আদৰ্শ সিহতেও মানে সুমতি বাইদেৱে উত্তৰ দিলে। সিহতে নিয়মিতভাৱে পঢ়া শুনা কৰে তত্ত্ব চৰ্চা কৰে আদৰ্শই সিহঁতক শিক্ষা দিছে ঃ প্ৰোলেটেৰিয়েট হ ল সকলোৰে মূল। নৈতি কতাৰ আধাৰো সেই প্ৰোলেটেৰিয়েট

নবীনে একো নেমা তলে। সি মাথোন দেখিলে জয়ন্তীয়ে অবাক হৈ নিবোধৰ দৰে তাৰ ফালে চাই আছে

একালে ঈশ্বৰ আনফালে প্ৰোলেটেৰিয়েট। সি মাজে মুখে ককবকাই আছে ৰাষ্ট্ৰীত খামোচ মাৰি ধৰি। প্ৰোলেটেৰিয়েটকো এটা দৰ্শনৰ প্ৰাৱশ্যক।

সেই দৰ্শনে সংগ্ৰামৰ জগতে পণ মানৱতাকো সম ন আসন দিব লাগিব। প্ৰোলেটেৰিয়েটক দিব লাগিব শ্ৰেণী মুক্তিৰ লগে লগে ব্যক্তিৰ আপোন বিকাশৰ পথ। সকলো মানুহেই হ ব লাগিব জিয়নাড দ্য ভিন্সী বা শংকৰদেৱ। ধৰ্মৰ স্থান লব লাগিব কলাই। মানহ হ ব লাগিব বিশ্বকৰ্মা বিশ্বশিল্পী। তেতিয়াহে নাচ হ'ব মানুহৰ মুক্ত সৃষ্টি।

অন্তৰতম কিবা এটাই নবীনক গভীৰভাৱে আলোড়িত কৰিলে। সি বহাৰপৰা উঠি বাহিৰলৈ ওলাই গ'ল।

সভয়ে জয়ন্তীয়ে সুধিলে কি হ'ল বাইদেউ? নবীনদাই বেয়া পালে নেকি?

'নাই। সমতি বাইদেৱে উত্তৰ দিলে। তেওঁ ঈশ্বৰৰ সলনি আন কিবা এটা বিচাৰিছে। তেওঁৰ আত্মা অস্থিৰ হৈছে।

ঈশ্বৰৰ সলনি কিনো পাব?

মই নেজানো।

সমতি বাইদেউ অলপ পৰ ৰ'ল। তাৰ পিছত তেওঁ জয়ন্তীক সুধিলে তই যে দেওধনী হৈ থাকিবলৈ ঠিক কৰিলি পাৰিবি জানো?

পাৰিম। জয়ন্তীয়ে উত্তৰ দিলে। হঠাতে তাইৰ দুচকুৰেদি লোতক বৈ আহিল।

কান্দিছ কিয়?

বেঠাৰামলৈ বেয়া লাগিছিল। মানহটোৱে মোক পাবলৈ বৰ ইচ্ছা কৰিছিল কি কৰিম? আজিকালি তাক মই অকলে নেদেখো লগতে দেখো অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰক তেওঁ মোক একেবাৰে মনৰ তলী লৈকে দখিছিল। তেওঁৰ মূৰ্তিটো মনত পৰিলে নিজকে বিচাৰি পোৱা যেন লাগে। যেন মই যুগল মূৰ্তিহে। এতিয়া আকৌ দদুদাৰ তেজাল ধ'ৰা মুখখনে সততে আমনি কৰে। দেহাটো বিহ জলকীয়াই পোৰাদি পোৰে। তেওঁক যেন ভিতিত গলপতাৰ দৰে পিন্ধিম বকুত বিহাৰ দৰে ল'ম। জয়ন্তী ৰ'ল তাই চকু পানী মচি আকৌ ক'লে গোসাঁনীয়ে সপোন দেখৰাই বুজাই দিলে। এই ভালপোৱা পদুম পাতৰ পানীৰ দৰে সৰি সৰি পৰে। তেওঁৰ মাজতেই সকলোকে পাম। দেৱতাই মাতিছে নেওচা দিব নেপায় ঈশ্বৰ।

সমতিয়ে জয়ন্তীৰ মুখলৈ চাই অবাক হৈ গ'ল। এইৰ মুখত সঁচাকৈয়ে সৰস্বতী আছে। দেহটো ৰখিব জানো পাৰিবি ভিতৰৰ পৰা?' বাইদেৱে সুধিলে।

মইতো নৰখো ঈশ্বৰ। গোসাঁনীয়ে ৰখিব। জয়ন্তীয়ে উত্তৰ দিলে। বেঠাৰামে নিজক চম্ভালি ল'ব। খেতিয়ক মানুহতো। কিন্তু দদু দাদাই কি কৰে ঠিক নাই। আপুনি চাব।

সুমতিৰ অনুমান হ ল জয়ন্তী স্বয়ং সম্পূণ নাৰী।

নবীনে বহুত সময় নৈৰ পাৰত ফুৰি ফুৰি ভাত খাবৰ সময়ত ঘৰলৈ উভতিল তাৰ মন ভেতিয়া শান্ত। তাৰ ভাব হ'ল বিপ্লৱ অনিবাৰ্য গতিও অনিবাৰ্য। গতিকে বিপ্লবীসকলে লক্ষ্যৰ লগত মিল ৰাখি প্ৰত্যেক কামকে নিজে নিয়ন্ত্ৰিত কৰিব লাগিব। এইটোৱেই একমাত্ৰ পথ। মানহে নিজে নিজক নিজৰ অন্তৰ-শক্তিৰে সংযত কৰিব লাগিব। মানহৰ সম্পক যক্তিৰ লগতে সমতা প্ৰেম; সত্য আৰু সন্দৰৰ অনশাসনত থাকিব লাগিব। ডেকা ল ৰাবোৰক সি বজাব।

সেইদিনা ভাত খাই উঠি নবীনে বিছনাত পৰি শুব নোৱাৰিলে। তাৰ মনত এটা ঋতু পৰিবতন উপস্থিত হৈছিল। অধীৰভাৱে সি ডেকা ল ৰাবোৰ অহালৈ বাট চাই আছিল।

মাজনিশা তাৰ খিৰিকীত শব্দ শুনি খিৰিকীখন খুলি দি সি দেখিলে সংঘৰ তিনিটা ডেকা ল ৰা খিৰিকীৰ ওচৰৰ বাৰান্দাত থিয় দি আছে। সি সুধিলে ভিতৰলৈ আহিবা নে মই বাহিৰলৈ যাম?

বোমা ফুটোৱা ল াটোৱে ক লে আপনিয়েই আহক

নবীনে দুৱাৰ খুলি নিশব্দে বাহিৰলৈ ওলাই আহিল। তাৰ পিছত চাৰিওটা লগ লাগি খোজ কাঢ়ি ঘাটলৈ গ ল। ঘাটত বান্ধি থোৱা নাৱত উঠি সিহতে ভৰ বাৰিষা পানীত নাও উত্তৰ মুৱাকৈ চলাই নিবলৈ ধৰিলে।

ক লৈ যাবা? নবীনে বিৰক্তিত সুধিলে। এনেকৈ আহিব লাগিব বুলি সি জনা নাছিল আগতে।

সিপাৰলৈ।

কিছুপৰ মৰত নবীনে বোমা ফুটোৱা ল ৰাটোলৈ চাই সুধিলে তোমালোকে আমাৰ লগত আলোচনা নকৰাকৈ খেতিয়কৰ আন্দোলন চলোৱাটো সচা নেকি?

সচা। ল ৰাটোৱে উত্তৰ দিলে আপুনি কালিহে ওলাইছে আপোনাৰ লগত পৰামৰ্শ কৰিবলৈকে আমি আজি আহিছো। সুমতি বাইদেউৰ লগত আমি আজি আহিছো সমতি বাইদেউৰ লগত আমি কিয় ৰবা ক সম্পৰ্ক ৰখা নাই তাক আপনি জানে। কাজেই

তাক কৈ সময় নষ্ট নকৰো। এতিয়া আপোনাক লৈ আহিছো। আৰু বোধহয় উভতি যাব নোৱাৰিব। আপুনি পলাই থাকিব লাগিব। বিদ্ৰোহী নৌ সেনাসকলে আত্ম সমৰ্পণ কৰিলে কোনো কথা নাই। আমি যুদ্ধ চলাই যাম। আমি আত্ম সমপণ নকৰো।

নবীনে প্ৰথম বাৰৰ বাবে বজি পালে সমতি বাইদেৱে কৰা মন্তব্য যোৰ কিমান স চা। সিহ তে আন ঐতিহাসিক বিপ্লৱৰ অন্ধ অনকৰণ কৰিছে। ল ৰাবোৱে তাকো সিহ তৰ অনগামী কৰিব খুজিছে। নবীনে ক লে তোমালোকৰ লগত কথা পাতি মই আজি উভতি যাব লাগিব। প্ৰথমতে মই তোমালোকৰ কাৰ্য্য সচী ভালকৈ পৰীক্ষা কৰিম। তাৰ পিছতহে মোৰ সিদ্ধা ত জনাম। দ্বিতীয়তে বিমল দাৰ কাজত মই থাকিব লাগিব।

বোৰ্মা ফুটোৱা ল ৰাটোৱে ই দটা ল ৰাৰ লগত গুৰগুৰকৈ মেল প তি অ তাই তাক ক লে আপনি যেনে ভাল দেখে কৰক। কিন্তু আমি মন থিৰ কৰি লৈছো

নিশা এডোখৰত গৈ সিহ ত উত্তৰ গুৱাহাটীত নামিলগৈ। তাৰ পৰা গৈ ৰংমহলৰ এঘৰ মানহৰ ঘৰত উপস্থিত হ লগৈ। ঘৰত গহস্থ নাছিল। আন মানহেহে দৰ্বাৰ খুলি দিলে। বোমা ফুটোৱা ল ৰা টোৱে সিহ তক নি পিছফালৰ এটা আন্ধুতীয়া কোঁঠাত সমাই দি নিজে খন্তেকৰ বাবে বাহিৰলৈ ওলাই গ ল সি ঘৰি আহিলত সিহ তৰ মাজত বিপ্লৱৰ কথা আলোচনা হ ল।

ল ৰা তিনিওটাৰ ওপৰতে ৱাৰেন্ট আছে। সিহ তে সেই বাবে বেলতলাত থাকিবলৈ এৰি দিছে। কালিৰে পৰা ইয়াত আছেহি। পৰহিৰ পৰা সিহ তে বেলশৰ আৰু আন আন অঞ্চললৈ যাবলৈ থিৰাং কৰিছে। তাৰ পিছত কমক্ষেত্ৰ সকলো অসমলৈ বিয়পিব। ইহ তৰ গাত ভাৰ পৰিছে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ সংগ্ৰহৰ। কিছুমানৰ গাত ভাৰ পৰিছে অস্ত্ৰ প্ৰশিক্ষণৰ। আধিয়াৰ খেতিয়কক সংগঠিত কৰি এক পঞ্চমাংশ ধান দিয়াৰ আন্দোলনৰ ভাৰ পৰিছে আন কিছুমানৰ।

কাৰ্য্য সূচীবোৰ অধ্যয়ন কৰি নবীনৰ ভাৰ হ ল সিহঁতে যেন সপোন দেখিছে। ইচ্ছা শক্তিৰ বলেৰে সিহ তে অসাধ্য সাধন কৰিব খুজিছে।

ঘৰটো সম্পূৰ্ণ ৰূপে নিৰ্জন। শেহ নিশা কুকুৰাৰ ডাক শুনিছে নবীনৰ ভাব হ'ল সময় বহুত হ'ল। খাৰঘুলিৰ ঘৰটো যেন ইয়াৰপৰা শ যোজন আঁতৰত এনে ভাব হ'ল নবীনৰ। ল'ৰাহঁতৰ পৰিকল্পনাত দেখাত আঁৰ নাই। দীঘলীয়া পৰিকল্পনা। দুবছৰ তিনি বছৰৰ আগত সিহঁতে ক'তো কাৰো ওপৰত আক্ৰমণ নচলায় কিন্তু আন্দোলনত বাধা দিয়াসকলক কঠোৰ শাস্তি দিব। সংঘৰ বাছা বাছা সদস্য লৈ এটা গুপ্ত পৰিচালনা কমিটী গঠিত হৈছে। ইয়াৰ ওপৰত ন্যস্ত হৈছে আন্দোলনৰ আটাইবোৰ শাখাৰ সমন্বয় সাধন আৰু ৰাজনৈতিক আৰু সামৰিক কাৰ্যসূচীৰ নিৰ্দেশ দানৰ কাম। তাৰে সভাপতি হ'ব লাগে নবীন আৰু সচিব হ'ব বোমা ফুটোৱা ল'ৰাটো।

আলোচনা কৰোঁতে কৰোঁতে ৰাতি পুৱাই গ'ল। চাহ খাই সিহঁতে পুনৰ আলোচনা কৰিলে। আলোচনা শেষ হ'লত নবীনে ক'লে ৰাইজে এই পৰিকল্পনা গ্ৰহণ কৰিব নে নকৰে সেইটোৱেই মোৰ ঘাই বিবেচনাৰ বিষয়।

বোমা ফুটোৱা ল'ৰাটোৱে ক'লে ৰাইজক গ্ৰহণ কৰোৱাব লাগিব নহ'লে আন পথ নাই। বৃটিছ চৰকাৰেতো কংগ্ৰেছ লীগৰ হাতত ক্ষমতা দি গুচি যাব খুজিছে। এতিয়া এই শক্তিবোৰক লাই দিব নোৱাৰি।

ক্ষমতা হস্তান্তৰ হৈ যোৱালৈ বাট চালে কেনে হয়? নবীনে সুধিলে।

নাই বাট চাই লাভ নাই। ল'ৰাটোৱে উত্তৰ দিলে। বাট চালে বুৰ্জোৱা গণতন্ত্ৰ দহদহীয়া হৈ বহিব। নবীনে বিমোৰত পৰি ক'লে মই একো সিদ্ধান্তলৈ আহিব পৰা নাই।

আপোনাক আমাক লাগে। ল'ৰাটোৱে ক'লে 'আপোনাক আমি নেতা মানিম। আপোনাৰ অভিজ্ঞতা আছে। কিন্তু—

নবীনে দেখিলে ল'ৰাটোৰ মুখখন কঠোৰ হৈ গৈছে।

লাহে লাহে বেলি উঠি আহিল। ল'ৰাকেইটা গুচি গ'লগৈ। নবীনক যাবৰ সময়ত কৈ গ'ল সিহঁত আকৌ আহিব গধূলি।

নবীনে বহুত পৰলৈকে ৰুমটোত চিন্তা-ভাবনা কৰি বহি ৰ'ল। তাৰ পিছত সি উঠি গা ধুলে আৰু ঘৰৰ মাজনীয়ে দিয়া ভাত খাই

এবাৰ খাবঘুলিলৈ যাবলৈ মনস্থ কৰিলে। পোছাক কৰি বাহিৰলৈ ওলাই যাব খোজোতেই এজন ল বা আহি ক'লে ক ববালৈ যাব খুজিছে নেকি ?

নবীনে ক লে অ ।

আপনি যাব নেলাগে। ল বাটোৰ কথা মিছি কিন্তু সব কঠোৰ ।

নবীনে তেতিয়াহে অনভৱ কৰিলে সি ইতিমধ্যে সংঘৰ ল বাবোৰৰ ওচৰত নিজৰ চলা ফুৰাৰ স্বত্ব হেৰুৱাইছে। সি ক লে মোৰ ফুৰা চকাত বাধা দিছা কেলেই ?

ল বাটোৱে হাঁহি ক লে আপনি আমাৰ সংঘৰ নেতা ম তে ত তে ফুৰা আপোনাৰ পক্ষে বিপদজনক।

নবীনে একো নেমাতি বিছনাত বহি পৰিল

সেই ৰাতি ল বাকেইটা নাহিল। সিহ তৰ সলনি আহিল এথন বিপ ট। সংঘৰ দিনটোৰ কাম কাজৰ এটা থলমল বিপ ট তাত আছিল। বিপ টটো লৰালৰিকৈ পঢ়ি সি বজি পালে সি বন্দী নহয় সম্মানিত আলহীহে। সি সেই ঘৰটোত এদিন থাকিব পাৰিব। তাৰ পিছত তাক আন ঠাইলৈ নিয়া হ ব

নবীনে বিনা বাক্য ব্যয়ে এই ব্যৱস্থা মানি ল লে। সি মাথোন ল বাটোক ক লে খালি সমতি বাইদেউলৈ এটা খবৰ পঠাবা।

ল বাটোৱে উত্তৰ দি ল ইতিমধ্যে সেই খবৰ তেওঁ পাইছে

ল বোৰৰ সংগঠনৰ শক্তি দেখি প্ৰথম বাৰলৈ নবীন সিহ তৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হ ল। সি ক লে মই এনেয়ে বহি থাকিব নোখোজো। মই পাঁৰে ভুক্তে ফুৰি বাইজৰ মন বজিব খোজো।

ল বাটোৱে মিচিকিয়াই হাঁহি ক লে বেলতলালৈ যাব নেকি ? তাত থকা কিন্তু ইয়াৰ দৰে নিৰাপদ নহয়।

যাম

সেইদিনা পধলি বোমা ফুটোৱা ল বাটো ক ববাৰপৰা চাহাবী পোছাকত আহি ওলালহি। মুখৰ দাড়ি-তাড়ি লোলোকাই সি ক লে 'কালি মই আহিব নোৱাৰিলো। বেজপৰত আজ এটা ইউনিট হ'ল।

ধন আৰু বন্দুকো সংগ্ৰহ কৰিলো। পিছে পুলিচে গম পালে। পলাই পলাই এইখিনি পালোহি আজি এতিয়াই উজনিৰ ফালে যামগৈ। আপুনি বেলতলালৈ যাব খুজিছে? ল ৰাটোৱে লৈ যাব। ইতিমধ্যে আপোনাৰ নামতো ওৱাৰে ট বাহিৰ হৈছে। কাজৰ দিনা যায় যদি গোপনে যাব।

কিছু সময়ৰ পিছতে ল ৰাটো গুচি গ ল। নবীনে বুজি পালে তাৰ মনৰ ভিতৰত যিয়েই নাথাকক কিয় বাহিৰত সি এতিয়া পলাতক বিপ্লৱী। তাৰ ভাগ্য বেয়া। এতিয়া যাওঁ বুলিলেও সি মকলিমৰীয়া হৈ ফুৰিব নোৱাৰে। তাৰ মনটো খন্তেক'ল বেয়া লাগি গ ল। ল ৰাবোৱে তাক নিগনিক ফান্দত পেলোৱাদি পেলালে।

সি কাপোৰ কানি পিন্ধি ল ৰাটোক লগত লৈ ৰাতি নাৱেৰে বৰ নৈ পাৰ হৈ উজানবজাৰৰ ঘাটত উঠিলগৈ। তাৰপৰা সিহঁতে বেলতলালৈ খোজ ললে বেলতলা পাওঁতে পাওঁতে প্ৰথম কুকুৰাই ডাক দিলে। বশিষ্ঠৰ দাঁতিৰ এটা ঘৰত গৈ উপস্থিত হোৱাৰ লগে লগে কোনোবা এজনে মাত গলালে কোন অ ?

ল ৰাটোৱে পৰিচয় দিলত মানহুজনে দৰাৰ খুলি দি নবীনক ে খি আচৰিত হৈ সুধিলে এে ত কোন? ল ৰাটোৱে নবীনৰ পৰিচয় দি অহাৰ উদ্দেশ্য ক লত মানহুজনে ক লে আহক।

নবীনক তেওঁ নিজৰ খেৰৰ বিছনা এখন এৰি দি পনৰ ক লে শোৱক। এঘমটি ভালকৈ মাৰিব পাৰিব। নবীনৰ ভাগৰ লাগিছিল শুই দিয়া মাত্ৰকে টোপনি ধৰিলে। ল ৰাটোৱে আৰু মানুহজনে কথা পাতি পাতি কিছু সময় উজাগৰে কটাই মাটিতে দীঘল দি পৰি ৰ ল।

পিছদিনা পুৱা শুই উঠি নবীনে দুৱাৰ খুলি বাহিৰৰ চোতাললৈ ওলাই আহিল। ঘৰটো পবতৰ নামনিত কেইঘৰমান উঠি অহা মানুহত বাদে আনৰ ঘৰ তাত নাই। মানুহটোৱে চোতালতে খৰি ফালি আছিল। ওখ শকত বড়ো খেতিয়কৰ দৰে দেখি মানহুজন। কিন্তু অলপ ভালকৈ চাই সি মন কৰিলে মানুহজন খেতিয়ক নহয়।

টোপনি হ ল নে? মানুহজনে সুধিলে।

কথাৰ সৰটো চহৰীয়া। নবীনে উত্তৰ দিলে, হ ল। আপুনি ইয়াৰে ?

ওহোঁ মানহজনে হাঁহি উত্তৰ দিলে। আপনি মথ হাত ধোৱক মই চাহ কৰোঁ

আপোনাৰ নাম ?

সন্দৰ ৰাভা। কথা কৈয়েই মানহজন ভিতৰলৈ সোমাই গ ল। নবীনৰ শৰীৰ ৰোমাঞ্চিত হৈ গ ল। অসমৰ এনেকুৱা এজন শিক্ষিত মানহ নাই যি সন্দৰ ৰাভাৰ নাম নাজানে। নবীনৰ মন হঠাতে অনুতাপত দ ধ হৈ পৰিল। কালি ৰাতি সন্দৰ ৰাভাই তাক বিছনাখন এৰি দি নিজে মাটিত শুইছিল। তাৰ অনুতাপ হ ল। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ দৰে ৰাভাৰ ডিগ্ৰী নাই। কিন্তু ছবি গান নাচ পঢ়া শুনা সকলোতে আগবঢ়া মথ হাত ধই সি ভিতৰলৈ সোমাই গৈ দেখিলে ৰাভাই চাহ আৰু পিঠা দটা এখন পীৰাত সজাই থৈ নিৰ্বিকাৰভাৱে এখন ছবি আঁকি আছে।

নবীনে এখন পীৰাত বহি চাহ খাই খাই অঁকা ছবিখন চাবলৈ ধৰিলে। ৰং তুলিকা সকলোবোৰেই সামান্য।

চাহ খাই সি গ াৱলৈ ওলাই গ ল। গৈ গৈ সি পথাৰ পালেগৈ। নবীনে পথাৰ পাই দেখিলে কেইজনমান খেতিয়কে গৰু খেদাই খেদাই হাল বাইছে। আটাই কেউজনেই বড়ো খেতিয়ক। সি খেতিয়ক কেইজনৰ লগত কথা পাতিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে আটাই কেউজ নই সদানন্দ বৰুৱাৰ মাটিত খেতি কৰে। সিহঁতৰ দাতিৰ পথাৰবোৰ দুদুৰ্ইতৰ। তাত ইতিমধ্যে ভু ই ৰোৱা হৈ গৈছে। সি বহুত পৰ ধৰি খেতিয়কবোৰে হাল ৰোৱা চাই আছিল। সেই তন্ময় অৱস্থাত কাৰোবাৰ মাত শুনি সি উচপ খাই উঠিল। ঘৰি চাই দেখে কালি ৰাতি তাক লৈ অহা ল ৰাটোৱে তাক ঘৰলৈ আহিবলৈ কৈছে।

নবীনে খেতিয়ক কেইজনৰপৰা বিদায় লৈ ল ৰাটোলৈ উভতি আছিল। ঘৰটো তেতিয়া নিৰ্জন। ৰাভাৰ ছবি অ কা ইতিমধ্যে শেষ হৈছে। সেইখন ডগা চকীৰ ওপৰত আওজাই থোৱা আছে। সি ছবিখন চালে। জ্যোতিৰ্ময় এজন গৌৰবৰ্ণ পৰুষ পদ্মাসনত বহি আছে। সন্মখত শৰাই ভোৰতাল। দেহৰ পিছত এটা সধ্য তাৰ কেঁচা সোণৰ বৰ্ণই লোটেই শূন্য ঠাইখিনি সুন্দৰকৈ পোহৰাই থৈছে। ছবিখন চাই নবীনৰ মনটো ভুৰ পৰি গ'ল।

এখেত গ'ল ক'লৈ ?' নবীনে সুধিলে।

'ফুটিং চাবলৈ। এনে মানুহ আছিছে এখন ক্রিকম কৰিবলৈ। এখেতক মাতি নিছে। ল ৰাটোৱে উত্তৰ দিলে। অভিনেতা আৰু কেমেৰামেনবোৰ এই মাত্র ওলাই গৈছে।

শ ৰাটোৱে ভাত বাঢ়ে মানে নবীনে ওচৰৰে বশিষ্ঠ ঘাটত গৈ গা ধই আহিলগৈ। ভাত খাই উঠি ন ীনে সুধিলে ইয়াত ক'ৰবাত গোট খোৱা ঠাই আছে নেকি?

আছে। ৰাতিলৈ ৰ ব লাগিব। দিনত আপুনি একোকেই গম নেপায়। ল ৰাটোৱে উত্তৰ দিলে। আপনি ইয়াতে জিৰাওক মই কেইখনমান কিতাপ আনিছো। পঢ়ক। আজি ৰাতি কর্মী সকলক আপনি কিবা ক বও লাগিব।

কথাখিনি কৈ ল ৰাটো বাহিৰলৈ ওলাই গ ল। যাওঁতে দুৱাৰখন বাহিৰৰপৰা মাৰি থৈ গ ল। নবীনে বিছনাত শুই লৈ কিতাপবোৰৰ পাত লুটিয়াবলৈ ধৰিলে তাৰে এখন কিতাপ গভীৰ মনোযোগেৰে পঢ়ি থাকোতে তাৰ আবেলি হৈ গ ল কিতাপখন আছিল ৰাষ্ট্র আৰু বি লব ।

ঠিক তেনেতে সন্দৰ ৰাভা সদল বলে আহি বাহিৰৰ দুৱাৰ খুলিলেহি। নবীনে বিছনাত বহি মানহবোৰলৈ চাই অবাক হৈ গ ল বিশেষকৈ চম্পাক দেখি। বাকীবোৰক সি চিনি পোৱা নাছিল।

চম্পাই তাক দেখি মাত লগালে সিও চম্পাক ওচৰলৈ মাতি আনি কথা বতৰা হ ল। বাকীবোৰে নিজ নিজ কামত ব্যস্ত আছিল দেখি সিহতে অতি ঘৰুৱা কথা পতাতো অসবিধা পোৱা নাছিল।

তুমি ক ত আছাহি? নবীনে সুধিলে

হোটেলত আছোহি। নিসংকোচে চম্পাই উত্তৰ দিলে কিন্তু ফুকনৰ তালৈ এবাৰ গৈছিলো। তেওঁ মানুহটো একেবাৰে ভাগি পৰিছে। তেওঁ তেওঁৰ ঘৰতে থাকিবলৈ কৈছিল। ময়ো তাতে থাকিম বুলি আহিছিলো। পিছে এওঁলোকে নেৰে একেলগে হোটেলত থাকিব লাগে। ফুকনো খানাপাৰাৰ কার্মজৈ গ'ল। দুদিনলৈ নাহে। তাত অকলে থাকিবলৈ মই ভাল নেপাওঁ। দুদুবো মই আসৈ নেপাওঁ।

ভুল বুজিছা। নবীনে স ধিলে দুদু ইমান সৰু মনৰ মানুহ নহয়। তোমালোকৰ ঘৰটো সিয়েই সজাই দিছে।

চম্পাই মনৰ অস্বস্তিত উচপিচাবলৈ ধৰিলে। তাই ক'লে 'মোৰ ভুল হ'ব পাৰে দদুৰ মন সৰু নহয়। কিন্তু সমাজখনে যে মোক গ্রহণ কৰা নাই। সাদৰীৰ দেউতাকে ভাইভোচ নকৰে। ভাইভোচ নহ'লে আমাৰ বিয়াও নহয়। চম্পাই হঠাতে ক'লে ফুকনো আজিকালি মোৰ ওপৰত সহজে বিৰক্ত হয়। সাদৰীৰ বাবে মই পাগলীৰ দৰে হৈ পৰিছো। তাইক মোৰ ওচৰলৈ আহিবলৈ নিদিয়ে ককাকে। স্কুলত এদিন চাবলৈ গৈ তাইক লগ পালোগৈ। তাই খুব কান্দিলে। কিন্তু পিছদিনা (লত স্কুলৰ হেড্ মিষ্ট্ৰেছে তাইক দেখা কৰিবলৈকে নিদিলে অভিভাৱকে হেনো মানা কৰি দিছে নিয়তিৰ কি কঠোৰ পৰিহাস চোৰাচোন মাকৰ পৰা জীয়েকক আঁতৰাই লৈ যায় —

নবীনে সেইটো ৰ কথা শুনি কৌতূহলত সুধিলে তুমি এতিয়া তাইক পাহৰিবলৈ যত্ন কৰাই ভাল তাইক লৈয়েইতো ফুকনৰ লগত তোমাৰ আতাৰি হৈছে খিলঙ এৰি তুমি গুৱাহাটীলৈ গুছি আহাঁ। তদপৰি তোমাৰ এটা ধনীয়া ল ৰা আছে নহয়।

চম্পাই কিবা এটা অবজ্ঞ যন্ত্রণাত চটফটাবলৈ ধৰিলে। প্রকৃত পক্ষে তাইক বজা নবীনৰ পক্ষে মস্কিল হৈ প ল। তাই ক' তুমি মাক হোৱা হ'লে বজিলাহেতেন প্ৰথম সন্তানৰ প্রতি মাকৰ কি তান ।

চম্পাৰ চকু সজল হৈ পৰিল

সন্দৰ বাভাই ইমান পৰে ইবোৰ মানহৰ লগত আগন্তুক ক্ৰিশ্চমখনৰ বহিদৃশ্য গ্ৰহণৰ বিষয়ে কথা পতাত ইমান মগ্ন আছিল যে সিহঁতৰ কথা বতৰা কাৰো কাণলৈ যোৱা নাছিল।

চম্পাই ক'লে অ ল ৰাটো খুব সন্দৰ। কিন্তু তাক আয়াৰ হাতত এৰি থৈ আহিলেও মোৰ যন্ত্ৰণা নহয়। নহ'লে মই এইদৰে ক্ৰিশ্চম কৰিবলৈ আহোঁ নে? এইৰ কথাহে চেৰেং চেৰেংকৈ মনত পৰি থাকে। তাইৰ খুৰীয়া ছোৱালী দেখিলেই মনটো কিবা হৈ যায়।

নবীনে আৰু কিছুপৰ কথা পতাৰ পিছতে মানুহখিনি সদলবলে ওলাই প ল। ক ৰবাত ওচৰতে যেবাস্ৰ পূজা হোৱাৰ কথা

আছিল তাকে চাবলৈ গৈছিল। চম্পাও লগতে গ'ল। নবীনে আকৌ বিছনাত শুই শুই লেনিনৰ কিতাপ পঢ়িবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। কিন্তু নোৱাৰিলে। চম্পাৰ কথাবোৰে তাক বিচলিত কৰি তুলিছিল। চম্পাৰ ব্যৱহাৰত কোনো যুক্তি নাছিল আছিল মাথোন আবেগ। তাই মনৰ সম্পূৰ্ণ স্বৰূপ তাৰ আগত প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰিলে। এই স্বৰূপ তাইৰ নিজৰো অজ্ঞাত। তাইৰ চৰিত্ৰ সম্পূৰ্ণৰূপে ৰহস্যময়। জয়ন্তীৰ দৰে প্ৰেমৰ বা ভৱিষ্যতৰ পূৰ্বজ্ঞান তাইৰ নাই। তাই এক মুহূৰ্তত এক ৰূপ ধৰে আন মুহূৰ্তত সম্পূৰ্ণ বেলেগ। সিজনেই তাই ভালদৰে বুজি নেপাই বাবেই ফুকনৰ প্ৰেমত কিছু দিনৰ বাবে মজি গ'ল। তাৰ পিছত তাইৰ অস্থিৰ মনত বাসনা জন্মিল সাদ ীক পাবৰ। সামাজিক দৃষ্টিত এইটো অসঙ্গত কাম। ফুকনৰ হয়তো নিজৰ মৰ্যদাবোধত লাগিল। তেওঁ এতিয়া চম্পাক নিজৰ খন্তীত চলিবলৈ এৰি দিছে। এইবাৰ চম্পা নামিছে ফিল্মত।

চম্পাৰ কথা ভাবি চিন্তি থাকোঁতেই কৰবাৰ পৰা লৰাটো ওলালহি তাৰ লগত সি জোনাকৰ পোহৰত পথাৰৰ মাজে মাজে খোজ কাঢ়ি এটা সৰু পঁজা ঘৰত ওলালহি। জোনাকত জিলিকি উঠিল এজোপা সিজু গছৰ তলত জ্বলি থকা এটা মাটিৰ চাকি। পজাৰ ভিতৰত এটা টিপ চাকি জ্বলিছে। চোতালতে এখন পাটী পাৰি এজন মানুহ বহি আছে। সিহঁত পোৱাৰ লগে লগে তেওঁ থিয় হ'ল আঁঠুমৰীয়া ধুতি গাটো উদং কান্ধত এখন গামোছা।

বহক। মানুহজনে পাতনি নেমেলাকৈ ক'লে বাকীবোৰ মানুহ আহিব।

নবীন পাটীখনতে লেপেটা কাঢ়ি বহিল। লৰাটোৱে ক'লে মই যাওঁ। ৰাতি আহি আপোনাক লৈ যামহি। নবীনে মূৰ জোকাৰিলে মুখেৰে একো নেমাতিলে। লৰাটো গ'লত মানুহজনে সুধিলে এইবাৰ বৰষুণ বৰ কম। খেতি ভাল হোৱাৰ আশা নাই।

বৰষুণৰ অভাৱ তেওঁ হাড়ে হিমজুৰে অনুভৱ কৰিছিল। সিহঁতে খেতিৰ কথা আলোচনা কৰিবলৈ লাগিল। মানুহজনে দুদুইঁতৰ মাটিত খেতি কৰে। ফুকন বা দুদু মাটি চাবলৈ কেতিয়াবাহে আহে। আঘোণ মাহৰ ধান কটা হ'লে মেঠাবাম মহৰীয়ে গৰুগাড়ী

বা ট্ৰাক আনি ভাগৰ ধানখিনি লৈ যায়। তেওঁ যি ধান পায় তাৰে খাবলৈ নোজোৰে গতিকে ধাৰ কৰি চলিব লগা হয়। এই বছৰ তেওঁ সংঘৰ উ গনি পাই আধা ধানৰ ঠাইত এক পঞ্চমাংশ ফচলহে দিব। সংঘৰ নীতি সিহঁতে মানি লৈছে। আচলতে যি নাঙলেৰে খেতি কৰে তাৰ হে ধান হ ব লাগে। অকল ধানেই নহয় মাটিও খেতিয়কৰ হ ব লাগে।

বেঠাৰামে তেওঁক সংঘত যোগ দিবলৈ হাক িছে। সংঘত যো। দিয়া মানহে শেহত মাটি হেৰুৱাৰ ভয় আছে হেনো। বহুতে সেই ভয়ত সংঘলৈ অহা নাই। তেওঁৰ কিন্তু সেইবোৰ ভয় নাই। সংঘৰ শিক্ষিত ল ৰাবোৰে মাটিৰ মালিকসকলক শত্ৰু বলি গণ্য কৰে। তলে তলে সিহঁতে যজব যো জা কৰিছে। মানহুজনে কিন্তু মালিক সকলক শত্ৰু বলি নেভাবে

নবীনে বজি পালে সৰল খেতিয়কবোৰে মাটি লাভৰ আশা দেখি সংঘলৈ আহিছে। সিহঁতে ল ৰাহতৰ বিপ্লব তত্ত্ব স পণৰূপে আয়ত্ব কৰা নাই। তত্ত্বত সিহঁতৰ ৰাপ নাই।

কিছুপৰৰ মৰত কেইজনমান আদহীয়া খেতিয়ক ওলালহি। তেওঁলোক খেৰায় জাৰ থলীৰপৰা চিধাই আহিছিল। সিহঁতে আহি ঘৰৰ চাফা পিৰালিতে বহি পৰিল। চোতালত পাতল পোহৰ মানুহবোৰ কোনোৰকমেহে ধৰিব পাৰি

কিয়নো মাতিলি বতি? এটা গাঠলু ডেকাই লগলীয়া মাতেৰে সধিলে চহৰৰ মানহ আহিছে নেকি? সি নবীনলৈ এবাৰ চালে তাৰ পিছত গহস্থলৈ মখ ঘৰাই ক লে দৌৱিয়ে মন্ত্ৰ মাতি বাথৌ পজা আৰম্ভ কৰিছিলহে উঠিব লগা হ ল। দৌদিনী আহিছে কোকৰাঝাৰৰ পৰা। বুঢ়ীজনীৰ চুলি দেখিলেই ভয় লাগে। কি আছে সোনকালে দে। খাই কথা পাতো আকৌ যাব লাগিব। নাচ চাব লাগিব। চিফুং বজাব লাগিব। দৌদিনীৰ কথা শুনিব লাগিব।

বতিয়ে ঐ অহালি জৌ লৈ আহ বুলি কোৱাৰ লগে লগে এজনী মানুহে এটা কলহ আৰু কেইটামান বৰ বাটি আনি মানুহ কেইটাৰ আগত থলেহি। তাই সুধিলে আবহীয়ে খাব নে চাহ কৰিম?"

ৰতিয়ে নবীনক সুধিবলৈ নৌ পাওঁতেই মানুহটোৱে মাত লগালে বৰো মানহৰ মাজত কাম কৰিবলৈ আহিছ নেখালে কেনেকৈ হ ব ? খা অলপ।

এই বলি সি বাটি কেইটাত জো বাকিবলৈ ললে। বকা শেষ হ'লত প্ৰথম বাটি সি নবীনৰ ওচৰত থ লেগৈ। তাৰ পিছত বাকীবোৰে নিজে নিজে কলহৰপৰা ।টিত জো বাকী ল লে। সকলোৱে খাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে কিন্তু নবীনে বাটিটোত হাতকে নিদিলে

অহালিয়ে নবীনক একেথৰে বহুত পৰ চাই আছিল। তাৰ অৱস্থা দেখি তাইৰ সহানভ হ ল তাই হাঁহি ক লে আলহীয়ে জো নেখায়। মই চাহ কি ি ওঁ। গান্ধী মহাত্মাৰ শিচ হ ব পায় !

ডেকা মানহটোৱে হাঁহি ক লে প্ৰথম পৰীক্ষাতে ফেইল। বাক নে।

অহালিয়ে বাটিটো নবীনৰ ওচৰৰপৰা তুলি লৈ আনি তাৰ ওচৰত থৈ ক লে এই বাটি তয়েই খা। তোৰ যিটোহে মৰ পিয়াহ এবাটিয়ে নেপায়গৈ।

তাইৰ কথাত এটা মৰম সৰ আছিল।

খেৰায় পজাৰ থলীৰ পৰা খাম চিফুং আৰু গংগৌনা ৰ সৰ বতাহত উটি আহিছিল। নবীনে অনুভৱ কৰিলে জোনাকত এখন বেলেগ পৃথিবীৰ সৃ টি হৈছে আদিম পৃথিবী।

অ। এতিয়া ক। গামোচাৰে মুখত লাগি থকা জোবোৰ মচি মচি মানহটোৱে ক লে। এতিয়া মই বাহিৰাম হ'লো। কাটিবলৈ দিলে কাটিম হানিবলৈ দিলে হানিম।

নবীনে সুধিলে তোমালোকে যু জিবলৈ জানো সাজু হৈছা ? এইখন উলামূলা যু জ নহ'ব। সি দেশৰ অৱস্থাৰ কথা বুজাবলৈ চেষ্টা কৰিলে। দেশখন স্বাধীন কৰি লৈছে জমিদাৰ পু জিপতিৰ প্ৰতিপত্তি নাশ কৰিব লাগিব। সেই কথা খেতিয়কবোৰে মনত ৰাখিহে কাম কৰা ভাল হ ব।

ডেকা ল ৰাটোৱে ততালিকে উত্তৰ দিলে আমি ট্ৰাইবেল

মানহ দুটা কথা নকৰি। ইবোৰে কৈছে জমিদাৰক যুঁজিলেই ইবোৰক যুজা হৈ যাব। তই আকৌ কৈছু এইখন যুজ পাছত হ ব। এইবোৰ কি কথা?

তাৰ স্বৰ কৰ্কশ হৈ উঠিছিল।

নবীনে একো নেমাতিলে। সি ক লে যু জ একেখনেই। দুখন হৈছে। কিন্তু এখন আগ এখন পিছ। কথাটো সি বজাই ক লে। বিদেশী শাসন ওফৰোৱা প্ৰথম কতব্য

মানুহ কেইটাই মন দি শুনিলে। তাৰ পিছত ডেকাটোৱে ক লে মাটিৰ যু জখনেই আমি বজো। তহতি পঢ়া শুনা কৰি একেখন যু জক দখন কৰা ছ। সেইদৰে নহ ব বজিছ ব। চাহাবো যি ক লা চাহাবো সেই। কোনেও আমাক মাটি নিদিয়ে এনেয়ে

নবীনে তাৰ কথা শুনি একো নেমাতলে।

বহুত পৰলৈকে সিহতে কথা বতৰা পাতিলে। শেহত নবীনে বজি পালে গাঁৱৰ মানহে কি বিচাৰিছে। মাটি। মাটিয়েই সিহতৰ মাজত মক্তি। কথা ে ষ কৰি মানহকেইটা খেৰাই পজালৈ গুচি গ ল। ৰতিও লগতে গ ল। নবীনে চোতালতে বহি ল ৰাটোলৈ বাট চালে।

অহালি ওলাই আহি তাৰ ঘৰৰ কথা সধিলে। যেতিয়া শুনিলে যে সংঘৰ বাহিৰে তাৰ আন আশ্ৰয় নাই তেতিয়া তাইৰ সহানুভতি হ ল। হঠাতে তাই সেৱিকাসকলৰ কথা উলিয়ালে। সিহঁতক অহালিয়ে চিনি পায়। সমতি বাইদেউকো তেওঁ দেখিছে কেতিয়াবা মাজে সময়ে দুদ আৰু সদশনাকো দেখিছে।

কিছু সময় সেৱিকাবিলাকৰ কথা হওঁতেই গ ল। মাজে মাজে গাঁৱৰ মহিলাবোৰৰ সভাত সিহঁতে বক্তৃতাও দিয়ে। তাৰ পিছত অ আ ক খ শিকায়। অহালিয়ে তাতে পঢ়ি লিখিবলৈ শিকিছে

নবীনৰ ভাল লাগি গ ল। সি ক লে পঢ়িবলৈ জানো সময় পায়?

ক ত পাওঁ। দিনটো কাম কৰোঁতেই যায়। তাই উত্তৰ

দিলে ভাবিছিলো আজি খেৰায় পজা চাবলৈ যাম। পিছে বাদ দিলো। আজি পঢ়িম।

নবীনে হঠাতে কলে এটা কথা অহালিবাই অহালিক তাৰ আপোন আপোন লাগি 'গছিল। সেৱিকাবোৰক পালে এটা কথা কবা। নবীন ইয়াতে আছে বুলি।

ঠিক সেই মহূৰ্তত তাৰ সঙ্গী ল ৰাটো কৰবাৰ পৰা ওলালহি। অহালিৰ পৰা বিদায় লৈ দয়োটা পুনৰ পৰ্বতৰ দাঁতিৰ পঁজাঘৰটোলৈ গ ল। ল ৰাটোৰে তাক তাত থৈ নিমিষতে অন্তধান ল। ল ৰাটো আছে আৰু যায়। অদ্ভুত তাৰ ব্যৱহাৰ।

কিছুপৰৰ মৰত বাহিৰত মটৰৰ শব্দ হ ল। লগে লগে শুনা গ মতা মানুহ আৰু মাইকী মানহৰ হাঁহি খিকিন্দালি। নবীনে কোনো কৌতূহল প্ৰকাশ নকৰিলে। তাৰ মনত তেতিয়া যড়ো ডেকাজন আৰু অহালিৰ কথাবোৰ বাজি আছিল তেওঁ লোকে মাটি বিচাৰিছে। কিন্তু তেওলোকৰ মণত এটা নিৰ্দোষিতাৰ ভাৱ। তেওঁ লাকক যে কোনোবাই অন্যায় কৰিছে এই ভাৱ তেওঁলোকৰ নাই শোষকো থাকক শোষিতো থাকক মানহ ৰাগে মাত্ৰ শোষিতৰ অৱস্থা ভাল হওক এই ভাৱহে মথত ফুটি উঠিছে বোমা ফুটোৱা ল ৰাটো আৰু সঙ্গীবোৰে সশস্ত্ৰ গৰিলা কৰাৰ যি পৰিকল্পনা কৰিছে তাক তেওঁলাকে গ্ৰহণ কৰিছেনে নাই তাক সি ধৰিব নোৱাৰি লে।

আন আন মানুহবোৰ খেৰায় উছৱত ব্যস্ত। চম্পাহত ফিল্ম কৰাত ব্যস্ত। বিপ্লৱৰ বাে মাথোন কেইটামান ল ৰ ব্যস্ত। এনে অৱস্থাত জানো বি লৱ সম্ভৱ? তাৰ উত্তৰ সি নিজেই দিব লাগিব। কালিৰেপৰা সি ভূমিগত হৈ আছে। অসম্পণ আগ ট বি লৱ সম্পণ কৰাৰ নৈতিক দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰি নিজৰ সুখ দখৰ ভাৱ নেওচা দি সি নতুন আন্দোলন কৰিম বুলি জেলৰ পৰা ওলাই আহিছিল। এতিয়া সি এটা আন্দোলনত হঠাতে সোমাই পৰিল। ল'ৰাটোৱে বুধি কৰি তাক আনি ইয়াৰ অংশীদাৰ কৰি পেলালে।

কিন্তু বিপ্লৱৰ একো উম ঘামেই নাই খালী কিবা এটা হুঁৱামৰা ভূত ঘুৰি ফুৰিছে এমুঠি ল'ৰাৰ মনৰ মাজত। সিহঁতে তাৰ বিবেক তাৰ বিবেচনা মতামত একোলৈকে ভ্ৰূক্ষেপ

নকৰি তাক এটা কল্পিত বিপ্লৱৰ পক্ষলৈ লৈ আহিছে। তাৰ তাৰ হ'ল সি ঘুৰি যাব। কিন্তু পিছ মুহূৰ্ততে তাৰ চেতনা হ'ল এতিয়া ঘৰি যোৱা মানে আকৌ জেললৈ যোৱা নহয় সি এইদৰেই কেইদিন মান থাকিব লাগিব—মানহৰ মন বুজিবৰ বাবে ল'ৰা যোৰৰ লগত কথা পাতিবৰ বাবে।

এইদৰে স ভাবি থাকোতেই ঘৰটোলৈ সুন্দৰ ৰাভা সোমাই আহিল। তেওঁৰ মুখত জোঁৰ টেঙা টেঙা গোন্ধ। তেওঁ হাঁহি গাৰ কামিজটো খুলি নিজৰ বিছনাখনত হি সধিলে আজি যেন খেৰায় ভূমিলৈ সকলো দেৱ দেৱতা নামি আহিছিল। খুব নাচিলো গীত গালো। আপনি নগ ল কিয়?

নবীনে এখন নতুন বিছনাত শুই আছিল সি কাটি হৈ ক'লে মোৰ নামত ৰাবে ট আছে আপ হ ব পায় গম নেপায়?

সুন্দৰ ৰাভাই এখন কেনভাছ আৰু ৰং লৈ ছবি আঁকিবলৈ বহিছিল। নতুন ছবি। তেওঁ ব্ৰাছডাল ৰঙত জুবৰিয়াই জোকাৰি কেনভাছখনলৈ চাই ক'লে ৰাবে ট অকল আপোনাৰ নামতেই আছে নে মোৰ নামতো আছে। সেই বুলি আনন্দৰ মুহূৰ্তত আনন্দ নাচৰ মুহৰ্তত নাচ ছবি অঁকাৰ মুহূৰ্তত ছবি নেআঁকিব নে? সমাজবাদৰ লক্ষ্যই হ'ল মানহক শিল্পী কৰা।

আপনি জানো ইয়াত ফি ম কৰিবলৈ অহা নাই?' নবীনে সুধিলে।

ওহোঁ। মই ফিল্মতো আছোঁ উপদেষ্টা ৰূপে।

এই বলি ৰাভাই নবীনলৈ নোচোৱাকৈ ছবি আঁকিবলৈ লাগিল। নবীনে দেখিলে ৰাভা নিমাত হৈ গৈছে। তেওঁৰ মিঠা বৰণীয়া মুখ খনত একো ভাবাবেগ নাই। এগৰাকী মাইকী মানুহৰ মুখ লাহে লাহে কেনভাছত জিলিকি উঠিছে।

নবীনে কিছুপৰ ছবিখনলৈ চাই ৰ'ল। মানুহজনে মাত মতা নাই কেবল অ াকি আছে।

নবীনৰ আমনি লাগিল। সি পাকত আউজি টোপনি যাবলৈ চেষ্টা কৰিলে। লাহে লাহে তাৰ চকুৰ পতা আপোনা-আপুনি জাপ খাই ল'লে।

সি যেতিয়া সাৰ পালে তেতিয়া বাহিৰত পোহৰ। নবীনে চকু মোহাৰি বিছনাৰপৰা উঠি দেখিলে সুন্দৰ ৰাভাই বাহিৰত কাৰোবাৰ লগত কথা পাতিছে। কথা পতা গৰাকী মাইকী মানহ। ভিতৰৰ জহালত পানী উতলিছে। নবীনে পিছ ফালে ওলাই গৈ মুখ হাত ধুই পনৰ ভিতৰলৈ সোমাই আহি দেখিলে ৰাভাই চাহ কৰিছে

তাক দেখি তেওঁ ক লে চাহ বাকোনে ?

বাকক।

চাৰিটা সিজোৱা কুকুৰা কণী লগতে কাঠ আলৰ ভজা আৰু কল ৰুকইটামান এখন কাচৰ থালত সজোৱা আছিল। চাহ কাপবে সৈতে সেইখন তালৈ আগবঢ়াই দি ৰাভাই নিজেও একাপ চাহ হাতত লৈ ক লে অহালিয়ে দি গ লহি তাইৰ তালৈ আপনি পৈছিল। তাইৰ মই নাম দিছে। সৈৰিন্ধ্ৰী। মনটো ফৰকাল বতৰৰ দৰে।

চাহ খাই খাই নবীনে অহালিৰ মখখন মনত পেলাবলৈ চেষ্টা কৰি লে। কিন্তু ভালকৈ মনত নপৰিল। চোতালৰ ক্ষীণ পোহৰতহে দেখা মখ তেওঁ।

ৰাভাই তালৈ চাই ক লে সদায় পৰা তাই খোৱা বস্তু লৈ আহে। সেই মহৰ্ত টা মোৰ বাবে অনপম। তাইক দেখাৰ লগে লগে মোৰ ইন্দ্ৰিয়াতীত কল্পনা জাগে তেতিয়াই মই ছবি আকো। তাইৰ নাম দিছো।চন্দ্ৰিণী তাইক দেখাৰ পিছত ভাব হয় গোটেই জড় আৰু জীৱ জগতখন যেন চিত্ৰশালা। চাহ খাই তেওঁ বিছনাতে গাটো পোনাই পনৰ ক লে কালি কিন্তু চম্পাক দেখাৰ লগে লগে ভাব হ ল পৃথিৱীখনৰ অঙ্গে অঙ্গে কোমল লাৱণ্য। ইমান ৰূপ যে নাৰীৰ থাকিব পাৰে তাক আগতে জনা নাছিলো। আহিয়েই তুলিকা লৈ বহি গ লো পৰা হ লতহে উঠিছো

ৰাভা হঠাতে নীৰৱ হৈ গ ল। খন্তেক পিছতে তেওঁ বিছনাত শুই পৰিল। কেই মিনিটমানৰ ভিতৰতে তেওঁৰ নাকৰ ঘোৰ ঘোৰণি শুনা গ ল। প্ৰকাণ্ড শৰীৰটো মাটিত কাঠ হৈ পৰি ৰ ল।

হঠাতে তাৰ চকু পৰিল কালি অ কা ছবিখনত।

ছন্দে ছন্দে লাৱণ্য। ক'লা হাই ৰঙৰ স্বচ্ছ সাজ-পাৰত এজনী তন্ময়মুখীয়া নাৰী; সে। কাষত এটা পূৰ্ণ ঘট।

নবীনে ছবিখনলৈ চাই ৰ ল। চম্পা নহয় আন এজনী নাৰী— যাক তাৰ মনেৰে সৃ টি কৰা তিলোত্তমা। আৰু কিছু সময় চোৱাৰ পিছত তাৰ ভাব হ ল চম্পাই ছবিখনত যেন পনৰ্জন্ম লৈছে। তাই মানহৰ অনাত্মীয় আত্মীয়।

ছবিখনৰ কাষতে পৰি আছিল কিছুমান লিখা কাগজ।

এজাক বতাহ আহি এটুকুৰা কাগজ উৰুৱাই লৈ যাব খুজিলে। নবীনে থাপ মাৰি ধৰি কাগজ টুকুৰা চ ই দেখি ল শিতানত লিখা আছে কিছুমান নৃত্যৰ তাল স ৰৰ স্বৰগ্ৰাম।

ৰাভা মানহুটোৰ মাজত বিন্দ মাত্ৰও ৰাজনীতি নাই। তথাপি কিয় তেওঁৰ নামত বাৰে ট ওলাইছে? তেওঁ লিখা কাকতবোৰত তাৰ চকু পৰি ল কোনোখনত এটা আধা লিখা গান। কোনোখনত আধা লিখা গল্প কোনোখনত আধা লিখা প্ৰবন্ধ সকলো কামে যাৰ যাপ তাৰেই এনে হয় —একো কামেই সম্পণ নহয় মাথোন অন্তৰত জ্বলি থাকে এটা সম্পূৰ্ণতাৰ কামনা

এজন পণ মানৱৰ ছবি তথাপি তেও অ কিলে ছবিখন যে মহাপৰুষৰ সেই বিষয়ে সন্দেহ নাই। াৰীৰ ছবিখনৰ দ াতিতে সেইখনো আউজাই থোৱা আছিল খন্তেকপৰ সি ছবি দখ চাই ৰ ল। মনটো জৰ পৰি গ ল

নবীন গা ধবলৈ বশিষ্ঠলৈ গ ল। সেইদিনা বশিষ্ঠৰ ঘাট নিজন। মানহৰ সমাগম একেবাৰে নাই।

নবীনে গা ধই সাজ পাৰ কৰি পজালৈ উভতি আহিল। ৰাভা তেতিয়াও শুয়েই আছে গা লৰ চৰ কৰা নাই নবীনৰো একো কাম নাছিল সি আকৌ পাটীত পৰিল অলপ পিছতে হুৰ হুৰকৈ বৰষণ আহিল লগে লগে গাজ ন বিজু ী বতাহবো কোৰ চলি গ ল বৰষণ ইমান জোৰেৰে আহি হল যে খন্তেক পৰৰ পিছতে মাটি আৰু বায় চেঁচা পৰি গ ল নবীনৰ গা কঁপি গ ল

আচাৰকণি আহি ছবি ৰও আৰু লিখা কাগজবোৰত পৰাত নবীনে উঠি গৈ সেইবোৰ তুলি আনি তাৰ বিছনাৰ ওচৰত থলেহি। ভাগ্যে ছবি দখন বাছিল। নবীনে এবাৰ মহাপৰুষ এবাৰ নাৰীৰ ছবিখনলৈ চকু দিবলৈ ধৰিলে। এই দুটি বস্তুৰ পৰা সি যেন বহুত

দূৰৈত। প্ৰকৃতভে হয়ো। আৰু সিহঁতে বিপ্লৱ বুলি কয় সি হৈছে জীয়াই থকাৰ সাধাৰণ প্ৰয়োজন পৰণৰ দিহা। আত্মাৰ পৰম প্ৰয়োজনৰ দিহা বিপ্লৱে নিদিয়ে।

ৰাভাৰ তাৰ ঈৰ্ষা হ ল। এই দুটি বস্তু তেওঁ নিজৰ লগৰ বস্তু কৰি লৈছে। নবীনৰ ভিতৰত কলা নাই কলাৰ আনন্দও সি লাভ কৰা নাই। মানহ গঢ়াৰ কলাৰ সি সাধনা কৰিছে কিন্তু মানহ সৃষ্টি কৰিব জনা নাই। কিবা এটা তাৰ ভিতৰত অভাৱ আছে। ৰাভাই কিন্তু কলাৰ মাজেদি নিজকো আনন্দ ি ছে আৰু সেই আনন্দ পজা ঘৰলৈকো বিয়পাই দিছে

ঠিক সেই মহূৰ্তত দৰত এটা জাপি পিন্ধি এটা চৰিয়াত আহাৰ লৈ অহালি ওলালহি পিছে পিছে ৰতি। ৰতিয়ে এটা জোঁ ৰ কলহ লৈ আহিছে। ভিতৰ সোমায়েই ৰাভাক শুই থকা দেখি অহ ি য়ে খিল খিলকৈ হাহি চিঞৰি ক লে এই আদা উঠ উঠ পলিচ আহিছে। খাই ল জেললৈ যাব লাগিব এতিয়া

ৰাভাই সাৰ পাই হাহি উঠি হি ক শে বহুত দেখি শুলো অ । আজিতো মই বেলশৰলৈ যাব লাগে। কালি দৌদিনীয়ে কি ক লে অ ৰতি খেলি ভাল হ বনে ?

হ ব ৰতিয়ে তেওঁৰ আগত কলহটো থৈ ক লে কালি বোপে ৰতি ছৌশু উঠিব এইবাৰ তই বাহিৰাম আছই নহয়।

ৰাভা অহালি আৰু ৰতিয়ে হাহিবলৈ ধৰিলে নবীনে সিহঁতলৈ ভেবা লাগি চাই ৰ ল। ৰাভাই তালৈ চহে ক'লে আপনি চাগে একো বজা নাই নহয়নে ? কালি দেওধনীয়ে কৈছে এইবাৰ গাঁৱত ৰণচণ্ডী উঠিব। আৰু মই বাহিৰাম বীৰ হ ম।

বাহিৰাম কোন ? নবীনে কৌতুহলত সুধিলে।

বাহিৰাম ? শুনক কওঁ।

এই বলি সন্দৰে এটা গীত গাবলৈ ধৰিলে—

দানহাং সহাং আদা বাহিৰাম সানমীখাং
আখাবাৰৌনি আখি বগদাও আদা আখি বুগদাও।
হাজৌ খবোয়াও দাওহা নাংনী গবায়া মাবাব জাংদাও
দানহাং সহাং আদা বাহিৰাম সানমীখাং
থাংয়া থাংনায়গৌন হাজৌ খবোয়াও দাওহা নাংনী
খীয়া থীনায়গৌন গংগাব খেৰানি আখয়াও
দানহাং সহাং আদা বাহিৰাম সানমীখাং।

অসমীয়া অৰ্থ ঃ কাটো হানো দাদা বাহিৰাম সংগ্ৰামখী। অৰণ্যৰ বাধা অতিক্ৰম কৰা দাদা অতিক্ৰম কৰা। পৰ্বতৰ টিঙত ৰণ কৰিবলৈ কোবেৰে যোৱা চেকুৰি। কাটো হানো দাদা বাহিৰাম সংগ্ৰামখী। অগম্য পৰ্বতৰ টিঙলৈ যায় তেও যুদ্ধ কৰিবলৈ। অৱধ্য বাহিৰাম অকৰা ভটীয়াৰ হাতত মৰিবগৈ পাবে।

গীতৰ হেৰে হেৰে অকল সন্দৰবে নহয় ৰতি আৰু অহালিবো গা নাচিবলৈ ধৰিলে। গীতৰ অন্তত ৰাভাই কাহিনীটো নবীনক বুজাই দিলে। বড়ো কছাৰী বংশত এজন বাপৰ্কোৰৰ বীৰ আছিল। নাম বাহিৰাম। তেওঁৰ বাপ আছিল শৰৎ কালৰ উপজি পৰাৰ বেলিৰ পোহৰৰ দৰে। পিছে কি হ'ব সেই হেন বীৰ ভুটীয়া যুদ্ধত গৈ আলৈ আথালি হৈ মৰিল।

নবীনে গীতটো লিখি ল'লে।

অহালিয়ে ৰতি লৈ সন্দৰক এবাটি জৌ দিলে ৰতি আৰু নিজলৈও একো বাটি জৌ আত্মীয়াকৈ ৰাখিলে। অহালিৰ হঠাতে বেয়া লাগিল নবীনক দিবলৈ একো নাই দেখি। তাই ক'লে বড়োৰ মাজত থাকিবলৈ আহিছ খাই চা। সদায় এনেকৈ কেনেকৈ থাকিবি? দদ আদা টোবে খব খায় বড়ো মানুহেও তাৰ লগত নোৱাৰে

নবীনে এবাৰ ৰাভালৈ চালে এবাৰ চালে ৰতিলৈ।

ৰাভাই ক'লে খাওঁক। চাউলৰ বস্তহে! দে অহালি এবাটি এখেতকো দে।

নবীনে নেখাওঁ বুলি ক'ব নোৱাৰিলে। অহালিয়ে জৌ বাটি দিয়াৰ লগে লগে সি বাটিটো ওঠৰ চপাই ললে।

খাই থাকোতে অহালিয়ে ক'লে তোৰ খবৰ লবলৈ আজি বেঠাৰাম মহৰি আহিছিল। এক'লো। পিছে সমতি বাইলৈ হ'লে খবৰ দিলো সকামটো হ'লে তেওঁ শ্বিলঙলৈ যাবগৈ পা বেয়া। অ তোৰ এখন চিঠিও আহিছে। এই বুলি খাবলৈ এৰি খোঁচোনাৰ পৰা এখন সোত মোচ কাগজ উলিয়াই বাওঁ হাতেৰে সেইখন নবীনক দিলে নবীনে খাই থাকোতেই চিঠিখন খুলি মনোযোগেৰে পঢ়িবলৈ ধৰিলে। ৰতিকান্ত আৰু সন্দৰে ব ষণে খেতি কিমান ভাল কৰিব তাৰ কথা পাতিবলৈ ধৰিলে।

নবীনে চিঠিখন পঢ়ি কামিজৰ জেপত সমাই থৈ ভাত খাবলৈ ধৰিলে অহালিহঁত গ লত সন্দৰে সধিলে কিবা বেয়া খবৰ পালে নেকি? মন দেখোন মৰি গ ল।

সমতি বাইদেউক চিনি পায় নেকি? তেওঁৰ টি বি অসখ অলপ বেছি হৈছে।

পাওঁ। আই ঐ দেহি।

ভাত খাই খাই নবীনে সমতি বাইদেউৰ জীৱনৰ কথা ক বলৈ লাগিল ৰ ভাৰ আগত।

কথাখিনি শুনি সন্দ ক লে বিমল বৰুৱাৰ লগত মোৰ সকৰে পৰা সম্বন্ধ আছিল সেই সত্রে তেওঁ মোৰ বন্ধ পত্নী। আৰু সমতিৰ নাম নজনা অসমীয়া নাই বলিলেই হয়। তেওঁ আমা মুলা গাভৰু আৰু ফ্লোৰে স নাইটেংগল

ভাত পানী খাই সন্দৰ বাভাই গাৰুৰ তলত সমাই থোৱা এযোৰ খাকী পে ট চাট উলিয়াই পিন্ধি গাৰু ৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা কিট বেগটোত চোলা চুৰীয়া আৰু অ ান্য লাম লাকটুবোৰ ভৰাই আকৌ এবাৰ খেৰৰ ওপৰত বহি কলহত বাকী থকা জোঁ এবাটি খাই ললে।

ৰৰষুণ তেতিয়া কমক চাবি বেছিহে হৈছিল।

সন্দৰে ক লে মই আজি যামগৈ। মই আপোনাৰ লগত ভালকৈ কথা পাতিবই পৰা নাই বেলতলাত আন্দোলন হ বলৈ দেৰী আছে। বশিষ্ঠৰ ঘাটৰপৰা ঠিক এমাইল ভিতৰৰ হাবিত ল বাহতে শিক্ষা–শিবিৰ পাতিছে। মই আচলতে তালৈ আহিছিলো। এখন কাৰ্যসূচী প্ৰস্তুত হৈছে। অন্ত্ৰ শিক্ষা শেষ হ'লেই বেলতলাৰ

পৰা ভয় অঞ্চলেদি পাহাৰ উঠি শ্বিলং পথত চৰকাৰী গাড়ী আৰু পজিচৰ ওপৰত চকু ৰখা এটা পহৰা শিবিৰ হ'ব। মই বেলশৰলৈ যাওঁ। তাত মাটিহীন খেতিয়ক সংগঠিত হৈছে। মই তাৰপৰা বছা বছা মানহ লৈ ভুটানলৈ যাম তাতে শিবিৰ পাতি থাকিম পাৰিলে বন্দুক বাৰুদ গোটাম।

নবীনে উত্তৰ দিলে ৰাইজৰ সমৰ্থন জানো পাইছে আপোনা লোকে ?

ৰাভাই হাঁহিলে তাৰ পিছত ক'লে মানসিক বাতাবৰণ অনুকূল হোৱা নাই। বুটিছ যাবলৈ ওলাইছে জিন্নাক লাগে পাকিস্থান। অসমকো গ্ৰাস কৰিবলৈ বিচাৰিছে আমি সাজু থাকিব লাগিব শক্তি বাঢ়িলে জনসাধাৰণ অপোনা আপনি আহিব।

দয়োৰে ভিতৰত প্ৰায় দঘণ্টা মান তৰ্ক বিতৰ্ক হ'ল। নবীনে গ'লা মজুৰ কাৰ্যসূচী আগতীয়াকৈ লোৱা হ'ল বুলি অভিযোগ কৰিলে। ৰাভাই কিন্তু তাক সমৰ্থন নকৰিলে। সময় সোনকালেই আহিব। কিন্তু আমি যদি সাজু নেথাকো সময় মলণ্ডি যাব। অসম পাকিস্থানে গ্ৰাস কৰিব। তদপৰি প্ৰতিবাদক নাশ কৰি লৈ আন পথ নাই। কংগ্ৰেছে লোৱা সাংবিধানিক পথ বন্ধ্যা। —সম্পৰ ৰাভাই উত্তৰ দিলে। তাৰ পিছত হুমায়ুনে চাৰি ক'লে সমাজখন সম্পৰ কৰিব লাগিলে বিপ্লৱো সম্পৰ হ'ব লাগে। কিন্তু হোৱা নাই

সেইদিনা ৰাতিলৈকে বৰষুণ হৈ আছিল।

ৰাভা ৰাতি গুচি গ'ল প্ৰায়বৰ সময়ত তেওঁ লেখাবোৰ নিজে লৈ গ'ল কিন্তু ছবি দখন নবীনক গতাই নচ পাক দিয়াৰ কথা ক'লে। চম্পাই তাৰ এটা দাম দিব পাৰে। কিন্তু দাম হিচাপে নহৈ দান হিচাপে লোৱাই ভাল হ'ব ৰাভাই ক'লে চম্পাৰ এতিয়া যথেষ্ট টকা। তেওঁৰ মনো উদাৰ। কিন্তু এই শিল্পীসকল এতিয়াও সমাজ সচেতন হোৱা নাই তেওঁলোকে বুজা নাই যে কলা পণ্য দ্ৰব্য নহয় কলাই আমাৰ দৈনন্দিন জীৱন সৌন্দৰ্যেৰে বোলাই জীৱনকে কলালৈ ৰূপান্তৰিত কৰিব। মই সংস্কৃত ভক্তি হোৱা নাই, কিন্তু সংঘৰ কামত সহায় কৰি দিছো। জ'বাবোৰৰ

কচ্ছ সমাজবাদ যাতে কলাৰ সৌন্দৰ্য্যে বিভূষিত হয় তাৰ দিহা কৰিছোঁ।

বাতাৰ লগত কথা পাতি নবীনে সমাজবাদৰ এটা নতন ৰূপ দেখা পালে।

বাতা গুচি যোৱাৰ পিছত নবীনৰ মন উকণ্ডা উকণ্ডা লাগিল ৰৰষণে গোটেইখন ধসৰ কৰি ৰাখিছিল। তাৰ গুচৰত ছবি দুখন নথকা হ'লে কিজানি এই বিষণ্ণ নিজনতা সহ্য কৰিব নোৱাৰিলে হে তেন। এনে যোগাযোগহীন নিজনতাই তাৰ অন্তৰ রিক্ত কৰি তুলিলে। ধাৰাষাৰ ৰৰষণত খেৰৰ চালৰ সুকণ্ডা ভেদি সেমেকা মজিয়াত থাকি থাকি পানীৰ টোপাল সৰিছিল।

ঠিক সেই সময়তে তিতি ৰৰি আহি ক ৰৰাৰ পৰা ল ৰাটো ওলালহি। সি আহিয়েই ক লে আমি এতিয়াই ইয়াৰপৰা যাব লাগিব নবীন দাদা। গাঁৱত পুলিচ সোমাইছে। শিবিৰটো ভাঙি ল ৰাবোৰ পলাল। মই কথমপি তাৰপৰা আহি এইখিনি পাইছোহি। বেলি নকৰিব ওলাওক।

নবীনে ল ৰাটোলৈ চাই ৰ ল খন্তেকপৰ তাৰ পিছত ক লে পলিচ কেনেকৈ আহিল ?

সেইবোৰ বহুত কথা।

বাতা ইয়াত থকা কথাটো পুলিচে গম পোৱা নাছিল। কিন্তু আপোনাক ইয়ালৈ অনাৰ কথা গম পাইছে ল ৰাটোৱে ফোপাইছিল বেঠাৰাম মহৰিয়ে কিবা সূত্ৰে খবৰটো পালে। সিয়েই কাল হ ল। অলপ ৰৈ সি আকৌ ক লে কালি খেৰায় পুজালৈ বাতা যোৱা কথা গোটেইখন সদৰি হৈ গৈছে। আমি এতিয়া নগৰৰ ফালে যোৱাই ভাল হ ব।

নবীন যাবলৈ সাজু হ ল। বাতাৰ ছবি দুখন সি খেৰ আৰু কাগজ দি ভালকৈ বান্ধিলে তাৰ পিছত ক লে এই দুখন অহালিৰ তাত থৈ যাম কি বোলা ?

ল'ৰাটোৱে মূৰ দুপিয়ালে। ল ৰাটো কলেজীয়া চেঙেলীয়া ল ৰা। তাৰ উৎকণ্ঠিত মুখখন দেখি নবীনৰ বেয়া লাগিল।

ভেনেতে মূৰত এটা জাপি লৈ ক ৰৰাৰপৰা অহালি ওলালহি।

ৰৰঘুণ ৰতৰ দেখি তাই নবীনক ঘৰত ভাত খাবলৈ মাতিবলৈ আহিছিল। কিন্তু তাক খাবলৈ ওলোৱা দেখি বিস্মিত হৈ তাই সুধিলে তই খাব ক'লৈ? আজি দটা কুকুৰা মাৰিছো। মোৰ তাতে খাবি আৰু থাকিবি।

নবীনে ক'লে মই থাকিব নোৱাৰো অহালি খাব লগা হ'ল।

অহালিয়ে এইবাৰ ল বাটৌৰ মখথনলৈ চালে। ল বাটোৱেও তাইৰ মুখলৈ চালে। অহালিৰ গা বাজি গ'ল। তাই উত্তৰ দিলে পুলিচ আহিছে নেকি অ গোপাল?

অ।

অহালিয়ে সুধিলে কিমান আহিছে?

গোপালে ক'লে দুই জনী।

অহালিয়ে এবাৰ ৰতৰলৈ চালে তাৰ পিছত ক'লে এই ৰৰঘণত পলিচো নোলায় তয়ো ওলাব নেলাগে। ৰ'ল গদাপাণিক ৰক্ষা কৰাদি তোক ৰক্ষা ক'ৰিম। ৰাভা আদা টৌক কেইদিন পলৰাই ৰাখিছো।

নবীনে ল'ৰাটৌলৈ চালে। সি মৰ দপিয়ালে।

অহালিৰ পিছে পিছে নবীন গ'ল। গোপাল আন এটা বাটেদি গৈ ৰৰঘুণৰ মাজত নেদেখা হ'ল।

ৰৰঘণৰপৰা ছবি দুখন ৰক্ষা কৰিবৰ বাবে সেই দখন সি কাপোৰৰ ভিতৰত সমাই লৈছিল। বাটত অহালিয়ে ক'লে দৌদিনীয়ে তেনে ঠিকেই কৈছে ৰণচণ্ডী ওলাব।

নবীনে একো নেমাতিলে।

ঘৰ পাই নবীনে দেখিলে ঘৰত কালিৰ দৰে টিপ চাকি জলিছে। অহালিয়ে নবীনক নি একেবাৰে সিহঁতৰ শোৱা কোঠা পোৱালেগৈ। তাই ক'লে শুন নগৰৰ আলহী তই ইয়াতে থাকিবি। আমি বেজেগত শুম। ইয়াত পলিচৰ বাপেকৰ সাধ্য নাই তোক ধৰিবহি।

খিমলদাৰ শ্ৰাদ্ধৰ দিনালৈকে নবীন অহালিৰ ঘৰতে থাকিল। সেই কেইদিন গাঁৱত পুলিচ আছিল কিন্তু সিহঁত কোনো অহালিৰ তালৈ অহা নাছিল। ৰেলতলাত খামুছে পলিচৰ জগত সমানে

আৰু দিবলৈ শিকি গ'ল সেই কিদিনতে। শ্ৰাদ্ধৰ দিনা পুৰা পজিচ নগৰলৈ উঠি গ'লত অহালিয়ে নবীনক গুলাবসোমাবলৈ অনুমতি দিলে। সেই কেইদিনতে নবীনৰ লগত বহুত খেতিয়কৰ আত্মীয়তা হৈ গ'ল। সিহঁতে তাক আপোন যেন ভাবি প্ৰথম বাৰৰ বাবে মুকলি মনেৰে কথা পাতিবলৈ ধৰিলে।

অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত ট্ৰাইবেল বেল্টৰ মাটিত পমুৱা আহি বহিছেহি। চহৰৰ জমিদাৰবোৰেই মাটি সিহঁতক কম দামত বেচি দিছে বেলভন্নাৰ খেতিয়কৰ মাটি চুৰি হৈছে। সেই মাটি ৰক্ষা কৰিবলৈ সিহঁত দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞ। খেতিৰ মাটিৰ ধানো সিহঁতে সেইবাবে পাচঁভাগৰ এভাগ দিবলৈ ঠিক কৰিছে।

সেই কেইদিন গোপনে আৰু প্ৰকাশ্যে নবীনে বহুত মানুহৰ লগত আন্দোলনৰ কথাও পাতিলে। সকলো কথা বতৰা হৈছিল অহালিৰ শোৱা কোঠাটোত। আগতে বহুত নুবুজা কথা এতিয়া তাইৰ পৰিষ্কাৰ হৈ গৈছে। যিখন চহৰত মানুহে সিহঁতক মানুহ বুলি গণ্য কৰা নাছিল সেইখন চহৰৰ মানহু আহি সিহতক কৈছে— তহঁতৰ মাটি তহঁতৰ দেশ তহঁত এইবাৰ ৰণচণ্ডী হৈ জাগ। ই কম কথা নহয়। দিন কাল ভাললৈ আহিছে।

শ্ৰাদ্ধৰ দিনা বতৰ ফৰকাল আছিল। সেইদিনা নবীনে পুৰাতে কৃষক সভা আৰু মহিলা সমিতিৰ কাৰ্য নিৰ্বাহকক লগ ধৰিলে। কৃষক সভাৰ সম্পাদক হ'ল ৰতি আৰু মহিলা সমিতিৰ সম্পাদিকা হ'ল অহালি। সিহতক সি কি কাম কৰিব লাগিব তাকো কৈ দিলে। সত্য ভতি সভা সেৱা আৰু আত্মোপ মাহত আন্দোলন। অহালিয়ে নিজেও কাম কৰিবলৈ আগৰে পৰাই শিকিছিল।

আবেলি বেলিকা অহালি ওলাই গৈছিল এঘৰ মানহত হোৰা হাপনি বেমাৰৰ খবৰ কৰিবলৈ। তাই গৈ দেখিলে ল'ৰাটো অসুখত মৰো মৰো হৈছে। ঘৰত বুঢ়া ককাকে 'ন'নি মেৰ্যায়' এভাগ কৰিবৰ বাবে 'মদৰ বাখৰ আগ কৰিছিল। অহালিয়ে উধাতু খাই লৰি আহি নবীনক তালৈ মাতি নিলেহি। নবীনে গৈ ল ৰাটো চাওঁতেই বুজি পালে গাঁৱত হাইজা লাগিছে।

ঘৰলৈ উভতি আহি সি শান্তিৰে থাকিব নোৱাৰিলে। সি লৰা লৰিকৈ পৰাবলৈ গৈ ৰতিক বিচাৰিলে। ৰতিক লগত লৈ সি আৰু

কেইঘৰমান মানুহ মৰিলে হাইজা কেইবাঘৰতো হৈছে। যুৱতি আছি সি কৰক সভা আৰু মহিলা সভাৰ হাতত পোৱা সদস্য সকলক গোটাই শুশ্ৰূষা চিকিৎসা আৰু সাৱধানতা কেনেকৈ ল'ব লাগিব তাক বুজাই দিলে। পানী গৰম কৰি খাব লাগিব শাক পাচলি পটাছেৰে ধুই ব্যৱহাৰ কৰিব লাগিব। লগে লগে প্ৰয়োজন কলেৰাৰ বেজী। অকল ননি খেৱাহে হ'ব। বেজীৰ বাবে গাঁওবুঢ়াক এতিয়াই চহৰলৈ পঠাব লাগিব — কলেৰা হাস্পতালৈ।

ৰতি গল গাঁওবুঢ়াক বিচাৰি। গাঁওবুঢ়াই ইতিমধ্যে গম পাইছিল বেমাৰৰ কথা। কিন্তু কি কৰিব লাগে তাক তেওঁ নাজানে। ৰতিৰ মুখত কথাবোৰ শুনি গাঁওবুঢ়াই সুধিলে এইবোৰ কৰিবলৈ কোনে ক'লে? তোৰতো নিজৰ মগজেৰে এইবোৰ কৰা নাই।

ৰতিয়ে হাঁহি ক'লে এই কথা মোক নসুধিবি। বঢ়া বঢ়ীয়ে সকলোকে ভাবিবলৈ শক্তি দিছে। তই খালি পলম নকৰিবি। নহলে গাঁও উছন হ'ব।

গাঁওবুঢ়াই গহীন হৈ ক'লে পলিচে কিন্তু তোকে অহালিকে চোৱা কৰিছে। চাই চিতি চলিবি। বেৰৰ চালবো কাণ আছে। মই বাক যাওঁ।

গাঁওবুঢ়া গুচি যোৱাৰ পিছত ৰতিহঁতে খবৰ পালে বঢ়ীৰ নাতি-নীয়েকটো মৰিল। কৰ্মীবোৰে ইতিমধ্যে ঘৰে ঘৰে গৈ মানুহবোৰক সাৱধান হবলৈ উপদেশ দিছিল।

গধূলি গাঁওবুঢ়াই কিছুমান বেজী লৈ ঘূৰি আহিল বেজী দিয়া মানুহ কাইলৈহে আহিব। কথাটো শুনি নবীনে প্ৰমাদ গণিলে। সি ৰতিক ক'লে মোৰ লগত ভালোবাচোন। মানুহ পাওঁ নেকি চেষ্টা কৰি চাওঁ।

ক'লৈ যাব? ৰতিয়ে সুধিলে।

নবীনে ক'লে খাৰঘুলিলৈ।

দুয়োটাই তেতিয়াই খোজ ল'লে। সেইদিনা পুনৰ বৰষুণ আৰম্ভ হৈছিল। সিহঁত গৈ দুয়ন্টামানৰ মূৰত গৈ খাৰঘুলিৰ মূৰ ওলালগৈ। তেতিয়া প্ৰাজৰ মানুহ ভাগিল। সুমতি বাইদেউৰ জ্বৰ উঠিছিল,

শুই আছিল। মণিকা আৰু জয়ন্তীয়ে বাহিৰত বহি কথা পাতি জিৰণি লৈছিল।

নবীনক দেখি মণিকাই হাত চাপৰি হাঁহি চিঞৰি ক'লে স মতি বাইদেউ নবীন দাদা আহিল।

স মতি বাইদেউ জ্বৰৰ গাৰেই বাহিৰলৈ উঠি আহিল। তেওঁৰ শৰীৰ আৰু পৰি গৈছে। আটাইবোৰ বহিলত নবীনে প্ৰাজৰ কথা পাতিলে নিজৰ গোপন জীৱনৰ আভাস দিলে আৰু উপস্থিত কৰ্তব্যৰ কথা উনুকিয়াই মণিকাক বেলতলালৈ লৈ যাবলৈ বিচাৰিলে।

সমতি বাইদেৱে মণিকালৈ চাই ক লে তই যাব পাৰিবি মণিকা ?

মণিকাই উত্তৰ দিলে যাম

নবীনে তাইলৈ কৃতজ্ঞতাৰ দৃষ্টিৰে চালে। মণিকাই ক লে থালি আপুনি থাকক ৰাতিটো। আপনি হেৰোৱাৰ পিছত গোটেই ঘৰ হুলস্থুল হৈ গ ল। পলিচ দিনতো আহে ৰাতিও আহে। জয়ন্তীক মই বলেৰে ৰাখি থলো। ওজাৰ লগত নগ ল। তাই জানিবা থাকিল। আপনি আজি জিৰণি লওক। সমতি বাইদেউ কাইলৈ খিলঙলৈ যাব

নবীনে মন কৰিলে মণিকা ইতিমধ্যে সকলো কামে তৎপৰ হৈ উঠিছে। সি ক লে মই কিছু সময় থাকিম তুমি যোৱা। অহালি আছে। তুমি একো অসবিধা নোপোৱা।

অহালি কোন তাক কৈ দিলত মণিকা আশ্বস্ত হ ল। তাই পোছাক পিন্ধিবলৈ ভিতৰলৈ গ ল। জয়ন্তীয়ে সিহত দুয়োকে চাহ দিলে।

ৰতিকান্তৰ জাৰ লাগিছিল। তেওঁ এটা বিড়ি উলিয়াই হুঁপি জয়ন্তীৰ লগত কথা পাতিবলৈ ধৰিলে। তাইক দেওধনী বুলি জানি তেওঁ বিশেষ সমীহৰ চকুৰে চাবলৈ ধৰিলে। ইতিমধ্যে বেলতলাত হোৱা খেৰায় পূজা আৰু সুন্দৰ বাভাৰ নৃত্যৰ কথা ফিল্মৰ ষ্ট ল বলৈ যোৱা মানুহবোৰে নগৰত প্ৰচাৰ কৰিছিল। সুন্দৰ বাভাই গল্প আৰু স্ক্ৰিপ্ট চাই দিয়াৰ কথাও ইয়াত সকলোৰে মুখে মুখে। খেৰায় পূজাৰ দেওধনী নাচৰ নাচনীজনী ফিল্মৰ দলটোৰ কাৰো পচন্দ হোৱা নাছিল। সেইকাৰণে সিহঁতে জয়ন্তীক অনুৰোধ কৰি

ৰেজেলে এটা নাচৰ দৃশ্য লব খুজিছিল। কিন্তু জয়ন্তী নাচিবলৈ সন্মত নহ'ল। তাই ঘৰলৈ ঘূৰি যাবলৈ বেছি উদগ্ৰীৱ।

এইবোৰ খবৰ সাধাৰণ টুকুৰা খবৰ। কিছুপৰৰ মূৰত মণিকা সাজি কাচি ওলাই আহিল আৰু পিছদিনা সন্মতি বাইদেউ যোৱাৰ আগতে পাৰহি বুলি কৈ ৰতিকান্তৰ লগত নিসংকোচে ওলাই গ'ল।

ৰাতি সেইদিনা ভাত পানী খোৱা পৰলৈকে নবীনে সন্মতিক অকলে লগ ধৰি আণ্ডাৰগ্ৰাউণ্ডৰ অভিজ্ঞতাৰ কথা ক'লে।

সন্মতি বাইদেৱে হাঁহি ক'লে এইটো লেফ্‌ট চেকটেৰিয়ানিজম। দুঃসাহসিক হিংস কাযত কণ্ট আৰু বোমা স আছে কিন্তু সশস্ত্ৰ বিপ্লৱ কৰা বা চলাই নিয়াৰ পৰিবেশ দেশত নাই। ছাত্ৰ খেতিয়ক সকলো সমষ্টি বিৰোধী আন্দোলনত লাগি গৈছে। আৰু এই বিপ্লৱৰ গোটেই তত্ত্বটোতে মই এটা কেণা দেখা পাইছো। ৰাইজে নহয় এমুঠি মানুহেহে এই বিপ্লৱ কৰিবলৈ ওলাইছে। ই পুঁজিবাদ ধ্বংস নকৰে। সফল হ'লে কেৱল ব্যক্তিৰ ঠাইত ওপৰৰ পৰা ৰাষ্টক বহুৱায়। বৰদলৈয়ে নিজেও অসমৰ যাই উদ্যোগবোৰ ৰাষ্টৰ হাতলৈ নিয়াৰ কথা ভাবিছে। ল'ৰাবোৰে আমোলাতন্ত্ৰ গুচাব খুজিছে কিন্তু ৰাইজক সচেতন কৰা নাই। কাজেই এই বিপ্লৱত তুমি লগা বাবে মই দখ পাইছো।

নবীনে উত্তৰ দিলে আপনি ভুল বুজিছে। ল'ৰাবোৰে দুখীয়া খেতিয়কসকলক সংগঠিত কৰি শ্ৰেণী সংগ্ৰাম কৰাৰ কথা ভাবিছে। কিন্তু তাক জাতীয় মুক্তি সংগ্ৰামৰ লগত মিলাব পৰা নাই। সেইবাবে সি ল'ৰাবোৰক লগ ধৰি বৰ্তমানৰ কাৰ্যসচী পিছুৱাই দিবলৈ অনুৰোধ কৰিব খজিছে। কিন্তু সি সযোগ পোৱা নাই।

সুমতি বাইদেৱে হাঁহি ক'লে মই খবৰ পোৱা মতে সিহঁতে ইতিমধ্যে শ্ৰেণী শত্ৰু উচ্ছেদৰ আঁচনি লৈছে। এইবোৰ কামত উগ্ৰতা আছে দূৰ দৃষ্টি নাই।

নবীনে একো নেমাতিলে। তাৰ কপালত উদ্বিগ্নতাৰ ৰেখা জিলিকি উঠিল।

সেইদিনা নিশা ধাৰখুজিৰ কোমল-শয্যা নবীনৰ বাবে হ'ল কণ্টক শয্যা। ৰাতিপুৱা সি যাবলৈ ওলাল।

চাহ খাই নবীনে যোৱাৰ আয়োজন কৰিলে। যোৱাৰ আগে আগে নবীনে এবাৰ বাহিৰলৈ গৈ নৈৰ পাৰত থিয় হ লগৈ। অলপ সময়ৰ পিছতে কান্ধত বন্দুক আৰু দুটা চৰাই লৈ খাৰঘৰিৰ হাবিৰ ফালৰ পৰা দদু ওলালহি। নবীনক দেখি সি বন্দুকটো টোঁৱাই ক লে এইটো শ্ৰেণী শত্ৰু নহয়নে? হেণ্ডচ আপ।

নবীনে হাঁহিবলৈ ধৰিলে।

দুদুৱে বন্দুকটো সামৰি ক লে তোক মই কেইবাদিনো বেল তলাত বিচাৰি গৈছো। কিন্তু নেপাওঁ। এই অৰ্থহীন গোপনীয়তা এক প্ৰকাৰ অ পশ্যতা। মই তোক ধৰাই দিম এই কথা তই ভুলতো ভাবিব পাৰনে? মই নিশ্চয় বুজিছো তই লোকৰ বন্দী।

নবীনে একো নেমাতিলে। সি ক লে সেইবোৰ কথা এতিয়া বাদ দে। বিষয়টো লৈ তোৰ মৰ ঘমাৰ লগা একো নাই। অলপ বৈ সি ক লে তই ক লৈ আহিছিলি? আৰু ক লৈ হ ব?

দদুৱে উত্তৰ দিলে মনে খালি জয়ন্তীক বিচাৰি ফুৰে। এইবোৰ কি কৰিছ? মানে জয়ন্তী— 'নবীনে সুধিলে।

দদুৱে হাঁহি ক লে তয়ো অ কৰাৰ দৰে কথা কৈছ দেখোন। মানহক মই rational animal বুলি নেভাবো। মই জয়ন্তীক ভাল পাওঁ। আৰু ভালপোৱা মানেই পাবলৈ বিচৰা। ভাব দৰে মই ভিজাবটাৰ নহয়। মই তাইক বুজাইছো ঈশ্বৰ নপংসক। ঈশ্বৰক ভাল পোৱা মানহৰ বিলাসিতা। মানুহে মানুহকে বিয়া কৰাৰ লাগিব।

তাইৰ সবল মন তই নষ্ট নকৰিবি। নবীনে ক লে। তাই তোক বিয়া কৰালেও সদায় এটা মই সক ভাব থাকি যাব। নগৰত তাই শান্তি নেপায়।

দুদুৱে হাঁহিলে তই তাইক নেজান। তাইৰ মই সক ভাব নাই। তাই খালি এটা বিশুদ্ধতা সততা সৰলতা বিচাৰে। মই সৰল হ্বলৈ চেষ্টা কৰিছো। খেতিয়ক হ'ব খুজিছো জমিদাৰ নহয়।

নবীনে দুদুলৈ চালে একো নেমাতিলে। সি ক লে মই বেল তলালৈ যাব লাগে। ভাত খাইছা হৈছে।

খাইছা?"

অঁ।

তেনেহ'লে ময়ো যাও বল। ডাক্তৰ আৰু দৰব লৈ যাও। দুদুৱে উত্তৰ দিলে।

ঠিক সেই সময়ত কোবাকবিকৈ হাবিৰ মাজে মাজে ৰতি আৰু মণিকা আহি সিহঁতৰ ওচৰ ওলালহি।

মণিকাৰ চকু তকু সোমাই আহিছে ওবে ৰাতি তাইৰ টোপনি নাই। তাই কলে বৰ কষ্ট হল নবীন দাদা। মানহ তিনিজন মৰিছে। এম্‌পোল কম। আৰু বহুত লাগে। এখন এম্বলেঞ্চৰো দৰকাৰ। ডাক্তৰ বা নার্চো লাগে। মই সমতি বাইদেউক বিদায় দি আকৌ যাম বুলি ভাবিছিলো। কিন্তু হা পতালৰপৰা খবৰ আহিছে আজি কাম কৰিবগৈয়ে লাগে।

নবীনে নিসহায় বোধ কৰি ৰতিকান্তলৈ চাই সুধিলে ডাক্তৰক খবৰ কৰিছিলানে ?

অ। আহোঁতে বাইদে বে সৈতে সোমাই আহিছোঁ। তেওঁলোকৰ গাড়ী যোগাৰ হলেই যাব। ৰতিকান্তই উত্তৰ দিল।

দুদুৱে ইমান পৰে নীৰবে কথাবোৰ শুনি আছিল। তাৰ পিছত সি কলে শ্রেণী শত্রু ৰ সাহায্য লব যদি মই গাত লব পাৰো গাড়ী নিয়াৰ।

নবীনে হাঁহি কলে জীৱনৰ সকলো ক্ষেত্রলৈকে শ্রেণী সংগ্রাম প্রসাৰ কৰা ভুল। সহযোগিতাৰ ক্ষেত্রও আছে।

দুদুৱে উত্তৰ দিলে তেন্তে বল। মই নিজে তহঁতক লৈ যাম।

নবীনে হাঁহি উত্তৰ দিলে মই তোৰ লগত যাব নোৱাৰো। মোৰ নামত ৱাৰেণ্ট আছে পাহৰিলি নেকি ?

মণিকা ইতিমধ্যে ঘৰৰ ভিতৰলৈ সোমাই গৈছিল। ৰতিকান্তই হঠাতে কলে তই এতিয়া নোযোৱাই ভাল নবীন বাবু। আকৌ পলিচ লৈছে।

নবীনে ৰতিৰ লগত ভালকৈ আলোচনা কৰি সেইদিনা বেল-তলালৈ নোযোৱাকে ঠিক কৰিলে। তাৰ সলনি সি দুদকে ৰতিবাসৰ লগত যাবলৈ অনুৰোধ কৰিলে।

দুদু আৰু ৰতিয়ে নবীনৰ লগত কথা পাতি থাকোতেই জয়ন্তী আহি সিহঁতৰ কাষ পাই স্থিৰ হৈ থিয় দিলেহি।

জয়ন্তী দদৰে সধিলে নবাম ওজাই তোক মাতি পঠাইছে। যাব যদি বল। তহঁতৰ কালিলৈ যোৱা হব মই থৈ আহিমগৈ।

মই সমতি বাইদেউহঁতৰ লগতে যাম। পিতাক কবগৈ।

জয়ন্তী গুচি গল। দুদৰে তাইৰ পিছে পিছে গল সমতি বাইদেউক মাত দিবলৈ।

নবীনক অকলশৰে পাই ৰতিয়ে কলে অহাজিয়ে ছবি দুখন পঠাই দিছে এইবোৰ বস্তু তাত শোভা নাপায়। তদপৰি ষেয়ে দেখে ছবি দখন সেয়ে ৰাজাৰ কথা সোধে।

কাক্কত ওলমি থকা বেগটো নবীনক দি ৰতিকান্তই আকৌ কলে আন্দোলনৰ খবৰ ব ভাল নহয় বেলশৰত এজন মহাজ ক মাৰি পেলালে বলি শুনিছো। অত্যাচাৰী মহাজন বুলি। তাৰ পিচত পলিচৰ অত্যাচাৰ আৰম্ভ হৈছে। জলপ ৰৈ সি কলে গোপাল লৰাটোৰ দেখাদেখিয়েই নাই কিজানি ধৰিলে।

নবীনে উত্তৰ দিলে ভাবি একো লাভ নাই কাম কৰি যোৱাই আমাৰ কাম।

কিছুপৰৰ মৰত দদু আৰু ৰতিকান্ত গুচি গল নবীন ঘৰলৈ ঘূৰিল।

আবেলি এখন নাও আহিল সুমতি বাইদেউক নিবলৈ। তাতে জয়ন্তী আৰু মকি কাও যাবলৈ ওলাল। নবীনৰ বেয়া লাগিল। আনৰ দিনবোৰ তাৰ ৰাতি ৰাতি নোহোৱালৈকে সি ইয়াতে থাকিব লাগিব।

সমতি বাইদেউহঁত যোৱাৰ পিছত নবীনে কামত ৰাজাৰ ছবি দখন লৈ বিছনাত কাটি হৈ যোৱা ঘটনাবোৰৰ কথা ভাবিবলৈ ধৰিলে। ঘটনাবোৰৰ গতি গল্ট নহয়। সংঘৰ ওপৰত তাৰ বা সুমতি বাইদেউৰ নিয়ন্ত্ৰণ নাই জ বাইতে এটা চৰম পন্থা লৈ ভাল কৰা নাই সিহঁতৰ চিন্তা ভাবনাও সুস্থিৰ নহয়। বুৰ্জোৱা গণতন্ত্ৰ সিহঁতে নিৰ্বিচাৰে তথাপি বুৰ্জোৱা গণতন্ত্ৰৰ প্ৰভাৱ গাঁৱে-ভুঞে প্ৰবল। ৰবলজেহঁতৰ প্ৰভাৱ খৰ্ব কৰিবলৈ আৰু মুছলিম

জীৱন প্ৰভাৱ বোধ কৰিবলৈ যি বৌদ্ধিক আৰু ৰাজনৈতিক প্ৰচেষ্টাৰ আৱশ্যক তাৰ অভাৱ। ইতিমধ্যে সমগ্ৰ অসমত সাম্ৰাজ্যবাদ বিৰোধী আন্দোলন সমষ্টিবিৰোধী আন্দোলনলৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে। ল ৰা-বুঢ়া তিৰোতা সকলোৱে অসমক অন্যায়ভাৱে গ সমষ্টিত সুমুৱাৰ বিৰুদ্ধে ৰবদলৈৰ পিছত থিয় দিছে। এই সময়ত অকল খেতিয়কৰ আন্দোলনত লাগি থকাৰ অৰ্থ অসমৰ জাতীয় আন্দোলনৰ পৰা আঁতৰি থকা। অকল (য়ে নহয় কলেৰা ৰোগীৰ শু্ৰূষা কৰিবলৈও গাঁৱত কৰ্মী তৈয়াৰ হোৱা নাই বিপ্লৱ কৰি গাঁও চলাবলৈ মানুহ ওলাব ক ৰ পৰা? প জিবাদ অকল বন্দুকৰ গুলীৰে বা সংগ্ৰামী সংঘৰ সহায়ত ধ্বংস কৰিব নোৱাৰি। গৰিলা য জেই হওক বা সত্যাগ্ৰহেই হওক প্ৰথমতে প্ৰয়োজন হৈছে জনমত গঠন আৰু সামাজিক জাগৰণ।

গধুলি বেলিকা দদ ওলালহি।

সি আহিয়েই ক'লে বেজী দিয়া কাম খুব জোৰে চলিছে। তথাপি মানুহ মৰিবলৈ এৰা নাই

এখন চকীত বহি সি প্ৰথমতে ছবি দখনলৈ চালে তাৰ পিছত ক লে মই কাইলৈ পৰা এৰাৰ যাম। তই যাব নালাগে। চি আই ডিয়ে পিয়া পি দি কৰিছে

ছবি দুখনলৈ আৰু কিছু সময় তন্ময়ভাৱে চাই সি ক লে অহালিয়ে ক লে তই বোলে কেইদিনমান ৰাভাৰ লগত আছিলি। মানহটো সংঘই নষ্ট কৰিলে।

নবীনে হাঁহি ক লে এই সমাজে নষ্ট কৰা নাই কাক? ৰাভাই অন্ততঃ চেষ্টা কৰিছে সমাজখন সলাবলৈ তইঁতে সমাজৰ সকলো সুবিধা ভোগ কৰিও নিজক নিজে নষ্ট কৰিছ? সম্পত্তিয়েই তাৰ মূল কাৰণ।

তোৰ মাজ ৰবদেউতাৰ উদাৰনৈতিক চিন্তা জয়ন্তীৰ ঈশ্বৰ অহালিয় তৰ খেৰায় ৰাভাৰ মানৱতাবাদ সকলোবোৰেই তোৰ এই সমাজৰে দশন। মানুহে নিজকে বিচাৰি কুৰিছে পোৱা নাই। তহ তৰ সকলো চিন্তাৰ এটা উদ্দেশ্য— ঘটনাৰ এটা ৰূপ দিবলৈ চেষ্টা কৰা। আনহাতে তহঁত সকলো হৈছ দেওধনী। বৰ্তমান ৰাজনীতিক নজনাকৈয়ে তহঁতি ভৱিষ্যতৰ কথা কয়। মই বিচাৰিছো

সত্য। তহঁতৰ লৰাবোৰে জনতাৰ অজ্ঞানতা আৰু কূপমণ্ডুকতাৰ সুযোগ লৈ সিহঁতৰ আগত নিজে তাৰকৈ চমকিব নোৱাৰা এটা ভৱিষ্যতৰ ছবি দাঙি ধৰি এটা তথাকথিত শ্ৰেণী সংগ্ৰামলৈ টানি নিছ। তহঁতি এটা আমোলাবাদ গুচাই আন এটা আমোলাবাদ জাপি দিব খোজছ আমাৰ ওপৰত। এই বিপ্লৱ কেতিয়াও authentic হ'ব নোৱাৰে authentic বিপ্লৱত মানুহ নেতা নোহোৱাকৈ অন্যায়ৰ বিৰুদ্ধে জাগে। প্ৰথমতে তহঁত নিজে authentic হ তাৰ পিছত আনে আপোনাআপুনি পথ দেখা পাব। দদুৱে উত্তৰ দিলে সম্পত্তি এটা ধাৰণা। এই ধাৰণাটো প্ৰথমতে মনৰ পৰা যাব লাগিব। আৰু সম্পত্তিয়েই সকলো অন্যায়ৰ মূল কাৰণ নহয়। ধৰ মাকণৰ অৱস্থা মাকণৰ দুৰৱস্থাৰ কাৰণ তই।

নবীনে ক'লে তোৰ কথাবোৰত মুক্তাও আছে গোবৰো আছে। বাকু সেইবোৰ তৰ্ক বাদ দে। মাকণৰ নিজৰ ধাৰণাৰ বাবেই এই বিয়া নহ'ল। মোক দোষ দিছ কেলেই?

আত্ম প্ৰতাৰণাক তই এটা বৈপ্লৱিক চাকনী দিলেই তাৰ চিন হেৰাই নেযায় সকলোৰে মূলতে হৈছে তোৰ অবাস্তৱ শ্ৰেণী বিদ্বেষ। দদুৱে উত্তেজিত হৈ ক'লে তই যে নিজকে উপাৰ্জনক্ষম কৰিব নোৱাৰো বুলি ভাব ইও এটা বৈপ্লৱিক আত্মশ্লাঘা। মাকণৰ কথা ভাবিলে মোৰ ৰাতিও টোপনি নহা হয়।

নতুন কিবা খবৰ আছে নেকি মাকণৰ? নবীনে সুধিলে।

দদৱে ক'লে তাকে মই কবলৈ আহিছো। মাকণে কোনো দিনেই ৰঞ্জিতদাক ভাল পোৱা নাছিল। আজিও নেপায়। কেৱল সামাজিকতা ৰক্ষাৰ দুৰ্বলতাই তাইক ৰঞ্জিতদাৰ লগত ঘৰ পতাৰ কথা পাতিবলৈ বাধ্য কৰিছে। তায়ো আত্ম-প্ৰতাৰণা কৰিছে। এতিয়া সকলো থান বান হ'ল ৰঞ্জিতদাৰ ভৰি কটা গ'লেই। তেওঁক এতিয়া বৰুৱাই লণ্ডনলৈ নিব ভৰি লগাবৰ বাবে। এইটো এটা চিকিৎসাৰ বিলাসিতা ৰঞ্জিতদা defeatist হৈ গ'ল। ৰঞ্জিতদাই বিয়া নকৰাও বুলি ঠিক কৰিছে। মাকণৰ নিজৰ মনো অস্থিৰ হ'ল। এতিয়া জনানন্দ বৰুৱাই ধৰিছে তাইকো বিলাতলৈ লৈ যাবলৈ। তাইক বোৱাৰী কৰিবলৈ বৰুৱা দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞ। তাইৰ মই জানিছো তাই যাব নোৱাৰে, যাবলৈ খুবি আছে।

নবীনে উত্তৰ দিলে মাকণ এটা গুৰুতৰ সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈছে সন্দেহ নাই। কিন্তু চেন্টিমেন্টেল হৈ লাভ নাই দদু। তেওঁলৈ তই লেখ যদি এতিয়াও বিনা চৰ্তে মোৰ গুচৰলৈ যাবি আহে তেন্তে এতিয়াও মই তেওঁক গ্ৰহণ কৰিম।

দুদুৰ মন অলপ ভাল লাগিল। সি ক'লে বিনা চৰ্তে কথাষাৰ বাদ দে। প্ৰেমত এই চৰ্ত ভৰ্তবোৰ মই ভাল নেপাওঁ। মই তাইৰ সমস্যা সমাধান কৰি দিম। মোৰ আধা সম্পত্তি তাই পাব।

নবীনে উত্তৰ দিলে তোৰ সম্পত্তিৰ ওপৰত মাকণৰ কোনো লোভ নাই। মই জানো এই কথা। ম য়া এটা আত্ম সমালোচ াৰ প্ৰবাহত আছো। সম্পত্তিৰ লোভ তই নেদেখুবাবি।

দুদ যামিছিল। কমালেৰে কপালৰ ঘামখিনি মচি সি ক'লে তই ভাব। তায়ো ভাবক। তাইক মই কিমান মৰম কৰো কি কৰি তাইৰ জীৱন মাটি হ'লে মোৰো জীৱনত অশান্তি হ'ব

নবীনে হাঁহি উত্তৰ দিলে মাকণৰ জীৱন মাটি হোৱা নাই। তেওঁ শান্তি নিকেতনত থাকি নতুন পথ নিশ্চয় দেখা পাইছে।

তাই দিনক দিনে নিজক অবাস্তৱ ভাবৰ জগতলৈ ঠেলি লৈ গৈছে। তাত তাই নিজক বিচাৰি নেপায় দুদৰে উত্তৰ দিলে। বুজিছ নবীন মেয়ো এখন দমনবিহীন সমাজ বিচাৰো। যৌন পন্থা যা ভাল পোৱাৰ দমনো গুচিব লাগিব এই সমাজত। আমি নতুন ধৰণৰ যৌন সম্পৰ্কৰ কথা ভাবিব লাগিব। নতুন সম্পৰ্কৰ পৰীক্ষা এতিয়াই আৰম্ভ হ'ব লাগিব। দৰকাৰ হ'লে আমি পৰিয়ালৰ বাহিৰলৈ যাব লাগিব হোমৰ বাহিৰলৈ গৈও নতুনসম্পৰ্ক স্থাপন কৰিব লাগিব সেয়ে নহ'লে মানহৰ সামাজিক বিপ্লবো অসম্ভৱ। আমাক এটা নতুন নৈতিকতা লগা হৈছে। দেউতাই মোক এটা বাট দেখুৱাইছে। কিন্তু দেউতাৰ কিছুমান পৰণি সংৰক্ষণশীল ধাৰণা এতিয়াও আছে। মাকণক তেওঁ যৌন মুক্তি দিব খোজা নাই। চম্পা মাহীয়ে ক্লিফৰ লগত হুলি গুলি কৰি গুৱাহাটী চহৰত ঘূৰি ফুৰা বাবেও তেওঁৰ ঈৰ্ষা হৈছে। তহ তো ৰক্ষণশীল বিপ্লবী। প্ৰত্যেক ক্ষেত্ৰতে মানুহক বিপ্লৱ লাগে জ্ঞানত কলাত সংস্কৃতিত যৌন সম্পৰ্কত। সম্পত্তিটো লাগেই। কিন্তু আগতে লাগে মনত বিপ্লৱ।"

নবীনে একে নেমাতিলে। কিন্তু তাৰ অনভৱ হ ল দদৰ অনভৱ একেবাৰে মিছা নহয়। সংৰক্ষণশীল সমাজ এখনত বিপ্লব কৰা বৰ টান। গুৱাহাটী চহৰতেই হওক বেলতলাতেই হওক সবাঙ্গীন বিপ্লৱৰ কথা আনকি বিপৰীবিলাকেও ভবা নাই। সিহ তে কৰা বিপ্লবটোও অন্য কাৰোবাৰ অন্য কোনোবা দেশৰ ধাৰণাৰ অক্ষম ৰূপায়ন মাত্ৰ

ফটাই সি ক লে এই বিষয়টো মই চিন্তা কৰা নাই। তোৰ যদি কিবা নতুন ভাব আছে কাযসূচী দিয় তেন্তে তাক মই বি চনা কৰি চাম। তই আজি মোৰ মাকণৰ প্ৰতি ব্যৱহাৰ ঘি সমালোচনা কি ি তা সত্যতা একেবাৰে নাইকিয়া নহয়। কিন্তু পৰম্পৰাগত বিয়াৰ কিবা বিকল্প জানো আছে ?

দদৰে উত্তৰ দিে এতিয়ালৈকে এটাই বিকল্প। ব্ৰহ্মচয আৰু এটা আছে যিটো সমাজে নৈ তিক বলি নধৰে—প্ৰষ্টিটিউশ্যন বা প্ৰমিচকিউটি আচল সমস্যা হৈছে নাৰীয়ে বিয়াৰ বাহিৰে এতিয়া লৈকে আন একোতে নিজৰ নিৰাপত্তা বিচাৰি পোৱা নাই। কিন্তু বিয়া মানেই ঘৰ সামাজিকত দেখনিয়াৰ জীৱন। প্ৰেম নাথাকে গতিকে মাকণে শান্তিনিকেতনত জয়ন্তীতকৈ বিশেষ একো নেপায়— transcendence ৰ বাহিৰে। জয়ন্তীয়ে অবাস্তৱ পৰম স্বামীত আত্মসমপণ কৰিছে। আৰু মাকণে বহুল মানৱ প্ৰেম বা আধ্যাত্মিক প্ৰেমৰ অনসন্ধান কৰিছে। just my tic l ve nothing more তাতকৈ জয়ন্তী আৰু মাকণ দয়ো উপাজনক্ষম হওক কিবা কাম কৰক। তেতিয়া সিহতে দেখিব প্ৰেম mystic নহয় e otic। তোৰ সমাজবাদতো মই বিমলদাহতবো ব্ৰহ্মচযৰ গোন্ধ পাইছো। মোৰ বা জয়ন্তীৰ তোৰ বা মাকণৰ নিজা অধিকাৰ আছে প্ৰেমৰ ভে টিত নিজক গুজা একোটা স্পক গঢ়ি লবৰ সেইটো হ ব নৈতিক সম্পক অলপ বৈ সি আকৌ ক লে এই সম্পকত টকাৰ বা সবিধাবাদৰ সম্পক নেথাকে। বিয়া বা prostitution ত এই সম্পক থাকি যায়। গতিকে মই ভাবিছো জয়ন্তীয়ে নিজক উপাজন ক্ষম কৰিব লাগিব। তাই নৃত্য শিল্পী হ ব াগিব। দেওধনী নহয়। আৰু মাকণে ঘৰি আহি ক ৰবাত কাম কৰক।

নবীনে দেখিলে দদৰ কথাবোৰত এটা অলংঘনীয় যুক্তি আছে। এই কালটো পৰীক্ষাৰ যুগ। সকলোতে পৰীক্ষা বিপ্লৱো এটা পৰীক্ষা সন্দৰ বাভাৰ জীৱন কলাও এটা পৰীক্ষা বৰদলৈৰ মন্ত্ৰিত্ব গ্ৰহণো এটা পৰীক্ষা সদশনাৰ বা চম্পাৰ কলা বা ফ্ৰি যৰ কামো— এটা পৰীক্ষা। কালটো সংক্ৰান্তি কাল কাজেই বিয়াৰ এটা বিকল্প বিচৰাটোও এটা পৰীক্ষা হব পাৰে। সি ক লে সমাজত আৰু ব্যক্তিগত জীৱনত এটা m tat on ৰ আৱশ্যক হৈছে আগৰ গৰু সদায় বাঘে খায় গতিকে পৰীক্ষাৰ বাবে ভয় কৰিলে নহ ব। ময়ো অনভৱ কৰিছো মাকণৰ লগত সৎ ব্যৱহাৰ কৰি আতৰি আহিলেই প্ৰেমৰ সমস া সমাধান নহয়। মই তেওঁক পাহৰিব পৰা নাই। প্ৰকৃতিক দমন কৰি যোৱাটোও অনি টকৰ গতিকে যদি মাকণে সদানন্দ বৰুৱাৰ আৰু পাৰিবাৰিক দায়িত্বৰ পৰা মুক্ত হৈ থাকিবলৈ অ গবাঢ়ি আছে তেন্তে ময়ো প্ৰেমিকৰ দৰে তাইৰ ওচৰলৈ উভতি যাম। দয়ো স্বাধীন হৈ নিজ নিজ ভাগে চলিম

দুদৰে হাঁহি ক লে তই থাক পাৰিবাৰিক দায়িত্ব বুলিছ তাৰ পৰা তাই এতিয়া মুক্ত দেউতাই তাক মুক্ত কৰি দিছে আৰু সদানন্দ বৰুৱা আচল মানহ নহয়। ৰজিতদাহে আচল মানহ। তেওঁ বজি পাইছে প্ৰেমবিহীন বিয়া বজা বজিৰ মাজেদি কেতিয়াবা সফল হয়। কিন্তু বজাবজিৰ এটা আধাৰ নষ্ট হৈ গ ল। বিকলাংগ স্বামীক লৈ মাকণ সখী হ ব নোৱাৰিব। ফ্ৰিৰোজায়ো তাকে কৈছে

ফ্ৰিৰোজাই ? নবীনে কৌতূহলত সধিলে ।

তাই কলিকতাৰ পৰা সদশনা বাইদেউলৈ চিঠি দিছে। বৰ দীঘল চিঠি তাই চিঠি আৰম্ভ কৰিছে বহুত দিনৰ আগৰ এটা কথাৰে। ৰজিতদাই মিলিটে ীত সোমোৱাৰ পিছত যি ভয়ত বৰমাই সদশনাক তেওঁলৈ বিয়া দিব নখুজিছিল ঠিক সেই ভয়েই এতিয়া ফ লি য়ালে। ৰজিতদা বিকলাংগ হ ল। তেওঁৰ দেহ দেখিলে মাকণৰ পতৌ হয়। পুতৌৰ ফলত বহুতে বহুত কাম কৰি পেলায়। কিন্তু বিয়া দৈহিক সুঠতাৰ অবিহনে কেতিয়াও সখকৰ হ ব নোৱাৰে। মাকণে উপায়বিহীন হৈ আত্মগৌৰৱ ৰক্ষা কৰিবলৈহে সদানন্দ বৰুৱাৰ প্ৰস্তাৱত সম্মত হৈছে বিলাতলৈ যাবলৈ। বৰুৱাই জানে ৰজিত

এতিয়া বিয়াৰ বিৰোধী। কিন্তু সদানন্দ বৰুৱাই মাকণক বোৱাৰী হিচাপে পোৱাৰ লোভ সামৰিব পৰা নাই। তেওঁ দদলৈ চিঠি দিছে টকা খুজি। ৫ টকা। কালিলৈ ছিৰাজুদ্দিন হাজৰিকা যাব কলিকতালৈ। তেওঁ টকা লৈ যাব। টকা ঠিক হৈছে বৰুৱাৰ উত্তমণ ফাটী বজাৰৰ ব্যৱসায়ী লালচাঁদৰ পৰা যদ্ধত নানান ব্যৱসায় কৰি মানহটো কোটিপতি হৈছে। টকাখিনি আনিবৰ বাবে মন্মথ ভিনিহি গৈছে। বৰ বিশ্বা ী লিগি । বৰুৱাৰ—

ন ীনে আচৰিত হৈ সধিলে ইমান টকা নগদ কৰি নিয়ে কিয় বৰুৱাই ? ভয় আছে।

দদৰে হাঁহিলে ক লে এইবোৰ ক লা টকা। লালচাঁদ হ ল ক লা টকাৰ বেঙ্ক ক লা টকা নগদ কৰি নিনিলে উপায় নাই সি অলপ ৈ কলে ক লা টকাই সভ্যতা আৰু সংস্কৃতিও ক পা কৰিছে। বেলতলাত যিটো ফিল্ম ৰ দল দেখিলি সেইটো দলৰ টকা কোনে দিছে ? মন্মথ ভিনিহিদেৱে। ক লা টকাৰ সংস্কৃতি। মই পাৰোতে সম্পত্তিৰ পাপৰ পৰা উদ্ধাৰ লাভ কৰিবলৈ পাভিছো। মাকণলৈও লিখিছো। তাই যি নিৰাপত্তাৰ কথা ভাবিছে সেই নিৰা পত্তাৰ আধা ক লা টকা। এইবোৰ কথা ক বলৈও মোৰ ঘৃণা হয়। ধনী হোৱাতকৈ দখীয়া হোৱা ভাল। জমিদাৰ আৰু মালিক হোৱাতকৈ খেতিয়ক হোৱা ভাল। আগতে ময়ো এই কথা নাজানি ছিলো। এতিয়া জাি হো মন্মথ ভিনিদেৱে টকা আনিবলৈ গৈছে পলাশবাৰীলৈ। লালচ াদ এতিয়া তাত আছেগৈ। এটা মিল সাজিছে।

নবীনে এইবোৰ যেন সাধ কথা শুনিছে। দৰ্নীতিৰ সাধ সি সধিলে সেইবোৰ থ মাক ণ কি কৰিব ফিৰোজাই কিবা লিখিছে নে কি ?

তাই ভাবি আছে। সম্ভৱতঃ সেই বিয়া নহবগৈ।

অ। আৰু তই ? জয়ন্তীক তই জানো বিয়া কৰাব পাৰিবি ?

সম্ভৱতঃ নোৱাৰিম যদি তাই এই মতি ধৰি থাকে। তাইকো মই নকৈ গঢ়িবলৈ চে টা কৰি আছো। এটা নত্য মণ্ডল খজিব খজিছো দদুৰে ক লে জয়ন্তীয়ে এই কথা ক লে গভীৰ আগ্ৰহ

দেখৰায়। কিন্তু লাহে লাহে ভয় খাই যায়। তাই কাক বেছি ভাল পায় তাকো কব নোৱাৰো। যদি এনেকুৱা কোনোবা মানহ ওলায় যি তাইৰ প্ৰাণ সম্পণৰূপে টানি লৈ যায় তেন্তে তাই হয়তো তেওঁৰ ওচৰতেই আত্মসমপণ কৰিব। কিন্তু মই মই তাইক পাবই লাগিব তাইক পাবলৈ মই সকলো কৰিম

নবীনে দেখিলে দদৰ চকু সজল হৈ পৰিছে। চকুৰে মখে সন্দৰ কোমল অশান্তিৰ ভাব।

দয়ো লাহে লাহে খাৰঘলিৰ ঘৰত তলা লগাই বাহিৰলৈ ওলাই আহি নিজন হাবিৰ মাজেদি খোজ কাঢ়ি গৈ দদহতৰ ঘৰ পালেঁহি ঘৰ সোমাওঁ ই মালীয়ে ক লে চাহাব আপোনাক দেউতাই বিচাৰি ছিল।

কিয় ?

হ ঠাতে ওচৰৰ ঘৰটোৰ পৰা উধাতু াাই ৌৰি আহিল জয়ন্তী সবনাশ হ ল দদ দাদা। ক বলৈকে সত যোৱা নাই ঈশ্বৰ।

কি হ ল ?

ম মথ ভিনিদেউক কোনোবাই মাৰিলে।

দদৰে গহীন কৈ ক লে ভিতৰলৈ আহ জয়ন্তী। লগত নবীন আছে তাক আগতে নিৰাপদ ঠাইত থৈ লও।

তিনিও গৈ দৰ শোৱা কোঠা পালেগৈ। শোৱা োঠাত ন ীনে কান্ধৰ মোনাটো থৈ বিছনাতে বহিল। দদৰে থিয় হৈ জয়ন্তীলৈ চাই সধিলে কি হৈছিল কচোন ?

হ ব কি আৰু ? টকা আানবলৈ গৈছিল। টকা লওঁতেই ডকাইতৰ লগত জোটা-পোটা লাগিল। তেওঁলোকে লালচাদকে গুলী কৰি মাৰি সিহত টকা লৈ পলাই গ ল জয়ন্তীয়ে মং ম ন উশাহ লৈছিল উত্তেজনাত আৰু আতঙ্কত

দেউতা আছে নে নাই ?

তেখেত খানাপাৰাৰ পৰা পাইছিলহে। পলিছে লৈ গ লহি ভাত গৈছে পিতাই। যাওঁতে শ্বিলঙত বৰদেউতালৈ ফোন কৰি গৈছে। তেওঁ লাক পাৱহি। জয়ন্তীয়ে কান্দিছিল।

দুদৰে দেৰাজ খুলি চাবি কোচা ল লে তাৰ পিছতে নবীনলৈ চাই ক লে তই ইয়াতে থাকিবি ৰাতিটো। পৰা হ লে শুচি যাবি। ক লৈকো নোলাবি। আৰু জয়ন্তী।

জয়ন্তীয়ে দদলৈ চাই ৰ ল বিহ্বল নেত্ৰে

ইয়াৰ শুশ্ৰূষাৰ ভাৰ তোৰ ওপৰত। সি ক লে মই যাওঁ কিমান ৰাতি হয় ঠিক নাই।

নবীনলৈ চাই দদৰে ক ল কিবা বজি পাইছ নে?

ওহো নবীনে উত্তৰ দিলে

C ude class war। ই তহতৰ সংঘৰ ।ৰে কাম হ ব। দদৰে ক লে The morning shows the day

নবীনে অবাক হৈ দদৈ চাই ৰ ল। দদৰে চাবি লৈ ওলাই গ ল অলপ পৰৰ পিছত বাহিৰত জীপ চলাৰ শব্দ হ ল

কিবা বজি পাইছেনে ঈশ্বৰ? জয়ন্তীয়ে সুধিলে এখেত এনেকৈ গ লত মোৰ ভয় লাগি ছে

জয়ন্তীৰ দচকুৰেদি জৰ জৰকৈ চকুলো বৈ আহিল।

নবীনে জয়ন্তীৰ মখমণ্ডল পৰীক্ষা কৰি দেখিলে তাইৰ চকুৰে মখে প্ৰেমৰ অভিব্যক্তি

তই মোক নাভাবিবি। তই দদুক সকলোতকৈ বেছি ভাল পাৱ নহয় নে? নহ লে এনেকৈ কান্দিব নোৱাৰিলিহেতেন হয় নে নহয়? চাব মাৰি নবীনে সুধিলে।

পাওঁ ঈশ্বৰ পাও। ঈশ্বৰৰ পিছতে এওঁ এতিয়া হঠাতে বুকুখন তেওঁৰ কথা ভাবি কপি উঠাতহে গম পাইছো। আগতে কাৰো বাবে দেওধনীৰ এনেকৈ বকু কপা নাই ঈশ্বৰ। বন্দুকটোও নিনিলে লগত জয়ন্তীয়ে ক লে। তাৰ পিছত হঠাতে ক লে ঈশ্বৰৰ শপত দুদু দাদাক এই কথা নক ব। ক লে তেওঁ কিবা হৈ যাব। মই তেওঁৰ পৰা আঁতৰি যাব খুজিছো। ঈশ্বৰৰ দৰে লাগে মখখন। অলপ বৈ তাই প্ৰকৃতিস্থ হৈ আকৌ ক লে মাৰৈ গোসাঁনীয়ে আজি দিনটো মোক কৈ আছে তই শুচি যা ৰ ৰপৰা আহিছ তলৈ শুচি যা। সইতে কৈছোঁ কাইলৈ মই শুচি যাম। উস ঈশ্বৰ ইমান যন্ত্ৰণা।

নবীনে ক লে যাবি। কিন্তু নিজক ফাঁকি নিদিবি। দদুৱে আজি মোক সকলো খুলি কৈছে। সি তোক গতি ল ব দেৱতাৰ হাতৰ পৰা তোক লৈ আহিব। তই হবি পাৰ্ব্বতী সি হ ব মহাদেউ।

জয়ন্তীয়ে অবাক হৈ নবীনৰ ফালে চাই ৰ ল অলপ বৈ তাই ক লে শুকুমানী আৰু বিয়াহৰ ৬জাপালীত হে কথা হয় ঈশ্বৰ। মনিচৰ ভাৰন্তুত নহয়।

নবীনে উত্তৰ দিলে হ ব অ হ ব। পৃথি ীত অসম্ভৱো সম্ভৱ হৈছে।

জয়ন্তীক সি অভয় দান কৰিলে। তাইক সাহসেৰে প্ৰেমৰ স মখীন হ বলৈ ক লে। এই মহা দযোগৰ মাজতে হঠাতে তাই নিজকে আবিষ্কাৰ কৰিলে। তাই দদ দাদাকে আটাইতকৈ ভাল পায়। দদক ভাল পোৱা মানে দেহ আৰু াটিক ভাল পোৱা।

জয়ন্তীয়ে কান্দিলে। একো নেমাতিলে। নবীনক ভাত পানী খুৱাই তাই নিজৰ ঘৰলৈ যাবলৈ ওলাল। হঠাতে নবীনে ক লে এই বেগটো লৈ যা। এই বেগতে দখন ছবি আছে। চম্পা আই দেৱেৰক দিয়াবি। আৰু কবি টকাখিনি বেলতলাৰ অহালিৰ নামত পঠাই ি ব। দদক দিলেই হ ব

ছবি দখন চাই জয়ন্তী থৰ হৈ গ ল। কোনে আকিলে ঈশ্বৰ?

নবীনে ক লে কোনে আকিলে ।

জয়ন্তীয়ে ছবিকেইখন চাই ৰ ল কিছুপৰ। তাৰ পিছত ক লে পৰুষে নিজকে চালে মহাপৰুষ যেন দেখে ঈশ্বৰ। থিৰ। কিন্তু প্ৰকৃতিক চালে শংগাৰ হে দেখে। হেঙল হাইতালত নৱ ৰস ফুটি উঠিব লাগে ঈশ্বৰ মাইকী মানহৰ আতমাৰ হামৰাও যেয়ে সেয়ে নুশুনে। জয়ন্তী গুচি যোৱাৰ পিছত নবীনে জয়ন্তীৰ কথাকে ভাবিবলৈ ধৰিলে। তাইৰ এটা আচৰিত বোধ শক্তি আছে।

বাতি বাহিৰত দদুৰ মাত শুনি নবীনে লাইট জ্বলাই দুৱাৰ খুলি দি সোমাই আহিবলৈ দিলে।

সি সোমায়েই ক লেহি It is a crude class war। তহতৰ সংঘৰ পতন হ ল। চৰকাৰে ব্যাপক গ্ৰে তাৰৰ সিদ্ধান্ত লৈছে।

আৰু ভয়ানক খবৰ কি জান —সেই বোমা ফুটোৱা ল ৰাটো সি এই ডকাইতি কৰিছে। স মথ ভিনিহিদেৰে মৰাৰ আগতে মেজিণ্টেটৰ আগত বিবৃতি দি গৈছে। তাৰ ফাচী হ ব —sure। বৰদেউতা আৰু সদশনা আহি পাইছেহি শ্বিলঙৰপৰা। বেয়া লাগিল। শুচি আহিলো। কোনেও কাৰো মথলৈ চাব নোৱাৰা অৱস্থা।

নবীনে ক লে ভাত খাই ল তাৰ পিছত কথা কবি। মই জয়ন্তীক মাতি দিওঁ।

একো দৰকাৰ নাই। তই শো। এতিয়া অলপ মদ খাম। অস্থিৰ হৈ দুদৰে ক লে সম্পত্তি হ ল কাল। এই সম্পত্তিৰ নাগ পাশৰ পৰা উদ্ধাৰ নোপোৱালৈকে মই শান্তি নেপাওঁ। something must be none। ক লা টকা বগা টকা মাটি বাগান আজি সকলো অথহীন যেন লাগিছে। জীৱনৰ অথ কিহত? টকা ঘটাত নহয়। তহতৰ crude class war তো নহয়। তহতিও টকাকেই বিচাৰিছ। whats the unde ly g dea behind this mad act? ব্যক্তিৰ টকা পাপ সংঘই ডকাইতি কৰি নিয়া টকা পণ্য! Damn it।

নবীনে দদৰ অসংলগ্ন আৰু অসংগতিপণ আলাপ বোৰলৈ কাণ নিদিলে। সি মাথোন শুনি গ ল। হঠাতে দদৰে শোৱা কোঠাৰ আলমাৰিৰ পৰা এটা হুইস্কীৰ বটল উলিয়াই মজত থৈ গিলাছ আনি পানী মিহলাই খাবলৈ ধৰিলে। খাই খাই সি বক্তৃতা দি যাবলৈ ধৰিলে। যেন জজ ফিল্ডত জৱাহৰলাল নেহৰুৱেহে বক্তৃতা দিছে। নবীনে নীৰৱে সকলো শুনি গ ল। সি বুজি পালে দদৰে যি ভয়ানক আঘাত পাইছে তাৰ দখ উজাৰি নিদিলে সি পনৰায় স্থিৰচিত্ত হ ব নোৱাৰে। তাৰ catharsis ৰ প্ৰয়োজন হৈছে।

দদৰে এবটল মদ শেষ কৰি ভাগৰি নবীনৰ কাষতে বিছনাত বাগৰি পৰিল।

নবীনে বিছনাৰ পৰা উঠি গৈ বটল আৰু গিলাছ নি আলমাৰিত ভৰাই থৈ তাৰ ওচৰলৈ আহি তাৰ গালে মখে হাত ফুৰাই ক লে মোক এটা কথা দে।

কি?

আৰু এইদৰে মদ নাখাওঁ বলি। তইতো মদ খোৱা নাই মদে তোক খাইছে। তাৰ গালে-মখে হাত ফুৰাই ক লে।

অসম্ভৱ। ইমান দিন তাইৰ মুখলৈ চাই মদ খোৱা বাদ দিছিলো। আজি নোৱাৰিলো ৰ ব। তাই শাখি ীয়ে মোকতো খালেই এতিয়া স পত্তিয়েও মোক খাব। মই এইবোৰ এৰি দি খেতিয়ক হ ব খুজিছো। দদায়ে নিৰাশ ম'ন ক লে।

তই এটা কথা গম পোৱা নাহ

কি?

তই ভাগ্যবান। জয়ন্তীয়ে আজি গম পাইছে। ঈ ৰব পাছ তাই তোক ভাল পায়। তই এইদৰে মদ খাই থাকিলে তাই বেয়া পাব। নবীনে উত্তৰ দিলে।

দদায়ে নবীনৰ মুখ ল চা অক মতে ী ৱ হৈ ােল এই নীৰৱতাৰ-অথ কি নবীনে বুজিলে।

সেইদিনা ওৰে ৰাতি সিহঁতে প্ৰেম আৰু ি ৱৰ কথা পাতিলে।

পৰতি নিশা জয়ন্তীয়ে আহি সিহঁতক মতাৰ লগে লগে দয়োটা উঠি পৰিল দদায়ে ক লে ব ল মই োক বে ত াত থৈ আহে গৈ। তই আৰু মই স প্ৰতি দটা ি বিৰত। কিন্তু মই অনত ত মালিক আৰু তয়ো সম্ভৱতঃ crude re olutionary নহৱ। হয় নে নহয়?

মই crude বি লৱত বি বাস নকৰো। কিন্তু তোৰ মতৰ লগত মোৰ মতৰ বহুত অমিল। বি বাস কৰ মই ল ৰাহঁতক প্ৰকৃত বি লৱৰ পথলৈ আনিবলৈ দঢ় প্ৰতিজ্ঞ আশা ৰাখিছো বি লৱৰ এই আদিম ৰাক্ষ ৰূপ লাহে লাহে নাইকিয়া হ ব। কিন্তু এটা কথা মনত ৰাখিবি মযো বি লৱ বিচাৰো।

দদায়ে তাক কপালতে এটা চুমা খালে তাৰ পিছত ক লে মযো কি কৰিব পাৰো চাওঁ। ম কণৰ কথা নেপাহৰিবি।

দৰাৰখন খুলি দিয়াৰ লগে লগে নবীনে মন কৰিলে জয়ন্তীৰ হাতত থকা চাহ জলপানৰ ট্ৰেখন কঁপিছে। দুদুক দেখি বোধহয় তাইৰ কপনি উঠিছিল। বহুত দিনৰ আগতে এদিন মাকণৰ হাতৰ ট্ৰেখন এনেকৈ কপি পৰি গৈছিল। সি দৌৰি গৈ সেইখন ধৰি পেলাইছিলগৈ।

নবীনে ক লে জয়ন্তী ই ভুল নবুজিবি দদক মই সকলো কৈছো। অকল সিয়ে যে তোক গঢ়িব এনে নহয় তয়ো ইয়াক গঢ়িবি। বিয়া হয় নহয় সেইটো বেলেগ কথা বেথা নেৰিবি বেথাহে আচল।

দদায়ে হঠাতে ক লে তোৰ কথা শুা মোৰ মালৈ মনত পৰিছে নবীনে। এ নকৈ কওতা আজিকা ল কোনো নাই।

জয়ন্তীৰ চকু পানী ওলাই আহিল। তাই ক লে মে ৰ আই সৰুতে চ কালে। আপোন আইৰ দৰে কথা কৈছে

ৰেলখন আহি ৰ হি

পেং মাৰিডাল লৈ ৰঞ্জিত ফা ট ক্লাচৰ ডবা এটাৰ পৰা নামিল। সি মটিয়া বিচাৰিবলৈ ৈ। দেখিলে োতেইখন পলিচ। সি আগবাঢ়িব খজিছিল এনেতে এজন পলিচ অফিচাৰ আহি তাক নমস্কাৰ জনাই ক লে কিছুপৰ ডবাৰ ভিতৰত থাকক। থাম্নাতাল্লাচ হৈ আছে।

ৰঞ্জিতে আচৰিত হৈ সধিলে ।কয়?

এই ৰেলত কেইজনমান ি প্লৱী অহাৰ কথা
অসমত বিপ্লৱ হৈছে নেকি?
অ ।

ৰঞ্জি ডবাৰ ভিতৰলৈ সোমাই । ল। মাকণে হাতত বেগটো লৈ নামিব খজিছিল ৰঞ্জিত উঠি অহা দেখি আচৰিত হৈ সধিলে আকৌ উঠিলা যে ৰঞ্জিত দা?

ৰঞ্জিতে পুলিচ অফিচাে কোৱা কথাখিনি ক লত মাকণৰ কপালৰ ৰেখা থিয় হৈ গ ল দয়ো শান্ত হৈ বেঞ্চত বহিল। ডবাটো ডাঙৰ। কেইজনমান যাত্ৰী গহীন হৈ বহি আছে এমুৰত তেওঁলোকে কথা পাতি আছিল।

মাকণে হঠাতে হাঁহি ক লে বজি পাইছো। নবীন দাদাহতৰ বিপ্লৱ

ৰঞ্জিতে গহীন হৈ মাকণলৈ চালে। অলপ বৈ সি ক'লে সি এতিয়াও বিপ্লৱ কৰিয়েই আছে নেকি?

অ। নহ লেনো— মাকণে হ াহিবলৈ ধৰিলে।

মাকণ একেবাৰে সলনি হৈ গৈছে বিশেষকৈ যোৱা এসপ্তাহত। কলিকতাত একেটা হোটেলতে সিহ ত আছিল তিনিদিন। সাম্প্ৰদায়িক অশান্তি হোৱা বাবে হোটেললৈ আহি মাকণ যাব নোৱাৰা হৈ গ ল। শান্তি নিকেতনত তাই ৰবীন্দ্ৰ সাহিত্যৰ পৰীক্ষা পাছ কৰি কেবা গৰাকীও অসমীয়া মহিলাৰ লগত তাই নোৱাখালিত গান্ধীজীক লগ পাবলৈ গৈছিল। অসমৰ মহিলাসকলে সাম্প্ৰদায়িক অশান্তিত নিপীড়িতা তিৰোতাবোৰৰ বাবে সাহায্য লৈ আহিছিল। এই সাহায্যৰ ভিতৰত ধনৰ উপৰিও আছিল বালা আৰু সেন্দৰ। ফিৰোজাহ তৰ তাতে তেওলোকে মাকণক পাই তালৈ লৈ গ ল।

নোৱাখালিত গান্ধীৰ লগত কেইবাদিনো ঘৰি মাকণে বজিলে যে সাম্প্ৰদায়িক অশান্তিত আটাইতকৈ বেছি নিঃসহায় অনভৱ কৰে নাৰীয়ে। তাইৰ মনত বিদ্ৰোহৰ ভাব উপজিল। তাই অনভৱ কৰিলে নাৰী যিমান দিনলৈকে পৰুষৰ ওচৰত অবলা হৈ থাকে সিমান দিনলৈকে তেওঁলোকৰ মক্তি ন হব সতীত্ব অকল নাৰীয়েই যে ৰক্ষা কৰিব লাগে এনে নহয় পৰুষেও লাগে তাই সিদ্ধান্ত কৰিলে তাই বিয়া সতীত্ব ফুৰা চকা এইবোৰত পৰৰ বাধা নিষেধ মানি নচলে। সংঘষত নিপীড়িতা নাৰীৰ যাতনা নিপীড়িত পৰুষতকৈ শত গুণে অধিক। পৰুষৰ দৰেই নাৰীয়ে সংসাৰত সমান অধিকাৰ পাব লাগিব। নৈতিকতাৰ অচল আৰু উৱলা ধাৰণাৰ বিৰুদ্ধে নাৰীয়ে বিদ্ৰোহ কৰিব লাগিব। নোৱাখালিলৈ গৈ তাই বজি পাইছিল নোৱাখালিৰ তিৰোতাৰ বাবে বালা আৰু সেন্দ তকৈ লাগে নতুন সবল যগোপযোগী নৈতিকতাৰ ধাৰণা। লাগে নতুন পৰুষৰ দাসত্ব বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ। বালা আৰু সেন্দৰ নাৰীৰ অবলাত্বৰ প্ৰতীক।

কলেজ ষ্ট্ৰীটৰ হোটেল চেচিলত অপাৰেশ্যনৰ পিছত ৰঞ্জিত দাদাই কিছদিন জিৰণি লৈ এনেয়ে আছিল। কলিকতাৰ মেডিকেল কলেজতে পচা ভৰিটো কটাব লগা হোৱাত তেওঁৰ বিলাতলৈ যোৱা নহ ল। সদানন্দ বৰুৱাই মন্মথে পঠাব লগা ৫ হেজাৰ টকা চুৰি হোৱাটোও বিলাতলৈ নোযোৱাৰ আন এটা কাৰণ। মন্মথ ঠিকাদাৰ আৰু তেওৰ মাৰোৱাৰী বন্ধৰ হত্যাৰ কথা শুনি তেওঁ ততালিকেই গুৱাহাটীলৈ ঘৰিল। গুৱাহাটীত আহি দেখিলে

গোটেইখনতে এটা বিশৃংখলা। পঞ্চানন ফুকন থাকে খানাপাবাৰ পামত বাগানৰ কাম কাজ বা মাটি বাৰী নাচায়। দদ জয়ন্তীৰ প্রেমত মজি আছে খেতিয়ক হোৱাৰ আশাত ছিপাঝাৰত গৈ পাম পাতি নৰাম ওজা আৰু জয়ন্তীকো তালৈ নি লৈছে। নৰাম ওজাৰ বেমাৰ তাৰো শুশ্রূষাৰ ভাৰ সি লৈছে বাগানৰ অফিচ অচল হৈছিল। বাগানলৈ দস তাহ পইচা যোৱা নাছিল। ৰবিচন্দ্র শ্বিলঙত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ৰিপর্ট লিখাত ব্যস্ত। এইবোৰত লাগিবলৈ তেওঁৰ সময় নাই সদানন্দ বৰুৱা নিৰুপায় হৈ ব্যৱসায়ৰ কামত লাগি যাব লগা হ'ল। ৰঞ্জি ৰ তদাৰক কৰাৰ ভাৰ পৰিল আধা নৰেন দত্তৰ গাত আধা মাকণৰ গাত।

ৰঞ্জিত আৰু মাকণৰ বিয়াখন প তিবৰ বাবেও তেও ফুকনৰ লগত কথা পাতিব পৰা নাছিল। কাৰণ মন্মথ ঠিকাদাৰ আৰু মাৰোৱাৰী উত্তমণৰ হত্যাৰ কেচ বাবে তেওঁ অনবৰত ব্যস্ত থাকিব লগাত পৰিছিল বাগান আৰু মাটিৰ জঞ্জালটো আছেই। ইতিমধ্যে ৰঞ্জিতে নিজেই এটা নেতিবাচক সিদ্ধান্ত লৈ পেলালে। নোৱাখালিৰপৰা ঘৰি আহি তাই ৰঞ্জিতক হোটেলত লগ ধৰিবলৈ আহিছিল। হঠাতে সেইদিনা কলিকতাত সাম্প্রদায়িক সংঘষ লগাত তাই হোটেলৰ পৰা যাব নোৱাৰি তাতে থাকিব লগা হ'ল। ৰঞ্জিতে এই তিনি দিনত মাকণক বজাই কৈ দিছে সি পংগু সেইবাবে সি বিয়া নকৰায়।

মাকণে প্রথমতে আপত্তি কৰিছিল কাৰণ তাই তাৰ পত্নী হ'বৰ বাবে মনক সকলো ফালৰ পৰা সাজ কৰি থৈছিল। ইয়াৰ পিছত আছিল পাৰিবাৰিক কতব্যৰ তাগিদ।

কিন্তু ৰঞ্জিতে তাইক বিয়া কৰাবলৈ সংকোচবোধ কৰিলে। সি মাকণৰ বোজা হৈ সংসাৰত জীয়াই থাকিব নোৱাৰে। তাৰ ইচ্ছা তাই নিজ খুচি মতে আন ক ৰবাত সংসাৰ কৰক। তাইক সখী দেখিলে সিও সখী হ'ব।

ৰঞ্জিতৰ কথা শুনি মাকণৰ প্রথমতে খং উঠিছিল কিন্তু পিছত দেখিলে ৰঞ্জিতৰ মন সলনি হোৱাৰ আশা নাই।

মাকণে শেহত কথাটো সহজভাৱে ল'লে। তাই বিয়াৰ কথা

পাতিবলৈ বাদ দি ৰঞ্জিতৰ লগত এটা বেলেগ সাধাৰণ সম্পৰ্ক গঢ়ি তুলিলে। সেই তিনিদিন সিহঁত বন্ধুৰ দৰে হোটেলত কটালে।

তাৰ পিছত গুৱাহাটীলৈ ৰেলত একেলগে আহিল। আহি ষ্টেশ্যনত এই দশা।—

— মাকণৰ শেষ নোহোৱা উত্তৰ শুনি ৰঞ্জিতে হাঁহি সুধিলে নহয় লেনো তোমাক বিয়া নকৰায় নে ইয়াকে ক ব খুজিছিলাতো? ৰঞ্জিতৰ মুখত কোনো বিৰক্তি বা অনুতাপৰ ভাব নাছিল। তাৰ চিত্ত স্থিৰ আছিল

অ মাকণে উত্তৰ দিলে। এতিয়াৰে পৰা মোৰ পাল পৰিছে নাৰীৰ বাবে নতুন পথ বিচৰা।

ৰঞ্জিতে ক লে তুমি তেনে ফেমিনি ট?

ওহো। বিদ্ৰোহী।

এইটো কেনেকুৱা বিদ্ৰোহ কাৰ বিৰুদ্ধে?

পুৰুষৰ আধিপত্যৰ বিৰুদ্ধে

মাকণে শান্তভাবে কথাবোৰ কৈছিল।

ৰঞ্জিতে কিবা ক বলৈ ধৰোতেই প্লেট ফৰ্মত প ি চৰ হুইচেল মানুহৰ দৌৰাদৌৰি আৰু চিঞৰ বাখৰ শু া গ ল।

মাকণে বহাৰ পৰা উঠি গৈ দুৱাৰ মুখৰপৰা দীঘল প্লেটফৰ্ম খনলৈ চাই পঠালে। পুলিচে কেইটামান মানুহ আৰু এজনী তিৰোতা একেলগে সাও বি বান্ধি সিহঁতৰ ডবাৰ ফালে লৈ আহিছে। তাই মানুহবোৰলৈ একেথৰে চাই ৰ ল। ওচৰ পালত দেখিলে এটা ৰতিকান্ত আৰু এজনী অহল্যি। তাইক দেখাৰ লগে লগে সিহঁতে হাঁহ তলমৰ কৰিলে। অহল্যিৰ মুখত এটা শান্ত ভাব। ৰতিকান্তৰহে মুখ গোমোঠা। পুলিচে সিহঁতক নি ৰেলৰে পুলিচ থানাৰ ভিতৰ সোমালেগৈ।

অলপ পিছতে আৰু এজন মানুহৰ ওপৰত চকু পৰিল। পুলিচে বেৰি আনিছে।

তেনেতে ৰঞ্জিত আহি তাইৰ পাছত ওচৰতে থিয় হ লহি।

গুড গড। সুন্দৰ বাভা দেখোন। ৰঞ্জিতে আচৰিত হৈ মাত লগালে।

এৰেই নেকি সন্দৰ ৰাভা ? ছবি যে আঁকে— ?

অ

সন্দৰ ৰাভাই ৰঞ্জিতক দেখিয়েই চিনি পালে আগতে একে লগে উভান বজাৰত গান বাজনা কৰা মানহ। ৰঞ্জিতক দেখি ৰাভাই াত দাঙি হাহি সম্ভ ষণ জনালে

সন্দৰ াভা গৈ থানা সোমালত মাকণে চকু আকৌ সন্মুখৰ ঠাইক ত পেলাে ।

প চে আৰু মানহ আিছে । তাই মনে মনে নবীনক চৌৱৰ আশা কাৰ আছিল কিন্তু ন ীনক নেদেখিলে

দ ি নিটমানৰ মৰত দটা মটিয়াৰ সৈতে ৰঞ্জিতহতৰ ডাইভাৰটো াহি সিহ তৰ ডবাৰ ওচৰত থিা হৈ ক লে ককাইদেউ দেউতাহ ত আহিব নোৱ ৰি ল।

কিয় ? ৰঞ্জি ত সধিলে।

ফুক াতন াইদেউৰ মটৰ এক্সিডে ট হ ল।

ক ত ?

ানাপাৰাৰ পৰা অলপ আহি ড্ৰাইভাৰটোৱে উত্তৰ দিলে খ ৰ পায়েই দদ দাদাই দয়োকে লৈ তাৈ গৈছে।

মাকণে ইমা পৰে চ পাৰ এক্সিডে টৰ কথ ী ৰে শুনি আছিল শুনাৰ াহিৰে তাইৰ কৰিব লগা এ কা নাছিল। কিন্তু দদৰ কথা ওলোৱাৰ াগে লগে তাই সধিে দদ দাদা ইয়ালৈ আহিলে নেকি ?

কেইদিনমানৰ কাৰণে অ হিছে। ন াম ওজাৰ গা বেয়া।

দয়ো প্লেটফৰ্মৰ ৰা াম িাহে লাহে গেটৰ ফালে আগবাঢ়িল টিকট চেকাৰক টিকট দি দয়ো াহিৰলৈ গৈ মটৰৰ ভিতৰত বহাৰ লগে লগে মাকণৰ মন চাৰি বছৰৰ আগৰ গুৱাহাটীলৈ ঘৰি গ ল। সামৰিক বাহিনীৰ ব্যস্ততা আৰু উৎপাত নাই তাৰ ঠাইত শান্ত জীৱন আৰম্ভ হৈছে। প্লেটফৰ্মত পৰিচৰ কামই সেই শান্ত জীৱনৰ ঘৰিষণা লবাব পৰা নাই।

চম্পাৰ এক্সিডেণ্টে তাইৰ মনত বিশেষ উদ্বেগ সৃষ্টি কৰিব

নোৱাৰিলে। অন্ততঃ কি হৈছে তাক নজনালৈকে তাই একো অনভৱ কৰিব নোৱাৰে।

ৰঞ্জিতে এটা চিগাৰেট উলিয়াই কেইহোঁপামান ম ৰি চিন্তা কৰি ক লে চম্পাই চি নমাৰ দলটোত সোমাই একেবাৰে নিজক এৰি দিছিল কাৰপৰা তাই মন্ত্ৰ পালে ক ব নোৱাৰে কিন্তু নিষ্কৰুণ সমাজ আৰু পৰুষৰ আধিপত ৰ পৰা উদ্ধাৰ পাবলৈ তাই যৌনতাৰ মক্তি আৰু অবাধ তৃ ি ত পথৰ গ্ৰহ । কৰিলে। পৰুষৰ বিৰুদ্ধে নাৰীৰ মক্তিৰ প্ৰথম খোজ হেনো যৌনতাৰ মক্তি। তাই মোক নিজ মখে কোৱা কথা। গুণধৰৰ বিৰুদ্ধে তাইৰ ক্ষোভ তাইক ডাইভোচ নক । বাবে। পঞ্চ নন মহাৰ বিৰুদ্ধেও তাইৰ ক্ষোভ হৈছিল— তাই কেৱল প্ৰেম ি চাৰিছিল দ্বিতীয় সংসাৰ ঘৰ আৰু সন্তান বিচৰা নাছিল পত্নীত্ব আৰু মাতৃত্ব প ৰুষ প্ৰধান সমাজত নাৰীৰ হেনো শোষণৰ চিন। কলিকতাত তাই হোটেলত থাকি এই অবাধ যৌনতাৰ বিদ্ৰোহ ঘোষণা কৰি ছি ।

এই কথা ৰঞ্জিতে মাকণক সেইদিনাই কে কোৱা নাছিল তাই মাত্ৰ জানিছিল চম্পা মাহী কলিকতাত এবছৰ আছিল ফি ম কৰি লৈ। দদৰ চিঠিত আৰু এটা খবৰ তাই পাইছিল। সেইটো হ ল বাপেকে তেওঁক দিয়া টকাবোৰ তেওঁ উৰুৱাই শেষ কৰি দি বাপেকক আকৌ টকা খুজিছিল এই লৈ দেউতাকৰ লগত তেওঁৰ মনোমালিন্যও হৈছিল। ফি ম কৰি শ্বিলঙলৈ ঘৰি আহি অনাটনত কটাব লগা হোৱ ত তেওঁৰ ভয়ানক অশান্তিত দিন গৈছিল মাকণে সুধিলে তুমি তেওঁক লগ পাইছিলা নেকি?

লগ পোৱা মানে! মই মতাই আনি তাইক উপদেশ দিছিলো শ্বিলঙলৈ উভতি যাবলৈ। তাই ওঁ আ কৰি শুনি গলে কিন্তু নগ ল। ৰঞ্জিতে উত্তৰ দিলে যৌন বিদ্ৰোহৰ মন্ত্ৰ তাইক কোনে দিলে ক ব নোৱাৰো। ৰঞ্জিতে কথামাৰ দোহাৰি মৌন হৈ ৰ ল।

মাকণে হাঁহি ক লে আজিকালিতো বিদ্ৰোহীৰ অভাৱ নাই। উপদেশৰো আটক নপৰে। আৰু যৌন বিদ্ৰোহ কৰিবলৈ নাৰীক কাৰো উপদেশ নেলাগে। নিজৰ মনেই গুৰু। মই জানো প ৰুষৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ কৰা নাই?

ৰঞ্জিতেও হাঁহিলে। যোৱা এস তাহৰ কথা তাৰ মনত পৰিল। মাকণ সম্পণৰূপে মত্ত হৈ পৰিছিল। পাৰিবাৰিক শৃংখলা বিয়া কলংক কৌমাৰ্য — একোলৈকে তাইৰ ভয় নাইকিয়া হৈ গৈছে। তাই অনভৱ কৰিবলৈ লৈছে তাই মতা মানহৰ সমান হৈ আৰু বিশ্ব মানৱতাৰ আদশৰে জীৱন যাপন কৰিব লাগিব। ৰবীন্দ্ৰ সাহিত্য পঢ়ি তাই এই মন্ত্ৰ পাইছিল। নোৱাখালিত মতা মানহৰ পাশৱিকতা আৰু ধৰ্মৰ বিকৃতি দেখি তাইৰ মনো বিদ্ৰোহী হৈ উঠিছে নোৱাখালিত থকা নৰেন দত্তৰ ভাগিনীয়েকজনীক কৰা অত্যাচাৰে তাইক সজাগ কৰি দিছে নাৰীৰ কৰ্তব্যৰ বিষয়ে। নাৰীয়ে সকলো বিধ অৱমা ৰ বিৰুদ্ধে থিয় দি এক নতুন যৌন সম্পক গঢ়িব লাগিব যাতে দ টৰ প্ৰবল অ ঘাততো সি ভাগি নপৰে।

কলিকতা চহৰৰ সাম্প্ৰদায়িক সংঘষত ট্ৰাম বাচ বন্ধ হৈ যোৱাত তাই ৰঞ্জিতৰ লগত এ কটা হেটেলতে থাকিব লগা হল। কিন্তু তাই সংকোচ বোধ নকৰিলে পংগু ৰঞ্জিতে তাইক ইতিমধ্যে বিয়া নকৰাও বুলি খোলাখুলিভ ৱে কৈছিল। তাই প্ৰথমতে তেওঁক বজাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল এই িয়া অনিবাৰ্য। কিন্তু ৰঞ্জিতে ত ইক বজালে জানি শুনি তাই তাৰ দৰে পংগু এটাক বিয়া কৰোৱাটো অ ্যায় হ ব ৰিয়ালৰ নি দশ ে লাগে ভগৱানৰ ি দেশেও তাক তাৰ সংকল্পৰ পৰা বিচ্যুত কৰিব নোৱাৰিলে। সি বাপেকলৈ খোলোচাকৈ লিখি দিছে সি কাকো বিয়া াকৰায় স ডও ৰা হৈ থাকিব আৰু—

সি কি কৰিব তাক তেতিয়াও ঠিক কৰিব পৰা ৷ছিল। তাৰ যথে ট টকা আৰু মাটি বাৰী আছে সেইবিলাক সি চলাই খাব। বাপেকে উত্তৰাধিকাৰী বিচাৰিছে উত্তৰাধিকা ীৰ সমস্যাটো সি সমাধান কৰিব পৰা নাই। কিন্তু সম্পত্তিৰ কাৰণেই সি বিয়া কৰাব লাগে বিয়া কৰাই ফুকন আৰু বৰুৱা পৰিয়ালৰ যৌথ চাহ বাগান পৰিচালনাৰ পথ নিৰাপদ কৰিব লাগে — এই ভাব তাৰ ভাল লগা নাই। মানহে এই কাৰণে বিয়া নকৰায়। বাপেকহঁতৰ আদশ তাৰ আদশ নহয়। সি বিকলাংগ কাজেই তাৰ বাবে বিয়া নহয়।

সময়ে তাক সম্পত্তিৰ সমস্যা সমাধান কৰিবলৈ পথ দৰ্শাব।

কি ভাবিছ ইমানকৈ ? — ৰঞ্জিতক নিমাত দেখি মাকণে সুধিলে। — মই জানো বিদ্ৰোহ কৰা নাই ? নিভয়ে অথচ সংযত ভাবে এটা মতা মানহৰ লগত একেলগে এটা কোঠাতে সহজভাবে থকাটো জানো মোৰ সাথক বিদ্ৰোহ নহয় ?

ৰঞ্জিতে ভাবি চিন্তি উত্তৰ দিলে তোমাৰ এই কামৰ মল্যায়ন আনে কেনেকৈ কৰে তাক মই কব নোৱাৰো কিন্তু মই ক ম এইটো প্ৰকৃত নৈতিক আৰু সাহসী কাম। তুমি আৰু মই জানি বজি সীমা ৰক্ষা কৰি একেটা কোঠাত যে আছিলো এই কথা ভাবিলে মোৰ আনন্দ হয়। মে ৰ লালসাই নৰ নাৰীৰ এ মাত্ৰ সম্পক নহয়। যদ্ধৰ কালত নেলাগে প্ৰাক যদ্ধৰ কালতো মানহে এনে কথা ভাবিবলৈ টান পালেহেতে আমা ঘৰবো ত মাক তেক আৰু ভাই ভনীও একে কোঠা নেথাকে

মাকণৰ চকুৱেদি আনন্দৰ চকুলো ব বলৈ ধৰিলে। তাই ক লে নৰ নাৰীৰ মাজত এই লালসা শন্য সম্পক স্থাপন কৰাৰ অথ হ ল শোষ হীন সমতাৰ সম্পৰ্ক স্থাপন। নৰ নাৰীৰ মাজত এই সম্পক স্থাপন কৰিব পাৰি বিশ্বত জাতিৰ মাজত শ্ৰেণীৰ মাজত থকা অ ্যায় আৰু শোষণ গু চাৱাৰ এটা নতুন পথ পোৱা যাব। ৰবীন্দ্ৰনাথৰ বিশ্বমানৱতাৰ ধাৰণা মই সংশোধন কৰি লৈছিলো কাৰণ তেওঁ আমাৰ জীৱনত থকা সৰু বেৰবোৰ দেখা নাছিল। ফুকন পৰিয়াল পৰা ওলাই বৰুৱা পৰিয়াললৈ যাবলৈ মোৰ পথ প্ৰশস্ত কিন্তু পৰিয়ালৰ আভিজাত্যৰ বেৰা ভাঙি সংঘৰ মেৰঘৰলৈ যাবলৈ মই অসমথ হলো। আভিজাত্যৰ আবে টনীৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হ ব নোখোজাই তাৰ প্ৰধান কাৰণ কিন্তু অভিজাত মানৱতাত বিশ্বমানৱতাৰ বীজ নাই। নবীনহতৰ দলতো এটা নেতিবাচক বাতাবৰণ। বিশ্বমানৱতাৰ দশন তেওঁলোকে দেখা নাই। এতিয়া মই বিশ্বমানৱতাৰ যথাথ াতাবৰণ বিচাৰি আছো। মোৰ বিবাহো বিশ্ব মানবৰ লগত হ ব

ৰঞ্জিতে যোৱা কেইদিনৰ কথা বতৰাৰ ফলত মাকণৰ নতুন জীৱন দশনৰ কথা ভালদৰে বুজি পোৱা হৈছে। সি ক লে এই পথ কঠিন। পতিকে তোমাৰ কষ্ট হ ব

মাকণে হাঁহি ক লে এতিয়া মোৰ একোলৈকে ভয় নাই।

ভাইভাৰটোৱে বস্তুবোৰ আনি মটৰৰ পাছফালে ভৰাই ইতিমধ্যে গাড়ী চলাই দিছিল।

মাকণৰ ঘৰৰ ওচৰত গাড়ী ৰখোৱাৰ লগে লগে মালীটো দৌৰি আহি মটৰৰ ওচৰত থিয় হ লহি।

সি হাহি দয়োকে নমস্কাৰ কৰাৰ লগে লগে মাকণে তাক বস্তুবোৰ নমাই ভিতৰৈ নি লৈ ক লে

তাইৰ হাতখনত ধৰি ৰঞ্জিতে এটা চমা খাই ক লে মই ৰৰ সখী মাকণ তুমি নিজেও মক্তি পাইছা মোকো মক্তি দিছা। তোমাৰ কথা মোৰ সদায় মনত থাকিব।

তাৰ মাত থোকাথকি হ ল হাঁহি ক লে তুমি এতিয়া প্ৰকৃততে ৰণ জিৎ েতামাৰ দৰে পৰুষ যিমানে সৰহ হব সিমানে নাৰীৰ মঙ্গল হ ব।

মটৰখন গুচি গ লত মাকণ ঘৰৰ ভিতৰলৈ সোমাই গ ল। তাই উৰুঙা ঘৰটোৰ বাৰাণ্ডাইদি গৈ নিজৰ কোঠা প ই দুৱাৰ বন্ধ কি বাথ ৰুমত সোমাই গা ধবৈ আৰম্ভ কৰিলে

ঠিক ে ইখিনি সময়তে চম্পাৰ শ্বিলঙৰ ধানখেতিৰ ঘৰটো চোতালত চম্পাৰ মৰাশটো আগত লৈ গুণধৰে গুণা গ থা কৰি আছিল। পঞ্চানন ফকনে নীৰৱে চম্পাৰ শটো চাই আছিল। শটো নিজৰ ঘৰলৈ নিব নোৱাৰি গুণধৰৰ চট ফটাই আছিল। মৰাৰ পিছতো মানুহজনীক নিজৰ বি দশাবলৈ মানহটোৱে এৰা নাছিল। এক মাত্ৰ বাপেকে নিয়াত বাধা দিলে। তেওঁ আনকি সাদৰীকো চম্পাৰ ঘৰলৈ আহিবলৈ দিয়া নাছিল—।

— দদ আৰু সদানন্দ বৰুৱাই পঞ্চানন ফকনক চম্পাৰ ঘৰটোত থৈ অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ মাদান লাবান ঘৰলৈ গৈছিল জিৰাবলৈ। তাত সৰহপৰ থকাটো সদানন্দ বৰুৱাই সমীচীন বোধ কৰা নাছিল। বৰুৱা আৰু ৰবিচন্দ্ৰই ঘৰতে বহি ব গান আৰু মাটিৰ অৱস্থাৰ কথা আলোচনা কৰিছিল। দয়ো ঘৰৰ ব্যৱসায়িক সম্পৰ্ক দদৰ কামৰ অৱহেলাৰ ফলত বেয়াৰ ফাললৈ ঢাল খাইছিল।

কথা বতৰাত উত্তাপ নাছিল যদিও সদানন্দ বৰুৱাৰ মন এতিয়া আগ্নেয়গিৰিৰ দৰে উত্তপ্ত হৈ আছিল জীৱন যন্ত্ৰত তেওঁ লাহে লাহে যেন হাৰি আহিছে। মাত্ৰ কালি ৰাতি তেওঁ ডিব্ৰুগড়ৰ পৰা আহিছেহি। বাগানত নবীনহঁতৰ দলে আকৌ হাজিৰা বঢ়োৱাৰ দাবী জনাইছে। দিনে ছয় অনাকৈ। লগতে বনাচ ঘৰ চিকিৎসা আদি কেইবাটাও দাবী লগাই দিছে। তেওঁ অহা বুলি শুনিয়েই বনুৱাবিলাকে শোভাযাত্ৰা কৰি আহি অফিচ ঘেৰাও কৰি থৈ ছিল দুঘণ্টা। তেওঁৰ গাত প্ৰেচাৰ হৈছিল হাজিৰা বৃদ্ধি আৰু ঘৰৰ দাবী মানি লবলগা হৈছিল শঠেকত পৰি।

তেওঁ আহোঁতে প্ৰতিজ্ঞা কৰি আহিছিল দিনতে উভতি গৈ বাগানৰ বনুৱাৰ দাবীবোৰ পূৰণ কৰাৰ দিহা কৰিবলৈ। কিন্তু কালি আহিয়েই খবৰ পালে যে তললৰ খেতিয়কবোৰে আধা ধান দিবলৈ ৰাজী হোৱা নাই। তেওঁ ধান ৰক্ষাৰ কামত ব্যস্ত থাকিব লগা হ'ল। পলিচ মতাই বেথাৰাম মহৰিক লগত দি পঠিয়াই দিলে ধান আনিবলৈ। ৰাতিয়েই পলিচ গৈ বেলতলাত শিবিৰ পাতি আছেগৈ।

পলিচবো মজা ওলাই গৈছে। অকল অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰ বলত মানহক কিমান সৈমান কৰি ৰাখিব? পলোৱা মানহবোৰ ধৰা পৰা নাই।

ধৰা পৰাৰ ভিতৰত কেৱল সেই বোমা ফুটোৱা আৰু মন্মথ ঠিকাদাৰহঁতৰ মৰা লৰাটো ধৰা পৰিল। তাৰ বিচাৰো হৈ গ'ল। চেছন আদালতে তাক মত্যু দণ্ড দিছে। কিন্তু জৰীয়ে এতিয়াও ৰায় দিবলৈ বাকী আছে। জৰীৰ ৰায়ৰ ওপৰতে তাৰ জীৱন নিৰ্ভৰ কৰিছে।

সেইদিনাই গুৱাহাটী জজ ক'টৰ আদালতত জুৰী বহি হত্যা দণ্ডৰ ওপৰত বিচাৰ চলোৱা কথা ।

পঞ্চানন ফুকনে চ'ৰাঘৰত বহি চম্পাৰ মৰাশটো চাই আছিল। তেওঁৰ মনত পৰিছিল খানাপাৰাত শটো লৈ খিলওলৈ অহাৰ কথা। এখন জীপত চম্পাৰ মৰাশটো লৈ গুণধৰ আৰু তেওঁ একেলগে জীপত বহি আহিছিল। চম্পাৰ হাত ভৰি একো ভাঙে নাছিল। কেৱল মুখখন একেদৰেই আছিল মৰিলেনে শুই আছে ধৰিব নোৱাৰি

মথখন চালে। মখত একো যন্ত্রণাৰো চিন নাছিল। ওবে বাটটো তেওঁ মথখনলৈ চাব পৰা নাছিল দঘটনাটো হৈ গ ল। চম্পাৰ গাড়ীখনে খানাপাৰাৰ এটা কেকুৰিত সোমাই হঠাতে সোঁ দাঁতিলৈ বাগৰি গৈ পথাৰ পালেগৈ। তাই থৰ হেকৰাই পেলালে।

নহ ব কিয় ? বাটত গুণধৰে পঞ্চানন ফকনক কৈছিল কালি ওবে ৰাতি তেওঁ ক্লাবত নাচিছিল। মদো খাইছিল বেছিকৈ। গুৱাহাটীত আজি তেওলোকৰ ফ্লিল্মখনৰ ট্রেড শ্ব হোৱাৰ কথা আছিল। তালৈ ক বলি তেওঁ শেষ নিশাতে ঘৰৰ পৰা ওলাই গ ল। ঘৰৰ কংজনীয়ে মোক সকলো কথা কৈছে।

পঞ্চানন ফুকনে সধিলে এইবাৰ আহি তেওঁ আপোনাৰ লগত কিবা কথা হৈছিল নেকি ?

হৈছিল। সাদৰীক চাব খজিছিল গুণধৰে ক লে কিন্তু দেউতাই এইবাৰো নিদিলে

আপোনাৰো দোষ হ ল। গহীনাই ফুকনে উত্তৰ দিলে।

সকলোৱে মোকেহে দোষ দিয়ে। গুণধৰে অভিমানত উত্তৰ দিলে লোকৰ সাত খন মাফ। কিমান বাচি বাচি এইজনী তিৰোতা বিয়া কৰাইছিলো মইহে জানো। কিন্তু মোক তেওঁ মানহ যেনেই নেভাবিলে। মোৰেই অদ ট। তেওঁক মই কিয় এৰি দিয়াৰ কথা ভাবিব পৰা নাছিলো তাকো কেৱল মযে জানো।

পঞ্চানন ফকনৰ হঠাতে গুণধৰৰ প্রতি সমবেদনা হ ল। যোৱা দুবছৰৰ ভিতৰত তেওঁ চম্পাৰ পৰা বহুত আঁতৰি আহিছিল। চম্পা আৰু আগৰ চম্পা হৈ থকা নাছিল। তেওঁ হৈ পৰিছিল বহুগামিনী। কথাটো ভাবিলে ফকনৰ গোটেই গা ঈষাত জ্বলি উঠে। মাজে মাজে তেওঁ চম্পাক গৈ গুলীয়াই মৰাৰ কথা ভাবিছিল। টকাবোৰ আধানাজি কৰি নিজৰ বর্তমান আৰু ল ৰাটোৰ ভবিষ্যত নষ্ট কৰাৰ বাবে তেওঁ খঙত জ্বলি আছিল। কিন্তু আচৰিত কথা এইবাৰ খিলঙলৈ অহাৰ আগতে চম্পাই তেওঁৰ ঘৰত দেখা কৰোঁতে ফকনৰ ঈষা বা খং একো নহ ল মানহজনী দেখা মাত্রকে তেওঁৰ ভাব হ ল তেও যেন উৰশী অনন্ত যৌবনা। তেওঁ প্রেম মগ্ধ মনে প্রেয়সীৰ সৰদোষ অকাতৰে মৰিষণ কৰিছিল।

মায় পৰহি চম্পাই ঘৰত বহি তেওঁক ক্ষমা খুজি পনৰ টকা খুজিছিল।

ফুকনে ক ৰবাৰ পৰা ধাৰ কৰি আনি তেওঁক চাৰি হেজাৰ টকা দিছিল। যাওঁতে চম্পাই কৈ গৈছিল ল ৰাটো লৈ তেওঁ কিছুদিন ফুকনৰ ল ত থাকিবলৈ আহি

কিন্তু কওঁতেই ফুকনে ধৰিব পাৰিছিল চম্পাই তেওঁক ফাকি দিছে।

মনে মনে তেওঁ চম্পাক আকৌ ক্ষমা কৰিছিল।—

—চম্পাৰ শটো তেতিয়াও জীপত আছিল। ফুকনে মৰাশটো নমাই চাণ্ডী সজাই ফুলেৰে সশোভিত কৰি সজাইপৰাই মশানলৈ নিয়াৰ দিহা কৰিব খুজিছিল। কিন্তু গুণধৰে জেদ ধৰিলে—শেষ জেদ। চম্পা তেওঁৰ—গতিকে তেওঁৰ ঘৰলৈ নি নিয়ম কাৰণ মানি তেওঁ খৰি দিব খুজিছে।

ফুকনে ক লে বেছ তেনে তাকেই কৰক। এই বলি তেওঁ নির্বিকাৰ হৈ ভিতৰলৈ গৈ চম্পাৰ কোঠাত সোমাই চম্পাৰ বস্তু বাহানি বোৰ চাবলৈ লাগিল। বস্তু বিশেষ একো নাছিল কাপোৰ কানিৰ বাহিৰে। সেইবোৰ টোপোলা বান্ধি জীপত ভৰাই দিছিল।

গুণধৰে কিন্তু শটো ঘ লৈ নিব নোৱাৰিলে। বাপেকে আপত্তি কৰিলে। উপায়হীন হৈ মান মাতি তেওঁ তাৰ পৰাই চিধা মৌ াই মশানলৈ লৈ গ ল। ফুকনে গুণধৰকে শ সৎকাৰৰ সকলো দায়িত্ব এৰি দিলে। মৰাশটো লৈ কাজিয়া কৰাৰ তেওঁ প্রয়োজন অনভব নকৰিলে।

গুণধৰহঁত শ লৈ গৈ নেদেখা হ লত ফুকন কিছু সময় চ ৰাঘৰতে বহি ৰ ল। খিলঙত তেতিয়া জাৰকালিৰ মিঠা ৰ দে চোতাল সোণোৱালী কৰি তুলিছে। ফুকনৰ ভাব হ ল তেও যেন এফালে চিন্নাৰ ৰামায়ণ পাঠ আৰু আনফালে চম্পাৰ মিঠা গান শুনিছে। এতিয়া তেওৰ জীৱনৰ শেষ কাল। তেওঁৰ মনলৈ পৰণি মতি ঘৰি আহিল ভোখৰ ভোখৰ হৈ। অসংগগ্ন চিন্ন। পলিচৰ জীৱনটো মনুষ্যত্ব বিকাশৰ অন্তৰায় আছিল বলি তেওঁৰ ভাব হ ল। অনথক এটা ড্রিলড লাইফ চম্পাই তেওঁক এটা নতুন মক্ত জীৱন দান দিলে।

তাৰ বাবে তেওঁ কৃতজ্ঞ। চম্পাই তেওঁক লৈ আহিল বৰদৈচিলাৰ ভেউকাত তুলি এটা মানবীয় পৰিবেশলৈ। মৰাৰ সময়লৈকে চম্পা আছিল অস্থিৰ সৌন্দৰ্যৰ সংগীত। নমৰালৈকে তেওঁ চম্পাৰ এই দানৰ কথা নেপাহৰে। প্ৰেমে তেওঁক দেউলীয়া কৰিলে—স মান সম্পত্তি ধন ঘটাৰ স্পহা এইবোৰ তেওঁৰ আৰু নাই।

কেবল এতিয়া আছে এটা দায়িত্ব।

এই ল ৰাটো।

কংজনীয়ে ল ৰাটো খোজ কঢ়াই বাপেকৰ ওৰিলৈ লৈ আহিল

ল ৰাটোৱে ফুকনলৈ চাই সংকোচত কংজনীৰ আঁচলত ধৰি ৰৈ গ ল।

আহ সোণ ওচৰলৈ আহ

ল ৰাটো নগ ল।

কংজনীৰ মখলৈ চাই ফুকনে ক লে তয়ো মোৰ লগত যাব লাগিব কং। ই মোৰ লগ নল। দেখিছই নহয়

কংজনী চিন্তাত পৰিল। তাই অলপ ৰৈ সুধিলে কিমান দিন থাকিব লাগিব?

ল াটোলৈ চাই ফুকনে ক লে মই ক ব নোৱাৰো। তই ক ব পাৰিবি।

মানহজনীয়ে বহুত সময় ল ৰাটোলৈ চাই আছিল হঠাতে তাইৰ চকু পানী ওলাই আহিল। তাই ক লে মই যাম। এবছৰতকৈ বেছি থাকিব নোৱাৰো।

তাই ভিতৰলৈ গুচি গ ল। নিজৰ টোপোলা টাপলি বান্ধি জীপত ভৰাই দি ফুকনৰ অনমতি লৈ তাই নিজৰ ঘৰলৈ গ ল। লগতে ল ৰাটো লৈ গ ল। যাওঁতে ফুকনক কৈ গ ল আপনি বহক। মই ঘৰৰ পৰা আহোঁ। মাক ক ব লাগিব। আৰু বজাৰো কৰিব লাগিব। ল ৰাটোৰ গাখীৰ নাই।

ফুকনে স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলালে ফুকনে বহাৰ পৰা উঠি আকৌ চম্পাৰ শোৱা কোঠালৈ গ ল। হঠাতে তেওঁৰ চকুত পৰিল নোখোলা

দেৰাজটোত । চাবিকোছা তেওঁৰ হাততে আছিল। কেইঘ টামান আগতে চম্পাৰ বেগৰপৰা উলিয়াই লৈছিল দেৰাজটো খুলি তেওঁ দেখিলে এটা অলঙ্কাৰৰ টোপোলা। সেইটো টোপোলা চম্পাই সাদৰীৰ বাবে সাঁচি থৈছিল। এই কথা ফুকনক তেওঁ কেইবাবাৰো কৈছিল।

টোপোলাটো তেওঁ খুলি নেচালে। বাহিৰত উলিয়াই থৈ দি বাকীবোৰ বস্তু তন্নতন্নকৈ পৰীক্ষা কৰিলে।

কেইখনমান চিঠি তাত পৰি আছিল।

চিঠিকেইখন এখন এখনকৈ পঢ়ি তে ফালি পেলালে।

চম্পাৰ নতুন বন্ধুবোৰৰ চিঠি। সেইবিলাকৰ প্ৰতি ফুকনৰ বিন্দ মাত্ৰও মোহ নাই। কেইখনমান চিঠি। সেইবিলাকো ফুকনৰ চকুত বিৰক্তিকৰ হৈ পৰিছিল।

তেওঁৰ চকুত এইবাৰ পৰিল সন্দৰ ৰাভাই অ কা ছবি দখন। সেই দখন চম্পাই ৫ ০ টকা দি কিনি লৈছিল। ছবি দখন তেও জয়ন্তীৰ পৰা পাইছিল। ছবি দখন ফুকনে চালে কিন্তু বেছি সময় চাই থাকিব নোৱাৰিলে। মহাপৰুষৰ ছবিখন সিমান ভাল নালাগিল কিন্তু নাৰীৰ ছবিখন মনোমোহা। তেও চায়েই বজিছিল ৰাভাই অ কা ছবিখনৰ উৎস চম্পাৰ বাহিৰে আন কোনো নহয়। ছবি কেইখন বান্ধি তেও গহনাৰ টোপোলাটোৰ সৈতে আকৌ বাহিৰলৈ ওলাই আহিল।

অলপ সময়ৰ পিছতে ঘৰৰ মালিকজন ওলালহি। তেওৰ লগত কথা বতৰা হৈ ঘৰটোৰ ভাৰা সেইদিনা পযন্ত সম্পণকৈ দি আজৰি হৈ তেও মালিকক বিদায় দিলে।

অলঙ্কাৰৰ টোপোলাটো হাতত লৈ তেওঁ সেইটো কেনেকৈ সাদৰীক দিয়া যায় সেই কথা চিন্তা ভাবনা কৰি থাকোতেই দৌৰি দৌৰি ক ৰবাৰ পৰা সাদৰী ওলালহি।

সাদৰীক দেখি ফুকন থৰ হৈ গ ল।

সাইলাখ যেন চম্পাই।

সাদৰীয়ে পদূলি মৰত থৰ হৈ বৈ আছিল। তাই পলাই মাকৰ শটো চাবলৈ আহিছিল। কিন্তু শটো নেদেখি তাই থৰ হৈ গৈছিল।

ফুকনে তাইৰ ওচৰলৈ গৈ মাতিলে সাদৰী !

সাদৰীয়ে একো নকৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে। মা ক'ত ? তাই চিঞৰি সুধিলে।

ফুকনে তাইক হাতেৰে ধৰি আনি চ'ৰাঘৰতে বহুৱালে।

সাদৰীয়ে উচুপি উচুপি কান্দি ক'লে ককা কি নিষ্ঠুৰ ! মৰাৰ পিছতো মাক চাবলৈ নিদিলে।

ফুকনে ক'লে এতিয়া আৰু শোক কৰি লাভ নাই সাদৰী। দেউতাৰে তেওঁক খৰি দিবলৈ নিলে। এতিয়া হিয়া ভুকুৱাই মৰিলেও মাৰক নেপাৱ।

সাদৰীয়ে কিছু সময় কান্দিয়েই থাকিল। হঠাতে ফুকনৰ হাতত ছবি দখন দেখি সাদৰীয়ে সুধিলে এই কেইখন কাৰ ছবি মহাদেউ ?

ছবি কেইখনৰ ইতিবৃত্ত ক'লত সাদৰীয়ে সুধিলে মাকতো নেপালোৱেই। ছবি কেইখন মোক দিবনে ?

ফুকনে বহুতপৰ ভাবিলে তাৰ পিছত ক'লে তয়ে নে ৰাখ সাদৰী। খালি ভালকৈ ৰাখিবি

ছবি কেইখনৰ একখনত সাদৰীৰ চকু বৈ গ'ল। ছবিখন চাই মা মা বলি চিঞৰিবলৈ ধৰিলে।

হঠাতে ফকনৰ চকুৰ পৰাও চকুলো বৈ আহিল। তেও সাদৰীক নিজৰ বুকুৰ মাজলৈ চপাই আনি ক'লে আই নেকান্দিবি। মাৰে তোলৈ কি বস্তু থৈ গৈছে চা।

সাদৰীৰ হাতত অলঙ্কাৰৰ টোপোলাটো দিয়াৰ লগে লগে খন্তেকপৰ তাই বিমূঢ় হৈ ফুকনলৈ চাই ৰ'ল। তাৰ পিছত টোপো লাটোলৈ চাই উচুপিবলৈ লাগিল।

ঠিক সেইখিনি সময়তে জীপখন লৈ কংজনী ঘূৰি পালেহি। তাই ল'ৰাটো পিঠিত লৈ নামি আহি সাদৰীক তাত দেখি আচৰিত হৈ গ'ল। আজি কেনেকৈ আহিলা ?

পলাই। সাদৰীয়ে উত্তৰ দিলে।

ফকনে সাদৰীলৈ চাই ক লে তই ঘৰলৈ যা সাদৰী। ডাইভাৰে জীপেৰে শৈ আহক।

সাদৰীয়ে এবাৰ ল ৰাটোলৈ চাই এবাৰ ফকনলৈ চাই কান্দিবলৈ ধৰিলে। ছবি দখন আৰু অলঙ্কাৰৰ োপোলাটোৰ সৈতে তাইক লৈ গৈ ফুকনে জীপ ্ তলি দিলে। সাদৰীয়ে তেতিয়াও কান্দি আছিল।

উভতি আহি ফকন বিময মনে বহি ৰ ল চৰাঘৰত কং জনীয়ে ভিতৰত চাহ কৰাত লাি ল ঠিক তেনেতে ক ৰবাৰ পৰা আহি এখন মটৰ ঘৰৰ আগত ৰ লহি মতৰৰ পৰা ন মি আহিল ছিৰাজদ্দিন হাজৰিকা আৰু ফিৰোজা

ফকনে তেওঁলোকক বহিবলৈ দিলে। ফিৰোজলৈ চাই ফকনে বজিলে ফিৰোজা সন্তান সম্ভৱা ফিৰোজাই নি শব্দে ভিতৰলৈ গুচি গ ল কংজনীৰ ওচৰলৈ

আপনি ইয়াত আছে নেকি? ফুকনে সধিলে

অ। গোটেইখনতে অশান্তি। শুনিছেই চাগৈ চাহৰ াম বেয়া। দেশ অস্থিৰ এই মাত্র সদানন্দ বৰুৱাৰ সৈতে আলোচনা কৰি থি বজিলো মেনেজমে ট ভাল নকি লে আমাৰ বাগান নচলে দদক লৈ নহ । দেওধ াতিতো মজিছেই ইপিনে খালি খেতিয়ক বনুৱালৈ অকাৰণ দয়া। কিন্তু লব কোনে ভাৰ? হয় ৰজিত নহয় আপনি। ৰজিতটো অকামিলা হ ল। গতিকে আমি ভাবিছো আপনি উদ্ধাৰ কৰিব লাগিব। নহ লে ময়ো ে য়াৰ এৰি দিম সদানন্দ বৰুৱায়ো এৰি দিব আপোনাৰ ককাইে বেকে সপোন দেখিছে বিশ্ববিদ্যালয়ৰ। খালি বৰদলৈৰ ঘৰ ল অহা যোৱা। পাৰিলে ভাইচ চেঞ্চেলাৰো হয় কি চয়?

খিলওৰ চে চা সেমেকা বতৰতো হাজৰিকাৰ ঘাম ওলাইছিল। ৰুমালেৰে কপাল মছি তেওঁ এবাৰ পঙ্খা ন ফুকনলৈ চালে। মানহ নহয় যেন মাবলৰ মতি। গাত প্ৰাণৰ চিন নাই। হঠাতে হাজৰিকাৰ চেতনা হ ল। প্ৰিয়াৰ বিয়োগত কাতৰ এই বৰুজনক তেওঁ এইবোৰ কথা ক ব নেলাগিছিল। অবশ্যে তেওৰ ধাৰণা আছিল চম্পাৰ বাবে ফকনে আগৰ দৰে কাতৰ নহ ব। চম্পাৰ এতিয়া কলঙ্ক

থ বলৈ ঠাই নাই আজি কিছু দিনৰ পৰা তাই কাৰো প্ৰতি অনুৰক্ত নাছিল — আনকি নিজৰ প্ৰতিও।

মাত্ৰ কালি ফিৰোজাই তাইক লগ পাইছিল মোচমাই ফকচৰ গুৰিত। কোনোবা এজন অচিন ভদ্ৰলোকৰ লগত তাই ঘৰি ফুৰিছিল। তাইৰ বাবে চকুলো টোকাটো পাপ। এইটো অকল হাজৰিকাৰ ধাৰ। নহয় অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰ আৰু সদানন্দ বৰুৱাৰো ধাৰণা অলপ আগতে ৰবিচন্দ্ৰই কৈছে তাইৰ লগত লাগি পঞ্চাননে নিজৰ সম্পত্তি আৰু ঘৰ ধ্বংস কৰিলে। মই তাইৰ খবৰ কৰিবলৈতো নেযাওঁ ই পঞ্চাননে যদি এতিয়া ঠিক পথলৈ ঘূৰি নাহে তেন্তে পঞ্চাননৰো মই আৰু মুখ নেচাওঁ।

কিন্তু ফকনৰ কোনো সলনি নেদেখিলে হাজৰিকাই। বৰং ফুকনে তেওঁৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ কথাবোৰলৈ মন নিদি সেই বিপথগামী প্ৰিয়াৰ কথাকে ভাবি আছিল। অলপ পৰৰ পিছত কংজনী আৰু ফিৰোজা চাহ লৈ ওলাই আহিল পিছে পিছে চম্পাৰ ল ৰাটো। চম্পাৰ ল ৰাটো দেখি ছিৰাজদ্দিন হাজৰিকাৰ চকু থৰ হৈ গ ল। তাৰ মুখখন ইমান ধনীয়া যে নেদেখিলে তাৰ আকৰ্ষণৰ তান উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰি।

ল ৰাটো দেখাৰ লগে লগে তেওঁৰ কিবা এটা হৈ গ ল। তাক তেও ওচৰলৈ মাতিলে। কিন্তু সি আচহুৱা দেখি তেওঁৰ ওচৰলৈ নাহিল। ফুকনে চাহ কাপলৈ উভতিও ে চালে কংজনীলৈ চাই ক লে মই একো নেখাওঁ। তই ওলাই আহগৈ। মই এতিয়াই যামগৈ। তেওঁৰ স্বৰ বিষণ্ণ। তেতিয়া তেওঁ কিয় জানো পৃথিৱীৰ সকলো বস্তুৰে পৰা বিচ্ছিন্ন অনভৱ কৰিছিল।

কংজনীয়ে ক লে মই ওলাই আছো। কিন্তু মাইহে কৈছে আজি গুৱাহাটীলৈ নগ লে ভাল। মছলিম লীগৰ ডিৰেক ট একশ্যন ডে আছে।

মছলিম লীগৰ ডিৰেকট একশ্যন বুলিলে সাধাৰণ প্ৰজাই ভয় খাইছিল। কলিকতাৰ ডিৰেক ট একশ্যনত বহুত নিদোষী হিন্দু আৰু মুছলমানলোক অবাবতে মৰিল। সেই ধৰণৰ ডিৰেক্ট একশ্যন গুৱাহাটীত হ'লে সৰ্বনাশ।

কংজনীয়ে যে ভয় খাইছে সেই বিষয়ে ফুকনৰ বিন্দু মাত্ৰও সন্দেহ নহ'ল। তেওঁ নিজে আজি কালি ৰাজনীতিৰ একো খবৰেই নেৰাখে। গতিকে তেওঁ হাজৰিকাৰ ফালে চাই সুধিলে তেনে কিবা গণ্ডগোল হোৱাৰ ভয় আছেনেকি হাজৰিকা?

ক'তো একোতো গম পোৱা নাই। হাজৰিকাই উত্তৰ দিলে অৱশ্যে এটা কথা সঁচা। গণ পৰিষদৰ অসমীয়া সদস্যসকলে বংগদেশৰ সদস্যাসকলৰ লগত চেক্সনত নবহো বুলি বৰদলৈয়ে ঘোষণা কৰাৰ পিছত মুছলিম লীগে অসমতো ডিৰেক্ট একশ্যন আৰম্ভ কৰিছে। কিন্তু কিবা যে গণ্ডগোল হ'ব তাক মনে নধৰে। লীগৰ ৰাজনীতি আমি বহুতেই সমৰ্থন নকৰো।

অলপ সময়ৰ বাবে দয়ো বন্ধুৰ মাজৰ ৰাজনীতিৰ চৰ্চা হ'ল। ফুকনে সুধিলে বৰদলৈহঁতে অসমক পাকিস্থানলৈ নিয়াত বাধা দিব পাৰিবনে?

পাৰিব নে বুলি সুধিবই নেলাগে পাৰিবই। হাজৰিকাই উত্তৰ দিলে। বলেৰে এখন প্ৰদেশক কোনে পাকিস্থানলৈ টানি নিব পাৰে? কথা কওতে কওতে হাজৰিকাৰ মাত অস্বাভাৱিকভাৱে ডাঙৰ হৈ গ'ল। তেও শ্বিলঙত কেইবামাহো আছে। লীগ নেতাসকল ইয়াতেই থাকে তেওঁলোক সকলোৰে লগত তেওঁৰ ভাল। ইয়াতেই দহ দিনমানৰ আগতে লীগে ডিৰেক্ট একশ্যনৰ প্ৰস্তাৱ লৈছে। কিন্তু শ্বিলঙত একো নহয় মই তেওঁলোকক কৈ দিছোঁ এই বিভাজনৰ ৰাজনীতিত মই নাই। মই মনে প্ৰাণে বৰদলৈৰ লগত আছোঁ।

ফুকনে হাজৰিকাৰ কথা শুনি সকাহ পালে। তেওঁ সোনকালে ঘৰ পাবগৈ খোজে। মাকণক লগপাবৰ বাবে তেওঁৰ মন ব্যাকুল হৈ পৰিছে। ঘৰৰ বাকীবোৰ মানুহৰ পৰা তেওঁ বিচ্ছিন্ন হৈছে। দুদৰ লগত তেওঁৰ বহুত দিন কথা হোৱা নাই। ককায়েক ৰবিচন্দ্ৰই আজিকালি তেওঁৰ নামকে নশুনে। কিন্তু জানো মাকণলৈ তেওঁৰ এটা বেলেগ মমম আছে— হয়তো তাই ছোৱালী বাবে হয়তো তাই বিবেচক বাবে হয়তো তাই তেওঁক শ্ৰদ্ধা কৰে বাবে—

এই স্নেহ যুক্তিৰ অতীত।

হঠাতে ফিৰোজাই ক'লে মাকণ আজি গুৱাহাটীলৈ আহিব পাৰে।

ফকনে মৰ দুপিয়ালে। অলপ বৈ তেওঁ সুধিলে তাই কি কৰিব কিবা কৈছে নেকি?

ফিৰোজাই মিচিকিয়াই হাঁহি উত্তৰ দিলে মাকণৰ মন দিনক দিনে বহল হৈ গৈ আছে। কালি কেইবাগৰাকীও মাইকী মানুহ লগ পালো সমতি বাইদেউৰ ভাত তেওলোক নোৱাখালিৰ পৰা উভতি আহিছে।

সমতি? তেওঁৰ কেনে হৈছে।

তেওক খোজ কাঢ়িবলৈ দিছে। ফিৰোজাই উত্তৰ দিলে বেমাৰতো ৰাজনীতি এৰা নাই। আশ্ৰমৰ মানহুবোৰে গান্ধীজীৰ নোৱাখালি মিশ্যনৰ বাবে বালা সেন্দৰ আৰু বস্ত্ৰ আৰু ধন তুলি কেইগৰাকীমান মহিলাৰ হাতত পঠাই দিছিল। লগতে মাকণো গ'ল। ঘৰি আহি তাই কলিকতাৰ পৰা চিঠি লিখিছে। মোলৈও লিখিছে সমতি বাইদেউলৈও লিখিছে। তাই সেৱিকা হ'ব। সুমতি বাইদেউৰ বৰ ভাল লাগিছে। আশ্ৰম পৰিচালনাৰ বাবে এগৰাকী মানহু বিচাৰি আছিল। এতিয়া মাকণৰ কথা ভাবিছে। তায়ো বোধহয় তেনে এটা কথা ভাবিছে

ফকনে জীয়েকৰ এই পৰিবৰ্তনৰ কথা নেজানে। তেওঁ চিন্তিত হৈ সুধিলে তাই বিয়া নকৰাই নেকি?

ফিৰোজাই মুৰ লৰাই মাথোন জনালে যে তাইৰ বিয়াৰ ইচ্ছা নোহোৱা হৈছে। ফকনেও আৰু কথা সুধিবৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ নকৰিলে। তেওৰ তেতিয়া ধাৰণা হৈছে মানহে প্ৰকৃতপক্ষে জীৱন উপভোগ কৰিবলৈ হ'লে প্ৰেয়ঃ বস্তু পালে যেনেকৈ গ্ৰহণ কৰিব লাগে নেপালে তাৰ আশাও ত্যাগ কৰিব লাগে। অবাস্তৱ আশাৰ কোনো অৰ্থ নাই। মানুহে প্ৰেম মৃত্যু সেৱা বিদ্ৰোহ নিৰাশা এটাকো ত্যাগ কৰিব নেলাগে। কৰ্তব্যৰ লগত যেতিয়া এইবোৰৰ সংঘৰ্ষ হয় তেতিয়া মানহে অব্যৰ্থ ভাগ্যক নীৰৱে গ্ৰহণ কৰিব লাগে।

ছিৰাজুদ্দিন হাজৰিকাই হঠাতে দেখিলে চম্পাৰ লৰাটোৱে এবাৰ

ফিৰোজালৈ চাইছে এবাৰ জীপখনলৈ চাইছে সম্ভৱতঃ সি মাকৰ কথা ভাবিছে এই ল ৰাটো যেতিয়া ডাঙৰ হ ব তেতিয়া বজি াব সি ফুকন আৰু চম্পাৰ অনিয়মিত মিলনৰ ফল। হিন্দু সমাজত সি স্বীকৃত পত্নৰ এখন আসন বিচাৰি ব্যৰ্থতাৰ সন্মুখীন হ বনে নে সেই সমাজ নেওচা দি বিদ্ৰোহীবোৰৰ লগ লাগি এখন নতুন সমাজ বিচাৰিব সেইটো সি নিজে নিজে ঠিক কৰিব লাগিব। এটা ধৰ্মত আৰু এটা পৰিয়ালত জন্মিলে সেই ধৰ্ম বা পৰিয়ালৰ বান্ধোনত থাকি জীৱন কটোৱা মানহৰ স্বভাৱ। কিন্তু বান্ধোন অযক্তিকৰ হ লে বা চলিত ৰীতি নীতি লগত মনৰ স্বাভাৱিক প্ৰবৃত্তিৰ বিৰোধ ঘটিলে মানহে সেই বান্ধোন বা ৰীতি নীতিৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ কৰাটো মানৱ ধৰ্ম।

এদিন তেওঁ ফিৰোজাৰ বিয়াত অসন্তুষ্টি প্ৰকাশ কৰিছিল কিন্তু আজি সেই বিয়াখনত এটা জাতি গঢ়াৰ ডাঙৰ উপাদান বিচাৰি পাইছে। যদি দেশত হিন্দৰে মছলমানক আৰু মছলমানে হিন্দক বিয়া কৰায় তেন্তে ভাৰত প্ৰকৃতপক্ষে এটা জাতি হ বলৈ বেছি দিন নালাগিব প্ৰকৃতত ধৰ্মই এনে বিয়াত বাধা নিদিয়ে অন্ধ মানহেহে দিয়ে ফিৰোজাক দেখিলে তেওঁৰ সেই ভাবেই হয়। তেওঁ এতিয়া ফি ৰাজাৰ সন্তান হোৱালৈ বাট চাইছে। সেই সন্তানৰ পিতৃ হ ব হিন্দ মাতৃ মছলমান সন্তানটো হ ব এক নতুন জাতীয় সংস্কাৰৰ প্ৰতীক।

ফিৰোজাক তেওঁ এই কেইদিন য লৈকে গৈছে ত লৈকে তাইক লৈ গৈছে তাই লগত থাকিলে তেওঁ মনত এটা সাহস পায় সাম্প্ৰদায়িক নেতাবোৰৰ সন্মুখীন হ বৰ বাবে। ধৰ্মই মানহক মানহৰ পৰা সম্প্ৰদায়ক সম্প্ৰদায়ৰ পৰা বিচ্ছিন্ন নক ৰ। অধৰ্মইহে তেনে কৰে। আচ ধৰ্মই সকলোকে এক কৰে।

তেওঁ এইবাৰ চ পাৰ ল ৰাটোক নিজৰ কাষ চপাই আনি তাক মৰম কৰি কোলাত বহুৱালে। ল ৰাটোৱে অবাক হৈ হাজৰিকাৰ ফালে চালে।

অলপ বৈ হাজৰিকাই ফুকনলৈ চাই ক লে এই ল ৰাটোক মই ফিৰোজাৰ সন্তানৰ দৰেই মৰম কৰিম ফকন। ইহঁত একোটা একোটা ক্ষুদ্ৰ বিদ্ৰোহৰ ফল। হৃদয়ক অৱমাননা কৰিলে আত্মা নেথাকে।

আত্মা নেথাকিলে ধৰ্ম নেথাকে। ৰাজনীতিজ্ঞবোৰে মিছাই ধৰ্ম ৰাষ্ট্ৰৰ কথা কয়। কেৱল ক্ষুদ্ৰ বিদ্ৰোহবোৰতহে প্ৰকৃত ধৰ্ম লুকাই আছে

অকস্মাতে ফুকনৰ মনৰ ভিতৰত থকা এখন নৈৰ বান্ধ ছিগি গ'ল তেও যেন বান্ধৰ যন্ত্ৰণা আৰু অনভৱ নকৰা হ'ল। হিন্দু মুছলমান সমাজভুক্ত পতিত শোষিত শোষক সকলোবোৰৰ সম্পৰ্ক যে সেই বান্ধটোৱে ইমান দিন ৰক্ষা কৰি আছিল। আজি সেই বান্ধ ভাগি গ'ল। আজি তেওঁ যেন দেখিলে চ পাৰ প্ৰতি তেওঁৰ ভাল পোৱা সেই নৈ। সেই নৈক আজিয়ে একোৱে ৰাধা দিব নোৱাৰে।

ফিৰোজাই মনে মনে আজি বৰ আনন্দ পালে। তাই বিয়াৰ পিছতে এটা নতুন মুক্তিৰ স্বাদ পাইছিল কিন্তু বুঢ়াবোৰে ইমান দিনে সেই মুক্তি পাপ বা অনাচাৰ বুলি ধৰিছিল বাপেকে আজি ধৰ্মৰ যি ব্যাখ্যা দিলে তাক শুনি হৃদয় আনন্দত নাচি উঠিল।

ঠিক সেই সময়ত খিলঙৰ পাইন বনত উজ্জ্বল সেন্দৰীয়া আবেলিৰ ৰ দেখা গ'ল।

লগে লগে ফুকনে সকলোৰে পৰা বিদায় লৈ ল ৰাটো আৰু কং জনীৰে সৈতে গুৱাহাটীলৈ ৰাওনা হ'ল।—

— ফিৰোজাহত উভতি গ'ল অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ তালৈ।

গৈ পোৱাৰ লগে লগে দেখিলে ঘৰ সদা। কেৱল ৰবিচন্দ্ৰই বাৰাণ্ডাত অহা যোৱা কৰি কিবা চিন্তা কৰি আছে।

ই পঞ্চানন গ'লনে? হাজৰিকাক দেখি উদ্বিগ্ন হৈ ৰবিচন্দ্ৰই সুধিলে

অ।

কেনে দেখিলা?

মানহুজনলৈ এতিয়া দেখোন সহানুভূতিহে হ'ল। মাকণক লগ পাবলৈ উদ্বিগ্ন হৈ আছে।

বুজি পাইছোঁ। অলপ বৈ ৰবিচন্দ্ৰই উত্তৰ দিলে ডেকা ল ৰাই যোৱক গাভৰুৱেই যোৱক কোনেও বুঢ়াবোৰক গ্ৰাহ্য নকৰে।

চাওক— স পত্তি ঘটিছো কিন্তু ইহঁতৰ খাবৰ মন নাই। দূদৰ ওপৰত মোৰ আৰু আস্থা নাই। সি স পত্তি নেলাগে বলি কৈছে। মাটি খেতিয়কক দিবলৈ উৰাউল। কিন্তু আইন জানো সলাব পাৰিব? কাজেই বাপেকহঁতে ঘটা স পত্তিকে আধানাজি কৰি জীয়াই থাকিব। আমি খালি ধ্বংসযজ্ঞ দেখিম। অৱশ্যে পঞ্চানন নিজেও দায়ী। দেখিলেনে চ পাই কি কৰিলে টকাবোৰ? অপচয়। আৰু দদৰে কি কৰিছে দেখিছেনে? তাক আমি কামত ৰাখিব পাৰিছো। সি কৈছে কাম গ লে সি সুখী হ ব সি এতিয়া তাৰ ফামলৈ যাবগৈ। ৰঞ্জিত হ ল ইনভেলিড। বেচেৰা সদানন্দই এতিয়া ধোৱা কোৱা দেখিছে। বাগানত ঘমঘট মাটিত খেতিয়কৰ বিদ্ৰোহ। মোৰ বেয়া লাগিছে। মই চিন্তা কৰিছো লিখা পঢ়া চাকৰি সকলো এৰি দি মই ব্যৱসায়ত লাগিম। ইতিমধ্যে মই পদত্যাগপত্ৰ দিয়াৰ সিদ্ধান্ত কৰিছো। বশ্ববিদ্যালয়ৰ লগত লাগি মই মোৰ ইবোৰ দায়িত্বৰ কথা পাহৰি গৈছো। এই কামটো এৰি দিম বৰঞ্জী চচা এৰি দিম—

ছিৰাজুদ্দিন হাজৰিকা অবাক হৈ গ ল। আপনি ব্যৱসায় কৰিব? তেন্তে বৰঞ্জী চচা কোনে কৰিব? বিশ্ববিদ্যালয় কোনে পাতিব?

উপায় নাই। মই জীয়াই থকা কেইদিন ব্যৱসায়ৰ অপায় অমংগল হ বগৈ নিদিওঁ পঞ্চাননক কৈ লাভ নাই। ডেকা গাভৰুৰ ওপৰত আৰু মোৰ বিশ্বাস নাই। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই উত্তৰ দিলে বিশ্বাস কৰিব কেনেকৈ? গাত একে তেজ থাকিব পাৰে কিন্তু ইহঁতৰ মন একে নহয়। সম্পূৰ্ণৰূপে negative। মই সদানন্দক কৈছোঁ — ইউ আৰ ৰাইট। দদ চুড বিজাইন। মই গুৱাহাটী অফিচৰ চাৰ্জ ল ম।—আৰু আৰু বুৰঞ্জী চচা কৰি কি কৰিম হাজৰিকা? লাচিতৰ কথা পঢ়ি আৰু লিখি থাকিলে কি হ ব? লাচিত হ লেহে দেশ ৰক্ষা হয়। আজি মহলিম লীগে অসমৰ মাটি দখল কৰিবলৈ খিলিজী ডণ্টা পঠিয়াইছে। মানে বকতিয়াৰ খিলিজীৰ নামত ডণ্টা পঠিয়াইছে খিলিজী!—খি খিলিজীয়ে ১৭ টা অশ্বাৰোহী সেনা লৈ নৱদ্বীপ জয় কৰিছিল। কিন্তু এই খিলিজী আহি কানাই বৰশীত অসমীয়াৰ হাতত পৰাস্ত হৈ উভতি গ ল। এই ৰাজ্য কোনো দিনে বংগদেশৰ তললৈ যোৱা নাছিল।

স্বাধীনতা আছো আহো এই সময়ত অসম আনৰ তললৈ কিয় যাব লাগে? ইংৰাজৰ উদাৰতাত আৰু মোৰ আস্থা নাই। আজি যদি অসম যায় লাগে? ইংৰাজৰ উদাৰতাত আৰু মোৰ আস্থা নাই। নাই। আজি যদি অসম যায় বৰঞ্জী পঢ়ি কি কৰিম? সেই কথাটোও ভাবিছো। মই কেৱল খিলঙত বহি বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্লেন কৰি থাকিলে কি হ ব?—কাৰ বাবে এই বৰঞ্জী আৰু সংস্কৃতি চচা? এই সোণৰ মাটি যদি এই মাটিয়েই যায় এইবোৰ কৰি লাভ কি—

কথাবোৰ উত্তেজনাত অসংলগ্ন হৈ পৰিছিল। ব্যৱসায়ৰ ইচ্ছা আৰু দেশপ্ৰেম দয়োটাই তেওৰ প্ৰবল হৈ উঠিছে। দয়োটাই তেওঁক দফালৈ টানিছে। হাজৰিকাই চিৰংসৰত অধ্যাপক বৰুৱৰ এনে উগ্ৰ মতি আৰু আগতে কেতিয়াও দেখা নাছিল। তেওঁৰ চিত্ত ক্ষত বিক্ষত। তেওঁ নিৰুপায় হৈ ফিৰোজালৈ চালে। অলপ আগতে ৰবিচন্দ্ৰই তেওঁক যিবোৰ কথা কৈছিল সেইবোৰ কথা জাতে পাতে তেওঁৰ স্বভাৱৰ লগত খাপ খোৱা। কিন্তু এইবোৰ—

ফিৰোজায়ো নিঃসহায় বোধ কৰিছিল।

ঠিক সেই মহূৰ্তত আহি ওলালহি সদশনা।

তেও আহিয়েই আটাইবোৰকে মাতি নি ড্ৰইং ৰুমত বহুৱালে। নিজেও এখন চকীত বহি লাহেকৈ দেউতাকলৈ চাই ক ।। ববদলৈয়ে কৈছে তেওঁ আপোনাৰ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ বিশেষ বিষয়াৰ পদত্যাগ পত্ৰ গ্ৰহণ নকৰে। তেওঁ এতিয়া মংগলদৈলৈ যাবলৈ ওলাইছে তাত মছলিম লীগৰ ভলা টিয়াৰে বলেৰে মাটি দখলৰ আয়োজন কৰিছে। তেওঁ নিজে তাত থাকিবগৈ। তেওঁ কৈছে এতিয়া অসম ৰক্ষাৰ সময়। তাৰ বাবে আপনি কাম কৰিব খুজিলে তেওঁ আপত্তি নকৰে। তেওঁ আজিয়েই আমাক গুৱাহাটীলৈ যাবলৈ কৈছে। মংগলদৈ বা গুৱাহাটীতে আপোনাক লগ পাই তেও কথা হ ব অসমৰ হেনো ভয়ানক বিপদ।

বিপদটো কি তাক অধ্যাপকে স্প ষ্টভাৱে ধৰিব পাৰিলে। অলপ সময় ভাবি তেওঁ হাজৰিকালৈ চাই ক লে 'কি কৰা ভাল হ ব হাজৰিকা?

আপুনি যাওক একে আষাৰেই তেওঁ ক লে বৰদলৈয়ে কোৱা কথাত আমি গুৰুত্ব দিবই লাগিব। কথাবোৰ শুনি মোৰ নিজৰে যাওঁ যাওঁ লাগিছে। হঠাতে তেওঁ ফিৰোজালৈ চালে।

ফিৰোজাই দেখিলে বাপেক কিবা এটা আবেগত উচপিচাই আছে।

কি হ ল দেউতা? ফিৰোজাই সুধিলে আপোনাৰো যাবৰ মন গৈছে নেকি?

অ হাজৰিকাই উত্তৰ দিলে ময়ো যাওঁ বলি ভাবিছো। অলপ বৈ তেওঁ সুধিলে তই অকলে থাকিব পাৰিবি? সদশনাও থাকিব হ ব পায়?

মুই নেথাকো। মই যাবই লাগিছিল ন াম ওজাক চাবলৈ যাব লাগে। তেওঁৰ ভয়ানক অসুখ।

ফিৰোজাই হঠাতে ক লে মই নো অকলে থাকি কি কৰিম? ময়ো যাওঁ।

সেই মহূততে হাজৰিকাই িবলং ত্যাগ কৰি ভৈয়ামলৈ নামি যোৱাৰ সিদ্ধান্ত কৰি পেলালে। কি কাৰণে তেও ক ব নোৱাৰে। কিন্তু মনত যেন ভাব হ ল তেওক যেন অসমী আয়ে যাবলৈ আদেশ দিছে।

অধ্যাপক বিচন্দ্ৰই বন্ধুৰ সিদ্ধান্ত শুনি মনে মনে বৰ উৎসাহ অনভৱ কৰিলে। তাৰ পিছত লাহেকৈ ক (বৰদলৈয়ে মাতিছে যেতিয়া মই যোৱা ভাল হ ব তেওঁৰ কথা শুনাটো আমা কৰ্তব্য

হাজৰি কা আৰু ফিৰোজাই বিদায় লৈ নিজৰ বহালৈ গ ল। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই পোছাক কৰিবৰ বাবে নিজৰ কোঠা সোমাল।

সদশনাই অপৰাজিতা অপৰাজিতা বলি চিঞৰি নিজৰ কোঠালৈ অপৰাজিতাক বিচাৰি গ ল

অপৰাজিতাই কমৰ বাৰাণ্ডাত বহি আপোনমনে দৰা কইনা খেলি আছিল। কেইবাযোৰাও দৰা কইনাৰ তাই একেলগে বিয়া পাতিব খুজিছে। কিন্তু যোৰ মিলাব পৰা নাই।

মাকক দেখি তাই সুধিলে এই পে ট পিন্ধা দৰাটোলৈ এজনী মেমনী লাগিব নেকি মা ?

সদশনাই দেখিলে অপৰাজিতাৰ কইনাবোৰৰ সকলোৱেই হয় ৰিহা মেখেলা নহয় শাৰী পিন্ধিছে। গাউন পিন্ধা এজনীও নাই।

লাগিবতো। সদশনাই হাহি উত্তৰ দিলে।

তেওঁ অপৰাজিতাৰ ওচৰত বহি এজনী ছোৱালীৰ গাউন পিন্ধাই কইনা তৈয়াৰ কৰিলে কোট পে ট পিন্ধা দৰাটো আনি তাইৰ ওচৰত বহুৱাব খোজোতে সদশনাই দেখিলে ৰাব সোঁ ফালৰ কু হিলাৰ ভৰিটো পে টৰ তলেদি সৰকি মজিয়াত পৰিলগৈ।

কি কৰিলি মা ? দৰাটো খোৰা হ ল। অপৰাজিতাই বকি খলৈ লাগিল মাকক। মাকে ধৰিব এজনা বাবে কু হিলাৰ ভৰিটোৰ জোৰা ভাগি ওলাই আছিল। সেইটোৱেই আছিল অপৰাজিতা আটাইতকৈ প্ৰিয় দৰা ।

সদশনাই ক লে খোৰা হ লে একো নহয়। বিয়া দি দে। আমি এতিয়া গুৱাহাটী যাব লাগিব থৰ কৰ

ভৰিটো ভাল কৰি দে। —অপৰাজিতাই ঠেক ধৰি ক লে।— নহ লে কইনাই বেয়া পাব।

নেপায় অ। মাকণ পেহীয়ে খোৰা দৰাকে দেখোন বিয়া কৰাব খুজিছিলা

অপৰাজিতাই কিন্তু যাবৰ সময়লৈকে ঠেহ নেৰিলে। বিয়াখন নপতাকৈয়ে তাই গুৱাহাটী'ল যোৱা মটৰৰ বেক ছীটত গৈ বহিলগৈ। সেই দিনা সদশনাই নিজে মটৰ চলাইছিল।

সেইদিনা অ বেলি গুৱাহাটীত মছলিম লীগৰ এটা সৰু শোভাযাত্ৰা ওলাল। কিন্তু লগে লগে ওলাল তাৰ বিৰুদ্ধে ছাত্ৰৰ এটা বিৰাট শোভাযাত্ৰা। এনেকুৱা বিৰাট শোভাযাত্ৰা গুৱাহাটী চহৰত আগতে ওলোৱা নাছিল। ছাত্ৰসকলে সমগ্ৰ নগৰ পৰিভ্ৰমণ কৰি আহি জজ ফিল্ডত সমবেত হৈ গ্ৰুপিং বিৰোধী ৰাজহুৱা সভা পাতিছিল সেই সভাত ছাত্ৰৰ লগতে অন্যান্য লোকেও যোগ দিছিলহি।

মাকণেও সেইদিনা সভালৈ গৈ মহিলাসকলৰ লগত বহি আছিল। সভাত অসংখ্য মানহ। কোনে বক্তৃতা দিব সেই বিষয়ে ছাত্রসকলে জাননীত একো লিখা নাছিল।

মাকণে ঘনে ঘনে মঞ্চলৈ চাই আছিল।

হঠাতে নৈৰ পাৰৰ আলিবাটত আহি এখন গাড়ী ৰ লহি। কোনোবাই কাৰোবাৰ জয়ধ্বনি দিলে। কাঠৰ চাললীৰা জোৰা দি কৰা মঞ্চটো চাপৰ আছিল তাতে মাইকৰ ওচৰত এজন ছাত্রই সভাপতিৰ নাম প্রস্তাব কৰিলে। তাৰ পিছত হ ল উদ্দেশ্য ব্যাখ্যা। তাৰ পিছত হঠাতে বক্তাৰ নাম ঘোষণা কৰা হ ল।

নাম শুনাৰ লগে লগে মাকণৰ গা ৰোমাঞ্চিত হৈ গ ল।

বক্তাজনে বক্তৃতা দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলত গুৰগুৰীয়া শব্দত আলোড়িত হৈ থকা ৰাজহুৱা পথাৰৰ মানহখিনি হঠাতে শান্ত হৈ পৰিল।

বক্তাজনে আধাঘ টামান বক্তৃতা দি হঠাতে নামি গ ল। তেওঁ কি কৈছিল তাক মাকণৰ ভালকৈ মনত নৰ ল বক্তৃতাৰ সাৰাংশ হ ল ঃ এতিয়া সকলোবোৰ ৰাজনিতিক শক্তি গোট খাই অসমক পাকিস্থানৰ গৰাহৰ পৰা ৰক্ষা কৰি সকলো শ্রেণীৰ ৰাইজক স্বাধীনতা ৰক্ষাৰ কাৰণে একত্রিত কৰি আগ বাঢ়ি ওলাই আহিবৰ সময় হ ল। যদিও তেওঁ নিজে চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে এটা ডাঙৰ খেতিয়ক বনুৱাৰ আন্দোলন কৰাৰ কামত লাগি আছে তথাপি তেওঁ এই গ্রুপিং বিৰো ী আন্দোলনৰ পৰা আ াতৰি থাকিব নোৱাৰিলে তেওঁ স্পষ্টভাৱে সংঘৰ অতি বামপন্থী উগ্র সহকর্মীসকলৰ কাৰ্য পন্থাৰ বিৰুদ্ধে মত প্রকাশ কৰিলে সৰহভাগ সংঘৰ কর্মীয়েই বজি পাইছে স্বাধীনতাৰ লাভৰ শেষ পৰ্য্যায়ৰ সাংবিধানিক সংগ্রাম চলি থকাৰ সময়ত এনে ধৰণৰ উগ্র কাৰ্য পন্থা অবাস্তৱ।

তেওঁৰ বক্তৃতা হৈ যোৱাৰ পিছত এজন ডেকা ছাত্র আহি সগৌৰৱে ঘোষণা কৰিলে তেখেতক পলিচে গ্রেপ্তাৰ কৰি লৈ লৈ গৈছে

সভাত প্রতিবাদৰ মৃদু ধ্বনি ফুটি উঠিল। কিন্তু কোনো উত্তেজিত নহ ল। মানুহবোৰে এই গে াৰ এই সময়ত হোৱাটো ভাল পোৱা

নাছিল। এই মুহূৰ্তত সকলোৰে নিৰ্বিবাদে একমঠ হৈ থিয় হোৱাৰ সময় তথাপি কোনেও একো কোৱা নাছিল।

সভাত কেইবাজনো মা াহে বক্তৃতা দিছিল মাকণ শেষলৈকে নেথাকিল। তাই উত্তেজনাকৰ বক্তৃতাত কোনো দিনেই বিশেষ সোৱাদ পোৱা নাছিল আজিও নেপালে। কিন্তু সকলো শ্ৰেণীৰ মানহ আহি এক ভাৰত ে াট খোৱাৰ এই জাতীয় অনুভূতিত তাই বিশ্ব ঐক্যৰ অনভতিৰ আভাস পালে মহৎ কবিসকলৰো ব্যক্তি গত অনভতি কেতিয়াবাহে বি বানভতিত পৰিণত হয়। শব্দত সেই অনভূতি ধৰা থাকিলে কেতিয়াবা সেই বিশ্বানভূতিয়ে পাঠককো অনপ্ৰাণিত কৰে। ৰাজনৈতিক একতাই মানহক কাম কৰিবৰ জোখাৰে এক কৰে কিন্তু এই একতা চনকা এক মাত্ৰিক। তেওঁ সাধনা কৰিছে বহু মাত্ৰিক ঐক্যৰ।

মাকণ কোৱা কুবিকৈ জজ ক ট ৰ ফালে আহিল। তাত এটা মানহৰ জুম দেখি তাইৰ কৌতুহল হ ল। দীঘলী পথৰীৰ ফালে গৈ তাই কজন হলৰ গুৰি পাইছে গৈছে এনেতে দেখিলে বেথাৰাম মহৰিয়ে আইদেউ আইদেউ বলি মাত লগাই ক ট ৰ ফালৰপৰা তাইৰ ফালে উধাতু খাই আহিছে

বহুত দিনৰ মূৰত ঘৰৰ পৰা বাহিৰত পথাৰৰ পৰা দৰৈত শান্ত দীঘলী পথৰীৰ পাৰত বেথাৰামক দেখি তাইৰ ভাল লাগি গ ল।

বেথাৰামৰ চেহেৰা আগৰ দৰেই আছে মাত্ৰ মানহটোৰ মখখনত আগৰ সবলতা নাই

বেথাৰাম ককাইটি ইয়াত কি কৰিছাহি ? মাকণে হাঁহি সধিলে।

বেথাৰামে ক লে সেই যে বোমা ফুটোৱা ল ৰাটো তাৰ ফাঁচী হুকুম হৈছিল ইয়াতে জুৰি বহি আছে। তাকে চাবলৈ আহিছিলো। ।

কলিকতাত থাকোতেই মাকণে সদানন্দ বৰুৱাৰ মখেদি ল ৰা টোৱে কৰা হত্যাকাণ্ডৰ কথা শুনিছিল। বাপেক আৰু দুদুৰ চিঠিতো তাৰ আভাস পাইছিল।

জুৰিয়ে কিবা সিদ্ধান্ত কৰিলে নেকি ? মাকণে কৌতুহলত সধিলে।

জুৰিয়ে আজি একো ঠিক কৰিব নোৱাৰিলে। যি বজিছো ৫ জন এফালে ৫ জন সিফালে। টনা আজোৰা চলি আছে। কাই লৈহে কিবা এটা হ ব। এতিয়া নৰাম ওজাৰ ভোটৰ ওপৰত তাৰ প্ৰাণ নিৰ্ভৰ কৰিছে। তেওঁ আজি আহিব নোৱাৰিলে। ছাত্ৰীবাৰী হাস্পতালত আছে। কাইলৈ আহিব।

নৰাম ওজাও জুৰিৰ মেম্বৰ নেকি ?

অ বেথাৰামে উত্তৰ দিলে তেওৰ মনহে বজিব পৰা নাই। আজি হাস্পতাললৈ যাওঁতে ক লে প্ৰায়চিত্ত ও কৰি মানহটোক মাৰিব পাৰিবা কিন্তু তাৰ তাৰণ নহ ব। জীৱবধৰ পাতকৰ পৰা এই অজামিলটোক ৰক্ষা কৰিবলৈ হ লে তাক ক্ষমা কৰাহে জ্ঞান। মই ক লো ক্ষমা কৰিব পাৰিবা কিন্তু এই পাতকীয়ে কি ক্ষমাৰ মোল বজে ? সি আকৌ মানহ মাৰিব। সিতো তোমাৰ দৰে হৰিক নভজে। তেওঁ ক লে মহৰি তুমি সম ভাব লব পৰা নাই। মৰা মৰি গ ল। এতিয়া দৰকাৰ হৈছে তাৰ আতমাটো উদ্ধাৰ কৰা। তাক মই ফাচী দিবলৈ নকওঁ জনমতৰ ফাটেক দিয়াম। বড়াক বজালেও লাভ নাই — অবজ ক বজোৱা আৰু ধেৰুৱাৰ ঠাবি সিজোৱা একে কথা। এনে এটা অঘটন ঘটাই সাৰি গ লে সংসাৰো নেথাকে বেদো নৰয়। ই আৰু মানহ মাৰি।

মাকণে সধিলে তুমি সভালৈ গৈছিলা ?

অ। বেথাৰামে উত্তৰ দিলে পৰাৰে পৰা শুনিছোঁ আজি নবীন দাদাই সকলোৰে আগত দেখা শুনাকৈ বক্তৃতা দি গ্ৰেপ্তাৰ হ ব। তেওঁ সংঘৰ ল ৰাবোৰৰ মতি গতি ঘ াই পেলালে। বৰ দলৈয়ে সকলো শুনি কৈছে নবীনক তেও খালাচ দিব। এতিয়া অসম ৰক্ষা কৰিবলৈ তেওঁ সংঘৰ সহায় বিচাৰিছে। আপনি নবীন দাদাক লগ পালে নেকি ?

ওহোঁ। মাকণে নিৰ্বিকাৰভাৱে উত্তৰ দিলে নবীন দাদাই যেতিয়া এনে পন্থা লৈছে এই বোমা ফুটোৱা ল ৰাটোৰেও ল ব। সিতো অকলে একো কৰিব নোৱাৰে। অৱশ্যে হত্যাৰ দণ্ড হ ব লাগে। কিন্তু আটাইতকৈ ডাঙৰ দণ্ড নিজৰ প্ৰবৃত্তিক দমন কৰ।

সি যদি নিজে ভাল হৈ সকলোকে ভাল কৰিব খোজে তেন্তে বিপ্লৱ কৰিব পাৰিব নহলে নোৱাৰে।

বেথাৰামে ম মথ ঠিকাদাৰৰ খলশালিয়েকৰ মখত এই কথা শুনি আচৰিত হল অলপ নিৰাশো হৈ পৰিল। এই মানুহ ঘৰৰ পথাৰৰ ধান লটি নিয়া মানহবোৰক বেথাৰামেই ইমান দিনে ধমক দি আৰু পলিচ লগাই গ্ৰেপ্তাৰ কৰোৱাই দমাই থৈছে। এতিয়া যদি এই ল ৰাটো সাহি যায় তেন্তে মানহবোৰে মাটি কাঢ়ি ল ব।

বেথাৰামৰ খঙো উঠিল বেয়াও লাগিল।

একমাত্ৰ সদানন্দ বৰুৱাৰ বাহিৰে মাটি সম্পত্তি আদি ৰখাত কোনো নাই। পঞ্চানন ফুকন মজিল চম্পাত অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰ এবাৰ কিতাপত মজে এবাৰ মজে ঘৰুৱা বা সম্পত্তিৰ চিন্তাত দদ মজিছে জয়ন্তী আৰু খেতিয়কক মাটি এৰি দিয়াৰ সবনাশী ভাবত — এতি । আইদেৱেও সাধ ফকীৰৰ দৰে কথা কৈছে। চিন্না ফুকননীৰ লগে লগেই ফুকনৰ ঘৰৰপ । লক্ষ্মী পলাল।

বেথাৰামে ক লে যি কৰে কৰক ঈশ্বৰ মই আৰু এইবোৰ কামত লাগি গাঁৱৰ মানহৰ লগত আতাৰি নহওঁ

দীঘলী পখৰীৰ পানী শান্ত হৈ আছিল। মাকণে এবাৰ তালৈ চালে এবাৰ চালে বেথাৰামৰ মখলৈ। সম্পত্তিৰ প্ৰতি তাইৰ বিন্দমাত্ৰও মোহ নপজিল। বেথাৰামৰ সেৱাতো তাই কোনো মহত্ব নেদেখিলে। তাই ক লে এই কথা মোক কৈ লাভ নাই বেথাৰাম কাইটি। মাটি স পত্তিৰ মই মালিক নহয় দদ দাদাহত। কিন্তু এইবোৰ পালেও মই নেৰাখো। কিয় ক ব পাৰ ?

কিয় ?

এই মাটি সম্পত্তিয়ে আমাক খেতিয়কবোৰৰ পৰা বিচ্ছিন্ন কৰি ৰাখিছে। বিচ্ছিন্ন হোৱাৰ ফলত আমি শল্প হৈছো। সিহ তে ঠিকেই সুধিছে—মাটিত জানো আমি খেতি কৰো ? ধান জানো আমি ৰোওঁ ? ঠিকেই। কেৱল গৰাকী বুলি সিহতৰ পৰা ধান আনি আমি আৰামত খাই বৈ ধনবো আধানাজি কৰিছো। ভোগ কৰিছো। আজৰি সময়ত পঢ়িছো প্ৰেম কৰিছো লিখিছো ভদ্ৰ হৈছো সংস্কৃতি বান হৈছো। কিন্তু আমাৰ আত্মা দুখত ভোখৰ ভোখৰ হৈছে। আমি

কেৱল নিজক ক্ষয় কৰিছো   চ পা মাহীলৈ চা দেউতালৈ চা দদ দাদালৈ চা কেৱল নিজক ক্ষয় কৰিছে। ম মথ ভিনিহিদেউ টকা টকা বলিয়েই মৰিল   সদশনা বাইদেউ প্ৰেমৰ দখত তেওঁৰ সংসাৰত জীপ যাব নোৱাৰিলে—। মই এতিয়া ভালকৈ বুজিছো এইদৰে চলিলে মানহ হ ব নোৱাৰি। মানহ হ ব পাৰি ত্যা আৰু সেবাৰ বলেৰে।   মাকণ ৰ ল   তাৰ পিছত ক লে   এবাৰ সমতি বাই দেউৰ আশ্ৰমলৈ যাব খুজিছে।   মোক লৈ বলা বেথাৰাম।

মাকণৰ মাত বৰ কৰু হৈ উঠিছিল।

বাৰে পতি অন্তৰত নবীনৰ বক্তৃতাৰ মাতটো বাজি আছি । তাই সেই মাতত প্ৰথমতে চকু খাইছিল কিন্তু লাহে লাহে শান্ত মনে কথাবোৰ শুনি গৈছিল   ৰাজহুৱা ৰাজনৈতিক শব্দবোৰ শুনি তাইৰ ভালেই লাগিছিল কিন্তু শব্দবোৰ আছিল শুকান । মাজে মাজে নবীন বৈছিল ভাবৰ খেলি মি লাগিছিল। সংঘৰ মাটি আন্দো ন বাবে সংঘৰ ল ৰ বোৰে কৰা হিংসাপণ কামবোৰৰ নবীনে খোলা প্ৰতিবাদ কৰিছিল কিন্তু সেইবোৰত যে তাৰো নাম যোগ আছে সেই কথা সি অস্বীকাৰ কৰিব পাৰিলে। লগে লগে অসমক পাকিস্থানৰ গ্ৰাহৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈও সি উদাত্ত আহ্বান জনাইছিল । তাৰ বাবে লগেজাতীয় একতা। সেই একতাৰ ভিতৰত জমিদাৰ কৃষকৰ একতা হিন্দ মছলমানৰ একতা অসমীয়া পৰতীয়াৰ একতাও পৰিছে। এফালে শ্ৰেণী সংঘষৰ আহ্বান আনফালে শ্ৰেণী ঐক্যৰ আহ্বান।

দয়োটা ভাবৰ আঘাত প্ৰত্যাঘাতত নবীনৰ বক্তৃতা মাজে মাজে সামঞ্জস্যহীন হৈ পৰিছিল।

মাকণৰ ভাৱ হৈছিল ন ীনৰ মনত লকাই থকা ইটো দ্বন্দ্বৰ দৰেই আন এটা দ্বন্দ্বও আছিল যন্ত্ৰণাকৰ। মাকণক বিয়া কৰাবলৈ তাৰ এদিন আছিল প্ৰবল ইচ্ছা কিন্তু সেই বিয়া কৰাব নোৱাৰিলে। কাৰণ সি অভিজাত পৰিয়ালৰ জীৱনৰ লগত নিজৰ জীৱন মিলাই শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ মনোভাৱ বিসৰ্জন দিবলৈ সি অপাৰগ হ ল। তাইৰ মনত পৰিল কেনেকৈ সি চৰম সিদ্ধান্ত কৰিবৰ মুহূৰ্তত অন্তৰ্দ্বন্দ্বত জৰ্জৰিত হৈ শেহত মাকণক ত্যাগ কৰাৰ কথা ভাবিছিল।

এই অন্তৰ্দ্বন্দ্বই তাক খুলি খুলি খাইছে। সেই কাৰণে বৰ্তমান

তাৰ বাবে সদায় যন্ত্রণাদায়ক অন্তদ্বন্দ্বৰ মহতভে সি ব্যক্তি সত্তা আৰু সমষ্টিসত্তাৰ যি সংঘৰ্ষ অনভৱ কৰে সেই সংঘৰ্ষত ভাগ নিজৰ সদাৰ প্রয়োজন মতে সি কাম কৰিব নোৱাৰে। কৰিবলৈ গলেই যেন তাৰ দোষ হয়। সেই বাবে সি সদায় সমাধান ভবিষ্যতলৈ ঠেলি দিয়ে। এদিন সমাজবাদ হ ব এদিন সকলো দাৰিদ্র্যৰপৰা মক্ত হব এদিন প্রেম মর্ত হৈ উঠিব।

এই ভবিষ্যত কি তাক মাকণে বজি নেপায়। বর্তমানত মূর্ত নহলে ভবিষ্যতৰ মল্য কি? সমতাৰ পণ মতি নবীনে যে দেখা নাই তাক মাকণে আজি স্পষ্টভাবে ধৰিব পাৰিছে। তাই বর্তমানক বেছি মল্য দিয়ে। ন ীনে কেৱল যান্ত্রিক তত্ত্বৰে জীৱনটো বজিবলৈ চাইছে শ্রেণী সংগ্রামৰ লক্ষ্যৰ কথা নবীনে কোনো দিনে সম্পণ ভাবে উপলধি কৰা নাই এই লক্ষ্য হ ল মানহৰ মাজৰ বিবিধ বিচ্ছিন্নতা নাশ। ব্যক্তিসত্তাই এই শ্রেণী সমাজত থাকিও ৰবি ঠাকুৰৰ দৰে প্রকৃতি সমাজ ৰাষ্ট্র সকলো শ্রে ীৰ জীৱ আৰু মানুহৰ লগত এক বলি অনভৱ কৰিব পাৰে এটা সবমখী সংযক্তিৰ প্রবাহৰ হায়েৰে।

জীৱনত কাব্যানভুতি নহলে জীৱনোপলব্ধি সম্পণ নহয়। প্রেম শ্রেণী সংগ্রামৰ উধৰ বস্ত নহলে বজে ৱা ছোৱালী আৰু প্রোলেটেৰিয়টৰ সেৱকৰ মাজত আকষণ সম্ভৱ নহলহে তেন।

বৰ প্রেমক সকলো সংঘৰ্ষৰ বিকতিৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰি এক বিশাল অনভূতিত পৰিণত কৰিবলৈকে বিশ্ব ধম আৰু সাহিত্যই শিক্ষা দিয়ে। মানহৰ ভগা মন জোৰা লগাবৰ বাবে আৰু সংঘৰ্ষত মানব মনত পান্ত ৰস সৃষ্টি কৰিবৰ বাবে প্রয়োজন সেই বিশাল প্রীতিৰ।

সমতি বাইদেউৰ ব্রহ্মচৰ্যৰ পথ তাই কোনো কালেই গ্রহণ কৰা নাই আজিও নকৰে। কিন্তু সমতি বাইদেউৰ আশ্রমলৈ আজি তাই মন উধাও হৈছে। কিয়? কাৰণ তাত এটা বিশাল সেৱাৰ অনভূতিৰ একাংগী ৰূপ প্রকাশ পাইছে। য তে তাই বিশ্বমানৱতাৰ আভাস পায় ত তে তাই তীথস্থান বিচাৰি পায়। যৌনতাক অৱদমন কৰাটো মাকণে অস্বাভাৱিক বুলি ভাবে। কিছুমান অন্ধ যুক্তিহীন

সংস্কাৰৰ বাবে এই অস্বাভাৱিক অবদ মনক এটা ধৰ্মীয় মৰ্যাদাও দিয়া হৈছে। কিন্তু ইয়াক তাই মনে প্ৰাণে গ্ৰহণ কৰা নাই — কৰিব নোৱাৰেও। ভাল পোৱা মানহুভনৰ দেহ আৰু মনক বিচ্ছিন্ন কৰি চাই সমতি বাইদেৱে ভাল আদৰ্শ ৰাখি যোৱা নাই। কিন্তু সমতি বাইদেউৱে সমস্যাটোৰ সম্মুখীন হৈছিল সাহসেৰে এক ভীষ্ম প্ৰতিজ্ঞাত আবদ্ধ হৈও তেওঁ বাহ্যিক লোকাচাৰ বিসৰ্জন দি বিয়া নকৰাকৈয়ে বিমলদাক অন্তৰেৰে গ্ৰহণ কৰি লৈছিল।

সেই পৰীক্ষাৰ প্ৰভাৱ নবীনৰ মত পৰিছি কিন্তু তেওঁ নিজে নিজৰ ব্যক্তিসত্তাৰ প্ৰয়োজন অনসৰি এটা সকীয়া পৰীক্ষা কৰি লৈ সমৰ্থ হল। তায়ো একো উপায় নেপাই পৰম্পৰাৰ দাবীত গৈ যৌৱনৰ সকলো সম্ভাৱ লৈ ৰঞ্জিতদাৰ দুৱাৰত উপস্থিত হৈছিল কিন্তু দৈহিক-পংগুত্বই ৰঞ্জিতদাক দবল কৰি তুলিলে তেৰোঁ তাইক গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰিলে

ৰঞ্জিতদাৰ ওচৰৰ পৰা তাই ব্যৰ্থ হৈ উভতি অহা নাই। সিহঁতে বন্ধু হৈ ইজনে সিজনৰ পৰা বিদায় ললে।

তাই এতিয়া নিজৰ পথ পৰিষ্টভাৱে দেখা পাইছে। এই পথ কেতিয়াবা যাব ৰাজনৈতিক সভাৰ মাজেদি কেতিয়াবা আশ্ৰমৰ ভিতৰেদি কেতিয়াবা কবিতাৰ মাজেদি কেতিয়াবা হোটেলৰ দুৱাৰ দলিয়েদি কেতিয়াবা আন আন বচিত্ৰ পৰিস্থিতিৰ পদূলি মধেদি।

এই যাত্ৰাৰ শেষত কি আছে তাই কব নোৱাৰে কিন্তু মনত আছে অফুৰন্ত প্ৰেম।

অফুৰন্ত।—

—বেথাৰামে কৰবাৰ পৰা এখন ঘোৰা গাড়ী আনি কলে এতিয়া উঠক আইদেউ মই খোজ কাঢ়ি যাওঁ

মাকণে হাহি উত্তৰ দিলে সেইবোৰ নিয়ম থোৱা বেথাৰাম। একেলগে যাও বলা ধৰা আমি দুয়ো ককাই ভনী। বা বন্ধু।

বেথাৰামে মাকণৰ কথা শুনি অবাক হৈ গল। ফুকনৰ ঘৰৰ ৰাজকুৱৰী যেন ছোৱালীৰ লগত এজন সামান্য বেলতলীয়া মহৰিৰ ভ্ৰাতৃত্ব বা বন্ধুত্ব জানো সম্ভৱ?

সংকোচ কৰি কৰি বেথাৰ মেগৈ ঘোঁৰা গাড়ীত উঠিলগৈ। দেখিলে ঘোঁৰা গাড়ীৰ ভিতৰত ৰাজকন্যাৰ দেহ দুলিছে মন কিন্তু অসীম আকাশত। সম্পূৰ্ণ সহজ পৰিবেশ।

ঘোঁৰা গাড়ী গৈ যেতিয়া আশ্ৰমৰ গুৰি পালেগৈ তেতিয়া আশ্ৰমত সন্ধিয়াৰ চাকি জ্বলিছে।

শ্বিলঙৰ ভৰ দাঁতিতে আশ্ৰমখন। এটা টিলাৰ ওপৰত।

সিহঁত আশ্ৰমত সোমাব খুজিছে ঠিক তেনেতে আহি এখন গাড়ী সিহঁতৰ ওচৰত ৰৈ গ লহি

এটা প্ৰকাণ্ড শব্দ হৈ গাড়ীখনৰ টায়াৰ ফুটি গ ল আৰু গাড়ীখনে এটা প্ৰকাণ্ড জোকা খালে।

তেতিয়াও আকাশত পোহৰ আছিল।

এই মাকণ।

মাকণে ঘূৰি চাই দেখে মটৰৰ পৰা ফ্ৰিবোজা নামি আহিছে। মটৰৰ ওচৰত থিয় হৈ হাজৰিকাই চকা সলাবৰ বাবে যন্ত্ৰ পাতি উলিয়াইছে গাড়ীৰ ভিতৰ পৰা। তেওঁ বেথাৰামক দেখি নোপোৱাই পোৱাদি পালে। বেথাৰাম এইফালে আহঁা। চকাটো বদলোৱাত লাগি দিয়াহি। হাজৰিকাই মাতিলে।

বেথাৰাম গৈ হাজৰিকাৰ ওচৰ পাই ইটো সিটো যোগান ধৰি হাজৰিকাক কামৰ সহায় কৰিবলৈ লাগিলগৈ।

ফ্ৰিবোজা আৰু মাকণে কথা পাতি পাতি আশ্ৰমৰ ভিতৰলৈ সোমাই গ লগৈ।

আশ্ৰমত তেতিয়া প্ৰাথনা আৰম্ভ হৈছে। নামঘৰটো অলপ দূৰত। সিহঁত তালৈ নগৈ নিশব্দে ওচৰৰে এটা ঘৰত চাকি জ্বলি থকা দেখি তালৈ গ ল।

দুৱাৰ খুলি দিয়াৰ লগে লগে মাকণৰ চকুত পৰিল এখন খালী বিচনা এখন মেজত খেলিমেলি হৈ থকা কিছুমান কিতাপ তাতে এটা জেম এভাল ভাৰত এজোৰ খদ্দৰৰ ধতি পঞ্জাবী।

ইয়াত কোন আছে বাৰু মাকণ? বি ময়ত ফ্ৰিবোজাই সুধিলে। আমি এনেকৈ সোমাই বেয়া কৰিছো নেকি?

মাকণে এতিয়া নেমাতি গৈ মেজখনৰ ওচৰত থিয় হ লগৈ কিতাপবোৰ তম্ন তম্নকৈ চোৱাৰ পিছত মাকণে হাহি ক লে কোন হ ব আৰু নবীন দাদা।

ফিৰোজাৰ বি ময় বাঢ়িহে গ ল। ইয়াত তেওঁ থাকিবনে?

এতিয়া অসম্ভৱ নহয় মাকণে উত্তৰ দিলে যতে নিৰাপদ যেন ভাবে আশুাৰ প্ৰাউণ্ড কৰ্মী ত তে থাকে

তেতে হ লে যাওঁগৈ ব ল। ফিৰোজাই ক লে তেওঁ ৰ বিপদ হ ব পাৰে।

সেই ভয়ৰ সময় গ ল হাহি মাকণে উত্তৰ দিলে মানহু এতিয়া জেলত। জজ ফিল্ডত অসম ৰক্ষাৰ বক্তৃতা দি গ্ৰে তাৰ হ ল

ফিৰোজাই গোটেই ঘটনাটো শুনি ক লে ভালেই হ ল মাকণ এইবোৰ আন্দোলনত লগা বাবে মানুহটোৰ বদনাম হৈছিল। অপৰাজিতাই কি কয় জান? মই ডাঙৰ হ লে দেউতাক মৰা মানহটো গুলীয়াই মাৰিম। Violence begets violence। নবী দাই এইবোৰ মানহৰ লগ লৈ নিজৰ মনক ি জে ফাকি দিছিল। ফিৰোজাই উত্তৰ দিলে।

নবীনৰ আন্দোলনৰ কথাহে আলোচনা হ ল দয়োৰে ভিতৰত কিন্তু মাকণৰ লগত তাৰ প্ৰেমৰ প্ৰসংগটো এবাৰো নোলাল। ইচ্ছা কৰিয়েই ফি ়োজাই সেই কথা কোৱা নাছিল। সেইদিনা সেইবোৰ কথা পতাৰ সময়ো নাছিল। বাপেকে গুৱাহাটীলৈ আহিছে বহুত দিনৰ নিবাসনৰ পিছত মছলীম লীগ পাকিস্থান আন্দোলনৰ বিৰুদ্ধে অসমীয়াক জগাবলৈ একগোট কৰিবলৈ। ওৰে বাট তেও কেৱল এখন দৈনিক কাগজ উলিওৱাৰ কথা কৈ আহিছে। জনমত গঢ়িবৰ বাবে। এই প্ৰসংগতে ওলাইছিল নবীনৰ কথা।

হাজৰিকাই কৈছিল He is wasting h s talent

কথাষাৰ আধৰে আখৰে সঁচা — ফিৰোজাই মাকণক কৈছিল আন সকলো কথা কৈ অতোৱাৰ পিছত

প্ৰাৰ্থনা ইতিমধ্যে শেষ হৈছিল।

আশ্ৰমৰ মধ্য সেৱিকা গৰাকী আহি সিহতৰ আগত থিয় হ লহি। অলপ ভালকৈ চোৱাৰ পিছতেঁ তেওঁ দুয়োকে চিনি পালে। মাকণে স্নিবোজাৰ সৈতে ঘৰি পকি আশ্ৰমৰ তাঁতশাল খেতি আৰু গীতা ভৱন চালেগৈ।

কঠোৰ নিয়মানৱৰ্তিতাত এই আশ্ৰম চলে। সেৱিকাসকলসকল সকলো ব্ৰহ্মচাৰিণী। তেওঁলোকৰ মধত সাধাৰণ কৌতহল নাই উদ্বেগ নাই চঞ্চলতা নাই। কেৱল একসৰীয়া এটা বাতাবৰণ। মাকণৰ ভাল নেলাগিল

সিহত খোজ কাঢ়ি কাঢ়ি গৈ শোৱা কোঠাৰ ওৰি পালেগৈ। তাত সোমাই মাকণৰ ভাব হ ল এইটো যেন আদহীয়া তিৰোতাৰ হোস্টেল। সেৱিকাবোৰ তাত নাছিল বিচনাবোৰ খদ্দৰৰ কিন্তু পৰিষ্কাৰ।

তমি কিয় আহিছিলা মাকণ? হাহি মধ্য সেৱিকাগৰাকীয়ে তাইক সেইখিনিতে লগ পাই সুধিলে।

াকণে উত্তৰ দিলে সমতি বাইদেৱে একো লিখা নাই?

লিখিছে তুমি যে নোৱাখালিলৈ গৈছিলা তাকো গ ম পাইছো। হঠাতে সেৱিকাগৰাকী গহীন হৈ গ ল। নবীনদাই আজিলৈকে আশ্ৰমৰ তত্বাৱধান কৰিছিল। ভুমিগত হৈ থাকিলেও মাজে মাজে আহি দিহা পোহা দিয়েছি। তেওঁৰ উপদেশ মতে এতিয়া সেৱিকা সকলে অসম ৰক্ষাৰ আন্দোলনৰ বাবে মহিলাসকলক সংগঠিত কৰিছে তুমি যদি আমাৰ লগ লাগা তেন্তে ভাল হয় প্ৰথম কাম হ ব সাম্প্ৰদায়িক শান্তি ৰক্ষা কৰা।

মাকণৰ মন প্ৰফুল্ল হৈ গ ল। তাই ক লে মই আপোনালোকৰ লগ লাগিম। কিন্তু মই হ লে ব্ৰহ্মচাৰিণী নহয় দেই।

মুখ্য সেৱিকাগৰাকীয়ে হাহি উত্তৰ দিলে আমিও অব্ৰহ্মচাৰিণীৰ লগত কাম নকৰাকৈ নেথাকো। কালি নবীন দাদাৰ লগতো কথাটো পাতিছিলো। তেবো তুমি আহিলে ভাল পায়। তেওঁ ভাবে যে তুমি আহিলে তেওঁ আশ্ৰমৰ ভাৰ লাহে লাহে তোমাকে গতাব পাৰিব। সমতি বাইদেউবো সেয়ে ইচ্ছা।

মাকণৰ গাল লখন লাজত ৰঙা পৰি গ ল। ফিৰোজাই কথাটো ধৰিব পাৰি তাইৰ গাত খচি দি ক লে এতিয়া আৰু তোৰ সেৱিকা হোৱাৰ বাহিৰে আন উপায় নাই। তই লাগ বজিছ তই লাগিলে ময়ো মাজে মাজে লাগি দিম আন্দোলনত

মাকণৰ মন ইতিমধ্যে থি হৈ গৈছিল। তাই হঠাতে সুধিলে আশ্ৰমত মই যদি থাকিব খোজো আপত্তি আছে নেকি ?

মধ্য সেৱিকা গৰাকীয়ে অলপ ভাবি উত্তৰ দিলে যদি একান্তই থাকিব খোজা তেন্তে নবীনদা থকা ঘৰটোকে দিব পাৰো তেওঁতো এতিয়া ৰজাঘৰৰ আলহী হ ল

মাকণে ক লে মই কালিলৈকে আহিম। কিন্তু আশ্ৰমৰ কঠোৰ বান্ধোন মানি মই সৰহ দিন থাকিব নোৱাৰো কাৰণ মই সন্যাস ভাল ে পাও। কেৱল আন্দোলনৰ দিনকেইটা থাকিম।

হঠাতে ফিৰোজাই ক লে তই দেখোন ইয়ালৈ নহাকৈয়ে পাৰ অ মাকণ

মাকণে একো নেমাতিলে। সিহতে বিদায় লৈ উভতি আহিল। আহোতে বাটত মাকণে ফিৰোজাক ক ে ঘৰখনত মোৰ ভাল নলগা হৈছে। এদিন নবীন দাই ঘৰৰপৰা ওলাই সংঘলৈ আহিবলৈ কওতে মই ভাবিছিলো এই কাম কৰা অসম্ভৱ। আজি কিন্তু ঘৰ এৰা মোৰ পক্ষে একো কথাই নহয়।

দেউতাৰক জানো এৰিব পাৰিবি ? ফিৰোজাই সুধিলে। তেওঁৰ এতিয়া তোৰ ওপৰতে মায়া আছেগৈ। আৰু সেই ল ৰাটো—

মাকণে হাঁহি ক লে দেউতাকটো মই আৰু ৰখি থাকিব নেলাগে। মোৰ পথ মই বাচি লৈছো আপত্তি নকৰে। অৱশ্যে দেউতাক চাবলৈ মানহ লাগিব। সেই দায়িত্ব মই পালন কৰিম।

ফিৰোজাই বজি পালে এইজনী নতুন মাকণ তাই নিজৰ মনে দেখা সত্য অনকৰণ কৰিবলৈ দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞ। তাই সুখী হ'ল।

সিহঁত আহি মটৰৰ গুৰি পালেহি।

হাজৰিকাই গাড়ী ভাল কৰি সিহতলৈ বাট চাই আছে। বেথাৰাম মহৰিৰে সৈতে দেশৰ অৱস্থাৰ কথা পাতিছে।

ফিৰোজাই আহি বা পকক ক লেহি। দেউতা মাকণে আন্দো লনত লাগিবলৈ ঠিক কৰিছে

ফিৰোজাই মাকণৰ সিদ্ধান্তৰ কথা বিৱৰি কোৱাত হাজৰিক ই সন্তুষ্ট হৈ ক লে স্ত্ৰী শক্তি জাগিছে যেতিয়া আন্দোলন গৈ পাকঘৰত সোমাইছেগৈ। মি দেখিছো জয়ৰে লক্ষণ

গাড়ী চলাই চাবিওজন আহি প্ৰথমতে মাকণহ তৰ ঘৰ পালেহি। তাতে মাকণ আৰু বেথাৰাম নামি গ ল। ফিৰোজাক লৈ হাজৰিকা ঘৰৰ অভিমখে যাব খজিছে এনেতে ভিতৰৰ পৰা অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰ ওলাই আহিল। তেওঁ আহিয়েই ক লে বৰদলৈয়ে মোক মংগলদৈলৈ মাতি ৈ ছে তেওঁ তাতে নীৰলে কথা পাতিব খজিছে। তেওঁ আপোনাকো লৈ যাবলৈ কৈছে। যাবনে কি?

অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ হাতত দখ মান কিতাপ। তেওঁ আহিয়েই বোধহয় পঢ়াত লাগি গৈছে। নিশ্চয় কিবা তথ্যৰ দৰকাৰ হৈছে— মানে ঐতিহাসিক তথ্য। কিয়? হাজৰিকাই প্ৰশ্ন কৰিলে ৰবিচন্দ্ৰৰ মখত অথনি স্মিলওত দেখা মড নাই।

ৰবিচন্দ্ৰই কলে জাতীয় প্ৰশ্নটোৱে ভয়ংকৰ ৰূপ ধৰিছে। লীগে কৈছে মছলমান এটা জাতি। কংগ্ৰেছে কৈছে হিন্দ মছলমান এটা জাতি। আনহাতে আমি ভাবিছো অসমীয়া এটা জাতি। তত্বৰ খেলিমেলিত পৰিছে বৰদলৈ। তেও জানিব খজিছে অসমীয়া এটা জাতি হয় নে নহয়। তত্বৰ দিশৰ পৰা। তেওঁ ওৱে জীৱন এফালে বন্দে মাতৰম গীত গাইছে আনফালে অ মোৰ আপোনাৰ দেশ। মহাত্মা গান্ধীয়েই পষ্টভাৱে কৈছে অসমে ১৯৩৫ চনৰ সংবিধান মতে যি প্ৰাদেশিক স্বায়ত্ব শাসন পাইছে সেই স্বায়ত্ব শাসন অসমে এৰিব নেলাগে। তাতে অসমৰ আৰু ভাৰতৰ স্বাধীনতাৰ বীজ নিহিত আছে। তেওঁ আপোনাক বিচাৰিছে অসমীয়া মছলমানৰ মতামত জানিবৰ বাবে।

আপনি তেওঁক লগ পাইছিলে নেকি? হাজৰিকাই আগ্ৰহেৰে প্ৰশ্ন কৰিলে।

লগ মই পোৱা নাই। তেওঁ নিজেই মংগলদৈলৈ যাওতে মোৰ ইয়াত সোমাই গৈছে ৰবিচন্দ্ৰই উত্তৰ দিলে মই নিজৰ সমস্যা

লৈ উত্তেজিত হৈ আছিলো। ঘৰখনত সোমাবৰ মন নোযোৱা হ ল। কিন্তু তেওঁ আহিলত ঘৰুৱা কথা পাহৰি গ লো পাহৰি গ লো পদ ত্যাগৰ কথা। তেওঁৰ মানসিক যন্ত্রণা দেখি দুখ লাগিল। একমাত্র গান্ধীয়ে তেওঁক সাহস দি আছে। তেওঁ অকল ৰাজনৈতিক দৃ টিৰ পৰাই নহয় তত্ত্বৰ দণ্টিৰ পৰাও পণ্ট হব খুজিছে। কাৰণ এই মুহূর্ততে অসমে অকলে য জ দিব লগা হৈছে। গতিকে বদ্ধিজীৱী ব্যবসায়ী নাৰী পৰুষ বাওঁপন্থী সকলোৱে সহযোগ তেওঁক লাগে।

হাজৰিকাৰ মন হঠাতে আনন্দিত হ গ ল।

তেওঁ ক লে যাম নিশ্চয় যাম। অসম মৰিলে আমিও মৰিম। কোনে কৈছিলে কথাষাৰ। মই পাহৰি গ লো।

লক্ষ্মীধৰ শমাই । ৰবিচন্দ্রই ক'লে তেন্তে আপনি ওলাওকগৈ।

হাজৰিকাই জোৰেৰে গাড়ী চলাই গৈ নিজৰ ঘৰ ওলালগৈ। তেওঁ ফিৰোজাক নমাই দি নিজে গাড়ীখন এবাৰ তন্ন তন্নকৈ পৰীক্ষা কৰিলে। গাড়ীৰ ইঞ্জিনেদি পেট্ৰল ভালদৰে পাচ নকৰা হৈছে তেওঁ অলপ চিন্তিত হৈ হঠাতে ৰাতিৰাম ডাইভাৰ কথা স ৱৰিলে। এইবোৰ কামত সি বৰ ভাল।

তেও খোজ কাঢ়ি বাহিৰলৈ ওলাই আহিল।

বাহিৰত তেতিয়া সন্দৰ জোনাক। তেওঁ খোজ কাঢ়ি আহি আহি সংঘৰ নিজ ন অফিচটো পাৰ হৈ লাহে লাহে সদশনাইঁতৰ ঘৰৰ পদূলিত থিয় হ'লহি। তেওৰ গলখেকাৰি শুনি ভ্রুই বাৰত নীৰলে বহি থকা সদশনা ওলাই আহিল।

আই ৰাতিৰাম আছেনে? হাজৰিকাই সুধিলে।

তাকে ইতো। মই আহি তাক পোৱাহি নাই। তালৈ বাট চাইহে আছো আমাৰ গাড়ীখন আজিকালি টেক্সী কৰি সি চলায়। বোধহয় সি দুৰলৈ গৈছে। আপোনাৰ কিবা দৰকাৰ আছে নেকি? হাজৰিকাই অহাৰ উদ্দেশ্য ক লত সুদশনাই হাঁহি ক লে অসম ৰক্ষাৰ অভিযান তেনে ৰাতিও চলিব। মোৰ শৰাইঘাটৰ যদ্ধলৈ মনত পৰিছে। চক্ৰধ্বজ ৰজাৰ আই কঁৱৰীয়েও বোলে ৰজাক কৈছিল— বৰফুকনে যেনেকৈ বুলিছে সেই মুখে ৰাজাও ৰক্ষা হ'ব

প্ৰজাও ৰক্ষা হ'ব। সকলো ৰক্ষা হ'ব ৰাজেও জিকিব।

হাজৰিকাই হাঁহি ক'লে বায়নৰ ঘৰৰ বোন্দায়ো ৰাগ দিয়ে। ধৰফুকনে কি বলিছিল মনত আছেনে?

ধৰফুকনে কি বলিছিল মনত নাই। শপত খাইছিল কামাখ্যাত কৈছি মাও ৰণত যি লোক পাছু ভৰি হুহকিব এই হেঙঁভানে তাক কাটিম পাছে মহাৰজাক জনাম। কথাখিনি কৈ সুদশনাই হাঁহিলে।

ঠিক তেনে সময়তে ৰাতিৰাম গাড়ীখন লৈ ওলালহি। লগত জয়ন্তী আৰু নৰাম ওজা। সিহঁত আগৰদৰে এইবাৰো পঞ্চানন ফুকনৰ ঘৰত থকাৰ কথা আছিল কিন্তু আয়া আৰু ল ৰাটো অহা বাবে তেওলোকক দদৰে সদশ'ৰ তাত থাকিবলৈ পঠাইছে।

নৰামৰ অৱস্থা কাহিল জয়ন্তী আৰু ৰাতিৰামে ধৰাধৰি কৈ তেওঁক ভিতৰলৈ নি ৰাতিৰামৰ বিছনাত শুৱাই দিলেগৈ। হাজৰিকা আৰু সদশনাই পিছে পিছে গৈ নৰাম ওজাৰ ওচৰত থিয় হ'লগৈ। নৰাম ওজাই শুই শুয়েই হাজৰিকালৈ চাই ক'লে প্ৰাৰু বেছি দিন নাথাকো যমে চুলিত ধৰি আছে। ঘোৰাৰ আগত খালি জুৰিত ঘহি ফাচি যাব খোজা ল ৰাটোক বচাই যাওঁ বলি ভাবি ছো। পণ্য হ'ব। ফাঁচী সাত শতকৰো হ'ব নেলাগে। তাতকৈ জনমতৰ ফাটেক হওক।

নৰাম কথা হাজৰিকা আৰু সদশনাই প্ৰথমতে বজিব পৰা নাছিল। ৰাতিৰামে বোমা ফুটোৱা ল ৰাটোৰ ফাচীৰ হুকুমৰ বিচাৰ চলি থকাৰ কথা বিৱৰি ক'লত দয়োৰে মখ গহীন হৈ গ'ল।

হাজৰিকাই দেখিলে সদশনাৰ মখ গহীন হৈ গৈছে হেজাৰ হওক গিৰিয়েকক মৰা ল ৰাটোৰ চৰম শাস্তি হ্ৰাস কৰাৰ কথাটো তেওঁ সহজে হজম কৰিবলৈ টান পালে তাই মন্মথক ভাল নেপাই ছিল সেইটো সকীয়া কথা। কিন্তু নৰাম ওজাই ম মথৰ ঘৰতে কটাই ম মথৰ হত্যাকাৰীক চৰম শাস্তিৰ পৰা ৰেহাই দিব সেই কথাটো তাই ভাল নেপালে অথচ এই নৰাম ওজাক শিল্পীৰূপে তাই সদায় স মান কৰি আহিছে আৰু আজিও তেওঁৰ নৰিয়াৰ খবৰ কৰিবলৈকে তাই বিজওৰ পৰা উধাতু খাই ওলাইছেহি।

নৰাম ওজাই হত্যাকাৰীক বচাবলৈ কৰা সংকল্পৰ কথা শুনি সুদৰ্শনাৰ অন্তৰৰ উৎসাহ মৰি গ'ল। তাই কা কা একো নোকোৱাকৈ আউত কৰে গৈ নিজৰ শোৱা কোঠা পালেগৈ। শ্ৰাদ্ধৰ দিন্ ধৰি এই কোঠাত তাই শোৱা নাই। কোঠাটোত সোমোৱাৰ লগে লগে তাইৰ অনুভৱ হ'ল ম মথৰ প্ৰতি যেন তাই কিবা এটা ঘোৰ অন্যায় কৰি আহিছিল ওৰে জীৱন। আজিও সেই অন্যায়ৰ পৰ শেষ হোৱা নাই। নৰাম তাইৰ আলহী। আলহীৰ কামৰ পণ্যই আলহীক মহিমান্বিত কৰিব পাৰে কিন্তু তাইক দোষীহে কৰিছে মৃত গিৰিয়েকৰ ওচৰত। কি কৰিব তাই?

অপৰাজিতা শুই আছিল।

ঘৰটোৰ পৰা তাইৰ পলাবৰ ইচ্ছা হ'ল। কিন্তু পলালে বেয়া দেখাব। তাই ঘৰতে থাকিব। ঘৰতে থাকি নিজক নিজে বজাব মনে মনে গিৰিয়েকৰ ওচৰত ক্ষমা বিচাৰিব।

তাই পাকঘৰলৈ গৈ ভাত ৰন্ধাৰ যো জা কৰিলেগৈ।

অলপ সময়ৰ মূৰত জয়ন্তী আহি তাইৰ ওচৰত থিয় হ'লহি। তাইৰ চু'ল মেলা গাৰ কাপোৰ কানি শিথিল মুখ বিবৰ্ণ

কি হ'ল জয়ন্তী। তোৰ চেহেৰা হঠাতে এনে হ'ল কিয়? সুদৰ্শনাই সুধিলে।

পিতাইক হাজৰিকাই কিবা কিবি ক'লে। ফ াটী দিয়া ল'ৰা টোক বচোৱাৰ কথা লৈ। যাক মাৰিলে তাৰ ঘৰত থাকি হত্যা কাৰীক ফ াটী মাফ দিবলৈ যোৱা কথাটো হেনো দেখ দেখকৈ অন্যায়। পিতাই কথাটো তেনেকৈ ভৱা নাছিল। তেওঁ কৈছে আইনতকৈ ধৰ্ম ডাঙৰ। জীৱনৰ বদলি জীৱন লোৱাটো আইনে ভাল বলিব পাৰে ঈশ্বৰে নোবোলে। তেওঁ ইয়াৰ পৰা যাব খুজিছে। এই অৱস্থাত কি কৰো? জয়ন্তীৰ মাতটো বেজাৰত থোকাথুকি হ'ল। ডাক্তৰে বৰ সাৱধানে ৰাখিবলৈ কৈ পঠিয়াইছে।

সুদৰ্শনাই চিন্তিত হৈ সুধিলে 'হাজৰিকা মহা আছে নে গ'ল?

গ'ল। বাতিৰামক লৈ গ'ল

জয়ন্তী তই ৰন্ধাত লাগ। সুদৰ্শনাই ক'লে। মই বচাক বুজাই কওঁগৈ। অঁ মোৰ হঠাতে বেয়া লাগি গৈছিল। কিজানি তেওঁৰ

আজাই বেয়া পায়। অলপ বৈ তেওঁ ক লে তই বুজা হোৱালী। ধৈয ধৰ। মই নিজক নিজে বজাইছো। এতিয়া তেওঁক বজাওঁগৈ। অলপ বৈ তেওঁ আকৌ ক লে নজেই বজাওঁ নে তেওৰ পৰা বজনি লওঁ? তেওঁ মোতকৈ এইবোৰ কথা বেছি বজি পায়।

জয়ন্তীয়ে সদশনালৈ চাই দেখিলে মানহজনীৰ মনত চিন্তা সোমাইছে। তাই ক' তাক মাৰিল জনো আৰু মৰাজনক কিবা ঘৰাই পাব? সকলোৰেই এদিন যাব লাগিব। মাথোন এদিনৰ আগ পিছ তাৰ যদি অন্তৰত ভগবানক জগাব পৰা যায় সি ভুল বুজি পাব বয়সো কম হৈ আ ছ সেইবাৰ দেউতাকক বোমা মাৰোতে জানো দেউতাকে ক্ষমা কৰা নাই। মই যি শু ছো ল ৰাটোৰ বোলে এতিয়া সন্তাপ হৈ ছ। ভালো হৈ যাব পাৰে।

সদশনাই উত্তৰ দিলে সি যে মানহ মাৰিছিল জানি শুনি মাৰিছে। সি ভগবা ক নেমানে। সন্তাপ যদি হৈছেও সেইটো ধম ভাৱৰ বলত হোৱা নাই আ াচনা বিলোচনাৰ বলত হ ব পাৰে। নৰাম ওজাই তাক বচাব খুজিছে যেতিয়া আমি হকা বধা কৰা ভাল নহয়। কিজানি সি ভাল হৈয়েই যায় অলপ বৈ সদশনাই আকৌ ক লে মই ইমান নীচ হয় জয়ন্তী। নৰাম ওজা ইয়াতেই থাকক। তই ঠিকেই কৈছ দেউতাৰ দৰে ময়ো তাইক ক্ষমা কৰাই ভাল হ ব

জয়ন্তীৰ চকুত কৃতজ্ঞতাৰ চকু পানী বিৰিঙিবলৈ ধ লে।

সদশনা গৈ নৰাম ওজাৰ ওচৰত থিয় হৈ দেখিলে মানহজনে অতি কষ্টেৰে উশাহ লৈছে। তাই ওচৰত বহি তেওঁৰ কপালত হাত দি জ্বৰ চাই ক লে ওজ আপনি অলপ শান্তিৰে শোৱক। কথা ক ব নেলাগে

নৰাম ওজাই কিছুপৰ ি তাল াৰি শুলে আৰু আপোনমনে ঈশ্বৰক ধ্যান কৰিবলৈ লাগিল। কিবাকিবি মখত ফুটিছিল কিন্তু সকলো অ পষ্ট।

নৰাম ওজাৰ গাত জ্বৰ আছিল

কিছু সময়ৰ মুৰত চকু মেলি চাই ওজাই হঠাতে ক'লে আই তোমাক দখ দিবৰ ইচ্ছা মোৰ সমি নাছিল। কিন্তু আই মানুহৰ

ভিতৰত অধম মধ্যম উত্তম আছে। মহত্তৰ সদায় ক্ষমাহে ভূষণ। মাধৱদেৱৰ অধমে কেৱল দোষ নহয় মধ্যমে গুণ দোষ লবে কৰিয়া বিচাৰ উত্তমে কেৱল গুণ নহয় উত্তমোত্তমে অল্পগুণ কৰয় বিস্তাৰ।

মৰাক জীওৱা অসম্ভৱ। গতিকে উত্তম লোকে সদায় অজামিলক উদ্ধাৰ কৰাৰহে কথা ভাবিব লাগে। ভাবেই আতমা ঈশ্বৰ। এই ভাবিহে মই এই নৰিয়া গাবেই তাৰ জীৱনটো ৰক্ষা কৰিবলৈ ওলাইছো। তুমি আই বেয়া পোৱা যদি মই এতিয়াই ইয়াৰ পৰা যামগৈ।

সদশনাৰ চকু পানী ও ই গ ল। তাই বুজি পালে ওজাৰ আত্মা পবিত্ৰ আৰু তেওৰ শুদ্ধ চিন্তা তাইৰ চি ত্তাকৈ শত যে জন ওপৰত। সাধাৰণ দোষ শান্তিৰ সাংসাৰিক চি ত্তাৰ স্পশ ত্তাত নাই তাই ক লে নাই আপনি যাব কিয় ? গ লে মই অকল বেয়াই পাম এনে নহয় ঈশবৰৰ ওপ তো অপৰাধী হ ল। আপোনাৰ কাম আপনি কৰক।

এইবাৰ ওজাৰ দচকুৰেদি পানী বৈ আহিল। বেজাৰৰ লোতক নহয় আনন্দৰ। তেওঁ সদশনাৰ ম ত ধৰি আশীবাদ দি ক লে মই জানো ফুকনৰ ঘৰৰ জীয়ৰী ইমান অবিবেচক হ ব নোৱাৰে।

ওজাই এইবাৰ তেওৰ জীৱনৰ কাহিনী ক বলৈ লাগিল। ঘৰত সম্পত্তি বুলিবলৈ এ কাৰেই নাই প্ৰ য় কিন্তু তেও ভগ ানক ধিয়াই ওজাৰ বিদ্যা চচা কৰি আছে। জয়ন্তীয়েও তেওঁৰ পৰাই বিদ্যা পালে তেওঁৰ জহতেই তাই দেৱতাৰ খাৰু হাতত পিন্ধিলে। কিন্তু তাইৰ মন এতিয়া দদত সম্পণ মজি আছে দদৰে তাইক দেৱতাৰ হাতৰ পৰা কাঢ়ি আনি নিজৰ কৰি ল ব খুজিছে। তাইৰ লগত সি একেবাৰে সক ।এৰি দিছে। ইমান আসক্তি ভাল নহয় মানহৰ। নৰাম ওজাই এতিয়া জয়ন্তীক একো নোকোৱা হৈছে। তাই পবিত্ৰ দেওধনী হৈ থাকিব ে ৱাৰে। তাই চিত্ত চঞ্চল হ ল। তাই বিয়া কৰোৱাই ভাল। কিন্তু তেওঁ আৰু কাকো অনৰোধ নকৰে। ছিপাঝাৰত দদ আৰু জয়ন্তীৰ কথা মানহৰ মখে মুখে হৈছে।

সেইবোৰ বদনামলৈ ওজাই কাণ দিয়া নাই। কিন্তু এই কথাও ঠিক সিহতৰ সম্পৰ্ক নিণয় হৈ গৈছে।

সকলো সদৰিকৈ ক বৰ প্ৰয়োজন নহ ল নৰাম ওজাৰ। সদশনাই

ইংগিততে সকলো বজি পালে। তাই কলে বিয়া সোহোৰাকৈ সংসাৰ পতাৰ আপত্তি বিৰাধী নেকি ওজা?

আমাৰ সমাজত আগতে ছোৱালী আনি পিছত বিয়া পতা প্ৰথা এটা আছে। তাক এতিয়া ইহঁতে পালন কৰিলেই হ'ল। কিন্তু দেখি হৈ গল আই দেখি হৈ গল।

সদশনাই ওজাৰ মনৰ ভাব ভালকৈ বুজ পালে। দদৰ মনো তাই জানে। বিয়াৰ ওপৰত সি বৰ গুৰুত্ব আৰোপ নকৰে। মনৰ মিলনেই আচল। জয়ন্তীও আনবে ছোৱালীৰ দৰে নহয়। তাই দদৰ লগত কাহানিবা বিচ্ছেদ হব পাৰে কল্পনাও কৰিব নোৱাৰে।

সদনাই মনে মনে ভাবি আছি দদক তাই বিয়াখন পাতিবলৈ কব। কিন্তু পিছ হতভে তাইৰ ইচ্ছা নাইকিয়া হল। বিয়া সোহোৰাকৈ যদি সিহত সখী হৈছে সেইদৰেই চলক। বিয়া হলে এটা বাধ্যবাধকতা হৈ যায় তাই নিজে বিয়া সোমাই নিজৰ জীৱন নষ্ট কৰিছে।

হঠাতে তাই মন কৰিলে ওজাৰ উশাহৰ কষ্ট বাঢ়িছে। তাই কপাল হাত আৰু ভৰ চই চিন্তিত মনে বাহিৰলৈ ওলাই গল। গাড়ী খন উলিয়াই লৈ তাই ডাক্তৰৰ ওচৰ পালেগৈ। ডাক্তৰক আনি তাই ৰোগীক পৰীক্ষা কৰোৱা পিছত তাই গম পালে ওজাৰ অৱস্থা বৰ ভাল হয় নহয় তেওঁৰ বেমাৰ হৃত। ডাক্তৰে তাইক এখন প্ৰেচক্ৰিপচন দি কলে নিয়মিত শুশ্ৰূষাৰ আৱশ্যক হব।

তাই গাড়ীৰে ডাক্তৰক ঘৰত থবলৈ পনৰ ছাত্ৰীবাসী হাস্পতাল পালেগৈ ছুপাৰিণ্টেণ্ডেণ্টক দেখা কৰি তাই নিকাক ঘৰলৈ আনিবলৈ বিচাৰিলে। ঘণিকা হাস্পতালত নাছিল বিয়াৰ পিছত তাই ছুটী লৈ বহুত দিন স্বামীৰ লগত আছিলগৈ। কালি ইয়ালৈ আহিয়েই তাই পদত্যাগ কৰিছে। সেই পদত্যাগ এতিয়াও গৃহীত হোৱা নাই যদিও তাই এতিয়া হাস্পতাল নিবাসৰ বাহিৰত তাই ঘৰতে আছে।

সদশনা গৈ নিকাৰ ঘৰ পালেগৈ।

নিকাই আমন জিম কৈ এখন ছোফাত বহি আকুল বিৰহিনীৰ দৰে আকাশলৈ চাই আছিল। ফৰবাগৰ জোনাকত বাৰাণ্ডাৰ কাষৰ ফুলনিত ফুলা ফুলবোৰ জিলিকি আছিল।

মণিকা। সদশনাই কোমল মধৰ স্বৰে মাত লগালে।

'অ বাইদেউ দেখোন। কেতিয়া আহিল ? তাই ছোক্ৰাৰ পৰা উঠি সদশনাৰ ওচৰ পালেহি।

তাইৰ চুলিৰ পৰা উঠি অহা চে টৰ গোন্ধ তাইৰ নাকত লাগিলহি। সদ নাৰ বৰ ভাল লাগি গ ল। গোন্ধটো আছিল যৌবনৰ গোন্ধ প্ৰথম ত তাই মণিকাক বহুৱাই লৈ তাইৰ বিবাহি জীৱনৰ সখৰ ত ৰা ললে। মণিকাই সৰলভাৱে তাইৰ আগত ক লে তাইৰ নিজৰ মনৰ কথাবোৰ। উইলফে ড হেনো ভৰাতকৈও ভাওৰ। তেওঁ মণিকাক দ্বিতীয় জীৱনৰ দৰে ভাল পায়। তাইৰ সখৰ বাবে গিৰিয়েকে গুৱাহাটীৰ পৰা বস্তু আৰু আচ বাব পত্ৰ নি ঘৰটো খব ভালদৰে সজাই দিছে তাইক লগত লৈ কাচলৈ গ লে গৰত তাইৰ অন্তৰ ফুলি যায়। উইলফে ডৰ অন্তৰত ঈশ্বৰ প্ৰেম যিমান গভীৰ না ীপ্ৰেমো সেইদৰে গভীৰ। দুয়ো দইং । প । এখন্তেক বিচ্ছিন্ন হৈ থকাৰ কথাও তেওঁলোকে কিছু দিনলৈ কল্পনা কৰিব পৰা নাছিল উইলফে ড দেশপ্ৰেমিক ৰাণীবা ীৰ চাচত সেইদিনা চামন দিওঁতে ে ওঁ খী টানসকলক একগোট হৈ অ ম ৰক্ষাৰ বাবে প্ৰাথনা কি বলৈ গৈছে

বিয়াৰ দিনা হেনো নবীন তাত উপস্থিত হৈছিলগৈ। ৰাণীবা ীত প ি চ নাই কাজেই বীনে মকলিভাৱেই বিয়া ভোজত যোগ দিছি তেওঁ একেবাৰে খী টানসকলৰ লগত মিলি গৈছিল। দুদ আৰু জয়ন্তীও ওলাইছি গৈ। সিহত হাল খব সখী হ্বে দেখা গৈছিল। সিহতে তাত এস তাহমান আ ছিলৈ সেই কেইদিন সিহতে আপোনমনে নৈত গা ধইছিল দ ৰীয়া পৰত বগাই গৈ টিওত উঠিছিল আৰু ঘৰে ঘৰে সোমাই ভোজ ভাত খাইছিলগৈ।

সদশনাহত যা নোৱাৰিে কিন্তু দদৰ হাতত এক চেট কাপোৰ উপহাৰ পঠাই দিছিল।

সদশনাই মণিকাৰ সখৰ ভাগ লবলৈ পাই মনত বৰ আনন্দ পাইছিল। প্ৰায় আধা ঘ টামান সময় দয়ো স্বগৰাজ্যৰ সুখ উপভোগ কৰিছিল কথা পাতি।

কথা বতৰাৰ শেষত সদশনাই ৰেতিয়া তাইৰ উদ্দেশ্য মণিকাৰ আগত ব্যাখ্যা কৰিলে তেতিয়া মণিকাৰ মন হঠাতে বিষন্ন হৈ পৰিল

তাইৰ অনুভৱ হ'ল ইমান পৰে কেৱল তাই স্বাৰ্থপৰ হৈ আছিল। আনৰ দুখৰ কথা ভাবিবলৈ পাহৰি গৈছিল।

সদশনাৰ লগত আহিবৰ বাবে তাই ততালিকে সন্মত হ'ল। সদশনাই ক'লে তোমাৰ ছুটী যেতিয়া মোৰ তাতে থাকিবা ব'লা। জয়ন্তী আছে। মাকণ আহিছে—

মণিকাই হাঁহি ক'লে মই অতি বেছি দুদিন থাকিম। ৰাণী বাৰীৰ কথা মনত পৰি আছে

সুদশনাই ক'লে দুদিনতকৈ এক মহূৰ্তও নেৰাখো। নৰাম ওজাও নেথাকে সৰহ দিন

সিহঁতে ওৰে বাট কথা পাতি আহিছিল।

নৰাম ওজা ওচৰ পাই মণিকাই ভয় খাই গ'ল। তেওঁৰ উশাহৰ কষ্ট বৃদ্ধি পাইছিল বাহিৰত জাৰ পৰিছিল দুৱাৰ খিৰিকিবোৰ বন্ধ কৰি তাই সদশনাৰ কোঠাৰ পৰা হট ৱাটাৰ বেগ আনি ওজাৰ গা গৰমকৈ ৰাখিবলৈ চে টা কৰিলে। এঘ টামানৰ মূৰত ওজাৰ অৱস্থা ভাললৈ আহিল।

তেও মণিকালৈ চাই সধিলে ভাত খালি নেকি আই ?

ওহোঁ।

আজি কি তিথি ? নৰাম ওজাই সধিলে।

মণিকাই ক লে মই ক ব নোৱাৰো। ৰ ব মই জয়ন্তীক মাতি ি ছো?

মণিকা ভিতৰলৈ সোমাই গ'ল। গৈ দেখিলে সদশনাই মেজৰ ওচৰত বহি মৰ আচুৰিছে। গা ধই সাজ সলাই তাই ৰূপহ হৈ পৰিছে। জয়ন্তীয়ে অপৰাজিতাৰ কাষত শুই আছে। দঘোৰ টোপনি। জয়ন্তীক জগাব খুজিলত সদশনাই ক'লে তাইক নজগাবা মণিকা। তাইৰ গাটো ভাল লগা নাই।

কি হৈছে ?

সদশনাই মূৰৰ ওকণি এটা মাৰি পনৰ মৰ আচুৰিবলৈ ল'লে। মণিকাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ নিদিলে।

মণিকাই সদশনাৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁৰ মখখন আচীত চাই সধিলে তাইৰ কি অসখ হৈছে ?

মনৰ অসখ। মৰ আচোৰা শেষ কৰি মণিকাই খোপা বান্ধি উঠি পাকঘৰত গৈ ভাত বঢ়াৰ আয়োজন কৰিলে।

মণিকাও পিছে পিছে গ'ল। তাই সধিলে ভাজি-পাতি কওকচোন কি হ'ল ?

বাপেকৰ লগত আত্মাৰি হৈছে সদশ উত্তৰ দিলে। বিয়া
হোৱাকৈ তই গা মাক হাৱাৰ লক্ষণে দে।। ছ জয়ন্তীয়ে
নিজেও ক ব নোৱা ৰ বেনেকৈ। ঘ এই পম প ই বড়াই
তাইৰ হতে পানী এচে প ২। ন ৰা হ ই এ।চাৰ খি
তেওঁৰ িয়া টান হ ই া া া া
লাগি ছ ৰ া াক ি ি ঠি তই া
মানহুত মজিল দদৰ াব বিয়া হা সহবাস । ন জীৱনৰ
এক্সপেৰিে ি। জয়ন্তীয় ার তাক বিয়াৰ কা। ক সি
গৰগৰাই উঠিল। াই তাৰ প। বিহি পাৰছে ভাবিছে
তাই লৈ সি ইমান ি ।কা ব ?
িকাই হাহি ক ইহ স স্ত এ ।বো িল কৰি
ললে বিয়া নাহোৱা
হঠাতে ন াম জাই টিঞ্চি আজি কি তি ন ল কিয় আই?
া কাই ইমান পৰে কথাটো পা ি আছি । এই াৰ তাই
সুধিলে ওজাই আজি কি তিথি জানিবলৈ বিচাৰি ছে
সদশনাই ক ল আজি ত্ৰয়োদশী। এইে ও এটা জয়ন্তীৰ
বেজাৰৰ কাৰণ। ও এই কেইদি বোলে সদা। শুবৰ সময়ত
তিথিৰ কথা সোধে। পণি াত তেওঁৰ যাবৰ মন।
মণিকাই একো নেমাতি পনৰ নৰাম ওজাক তিথিৰ কথা ক বলৈ
গ ল
ভাত পানী খাবৰ সময়ত মণিকাই জয়ন্তীক জগাই তুলি আনি ল।
তাই মনে মনে ভাত খাই কাৰো গত বি ষ একো কথা নপতাকৈ
ৰৰ আগফালৰ গেটখনৰ ফালে ওলাই গ ল। মণিকাই আৰু
সদশনাই কাহী বাটি সাম তাইক বিচাৰি বাহিৰলৈ আহি দেখে
যে জয়ন্তী নাই
এইৰ গাত কিবা এটা লাগিছে। এই ৰাতিখন অকলে ক লৈ
ওলাই গ ল। খওত সদশনাই ক লে।
দয়োজনীয়ে নিৰুপায় হৈ কিছু সময় গুণাগথা কৰিলে। দয়ো
মাকণৰ তালৈ যাবলৈ ওলাল।
তেনেতে ৰাতিৰাম হাজৰিকাৰ ঘৰৰ পৰা ওলাইহি। সুদশনাই
তাক দেখি ক লে তই ক ৰবাত খাই আহিলি নেকি? তাৰ মুখত
মদৰ গোন্ধ।

অ । আইদেউ মটৰ ভাল কৰি হোটেললৈ গ লো । ৰাতিৰামে উত্তৰ দিলে ।

ৰাতিৰাম শুবলৈ যাবলৈ ওলাইছিল ঠিক তেনেতে মণিকাই ক লে ৰাতিৰাম জয়ন্তী নাই । মাকণহঁতৰ ঘৰলৈ গ লনেকি চাই আহচোন ।

অকলে অকলে এই ক লৈ গ ল ? গাত দেওধনী লাগিলনেকি ? এই বলি সি গেট খুলি খণ্ডত গপগপাই ৰাজআলি পালেগৈ ।

এঘ টামান পৰ দয়ো উজাগৰে থাকি বাহিৰতে কটালে ।

এঘ টাৰ মৰত ৰাতিৰাম উভতি আহিল অকলে । তাৰ চকু মখ ি ষণ্ণ

পালিনে ? সদশনাই উৎক ঠিত হৈ সুধিলে ।

নেপালো ৰাতিৰামে উত্তৰ দিলে । এতিয়া কি কৰা যায় ?

দুদ দাদাও নাই । ৰৰদেউতাৰ লগত মংগলদৈলৈ গ ল ।

মাকণক পাইছিলি ?

ঘোৰ টোপনি । ৰাতিৰামে উত্তৰ দিলে কেৱল বড়া সাৰে আছে । তেওঁক কথাটো কওঁতে তেও ক লে মটৰখন লৈ গৈ নৈৰ ঘাটে ঘাটে চা । ময়ো ওলাই যাওঁ ।

সদশনাৰ বকু চিৰিংকৈ গ ল । তাই ক লে যা মটৰখন লৈ যা । ময়ে মণিকাই ঘৰ ৰখো ।

মটৰখন লৈ ৰাতিৰাম ওলাই গ ল ৰাজআলিলৈ ।

উৎক ঠাত সদশনাই সুধিলে এই চইচাইড টইচাইড কৰিব নেকি ?

মণিকাই একো নেমাতিলে । কিন্তু তাইৰ বিশ্বাস নহ ল । তাই তাই বেলেগ ধাতুৰ ছোৱালী ।—

—ঠিক সেই সময়ত দুদুহঁত গৈ মংগলদৈৰ ডাক-বঙলা পালেগৈ । ৰৰদলৈয়ে উজাগৰে বাহিৰত বহি এটা বৰগীত গাই আছিল ।

অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই কিতাপ-পত্ৰবোৰ দদুৰ হাতত দি গহীন হৈ ৰৰদলৈৰ ওচৰ পালেগৈ । ৰৰদলৈয়ে ৰৰগীত বন্ধ কৰি আহি অধ্যাপকক সাৱট মাৰি ধৰিলেহি । লগে লগে তেওঁ ক লে এইদৰে

যদি ইতিহাসবিদ জাগে ইং হাসো ৰব। মই বৰ সধ পালো। হাজৰিকা আহিছেতো

ভিবেকত এক্সনৰ খব কি দদাইদেউ ? দদরে কমত সোমাই কিতাপ পত্রবোৰ থৈ ঘৰি আহি সাধলে।

একো নহল। াটি ে দখলকাৰীবো গ্রে তাৰ কৰি বং। দেশলৈ পঠিয়াই দিয়া হল। ঈশ্বৰে কৰিলে আৰু একো গণ্ডগোল কৰিব নোৱাৰে। মই নিজে তালৈ গলো। তোমাৰ পামো দেখিলো। ভাল হৈছে বৰদলৈ মখত সন্তোষ বিৰিত্তি পৰিছে এতিয়া খালি সাম্প্রদায়িক শান্তি ৰক্ষাৰ সময়

আৰু এটা ভাল খবৰ অছে দদাইদেউ দদরে কলে

কি ?

মই নবীনক জেলত দেখা কৰি আহিছো। সি আপোনাৰ লগ একেলগে অসম ৰক্ষাৰ আন্দোলন কৰিব খুজিছে। শ্রেণী সংগ্রামতকৈ জাতীয় সংগ্রামক সি আগ ঠাই দিছে এই সময়ত। দদরে উত্তৰ দিলে।

বৰদৈ য়ে খন্তেৰপৰ দদলৈ চালে আনন্দত তেওঁৰ মখৰ মাত নোলোৱা হল ে ও অলপ বৈ কলে মই এতিয়াই আদেশ দিম নবীনক মক্তি দিব লাগে

অকল নবীনক দিলে জানো হব। সংঘৰ— দুদুরে উত্তৰ দিবলৈ গৈ বৰদলৈৰ মখলৈ চাই থৰ হৈ গল।

তোমালোক ডেকা ল ৰাবোৰে ভাবা মই সংঘক ইচ্ছা কৰি দমন কৰি থৈছো। নহয়। াধ্য হৈ কৰিছো। জাতীয় সংগ্রাম শেষ নকৰাকৈয়ে শ্রেণী সংগ্রাম আৰম্ভ কৰা ভুল। আৰু শ্রেণী সংগ্রাম—

বৰদলৈ হঠাতে বৈ গল দেখিলে অধ্যাপক ৰবিচন্দ্রই তেওঁক কিবা কব খুজিছে। কিবা কব খুজিছেনেকি ?

অঁ। ৰবিচন্দ্রই উত্তৰ দিলে শ্রেণী সংগ্রামৰ আদশৰ কথা নবীনে আমাতকৈ বেছি জানে। তেওঁক ইয়ালৈকে অনাওক। আমি কথা পাতিব লাগিব। ইমান দিনে মই বিমল নবীনহঁতৰ আদশত

একো মশ দিয়া াছিলো। কিন্তু এতিয়া বজিছো তেওঁলোকে এটা বিশেষ শ্ৰেণীৰ মনোভাৱ বজি কাম কৰে। সম্পতি আৰু আমাৰ শ্ৰেণী সংৰক্ষিতিত শান্তিৰ আৰু সমতাৰ পথ নাই। নহ লে আমাৰ দশা এনে হ ব কিয় ?'

বৰদলৈয়ে নীৰবে কিছু সময় অকলে সংঘৰ কৰ্মীবোৰক মন্তি দিয়াৰ সমস্যাটো শুণা গ ধা কি লে। তাৰ পিছত তেও ভিতৰলৈ গৈ অভাৰ লিখি বাহিৰত বৈ থকা পলিচ অফিচাৰ এজন মতাই মহকুমাধিপতি দিবলৈ ক লে দদকো তেওঁ লগত যাবলৈ উপদেশ দিলে

দদ আৰু প ি চ অফিচাৰজন যোৱাৰ পিছত বৰদলৈয়ে ৰবিচন্দ্ৰক ভিতৰলৈ মাতি অসমৰ জাতীয় সমস্যা কথা আলোচনা কৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু নামতহে জাতীয় সমস্যাৰ কথা হ ল। সেই মাজ ৰাতি কোঠাত বহি তেওঁলোকে অসমৰ অতীত ইতিহাস বতমান অৱস্থা আৰু ভৱিষ্যত ৰূপৰ বিষয়ে বহুত কথা পাতিলে।

যদি কেনেবাকৈ গণপৰিষদে আমাৰ সকীয়া অস্তিত্বৰ দাবী অগ্ৰাহ্য ক তেন্তে আমি অকলে থিয় দিব লাগিব। বৰদলৈয়ে আলোচনাৰ মাজতে কৈছিল। গতিকে আজি আমি জনা দৰকাৰ আমাৰ নিজৰ পৰিচয় অসমীয়া হিন্দ মহলমান আৰু খৃ টান সকলো এক ইতিহাসৰ এটকুৰা মাটিৰ এক আত্মাৰ সৃষ্টি। আমি ভাৰতীয়ও কিন্তু অসমীয়া হিচাপেহে ভাৰতীয়। এটা সৰু ক্ষদ্ৰ জাতীয় গোটৰ অস্তিত্ব নাশ কৰিবলৈ বিদেশী সাম্ৰাজ্যবাদৰ সৈতে লগ লাগি মছলিম লীগে আমাৰ জনসংখ্যাৰ প্ৰকতিকে বদলি কৰি দিব খুজিছে। ইতিহাস পঢ়িলে দেখা যায় আমাৰ দৰে ক্ষদ্ৰ জাতীয় গোট বিলপ্ত হৈ গৈছে চেতন ৰ অভাৱত। আমি সেই বাবে সবময় চেতনা আহৰণ কৰিব লাগিব আমাৰ প্ৰত্যেকটো মানহেই জাগ্ৰত হ ব লাগিব—

কিন্তু যিসকলে অসমক পাকিস্থানত সমাবলৈ বিচাৰিছে তেওঁলোকে ধৰ্ম ৰাষ্ট্ৰ এখন বিচাৰিছে। অসম কেতিয়াও মহলমান ৰাজ্য নাছিল ইতিহাসে আমাক ধমনিৰপেক্ষ ভাষিক ৰাজ্য হ বৰ বাবেহে প্ৰেৰণা যোগাইছে। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই এই কথা কৈ প্ৰথমতে বৰদলৈক ভাস্কৰবমাৰ নিধানপুৰ ফলিৰ পাঠ পঢ়ি শুনালে।

তেতিয়া হেনে অসমৰ সীমা পশ্চিমে পৰ্ণিয়া পৰ্যন্ত আছিল। বহুত গবেষণা কৰি তেওঁ এই তথ্য গোটাইছে। আহোম যুগৰ ছশ বছৰত অসম ৰাজ্যখনৰ ছবি এক্ষ প ট। এই যুগত মোগলে সোতৰ বাৰ অসম আক্রমণ কৰি ও অসম লব নোৱাৰিলে। সাম্প্রদায়িক শক্তিৰ ষড়যন্ত্র প্রবল োে ৱো লকে বৃটিছৰ দিনতো ১৯ ৯ চনৰ বাহিৰে অসমৰ অস্তিত্ব তেনেকৈ বিপন্ন হোৱা নাছিল। আজি পাকিস্থানীসকলে তোলা দাবীয়ে বৃটিছ চৰকাৰৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ভয়ানক আকাৰ গ্রহণ কৰিছে। কেইবাখনে এন্থৰ পৰা অসমৰ সকীয়া অস্তিত্ব প্রতিপন্ন কৰিবৰ বাবে বিভিন্ন েখকৰ মতামত ইংৰাজীতে উদ্ধৃত কৰি দঢ় ভাবে তেওঁৰ মতামত দাঙি ধৰিলে।

ৰৰদলৈয়ে কথাবোৰ শুনি যোৱাৰ লগে লৈ নোট কৰি গৈছিল নোট লোৱা েষ হ লত তেও গহীন হৈ বহি থকা আৰামী চকীখনত আউজি অলপ জিৰণি ললে।

াতি ভালেমান হৈছিল।

চকীদাৰটোক চাহ কৰিবলৈ কৈ বৰদলৈ য় অধ্যাপকৰ লগত এইবাৰ ৰাজনীতিৰ কথা কবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

ঠিক তেনে সময়তে বাহিৰত চিৰাজুদ্দিন হাজৰিকাৰ মটৰখন ৰ লহি।

দয়ো কথা বন্ধ কৰি বাহিৰলৈ উঠি গ ল।

বাহিৰত জোনাকে কেউদিশে সোণালী ৰং চটিয়াই দিছিল।

চিৰাজুদ্দিন হাজৰিকা ঘৰৰ বাৰাণ্ডালৈ উঠি আহি দয়োকে মাত লগাই ক লে একাপ চাহ পামনে বাৰু? অণ্ঠ কণ্ঠ শুকাই গৈছে। নকব বজিছেনে এনে তিৰস্কাৰ জীৱনত এই প্রথম শুনিলোঁ।

কি হ ল বলিলে? বৰদলৈয়ে সধিলে। কোনে তিৰস্কাৰ কৰিলে?

ব্রহ্মপত্রৰ ফেৰীতে মহলিম লীগৰ ভলা টিয়াৰ কিছুমান লগ পালো। সংখ্যা বৰ বেছি নহয় কিন্তু মুখ বৰ চোকা। হাজৰিকাই উত্তৰ দিলে সিহতে হুই নি ক্ৰলাবলৈহে বাকী ৰাখিলে পাকিস্থানৰ বিৰোধিতা কৰা বাবে। মহলমান হ লেই যে পাকিস্থান সমৰ্থন কৰিবই লাগিব এনে আদেশ জানো খোদাই দিছে? আই ভু নষ্ট

বি ভ ইন এ খি ক্রেটিক ে ট আন কি আকবৰেও সেই যুগতে ৬লেমাৰ শাসন বৰ্জন কৰিব খুজিছিল

ব্ৰদলৈয়ে সুধিলে ক তো একো অসুবিধা হোৱা নাইতো ?

আন এসু ধা একো নাই । হ ক মই চাৰি আলিলৈকে লৈ আ ে । মট ত তুি ত ব তকাতৰ্কি হ ল। সিহ্ত প্রায় ফেে ি হা ৰি াই উত্তৰ দিলে।

দৈাৰে । ে নেতে চাহ আনি ক্ৰমৰ ি ৰৰ মেজত থৈ তেও ােৰক লে তিলে।

ে ৰৰ ওচৰত ে আ াইকেউজন বহিলগৈ। বৰদলৈয়ে চাহ খাই খাই ক ল আজি সিহ ডিৰেকট একশন ডে । বিশেষ একো নহ ল অ ম সিহ্ত জনপ্রিয় । া কে ে ৰেই নহ ল।

দেশৰ তমান পৰিস্থিতিত যে জনসাধাৰণৰ একতা নহ লে অসমক ৰক্ষ কৰা টান হ ব এই কথা বৰদলৈয়ে দঢ়াই দঢ়াই কৈছিল সাম্প্রদায়িকতাই ি দ মহল ানৰ যাতে বিভেদ নানে তাৰ কাৰণে তেও কা র্য বলৈ দয়ো ব অনৰোধ কৰিলে ।

আমাৰতো সা াৰ া মা হৰ মাজত একো প্রভেদ নাই অধ াপক ৰবিচন্দ্ৰই উত্তৰ দলে এই বিষয়ত খালি আপোনােো ক আগ ভাগ ল ব লাগিব মানে আ ন আৰু নবীনে

ৰ বচন্দ্ৰৰ কথা শুনি হাজৰিকাই মৰ দপিয়াই তাত সমৰ্থন জনালে।

বৰদলৈয়ে উত্তৰ দিে অকল মানহেই সকলো নহয়। তথ্য ভাব পৰামৰ্শ বৌদ্ধিক একতা এইবোৰো দৰকাৰ ।— মৰ নহ লে আন্দোলনো নহয়। জাতিও গঢ়িব নোৱাৰি। মই সেই বাবে এটা কথা ভাবিছো। আপোনালোক তিনটা পৰিয়ালৰ মাজত সদ্ভাৱ আৰু ব্যৱসায়ৰ সম্পৰ্কও আছে। আপোনালোকে মিলি এখন দৈনিক উলিয়াওক। মই সদানন্দ বৰুৱাৰ ত লৈ আহিছো

প্রস্তাবটো শুনি হাজৰিকা জাপ মাৰি উঠিল। তেওঁ ক লে ভেটিছ ইট বৰদলৈ। মই শ্বিলঙৰ পৰা ওৰে বাট এই কথাটোকে ভাবি আহিছো। এডিটৰৰ কথাও ঠিক কৰি পেলাইছো প্রায়।

মানে ? কাক ?

নবীনক। হি ইজ ব্লাস্টিং হিজ টেলেন্ট।

ৰবদলৈৰ মুখ মলিন হৈ গ'ল। উইল নট হিজ ভিউজ বি ট্ৰেডিকেল? কি কয় অধ্যাপকে কওকচোন।

ৰবিচন্দ্ৰই উত্তৰ দিলে তাক এডিটৰ কৰিলে কিছু স্বাধীনতা দিবই লাগিব। কিন্তু তাৰ আগতে নবীনৰ লগত আলোচনা কৰি লোৱা ভাল। আই এগ্ৰী হি ইজ বেটিং হিজ টেলেন্ট

সেইবোৰ চতআলাপ কৰা কথা বতৰা বাদ দিয়ক। আজি কালি ডেকাই নেমানে। যদি কাগজ প্ৰকাশ কৰিব খোজে তেন্তে আগতে তাৰ সিদ্ধান্ত কৰক। নবীনক— ৰাজকাৰ কথা শেষ নৌহওঁতেই বাহিৰত দুদু আৰু কাৰোবা কথা বতৰাৰ শব্দ হ'ল

তিনিওৰে কথা বতৰা হঠাতে বন্ধ হৈ গ'ল

আগে আগে দদু আৰু পাছে পাছে নবীন আহি তেওঁলোকৰ সমুখত উপস্থিত হ'লহি।

কাছাৰীৰ ঘৰীত তেতিয়া চাবিটাৰ ঘণ্টা বাজিছে।

দদুৰে এযোৰ সাধাৰণ চুট পিন্ধি আছিল সি এখন চকী আগ বঢ়াই দি নবীনক বহিবলৈ কৈ আকৌ বাহিৰলৈ ওলাই গ'ল। তাৰ টোপনি ধৰিছিল। ওচৰৰ কোঠাটোত সোমাই সি শুই পৰিলহি।

নবীনে নিজৰ ডাঙৰিখিনিক মোহৰি নিওজন বঢ়া মানহলৈ এবাৰ চালে। তেওঁলোকৰ একোৰেই সলনি হোৱা নাই। মাথোন চকুৰে মুখে উদ্বেগ। ৰাতি উজাগৰে থকাৰ উদ্বিগ্নতাৰ কাৰণ কি তাক সি ইতিমধ্যে বুজি পাইছে। সি চকীত বহাৰ লগে লগে ৰবিচন্দ্ৰই ক'লে জানিছাই নহয় দেশৰ বিপদৰ সময় তোমালৈকে বাট চাই আছো। তোমাৰ আজিৰ জজ সভাৰ বক্তৃতা আমি সকলোৰে ভাল পাইছো। এতিয়া জাতীয় সংগ্ৰামত পৰ শ্ৰেণী সংগ্ৰামৰ নহয়।

এটা কথা মোৰ কোৱা নহ'ল বক্তৃতাটোত। জাতীয় মুক্তিৰ সংগ্ৰামো এবিধ শ্ৰেণী সংগ্ৰাম। ৰোৱা গোটেই বহুৰটো মই সংগ্ৰৰ

কৰ্মীসকলক তাকে বুজাইছো নবীনে এই ৰবদলৈলৈ চাই সধিলে মোক মতাইছিল বোলে ?

অ । আমি এই সময়ত তোমাৰ সহায় বিচাৰো। আগতেই আমাৰ লগ গা হ'লে ভাল পালোহেতেন। এই অপইতা বিপ্লৱত গোটাচেৰেক মানহো মৰিল বহুত শক্তিৰ অপচয় হ'ল শান্তিপূৰ্ণ ভাৱে জ নো সমাজ সলনি নহয় ? ৰবদলৈয়ে উত্তৰ দিলে আজি ৰাইজক একগোট কৰি ব হৈছে

নবীনে ক'লে এই সংগ্ৰামত আমি আপোনাৰ লগত আছো। তাৰ পিছত কি হয় কব নোৱাৰো

তাৰ াতটো কঠোৰ যেন মাতৰ সিপা ৰ আ গৰ উৎস শুকাই গৈছে ইতি ধ্যে তাৰ মক্তি হৈছিল তা বিৰুদ্ধে ৰাষ্ট্ৰই কৰা গোচ ে। ৰবদ হতে উঠ ই লৈছে। এই বাবে সি সখী। এই সময়ত সি াইজক সং ঠিত কৰি লৈ কাম কৰিবলৈ বিচাৰিছে। কিন্তু তাৰ মনত একুৰা জুই জ্বলি আছে। কংগ্ৰেছ আৰু লীগ নেতাসকলে যেনে তেনে স্বা ীন । লভ কৰি দেশ শাসন কৰিবলৈ বিচাৰিছে এনে শাসনৰ পৰা ৰাইজৰ ভাল হোৱ ৰ আশা একে বাৰে নাই এই নেতাসকলে প জিবাদ অৱসানৰ কে ে । আঁচনিয়েই গ্ৰহ নাই কৰা। জিন্নাই এখন ইচলা ৰা ট্ৰ বিচাৰিছে। জৱাহৰলালে বিচাৰিছে এখন পশ্চিমীয়া আহিৰ গণতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰ তেওঁ দ্যা তে বিচাৰিছে কেৱল াজনৈতিক তন্ত্ৰ জিন্নাৰ পাকিস্থানত সেই গণতন্ত্ৰও াথাকি । জ ৰ প জি পতিৰ শোষণ অন্ত পেলাবৰ বাবে একো পৰিক পন লীগ তো নায়েই কংগ্ৰেছে । াই িভিন্ন অঙ্গ ৰাজ্য গঠনৰ বাবেও কো । বৈজ্ঞানিক সত্ৰ এই দল দটাই উদ্ভাৱন কৰাত অসমৰ্থ হৈছে। দেশ দুখন হ'লে এইবিলাক সমস্যা সমাধান কৰা আৰু টান হ ব। —এই ভুল তত্ত্বই দেশৰ ঐক্য চিৰকা বাবে নষ্ট কৰাৰ সম্ভাৱনাই দেখা দিছে।

অলপ সময় ৰৈ সি ৰবদলৈৰ আগত তাৰ মনৰ ভাববোৰ নিঃসংকোচে প্ৰকাশ কৰিলে। সি ক'লে সংঘত সৰহ ভাগ মানুহ বৰ্তমান তাৰ লগত আছে যদি উগ্ৰপন্থীবোৰ দমি থোৱা নাই।

অৱশ্যে এতিয়া বৰদলৈৰ দৰে জাতীয়তাবাদী লোকৰ লগত সিহঁতে মক্ত ফ ট কৰিবলৈ ৰাজী হৈছে । সি আজি বহুত দিন একেৰাহে চিন্তা কৰি ছে জা ীয় আৰু শ্ৰে ী সংগ্ৰামৰ সম বয় সাধিবৰ বাবে এইটো তাৰে প্ৰ াম ে াজ

বহুত কথা এতিয়াও অস্প ট হৈ আছে ।

যিজ মান হু তাক স্বাধী ভাৱে চিন্ত কৰি এটা উপযুক্ত স্ব ন্ত্ৰ সমাধান উলি য়ালৈ প্ৰেৰণা দিছে সেইজন হ ল গান্ধী । তেওঁৰ লগত তাৰ চিন্তাৰ ম ঠৈই মিল নাই কিন্তু তেও সাধাৰণ খেতিয়ক বনৱাৰ মনৰ কথ বজি পাই ছু । তেওঁ ে কে হিন্দ ছ মা ৰ একতা বিচাৰে কাৰণ এ তাৰ অবি ে তেওঁ ল কৰ দাৰি ্যৰ সমস্যা সমাধান নহয় । ধৰ্মৰ নামত হিন্দ মছলমানক ভাগ ক াৰ ম তে আছে ীগ ে ত সকলৰ শ্ৰেণী স্বাৰ্থ । ইয়াৰ পৰা মছলমান ে তি াকৰ একো উন্নতি নহয় ।

ভূমিগত হৈ থাকো ত সি নোৱাখালি লৈ গৈ াহিলগৈ তাতো সি সেই সত্য ক দেখি আহিছে

অস লৈ বাহিৰা ে তিয়ক আহিছে জীৱিকা বিচ ৰি । এই কথা সত্য । কিন্তু এই জনসোত িয়ন্ত্ৰত নহ ে নিজ ঘ তে অস ীয়া সংখ্যালঘ হোৱাৰ ভয় । এই ভয় তাৰো আছে । সকৰে পৰা সি বিচাৰি আ ি ছে অস ীয়া মানহে নিজা বি ক ব প া এটকুৰা টেৰিটি — এই মাটিয়েই মানহৰ ইতিহাস জীৱিকা সংস্কৃতি আৰু াজ্য গঠনৰ ভেটি । সি তাক ৰক্ষা কৰিব খোজে ।

সংঘৰ বহু ে ি ি ৰ এই সমস্যাটো মনা িগেই নেভাবে । সিহঁতে ভাবে অসমত কেৱল প্ৰোলেটেৰিয়ে ৰ শাসন হ লেই হ ব তেতিয়াই ভাষ আৰু ধম বন্দ া ওৰ ি ব কিন্তু নবীনে সেই ৰ নে াবে । জা ীয় আৰু ধৰ্মীয় স স্যাসমহৰ সমাধান নহ লে নতুন সমাজ গঠনৰ জোখ ৰে জনতা ঐক্য স্থাপন কৰা সম্ভৱ নহয় প জিবাদ কেৱ এটা অৰ্থনৈতিক চিে টম নহয় ই এটা সভ্যতা । গতিকে বিভিন্ন িশত ই বিভিন্ন ৰূপত ওলাল । গতিকে তাৰ সমস্যাক আতৰ কৰি থোৱা বেয়া ।

দেশত যি জঘন্য ধৰ্মীয় সংঘষ ঘটি গ ল যি ধৰণেৰে যুগে যুগে মানুহে ভাষা ধম আৰু সম্প্ৰদায়ৰ নামত ৰাজ্য বিচাৰি আহিছে

তাক নীৰবে চাই থকা বিপ্লবীৰ পক্ষে ভুল। সকলো যুক্তিৰ শেষত তাৰ মনৰো মনত প্ৰাণৰো প্ৰাণত বাৰে বাৰে কোনোবাই কৈ থাকে। তই অসমীয়া। তই অস ীয়া।। ইয়াৰ অথ কি? সি জানো ভাৰতীয় নহয়? হয়। সি জানো বিশ্ব নাগৰিক নহয়? হয়। সি জানো ব্যক্তি নহয়? হয়। এই আটাইবোৰ চেতনা এক বৃহৎ চেতনাত প ি ণত কৰিব নোৱাৰিলে সমাজবদ এসম্ভৱ। দ্বন্দ্বাত্মক গতিত আপবাতিলে কোনো এটা সত্তাক এসময়ত মানহে প্ৰাধান্য দিবলৈ বাধ্য। বিচ্ছিন্নতাৰ বিৰুদ্ধে মানহৰ সংগ্ৰাম বিভিন্ন কালত বিভিন্ন স্থানত বিভিন্ন পৰিস্থিতিত বিভিন্ন ৰূপত প্ৰকাশ পায়। যি তাক জানে সিয়েই প্ৰকতপক্ষে জ্ঞানী বাকীবোৰ হাতী চোৱা কণা মানুহ

প্ৰায় এঘ টা সময় ধৰি নবীনে বৰদলৈৰ আগত নিজৰ মনৰ ভাব খুলি ক লে

তিনিওজন শ্ৰোতাই তন্ময় হৈ ত িন্তাবোৰৰ কথা শুনিলে।

মোৰ মনৰ পৰা যেন এচপৰা ক লা ডাৱৰ আঁতৰি গ ল এই ভেকাৰ কথা শুনি হাজৰি কাই প্ৰ মতে মা লগাে পৃথিৱীৰ সমস্যা কেৱল d alect c lly হে সমাধান ক ি ব ৰি ইমান দিনে মোৰ মনৰ ভিতৰত এটা যন্ত্ৰণা আছিল আন মছলমানে যিটো বিচাৰে মই সেইটো নিি চা ি কিয়? কিন্তু ে ৰ ধাৰণা আছিল কিজানি মইহে ভুল কৰিছো। এতিয়া বজিছো মোৰ অন্তৰৰ বাণীয়েই শুদ্ধ। এই াণী নিস্বাথ বা ী। এই বাণী নজৰুল বাণী এই বাণী হজৰত মহ মদ ৰচু ৰ া ী। ধৰ্ম ৰ নামত যি আমাক আমাৰ ভাই ভনীৰ পৰা বিচ্ছেদ কৰিব খুজিছে তেও স্বাথপৰ বিভেদকামী। এই এওঁৰ কথা বজি পাইছো। হঠাতে হাজৰিকাই নবীনৰ কান্ধে মথ ঘৰাই পনৰ কলে শুনা নবীন এই নতুন ভাৱেৰে আমি আমাৰ ৰাইজক উদ্বদ্ধ কৰিব লাগিব। আমি এইমাত্ৰ কথা পাতিছিলো এখন দৈনিক উলিওৱাৰ— to educate the masses ভাবিছিলো তোমাক সম্পাদক কৰিম। তুমি যদি সন্মতি দিয়া—

নবীনৰ মনত যেন কোনোবাই কবৰ্দ্ধে ধৰিলে বেয়া নহয় এই কাম তোৰ। তাৰ ধাৰণা হল প্ৰকত চেতনাই মানহক প্ৰেৰণা

দিয়ে অসবিধাজনক পৰি স্থিতিত কাম কৰিবলৈ। ক্ষুদ্ৰ অসমীয়া প জ্ঞিপতিৰ কাগজত তাৰ সকলো ভাব প্ৰকাশ কৰিবলৈ সি অসমৰ্থ হ ব। বহুত ধৰণৰ নিয়ন্ত্ৰণ থাকিব এই কাগজৰ ওপৰত। চৰকাৰ ব্যৱসায়ী বিজ্ঞাপনদাতাই প দ পদে সম্পাদকৰ স্বাধীনতা অপহৰণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব। কিন্তু তাৰ বিৰাট চেতনা কোনেও অপহ ণ কৰিব নোৱাৰে।

মই সম্পাদনা কৰিম নবীনে একে আষাৰেই উত্তৰ দিলে।

উত্তৰ শুনি বৰদলৈ বৰ আচৰি ত হ ল। তেওঁ সুধিলে নবীন তোমাৰ কথাবোৰ শুনি মই যেন সকাহ পাইছো। নতুন পথৰ ইঙ্গিতো তাত কিব পাৰ আমাৰ পথেই যে শুদ্ধ তাক মই কোনো দিনে দাবী নকৰো। কাগজত বিভিন্ন ভাবধাৰাৰ আলোচনা আৰু বাদ প্ৰতিবাদ হোৱাটো মই বিচাৰো। তেনে কৰিলেহে সত্য প্ৰকাশ পায় আৰু মানহৰো ি ক্ষা হয় তুমি লাগা।

নবীনে হাঁহি ক লে মই জানো আপনি তেনেকৈ ক ব

কিয় ক । তেনেকৈ? ি ময়ত ৰদৈ য়ে প্ৰশ্ন ক ি লে। অত্যাচাৰীৰ ওপৰত তোমাৰ আস্থা আছে নেকি?

মই অ পোনাৰ চিন্তেমটোক অ ি শ্বাস কৰো আপোনাক নহয়। ক ৰণ আপ ি সচেতন মানহ। নবীনে টপৰাই উত্তৰ দিলে

বৰদৈ য়ে এটা প্ৰাণ খোলা হাঁহি মাৰি আৰামী চকীত আউজি আনন্দত অধ্যাপক ৰ ি চন্দ্ৰলৈ চাই সুধিলে আপনি দেখোন একো নক লে?

বিমলৰ শিষ্যহে নবীন। অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই উত্তৰ দিলে মোৰ মনত আছে বিমলে সাৰ্বজনীন মান তাৰ সাধনা কৰিলেও থলৰ্বা মানৰক তাৰ বিকাশৰ কেন্দ্ৰ স্থল বলি ভাবিছিল তেওৰ আছিল মুক্ত আত্মা। মই তেওৰ লগত তেতিয়া না । তক কৰিছিলো। এতিয়া বজি পাইছো মই অসমীয়াৰ উন্নতিৰ বাবে কাম কৰিছিলো যদিও মোৰ লক্ষ্য আছিল বৃটিছ চিন্তেমক সনাতন বলি ভাৱি লৈ কাম কৰা। সেয়ে ne d mensional Assamese manৰ সপোন দেখিছিলো। বোধহয় সেইবাবেই নবীনে ধাক প জ্ঞিবাদ বলিছে তাৰ সম্পণ ৰূপ দেখা নাছিলো। প জ্ঞিবাদে মোক আৰু মোৰ ভাবধাৰাক বোধহয়

সংকুচিত কৰি থৈছিল। বিমলে মাজে মাজে মোৰ ভুল আঙ ি য়াই দিছিল কিন্তু মই ভাবিছিলো বিমলৰ ভাববোৰ ধ্বংসাত্মক। অসমীয়া মানহৰ সম্পত্তি উ ্যাগ চাকি কলাৰ বিকাশ মই বিচাৰিছি লা। এই বিকাশৰ নাম দিছিলো মডানাইজেশ্যন। প্ৰকৃতপক্ষে ই আছিল ওপৰৰ এমঠি মানহ আধুনিকীকৰণ। এই কথাটো মোৰ লাহে লাহে উপলি ধ হ ল— যেতিয়া জয়ন্তীক লগ পালো। অসমীয়া লোক সংস্কৃতিৰ তাই যেন প্ৰতিমতি। সমাজৰ তলত ইমান বস্তু আছে— ইমান জীৱন্ত বস্তু। অধ্যাপক ি মথে মোৰ মনৰ বন্ধ খিৰিকিখন সম্পূণ খুলি দিছিল। দেওধনী নাচ দেখি মই যেন মোৰ প্ৰকৃত সত্তা বিচাৰি পাইছিলো— অসমীয়া সত্তা। কিন্তু এই পৰিৱতন সত্ত্বেও আজি পযন্ত মই বিশ্ববিদ্যালয়ৰ উচ্চ ি ক্ষাৰ বাহিৰে আন কোনো শিক্ষাৰ উৎস বিচাৰি পোৱা নাই নবীনে তলৰ মানহৰ মাজত বিশ্বমানৱতাৰ সন্ধান পাইছে। নবীন ভাগ্যবান সম্ভৱত মানহেইহে আচল ভগৱান নহয় ভগৱানেও হিন্দ বা মহুলমান ধনীক হিন্দ বা মহুলমান দখীয়াৰ লগত সম্পণ এক হৈ যাব ল উপায় দিব নোৱাৰে বৃটিছ চৰকাৰৰ চাকৰি কৰি কৰি সম্পণৰূপে মই জাতি পৰা বিছিন্ন হৈ পৰিছিলো। সম্পত্তি আভিজাত্য আৰু সংকীণ পাৰিবাৰিক জীৱনকে ইমান দিনে সবোচ্চ মল্য আ ়প কৰি আহিছিলো আজি ফকন প ি য়ালৰ এই তিনিওটা ়ই খুটা ভাগি প ি ছে তথাপি সেই ভগ্ন প্ৰাসাদৰ মোহ যোৱা নাই। শ্বিলঙৰ পৰা ন মি আহি ন ট হোৱা সম্পত্তি পনৰ বাটিব খুজিছো। নতুন সম্পত্তিও ঘটিবৰ ইচ্ছা ডেকা গাভৰুহতে আমাক নেওচা দিছে। তথাপি nostalg a যোৱা নাই। আজি হঠাতে এই ৰাতি এই যবকৰ কথা শু ন মোৰ ভাব হৈছে জ্ঞানী হোৱাৰ সকলোতকৈ ডাঙৰ পথ সমাজৰ পণ জ্ঞান লাভ কৰি মানহৰ সকলো বিধ বিচ্ছিন্নতাৰ বিৰুদ্ধে অবিৰাম সংগ্ৰাম। এই শব্দটো মই কেতিয়াও আগতে ব্যৱহাৰ কৰা নাছিলো কাৰণ I believed in liberalism কিন্তু অ জি দেখা পাইছো সংগ্ৰামৰ অবিহনে আমাৰ প্ৰকত জাতীয় সত্তা ৰক্ষা নপৰে জাতীয় সত্তাৰ লগত ব্যক্তি সত্তা আৰু বিশ্বসত্তাও দ্বন্দ্বৰ মাজেদিহে বিকশিত হ ব। Liberalism solves no thing। অলপ হৈ তেওঁ আকৌ কলে নবীন মই আশীৰ্বাদ কৰিছো। তুমি পাৰিবা।

—২০

নবীনৰ অনভৱ হ ল এটা যেন নতুন চেতনাৰ অভ্যুদয় হৈছে পৰণি মানহৰ মনত।

সি একো নেমাতিলে। তেওঁলোকৰ পৰা বিদায় লৈ সি বাহিৰলৈ ওলাই গ ল বহুত দিনৰ ম ত সি মকলি মনেৰে পৰতি নিশাৰ পোহৰ দেখিবলৈ পাইছে সি গৈ আগফালৰ ঘাহনিত থিয় হৈ আকাশখনলৈ চাই ৰ ল

তিনিওজন বড়া মানে কিছুপ ক্ষমৰ ভিত তে কথা পাতি কট লে। তেওঁলোকে অনভৱ কি লে তেওঁলোকে ডেকাসকলৰ ওপৰত ভৰষা কৰিব প া হৈছে বৰদৈ ৰ অন্তৰৰ উদ্বেগ সেই নিশাৰ কথা বতৰাই বহুতখিনি শান্ত কি পেলালে। তেও অধ্যাপক ৰবি চন্দ্ৰক পদত্যাগৰ কথা নেভাবি কিছুদিন গুৱাহাটীত থাকি বন্ধিজীৱি সকলৰ স্বাধীনত ৰ ভাৰ বহনৰ দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰিবলৈ অনৰোধ কৰিলে

অধ্যাপকে বৰদলৈৰ অনৰোধ নিৰ্বিবাদে মানি ললে। তেওৰ মন তেতিয়া পৰি য়া ৰ স স্যা পৰা বহুত দৰলৈ অ তৰি ৈ ছিল। মংগলদৈ লৈ আহি তেও ে ন জয়ন্তী লোক সংস্কৃতিৰ হৃদয় দেশত উপস্থিত হৈছিলহি। কথা ব াবোৰত আজি এটা নতুন প্ৰেৰণা পাই তেওঁ ঠিক কৰিছি তেও ইয়া ত কিছুপৰ থাকি জি িলৈ লাহে ধীৰে গুৱাহ টীলৈ যাব। তেও বিদায় লৈ নিজৰ ক লৈ গৈ বিছনাত পৰি কাটি হ ল

বৰদলৈয়ে গা পা ধই আধা ঘণ্টাৰ ভিতৰতে মংগলদৈৰ ডাক বঙলাৰ পৰা গুৱাহাটীলৈ ৰাওনা হ ল। গুৱাহাটীত তেওৰ কাম আছিল।

যাবৰ সময়ত নবীন আৰু ছিৰাজুদ্দিন হাজৰিকাই বৰদলৈক মটৰৰ গুি ৈ কে আগবঢ়াই থৈ ঘৰি আহি বাৰাণ্ডাত থিয় হ লহি সেই মহতত দূৰৈৰ এটা মছজি ৰ পৰা উটি আহিছিল আজানৰ ধ্বনি। দয়ো নীৰৱে সেই ধ্বনি শুনিলে। হাজৰিকাই অলপ পৰ পিছতে বৰদলৈয়ে এৰি থৈ যোৱা ৰুমটোত সোমাই নামাজ পঢ়িলে আৰু কিছু সময়ৰ ভিতৰতে [illegible]ৰ লৈ পনৰ গুৱাহাটীলৈ ৰাওনা হ ল।

এঘণ্টামানৰ মৰত দুদ আৰু ৰবিচন্দ্ৰই সাৰ পালে। ইতিমধ্যে

নবীনে চহৰলৈ ওলাই গৈ এটা হাজামৰ হতুৱাই ডাড়ি চুলি কটাই গা পা ধই নতুন বেশত ওলাই আহি বাহিৰত বহিলহি। দদহুতে গা পা ধই ওলাই মানে আৰু আধা ঘ টা গ ল। চাহ খাওতে আৰু কিছু সময় লাগিল। তাৰ পিছত কিতাপ বান্ধিবলৈ ৰবিচন্দ্ৰ ৰুমত সোমাল।

নবীনৰ ধৈয হে াই গৈছিল। সি গুৱাহাটীলৈ যাবলৈ উদগ্ৰীব হৈ ৰিছিল তাৰ অন্তৰত তেতিয়া এেকাৰে প্ৰতি বিশেষ আসক্তি নাই। বন্ধ প্ৰেমিকা নেতা গুৰুজন কাৰোপ্ৰতি িশেষ একো টান নাছিল। দৈনিকৰ সম্পাদক হোৱাৰ সম্ভাৱনায়ো তাৰ হৃদয়ত আলোড়ন তুি ব ে াৰাি লে ফুকন পি য়া ৰ ভগ পতনহে নেলাগে দেশৰ ভগন পতে ও তাৰ অন্ত ত সযত্নে আহৰিত সমত্বৰ ভাব ন ট কৰিবলৈ সমথ নহ ল। বন্ধুত্ব বা সংঘৰ ভ্ৰাতৃত্বয়ো তাক কাৰো াৰ প্ৰতি বিশেষভাৱে আক ট কৰি নোতোলে। সি অনভৱ কৰিলে সি কালৰ প্ৰ িমতি

দ ৰে তাৰ গত বহুত্ত পৰণি কথা পাতিলে কিন্তু পৰণিত বিন্দ মাত্ৰও সি নমজিল।

অ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই অকলে ৰুমত বহি তেওঁৰ কিতাপবোৰ জাপিছিল। জপা আৰু ন্ধা শেষ হ লত তেওঁ দদক মাতিলে সেইবোৰ াড়ীৈ ি বলৈ

যেতিয়া যাত্ৰাৰ আয়োজন শেষ হ ল তেতিয়া অধ্যাপক ৰুমৰ পৰা ওলাই আহিল। ন ীে বহুত সময় দৰে হাতত ি য়া কিতাপবো চাই অ ছি কিতাপৰ প্ৰতি পণ্ডিতৰ আসক্তি দেখি দেখি তা হাহি উঠিল। পণ্ডিতবোৰে সদায় অতীতত থাকি ভাল পায়। সেইবাবে তেওঁলোকৰ মানবৰ ধাৰণা হৈ পৰে সীমিত। বতমানত তেওঁ লাক থাকিব নোখো সেইবাবে জীৱন্ত মানহৰ ৰূপ নেদেখে অৱশ্যে অতীতৰ লগত বতমানৰ নিবিড় সম্পৰ্ক। ঐতিহ্যৰ সম্ম ম্যায়নৰ ওপৰতহে বতমান গঢ়িব পাৰি।

ঠিক সেই মহতত ন ীনে মন কৰিলে। সদশনাৰ গাড়ীখন লৈ ৰাতিৰাম আহি ডাক বঙলাৰ আগত আি বাটত থিয় হৈছেহি।

কি হ ল ৰাতিৰাম তই ওলালিহি যে? উৎকণ্ঠাত দুদুৱে সুধিলে।

ৰাতিৰামে গাড়ীৰ পৰা নামি আহি দদৰ ওচৰত থিয় হৈ লাহে লাহে ক লে কালি ৰাতিৰে পৰা জয়ন্তী নাই।

কি? দদৰ মৰত সৰগ ভাগি পৰিল। গ ল ক লৈ?

ওৰে ৰাতি ময়ো বিচাৰিলো নৈ পাৰত আলিবাটত মানহৰ ঘৰত নেপালো ফকন দেউতায়ো চালে। নেপালে। বাইদেৱে মোক পঠিয়াই দিছে আপোনাৰ ওচৰলৈ ৰাতিৰামৰ মখত এটা বিষণ্ণতাৰ ভাব

কথাটো অধ্যাপকে জ াৰ লগ লগে তেওঁৰ মখ ক লা পৰি গ ল তেওঁ একো মন্তব্য নিদি ক লে তাই হেৰাব নোৱাৰে ব ল

কিয় ব দেউতা? দদৰে স ি লে।

কিয় ময়ো ক ব নোৱাৰো। তাই ফক উইজডম ৰ মত প্ৰতীক। অধ্যাপকে উত্তৰ দি ।

ীনে একো নেমাতিলে তি ি ও গৈ দদ গাড়ীত উঠি ৰাতিৰামো পিছে পিছে ি জ াড়ীখন লৈ যা লৈ সাজ হ ল

সিহত যেতিয়া গুৱাহাটী স ঘ ি তেতিয়া দি এঘাৰ বাজিল নৰাম ও ি ই জ ি ো ঃ ক । শুনি খন্তেক পৰলৈ বিচলিত হৈছিল কিন্তু স া ম ি ও ি জ ম থিৰ কৰি ল তেও ট কি ি জে ঠি ভাত খাই খাই জজ কট লৈ গ ল সদশনাই ি জে এখন ঘোৰা গাড়ী অনাই তেওঁক তাত তুলি ি লে। অসখ হ লে ত াৰক কৰিবৰ াৰে তেও লগত মণিকাক পঠাই দিলে।

দদ ৰ সদশন ক পাকঘ লৈ াতি ি জয় ীৰ মন অৱস্থা খব পাই কিংকতব্য বিমঢ় হৈ প ি ল কে ি ি নে জয়ন্তী ইমান কাতৰ হোৱা তাৰ মনত নপৰে তাই াপেকৰ অসন্তোষত ক্ষণ্ণ হ লেও তা মখৰ চাই সন্তপ প হৃি আছিল। অৱ ্ আজি তাই বিবাহ বহিভূ ত তৃত্ব চি াত বষণ্ণ হৈ পৰিছিল তাৰ বক্তনিয়েও কাম দিয়া নাছিল। তাৰ কাৰ বা কৰ ৰোহ। নৰাম ওজাৰ মনত হা পনিমা তিথিত মৰাৰ ইচ্ছাটোৱে বাহ লোৱা আজি প্ৰায় পোন্ধৰ দিনমান হ যোৱা কেইি নমা ৰ ভিত ত জয়ন্তীয়ে সেই কথা সু ৰৰি কেইবাবাৰো অস্থিৰ হৈ পৰিছিল দদৰে অৱশ্যে তাইৰ

বিষাদ ইমান জটিল বলি ভবা নাছিল। আগেয়েও তাইৰ এনে বিষাদ ওপজে দদৰে তাইক তেতিয়া ফুৰাবলৈ লৈ গৈছিল কেতিয়াবা নগৰলৈ কেতিয়াবা ভূটান াহাৰৰ সীমান্তলৈ কেতিয়াবা পথাৰলৈ। ফুৰিলে বা কাম কৰিলে তাই আকৌ স্বাভাৱিক অৱস্থা ঘৰাই পাইছিল। আজি কিন্তু শে ৰ এজাত

নৰাম ওজাই কো ।দিনে তাক সিহতৰ প্ৰেমৰ বিষয়ে ঘণাক্ষৰেও একো কথা কোৱা নাছিল। কিন্তু অন্তঃসত্ত্বা হোৱা দিন ধৰি তেওঁ তাইৰ হাতে খাবলে এৰি দিছি তাইক ভাল মখে মতাও নাছিল বা তাইক মনসা পজ ত ভাগ লবলৈ দিয়া নাছিল এইবিলাক বজ নৰ কামে জীয়েক ত আ ।ত দিছিল তেতিয়াই তাই তাক বিয়া বাৰুৰ কথা কৈছিল কিন্তু দদৰে সেই কথা ক লেই তাইক দবল বলি তিৰস্কাৰ কৰিছিল ।স জাতক দেখৱাব খজিছিল ন নাৰী মিল। ব ি য়াহ যে ট বাহিৰৰ হোমানৰ্ষ্ঠানৰ প্ৰয়োজন নাই আজিও সি ৩ইৰ । য়াৰ প্ৰস্তাৱ স্প টভাবে প্ৰত্যাখ্যান কৰিছিল

জয়ন্তীয়ে তাক যক্তিৰে বজাব পৰা নাছিল তাইৰ প্ৰস্তাবটোৰ আৱশ্যকতাৰ কথা। তাই অনভৱ কৰিছিল সমগ্ৰ গাৱৰ মানহেই তাইৰ সংশ্ৰৱ এি দিছিল। দদুৰ পামৰ ঘৰত থাকিবলৈ লবৰে পৰা তাই ভদ্ৰ ঘৰৰ তিৰোতাৰ সন্মান পাব লাি ছিল কিন্তু তাই নেপালে। গাৱলীয়া মানহে তাইক সমীহ কৰি চলিবলৈ ধৰিলে দদুৰ প্ৰেমিকা বলি। কিন্তু তাইৰ দেওধনীৰ পবিত্ৰ মৰ্য্যদা হেৰাই গ ল।

যোৱা দবছৰে তাইক কোনেও নাচিবলৈ মতা নাছিল। কাৰণ তাই অপবিত্ৰা

বাটল বাটল বলি ইয়ে সিয়ে কোৱা কুই কৰা শুনি তাই অতীষ্ঠ হৈ তাক কেইবা দিে । আন ক ৰবালৈ লৈ যাবলৈ কৈছিল। কিন্তু নৰাম ওজাক সিহত এটায়ো এৰিব নোৱাৰা হ ল। সিহতৰ বাহিৰে তেওক যে চাওতা কোনো নাই। তেওঁৰ বেমাৰ প্ৰকৃতপক্ষে টান হৈছিল

তাইৰ সকলো আছিল সামাজিক মৰ্যাদাৰ বাহিৰে।

নৰাম ওজাৰ টান হ লত তেওঁক লৈ আনিব লগা হ ল গুৱাহাটীলৈ। গুৱাহাটীলৈ অহা আজি ি নিদিন হৈ গৈছে। ছাত্ৰীবাৰী হা পতালৰ পৰা তেওঁ কালি সদশনাৰ তালৈ আহিছে।

এই কিদিনৰ ভিতৰত তাইৰ ল াত দেখা হোৱা নাই বলিলেই হয়। নৰাম ওজায়ো তাইক াগতকৈ ে লে ্যৱহাৰ কৰা নাই। তাইৰ বেয়া লগাটো ক প্ৰকা িত্য ৈ মিত্তিক ঘটনা।

ওজাই পণিমাত কাল হ ম বলি ক ব পাৰে কিন্তু হ ম বলিয়েই জানো কাল হয়? তাই সেই সম্ভাৱনাৰ কথা ভবা হ লে ি শ্চয় ওজাক এই কেইদি ন নেৰিলেহে তন

এতিয়া যে দদ আৰু ওজাকে দয়োকে এৰি থৈ গছে? কিয়?

গভৰ সন্তানটোৰ ভয়ত নেকি? তাই সে কা ণে নিশ্চয় গুচি যোৱা নাই তাই কলঙ্কমক্ত হ বলৈ আত্মহত্যা কৰিব পাৰে বলিও তাৰ ধাৰণা নহয় তাই যে আত্মহত্যা ক ি ব নোৱাৰে এই বিষয়ে দদু নিশ্চিত

ঠিক তেনেতে তাক অধ্যা ক ৰবিচন্দ্ৰই মাতি পঠালে

বাহিৰলৈ গৈ সি দেখিলে নবীনে এখন চকীত অধ্যাপকৰ সন্মখীন হৈ বহি আছে আৰু অধ্যাপকে দই হাতত মৰটো দি কিবা ভাবিছে।

কিয় মাতিছিল ব দেউতা?

কালি ক ৰবাত খেৰায় পজা আছিল নেকি? ক ৰবাত মনসা পূজা আছিল নেকি?

মই তো ক ব নোৱাৰো।

তহতি নো ক ব পাৰ কি? ভিৰঙ্কাৰ কাৰ ৰবিচন্দ্ৰই উত্তৰ দিলে কালি মনসা পজাৰ তিথি আছিল। অলপ বৈ তেওঁ সধিলে কচোন তাই আজি কালি দেওধনী নাচে নে নেনা চ?

দদৰে ক লে আজি দ ছৰ নচা নাই?

অধ্যাপক হঠাতে বহাৰ পৰা উঠিল তাৰ পিছত ক লে তেনেহলে তাই ক ৰবাতে নাচিবলৈ গৈছে। তাইৰ দেৱতাক তাই সধিবলৈ গৈছে— তাই কি কৰিব। কালি ক ৰবাত নিশ্চয় দেওধনী নাচ আছিল।

এনেকুৱা পাগলামি তাই কৰিব বুলিতো মোৰ ধাৰণা নহয় বৰদেউতা নাচৰ সেই মানসিক অৱস্থা যে আত্মভ্ৰম এই কথা মই তাইক বহুত দিন বুজাইছিলোঁ। তাই শেষত বজি পাইছিল ঃ দেৱতা নাই দেৱতা এটা ভ্ৰমৰ সৃ্ি ট। দদৰে উত্তৰ দিলে।

মই তাইক তোতকৈ বেছি ভাল ক চিনি পাওঁ। নাগৰিক সভ্যতাৰ আতি আৰু বিতত্তিত তাই বিভ্ৰান্ত হৈছিল। তে ৰ লগত মিলিবলৈ গৈ তাই তাইৰ দেৱতাৰপৰা বিচ্ছিন্ন হৈ আহিছিল। কিন্তু সেইটো হৈছিল তাৰ যক্তিৰ আঘাতত কিন্তু কিবা এটা কাৰণত নিশ্চয় তাই এই যক্তিত বিশ্বাস হেৰুৱাই সম্পণৰূপে শৈশৱ যৌৱনৰ মানসিকতাৰে গঢ়া ঐশ্বৰিক শি পৰ জগতলৈ ঘৰি ৈগছে। কি কাৰণে মই নেজানো। তাই এতিয়া নেনাচিলে এই মনৰ দ্বন্দ্বৰ পৰা উদ্ধাৰ নেপায়। তাই জীৱনৰ বিচাৰ ক ি বলৈ গৈছে হয় কোনোবা দেওধনী উছৱত নহয় মন্দিৰত তাই মোক কৈছিল নাচোতে নাচোতে এটা স্তৰত তাই দেৱতাৰ মখামখি হয় হ লে তাই নিজৰ আৰু লোকৰো ভূত ভবিষ্যত দেখে। আদিম মানহৰ মনস্তত্ব তাই ব্যৱহাৰত ফুটি উঠে। তাইৰ কাম কাজ তই তোৰ মনোভাৱেৰে চাই ভুল কৰিছিলি। তাইক ভালদৰে বজিবলৈ যত্ন কৰ অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই চকু মদি কথাবোৰ কৈছিল।

দদৰে কথাবোৰ শুনি প্ৰথমতে অসন্ত ট হৈছিল কিন্তু লাহে লাহে সি বজিলে বৰদেউতাকৰ কথাত এটা ডাঙৰ সত্য লকাই আছে। অহঙ্কাৰৰ ফলত সি ইমান দিনে জয়ন্তীৰ ব্যক্তিসত্তাৰ প্ৰয়োজন উপলি ধ কৰিব পৰা নাছিল। সি সধিলে তাই তেনে ক ৰবাত নাচিবলৈ গৈছে ?

অ।

ৰাতিখন ক লৈ যাব পাৰে ? দদৰে সধিলে।

হঠাতে অধ্যাপকৰ মনত পৰিল বেথাৰাম মহৰিলৈ। জয়ন্তীয়ে এটা সময়ত বেথাৰামৰ মোহত পৰিছিল জয়ন্তীয়ে ভাল পোৱা তিনিজন পৰুষৰ ভিতৰত একমাত্ৰ বেথাৰামেই গাঁৱলীয়া দেওধনী সংস্কৃতিত তাৰো সমানে বিশ্বাস। বেথাৰাম যে আজিকালি দুদৰ্ইতৰ অফিচত থাকে সেই কথা অধ্যাপকে জানে। কিন্তু তেওঁ নজনা

নুশুনাকৈ একো ক ব নখুজিলে তেনে উক্তিৰ পৰিণাম ভয়ানক হ ব পাৰে। তেওঁ জানে দদৰ মানসিকতা অপৰিণত। সি হঠাতে ঈৰ্ষা বিত হৈ কিবা ক পে ব পাৰে।

দদক চেলাম জনাই পিয়নটোৱে ক লে চা ব বেথাৰাম মহৰি এতিয়াও অহা নাই। বক্ৰা চাহা ব সধিবলৈ পঠাইছে আপনি ক ৰবালৈ পঠাইছে নেকি?

নাই পঠোৱা

পিয়নটো গুচি গ ল অ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰৰ গা বাজিল। তেওঁ দুদলৈ চাই ক লে এটা কথা ক ব খজিও তোক কোৱা নাই। তোৰ মেজাজ বেয়া হয় বলি যদি মোক কথা দিয়—

কি কথা কওক। মইটো গুৰুজনক পৰাপক্ষত অমান্য নকৰো।

মোৰ সন্দেহ হৈছে— ৰবিচন্দ্ৰৰ মাতটো কপি উঠিল তাই কিজানি বেথাৰা মহৰিৰ লগত ক ৰবাত দেওধনী নাচিবলৈ গৈছে। বেলতলাততো মাজে মাজে এইবোৰ হৈয়েই থ কে তই খবৰ কৰি চা। মোৰ মনে ভুল নকৰে

দদৰ এনে ভাব হ যেন তলৰ মাটিখিনি প্ৰকাণ্ড ভূ ইকপত থকথককৈ কপিছে সি ক লে অসম্ভৱ বৰদেউতা বেথাবাম মহৰিৰ লগত—

ঠিক সেই মহতত নবীনে আহি তাৰ কান্ধত হাত দিলেহি। সেই শীতল আৰু শান্ত পশত তাৰ মনলৈ ভাৰসাম্য ঘৰি আহিল।

মই তাইক বিচাৰি উলিয়াবই লাগিব তাই মোক নিজে নোকোৱালৈকে মই একোকে বিশ্বাস কৰিব নোৱাৰো। — দুদৰে নিজক নিজে কোৱাদি ক লে

ৰবিচন্দ্ৰই এইবাৰ নবীনক ক লে তুমিও দহোবন কাটি কৰি থ ইয়াৰ লগত যোৱা ভাল হ ব।

নবীনে শান্তভাৱে ক লে মই গ্ৰাম তাত মই সকলোকে চিনি পাওঁ। মোৰ নিজৰো কাম আছে।

কি কাম?

জজ কটত জুৰী বহি আছে। বোমা ফুটোৱা ল ৰাটোৰ কি হয় ক ব নোৱাৰিছো ক ীবোৰৰ লগত এই সময়ত থকা ভাল। মই তালৈ আহিব লাগিব।

যদি ফাচী হয় কিবা গণ্ডগোল হ ব নেকি ?

মই ক ব ে াৱা ে া। ম্ভৱতঃ নহয়।

অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰ সেই ল ৰাটোৰ মথখন মনত পৰি গ ল। অ তেও ্াক এ াৰ ক্ষমা কৰিছে ক্লাছত বোমা বিস্ফোৰণৰ ফলত তেওঁ যে নমৰি বাছিল সেইবাবে নহয়। তাৰ মৰসাহসতো তেওঁ ম ধ হোৱা নাছিল। তাক ক্ষমা কৰাৰ কাৰণ জয়ন্তী। তাইৰ সাহচৰ্যই তেওৰ ম ত এটা স ত মহত্বৰ ভাব জগাই তলিছিল সেই মহত্ব তেওৰ মনত উদ্ৰেক কি ছি জয় ীৰ স ল ঈশ্ব বিশ্বাসে। তেওৰ ভাব হৈছিল মহত্ত্বৰ ক্ষমাই ভূষণ। তেওঁ অন্তঃকৰণেৰে তাক ক্ষমা কৰিছিল তেওঁ ক ট লৈ গৈ তাৰ শাস্তিৰ দাবী নকৰিলে পিছত এই ল ৰাটোৱেই মন্মথক গুলিয়াই মাৰিলে। মন্মথ লগতে মৰিল সেই ৰাজস্থানী ব্যৱসায়ীজন। নশংস হত্যাকাণ্ড। উদ্দেশ্য যিয়েই নহওক কিয় এই হত্যাকাণ্ডৰ বাবে ল ৰাটোক তেও মনে প্ৰাে ক্ষমা কৰিব পৰা নাই বিধবা জীয়েক মখলৈ চাই তেওঁ প্ৰতিশোধ পৰায়ণো হৈ উঠা নাই প্ৰতিশোধৰ ভাব তেও ৰ মনত লেশমানো নাই। ােজত দোষ আৰু শাস্তিৰ সাধাৰণ নিয়ম পালিত নহ লে মানহৰ সবনাশ হ ব বলিহে তেওঁ ভয় কৰিছে বৈপ্লৱিক হিংসা বুলি হিংসাক ক্ষমা কৰাৰ তেওঁ পক্ষপাতী নহয়। হিংসা হিংসাই।

ঠিক সেই মহূতত সদশনা ভাত উপস্থিত হ লহি তিনিওজনকে তাই পাকঘৰলৈ মাতি নি খাবলৈ দিলে। দুদৰে ভাত নচলেই। সদশনাই সেই সময়তে খবৰ দিলে নৰাম ওজাৰ মনৰ অৱস্থা। তেও মৰিব খোজে। মৰাৰ আগতে ল ৰাটোক ফাঁচীৰ পৰা ৰক্ষা কৰি এটা পণ্য কৰি ল ব খোজে। অসাধাৰণ পুণ্য।

অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই সধিলে বড়াৰ হঠাতে মৰিবলৈ ইমান ইচ্ছা হ ল কিয় ?

সদশনাই দদলৈ চাই ক লে এই কথা দদৰে কোৱাই ভাল।

দদৰে অস্বস্তি বোধ কৰি উত্তৰ দিলে বৰদেউতা ওজাই জয়ন্তীৰ

লগত সকলো সম্পৰ্ক ছিঙাৰ দৰে। আৰিঐ ছোৱালীৰ গাত মাক হোৱাৰ লক্ষণ দেখি—

দদুৰ কথা শেষ হবলৈ নেপালে। অধ্যাপকে হঠাতে তাৰফালে চাই কলে এতিয়াও বিয়া কৰাই পেলা।

আই ড নট বিলিভ ইন ম্যাৰেজ

—দুদৰে কলে

অধ্যাপকে একো নেমাতিলে তেওঁৰ মুখ গহীন আৰু বিবৰ্ণ হৈ পৰিল

এইবাৰ কাৰো মুখত কথা নোলাল। নবীন আৰু দদ নিশব্দে উঠি গৈ দদ মটৰত বহিলগৈ। নিশব্দে দদৰে মট চলাবলৈ ধৰিলে। ওৰে বাটটো সি শব্দ এটাও উচ্চাৰণ কৰা নাছিল।

জীপখন গৈ নবীনে দেখুৱাই দিয়া এটা নিৰ্দিষ্ট ঘৰত উপস্থিত হলগৈ বেথাৰামৰ ঘৰ নহয় গাওবঢ়াৰ ঘৰ।

নবীন গাওবঢ়াৰ ঘৰৰ ভিতৰলৈ সোমাই গল।

দদৰে সমুখৰ খেৰাই পজাৰ পথাৰখনলৈ চালে। পথাৰখত এখন ডাঙৰ কলপাতৰ চালি। তাতে পজাৰ বেদী। দেৱতাবিলাকৰ স্থান তাত ফটফটীয়া হৈ জিলিকি আছে।

পথাৰত বন মৰি মাটি ওলাই আছে। ওচৰত কিছুমান কলহ পৰি আছে। অত তত কুকুৰাৰ তেজৰ দাগ লাগি বালি ৰঙচুৱা হৈছে। বেদীত জিলিকিছে সিজু গছৰ কোমল ডাঠ গা। দদ গৈ নাচৰ ঠাইটুকুৰাত থিয় হলগৈ। হঠাতে তাৰ চকুত পৰিল এপাত সোণৰ দগদগীলৈ। দগদগী চটা উজ্জ্বল হৈ জিলিকি আছে। সি সেইপাত তুলি লৈ চালে।

ঠিক তেনেতে গাঁওবঢ়ানী ওলাই আহিল। আদহীয়া মানহুগৰাকীয়ে দদুক দেখি হাহি সুধিলে কি চাইছ অ ফুকনৰ লৰা ?

এইপাত কাৰ দুগদুগী ? দদৰে ওচৰলৈ আহি সেইপাত দেখুৱাই সুধিলে।

গাওঁবঢ়ানীয়ে সেইপাত চাই কলে এইপাত পিন্ধা ছোৱালী আমাৰ ইয়াত নাই। সেইপাত সেই নাচনীজনীৰে হব।

নবীনে দদৰ কাষ চাপি আহি ক লে   আৰু ৰ বৰ দৰকাৰ নাই ব ল। এই নাচনী জয়ন্তীয়েই হয়।   গাওঁবঢ়ানীয়ে ক লে ঠিকেই কৈছ তাইৰ নাম জয়ন্তী। তাই বেথাৰাম মহৰিৰ লগত ইয়াৰ পৰা পৰাহে গৈছে

ইয়াত কি হৈছিল অ গাওবঢ়ানী ?

খেৰাই পজা। সন্দৰ নাচনী আনিছিল বেথাৰামে — পিছে

পিছে কি ক লে দেওধনীয়ে ?

এেকা নক ে।

ক্েলেই ?

দেৱতা হেনো নাহিল তাইৰ ওচ লৈ

নবীন আৰু দদ তাত নৰ ল   সিহত খোজ কাঢ়ি গৈ গৈ আশ্ৰমৰ সেৱিকাসকলে খোলা ষ্ক টোৰ ওচৰ পালেগৈ।

ঠিক সেই মহতত ওচৰৰ এটা ঘৰৰ পৰা ওলাই অহা এগৰাকী মাইকী মানহে চিঞৰি মাতিে   নবীন দাদা   ইয়ালৈ অ হ।

নবীনে মানহজনীলৈ চাই দেখিলে   তাই অহাি ।

কেতিয়া ও াি ?   নবীনে হাহি সধিলে

তো পিছতে। অকল ময়েই নহয়   সকলো   সন্দৰ ৰাভাটোও ওলাল। মোৰ মতা মানহটোও ওলাল   কালি আহি খেৰাই পজাত খব ফুৰ্তি কৰিলো। সংঘৰ ওপৰত আৰু নিষেধাজ্ঞা নাই

ন ীনে দদৰ সৈতে অহালি   ঘৰলৈ গ ল। অহালিয়ে বহিবলৈ ধৰিছিল   সিহত নবহিল   অহালিৰ পৰা নবীনে গম পালে সকলো কৰ্মী আজি জজ কট লৈ ঢাপলি মেি ছে   সেই ল ৰাটোৰ কি হয় তাক জানিবলৈ। ন ীনে বজি পালে এতিয়া কৰ্মীবোৰ সি লগ পাব নোৱাৰে   অহালিৰ লগত সি কিছুপৰ আলোচনা   কৰি ক লে সকলোকে ক বি আজি আশ্ৰমলৈ আহিবলৈ। তয়ো আহিবি। নবীনে সংঘৰ ওপৰত নিষেধাজ্ঞা উঠাই   লোৱা খবৰ পাই বৰ আনন্দ পালে।

মই হ লে নেযাওঁদেই। ইহঁত সকলো জজ কট ৰ পৰা তোৰ তালৈ যাব। মই খবৰ পঠাই দিম।

অহালিৰ মখত হাঁহি গাতো হাঁহি।

নবীনহত তাৰ পৰা আহি বেথাৰামৰ ঘৰ পালেহি।

ঘৰত বেথাৰাম নাই সি বাৰীলৈ গৈছে।

নবীনহত গৈ বা ী পালেগৈ। বেলতলাৰ ঘৰ নেলাগে হাবি বন বাৰী সকলো নবীনে চিনি পায়। বেথাৰামে গছৰ পৰা মধৰি আম পাৰিছিল। গছৰ তলতে কেইডালমান ছেও দিয়া কু হিয়াৰ।

দদুহতক দেখি বেথাৰাম গছৰ পৰা নামি আহিল।

জয়ন্তী ক ত বেথাৰাম?

বলক কওঁগৈ। মই এইমাত্ৰ সোমাইছোহিহে তাইক বশি ঠত থৈ। তাই তাতে া ধই মন্দিৰত সোমাইছে। মই গা পা ধই এমঠি খাই বৈ নগৰৈ যোৱাৰ কথা সিফালে হাকিমে খণ্ডত জুলি থাকিব পায়।

হাতত মধৰি আমখিি লৈ বেথাৰাম আগে আগে আহিল সিহত পিছে পিছে আহিল

ঘৰ পাই বেথাৰামে সিহতক বহিবৈ দি জয়ন্তীৰ কাহিনী এফালৰ পৰা বণাই যাবলৈ ধৰিলে

সাছাৰীত কিজানি দহোটাৰ কোব পৰি গৈছিল। বেথাৰামে খাই বৈ দদহত ঘৰৰ ওচৰৰ অফিচতে শুবলৈ লৈছিল। তেনেতে তাই ওলালহি বে াৰাম আচৰিত হ ল ক লে এ কৈ যে মাজ নিশা ওলাই আহিলি সংসাৰখনে কি ক ব? দদ দাদায়েই বা কি ভাবিব? তাই ক লে দদ দাদাৰৰ তৰ য়েই নাই। টাকুৰী ঘৰাদি ঘৰি ফুৰিছে। মোৰ গাত পোৰি উঠিছে। মনটোত কলি সোমাল দেৱতা পলাই গ ল। পাপেই হ ল কি চ ল মানহত মজি। এতিয়াই ক ৰবাত নাি বলৈ লৈ ব ল নহ লে মৰিম। তহতৰ গাঁৱত ক ৰবাত খেৰাই পজা হৈছেনে? হৈছে যদি মোক লৈ ব ল।

বেথাৰামে ক লে হেৰ এতিয়াও দেওধনী হ বলৈ আশা পালি আছনে? ঘৰলৈ যা মই থৈ আহোগৈ।

এই কথা শুনি তাই উচুপিবলৈ ধৰিলে। বেথাৰামৰ মন কুমলি গ ল। সি অলপ ভাবি চিন্তি ক লে কালিয়েই গাঁওবুঢ়াই মাতি গৈছিল। সিহতৰ ঘৰৰ আগৰ চোতালত খেৰাই পুজা হৈছে আজি।

কিন্তু মাকণ আইদেউৰ লগত ঘৰি ফৰোতে ৰাতি এডোখৰ হ ল ঘাবলৈ হ ল দদ দাদাহতৰ অফিচতে শুই পৰিলো। তালৈকে যাব যদি ি ব পাৰো সদনাম বদনাম তোৰ।

জয়ন্তী অলপ পৰ দৰক লৈ আছিল। তাৰ পিছত ক লে এইটোতকৈ সেইটো ডাঙৰ। দেউধনী নাচি চাবৰ মন গৈছে। হয় আজি দেৱতাৰ শু িলৈ যাম নহয় মনিচৰ শুৰিলৈ ঘৰি আহিম। আজি মনসাৰ তিথি। গতিকে হেলা কৰিবি। ব ল ব ল তই বাঁহৰ প্ৰাণ চিন মনিচৰ পৰাণ ধৰিব নোৱাৰনে? ব'ল সদনাম বদনাম মোৰ।

ৰাতি সিহতে ৰাজগ দি খোজ কাঢ়ি বেলতলালৈ গোনাই দিছিল আনহাতে বাটত দেখিলে তাইৰ আত্মাই কিবা এটা গুৰুতৰ কথাত ক ট পাইছে পিছে সেইবোৰ কথা তাইক সধিবলৈ নহ ল। ৰাতি আলিবাটত খালি এহাল মানহ কিন্তু মখত হ লে এটাও কথা নাই

প াৰ পাই বেথাৰামে দোখলে তামলপৰৰ । জনা দেও ী অহাৰ কথা আছিল তাই নাহিল াৱে কাৰোবাক উঠাব খুজিছিল কিন্তু বেথাৰামে জয়ন্তীৰ কথা কোৱাত গাও বঢ়া তাতে মান্তি হ ল। মাদল আৰু চিকুঙৰ তালে তালে জয়ন্তীয়ে যেতিয়া াচি লৈ ধৰিে তেতিয় াতি সয ওলোৱা মেন লাগিল বে াৰামৰ প্ৰায় চাৰি ঘ টা াচিলে। পথা ৰ বন মৰি াটি ওলাল। ৰাইজ বিভোৰ। চাৰি ঘ টাৰ মৰত তাই ধাঁচ ক মাটিত পৰি গ ল বহুত সময় সেইদৰে পৰি থাাকল। অত ৰাইজে সধিলে দেওধ ী খেতিৰ কি হ ব গাৱৰ কি হ ব দেশৰ কি হ ব — মখেৰে নেমাতিলেই। চামনৰ দৰে পৰি থাকিল

ৰাতিপৰালৈকে বহুত মানহে বাট চাই অ ছিল দেওধনীৰ মখৰ পৰা ভবিষ্যদ্বাণী শুনিবলৈ। কিন্তু দওধনীৰ মখৰ মাত নোলাল। বেথাৰামক বহুতে কটু কথা শুনালে দেওধনীৰ এই ব্যথতাৰ বাবে।

পৰা জয়ন্তীয়ে উঠি বেথাৰামৰ সৈতে ওচৰৰ এখন গাঁৱৰ থানত থকা পিতলৰ মনসা গোসানীৰ মৰ্তি চাবলৈ গ ল। আগদিনা নিশা তাত পজা হৈছিল। তেতিয়া থানত কোনো নাছিল। সৰু থানৰ ঘৰটোৰ বাহিৰৰ পৰা বৰদা মদ্ৰাৰে অভয় দান কৰা পদুমৰ ওপৰত ললিতাসন

কৰি বহি থকা গোসানীলৈ চাই জয়ন্তীৰ চকুপানী ওলাই গ ল। গোসাঁনীৰ মৰত পঞ্চ নাগ বাওঁ হাততো এটা নাগ। সোফালে তেওঁৰ স্বামী জৰাকৰু বাওঁফালে পতেক আস্তিক।

তাইক বাপেকে কৈছিল ই দেৱীৰ কথা জাগ্রত দেৱী

সাষ্টাংগে প্ৰণাম কৰি তাই সধিলে আই আই কিয় এৰি গ লা মোক ?

পিতল গোসানীয়ে স্থিৰ ি প দ হৈ কথা শু ি লে একো উত্তৰ নিদিলে। বাপকে হেনো বহুত বছৰৰ আগতে আ ি ছিল এই মনসা জনাৰ ওচৰলৈ। কোচ ৰজা দিনৰে আ ৰে পৰাই গোস নী ইয়াত আছে। জয়ন্তী তেতিয়া সৰু আছিল। কো ােবাই হাল বাওঁতে পাই ইয়াত প্রতিষ্ঠা কৰিছিল।

বহুত পৰ কাকতি কৰিও গোসানী মাত নেপাই জয়ন্তীয়ে বজিলে তেও তাইক ত্যাগ কৰিছে।

বেথৰামে তাইৰ মনৰ অৱস্থা বজি ক লে এতিয়া ব ল জয়ন্তী এই কাঠচিতীয়া গোসানীয়ে আৰু নেমা ত। মন্দিৰলৈ ব ল বশিষ্ঠত স্না কৰি ন্দি ত সেৱা ক গৈ। তেতিয়া শুদ্ধ হবি। এই কাণী চামন

জয়ন্তীৰ দ খ দেখি বেথাৰাম চিত্ত আদ্র হৈ প ি ছিল।

মন্দিৰলৈ গ লে কি হ ব ? মই জানো আকৌ কুমাৰী হ ব পাৰিম ? আকৌ জানো দেৱতাৰ খাৰু পিন্ধিব পাৰিম ? জয়ন্তীৰ চকুলো ওলাল মাত ে াকাথকি হ ল।

বেথাৰামে ক লে ইমানবোৰ জনাহ লে দেখোন মই নৰাম ওজা হ লোহে তেন। সৰুৰে পৰা দেখিছো ওজাই গুৱাহাটীলৈ আহিলেই ইয়াতো এটা সেৱা কৰে তাৰ পিছত তালৈ যায়। আন নহ লেও বাপেৰে ভাল পাব। সি জানো কম কথা। ব ল।

জয়ন্তীয়ে বেথাৰামক অন্তঃকৰণেৰে বিশ্বাস্ কৰিলে। সৰুৰে পৰা তাই বশিষ্ঠ মনিৰ তপস্যাৰ কথা শুনি আহিছে। বশিষ্ঠ গংগাত

স্নান কৰিলে দেহ হেৰুওৱা মানহেও হেনো দেহ ঘৰাই পায়। কোনে জানে তায়ো কিজানি হেৰুৱা কুমাৰী দেহ ঘৰাই পায়? বেথাৰামৰ লগত তাই গৈ বশিষ্ঠাশ্ৰম পালেগৈ। তাই বশিষ্ঠ গংগাত স্নান কৰি মন্দিৰলৈ আহিল।

বেথাৰামে তাতে তাইক থৈ আহিছে। তাৰ সকলো কাম আজি খতি হ ল। জুবিৰ ি চা চাবৈ ও যাব নোৱাৰি ল অফিচো নহ ল

কথাখিনি ক বেথাৰামে ক লে আপনি গাড়ীখনেৰে গৈ লৈ আহি মই ৰক্ষা পাওঁ

দদৰে তন্ময় হৈ কথাবোৰ শুনিছিল। জয়ন্তীৰ মনৰ ধমহা ইমা প্ৰবল হৈ গৈছিল বলি সি অনমান কৰা না ি ল। সি নবীনক ক লে তই ৰ মই তাইক লৈ আহোগৈ। এতিয়াহে মোৰ হিয়া শাত পৰিছে। তাই চাগৈ শান্তি বিচাৰিছে।

বে াৰামে দদৰ ম লৈ চাই স্বস্তি অনভৱ কৰিে । হওক তেও তাৰ যে অপৰাধ নকৰিলে জয়ন্তীতো এতিয়া তাৰ নহয় দেৱতাৰো নহয় দদৰ হওত দেৱত ৰ হাতৰ পৰা এই দেওধনীক আনি তাৰ নিজৰ কৰাৰ শক্তি তাৰ াছিল সেই শক্তি দদৰহে আছে। তাৰ কৰোৱা আঙঠি পে াতে মলভিলে দদ ৰ আঙঠি নি ঞ্চোৰ কৈ তাইক ঘৰলৈ আনিে ৰাম ওজা দৰে মানহে মাত এটা মাতিব নোৱাৰিলে নিজৰ ভিতৰৰ অগনিতে ছাই হৈ এতিয়া বৈতৰ ী পাৰ হ বলৈ দিন গণিছে।

বেথাৰাে দদৰ পিছে পিছেগৈ সধিলে য়ো যা াগিবনেকি?

নে াগে তই গা পা ধই ও াই থাক। মই অফিচ কে লৈ যাম। সদানন্দ বৰদেউতাই তোৰ খবৰ লৈছিল।

দদ ওচি গ ল বেথাৰামে আগফালৰ পথৰীত জোবোৰা মাৰি আহি তিতা তিয়নিৰে নবীনৰ আগেদিয়েই ঘৰ সোমাই কাপোৰ সলাই চাহ কৰি নবীনকো দিলে নিজেও খালে।

নবীনে ভিতৰ সোমাই বেথাৰামৰ বিচনাখনতে বাগৰ দিলে। তাৰ চকুৰ পতা জাপ খাই গ ল। বেথাৰামেও মজিয়াতে এখন কাপোৰ পাৰি শুলে।

দুদুৰে মন্দিৰৰ দৱাৰ দলিত থিয় হৈ এজন এজনকৈ তীৰ্থ যাত্ৰী বোৰ চালে। সকলোবোৰ ধমভীৰু লোক। যাত্ৰী ওলাইছে সোমাইছে।

তাত পোন্ধৰ মিনিটমান বোৱাৰ পিছত মন্দিৰৰ ভিতৰৰ পৰা জয়ন্তী ওলাই আহি তাক দেখি চক্ খাই গ ল। কিন্তু পিছ মুহূৰ্ততে তাই নিজক চম্ভালি হাঁহি ক লে দেৱতাই নিয়ে বুলি ভয় খালে নেকি?

পজা হ ল নে নাই?

হ ল

তেন্তে আহাঁ। মই গাড়ী লৈ আহিছো

জয়ন্তী আৰু দদ বাহিৰলৈ ওলাই আহিল মটৰৰ ওচৰত জয়ন্তী ৰ ল তাৰ পিছত তাই সুধিলে কালিৰ ঘটনাৰ পিছতো আপনি ে াক ভাল পাই থাকিব পাৰি নে? উৰ্বশী যেনেকৈ শিল হৈ আছে তেনেকৈ শিল হৈ থাকিলেহে মই শান্তি পাম হৃদয়ৰ দেৱতা গ ল মই শিল হ লো।

দদৰে তাইক ওচৰলৈ চপাই আনি । সি তাইক চুমা টা দি ক লে তুমি শিল নহয় তুমি দেওধনী।

মই আৰু দেওধনী হৈ থকা নাই। দেৱতাই এৰি গ ল শুচিও যাব নোৱাৰো আপনি মাইকী মানহুৰ কথা একো নেজানে। মই এতিয়া আবিঐ থাকিব নো াজো—

দদৰে জয়ন্তীৰ মুখলৈ চালে। এই জয়ন্তীৰ ভিত'ৰদি প্ৰাচীন সমাজে কথ কৈছে তাৰ দৰে 'তাই সংস্কাৰ ভাঙিব নোখোজে। তাই এতিয়া সা াৰণ মানবী তাৰ যৌ িপ্লবৰ সপোন ভাগি গ ল। তুমি কিয় বিচাৰিছা িয়া? কিবা জানো অভাৱ হৈছে বিয়া ে াহোৱাৰ পৰা? দদৰে সুধিলে।

হৈছে

কি হৈছে?

মোৰ এতিয়া একো নাই নিজৰ বুলি লৈ। দেহটো তোমা সন্তানটো তোমা মই চলা মে াৰ খৰচ তোমা মোৰ মনেও কেৱল তোমাৰ মাজেদিয়েই প্ৰকাশ পাইছে। মই সকলো হেৰুৱালো। মই এদিয়া দাসী দেওধ ী নহয় জয়ন্তীয়ে কথা কওঁতে অজ্ঞাতে এটা ৰোষ প্ৰকাশ হৈ গ ল। তুমি একুৰা জুই মই তাৰে খৰি। এতিয়া মোৰ গোটেই গাতে পোৰণি।

দদৰে ক লে তুমি মোক এৰি থৈ যাবলৈ বিচাৰা নেকি ?

এতিয়া গুচি যাবলৈ উপায় নাই মই ঘৰলৈ যাব নোৱাৰো । দেওধনীও হ ব নোৱাৰো আনৰো হব নোৱাৰো ।

দদৰে বহুত সময় ভাবিলে তাৰ পিছত ক লে সন্তানটো জন্মাৰ পিছত তুমি আকৌ দেওধনী হ বা । কেনে দেখা ?

ওহোঁ সম্ভৱ নহয় । দেৱতা ঘৰি নাহে এই চুৰা দেহলৈ ।

দদুৰ মন অশান্তিৰে ভ পৰিল । সি কৰিব কি ? বিয়াবিহীন প্ৰেমৰ এয়ে শেষ নেকি ? জয়ন্তীৰ মন আধুনিক জ্ঞানে মঠেই স্পৰ্শ কৰা নাই । তাইৰ বদ্ধিয়ে চ কি নোপোৱা এই পৰীক্ষাৰ তাই বলি হ বলৈ ইচ্ছা কৰা নাই । তাইৰ দেৱতা হ ল তাইৰ চুপাৰ ইগ । সেই চুপাৰ ইগ ই তাইক এতিয়া দেওধনী গুচি গহিনী হবলৈ কৈছে । এই ইচ্ছা সি সলনি কৰিব নোৱাৰে । সি তাইক এৰিও যাব নোৱাৰে ।

সি ক লে ব লা ফুৰি লৈ যাওঁ কিছু সময় নেভাবিলে মই একো কৰিব নোৱাৰো ।

দুয়ো খোজ ললে । বশিষ্ঠৰ নিজৰাটো পাৰ হৈ হাবি লঙলঙীয়া বাটটে বেদি সিহত ভিতৰলৈ সোমাই গ ল জয়ন্তীয়ে মন কৰিলে দ ৰ চকু বহুত দূৰৈত । কিছু দূৰ যোৱাৰ পিছত জয়ন্তীয়ে সুধিলে এইপিনে কলৈ যোৱা ? গোটেইখন হাবি । দদৰে ক লে কিবা এটা সিদ্ধান্ত নোলোৱাকৈ মই উলটি যাব খোজা নাই মই তোমাক বিয়া নকৰাবলৈ সংকল্প কিয় লৈছিলো জানা নহয় ?

জয়ন্তীয়ে মৰ দুপিয়ালে । তাই জানে । এটা সময়ৰ পিছত বিয়াবোৰ বোজা হৈ পৰে । বিশেষকৈ বিয়াৰ নৈতিকতা । প ৰুষে নতুন নাৰী বিচাৰে নাৰীয়ে নতুন নতুন পৰুষ বিচাৰে । নিজৰ যৌন পহা দমন কৰি থোৱাৰ অথ হেনো লোকৰ দাসত্ব । জয়ন্তীয়ে দদৰ উপৰিও বেথাৰাম আৰু ৰবিচন্দ্ৰক ভাল পায় । কিন্তু তেওঁলোকৰ পৰা আহি তাই কেৱল এতিয়া দদকেই বিচাৰিছে । আনকি তাই দেৱতাকো পৰিহা কৰিছে দদ যেন ঈশ্বৰৰ পিছৰে তাইক এজন মানুহ লাগে লাগে এজন স্বামী । তাই দাসী হ ব খোজে । তাই ক লে সমাজখন এৰিবৰ মোৰো শক্তি নাই তোমাৰো নাই ।

আৰু তুমি যদি ইমান সমাজ বিমুখেই আজি মোক বিচাৰি কিয় আহিলা? ভয়ত নহয়নে?

দদৰে অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰিলে যে আজি সি জয়ন্তীক ঘৰাই লৈ যোৱাৰ ইচ্ছাতো এটা প্ৰবল যৌনাসক্তি প্ৰকাশ পাইছে তাইক নিজৰ কৰিব বাস। তাৰ মন ব হৈ উঠিছে।

—গুড গড! ই টা মস্ত ভণ্ড —দদৰে িজক িজে ক লে মই অন িিয়েক দ ই ঈৰ্ষা ি ত অ ক্ত আৰু পৌৰু গৰ্বী। যদি সচাকৈ জয়ন্তী ত ৰ দে ই স্বাধী তেন্তে তাইক কিয় আজি এৰি নিদিলে? তা উদ্বেগ অশান্তি ক কি? িশ্চয় সমাজ প্ৰব তা। ন। ওজ সত্য হুক আওকা ক াৰ শক্তিও তা হোব াই মাজ হেচা সিও া চলি ে াৱাে কেতিয়াবা ভবিষ্যতে বিয়া ে াজা হ ব বলি আজি বিয়া নকৰোৱাৰ কি অথ আছে? হুগামিত এক সমাজৰে হয় তা নিজৰো অন্তৰ কামনা নহয়

হঠাতে দদৰ ত ভাব হ তা উতাকে যিটো ক িলে সেইটোৱেই সমাজৰ যৌ ক্তি এ ম ত্ৰ হয়। ে ইটো ব তি ক্ৰমহে। তেওঁ । ি হ ভাগি গ িব হ িভুত প্ৰে াবে দ্বিতীয় মি ন ব্যথ হ বিয়া নোহোৱা াবে উভয় ক্ষেত্ৰতে বিয়াটো এটা আ াৰ িয়াটো নম। সেই পে দিয়েই ন না ীৰ মিলন সমাজভুক্ত হয় বিয়া কেতিয়াবা ভাগে কেতিয়াবা বোজা হয়। শুধ াব স্বধী তা থাকিলেও া লেও চটি জীৱনত তাৰ য়োগ সদায় সম্ভব নহয়। অবাধ স্বাধী তা বোধহয় অসম্ভৱ।

িহতে খোজ কাঢ়ি গৈ ৈ চো াং মদৰ ে পা ী এটাৰ ঘ ত উপস্থিত হ গৈ। সিহ তক দেখি ঘ াছোৱা ীপ ন্ত স্ৰস্ত হৈ গ ল। দয়ো হাহি ঘৰটো পাৰ হৈ আন এটা পৰিত্যক্ত ঘৰত উপস্থিত হ লগৈ। ঘৰটোলৈ ে াৰাই গ ল দয়ো ঘ টোত কেইখনমান সংঘৰ লিফলেট পৰি আছে দদৰে কৌতহলেৰে কাগজবোৰ চালে। সি জানে এই হাবি বাৰ নবীনহতৰ সংঘৰ মানহৰ অপৰিচিত নহয়। জয়ন্তীয়ে ঘৰটোৰ পিছফালে গৈ পিছফা ত লৈ নামি ঘোৱা পথটোলৈ চালে ঘ টোৰ পিছফা ল বশিষ্ঠ গংগা তাৰ ওচৰতে অৰুন্ধতী। অৰুন্ধতী এচটা প্ৰকাণ্ড শিল হৈ পৰি আছে।

ে ই চটা প্ৰকাণ্ড শিলৰ কাষত বহি দয়ো এইবাৰ কথা পাতিবলৈ লাগিল সেই ি জন হা ি ত সিহত সম্পণ কাত্মা হৈ প ি ল। জয়ন্তীয়ে খো াখলি াৱে ক ে তাই ঘ ি যাব নোখোজে গাৱলৈ। গাৱত তাই আৰু স্থা নেপায়। তাই নগ ীয়া হ বলৈকে যত্ন কৰিব। বিয়াৰ অবিহ ে াই তে ে হ ব ে াৱা ে। নহ লে তাই তাৰ পৰা সামাজিকভাৱে চি দিন ি চ্ছিন্ন হৈ থাকি । এতিয়া আৰু উভতি বৰো উপায় নাই ক ে া। সন্তানটো ব্ৰ সিহতক আৰু ওচৰ চপাই আনিছে বিয়াখ দি হয় তেতে বাপেকেও সন্তোষেৰে মৰিব পাৰিব।

কিয় জানো সেই হতত দৰ ধাৰণা হ ল জয়ন্তীয়ে কোৱা কথাবোৰ আ ৰে আখ ে স া আনহা ত তাৰ নিজৰ ভাববোৰ ut p an যেন বোধ হ ল বিয়া কো না বিকল্প ব্যৱস্থাই জয়ন্তীক সন্তু ট ক ে এই ৰে বাট হৈ থাকিবলৈ তাইৰ অনিচ্ছা াৱব মানহে তাইক াটল বলি আ ্যা দি ছ। এইটো তাইৰ সহ্য হোৱা নাই

সি এতিয়া বজি ালে অকল সি ভ্ৰা বলি মাতিলেই তাই মক্তা হ ব নোৱাৰে। এই মানসিক যন্ত্ৰ াৰ পৰা সি তাইক মক্তি দিবলৈ ঠিক কৰিলে জেপ প া দগদ ী ট উলিয়াই সি হাতত লৈ ক ে এইপাট ক ক দি াহিছি ? দেৱতাক ?

জয়ন্তী য় তেতিয়া ল দগ ী হেৰুৱাৰ ক া গম পোৱা নাছিল সেই াটি দেখি তাইৰ হৃদয় াচিবলৈ ি ে।

ডিঙিৰ পৰণি আপৰুগীয়া মণিধাৰত দদৰে দগদগীপাত পিন্ধাই দিয়াৰ লগে লগে জয়ন্তী কোমল বকুত তাৰ হাতখন লাগি গ ল সি থোকাথকি মাতে ে ক লে তে মাৰ ব বে মই মোৰ পৰীক্ষা আজি সাময়িকভাবে এৰি দিলো। মই কথা দিছো। ববদেউতায়ো কৈছে—আমাৰ বিয়া হ ব।

কথা কওঁতে তাৰ চকু সজল লৈ উঠিল। তাৰ অনভৱ হ ল সমাজৰ ওচ ৰ তাৰ যৌনবিপ্লৱ প াজিত। কিন্তু জয়ন্তীৰ ওচৰত সি মহান হৈ উঠিল।

সিহঁত দয়োটাই খন্তেক পৰ ইটোৱে সিটোৰ মাজত আত্ম বিলোপ কৰি অৰুন্ধতীৰ কাষতে বহি ল

তেতিয়া গ ৰ ি জু ী চিে মাত দেখওৱ চম্প হতৰ তুন ফি মখনৰ ট্ৰেড ব শেষ হৈছে তালৈ ন ৰ সকলো গ া মান্য লোক আহিছিল। ৈ য়ে া ী পঠাইছিল। জে প া সদ্য মন্ত্ৰ সন্দৰ ৰাভাই উদ্বো ক ৰূপে অ মন্ত্ৰিত হৈ আহি ফি ম আৰু বিপ্লৱৰ সম্পক দশাই এটা ৃতি ধৰ বক্তৃতা দি বাচকব ীয়া দশক সকলৰপ া জাউৰিয়ে জাউি য়ে হ ত চা ি আদ য় কি ছিল

হলৰ বাহিৰৰ আি াটিত মটৰ আৰু ঘো া গ ড়ীয়ে জুম বান্ধিছিল।

সদশনাই বাপেক মাক আৰু মাক ৰ ে উত্তাকক াড়ীত লৈ যাবৈ ওলাওঁতে পিছৰ গাড়ীত উঠিব ল আহি থকা সদানন্দ বৰুৱা আৰু ৰঞ্জিতত চকু পৰিল

ৰঞ্জিতে পেং মাৰি লৈ একেথৰে সদশনালৈ চাই আছিল। সদশনাই মটৰৰ পৰা নামি আহি তাৰ কাষত থিয় হ লহি ৰঞ্জিতৰ চেহেৰা দেখি তাইৰ কান্দো কান্দো অৱস্থা হ ল কিন্তু নিজকে সংযত কৰি তাই ক লে ফি মখন কেনে পালে ?

There is no l fe in t ! গল্পও নাই। Sent mental stuff ! কেৱল চম্পাৰ গান ভাল লাগিল সকে াৰে তাইকে চালে ৰঞ্জিতে উত্তৰ দিলে ফি মতকৈ জীৱন বেছি ৰসাল কি বোলা ?

অ। এতিয়া হ জীৱনটো বজি পাইছো। যি বিচাৰে তাক মানহে নেপায় কি বোলে ? হ াহি সদশনাই উত্তৰ দিলে।

যি পাইছে তাতে সন্তুষ্ট থকাই ভাল। একমাত্ৰ বিদ্ৰোহীবোৰে বেছি বিচাৰে ? কেতিয়াবা পায় কেতিয়াবা নাপায় ৰঞ্জিতে বিষণ্ণ মনে মন্তব্য কৰিলে।

সদশনাই ৰঞ্জিতৰ কটা ভৰিটোলৈ চাই খৰ লাহে লাহে ক লে আপুনি বিয়া নকৰায় নেকি ?

ৰঞ্জিতৰ অন্তৰ সেমেকি গ ল। আনে নশুনাকৈ সি ক লে এতিয়া মই বজি পাইছো প্ৰথম প্ৰেমেই আচল প্ৰেম। বিয়া নকৰাও।

সদশনাই ৰঞ্জিত। মখলৈ চাই হাঁহি ক লে এদিন অপৰাজিতাক চাবলৈ আহিব।

অপৰাজিতা ? বিস্ময়ত ৰঞ্জিতে প্ৰশ্ন ‹ ৰিলে। সি বজি পালে তাই তাক পাহ‌ি ব পৰা নাই। কৃতজ্ঞতাত তাৰ অন্তৰ ভৰি গ ল সি ক লে বাৰু আহিম

সদশনা নিজৰ গাড়ীলৈ । ল ৰঞ্জিত বাপেকৰ মটৰত উঠিল। সদানন্দ বৰুৱাৰ লগত ছিৰাজুদ্দিন হাজৰিকাও আছিল। দয়ো দৈনিক বাতৰি কাকতখন উলিওবাৰ বিষয়ে কথা পাতিছিল। বৰুৱাৰ মনত উৎসাহ নাছিল ৰঞ্জিতৰ লগত মাকণৰ বিয়াখন ভগাব পৰা তেওঁৰ মন ভাগি ৰিছিল তেওঁৰ উত্তমণ আগৰৱালাক হত্যা কৰাৰ পিছতো তেওৰ মন পৰিবৰ্তে আৰম্ভ কৰিছি । সেই মানহজন তেওঁৰ ংগলকামী আছিল। নৱাৰ বিবিধ দাবী পৰণ কৰিব ল া হোৱা বাবে বাগানৰ খৰচ বাঢ়িছে মেনেজ কৰাও এটা সমস্যা হৈ পৰিছে তেওঁ অব লে চন্তালিব নোৱাৰাত পৰিছেগৈ। ফুকন পি য়া বঢ়াবোৰ ে াদ েকা টা আছেগৈ সি কামাসক্ত। Unr l able।

বেলতলাৰ মাটিৰ ধান কাৰো ভ ালিলৈ নহা হ ল। আন্দোলনৰ মল লক্ষ্য পৰণ হওক নহওক চুটি লক্ষ্য পৰণ হৈছে। অসমীয়া মাটি মালিককেইটা মৰিছে —বৰুৱাৰ কথাত ক্ষোভ প্ৰকাশ পাইছিল।

তথাপি তেওঁ বৰদলৈক কথা দিছে যেতিয়া তেওঁ পিছ হুহকি নেযায়। কাগজ উি য়াবই।

ছিৰাজুদ্দিনে বৰুৱাৰ লগত মটৰত বহি কথা পাতি গৈছিল। তেও বৰদলৈৰ কথা কৈাছল—বৰদলৈয়ে অনৰোধ নকৰা হ লে কিজানি অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰ নিজে আহি বিজিনেচত লাগিলহেতেন। তেওঁক এইবোৰ জঞ্জাললৈ টানি অনাৰ ইচ্ছা ছিৰাজুদ্দিৰো নাই। অসমৰ বৌদ্ধিক জগতৰ ক্ষতি হ ব। সেই বাবে তেওঁ নিজেই বৰুৱাৰ লগ লাগি বিজিনেচ চলোৱাৰ কথা ভাবিছে।

বৰুৱাই হাজৰিকাৰ কথা শুনি সকহ পালে হাজৰিকা মেনেজমে ট ত লাগিে তেওঁৰ উৎসাহ ঘ আহিব। বৰুৱাই কলে আপনি আছে যদি ই কা ণ্যোদ্যমে ি বৰদলৈয়ে মোক অৱশ্যে টানি ধৰিছে

ছিৰাজুদ্দিন হাজৰিকাই বজি প ে ৰুৱা ন ভাগৰৰ কাৰণ কি ? তেওঁ ইমান দিন একলে অকে ই য় ন সাম্রাজ্য চলাইছে। পতেকক বহুত কিবাকি ব সম্পত্তি দি যাব ব তেও ধাৰণা কৰিছিল। কিন্তু পতেকৰ পিছত অন্ধকাৰ কোনে খা সম্পত্তি ?

এটা কথা বৰুৱা

কি ?

মানুহে জানো অকল নিজৰ কা ে ই বা িয়া ৰ কাৰে ই সম্পত্তি কৰে ? ছুচিয়েলি টবোৰে আমাক যি ানেই নিন্দা নকৰক কিয় ব্যক্তিগত ম্পত্তি া আচল উদ্দে দেশ ে া খ দৈনিক উলিয়ালে এই স য়ত দে ে ই উন্নতি হ । দলৈ আৰু অধ্যাপ কেও আমাক ধৰিছে। ন ী হ ব সম্পাদক —

বৰুৱাই হাজৰিকাৰ কথ বোৰ শুনি ভাল পা তেও ৰঞ্জিতৰ ফালে চাই সধিলে তই কি কব ৰঞ্জিত। নবীনক স পাদক কৰি দৈনিক চলালে r sk আছে নেকি ?

নাই। থাকিলে সেই া সাধা sk ৰঞ্জিতে উত্তৰ দিলে মযো আপোনাৰ লগত কথাই পাতিব পৰা নাই দেউতা। দেশৰ এই বিপদৰ সময়ত চাকোলাবো গা উঠিছে —তাহানিৰ পিয়লি ফুকনৰ দৰে। কাগজ উলিয় লে মযো লাগিম

পতেকৰ উৎসাহ দো। বৰুৱাৰ হতাশা এইবাৰ একেবাৰে আতৰিল। তেও হাজৰিকাক ক লে তেনেহ লে আহক আজি কথা পাতো। এমাহৰ ভিতৰত উলিয়াব পাৰিলে ভাল।

তিনিও দৈনিকৰ বিষয়ে ক া বতৰা পাতি পাতি হাজৰিকাৰ ঘৰ পালেগৈ। তাতে হাজৰিকাক মাই থৈ ৰঞ্জিতহত নিজৰ ঘৰলৈ ঘৰি গ ল।—

—সেইসময়ত জজ ক ট ত জুৰী আৰম্ভ হৈছিল। মণিকাক লগত লৈ নৰাম ওঙ্গা জুৰ পাৰেই গৈ জুৰৰসকলৰ আসনত বহি চেচন আদালতৰ জজৰ ৰায় বি চ া কৰি আছিল। আদালত তেতিয়া লোকে লোকাৰ ্য। আচামী এজ াচত থিয় হৈ আছিল। বাহিৰত সংঘ হুত কৰ্মী গোট ।ইছি হি চৰকাৰে সংঘৰ ওপৰত নিয়েধাজ্ঞা তু লোৱাৰ াবে আগ্ন গোপনকাৰী কৰ্মীসকল ওলাই আহি ক ট লৈ চাপলি মেলিছিল

সিহঁতে পৰাৰে প । ৈনক লগ পা লৈ ইচ্ছা কৰিছিল।

এফালে নিভাজ শ্ৰেণী স গ্ৰামৰ পথ গ্ৰহণ কৰা ডেকা বিপ্লৱীজন জজ আদালতত জীৱন মত্যু সন্ধিক্ষণৰ মা সিক যন্ত্ৰণাত অস্থিৰ। হীদ বলিলে মানহ ম লৈ যি সমতাৰ মতি আহে সেই মতি তাৰ নাই সকলোৱে দেখিছে হাতত হেণ্ড কাফ মৰা এটা বিষণ্ণ ক্ষীণ আশা আৰু ত্যুভয়ত দোদ ্যমান প্ৰা ৰ এচা ডেকা ল ৰা এবাৰ সি চায় ওচ বন্ধ কোঠ টে লৈ য ত জু ী বহি তাৰ দণ্ড ৰেহাই দিয়া নি য়াৰ ক া বিবেচনা কি আছে এবা চাইছে খি কিৰে বাহিৰলৈ য ত তাৰ সহকৰ্মীবোৰে উৎকা ঠত চিত্তে ৰায় শুনিবলৈ বাট চাই আছে ।

তাৰ নত তেতিয়া কি ভা ৰ উ য় হৈছিল কো ও নে গানো কিন্তু হেৰা দেি সকলোৱে ধি লৈছিল সি বাচিবলৈ বিচাি ছে। জুৰীৰ মত ইতমধ্যে ম নহে আধা আধিহে জানিব পাৰিছে। জুৰৰ সকলৰ এটা দলৰ মত—এনে ড া ক অ ােৰ ফাচীয়েই হ ব লাগে কাৰণ ই পৰিকল্পিত হত্যা। আন দলৰ মত—ল ৰাটোৱে আদশৰ কাৰণে হত্যা কৰিছে আতুৰত পৰি। গতিকে তাৰ মত্যু দণ্ড ৰেহাই দি কলীয়া পানীলৈ মেলিব লাগে নহলে জনমভৰ ফাটেক হ ব লাগে।

এতিয়া কেৱল এজন মানহৰ ভোটৰ ওপৰত লৰাটোৰ জীৱন মৰণ নিভৰ কৰিছে। তেওঁ আহি ম মথ ঠিকাদাৰৰ ঘৰতে আলহী হৈ আছেহি। কিছুমান মানহে সেই বাবে বকু ডাঠি কৈছে মানহ জনৰ ভোট মত্যু দণ্ডৰ পক্ষৰ ফালে যাব। গতিকে ল ৰাটোৰ মত্যু অনিবায।

কিছুমান খবৰ ৰথা মানহে কৈছে সেই জুৰৰজন উত্তম ভকত। তেওঁ হকটোহে কৰিব।

এজলাচৰ এমৰত থকা এখন বেঞ্চত বহি মণিকা আৰু ৰাতিৰামে গহীন হৈ এজলাচত খিয় হৈ থকা ল ৰাটোলৈ চাই আছিল।

সিহতে জানিছিল নৰাম ওজাই কি কৰিব।

ল ৰ টোৱে মণিকাক চিনি পাইছিল। সি হাহিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল কিন্তু হ াহিটো নোলাল মণিকাই তাক অন্তৰেৰে ভাল বলিব পৰা নাছিল। কিন্তু তাৰ মত্যু দণ্ড ৰেহাইৰ কামনা হ লে কৰিছিল। নৰাম ওজাৰ বিচাৰ বদ্ধিয়ে তাইৰ বিবেক জগাই তুলিছিল।

অলপ সময়ৰ পিছতে সিহতে শুনিবৈ পালে মানহবোৰে কাবো ৰাৰ জয় ধ্বনি দিছে।

অলপ পিছতে সিহতৰ ওচৰত আহি জয়ন্তী বহিলহি। তাইৰ মখত এটা প্ৰসন্নতাৰ ভাৱ।

তই ক লৈ গৈছিলি জয়ন্তী? ৰাতিৰামে সধিলে

সেইবোৰ কথা ক টত ক ব নোৱাৰি সকলো জানিবি। তাইৰ মাত শুনি ৰাতিৰামে ধৰিব পাৰিলে দদৰে তাইক ইতিমধ্যে লগ পাইছে। তাৰ মনৰ পৰা এটা দশ্চিন্তা আ াতৰিল। সি মনে মনে খালি দুয়োটাৰে বিয়া হোৱাটো কামনা কৰিছিল। কিন্তু তাৰ কথা কোনে শুনে? সি এটা সামান্য ড্ৰাইভাৰ মাত্ৰ। তাক এইবোৰ কথা কোনেও নোসোধেই।

মণিকাই জয়ন্তীৰ কাণে কাণে ফুচ ফুচাই সধিলে তোৰ গাত দেওধনী লাগিছিলে নেকি?

প্ৰায় তেনেকুৱাই। খালি দেৱতাহে নাই। মানহতহে মজিলোঁ। —জয় তীৰ মখত হ াহি দেহত এটা সং তোষৰ ভাৱ। তায়ো ধৰিব পাৰিলে দুদু ৰ লগত ইতিমধ্যে তাই আপোনভাৱে কথা পাতি আছিছে।

পিতাইৰ কেনে? জয় তীয়ে উদ্বিগ্নচিত্তে মণিকাক সধিলে।

ভাল নহয়। মণিকাই উত্তৰ দিলে।

হঠাতে বন্ধ কোঠাটোৰ দৰাৰ মকলি হৈ গ ল। আদালতৰ বাহিৰে ভিতৰে থকা সকলো মানহৰ মখত ফুচফুচনিৰ ধ্বনি উঠিল।

জজ আহি আসনত বহি জৰীৰ সদস্যসকললৈ চালে তেওঁলোক এজন এজনকৈ কোঠাৰ পৰা ওলাই জজৰ সমখৰ আসনত বহিলহি। মকদমা পনৰ আৰম্ভ হ ল

জজে জুৰীক তেওঁলোকৰ মতামত দিবলৈ আহ্বান কৰি । গোটেইখন আদালত কাহ পৰি জীণ গ ল। কি হয় কি নহয় জানিবৰ বাবে সকলো উৎকণ্ঠিত আচামীজনৰহে গা থৰক বৰক হৈ গ ল। জজে অৱস্থা দেখি এখন চকী আনি তাৰ ওচৰত দিবলৈ পলিচ এজনক আ শ দিলে চকীখ আনি দিয়াৰ লগে লগে আচামী তাতে বহিল। লগে লগে সি বাহিৰলৈ চালে।

সমকৰ্মীসকলৰ সৈতে নবীনক কথা পাতি থকা অৱস্থাত দেখি সি নবীনৰ পিনে চাই হ াহবৰ চে টা কৰিলে। নবীনে তাক হাত জোকাৰি সম্ভাষণ জনালে। সি মৰ দপিয়ালে। তড়িৎ বেগে সিহতৰ চকু দহালিয়ে প্ৰাণৰ বাতা বিনিময় কৰিলে। সংঘৰ দটা ধাৰা লগ লাগিবলৈ চে টা কৰিও মাজতে ফাটি যাব খজিছিল। কিন্তু নবীনে আণ্ডাৰগ্ৰাউণ্ডত থাকি বোমা ফুটোৱা ল ৰাটোৰ অনগামীবোৰক বুজাই বঢ়াই তাৰ ফাললৈ আনি ললে ল ৰাটোলৈ সি চিঠি লিখি তাৰ মত স্পষ্টভাৱে জনাই দিছিল।

নবীনে বজি পাইছিল ল ৰাটোৰ পৰৰ মত সলনি হৈছে। তাৰ চকুৰ ভাষাতো সেই মত সলনিৰ ইঙ্গিত পৰি ফুট হৈ উঠিছিল। নবীনক দেখি সি মনে মনে এটা আশ্বাসো পালে। সি জা নবীনে সংঘক চলাই লৈ যাব। তাৰ অবিহনেও আন্দোলন চলিব।

সি এইবাৰ সাহসেৰে জৰীৰ সদস্যসকললৈ চালে। এজন এজনকৈ সকলোৰে মখত চকু ফুৰাই সি তললৈ মৰ কৰিলে। এই সদস্যসকলেই আজি তাৰ জীৱন মৰণৰ গৰাকী।

হঠাতে এজন ওখ পাখ সাধাৰণ মানহ থিয় হ'ল আৰু জৰীৰ লিখিত ৰায়ৰ কাগজখন জজৰ হাতলৈ আগবঢ়াই দিলে।

মানহৰ চকু এইবাৰ জুৰীৰপৰা জজৰ ফালে গ ল। অসংখ্য চকুৰ লগতে জয়ন্তীৰ চকুও তেওঁৰ ওপৰত নিবিষ্ট হৈছিল। আগতে

কোনো দিনেই তাই কাছাৰীলৈ অহা নাছিল। আজিও নাহিল হেতেন। কিন্তু বাপেকৰ ওচৰলৈ অ হিবলৈ তাইৰ মন উচ চাই আছিল। বাপেকৰ মনত ম ম মৰিম ভাৱ এটাই বেয়া'ক শিপাইছে। সেই ভাবৰ কাৰণ তাই

সেই মহতত অৰ) তাই বাপেকৰ কথা চিন্তা কৰা নাছি বিচাৰকজনৰ কথাহে ভাবিছিল। তেও বা কি ৰায় িয়ে।

হঠাতে জজে কাকতখ পঢ়ি শেষ কৰিলে পেপাৰ ৱেইট এটা দি কাগজ থৈ তও কিছু সময় মৌন হৈ ৰ ল তাৰ পিছত কাগজখন পনৰ হাতত লৈ অলপ পাতনি মেলি গুৰু গম্ভীৰস্বৰে জৰীৰ ৰায়টো ক ট আগত পঢ়ি দি ল

ায়টো পঢ়ি তেও এ াৰ জৰৰসকললৈ চা তাৰ পিছত আচা মীলৈ চালে তাৰ পিছত গম্ভীৰভাৱে ক লে আদালতে আচামীৰ মত্যু দণ্ড হাই দি ত ঠাইত জনমভ ফাটেকৰ আদেশ দিছে ঘোষণাটো দিয়েই তেওঁ এজলাচৰ পৰা নামি নিজৰ কোঠালৈ গুচি গ ল।

জৰৰ সকলো চকীৰ পৰা উঠিল

জয়ন্তীয়ে মন কৰিলে ল ৰাটোৰ মখত হাহি বি িভিছে। কিন্তু তাৰ মখত কথা ফুটা নাই।

তাক প িচে লৈ গ ল।

হঠাতে মণিকাই মন কৰিলে নৰাম ওজাই থৰক বৰক কৰিছে। তাই ৰাতিৰামৰ সৈতে গৈ তেওঁক ধৰি লাহে লাহে বাহিৰলৈ ৈ আহিল। সংঘৰ কৰ্মীবোৰে কৃতজ্ঞতা জনাবৰ বাবে তেওৰ গুৰিলৈ বৰ কোবাকুি কৈ আহিছিল। কিন্তু মণিকাই তেওলোকক আহিবলৈ ি দিয়ে

ইতিমধ্যে নৰাম ওজা অচেতন হৈছিল।

ৰাতিৰামৰ টেক্সীত নৰাম ওজাক শুৱাই দি মণিকাই জয় তীক হাত বাউল দি মাতিলে। তাই আহি ৰাপেকৰ কাষতে বহিলহি। বাপেকৰ অৱস্থা দেখি তাই ভয় খাই গ ল।

ৰাতিৰামে ডাইভাৰৰ ছীটত বহি সধিলে ৰাম ক লৈ ৰাইদেউ ?

ছাত্ৰীবাৰী হাস্পতালৈ বল।

কি হৈছে? ভয়ে ভয় জয়ন্তীয়ে সুধিলে।

জানিবি বল

মটৰ বিদ্যাশবদে চলিছিল ৰাতিৰামেও জানিছিল বড়াৰ এইটো টক যিমান সোনকালে হাস্পাতাল পোৱা যায় সিমান সোনকালে ভাল।

মণিকাই ন াম ওজাক হাতত ধৰি কেৱল নাড়ী চাইছিল। বৰ খ কৈ মাি ছে।

ছাত্ৰীবাৰী হ স্পাতালত ে ভত শুৱাই ডাক্তৰে নৰাম ওজাৰ হাট পৰীক্ষা কৰিলে। পৰীক্ষা শেষ হোৱাৰ পিছত ডাক্তৰে মণিকালৈ চাই ক লে fi sh d

জয়ন্তীয়ে নিজৰ কা কে বিশ্বাস কৰিব পৰা াছি তাই বেল ত াৰ পৰা কোবাকুি কৈ আহিছি বাপেকক বিয়াৰ খবৰটো দিবলৈ বাপেকে শুি অন্ততঃ শান্তি পাব বলি

সকলো মিছা হ ল

এইবাৰ ত ই চিঞৰি বাপেকৰ শটো সাৱট মাৰি ধৰি মাতিলে পিতাই পিতাই পিতাই

বাপেকে এবাৰো নেমাতিলে

মি কাই বাহি লৈ শ ই গৈ ৰাতিৰামক খ টো দি ক লৈ যা দদ দাদাক কগৈ। —

— দদে বহুত দিনৰ মৰত বাপেক আৰু ভনীয়েকৰ লগত বহি একেলগে ভাত খাইছিল। সদশ া অপৰাজিতা আৰু অধ্যাপক ৰবি চন্দ্ৰয়ো ভাত খোৱা মেজ ওচ তে বহি কথা বত । পাতি ৰং ধেমালি কৰিছিল। ৰং-ধেমালিৰ প্ৰধান কাৰণ আছিল দদৰ নতুন সংকল্প গ্ৰহণ। তাৰ বিয়া হ ব আৰু সি নিয়মিতভাৱে তাৰ নতুন পামত খেতি কৰিব।

এই সম্পত্তিবোৰ কি কৰিবি? অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই সুধিলে।

মই কেৱল ট্ৰাি ট হৈ থাকিম। দদৰে কৈছিল যিবোৰ আয় হ ব সেইবোৰ মই জমা থম ৰাজহুৱা কা ৰ বাবে অৱশ্যে বাগানৰ কথা মই ক ব নোৱাৰো। সেইবোৰ উমৈহতীয়া সম্পত্তি।

ইয়াৰ পিছত পৰিয়ালৰ মানহবোৰে মিলি দৰ প্ৰস্তাৱটো লৈ বহুত সময় আলোচনা কৰিলে অধ্যাপক ৰবিচন্দ্ৰই কলে তোৰ প্ৰস্তাৱটো বেয়া নহয় দিন কাল সলি হৈছে। তহতৰ যগৰ প্ৰধান সমস্যা তিনিটা স্বাধীনতা সম্পত্তি আৰু চেক্স। পৰীক্ষা কৰিব খুজিছ কৰ। সম্পত্তিটো মানহে অকল ভোগ কি ৈ কে কৰে সেৱাৰ বাবেহে কিন্তু মোৰ ধাৰণা কি জান? আমাৰ দেশত মানহে এতিয়া সম্পত্তিৰ বিপ্লৱৰ বাবেও সাজু হোৱা নাই চেক্সৰ বিপ্লৱৰ বাবেও হোৱা াই নহলে তয়ো জয়ন্তী বিয়া কৰাব নেলাগে আৰু ন ীনেও আণ্ডাৰগ্ৰাউণ্ডৰ প। আহি জাতীয় ান্দোলনত লাগিব নেলাগে। সমতি য় কিন্তু অ গতেই ধৰিছিল কথাটো গঠন মলক কামেই হ ল আমাৰ একমাত্ৰ সবমা ্য প তহতৰ মহাত্মা গান্ধীয়েও তাকেই কৈছে কি কব মাকণ?

মাকণে মৰ দপিয়ালে। অলপ বৈ তাই ক লে াজ ীতিজ্ঞ সকলৰ ডায়েলেকটিক্স াই মঠেই নবজো সংঘষ লগালেই বা এটাক negat on কৰিলেই বিচৰা লক্ষত উপনীত হব বলি ভবাটো কোনো এটা বিশেষ পৰিস্থিতিত সম্ভৱ হ ব পাৰে কিন্তু সেইটো সনাতন সত্য নহয়। সকলোকে যি াৰে এক কৰি থয় সেইটোহে আচলতে বিপ্লৱৰ জনক। মহা ৰুণাৰ দ টিৰে চালেহে ৰাজনৈতিক অথনৈতিক আৰু সামাজিক আদি বিবিধ বাহ্যিক সমতা সাথক হয়। সমতা আচলতে এটা বিশাল অনভূতি তাৰবাবে ভালদৰে কীৰ্তন দশমৰ পদ পঢ়িলেই হয় ডাঙৰ ডাঙৰ গ্ৰন্থ পঢ়িও এই সহজ সমতাৰ অনভূতি মানহে কেতিয়াবা নেপায়। তাৰ কাৰণ তেওলোকে বিচ্ছিন্নতা নাশ উপায় সদায় বিচাৰি থায় বাহিৰত। কিন্তু ভিতৰলৈ চাবলৈ পাহৰি যায়।

মাকণৰ কথা শুনি অধ্যাপকে হাত চাপৰি মাৰি ক লে মোৰ আই তই ঠিক ধৰিছ। এই কথাটো মই প্ৰথমতে জয়ন্তীৰ পৰা শিকিছিলো।

পঞ্চানন ফুকনে হঠাতে মন্তব্য কৰিলে এটা বস্তু পাহৰি নেযাবি মাকণ।

কি?

authenticity পঞ্চানন ফুকনে বহুত দিনৰ মৰত পতেক

আৰু জীয়েকক এ কলগে বহুৱাই কথা কবলৈ সযোগ পাইছিল। সেইবাবে তেওঁ মন খোল খাই গৈছিল। তেওঁ ক লে যগটোত প্ৰত্যেকটো বস্তুৱেই কৃত্ৰিম— বিশেষকৈ আমাৰ জীৱন যাত্ৰা পদ্ধতি। মই তহতক একো দি যাব নোৱাৰো। সম্পত্তি প্ৰায় শেষ হওঁ হওঁ — মাটি কিডৰ আৰু বাগানৰ শ্বেয়াৰত বাদে। সম্পত্তি মযদা আৰু উচ্চ ডিগ্ৰী । পদ পালে মানহ কেতিয়াবা জীৱনৰ মল সমস্যা আৰু উদ্দেশ ৰ পৰা বিচ্যুত হয় বিমলে নবীনক ঠিকেই কৈছিলে নিজে নি জ দেখা সত্য মতে চলিবলৈ। এইটোৱেই authentic হোৱাৰ পথ মে ৰ জীৱনত বহুত খেলি মেলি হ ল কিন্তু নিজক কোনোদিনে ফাকি দিয়া নাই।

নবী ৰ নাম ওল লতো মাকণ মখৰ আৰু মনৰ কো া পৰিবৰ্তন নহ ল তাই তেতিয়া সম্প আশ্বস্থ হৈ আছিল। তাই ইতিমধ্যে সেই দিনাই আশ্ৰমলৈ যাবলৈ ঠিক কৰি ে লাইছিল তাইৰ এই সিদ্ধান্ত পৰিয়ালৰ কোনেও ভাল পোৱা নাছিল। কিন্তু সেই কথা কবলৈ কাৰো সৎ যোৱা নাছিল

কথা বতৰা কিমান দৰ চলিলহেতেন ক ব ে াৱা ি ঠাতে আহি ওলালহি াতি াম

ক টৰ খবৰ কি অ ৰাতিৰাম? সদশন ই সধিলে।

ক ি ৰ খবৰ ভালেই। ওজাই ল ৰাটোক বচালে কিন্তু নিজেহে গ । াতিৰামে নৰাম ওজাৰ মত্যুৰ কথা সবিশেষ বণনা কৰিলে

কথা শুনি আটাইে াৰ অবাক হ ল। সদশ াই ক লে পৰহি ওজাই কৈছিল পৰ্ণিমাত হেনো চলিব । দেখিছো চ ি লেই।

কোনেও এ কা মন্তব্য নিদিলে।

দদৰে ক ে আপোনালোক বহক বৰদেউতা। মই হা পতালৈ যাও। শটো ইয়ালৈ লৈ আহিম কি বোলে?

আনিবি কিয় নানিবি? অধ্যাপকে উত্তৰ দিলে বঢ়াক নিয়ম মতে পঠিয়াব লাগিব। ৰবি ময়ো যাওঁ

দদ আৰু অধ্যাপক ওচি গ ল।

কিছু সময়লৈ কাৰো মখত মাত বোল নাই।

সেই মহতত কংজনীয়ে চম্পাৰ ল ৰাটো বোকোচাত বান্ধি লৈ সিহঁতৰ ওচৰ ওলালহি।

ভাওৰৰ মেলাত সোৱাদ নেপাই অপৰাজিতাই বাৰান্দাত বহি লগত লৈ ফুৰোৱা বেগটোৰপৰা দৰা কইনাৰ পতনাবোৰ উলিয়াই বিয়া খেলিছিল। কালিৰ ঠেং নাইকিয়া দৰাটো উলিয়াই তাৰ গাত এটা ঠেং লগাবৰ যত্ন কৰিছিল। ওচৰতে কই জনী থিয় কৰাই থৈছিল।

সদশনা মাকণ আৰু ফকনে তাইৰ খেল চ ই আছিল অপ ৰাজিতাই ইমান পৰে কালৈও চোৱা নাছিল কংজনীয়ে আহি তাইৰ ওচৰতে বহি পিঠিৰ পৰা টো ম ই মাটিত ম ই দিলে সি চুচৰি চুচৰি আহি দৰাটোৰ গা পৰা ভ টো কাতি ি য়া লগে লগে অপৰাজিতা জ্ব জলাই উঠিল আৰু তা হাতৰপৰা ভৰিটো কাঢ়ি আ ে। ল াটোৱে ফেকুৰী ফেকু ী কান্দিবলৈ িলে

মাকণে উঠি গৈ ধনীয়া নিপোটল ল াটোক কোলাত ৈ নিচুকাব ল যত্ন ক অ ৰ জিতাৰ উদ্দেশ্যে কৃত্রিম ক্রোধ দশাই ক লে নাকা ন্দিবা সেই সো তাইক মই মজা ি ম

মজা দিম বো া কথাষা ত অপ াজিতা টিকচি বিকচি উঠিল। ত ই ক লে মাহী দৰাটো ভৰি নথৰ লে সি যে বিয়া নকৰায় তাক তুমি জানো নেজান ? তামাৰ নিচি াকৈ কই া যদি আবিঐ ৈ থাকে তেতিয়া মহা মস্কিল হ

মাকে হাহিবৈ ধৰিলে বাইদেউৰ ছোৱালী এইজ ী সা ঘাতিক। — এই বলি তাই ল ৰাটো ল দেউতাকৰ ওচ ত থিয় হ লহি। বাপেকে ল ৰাটোৱে মাকণক সহজে ম া দেখি মনত বৰ আ ন্দ পালে।

ল ৰাটোৰ নাম চম্পাই ৰাখিছিল কা ি ক কাতিক ঘি কাতিকেই

সদশনাই মাকণলৈ চাই সধিলে ন ীনদাক তই লগ পাইছনে নাই ?

ওহোঁ মাকণে নিৰ্বিকাৰ হৈ উত্তৰ দিলে কালি মিটিঙত বক্তৃতা দিয়াহে দেখিলো বক্তৃ তা শুনি ধাৰণা হ ল তেওঁ যেন ass man হৈ উঠিছে। ব্যক্তিসত্তাৰ লগত জাতীয় সত্তাৰ সংযোগ কৰিবলৈ

যাওঁ ত তেওঁ যেন লাহে লাহে ব্যক্তি সত্তাৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হৈ গৈছে। শ দত অন্ততঃ অন্তৰত ৰ প্ৰকাশ পোৱা নাছিল। আমাৰ ৰাজনীতি প্ৰকত মানবতাৰপৰা ি চ্ছিন্ন

পঞ্চানন ফুকনে জীয়েক কথ বোৰ শুনি অনভৱ কৰিলে মাকণ ে সম্পণ ad lt হৈ গৈছে। কাৰো ওপৰত এতিয়া তাই নিভৰ কৰি নচে। সমাজৰ প্ৰতিও তাইৰ ভয় বা অৱজ্ঞা নাই অথচ তাইৰ াণ এক a thent c অনভূতিৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত

তেওঁ সধিলে নিজৰ প্ৰেম আৰু পি য়ালৰ প্ৰতি থকা দায়িত্ব তইতো সৎভাৱে পালন কি ছিলি। দ য়াটাতে তই সাংসাৰিক অথত ্যথ হ লি াজে মাজে মই ভাবো তোক আকৌ বিয়া কৰাবলৈ কোৱাটো মোৰ কত ্য। কিন্তু পিছ মহততে ভাব হয় এই কতব্যৰ ধাৰণাটোৱেই সামন্তয ীয় আি পত্যৰ চিন মই ঠিক কৰিছো মই ল ৰা ছোৱালীক একো উ দেশ ি দিও। পিতৃতন্ত্ৰ আৰু ডিকটেটৰ শ্বিপ মই ে য়া পাও ি জে যদি কেতিয়াবা প্ৰয়োজন অনভৱ কৰ কা ে। াক নিজ কৰি লোৱাৰ তেন্তে কৰি ি। প ি ৈ তিকতাত মোৰ এক বিন্দ া ে। বিশ্বাস না

মাকণে বাপেকৰ কথাবোৰ বৰ ভাল পালে তাই ল ৰাটোক াপেকৰ কোলাত বহুৱাই দি ক লে দেউতা ক্ত প্ৰয়োজ অনভৱ কৰিে মই নিশ্চয় কাৰোবাক বৰি ল ম

স শনাই হঠাৎ ত স ি লে আশ্ৰমলৈ গৈ ব্ৰহ্মচাি ী হ লে আৰু ক ত তে ে কৰিব পাৰিবি? সমতি াইদেউ দৰে হৱগৈ বলি মোৰ মাজে মাজে ভয় হয় মোৰ বোধে তই আশ্ৰমলৈ যোৱাটো ভাল নহ ।

তাত মই আন্দোলনৰ কা ছোৱাহে থাকিম। সদায়তো নেথাকো। মাকণে উত্তৰ দিলে

ঘৰত থাকিনো কাম নকৰ কিয়? ফিৰোজাই যিদৰে কৰিব খুজিছে সদশনাই প্ৰশ্ন কৰিলে।

আমাৰ পৰিয়ালত কৰ্মীৰ বাবে পৰিবেশ নাই বাইদেউ। ইয়াত থাকিলে মানহ ভো ী অলস আৰু কামক হৈ পৰে। আমাৰ পৰিয়ালৰ সকলো মানহেই প্ৰকৃত শ্ৰমৰ পৰা বিচ্ছিন্ন। সেইবাবে

আমাৰ কোনোজনেই দেশৰ বাবে একো বৰঙণি দিব পৰা নাই। মাকণ অলপ পৰ ৰ'ল তাৰ পিছত মনৰ ভাববিলাক জুকিয়াই আকৌ ক'লে আশ্ৰমত সামন্তযগীয়া অনশাসন আছে বাবেই আমি ভাবো যে তাত একো ভাল পৰিবেশ নাই। আছে—। সমগ্ৰ দেশৰ লগত এটা আত্মীয়তাৰ বান্ধোন আনি দিয়ে এই পৰিবেশে। তেনে ভাব থাকিলে অবিৰামভাৱে দেশ সেৱা কৰিব পাৰি। মই আশ্ৰমৰ ক্লেশকৰ অবদমন আৰু আমাৰ পৰিয়ালৰ সহজ সখবাদ এটাকো ভাল নেপাওঁ। কিন্তু মই এটা উন্নত আশ্ৰয় স্থল গতিয়াও আবিষ্কাৰ কৰিব পৰা নাই। সৃ টিও কৰিব নোৱাৰো অকলে। সৃ টিৰ বাবে পক্ষৰ প্ৰয়োজ ।

হঠাতে বাপেকে সধিলে এই ঘ বোৰত তেনে কমময় আৰু আনন্দময় পৰিবেশ জানো কৰিব নোৱাৰি?

মাকণে ক'লে চেণ্টাৰ অসাধ্য একো নাই। কিন্তু মই ঘপ কৰে একো ক'ব নোৱাৰো দেউতা?

সদশনাই ঠাতে সধিলে সংঘক তই তেনে আদশ বাসস্থানত পৰিণত জা । কৰি ব । াৰা ? ধৰ তই আৰু নবীনে যদি—

বাইদেউ। সংঘৰ মাজত কি নাই জানা? মাকণে ক'লে।

কি নাই?

এটা সত্য স্বীকতি নাই বহুত ব্যক্তিয়েই যে সমহ এই কথাৰ স্বীকতি নাই। নবীনদাৰ লগত কত কথা মই হৈছিলো।

সদশনাই অ প ভাবি ক'লে এটা কাম নকৰ কিয় মাকণ।

কি?

ঘৰ আশ্ৰম সংঘ এইবোৰতকৈ মস্ত আৰু গতিশীল আবাস সৃ টি কৰিবৰ বাবে আমি যত্ন কৰো আহ।

মাকণে কিছ সময়লৈ একো নেমাতিলে তাৰ পিছত ক'লে এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ মই দিব নোৱাৰো বাইদেউ কাৰণ বহুতে এনে কৰিবলৈ যত্ন কৰি মাত্ৰ একোটা একোটা সন্দৰ মাজুলীৰহে সৃষ্টি কৰেগৈ।

পঞ্চানন ফুকনে হাঁহি ক'লে ঠিকেই কৈছ মাকণ মানহে সত্ৰ সৃষ্টি কৰিছে কমিউন সৃষ্টি কৰিছে। কিন্তু বিচ্ছিন্নতাৰ সমস্যা সমাধান কৰিব পৰা নাই।

মাকণে কিবা কৰলৈ লৈ হল এনে ত বাহিৰত খোল তালৰ শ দ শুনা গ ল। আটাইবে বাহিৰলৈ ওলাই গ ল নবাম ওজাক শেষ শ্ৰদ্ধাঞ্জলি জনাবলৈ। কংজনী আৰু অপৰাজিতাও ইবি াকৰ ল ে বাহিৰ পা ে গৈ।

শটো এখ টাকত অনা হৈছিল মাকণহ ত গৈ টাকৰ ও ি ত থিয় হ লগে প্ৰায় পঞ্চাশজনম ন সংঘৰ কৰ্মীয়ে টাকৰ ও ি ত বৈ কথা াতিছি। । ত া বজোৰ ম হবোৰে টাকখন ৰোৱা লগে লগে বাজনা সামৰি ট্ৰাকৰ ওপৰতে হি জিৰা লৈছিল

পঞ্চানন ফুকনহতে শৰ পৰাই ওজাৰ শটোলৈ প্ৰণাম জনালে। অলপ ি হতে নট ৈ দদহত প লেহি। ট ৰ প া অধ্যাপক আৰু জয়ন্তী প্ৰথমেই নামি আহিল মাকণহতক দেখি জয়ন্তীয়ে উচুপিবলৈ ধ ি লে অধ্যাপকে ইক গাত ধৰি ঘৰৰ ভিতৰলৈ লৈ গ ল।

দদৰে মটৰ প া নামি ব পেকৰ ওচৰৈ আহি ক লে মখাগ্নি কোনে কৰি দেউতা?

কিয় তই? ওজ না আৰু অ ছে কো ?

বাপেকৰ কথা ও ি সি উ ৰগ্ন হ যাগ যজ্ঞত আজিকালি তাৰ একেবাৰে আস্থা নাই। কিন্তু প্ৰথাক উশাই কৰিবৰ তাৰ শক্তি হ সেই মহতত। সি ভিতৰলৈ গ ল আৰু পেৰা খলি ধতি এখন উলিয়াই ললে ভিত ি ভিত ি তাৰ বোহেমিয়া মনটোৱে বিদ্ৰোহ কৰি উঠিল। এইবো কাম কৰিবৰ তাৰ মঠেই মন নাছিল। তাৰ মনত পৰি মাকৰ অ ন্ত্যি টি ক্ৰিয়াৰ াবেও সি এইখন ধতিকেই পিন্ধিছিল তেতিয়া তাৰ যাগ যজ্ঞৰ প্ৰতি ইমান বিৰাগ নাছিল

মে মে তা ভাব হ ল মই ভণ্ড মই দবল

দিনটোৰ ভিতৰতে সি স াজৰ ওচৰত দ্বিতীয় াৰলৈ নতি স্বীকাৰ কৰিলে।

সাজ াৰ কৰি ওশাই আহি সি আকৌ মাকণহতৰ ওৰি ালেহি ইতিমধ্যে তাৰ মটৰত মা হে সৎকাৰৰ বাবে আৱশ্যকীয় সকলো বস্তু ভৰাই দিছিল অ গ ছীটত এজন পৰোহিতো বহি আছিল

This is compromise দুদুৱে নিজক নিজে ক লে জান

আৰু বিপ্লৱৰ পৰা মই লাহে লাহে াবচ্ছিন্ন হৈ গৈছো। সমাজে মোক বান্দৰৰ দৰে নচুৱাইছে।

খোল তাল আকৌ বাজি ৈল ধৰিবে টাকখে া চলিল এতিয়া সি যাব লাগিব মশানলৈ মত্যু কাৰ হ ল? তা নে ৰাম ওজ ? ঐ ি হ্যাই জয়ী হ ল

মাকণ। দদৰ মা টো কপিছিল।

সি নিজ মনৰ কথাবো কব নোৱাৰিে ছুপাৰইগ ষ্ট বা । দিলে আত্ম প্ৰকাশত।

কি হ ল দদ দাদা?

তই এতিয়া যাবি নে থাকি ? তাৰ মাতটে সি কোনো ৰকমে-থিৰ কৰি ললে।

যাম।

তেনেহ লে য ি। সি মাকণক তাৰ ম উ ৰগ্ন শা আৰু টনা আজোৰাৰ কথা ক খজিছি কিন্তু নক লে দদ ল া ি কৈ গৈ মট ত উঠিলগৈ ম ৰত ট ট দি সি ি জক ি জ স ি ল ি দ্ৰোহ কৰা কিয় ইমান টান?

মটৰখন চলি যোৱা পিছত মাকণহত ঘৰলৈ উভতিল।

ভিতৰৰপৰা অধ্যাপক ওলাই আহিছিল অপৰাজি ৰ লৈ সদশ াক দেখি ক লে ব ল আই এ াৰ সদানন্দ ৰুৱাৰ তাৰ পৰা আহোগৈ

সদশ া মাকণৰ লগত খন্তেক কা ইচ্ছা আছিল। সেয়ে তাই ক লে এতিয়া নগ ল নহয়নে?

নহয়। হাজি কাও যাব কা জ কাশ ি দ্ধান্ত অ জিয়েই পকা ক ি ব লাগিব দেশ ক ম পে ই থব নেপায়

বাপেকৰ কথা ে াব ে াৱা ি সদশ াই ি জ মট থ ত াে ক আৰু জীয়েকক লৈ জিতহ ৰ ঘ ফালে কোব ললে

বাপেকৰ সৈতে মাকণ ঘ ৰ ভিত লৈ সোমাই গ ল। ভিতৰ পাই বাপেক এখ চকীত হিল। জ স্তী য় চিত্ৰাৱ ৰুম বাৰাণ্ডাত বহি তেতিয়াও উচুপি আছিল। কংজ ীয়ে ল ৰাটোক খৰা ৈ ফুকনৰ ঘৰটোলৈ লৈ গ ল

মাকনে এখন সৰু বিচনা আৰু এটা খদ্দৰৰ বেগ কমৰৰ পৰা উলিয়াই আনি বাহিৰৰ কোঠাত থলেগৈ। ৰাতিৰাম বিষণ্ণ মনে বাহিৰত বৈ আছিল। তাক এখন ঘোৰা গাড়ী আনিবলৈ কৈ তাই পনৰ ভিতৰলৈ সোমাই আহিল।

তাই প্ৰথমতে জয়ন্তীৰ শুৱিলৈ গৈ তাইক বাৰাণ্ডাৰ পৰা তুলি আনি বাপেকৰ শুৱিত বহুৱাই নিজেও তাইৰ শুৱিত বহিল। জয়ন্তীয়ে শান্ত হৈ এবাৰ ভাবী শহুৰেকৰ মখলৈ চাই তললৈ মৰ কৰিলে। পঞ্চান ফুকনে একো নেমাতিে । তেওঁৰ কাকো একো ক ব লগা নাছিল। বহুত দিনৰ মৰত ঘৰখনত তেওঁ শান্তি অনভৱ কৰিছিল।

জয়ন্তী! মাকণে মাত লগালে।

কি?

মই এতিয়া যামগৈ

তেতিয়ালৈকে জয়ন্তীয়ে মাকণৰ সংকল্পৰ কথা গম পোৱা নাছিল। সেই বাবে মাকণে চমকৈ সেই কথা তাইক জনালে।

জয়ন্তী আচৰিত হ ল। তাই দেখিলে এই ঘৰখনৰ বাপেক পতেক আৰু জীয়েক সকলোৰেই এটা এটা সকীয়া মন আছে সেই তে কাম কৰে। তাই লাহেকৈ ক লে এই হেন এখ ঘৰ থাকোতে আশ্ৰমত থাকিবগৈ কিয়?

মাকণে একো উত্তৰ নিদিলে। মাথোন ক লে ঘৰেই সকলো নহয় জয়ন্তা দে । আছে।

মই ভাবিছিলো— জয়ন্তীয়ে কথা শেষ কৰিব নোৱাৰিলে।

মাকণে জয়ন্তী মখলৈ চ ই বজিলে জয়ন্তীয়ে অকলে বাপেকৰ শোকতে অভিভূত হৈ থকা নাই এই ঘৰখনৰ লগত হোৱা নতুন সম্পকৰ ফলত ব ব লগা দায়িত্ববোৰৰ কথা ভাবিও তাই তলে তলে চিন্তিত হৈছে। সম্ভৱতঃ তাই ভাবিছিল মাকণে তাইক দিহা পোহা দি এই নতন ঘৰৰ মানহবোৰৰ মন বজি চলিব পৰা কৰি দিব তাই হ ব লগা সাধাৰণ গৃহিণীৰ দৃ টিৰে কথাবোৰ ভাবিছিল।

মাকণৰ কৰুণা উপজিল লগতে ভালো লাগিল। জয়ন্তীৰ ধ্যান ধাৰণা ঠিক মাকৰ দৰে। তাইৰ মাজত মাকণে দেখা পালে কুন্তী আৰু সীতাক

বাপেকেও এই কথা বোধহয় বজি পাইছিল। সেয়ে তেওঁ ক লে তই একো চিন্তা ক ি ব নেলাগে জয়ন্তী। এই ঘৰত তই যেনেকৈ ইচ্ছা তেনেকৈ চলিবি। সকাম নিকাম কৰো ব ি ও কৰিব পাৰিবি ইয়াতে। দদৰেই কৰিব। তাইক এতিয়া যাবলৈ দে।

এই কথা কৈ বৰ্‌া উঠিল জয়ন্তীয়ে তেওক এটা সেৱা ক ি ক লে আজিৰ পৰা আপনি মোৰ পিতা।

বৰ্‌া নিজৰ ঘৰলৈ গুচি গ ল। মাকণ গৈ পদূ ি মথ পা ি গৈ জয়ন্তীও লগে লগে আহিছিল। িতিৰাম ঘোৰা গাড়ী লৈ ৰৈ আছি মাকণে তাত উঠি জয়ন্তীৰ পৰা বিদায় লৈ কচোৱ ক গাড়ী চলাবলৈ ক লে।

ঘোঁৰা খড়াৰ শ দই মাক ম টা ি ি প্ৰাচীন ৰ যগ ৈ। ইতিমধ্যে গুৱা াটীত ঘে ৰা গাড়ী সংখ্য ক ি আহিছে। এই স া সো কালে শ াত ি ত হ । কা স ি ৈ ছে

ঘে ৰাৰ চকাত লাগি অ ি ট শি উফৰি ৈ ছিল মাকণে ভিতৰত বহি তাই দেখা গুৱ হাটী ট ত ি ইছি । মাকহতৰ য ৰ ধ্যা ধা া কলে ি ৈ ছে স্বা ী তা আন্দো লন আৰু অস ীয়া উন্নতি কত স্বপ্নই শৈ ৱ আৰু যৌৱনৰ কালত তাই ম বিমে হত ক ি ৈ ছি ম অ ৰু া ী মন্তি কত ধ ীয়া ধনীয় কল্প । ি ইবে এতিয়া কো নাই তিয়া স্বপ্নভঙ্গৰ কাল। পাখী লগা ঘোঁৰা আৰু ন ই

হঠাতে ঘোৰা গাড়ী ৰৈ গ ।

মাক ি খিৰিকিখ ি দি চাই দেখে বাহিৰত ম ি কা সদশনা বাইদেউৰ ঘৰৰ প া চিএ ি ছে

মাক গাডীৰপৰা ান ি ল ম ি কাই আহি ি ি কিয়েদি মাত লগাই ক লে মাকণ বাইদেউ য়ো ি ামাৰ লগত যাম।

তুমি ক লৈ যোৱা?

তুমি য লৈ যে ৱা।

মণিকাই ভিতৰলৈ গৈ এটা বেগ আনিলেগৈ। ৩াৰ পিছত গাড়ীত উঠি বহিল। মণিকাই সাজপাৰ কৰি ধনীয়া হৈ আহিছিল গাত চে টৰ গোন্ধ মাকণে বজি পা ি বিয়াৰ পিছৰ আত্মসখৰ কাল এতিয়াও শেষ হোৱা নাই তাইৰ বাবে। মাকণৰ ভাল লাগি গ ল।

তুমিতো আশ্ৰমলৈ যাবৰ সময় হোৱা নাই মণিকা। মাকণে ধেমালি কৰি ক লে

ঠিকেই। কিন্তু সমতি বাইদেউ আহিছে। সেয়ে যাবলৈ ওল ইছো। মানহজনী চাই আহো

হয়নেকি ?

হয়। বোধহয় অপ ে শ্যন কৰাব লাগিব।

আচম্বিতে আহিল যে।

ডাক্তৰে বোলে কালি ৰাতি কৈছে। বৰদলৈয়ে গম পাই আজিয়েই পঠিয়াই দিলে কা। লৈ পৰাই যাব

সিহতে বাটে বাটে কথা ।তি ।বলৈ ধ ি লে মণিকাই দিনটোৰ ঘ েনা বণনা কৰিলে। মাকণে নিজৰ মানৱ সেৱাৰ সংক পৰ কথা ক লে স য় কে কৈ প হ ত ক কো ক ে ৱাি লে। পাড়ৌখন ৰ লতহে সিহত গম হ যে আশ্ৰ ি হতৰ সম্ম খত।

তেতিয়া গধলি আৰম্ভ হৈছে। আশ্ৰমত প্ৰাথনাৰ নাম। বাহিৰৰ কুটীৰত সংঘৰ ক ীে । ভী সিহতক দেখি আশ্ৰমৰ এগৰাকী সেৱিকা আ াঢ়ি আহিল তাই ি হতক কুটী টোলৈ লৈ গ ল। ভিতৰত কৰ্মীবোৰ হি আছে নবীনে ক্ত্তা দিছে। মাকণে কিছুপৰ বক্তৃতাটো শু ি ে তেতিয়া ন ীনে মোখনি মাি ছে হিন্দ মছলমান খ টান ট্ৰাইবেলক একতাৰ ডো ে ৰে বান্ধিবলৈ গঠনমলক কাম কৰাৰ সময় হৈছে। পোৱা পাৰা জিলাত অনপ্ৰৱেশ কাৰী আৰু থলৱা লোকৰ মাজত সংঘষ ঘটিছে। সেইবোৰ অঞ্চললৈ সেৱক সেৱিকাসকল যাবৰ সময় হৈছে।

মাকণে সেৱিকাজনীক ক লে মোক ক ত থাকিবলৈ দিছে ?

ইয়াতে।

এতিয়া আন ক ৰবাত বহোগৈ। মিটিং শেষ হওক। বস্তুবোৰ আপনি ঘৰৰ ভিতৰত থৈ আহকগৈ। মণিকাৰ লগত তাই উভতি আহিল। সেৱিকাজনীয়ে বস্তুবোৰ কুটীৰত থৈ তেওঁ লাকক আহি লগ ধৰি ক লে সমতি বাইদেউৰ তালৈকে বলক।

এটা আহুতীয়া কোঠাত সমতি বাইদেৱে এখন বিচনাত বহি প্ৰাথনাৰ নাম শুনিছিল। মণিকাইঁতক দেখি মখত তেওৰ হাঁহি ফুটিল। সুমতি বাইদেউৰ চেহেৰা চালে ভিতৰৰ ৰোগৰ কথা একো

ধৰিব নোৱাৰি তেওঁ মণিকাক ক লে তই মোৰ লগত যাব পাৰিবি মণিকা ?

কলৈ ?

কলিকতা । অপাৰেশ্য হ লে গুচি আহিমি ।

মণিকাই উইলফ্ৰেড কথা ভাবিলে তেওঁ বোধহয় সন্মতি দিব কিন্তু এই সময়ত তাই িজে উইলফ্ৰেডক এৰি যাবলৈ ইচ্ছা কৰা নাছিল । আত্ম সখৰ কল্পনাত তাই বিভোৰ হৈ পৰিছিল তথাপি তাই ইচ্ছা দমন কৰিবলৈ সমথ হ ল । তাই ভাব হ ল সমতি বাইদেৱে নোৱা াতহে তাইৰ লৈছে তও এই সময়ত অকলে যাব নে ৱাবে কি কতালৈ ।

যাম মণিকাই উত্তৰ দিলে । সমতি বাইদেউৰ মন আনন্দত ভৰি গ ল তেওঁ মণিকাক অন্তৰে ভাল পাইছি তাইৰ সেৱাৰ ভাব স্বত স্ফত তাত মান অভিমান আৰু তত্ব কো । জঞ্জাল নাই ।

তে হ লে কাইলৈ পৰা ওলাবি । আমি ৰে ত যাম । সদশনাকো কবি কথাটো । এতিয়া তই যাব পাৰ ।

াহিৰত তেতিয়া বাৰুকৈয়ে আন্ধাৰ । মাকণে ক লে মই অলপ লাহে লাহে াওঁ সদশনা াইদেউহঁত তাতো ভতৰ দ বহি থকাতকৈ আপো ালোকৰ লগতে থাকো । মাকণ বাইদেউ ইয়াত থাকিবলৈ আহিছে গম পাইছে নহয় ।

সমতি বাইদেৱে ক লে পাইছো ।

তিনিওজনীয়ে গোট খাই এইবাৰ দেশৰ বতমান অৱস্থাত আশ্ৰমৰ ভমিকা সম্পকে আলোচনা কৰি ইতিমধ্যে সেৱিকাসকলে সাম্প্ৰদায়িক শান্তি ৰক্ষা কৰিবৰ বাবে বিভিন্ন ঠাইলৈ যাবৰ বাবে সিদ্ধান্ত কৰিছে । কাইলৈ পৰাৰ ৰেলতে এদল সংঘৰ সেৱক আৰু এদল আশ্ৰমৰ সেৱিকা গোৱালপাৰা জিলালৈ ৰাওনা হ ব । সেৱিকা সকলে মাকণক লগত যাবৰ বাবে ধৰিছে নেত্ৰীৰূপে । খবৰটো দি সমতি বাইদেৱে সুধিলে তুমি যাবা নহয় ।

মাকণে খবৰটো শুনি বৰ আনন্দ পালে । এই মহতত সেৱাৰ কাৰণে য লৈকে যাব লাগে ত লৈকে যাব । বিশেষকৈ মহিলাসকলক প্ৰস্তুত কৰাৰ কাম এইটো ।

ঠিক সেই মহতত সংঘৰ কৰ্মী সভা ভাগিল। নবীনে সকলোকে বিদায় দি পোনে পোনে সমতি বাইদেউৰ ওচৰ লৈ গ'ল সভাই তাকে সেৱক দ ৰ নেতা হৈ ে াৱালপাৰালৈ যাবলৈ নিৰ্দেশ দিছে। সেই কথা জ াবলৈ নিজে আহিছিল। ানৰ মনত আজি অপাৰ আনন্দ। সংঘই শ্ৰেণী স গ্ৰাম আৰু জাতীয় অস্তিত্ব ৰক্ষাৰ সংগ্ৰামৰ মাজত সম বয় ৰক্ষা কৰি তমান অৱস্থাত এটা পথ উলিয়াবলৈ সম হ'ল। ন াম ওজাৰ কৃপাত জ ায়ে সংঘক এক মহা স কটৰপৰা উদ্ধ কৰিে সংঘৰ ডেকা নেতা সেই বোমা ফুটোৱা ল ৰাটোৰ প্ৰাণ ৰক্ষা হ'ল। ক ীসকলৰ মনত আৰু ে দনাৰ ছা নাই হোৱা এবছৰে সি ল ৰাটোৰ এডভা সাৰিজ্ঞি ৰ নাতি বিৰুদ্ধ াৰে াৰে ঘৰি মানহৰ ল ত ভয়ানক তক যদ্ধ কৰিছে। সেই সংগ্ৰামৰ আজি ফল ধৰিছে। সকলোৱে এতিয়া অ ম ৰক্ষাৰ আন্দোলন যো দিবলৈ সন্মত হৈছে ন ীনে বৰদলৈৰ লগতো এটা বজা পৰা ক ছে। দয়ো দয়োৰে নীতি এতিয়া ভাল ধৰে। বজে। সমতি বাইদেউৰ লগতো তাৰ আজি অমত নাই বলিলেই হয়।

টা গান ও ও াই সি কোঠালৈ সোমাই আি ন। কিন্তু মাকণক দেখি থতমত খাই গ'ল এই ময়ত এই ঠাইত এনে এটা আনন্দৰ মহতত যে মাকণক লগ পা সেই কথা সি সপোনতো ভাবিব পৰা নাছিল। জেলৰ পৰা ওলোৱাৰ পিছত মাকণক সি লগেই পোৱা নাই। অৱশ্যে সি জানিছিল মাক বতমান গুৱাহাটীতে আছে।

মাকণ আৰু মি কা দটা মঢ়াত বহি আছিল নবীনে সমতি বাইদেউৰ বিচনাত বহি মাকণলৈ চাই সধিলে তু ম যে ইয়াত ?

ইয়াত কিয় ে ইটো প্ৰশ্নৰ উত্ত আপোনাকো দিব লগা হ'লনে? মাকণে মিচিকিয়াই হাহি উত্তৰ িলে অৱশ্যে এনে এটা জাতীয় সংকটৰ মহূতত লগ লগাৰ বাবে মৌলিক দৃ টিভঙ্গীৰ মিল নহ'লেও মই বহল মানবতাৰ স্বাথত ইয়ালৈ আহিছো। ইয়াতে থাকি সম্প্ৰতি কাম কৰিম। আপোনাৰ ভালনে?

মাকণৰ এই পৰিবতন বি ময়কৰ। প্ৰেমাসক্তিৰ আৰু অনিশ্চিত মনোভাৱৰ যন্ত্ৰণা তাইৰ মাতত নাই। প্ৰত্যেকটো শব্দই অথপণ। নিজৰ মনৰ বলেৰে তাই এতিয়া চলিব পৰা হৈছে। এই মন স্বয়ং সম্পণ। মোৰ ভাল মাকণ তোমাৰ? নবীনে সধিলে।

ভাল

মণিকাই লক্ষ্য কৰিছিল দয়োৰে ভিতৰত কিবা গভীৰ বজাবজি আছে এই বজাবজি ওপৰ স্তৰ বজাবজি। কিন্তু এই বজাবজিৰ পৰিণতি কি? তাই কোৱা ধৰিব নোৱাৰিলে

তাই কিবা কব খুজিছিল কিন্তু ইতিমধ্যে সমতি বাইদেউৰ লগত নবীনৰ কথা বতৰা আৰম্ভ হৈ গ'ল। মাক আৰু মণিকাই নীৰবে সেই কথা বতৰা শুনি থাকিল

বিমলদাক আমিন ... ত ... ঠিওৱা নি... পৰা সংঘই সন্মানীন হোৱা ... ৰাজনৈতিক পৰিস্থিতি আৰু সামাজিক সংকট কিদৰে ... হতে অতিক্রম কৰিলে ... তেওঁলোকে আলোচনা কৰিলে। বিমলদাই ... উপদেশে ই দয়ো ... দেখা সত্য অনসৰ কৰি কামত অগ্ৰসৰি আজি এক সময়ৰ ক্ষণত সংঘত উপস্থিত হৈছে এই সময় বয়ৰ অৱশ্যে স্থায়ী ভেটি তেওঁলোকে এতিয়াও আৱিষ্কাৰ কৰা নাই সমতি বাইদেৱে এই ভেটি আৱিষ্কাৰ কৰি ... চাইছে যাইকৈ সৰ্বময় আধ্যাত্মিক ... দ্বাৰা অনপ্ৰাণিত সেৱাত —সেয়ে তেওঁৰ স্থিতি প্ৰতীক আশ্ৰম আৰু নবীনে তাক আৱিষ্কাৰ কৰিবলৈ চাইছে মন আৰু দেহৰ স্তৰত — সংগঠনত সেয়ে ... কামৰ প্ৰতীক ... সংঘ

সংঘ যেন পৰুষ আৰু আশ্ৰম যেন প্ৰকৃতি। দয়োৰে মিলনতহে পৰম সৃষ্টি মহত উদয় হয়। সমতি বাইদেৱে হাহি ক... এতিয়া কামৰ সময়। কালিলৈ প্ৰত্যুষৰ বেলত সেৱিকাসকল যাব সাম্প্ৰদায়িক অশান্তি চলি থকা অঞ্চলবোৰলৈ তোমালোকে বা কি ঠিক কৰিলা?

আমিও যাম নবীনে উত্তৰ দিলে সাম্প্ৰদায়িক অশান্তি নগলে অসমৰ জনতাক জাগ্ৰত কৰা টান হব।

হঠাতে মাকণে সধিলে আপনিও যাব নেকি?

অঁ

তাইৰ মন আনন্দেৰে নধৰা হল তাই কলে ময়ো যাম। একেলগে কাম কৰিবলৈ পালে বৰ ভাল লাগিব। নোৱাখালিলৈ গৈ দেখিলো আচল কাম গাৱত মানহৰ ঘৰে ঘৰে গলেহে একতা আহিব।

সমতি বাইদেউ নবী। আৰু মণিকা তিৰি ওটাই এইবাৰ মাকণলৈ চ লে তাই ক াত অনিশ্চয়তা অ ৰ দ্বি। নাই

নবীে ক ে মো খ আনন্দ াগিছে মাকণ। তোমাৰ গত কাম ক বৈ পা ইয়া ক আৰু মো ে ভাগ্য কি হ ব াৰে ?

ভাগ্য কা ে ছি ক নেৰা ে। কিন্তু এটা অভৰ মই অ া া কা ত দেখি ছা

কি ? ি য়ত ীন সধিলে

অ পি সমাজ তাক ষিমান গভ ভাৱে দেখি ে ব্যক্তিসত্তাৰ মাজতো যে জীৱ বে। ই ৈ স গ্র মানব সত্তাক চোৱাৰ শক্তি আছে ে ই কথা আপি ধৰি নো ে হ ে সংসা ত বি ঠাকুৰ া াঙ্কী উত্তৰ হ হেতে মই ঠেকি শিকিছো। কাজেই এই কথা স্প টভ ৱে কৈছো মা হৰ এটা sp tual dimens on ও আছে

নবীনে ম কণ কথাে া শুনি ভাি বলৈ াধ হ এইজনী আগ ধনীৰ কন্যা ি লাাস ী মাকণ নহয় তাই আজি ব্যক্তি সত্তাৰ সাহায্যেৰে সকে াৰে গত এক হ বলৈ প্রয়াস কৰিছে এই আ যাত্মিক শিক্ষা া মহাপৰুষসক া পাইছে। সি ক লে হয় ইতো াজনৈতিক দ িটৰেই জগতখন চাই আছো এই দশনেৰেই যে মানহৰ সকলো বিচ্ছিন্নতা গুচাব পাৰি তাক মই নকওঁ তোমাক মই সংঘলৈ ম তিাছলো সমতি াইদেউৰ নিচিনাকৈ থাকিবলৈ। কিন্তু তুমি ব্রহ্মচয থ ললা এই প অৱশ্যে যৌন বিচ্ছিন্নতা আৰু কেৱল আধ্যাাত্মকতাৰ পথ। সেইদৰে সম্পত্তিগত বিচ্ছিন্নতাও তুমি অতিক্রম কৰিব ৰা নাছিলা। হয় নে নহয় ?

যৌন বিচ্ছিন্নতা আৰু সম্পত্তিগত বিচ্ছিন্নতা নাশ কৰাৰ বাবে আমাৰ আশ্রম আৰু ঘৰতকৈ উন্নত কিন্তু দয়োটাৰে সঙ্গ বোৰ থকা এক থকা ঠাই লাগিব। মহাপৰুষ বা ৰাজ ীতিভই এতিয়াও এই পথ দশাব পৰা নাই। মই ভাবো কৰ্মীসকলেই এটা নতুন সম তাপণ বিচ্ছিন্নতা জয়ী নতুন আব স গহ উত্তৰ কৰিব লাগিব। এই মতত মই দৃঢ় আপনি হয় নে নহয় নেজানো সম ত বাইদেউৰ মতো মই নেজানো।

সমতিয়ে চকু মুদি দয়োৰে কথাবো শুনিছিল মাকণৰ ক।
ৰ শুনি তাইৰ ভ লাগিছিল। তেওঁৰ মনত ৰিল বিমলেও ব্ৰহ্মচৰ্য ভাল পোৱা নাছি ওঁ মনে মনে সন্তান কামনা কৰিছিল।

সমতি বাইদেৱে হে লা ক যদি তে নতুন থকা ঠাইৰ উত্তৰ বৰিব পাৰা তেন্তে তুমি প স্কাৰ পাবা মা

কি পৰস্কাৰ? মাকনে কৌতূহলত সুধিলে।

এই কৃষজ ।ক কথা কৈয়েই সম ত বাইদেৱে হা লে।

মাকণৰ মুখখন লাজত ৰঙা পৰি ল তাই ক খেত তা জড়পিণ্ড নহয় তেখেতবো মত আছে

ন ীনে উত্তৰ দিলে মই তুন জীৱনৰ সন্ধানত তো ইমান দি কটালো কিন্তু আৱিষ্কাৰ কৰিব ল মোৰ অ জাৰিও নাই প্ৰতিভাও নাই আগ চি তাবোৰকে পাগুলি আছো যদি প্ৰকৃত পক্ষে তুমি এনে এটা অভিনৱ আৱিষ্কাৰ কৰা তে ত ই প্ৰাণপিণ্ড ৰূপ ধৰি তোমাৰ পৰস্কাৰ হ বলৈ সাজু আছো।

মাকণে ক লে তাৰমানে আ নি এতিয়াও দায়িত্ব এৰাই মোৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হৈ থাকিব খোজে

নোখোজো মই সহজ উন্নত স্বাভাৱিক জীৱন বিচাৰো। যদি ভাবা সহকৰ্মীৰ উপৰিও আমি সহগামী হ ব লাগে তে ত মই তাত আপত্তি নকৰো। নবীনে উত্তৰ দিলে।

কথা ৰতৰাবোৰে আক মিকভাবে নবীন আৰু মাকণক ওচৰ চপাই আনিলে। মাকণ আৰু নবীন দয়ো সপোনতো ভবা নাছিল যে সিহ তৰ মন ইমান ওচৰ চাপি আছিল

ৰাতি বেছি হ লত নবীন যাবলৈ ওলাল। সি সমতি বাইদেউৰ পৰা বিদায় লৈ মণিকা আৰু মাকণৰ লগত কুটীৰলৈ গ ল। কুটীৰত নবীনৰ লাম লাকট যিবোৰ বস্তু আছিল সেইবোৰ মাকণে বান্ধি এটা বেগত ভৰাই দিলে। তাৰ পিছত তাই নবীন আৰু মণিকাক আশ্ৰমৰ গেটৰ মুখত আগবঢ়াই থৈ আহিলগৈ।

সেই নিশা মাকণৰ টোপনি নধৰিলে। কিহে তাইক আজি হঠাতে নবীনৰ লগত এইবোৰ কথা পাতিবলৈ প্ৰেৰণা যোগালে?

নবীনক আৰু মকভাৱে লগ পোৱাৰ লগে লগেই তাইৰ যৌন বিচ্ছিন্ন তাৰ ভাব খ তকলৈ নাইকি । হে গ ল ? দয়োটাই তিয়া এটা আন্দোলনৰ মাজত মি ত হৈছেহি । মাকণৰ ব্যক্তি সত্তা প্রসাৰিত হৈ সমগ্র অসমত মি ছে অসমৰ মাজেদি বিশ্বৰ লগতো মিলিব । খ তকৰ বাবে প ী ঘোৰা মাটিত নামিছে কিন্তু তাৰ পাখী ছিগা নাই জাপ খাই আছে তাইৰ আত্মা সমগ্র বিশ্বব্রহ্মাণ্ড স্পশ কৰিবলৈ ইচ্ছুক । ইয়াত একো ৰাজনীতি নাই আছে কেৱল বিশাল মানবধম ।

আজি আত্মা তাইৰ মক্ত তথাপি পৰুষৰ লগত তাইৰ নঘটাত তাই যেন অসম্পণ । তাইৰ সম্পত্তিৰ বেৰখনে তাইক ওলাই যা ৈল ি য়া নাছিল পৰুষৰ কাষলৈ আজি তাই ে ই বে । চেৰাই গৈছে তথাপি ন ীনৰ লগত তাৰ যৌন ি চ্ছিন্নতা ঘোৰা নাই । সিহ তৰ মাজত বহুত দিন হ ল বিচ্ছেদ ঘটা । এতিয়া তাই এটা পৰিয়ালৰ নহয় । জিতৰ লগত বিয়া ভগাৰ । পাৰি িৰিক ায়িত্বৰ প াও তাই মক্ত হ ল সেই কাৰণে তাই মকলি মনে নবীনৰ কাষ চাপি আহিব পাৰিছে ।

ন ীন সম্পণৰূপে mass man হৈ গৈছিল । লগে লগে সমতি ৰাইদেউৰ ক্লেশকৰ ব্রহ্মচয়ৰ প্রভাৱত পৰি তেওঁ এদিন তাইকো সেই অবদমন প লৰলৈ সংঘলৈ মাতিছিল দেহ আৰু ম ৰ বিচ্ছিন্নতাই ন ীনক াহে লাহে প্রকতিৰ পৰা লাহে লাহে আতৰাই লৈ গৈছিল তেওৰ যৌন নিৰপেক্ষ ব্যক্তিত্বৰ বিকাশ ঘটিছিল নবীন সামাজিক দিশত । আধ্যাত্মিক দিশো যান্ত্রিক জড়বাদৰ প্রভাৱত শুকাই গৈছিল । অক মাতে সেই গ মানৱৰ প্রাণত প্রকতিৰ লগত সংযক্ত হ বৰ বাবে এটা প্রবল ইচ্ছা জাগৰুক হৈছে ।

তাই আছিল সমেৰুত নবীন আছিল কুমেৰুত এতিয়া দয়ো দক্ষালৰ পৰা আহি বিষব ৰেখাত থিয় হৈছেহি মাকণৰ ব্যক্তিসত্তা সমাজ সত্তা উদ্দেশ্যে ধাবিত হৈছে ব্যক্তিসত্তাৰ ভিতৰলৈ মাজতে সোমাইছেহি নাৰী আৰু পুৰু ৰ প্রেমৰ শক্তি । দয়ো দয়োৰে আজি কাষ চাপি আহিছে । সিহতে নতুন জাতীয় সংহতিৰ অভিযানৰ লগে লগে বিচাৰি পাইছে যৌন সত্তাৰ মিলনৰ অৱসৰ ।

মাকণ সংঘলৈ নেযায় ঘৰ আৰু আশ্রমতো নেথাকে । তাই বিচাৰিছে নতুন গহ ।

তাই জানে নবীনেও সংযতকৈ ৰসাল এখন ঘৰ বিচাৰিছে।

কালি ল সিহঁত সাম্প্ৰদায়িক অ ।।ও ভিযা । ওলা তাৰ মাজতে নতুন ঘৰৰ স্থান ওল ব সম্পণ সমতা আৰু আনন্দৰ ঘৰ মানহৰ ল ত সিহঁত মিলি যাব।

তাই শুই থাকিব (।ৱাৰিলে। বাহিৰলৈ ও ।ই আহি দেখিলে সমতি বাইদেৱো সা(আছে। তাই তেওঁৰ কোঠালৈ গ তেওঁৰ বিচনা বহি তেওঁ হাত ।ন নিজৰ হাতত তুলি (ক (।ইদেউ আপনি শোৱা (

ওহো কো ।। হ (।ি ছে কিহ ।হ যে ।ত ।উল দিছে ? কিন্তু কিহে ? কোনে মাতিছে ? একো ধ ি ব প । নাই

মাকণে আচৰিত হৈ সাধলে কিহে মাতিছে

বোধিহয় ণ জীৱনে ? হাহি সমতিয়ে উত্তৰ ি (। মই আজি বৰ সখী মাক । এদি বিমলদা আৰু মই দয়ো নতুনৰ বোধন শংখ বজাইছিলো নবীন মন্ত্ৰম ধ দ(আহিছি সেই শ দ শুনি নবীন আমাৰ বৰ মৰমৰ তুমি াৰ সহগামিনী আৰু সহধৰ্মিণী হ লে বৰ সখী হ ম। নতু কৈ গঢ়া আপত্তি নাই। আমি যি কৰিলো সেয়ে সকলো নহয় অপণ হৈ ৰ ল আমাৰ সাধনা। তোমালোকে তাকে পণ কৰিবা।

সমতিয়ে মাকণক সাৱটি ধ ি টা চুমা খালে।

মাকণে অনভৱ কৰিলে মন পখীঘোঁৰা জোনাকৰ মাজে মাজে উৰি গৈছে তাৰ যাত্ৰা অনন্ত।

(ই নি । নবীন(। টো নি ধৰা নাছিল। সদশনাৰ তালৈ আহি সি শু ি লে তিনি বঢ়াই ি লি ৰঞ্জিতক দৈনিক কাকতৰ মেনেজিং ডাইৰেকটৰ কৰিছে। সদশনাই তাইৰ বিৰাট ঘ টোৰ তল তলাটো অফিচ কৰি (দিব খুজিছে। সিহঁত দয়ো হ ব কাগজৰ আচল পৰিচালক বঢ়াবোৱে মাথোন দিহা পৰামশ দিব। ন ীনে অনভৱ কৰিলে সদশনাই ৰঞ্জিতৰ সহক ী হ বলৈ পাই এক নতুন জীৱনৰ উন্মাদনা অনভৱ কৰিছে। ভাত খাওঁতে সিহঁতে কেৱল দৈনিকৰ কথাকে পাতিলে নবীনে ক লে গোৱালপাৰাৰ পৰা আহিয়েই সি কামত যোগ দিব

ভাত খোৱাৰ পিছতো কিছুপৰ সদশনাই তাৰ লগত কাকতৰ বাে কিনিব ে জা তুন ে ছ িয়োগ কৰিব খে জা নতুন মানহ আৰু অন্যা ্য ি ষয় ক । ্যা লাচ । কৰি লে

মি কাই উইলফ্রেডটৈ এখন চিঠি লিখিবলৈ ললে তাই ক কত লৈ ে াৱাৰ সংবাদ দি তাই িখিেল সমতি বাইদেউ অৱস্থ বৰ ভাল নহয় এই সম ত তেওঁক শু ্ৰুষা কৰিবটৈ পোৱাটো তাই ভাগ্য ব ি যে িবেচ । কৰি ছে

কথা পতাৰ শেষত ন ীন বিচনালৈ নগ ল। সি দদৰ ঘৰ পাে ৈ তা মনত তিতিয়া মাকণৰ কথাবোৰে বাজি আছিল। বাকীবোৰ ক । আহিছিল আৰু গৈছিল আজি হঠাতে সি মাক ক স ক ী ৰূপে পাই তা ধাৰণা হৈছিল এই পৰিবত ৰ প্ৰৱণা অকল ইতিহাসে দিয়া নাই দিছে এক অ ধ্যাত্মিক সংস্কৃতিয়ে। তাইৰ আত্মা আজি অনন্তত বিস্তৃত হৈছে তা অনভৱ হ ল মানহে অকল অশ্ৰু নহয় অশ্ৰুৰ পাখি আছে মাকণৰ লগত বিচ্ছেদ হোৱা দিন ধ । াজ ীতি আি কেৱ স্থান জয় ক । অশ্ৰু আজি ত ৰ জীৱন ল ম কণৰ প্ৰেম মৰ্ত ৈ ঘাৰ অহাৰ লে । লগে সেই অশ্ৰে । যেন পাখি জিছে

দদৰ ঘ াই বীনে দেখিে দদ বহি আ ছ ম কৰ কোঁঠা । াণ্ডাত ্নশানৰ পৰা ঘৰি আহি সি সাজে সে ৱা াই। তাৰ ঘৰ শ ্য কেৱল জয় ীযে নিশব্দে ওচৰৰ কোঁঠাত ে ামাই নিবোকা াম হৈ বহি আছে পঞ্চা ন ফুকন ঘৰত নাই াই।

কি হ ল? বীে সি লে

মই ক নোৱাে । প ি সমাজ ওচ ত ই াজি সেও হৈ গ ে । জয়ন্তীক লৈ পামত যেতিয় বিবাহ বিহীন প্ৰেম জীৱন অ ম্ভ কৰিে । তেতিয় ভাবিছিলো মই এটা তুন ে ন জীৱনৰ আদৰ্শ স্থাপন ক ি ম কিন্তু নৰাম ওজাই ে । ই প ীক্ষাৰ বিৰুদ্ধে ৰোহ আৰম্ভ কাৰে ল াটোক ফাঁচীৰ পৰা ক্ষা কি ে াহ নভঙা ক তেও মৰিল হি বিকেইম এ মাৰটাৰ অন বিহাফ অব দি অ ড ৱল্ড তেওঁৰ ৰোহ সফল হ বিয়া কৰাওঁ বলিছিে । এতিয়া কৰিবলৈ বাধ্য হলো। শ্ৰাদ্ধ নকে । ব ি ভাবিছিলো — এতিয়া ে খিছুই নহয় শ্মশানৰ পৰা আহি হবিচ খাটিছো। সম্পতি

ট্ৰাণ্ট কৰি দিম বলিছো কিন্তু খেতিয়ক হোৱাৰ আঁচনি সফল হোৱা নাই। বহি আছো। কি কৰিম ?

নবীনে ক লে পৰীক্ষা কৰিছিলি সফল নহ লি। এতিয়া বিচাৰ কৰ কি কাৰণে সফল নহ লি।

ক ি ছো। পৰীক্ষা সময়তকৈ আগ হ ল।

নবীনে হাহিলে কলে ঠিকে ধ ি ছ। তাৰবাবে শোক কৰিবলৈ কি আছে ? গা ধো। কিবা খা ি ে নাই ?

ওহোঁ

ন ীন বজনিত সি গা ধই সাজ স ালে। জয়ন্তী কমৰ পৰা ওলাই আহি তাক ভাত বাঢ়ি দিলে। নবী ডাইনিং কমলৈ গ ল খাবলৈ। নবীনো তাৰ পিছে পিছে গৈ পাকঘৰ পালেগৈ ? দদৰে হুবিচাম খা লৈ লাগিল নবীনে ওচৰৰে এখন চকীত বহি জয়ন্তীক সুধিলে তুমি নোখোৱা নেকি ?

খাম

তাই স্বামীৰ ভোজন শেষ হোৱালৈ বাট চাইছিল নবীনৰ ভাব হ ল এই ঘ ে যেন চিত্ৰা মাহী ঘৰি আহিছে।

এই ঘৰটোৰ লগত তাৰ সম্পৰ্ক অতি গভীৰ

দদৰে খাই উঠি মখ ধোৱাৰ পিছত জয়ন্তীয়ে ক লে মই এখেতক কৈছো এইবো সংস্কাৰ কৰিবলৈ হ লে ৰ াগিব।

কিমান দিন ৰ লাগিব তাক তো তুমি কব প া নাই জয়ন্তী। দদুৰে উত্তৰ দিলে

জয়ন্তীয়ে ক লে যেতিয়ালৈকে মানহে বজে—

বৰ দীঘল সময়।

হ বই বৰ গছ এজোপা কলে জানো তাক সহজে উভালিব পাৰি ? এতিয়া যাওঁক দই বন্ধৰে কথা পাতকগৈ। মই খাওঁ

নবীন আৰু দদ গৈ বাহিৰত বহিলগৈ আকাশত ফৰিং ফুটা জোনাক। বাৰাণ্ডাত সিহঁতে এখন পাটী পাৰি ললে। তাৰ পিছত গাৰু দটা লৈ ীঘল দিলে। নবীনে ক লে জয়ন্তী প্ৰকৃততে ফৰ

উইজডমৰ প্ৰতি তি। নহলে তাই ইমান সহজে আচল কথাটো ধৰিব নোৱাৰিলেহেতেন ঠিকেই কৈছে ৰ ব লাগিব

দদৰে উত্তৰ দিলে জয়ন্তীক এই কাৰণেই মই শ্ৰদ্ধা কৰো। তাইৰ এটা মন আছে। দেওধনীৰ মন। তহতৰ revoluti nary p ɔhecy লগত দেওধনীৰ ভৱিষ্যদ্বাণীৰ মিল আছে ৰ ব লাগিব এইটোৱেই ে ন বিপ্লৱীৰো শেষ কথা।

বীনে একো নেমাতি ল। সি মন কৰিলে জয়ন্তী বজনিয়ে তাৰ ম শান্ত কৰি িছে।

সিহত দয়ো কিছু সময় মনে মনে থাকিল

িছু সময়ৰ ম ত জয়ন্তী আহি সিহতৰ ওচৰত থিয় হ লহি। তাই নবীনলৈ তামোল লৈ আহিছিল। বীনে তামোলখন হাতত লৈ পাটীং হিল জয়ন্তীয়ে জোন টালৈ চা ল বগা কাঁহীৰ দৰে জোনে েৰে তাইক কিবা কথ ক ব জি ছ।

তাই ন ীনলৈ চাই সধিলে মাক। বাইদেউ অ শ্ৰ লৈ গ ল গ গম পাইছে হয়। মই ভাবিছিলো এইবা —

এই াৰ কি জয়ন্তী

ভাবিছিলো দয়োকে ল াই দিম মিছা জয়ন্তীয়ে হুমি য়াহ চাি ে

ন ীনে ক লে কিয় ?

কিয় ? ঈশ্বৰে জোৰ পাতি থৈছে

নবীনে এইবাৰ হাহি ৰখাব নোৱাি লে তেও হুহা দেখি জয়ন্তী আচি ত ল নবী যে ঈশ্ব ত ি শ্বাস নাই এই কথা জয়ন্তীয়ে জানে তাই সেই াবে ক্ষণ্ণ হ । ত ই ক ে ঈশ্বৰ আছে হেৰি। হাহি তেওক উৰাই দিব নোৱাৰে। তেওঁৰ ইচ্ছাতে সকলো চলে।

নবীনে হাহি ক ে ঈশ্বৰ নহয় আমি িজে নিজেই ঠিক কৰিছো

কি ঠিক কৰিছে ? মাকণ ব ইদেউক পালে ক ত ?

মাকণৰ লগত সি পতা কথাবোৰ তাৰ মনত পৰি গ ল সেই কথাবোৰত বিয়া শব্দটো নাছিল তথাপি সিহতৰ আজিৰ কথা

ৰতৰাবোৰে সিহঁতক এৰাব নোৱাৰাকৈ কাষ চপাই আনিলে। সিহঁত এতিয়া হকৰ্মী সহযগ্ৰী সহধ সিহঁতৰ মাজৰ যৌন বিচ্ছিন্নতাও আতৰি যাবলৈ আৰম্ভ কৰিছে এই অৱস্থাক প্ৰচলিত একো শ দৰে বজাব নোৱাৰি।

জয়ন্তীক পোনপটীয়া উত্তৰ নিদি নবীনে আজি আশ্ৰমত ঘটা মিলনৰ সম্পূৰ্ণ কাহিনী বৈ শুনাে

সেই কাহিনী শুনি জয়ন্তীয়ে একো নেমাতিলে কিছুপৰ তাৰ পিছত দদলৈ চাই তাই ক টোপনি গ নেকি হেৰি? শুনিছেনে মাকণ ভাওনাখন হৈ গ ল আমি গমেই নেপাওঁ।

দদ ৱ শুই থাকিয়েই উত্তৰ দিলে হৰণ নহয় জয়ন্তী স্বয়ম্বৰ

জয়ন্তীয়ে হাহিবলৈ ধৰি লে

জয়ন্তী শুবলৈ গ লত নবীনে শুবলৈ চে টা কৰিলে দদ ইতিমধ্যে টোপনি গৈছিল ৰেপতি জয়ন্তী ক কেই নবীন নত ি ল ৰব লাগিব। ততাতৈয়াকৈ একো কামেই কৰিব নোৱাৰি। সি বজি পাইছে তাৰ লগত মাকণৰ মিলন অকল পৰুষৰ লগত প্ৰকৃতি সা মি নেই নহয় ই ব্যক্তিসত্তা আৰু সমাজ সত্তাৰো মিল

সেই সময়ত তাৰ মনলৈ নামি আহিল এটা আকাশৰ পখীঘোৰা।

ফু কোঁৱ পখীঘো ৰা। আকাশ ই অ জি ফুলনি।—

— পিছদিনা ৰাতিপৰা ঠিক ৰেল এৰিবৰ সময়তহে ীন গৈ ষ্টেশ্যন পাইছ ৈ দদও তা ত আ হিছিল। সিহঁত গৈ প্লেটফৰ্ম সোে াৰ ৰ লগে লগে ে লে উ কি ি লে। সি লৰা লৰিকৈ গৈ সিহঁতৰ ডবাত উঠি গৈ। াকণ সমতি বাইদেউ ওচৰত বহি আছিল। মণিকাই ো পাল টাপলিবোৰ ভালদৰে থৈ দিছিল বহা বেঞ্চৰ তলত। সেৱক ে ৱিকাসকে খি কিয়েদি বাহি ত গোট খোৱা ছাত্ৰবো ক হাত জোকাৰি বিদায় সম্ভাষণ জনাইছিল।

নবীনে টোপোলা টাপলিবোৰ থৈ দদক বিদায় দিলে। মাকণেও খিৰিকিয়েদি হাত জোকাি লে

ৰেল চলিলত নবীন আহি মাকণ আৰু সমতি বাইদেউৰ সন্মুখত থিয় হ লহি সমতি বাইদেউৰ মখখন শেতা হাত দখন খী চুলি

পকা। তেওঁৰ গা ভাল নাছিল কিন্তু মখত এটা দ ীয়া হাঁহি। ীনে মাক লৈ চালে। তাইৰ মখত এটা সোণা ী ৰঙ। চকুত বৈদগ্ধ মণি ক লা চুলিৰ খোপ ত জোনাক পৰা গছে মাটিত পেলোৱা মনোহৰ ছাঁ তাই মিচিকিয়াই হাঁহি তাক সম্ভাষণ জ া।

সি ব হুল হি লৈ চাই সি দেখিলে ে লখনে পাণ বজাৰৰ খ্যি ং ড পাব হৈছে। এটা শোভাযাত্ৰা আহি বন্ধ গেটৰ ওচৰত ৈ আছিল। সি খিি কি মখ উলিয়াই শোভাযাত্ৰাটোলৈ চালে। মান বো ৰ হাতত জা ীয় পতাকা সি হাত উলিয়াই চিঞৰি সিহঁতক অভিবাদন জন লে সিহঁতে চিঞৰিলে স্লোগান দিলে আৰু আনন্দত উগ্ৰ বল হৈ ল।

গোটেই অসমত নে ে াভাযাত্ৰ ওলাইছে সমতি বাইদেৱে ক'লে। এইবাৰ অস ম িজৰ হক ক্ষা কৰিব। খালি ইহে থাকি লৈ নাপাম। কিন্তু মই জানো তোমালোকে কাম কৰিবা

নবীনে মৰ দপিয়ালে

পাণ্ড ষ্টেচন পাই সিহঁত নামি ফ্ৰেি লৈ গ ল। মটিয়াই বস্তুবোৰ কঢ়িয়ালে।

সমতি বাইদেৱে ক লে ওপৰলৈ লা। বহুত দিনৰ আগৰ কথা ম ত প ি ছে। বিমলদ ক মদনাপল্লীলৈ পঠিয়াবৰ দিনাৰ কথা। তেতিয়া যুদ্ধ চলি আছিল।

তিনিও খটখটীয়েদি গৈ ওপৰ পালেগৈ

ওপৰত পৰাৰ বতাহ ি ছিল। চেচা জু বতাহ নৈ া ত। সমতি াইদেৱে গৈ থিয় হ গৈ ৰেলিঙত। কেউফালৰ পৰা বতৰে নিমন্ত্ৰণ জনাইছে। তেওঁৰ অনভৱ হ ল লইত সদায় এইদৰে ব কৃতিয়ে এইদৰে সদায় ে ভা ি লাব। খ ি মানহ আহিব আৰু যাব। অসমে আজি আন্দোলন কৰিছে কাইলৈ ফ ভোগ কৰিব। মানৱ সমাজ থাকে মা অস ীয়া থাকিব অসম থাকিব আৰু থাকিব ভাৰত। সবাতোপৰি থাকিব পৃথিৱী। কিন্তু প্ৰকৃতি তাতকৈও বেছিদিন থাকিব। বিমল দা গ ল তেৱে া যাও যাওঁ। এতিয়া আহিছে বীন আৰু মাকণ। সিহ তৰ পিছত বা আহে কোন? জীৱনৰ সাৰ্থকতা কিহত? নিস্বাৰ্থ আৰু অবিৰাম সেৱাত আৰু প্ৰেমত। সেৱা আৰু প্ৰেম এটা পইচাৰ দটা বিপৰীত পিঠি।

—২৩

হঠাতে তেওঁ মন কৰিলে নবীন আৰু মাকণে ফেৰীৰ এমৰল গৈ ক । পাতিছে

ফেৰীখন চলিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে।

সমতি বাইদেউৰ মখত হাহি ফুটি গ ল তেওৰ ভাব হল মাকণ আৰু নবীনে সংঘ আৰু আশ্ৰমৰ কাম চলাই যা মানহৰ মক্তি নহালৈকে। অসমৰ মক্তিৰ সমস্যা আজি মানহৰ মক্তিৰ সমস্যাৰ পৰা বিচ্ছিন্ন নহয়। সিহতে সবাঙ্গীন মক্তি ি চাৰিছে

ঃ সমা ত ঃ